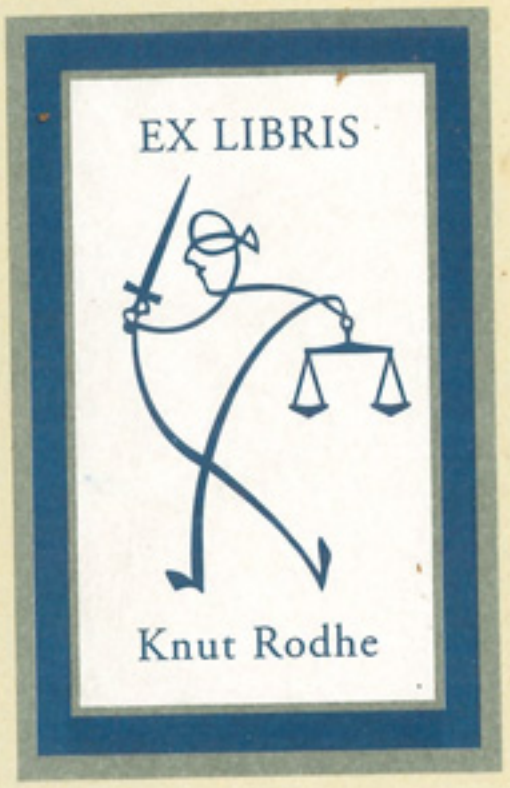
EX LIBRIS
Knut Rodhe

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

• Kopiera och vidaredistribuera materialet oavsett medium eller format

• Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

• Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.

• Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.

• Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att gör något som licensen tillåter.

Se även information på
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv

http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:juridikbokse-f4519

SVENSK CIVILRÄTT.

IV.

FÖRMYNDERSKAP OCH KURATEL.

AF

PROFESSOR WINROTH.

DISTRIBUENT:
STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Innehåll.

S.

Förkortningar i arbetet VI
Rättelser samt litteratur och rättsfall under tiden för arbetets tryckning XI
Förord XIII
Tredje Afdelningen: Förmynderskap.
Inledning 1
Första Kapitlet: Omyndiga.
I. Myndighetsålder 14
II. Omyndighetsförklaring 22
1. Orsaker 23
2. Forum 26
3. Initiativrätt 28
4. Förfarande 33
5. Förklaringens innehåll och rättskraft 36
6. Myndighetsförklaring 40
Andra Kapitlet: Förmyndare.
I. Förmyndarordningen.
1. Äkta barn 41
2. Oäkta barn 56
II. Tillfälliga förmyndare 57
III. Laga jäf 63
IV. Laga ursäkter 74
Tredje Kapitlet: Organ för kontroll och samverkan.
I. Förmynderskapsdomstolen.
1. Verksamhet och ansvar 81
2. Forum 90
3. Förfarande 99
A. Förmynderskaps anordnande 100
B. Tillsyn öfver förmynderskap 104
C. Samtycke till förvaltningsåtgärd 108
II. Gode män.
1. Verksamhet och ansvar 112
2. Utseende och tjänstgöringstid 122
3. Laga jäf och ursäkter 125
A. Laga jäf 127
B. Laga ursäkter 131
4. Kompetensområde 133
5. Arbetsfördelning 135
6. Arfvode och kostnadsersättning 137

S.

III. Fränder 139
IV. Myndlingens anmälningsrätt mot förmyndaren 145
Fjärde Kapitlet: Registerväsende 148
Femte Kapitlet: Förmynderskaps uppkomst och upphörande 154
I. Uppkomst 155
II. Upphörande 157
Sjätte Kapitlet: Förmyndares förvaltning 167
I. Förvaltningens allmänna karaktär 168
II. Inskränkningar i förmyndares förfoganderätt 187
1. Afhändelse eller belastande af fast egendom 188
2. Arfskifte utan lottning 199
3. Benefika förfoganden 202
4. Förfoganden i annat intresse än myndlingens 203
5. Rättshandel med myndlingen 204
III. Räkenskapsföring och redovisning 209
1. Bouppteckningens upprättande 209
2. Räkenskapsföring 213
3. Årliga räkningar 215
4. Slutredovisning 217
A. Innehåll 218
B. Afgifvande 221
C. Klandertid och dess försittande 225
D. Godkännande 229
E. Förmynderskapstvist . . . . .
a. Parter 232
b. Innehåll 233
c. Forum 235
IV. Egendoms omhändertagande och utgifvande 238
V. Förmyndares ansvars- och ersättningsskyldighet 245
VI. Medels fruktbargörande och förräntande 252
VII. Säkerket för den omyndige 260
1. Förmånsrätt 261
2. Säkerhet enligt domstols beslut 270
VIII. Förmyndares ersättnings- och arfvodesrätt 278
Sjunde Kapitlet: Förmynderskap af flera 284
I. Verksamhetens utöfvande 289
II. Ansvarsskyldigheten 294
Åttonde Kapitlet: Förmynderskap för ofrälse i Stockholm 303
I. Organ för kontroll och samverkan 306
II. Förvaltning 310
1. Förmyndarkammarens penningförvaltning 311
2. Förmyndarkammarens förvaltning af värdepapper 315
3. Förmyndarens förvaltning 317
III. Kontroll.
1. Förmyndarkammarens förvaltning 319
2. Förmyndarens förvaltning 321
IV. Ansvar gent emot och säkerhet för den omyndige 323

S.

Nionde Kapitlet: Omyndigs rättsliga handlingsförmåga 325
I. Förvaltning 328
II. Benefikt förvärf.
1. I allmänhet 331
2. Benefik upplåtelse från förmyndarens sida 334
III. Benefik och onerös afhändelse.
1. I allmänhet 340
2. Af omyndig, som är eller varit gift 343
3. Af omyndig med förvaltningsrätt 344
IV. Gäldförbindelsers ingående.
1. I allmänhet 348
2. I näring, idkad af den omyndige 349
V. Tjänsteprestationers åtagande 352
VI. Skadegörelse 354
VII. Enligt fullmakt.
1. I allmänhet 357
2. I egna angelägenheter 358
VIII. God tros förvärf af annan man 359
IX. Godkännande.
1. Af förmyndaren 361
2. Af den omyndige eller hans rättsägare 364
Tionde Kapitlet: Målsäganderätt för omyndig 365
I. Förmyndarens målsäganderätt 366
II. Den omyndiges målsäganderätt 369
III. Tredje mans målsäganderätt 373
IV. Tvist mellan den omyndige och någon hans ställföreträdare 374
Elfte Kapitlet: Målsmanskap öfver omyndig 375
Tolfte Kapitlet: Omyndigförklarade 384
Trettonde Kapitlet: Oegentligt förmynderskap.
I. Föräldrar, behäftade med förmynderskapsjäf 390
II. Fattigvårdsstyrelses målsmanskap öfver fattighjon 392
Fjortonde Kapitlet: Mellanfolkliga rättsförhållanden 397
I. Inlänningar utom riket 411
II. Utlänningar i riket 415
III. Förändring i nationalitet eller hemvist 428
Fjärde Afdelningen: Kuratel.
Inledning 432
Första Kapitlet: Uppgifter och arter 435
Andra Kapitlet: Uppkomst och upphörande 448
Tredje Kapitlet: Kurators befogenhet, rättigheter och åligganden 456
Fjärde Kapitlet: Myndighets lokala behörighet 474
Femte Kapitlet. Kompetenskonflikter för en kurators del 476
Sjätte Kapitlet: Mellanfolkliga rättsförhållanden 478
Bihang 481
Register.

Förkortningar i arbetet.

Abrahamsson = Abrahamsson P., Swerikes Rijkes Lands-Lag — — — med Anmärkningar uplagd, tryckt 1726.

Add. = Additamenter.

Adel. Priv. = Kongl. Maj:ts Privilegier för Sveriges Rikes Ridderskap och Adel $^{16}/_{10}$ 1723 hos Modée I s. 462—482.

Ang. = Angående.

Arb. Ordn. f. FK = Arbets-Ordning för Embets- och Tjenstemännen wid Förmyndare-Kammaren i Stockholm, såsom förwaltande Werk, i följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifwelse till Öfwer-Ståthållaren den 9 April 1856, utfärdad af Öfwer-Ståthållaren och Magistraten å Stockholms Rådhus.

Arb. Ord. f. RRns 1 Afd. = Arbets-Ordning för Embets- och Tjenstemännen wid Stockholms Rådstufwu-Rätts Första Afdelning, såsom Domstol uti bouppteknings-, arfs-, testaments- och förmynderskaps-, med flera mål och ärenden, hwilka förut tillhört Justitiæ-Collegium och Förmyndare-Kammaren i Stockholm, i följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifwelse till Öfwer-Ståthållaren den 9 April 1856, utfärdad af Öfwer-Ståthållaren och Magistraten å Stockholms Rådhus.

Arb. Ord. för HfRttna = Ny Arbetsordning för Kongl. Maj:ts och Rikets Svea och Göta Hofrätter samt Hofrätt öfver Skåne och Blekinge.

Arb. Ord. för St. M. och RRtt = Arbetsordning för Stockholms stads Magistrat och Rådstufvurätt, enligt Kongl. Maj:ts nådiga bemyndigande, utfärdad af Öfverståthållaren och Magistraten å Stockholms rådhus.

Arnell = Arnell Isr., Swerikes Stadz-Lag — — — med Anmärkningar uplagd, tryckt 1730.

Art. = Artikel.

Band I = Winroth, Svensk Civilrätt I: Äktenskaps ingående och upplösning, tryckt 1898.

Band II = Winroth, Svensk Civilrätt II: Äktenskaps Rättsverkningar, tryckt 1900 och 1901.

Band III = Winroth, Svensk Civilrätt III: Föräldrarätt, tryckt 1901.

BB = Byggningabalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp = Beckius Magnus, Collectanea Juridica rörande Förmynderskap i riksarkivet i Stockholm.

Berätt. om FK 1898 = Berättelse om verkställd granskning af Förmyndare-Kammarens i Stockholm räkenskaper och förvaltning under år 1898, afgifven af dertill utsedda Revisorer, tryckt 1900.

B. Ges. B. = Bürgerliches Gesetzbuch für Tyskland.

BHdb 1863 = Backman I. H., Handbok uti Twiste-, Utsöknings- och Rättegångsmål, tryckt 1863.

BHdb 1883 = Backman Carl E., Juridisk Handbok, tryckt 1883.

Bil. = Bilaga.

BLgn = Lag om boskilnad $^1/_7$ 1898.

BLgs = Backmans Lagsamling, tryckt 1831—1878.

Calonius = Calonius Matthias, Opera Omnia I—V, tryckta 1829—1836.

Carl IX:s Lgfslg = Carl den niondes Lagförslag, tryckt i Handlingar rörande Sveriges Historia, Andra Serien, 1864.

Cap. = Capitel.

CC = Code Civil för Frankrike.

Checklag = Checklag $^{24}/_{3}$ 1898.

ChLL = Konung Christoffers Landslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar XII.

Flintberg = Flintberg Jacob Albrecht, Lagfarenhets-Bibliothek I—VI, tryckta 1796—1807.

Fslg ang. FK = Betänkande och Förslag angående ifrågasatt ombildning af Förmyndarekammaren i Stockholm, tryckt 1874.

Fslgn till GB = Förslagen till Giftermålsbalk 1686—1734, utgifna af A. Winroth 1890.

Fslgn till HB = Handlingar angående Förarbetena till Handelsbalken i 1734 års lag, utgifna af Wilhelm Chydenius 1891.

Fslgn till JB = Förslagen till Jordabalk 1695—1730 (anförda efter handskrifter i riksarkivet i Stockholm, där ej annat angifvits).

Fslgn till RB = Förslagen till Rättegångsbalk 1715—1734 i riksarkivet i Stockholm.

Fslgn till UB = Förslagen till Utsökningsbalk 1714—1733 i riksarkivet i Stockholm.

Fslgn till ÄB = Förslagen till Ärfdabalk i Bidrag till Ärfdabalkens Historia 1686—1736 II Källskrifter 1, utgifna af Johannes Nilsson i Upsala Universitets Årsskrift 1892, Juridik I.

FttgvFslg $^{8}/_{6}$ *1839* = Underdånigt betänkande, med dertill hörande handlingar angående fattigvården i riket, utom Stockholms stad, jemte dermed sammanhang egande ärenden, tryckt 1839.

GB = Giftermålsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

GotlL = Gotlands-Lagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VII.

Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag = Anmärkningar vid Förslaget till allmän Civillag författade vid den af Kongl. Maj:t i nåder Presidenten uti Kongl. Götha Hofrätt anbefallde granskning af berörde förslag, tryckt 1827.

Göta HfRtts Påminn. = Göta Hofrätts Påminnelser vid 1690 års förslag till Giftomåhla- och Erfda-Balkarne.

Hadorph = "Några gamla stadgar" för åren 1280—1514, utgifna såsom bihang till Johan Hadorphs upplaga af Bjärköa-Rätten 1637.

Hag. Conf. = Actes de la Conférence de la Haye 12—27 Septembre *1893 I & II;* Actes de la Deuxième Conférence de la Haye 25 Juin—13 Juillet *1894; Actes* de la Troisième Conférence de la Haye 29 Mai—18 Juin *1900*; *Documents* Relatifs à la Troisième Conférence de la Haye, tryckta 1893, 1894, 1900.

HB = Handelsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag = Högsta Domstolens Protocoll wid Granskningen af Förslaget till Allmän Civillag, tryckt 1836.

HL = Helsinge-Lagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VI.

Ibid. = Ibidem.

Int. Föreskr. = Tjenstgöringsföreskrifter, till följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 29 September 1876 — af Öfver-Ståthållaren och Magistraten — — med-

delade i afseende på åtskillige af de vid Rådstufvu-Rättens Första Afdelning och Förmyndarekammaren anstälde Embets- och Tjenstemäns tjenstgöringsskyldighet $^{13}/_{4}$ *1877;* Interimsföreskrifter rörande Bokållarnes i Stockholms Förmyndare-kammare tjensteåligganden, utfärdade af Öfverståthållaren och Magistraten $^{19}/_{10}$ *1877.*

IntLgn = Kongl. Förordning ang. inteckning i fast egendom $^{16}/_{6}$ 1875.

JB = Jordabalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

Jfr = Jämför.

Jfrd = Jämförd.

JFT = Juridiska Föreningens Tidskrift I—XXIII, tryckta 1850—1861.

Just. Omb. Berätt. = Justitieombudsmannens Embetsberättelser.

Kap. = Kapitel.

KB = Kongl. Bref.

K. Cirk. = Kongl. Cirkulär.

KD = Kongl. Dom.

KF = Kongl. Förordning.

KFkl = Kongl. Förklaring.

KI = Kongl. Instruktion.

KK = Kongl. Kungörelse.

KkLgn = Konkurslag $^{18}/_{9}$ 1862.

K. Komm. Koll. Cirk. = Kongl. Kommerskollegii Cirkulär.

K. Komm. Koll. Regl. = Kongl. Kommerskollegii Reglemente.

Kol. = Kolumn.

KR = Kongl. Resolution.

KSkr = Kongl. Skrifvelse.

KSt = Kongl. Stadga.

KU = Kongl. Utslag.

KyrkL = Kyrkolagen af 1686.

LgB = Förslag till Giftermåls-Balk, Ärfda-Balk, Jorda-Balk och Byggninga-Balk, afgifvet 1847, till Handels- och Utsöknings-Balk m. m. afgifvet 1850, till Straff-Balk, afgifvet 1844, och till Rättegångs-Balk, afgifvet 1849, allt af Lagberedningen.

LgC = Lag-Commissionens Förslag till Sweriges Rikes Lag af år 1734; jämte de wid samma Förslag gjorda anmärkningar, Lag-Commissionens därå afgifna svar, samt Riksens Ständers förhandlingar och Beslut wid Lagens granskning och antagande å Riksdagarne 1731 och 1734, tryckt 1841.

LgC Prot = 1686 års Lag-Commissions Protokoll.

LgfrtsLgn = Kongl. Förordning ang. lagfart å fång till fast egendom $^{16}/_{6}$ 1875.

LgK 1815 = Förslag dels till Giftermåls-Balk och dels till Handels-Balk, afgifna af Lagkommiteen 1815.

LgK 1818 = Förslag till Ärfda-Balk och Jorda Balk, afgifna af Lagkommiteen 1818.

LgK 1822 = Förslag till Utsöknings-Balk, så ock till Rättegångs-Balk, Förra Delen, afgifna af Lagkommiteen 1822.

LgK 1826 = Förslag till Allmän Civillag, afgifvet af Lagkommiteen 1826.

LgK 1832 = Förslag till Allmän Criminallag (Straff-Balk och Rättegångs-Balk, Senare Delen), afgifvet af Lagkommiteen 1832.

LgK 1839 = Förslag till Allmän Criminallag (Straff-Balk och Rättegångs-Balk, Senare Delen), afgifvet af Lagkommiteen 1839.

LgSt = Legostadga för husbönder och tjänstehjon $^{23}/_{11}$ 1833.

Lilienberg = Svensk Lagsamling, utgifven af G. R. Lilienberg 1875—1883.

Liljegren, Diplom. Suec. = Diplomatarium Suecanum, utgifvet I och II af Joh. Gust. Liljegren samt III—V af Bror Emil Hildebrand, för åren 817—1347.

MB = Missgärningsbalken i 1734 års lag och Manhælghis Balk i landskapslagarne.

MELL = Konung Magnus Erikssons Landslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar X.

Modée = Modée R. G., "Utdrag utur alle ifrån den 7 Decemb. 1718 utkomne Publique Handlinger" etc., fortsatt till och med 1794 års slut.

Mom. = Moment.

Montan = Montan C. O., Smärre Juridiska Uppsatser 1884—1893, tryckt 1893.

Mot. = Motiver.

Nilsson = Nilsson Johannes, Bidrag till Ärfdabalkens historia 1686—1736 II Källskrifter 2 Protokoll och Betänkanden, i Upsala Universitets Årsskrift för 1895, Juridik II.

NJA = Nytt Juridiskt Arkiv, utgifvet af G. B. A. Holm för åren 1874—1903.

Not. = Noten.

NT = Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning, utgifven af Christian Naumann för åren 1864—1888.

P = Punkt.

Posse = Posse Johan August, Bidrag till Svenska Lagstiftningens Historia från slutet af sextonde århundradet till stadfästelsen af 1734 års lag.

Pr. = Principium.

Prest. Priv. = Privilegia för Biskoppar och samtelige Prästerskapet i Swerige och des underliggande Landskaper $^{16}/_{10}$ 1723 hos Modée I s. 482—499.

PrL till StrLgn = Kongl. Förordning "om nya strafflagens införande" etc. $^{16}/_{2}$ 1864.

PrL till UtsLgn = Kongl. Förordning "om nya utsökningslagens införande" etc. $^{10}/_{8}$ 1877.

PrL till Växellag = Kongl. Förordning "om nya vexellagens införande" etc. $^{7}/_{5}$ 1880.

Prot. = Protokoll.

Prot. $^{7}/_{11}$ *1902* = Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 november 1902.

RB = Rättegångsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

RF = Regeringsform (af $^{6}/_{6}$ 1809, där ej annat angifvits).

Ridd. Ordn. = Riddarhusordningen $^{22}/_{6}$ 1866.

Riksd. Ordn. = Riksdagsordning $^{22}/_{6}$ 1866.

Ros. Lgfslgt = Det Rosengrenska Lagförslaget under Carl IX:s tid, tryckt i Handlingar rörande Sveriges Historia, Andra Serien, 1864.

S. = Sida.

Schmedeman = Schmedeman Joh., "Kongl. Stadgar, Förordningar, Bref och Resolutioner ifrån åhr 1528 in till 1701 angående Justitiæ- och Excecutionsähren-der" etc.

Silfverstolpe, Sv. Diplom. = Svenskt Diplomatarium från och med år 1401, utgifvet af Carl Silfverstolpe I—III, för åren 1401—1420.

SJA = Juridiskt Arkif, utgifvet af Carl Schmidt I—XXXIV, tryckta 1830—1862.

SjLg = Sjölag $^{12}/_{6}$ 1891.

Sjögren = Sjögren Wilhelm, Förarbetena till Sveriges Rikes Lag 1686—1736, I—IV.

Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag = Anmärkningar wid Förslaget till allmän Civillag författade wid den af Kongl. Maj:t i nåder Presidenten uti Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge anbefallde granskning af berörde förslag.

SmL = Södermannalagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar IV.

SRAPB = Kullberg N. A., Svenska Riksarkivets Pergamentsbref 1351—1400, I—III.

Stiernman Comm. = v. Stiernman And. Anton, "Samling utaf Kongl. Bref, Stadgar och Förordningar etc. angående Sweriges Rikes Commerce, Politie och Oeconomie uti gemen, ifrån åhr 1523" I—VI, tryckta 1747—1775.

Stiernman Riksd. = Stiernman And. Anton, "Alla Riksdagars och Mötens Besluth" etc., I—III jämte Bihang, tryckta 1728—1743.

StLgn = Konung Magnus Erikssons Stadslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar XI.

StrB = StraffBalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

StrLgn = Strafflagen $^{16}/_{2}$ 1864.

Svea HfRtts Påminn. = Svea Hofrätts Påminnelser vid 1690 års förslag till Giftomåhla- och Erfda-Balkarne.

Tidskr. af JF i Finland = Tidskrift, utgifven af Juridiska Föreningen i Finland I—XXXIX, tryckta 1865—1903.

UB = Utsökningsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

Ugglas = af Ugglas Samuel, "Samling af Kongl. Maj:ts Bref och Förklaringar" etc., I—III, för åren 1760—1792.

UL = Uplands-Lagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar III.

UrfvLgn = Kongl. Förordning huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo $^{18}/_{9}$ 1862.

Utr. Departem. Årsberätt. = Kongl. Utrikes Departementets Årsberättelser för åren 1900—1902.

UtsLgn = Utsökningslagen $^{10}/_{8}$ 1877.

Wahlberg = Åtgärder för Lagförbättring 1633—1665, i Upsala Universitets Årsskrift 1877 och 1878.

Walldén = Samling af Kongl. Bref och Resolutioner rörande tillämpningen af kommunalförordningarne, utgifven I och II af Wilh. Walldén, III—VI af J. A. Wennberg, VII och VIII af O. W. Seippel samt IX—XI af J. A. Wennberg, för åren 1863—1899.

VGL = Westgötalagen, utgifven af H. S. Collin och C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar I.

Wilskman = Wilskman Sven, "Swea Rikes Ecclesiastique Werk" etc., I—II, tryckta 1781—1782.

WmL = Westmannalagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar V.

VStL = Wisby Stadslag och Sjörätt, utgifna af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VIII.

Växellag = Vexellag $^{7}/_{5}$ 1880.

ÄB = Ärfdabalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

ÖGL = Östgötalagen, utgifven af H. S. Collin och C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar II.

Oesterr. Ges. Buch = Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch för Österrike.
1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. = 1626 års Adeliga Förslag till Förmyndareordning hos Taube Bernh., Sveriges Ridderskaps och Adels Riksdags-Protokoll IV, 1 (1871) s. 245—253.
1807 års Lgs = 1807 års lagsamling.
1818 års KkLg = Concurslag $^{13}/_{7}$ 1818 i 1819 års Lgs s. 76—96.
1819 års Lgs = "Fortsättning till År 1819" af 1807 års Lgs.
1830 års KkLg = Concurslag $^{12}/_{3}$ 1830.
1845 års KyrkLgsedition = "Kyrkolagen af 1686 och Kongl. Förordningen, huru med Rättegång i Domcapitlen förhållas skall, af den 11 Februari 1687, samt Författningar, som dem upplysa, förklara, ändra eller tillöka" etc., utgifven 1845.

Rättelser samt litteratur och rättsfall under tiden för arbetets tryckning.

1) S. 1 texten femte raden uppifrån inskjutes mellan »förmynderskapsrätt» och »(1897)»: I; efter »(1897)» tillägges: och II (1903) i Tidskr. af JF i Finland XXXIII och XXXIX.

2) S. 17 noten från förra sidan tjugonde raden uppifrån tillägges efter »460»: och KD $^{20}/_{12}$ 1850 i BHdb 1863 s. 226.

3) S. 59 texten tolfte och trettonde raderna uppifrån utgå orden »samt om säkerhet för myndling»; jfr nedan s. 470 not. 2.

4) S. 59 not. 1 tillägges efter »433»: och NJA 1903 s. 126.

5) S. 59 not. 2 femte raden insättes efter »143»: och XXIII s. 333.

6) S. 68 noten trettonde raden nerifrån tillägges efter »426»: och rörande kassadirektör för sparbank med ett af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställdt reglemente NJA 1902 s. 552.

7) S. 103 not. 5 femte raden uppifrån sättes i stället för »Då ibid.»: Se ock NJA 1903 s. 66, där domstolarne förklarade det ej kunna anses såsom ämbetsfel, att en domhafvande låtit uttaga lösen för två protokollsutdrag i ärenden angående förordnanden af förmyndare för omyndiga och af gode män för frånvarande dödsbodelägare, bland annat äfven i fall, då ej särskild begäran om nämnda slags förordnanden framställts. Då i KF $^{7}/_{12}$ 1883.

8) S. 111 not. 5 sista raden tillägges efter »9»: och 1903 s. 126.

9) S. 123 texten första raden uppifrån ändras »år» till: kalenderår.

10) S. 141 noten sextonde raden uppifrån ändras »natt och år efter myndigblifvandet» till: sex veckor efter myndigblifvandet, förutsatt att detta inträffat inom natt och år efter afhändelsen.

11) S. 153 texten tolfte raden nerifrån ändras »öfverförmyn-» till: förmyn-.

12) S. 168 not. 2 andra raden nerifrån ändras »omyndig» till: omyndigs.

13) S. 192 texten åttonde raden nerifrån insättes mellan »enskilda» och »egendom»: fasta.

14) S. 200 texten fjortonde raden uppifrån insättes efter »utförande»: 1a. Bland noterna införes: 1a NJA 1881 s. 90: se dock NJA 1903 s. 126.

15) S. 203 texten tolfte och trettonde raderna nerifrån ändras »myndlings medkontrahent och hans» till: förmyndarens medkontrahent och den senares.

16) S. 246 noten fjortonde raden nerifrån insättes efter »som»: dels Lag om aktiebolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 52 och Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet $^{28}/_{6}$ 1895 § 34 hafva förbundit ersättningsskyldighet med grof vårdslöshet af revisorer vid deras uppdrags fullgörande, dels ock.

17) S. 246 noten tionde raden nerifrån införes efter »8»: Dock omförmäles visserligen därjämte i fall, då någon äfven utan vållande har att ersätta skada, grof vårdslöshet hos den skadade såsom orsak till befrielse från nämnda ersättningsskyldighet; jfr Lag $^{12}/_{3}$ 1886 § 3, Lag $^{5}/_{7}$ 1901 § 1 mom. 2, Lag $^{27}/_{6}$ 1902 § 7 mom. 1 och nedan s. 383 not. 1.

18) S. 303 not. 3 femte raden nerifrån utgår o i »omyndighets-».

19) S. 368 not. 1 första raden insättes efter »Se»: NJA 1903 s. 255,.

20) S. 383 not. 5 tillägges i slutet: Se ock NJA 1903 s. 156.

21) S. 407 noten andra raden uppifrån tillägges: Därvid hafva dock i anledning af nationalitetsgrundsatsens omfattande Danmark och Norge förbehållit sig full frihet att afgöra, huruvida de slutligen skola biträda konventionen; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 233 och nedan s. 399 not. 1.

22) S. 430 not. 2 tredje raden uppifrån utgår o i »omyndighetsålder».

FÖRORD.

Huru litet sanning det ligger i talet om vår rätts ursprunglighet och frihet från romerska insatser, därpå lämnar kanske den svenska förmynderskapsrätten bästa bevis. Det lär nämligen icke finnas något gällande rättssystem, som så rent som det svenska återger den romerska förmynderskapsläran. Orsaken är åter den, att, sedan redan tidigt de romerska reglerna i allt väsentligt vunnit upptagande i vår rätt, denna ej tagit del i deras bearbetande till öfverensstämmelse med det moderna samfundets behof.

Med den romerska rätten förknippar sig ju föreställningen om något mönstergillt. Skäl finnas ej heller att för förmynderskapsrättens del härvid göra något undantag. Men man får ej glömma, att den romerska rätten från början kommit till för att ordna förhållandena i ett mindre stadssamhälle, och att det senares snabba utveckling till ett omfattande men förgängligt världsvälde ej lämnade tid att på alla punkter gifva rättssatserna en däraf påkallad omdaning. Så har bland annat varit förhållandet på det ifrågavarande området.

Hvad, som brast den romerska rätten och än i dag brister den svenska, är nödig tillsyn öfver förmyndarens förmögenhetsförvaltning.

Allt ifrån 1500-talet, då släktbanden redan mera allvarligt lossnat, går genom våra rättskällor och urkunder en klagan öfver det betungande i förmynderskap och öfver osäkerheten

för de omyndigas egendom. Det finnes däremellan ett inre sammanhang. Släktintresset var ej längre tillräckligt starkt för att i sig erbjuda säkerhet för förmyndarvårds behöriga utöfvande och öfvervakande. Så till vida hade därför romersk rätt ock vunnit insteg, som förmynderskaps mottagande blifvit en allmän medborgerlig förpliktelse, låt vara närmast hvilande på fränderna. Men för en dylik förpliktelse, naturlig i ett sådant samhälle som Rom, voro på germansk botten sinnena ej beredda. Man var ej benägen att såsom förmyndare belasta sig med främmande angelägenheter och, då det ändock kom därhän, att bestrida förvaltningen utan hänsyn till eget intresse och under strängt särskiljande mellan sin och den omyndiges egendom. Så till vida gåfvo sig till känna efterverkningar af det gamla släktförmynderskapet, blott att det enskilda intresset framträdde ohöljdt och ej längre under täckmantel af ättintresset, hvari det dock visserligen haft såväl sitt berättigande som äfven sitt återhåll. För att tillvarataga myndlingens rätt mot förmyndaren, behöfdes därför ock lagbestämd kontroll på den senare. Efter sydgermanskt föredöme hade en sådan äfven redan långt dessförinnan införts i förmyndarens terminliga redovisningsskyldighet. Men så som förmynderskapsförvaltning i begreppet var förbunden med fri rådighet, mötte det svårigheter att förmå förmyndarne att fullgöra nämnda skyldighet och att finna personer, redobogna att underkasta räkningarna den sorgfälliga granskning, som för det afsedda ändamålets vinnande var af nöden. I det senare afseendet gjorde sig också på nytt gällande motviljan att utföra ett arbete utan egen ekonomisk fördel.

I hufvudsak är den svenska förmynderskapsrättens historia ej heller något annat än en berättelse om försöken att upphjälpa lagstiftningen om förmyndarnes terminliga redovisningsskyldighet och att sålunda få till stånd en verksam kontroll. Härutöfver har man icke hunnit. Ej heller har på den beträdda och fullföljda vägen mycket uppnåtts under de

gångna fyrahundra åren. I det hela härskar alltjämt uppfattningen, att förmyndaren ej allenast skall hafva betaldt för sitt arbete utan äfven äger att till egen vinning använda och göra sig till godo den omyndiges egendom. Myndlingen förvandlas förr eller senare till en rättslös borgenär i förhållande till förmyndaren. De kommunala gode männen hafva åter alltför ofta sin hufvudsakliga uppmärksamhet riktad på den arfvodesprocent, som de äga att uppbära på de omyndigas inkomster, samt låta sig i öfrigt ledas af önskan att icke onödigtvis bereda sig och förmyndarne möda och bekymmer.

Se här några enstaka exempel ur min egen erfarenhet.

En förmyndare berömmer sig af att hos gode männen äga det förtroende, att de nöja sig med mottagandet af det dem tillsända granskningsarfvodet och aldrig göra anspråk på räkningars erhållande.

Ett par landtmän berätta mig, att för en omyndig frändes räkning de mot förmyndaren, som allmänt veterligen råkat på obestånd, yrkat entledigande eller åläggande att ställa säkerhet. Efter det att gode mannen blifvit hörd och afstyrkt framställningen, hade emellertid domstolen afvisat densamma, hvarpå ett halft år därefter förmyndaren råkat i konkurs. Till hvem hade man att hålla sig i skadeståndsväg, till gode mannen eller domaren? Mitt svar måste tyvärr blifva: till ingendera. Allt vore, enligt svensk juridisk uppfattning, allenast en olycka. Ej ens mot förmyndaren vore något annat att göra än att i hans konkurs bevaka fordran till belopp af den omyndiges förfarna egendom.

Mot en förmyndare har det yrkats ansvar för trolöst förskingrande af den omyndiges egendom, sedan han snart nog efter mottagandet af förmynderskapet visat sig sakna medel att fullgöra några som helst sina gäldförbindelser. I sitt svaromål förklarade han uppriktigt, att han omedelbart användt den omyndiges medel att betala andra sina äldre skulder, och frikändes från allt straff.

Det ligger här framför mig handlingarna rörande ett förmynderskap för en omyndigförklarad. Kapitalet utgör bortåt en half million kronor, mestadels aktier och skuldebref. Förmynderskapet lyder under rådstufvurätten i en af Sveriges största städer. De afgifna årsräkningarna skola vara uppsatta enligt formulär, tillhandahållet af vederbörande gode man. Vid beräknandet af dennes arfvodesprocent har från inkomsterna ej afdragits förmyndarnes förvaltningsarfvode men däremot såsom inkomster bland annat utförts räntor på skuldebrefven för tiden från förfallodagen till kalenderårets slut — alltså belopp, som först följande år kunde komma att inflyta. På öfligt sätt har förmyndararfvodet beräknats till fem procent på inkomsterna. Men vid sidan däraf finnes den omyndige påförd jämväl arfvode åt banks notariatafdelning, besörjande förvaltningen. Allt detta är smärre oegentligheter. Men därjämte har försträckning lämnats mot borgen af förmyndare, finnes i räkningarna ej angifven den säkerhet hvarför den omyndiges penningar äro hos enskilda utestående, sakna alla inkomst- och utgiftsposterna dateringar, utvisa ej de utan allenast årsräkningarnas utgående saldon, inbördes jämförda, omsättningar i kapitalegendomen, äro alla de stora utgiftsposterna angifna såsom utbetalningar till de särskilda förmyndarne, och har för det sista året den ojämförligt största af dessa poster, ungefär 14,000 kronor, af vederbörande förmyndare redovisats allenast genom kvitton af den omyndige själf. Kommer så härtill, att sistnämnda år utgifterna på den omyndiges person med ej ringa belopp öfverstigit inkomsterna. Med redovisningsfrågan står ju åter ej i sammanhang, att, hvad angår samma förmynderskap, domstol, efter att hafva öfverflyttat tillsynen öfver detsamma på annan rätt, likväl tillsatt förmyndare, och att ingenting åtgjorts i anledning af anmälan hos förmyndarne, att vissa till en af dem öfverlämnade innehafvarpapper enligt slutet köpeaftal afsetts skola blifva myndlingens egendom och ej, såsom skett, få af förmyndaren behållas. Det senare visar dock,

huru ringa säkerhet den årliga redovisningsskyldigheten erbjuder, äfven om de med afseende därå gifna stadgandena noggrannt efterlefdes i öfverensstämmelse med deras innehåll och anda. För ändamålet behöfdes helt andra föreskrifter och föreskrifter, med hvilkas utverkande det för öfrigt tydligen måste anstå i afvaktan på vinnandet af mera angelägna önskemål.

Först i andra hand kan det tänkas på att i lagstiftningsväg bereda den omyndige trygghet i hans förvärf genom förmyndaren. Närmaste omsorgen måste alltid blifva att skydda hans ostridiga egendom mot förfarande. De ekonomiska förhållandenas utveckling hafva medfört, att de sedan gammalt bestående inskränkningarna i förmyndarens förfoganderätt öfver den fasta egendomen, fastän långt ifrån värdelösa, härutinnan icke fylla behofvet. Det måste gifvas liknande beträffande den lösa, till den del som den utgöres af penningar och värdehandlingar. Förmyndarens fria rådighet i denna del sätter ej allenast honom i tillfälle att oredligen förfara den omyndiges egendom utan innebär för honom äfven en ständig frestelse därtill, så mycket mera som påföljden stannar vid en gäldförbindelse och i värsta fall vid en konkurs.

Det vore för mycket sagdt, att man i vårt land ej bragts till insikt om behöfligheten att råda bot på sagda missförhållanden. Bästa motbeviset utgör den för ofrälse förmynderskap i Stockholm redan för mera än 200 år sedan inrättade förmyndarkammaren, hvars uppgift just är att omhändertaga och förvalta de omyndigas tillgångar i penningar och värdehandlingar. I tiden efter sagda anstalts tillkomst hafva än vidare i en oafbruten följd hvälfts planer om att införa liknande anordningar i rikets öfriga delar.

Förmyndarkammaren ägnar sig nog dock icke att tjäna såsom ett eftersträfvansvärdt mönster. Mot säkerheten är icke något att invända. Förmyndarkammaren har fyllt sitt värf utan att såsom förmyndarne beströ sin väg med spillda

förmögenheter. Men den ämbetsmannamässiga förvaltningen bereder de omyndiga ringa vinst. Det lärer väl ock få anses bero på alldeles särskilda förhållanden, att i fråga om såväl säkerhet som äfven vinst förmyndarkammarens verksamhet gifvit ett jämförelsevis så godt utfall. Härtill kan ju visserligen sägas, att jämväl en mängd ålderdomliga bestämmelser särskildt verka hämmande i förmyndarkammarens förvaltning och samarbete med förmyndarne, att dylikt kunde undvikas vid nya inrättningar, och att för öfrigt det åt dessa ej ens behöfde gifvas karaktären af ämbetsverk. Men hos oss lämna tyvärr i allmänhet reformidéer till resultat ämbetsverk med fast aflönade och oafsättliga ämbets- och tjänstemän. Så mycket mera då här, om det från början skulle byggas på grunden af ett kollegialt sammansatt verk. En dylik ämbetsmannaförvaltning må åter lämna säkerhet mot oredlighet och förluster. Utbytet i arbete och vinst skall städse blifva jämförelsevis litet och vinsten till ej ringa del komma att åtgå på dryga aflöningar,

Med undantag för Danmark och Norge hafva för öfrigt dylika företeelser försvunnit i öfriga kulturländer och så till vida man återvändt till det ursprungliga romerska systemet. Förmyndarens principiellt erkända förvaltningsrätt har endast gjorts till föremål för större eller mindre begränsning och kontroll. Samma väg synes då också vara anvisad åt oss, som nu sedan länge äro förtrogna med den romerska rättens grundsatser. På vår rätts nuvarande ståndpunkt faller det sig för öfrigt af sig själft, att äfven hvad för utlandets del kan betecknas såsom ett minimum i inskränkningar och kontroll för vår del tills vidare måste räknas såsom alltför mycket och därför ock ännu så länge oupphinneligt.

Men det, som synes böra till rättelse i nuvarande förhållanden snarast förordnas, är, att förmyndare tillförbundes att i bank eller annat räntegifvande penningverk insätta på den omyndiges namn dennes kapitaltillgångar i penningar utan

rätt att lyfta dem annat än med samtycke af vederbörande domare eller god man, att han ej finge i sitt förvar behålla löpande värdehandlingar utan, då de ej med gäldenärens begifvande kunde omskrifvas till icke löpande, hade att på nyss angifna villkor öfverlämna jämväl dem till penningverk, att, då förmyndare till egen fördel användt den omyndiges egendom utan att därför kunna redovisa, han straffades såsom en oredlig syssloman, och att det uttryckligen erinrades om gode mäns och domares skyldighet att ersätta den skada, som öfverginge de omyndiga på grund af försummelse från deras sida.

Brist på kontroll utmärker jämväl det förmynderskapet närstående kuratelet. Att detta ej framträder så mycket, har sin förklaring däri, att i förhållande till förmynderskapet institutet har jämförelsevis mindre användning och betydelse. Eljes finnas ju här fall, i hvilka icke ens hvad, som för förmynderskapets del stadgats om kontroll, äger tillämplighet och det ändock handlar om förmögenhetsförvaltning för person, som själf är ur stånd att bevaka sin rätt. Till förklaring och ursäkt kan ej heller såsom vid förmynderskap det visas tillbaka på historiska föregående, sådana som det gamla germanska släktförmynderskapet. Men än i dag skyggar man allmänt tillbaka för en verksam kontroll samt är benägen att däri se en onödig belastning för dess utöfvare och en kränkning för den, som göres till föremål därför. Det är en fördom, som, äfven då kontroll finnes anbefalld, alltför ofta gör densamma gagnlös och hämtar sin näring från vissa nationella svagheter: benägenhet att taga arbetet allt för lätt och förtroende ända till lättsinne. Endast bittra erfarenheter, mera utvecklade förmögenhetsförhållanden samt lifligare beröring med de större kultursamhällena kunna jämna vägen för reformer och bringa dem till ett afsedt genomförande.

Hvad, som vid kuratelet faller mest i ögonen, är emellertid det oordnade och principlösa i bestämmelserna. Dessa

lämna ovisst, huru långt rättsbegreppet äger användning, och sakna inre öfverensstämmelse, man må nu sammanställa dem i deras helhet eller härvid inskränka sig endast till dem, som afse visst slag af kuratel eller likartade sådana. Föreskrifterna äro, om ej slumpens, i allt fall stundens verk, tydligen röjande sin uppgift att afhjälpa ett för ögonblicket kändt behof. Äfven här vore kanske platsen att orda om nationella lyten. Men säkert kan det anmärkta bringas i sammanhang med lyten i vår lagstiftning, nämligen med dess brist på självständigt alstrande kraft och på djupgående vetenskaplig behandling af föreliggande samhälleliga spörsmål.

Det förefaller, som om man ej behöfde vara fackman för att förstå detta. Åtminstone hände det mig en gång, att jag i ifvern för min vetenskap äfven kom att kalla den så och gjorde det inför en man, som satts till att vara de vetenskapliga studiernas främste målsman i landet. Förut hade vårt samtal varit helt allvarligt. Men detta var dock för mycket. Den gamle mannen, pröfvad i statsvärf af mångfaldig art och van att med allvarlig välvilja åhöra äfven de meningslösaste påståenden, brast ut i ett fryntligt skratt. Så där på tu man hand kalla juridik vetenskap. Det var dock ett väl djärft försök att vilja inbilla honom slikt. För ögonblicket kände jag mig häpen inför denna ofrivilligt ådagalagda öfvertygelse. Men vid närmare eftertanke var ju hans uppfattning helt naturlig. Latinsk grammatik är ju af gammalt ett grundläggande bildningsmedel för våra ämbets- och tjänstemän och underlättar för dem möjligheten att tillägna sig den kurialstil, hvars uppdrifna behandling räknas såsom det högsta inom yrket. Katekesen har åter sitt stora uppfostringsvärde för den arbetande folkklassens del. Det finnes så också en mängd s. k. humaniora. Kring naturvetenskaperna sväfvar ett slags mystik, som vant de utomstående att om dem tala med aktning. Läkarvetenskapen har af gammalt dragit sina råmärken gent emot kvacksalfveriet. Allt detta står därjämte under

hägn af en allmän mening, sträckande sig vida utom vårt lands gränser. Dess vetenskapliga berättigande vore därför ej heller lämpligt att ifrågasätta. Men juridik måste för den svenska statsmannen vara svensk juridik, sådan han lärt känna densamma: en hopgyttring af oförenliga rättssatser, som lämna öppet rum för ett tillfälligt och hållningslöst lagande efter omständigheterna; i lagstiftningsväg en kastboll, hvarom på dess färd mellan kommittéer, myndigheter och utskott man ej vet hvar den skall träffa; samt i lagstiftningsväg snärjande giller för den svage, rättrådige och omisstänksamme, men vålds- och maktmedel för den starke, hänsynslöse och förfarne. Det ligger eljes ganska nära, att, då för vården af människoorganismen man anser vetenskaplig utbildning vara af nöden, man antoge sig kunna draga nytta af en sådan, äfven då det gällde samhällsorganismen och skapandet af tillfällen för de däri verksamma krafterna att jämlikt natur och drift utföra sitt arbete till samfundets uppehållande och utveckling.

Hvad sedan senast i riket timat af intresse för den juridiska vetenskapen?

För tio år sedan eller, närmare bestämdt, den 10 mars 1893 erbjöd sig Lunds stad att för fall af den skånska hofrättens förflyttning från Kristianstad till Lund lämna tomt och uppföra byggnad. Det var ett anbud af samma art som de, hvilka då för tiden allmänt föranleddes af täflan om nybildade regementens förlägganden. Framställningen var kanske allenast mera vidtgående i hembjudna uppoffringar. De, som föranledt Lunds stadsfullmäktige att väcka frågan, läto sig åter ledas af önskan att åstadkomma växelverkan mellan juridisk teori och praxis. I hofrätten, hvars mening inhämtades, vägde meningarna för och mot ungefär lika, hvarpå Kongl. Maj:t den 24 oktober 1902 afslog framställningen. Det var att beklaga, enär, oafsedt den nytta som hofrätten kunnat hafva dragit af beröringen med Lunds juridiska fakultet, ett nödvändigt villkor för den senares fyllande af sin uppgift är,

att dess medlemmar vinna anknytningspunkter med praktiska jurister och fri tillgång till juridiskt material. Man må erinra sig, att i vårt land juridisk teori och praxis sedan länge vandrat hvar sina vägar, att vår gamla lagboks innehåll blifvit genom praxis helt förändrad, att enligt regel de juridiska lärarne befordras till sina platser i ung ålder och med ringa eller ingen kännedom om inhemsk rättspraxis, att vår litteratur därom lämnar föga upplysning, och att Stockholm saknar en juridisk fakultet, hvilken mera i stort kunde åstadkomma den nödvändiga förmedlingen.

Sedan det redan förut anförtrotts åt en kommitté att under samarbete med danska och norska kommittéer utarbeta förslag till lag om köp och byte af lös egendom, har än vidare den år 1902 nybildade lagberedningen fått i uppdrag att »till bearbetning företaga jordabalken med därtill hörande författningar». Denna senare uppgift lär näppeligen kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Nämnda balk hämtade såsom en särskild hufvuddel af lagboken sitt berättigande från något som numera ej finnes till, nämligen ättförfattningen eller, närmare bestämdt, bördsrätten. Till den del som för fall af en persons död släktintressena påkallade beaktande, hade föreskrifter lämnats i ärfdabalken. Giftomannainstitutet och hvad af rättsförhållanden äktenskap föranledde mellan fränder voro åter af handlade i giftermålsbalken. Återstod då allenast bördsrätten. Men förordnandena om bördsrätt afsågo fast egendom, hvarför det ock föll sig naturligt att med bördsrätten i framställningen förknippa allt hvad eljes, utan åtskillnad mellan land och stad, fast egendom föranledde af civilrättsliga förhållanden. Härtill slöto sig därpå byggningabalken, fastställande förpliktelser för innehafvare af fast egendom på landet, samt handelsbalken, afhandlande öfriga civilrättsliga förhållanden och i sammanhang med dem stående delar af näringslagstiftningen. Hufvudämnet för sistnämnda balk blef härvid naturligen rätt till lös egendom. Hela denna uppdelning, till

ytterlighet formell, kan icke tillfredsställa nuvarande anspråk på systematik och äfventyrar tillämpningen af olika rättssatser vid ensartade förhållanden. Särskildt kan ej, sedan i hufvudsak bördsrätten skattat åt förgängelsen, jordabalken bibehållas såsom en hufvudafdelning i den civilrättsliga lagstiftningen. Försök härutinnan skola endast gifva i utbyte en mängd särskilda författningar af jämförelsevis ringa sammanhang och varaktighet. Närmast äro ju ock att vänta förslag till arrende- och hyreslagar.

En särskild lag »om köp och byte af lös egendom» är redan i viss mån betänklig. Mera eller mindre skall den blifva ett stycke handelslagstiftning, utsträckt att gälla äfven för afhändelse, som faller utom sådan lagstiftning och därför ej heller bör i allo lyda under dess regler. Bortsedt från hvad som hör till handelslagstiftningen, måste åter de vid köp och byte förekommande obligatoriska förhållandena ordnas på ett likartadt sätt, utan hänsyn därtill om föremålet är fast eller lös egendom. Om än ej i lika omfång, gäller detsamma rörande lega af lös och fast egendom. Men därjämte stå köp och lega, de två förnämligaste förmögenhetsrättsliga aftalen, hvarandra så nära, att de ovillkorligen böra i ett sammanhang och icke hvar för sig göras till föremål för lagstiftning. I stort sedt ställer sig önskemålet, att, då vår lagbok i väsentliga delar blifvit föråldrad och genom öfverarbetningar förlorat både följdriktighet och öfversiktlighet, den snarast bör ersättas med ett helt och hållet nytt lagverk, vid hvars utarbetande i första hand det måste läggas till grund åtskillnaden mellan allmän och speciell lagstiftning och än vidare för förmögenhetsrättens del särskiljandet mellan obligatoriska och sakrättsliga förhållanden. Hvarje mera omfattande lagstiftningsarbete på civilrättens område skall, såsom tids- och samfundsförhållanden nu äro, förr eller senare leda till insikt därom. I detta hänseende hafva därför ock de nämnda revisionsarbetena sin stora betydelse. De äro förfeladt anlagda, skola ej

kunna gifva något af mera bestående natur och hafva, om man tänker sig civilrätten i hela dess stora utsträckning, ytterst begränsade uppgifter. Men både i omfång och i betydelse gå de vida utöfver föregående partiella lagstiftningsförsök. Huru de än aflöpa, skola de därför gifva vingar åt önskan om en ny civilrättslig lagbok och för hvarje fall snart nog framkalla yrkandet på uttömmande och öfverensstämmande regler för obligatoriska rättsförhållanden — antagligen att såsom gemensamma utarbetas och gälla för alla de tre nordiska länderna. Det upprepar sig här förhållandena i tiden före 1734 års lag: ett mångtal särskilda förordningar, som, efterhand allt mera omfattande, utjämnade och påskyndade vägen mot det stora helhetsverket.

Äfven för det juridiska studie- och examensväsendet har det kommit till ett förslag. Det är ett verk på både godt och ondt. Ännu en gång ljuder för de juridiska ämnessvennerna befrielseordet: bort från latintvånget och från öfriga s. k. humanistiska ämnen. Men häri blanda sig skorrande missljud: inskränkandet af den vetenskapliga offentliga undervisningen, häfvandet af studiefriheten och fördelandet af ungdomens tid på enskilda betalda kurser — icke efter ämnenas vikt utan efter lärarnes antal och, såsom det förefaller, i afsikt att bereda dem ett lika lönetillägg i kollegieinkomster. Huru det nu skall gå? Ja hvad, som är att önska, har alltför ofta synts så nära att nå och ändock till sist svunnit bort i förgätenhet. Men hvad, som är att befara, bäres åter upp af äkta svensk byråkratisk anda: likhet i utbildning och likhet i försörjning samt för öfrigt likhet i allt för alla dem, som befinna sig på samma sociala plan, utan hänsyn till arbete, begåfning och insikter.

Man följer med ögonen förhoppningsfullt en duglig man i hans sträfvan att bereda sig en plats, hvarifrån han verksamt kan befrämja det allmänna bästa. Se han skall göra det, bryta ned skrankorna för id och företagsamhet samt länka arbetet på rätt stråt till lycka och välgång för folkets utveckling.

Men han kommer icke fram. Ty det finnes andra, som äro äldre i år och verksamhet och just därför bekvämligare, att de ej hafva vilja och förmåga att uträtta något. Kommer han slutligen fram, är han tyngd af ålder och finner sig i en omgifning, som ej är skickad att förstå och hjälpa honom i hans sträfvanden. Allt går sin jämna gång och han blifver såsom de andra, kanske allenast litet mera öfverseende mot de ungdomar, som i sin ordning drömma om en höjning af det nationella lifvet. Vi behöfva icke dugliga och kunskapsrika förgångsmän. Utan dem flyter lifvet fram mera stilla, och vi bo tillräckligt nära de stora kulturfolken för att kunna draga vinning af deras i kamp och ansträngning genomförda utvecklingsarbete.

»Sveriges historia är historien om deras konungar», heter det. Detta kan dock sägas för hvarje land, blott att »konungar» utbytas mot styresmän. Folket må nu vara aldrig så sundt och starkt. Öfver dess öde råda likväl de, som hafva ledningen i sina händer. Tidtals kan det vara *en* man och långt efter honom hans lifsgärning verka bestämmande. Men oftast utöfvas inflytandet af ett mångtal: en klass, ett stånd, en korporation eller, om man så vill, en byråkrati. Det gäller då, huru denna är utbildad för sitt värf, af hvad anda den besjälas, och i hvad mån den har i sikte folkets eller sitt intresse — handlar såsom en förmyndare bör eller såsom en svensk förmyndare kan.

Man frågar sig, hvarför just vårt folk utvandrar i stora hopar. Allt är dock här så lugnt och fridfullt. Vi sky ingen uppoffring för att lefva i ro med våra grannar och beflita oss att tillfredsställa önskningarna hos hvar och en af dem, stor eller liten. Våra ledande statsmän äro såsom böljande säf för hvarje strömning i riksdag eller press, det må handla om enskildt eller allmänt intresse. Åt alla sidor är idel välvilja och önskan att tillmötesgå. Hvarje parlamentariskt parti kan för sina män räkna på platser i det ständigt växande antalet

kommittéer, och ämbetsverken, äfven de alltmera ökade och utvidgade, stå — med sina oafhändeliga poster, sin säkra försörjning och sitt oftast lättvindiga arbete — öppna för alla dem, som hafva tid och lust att vandra den långa vägen fram genom de i det stora hela afgiftsfria ämbetsmannaskolorna samt ställa sig i ledet för befordran i tur och ordning efter tjänsteålder. Mot mängden arbetare visas åter, oafsedt yrke och handtering, till sist en patriarkalisk omsorg: nödtorftig uppfostran i deras uppväxt och nödtorftig försörjning på deras ålders dagar.

Hvarför utvandra då dessa senare? Man gissar än hit och än dit: de nya militärbördorna, de stegrade skatterna, en nedärfd äfventyrslusta och än mera. Vårt folk är dock icke fegt och ej heller sniket, då det gäller uppoffringar för det allmänna. Äfventyrslusten kunde ock förtjäna ett bättre namn. Det gäller om både nationer och enskilda, att endast de förtjäna att lefva och endast de skola uträtta något, hvilka i sig bära hoppet om något bättre och äro sinnade att därpå våga en del af hvad de redan äga. Hvad folket i vårt land saknar är utvecklingsmöjligheter. Välvillig försörjning är ej tillfyllest. Det behöfves något mera: frihet från onödig belastning, tillfälle att blifva en man för sig, möjlighet att få utbilda sig i öfverensstämmelse med anlag och håg samt tillförsikten att de, som stå för ledningen, hafva viljan och förmågan att lägga till rätta för dem vägarna att nå sitt mål, gifva dem deras rätt att till fullo göra sig till godo sitt kapital af arbetsduglighet och i allo fylla sitt ansvarsdigra uppdrag att vårda sig om de små. Det är därför de byta hem med tungt hjärta och bästa välönskningar för fosterlandet. Äfven här gäller det, att makten måste bjuda säkerhet för dess rätta utöfvande och icke gifva misstanke om självviskhet och liknöjdhet. Äfven här behöfves det ett inslående på nya vägar.

Men till dess. Stackars de omyndiga och stackars vårt folk. Och så finnes det också något, som kallas: för sent.

Uppsala den 14 mars 1904.

A. WINROTH.

Tredje afdelningen.

Förmynderskap.

Berger, Om tillsynen å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom samt om förmyndarekamrar enligt svensk rätt (Upsala Universitets årsskrift 1883).

Estlander, Studier i äldre svensk förmynderskapsrätt (1897).

Nehrman, Föreläsningar öfver ärfdabalken (1752) s. 229—262.

Nordling, Anteckningar efter Prof. E. V. Nordlings föreläsningar öfver ärfdabalken (1885) s. 294—404.

Tengwall, Twistemåls Lagfarenheten utur Sweriges Rikes Lag och Stadgar utdragen och författad (1802) s. 297—316.

Inledning.

Förmynderskap är en art af målsmanskap och företer sålunda beröringspunkter med den ställning, som i nyssnämnda hänseende vigseln bereder mannen i förhållande till hustrun. Hvad åter närmast utmärker ett målsmanskap är rätten och förpliktelsen att gent emot tredje man företräda någon, som i sin person saknar de rättsliga förutsättningarne för att själf iakttaga sina intressen. Härtill komma dock i förmögenhetsrättsligt afseende förvaltningsbefogenhet och i personligt vårdnad. Att dessa senare element äro underordnade, framgår emellertid däraf, att de ej alltid äro förbundna med målsmanskap och att deras frånvaro endast faktiskt inverkar på det senare, nämligen till inskränkande af dess omfång.

Just på nämnda punkter visar sig för öfrigt åtskillnad mellan målsmanskapet, sådant det utöfvas af den äkta mannen och af förmyndaren. Någon vårdnad i personligt hänseende kan knappast sägas förekomma i fråga om hustrun[1] och den

[1] Se dock Band II s. 10 not. 7—s. 11 not. 2 och s. 29 not. 2—s. 30 not. 2.

förvaltningsrätt, hvarmed hon beklädts, har på olika håll ledt till häfvande af mannens målsmanskap och grundläggande af en hennes befogenhet att i egen person tillvarataga sin rätt gent emot tredje man[1]. Emellertid har äfven en förmyndares målsmanskap sina begränsningar. Vårdnadsrätt behöfver ej vara förenad därmed[2] och myndlingens förmögenhet kan delvis vara förvaltad af den omyndige själf eller tredje person[3]. Där så är händelsen, närmar sig förmyndarens målsmanskap den äkta mannens, dock utan att sammanfalla därmed. De lyda nämligen hvar för sig sina positiva regler. Hustruns ställning af delägare i det äktenskapliga boet och omfånget af den förvaltningsbefogenhet, som i princip inrymts åt henne, har föranledt lagstiftaren att utrusta henne med rättslig handlingsförmåga utöfver hvad, som förekommer för myndlings del, äfven då denne är i besittning af förvaltningsrätt. Åtskillnaden kan anses ligga däri, att den gifta kvinnan såsom myndig äger rättslig handlingsförmåga i mån som hinder därför icke möta i mannens målsmanskap[4], under det att den, som står under förmynderskap, i allmänhet saknar nämnda förmåga. Häri ligger äfven förklaringen, att, då hustruns samtycke eller medverkan kunna förläna laga verkan åt vissa mannens rättshandlingar eller medföra en utsträckt förbindelse, motsvarighet till en dylik anordning saknas i förhållandet mellan förmyndaren och myndlingen[5].

Det har dock redan antydts, att äfven hos omyndiga rättskapacitet kan förefinnas. I själfva verket förekommer alltid i viss måtto en sådan, blott att den omyndige besitter förmåga af viljebestämning, d. v. s. har tillräckligt förstånd att bedöma det ifrågavarande rättsärendet och att därutinnan

---

[1] Jfr GB 9 § 1 mom. 1 och 11 § 5, BLgn § 21 mom. 1 samt Band II s. 31 not. 2—s. 32 not. 2, s. 35 not. 3—5, s. 36 not. 3—s. 37 not. 1, s. 41 not. 2—4, s. 47 not. 1—s. 50 not. 1, s. 207 not. 4—s. 212 not. 3 och s. 258 not. 4—s. 260 not. 3.

[2] Jfr ÄB 20 § 2 samt Band III s. 49 not. 6—s. 50 not. 1 och s. 147 not. 7.

[3] Jfr ÄB 19 § 1 samt nedan under nionde kapitlet I och fjärde afdelningen.

[4] Jfr Band II s. 53 not. 2—s. 57 not. 3; se dock äfven nedan s. 3 not. 3.

[5] Jfr GB 9 § 2 mom. 1 och 2 samt 11 §§ 2, 6, 8 och 9, BLgn § 17, UrfvLgn § 11 och Lag om bod. vid skilln. § 1 mom. 1 samt Band II s. 222 not. 1—s. 243 not. 4, s. 330 not. 2—s. 331 not. 2, s. 345 not. 2—s. 347 not. 1, s. 462 not. 1—s. 467 not. 5, s. 491 not. 1 och s. 496 not. 1—s. 498 not. 2; se dock äfven KF $^5/_{12}$ 1901 § 7 mom. 1.

fatta ett beslut. Särskilda omständigheter kunna därpå i olika riktningar förhöja rättskapaciteten[1]. Liksom hustrun vid sidan af mannen innehar viss rättslig handlingsförmåga, har sålunda äfven myndlingen det jämte förmyndaren, låt vara regelrätt i mindre måtto. Äfven så till vida består för öfrigt likhet, att äfven vid förmynderskap det finnes fall, i hvilka vid skyddslingens brist på rättskapacitet målsmannen ej äger att handla i hans ställe. Det inträffar allenast oftare och utan att, såsom för hustrus del stundom sker, särskild god man tillsättes för att utöfva den ifrågavarande personliga handlingsrätten[2]. Redan häraf framgår emellertid, att förmyndarens rättskapacitet ej har sin gräns först där myndlingens vidtager.

Eljes ligger visserligen i begreppet målsmanskap en befogenhet att, där på grund af felande rättskapacitet någon ej själf kan tagas i betraktande såsom handlande person, härutinnan utfylla den denne vidlådande bristen[3]. Detta gäller

[1] Jfr ofvan s. 2 not. 3 och nedan under nionde kapitlet.

[2] Jfr Band II s. 230 not. 4—5 samt ofvan s. 2 not. 5 och nedan under tionde och elfte kapitlen.

[3] Fastän hustru nu mera torde få räknas såsom myndig, följer ej däraf, att i alla de fall, i hvilka icke positiva stadganden uttryckligen tillförsäkrat mannen en rätt att företräda henne, hon äger att ensam handla på sätt och i omfång som annan myndig person. Hennes rättsliga handlingsförmåga har alltid sin begränsning i mannens målsmanskap och med hänsyn till den historiska utvecklingen måste detsamma, tillkommet i anledning af kvinnans förutsatta behof af rättslig omvårdnad, antagas hafva lidit inskränkning, allenast i mån som det uttryckligen tillagts hustrun rättslig handlingsförmåga och däraf slutsatser kunna dragas i en utvidgande riktning. Att detta åter ej passar väl samman med talet om hennes myndighet, är väl sant men kan ej hjälpas. Man må erinra sig, att nuvarande stadganden rörande hustruns rättskapacitet tillhöra en brytnings- och öfvergångsperiod och ej rätt kunna förklaras, utan att man utgår från en hennes med äktenskapet förvärfvade myndighet; jfr ofvan s. 2 not. 4—5. Då åter förvaltningen i allmänhet tillagts mannen och det åt hustrun allenast undantagsvis inrymts sådan samt det härvid ej nämnts något om en hennes rätt att aftala rörande hvad i en framtid kan komma under hennes rådighet, får under förmögenhetsgemenskapens fortfarande bestånd hon anses sakna förmåga att med afseende å sin af mannen förvaltade egendom ingå förpliktelser för händelse af hans förvaltningsrätts upphörande. I förening med målsmanskapet måste mannens förvaltningsrätt — båda tänkta såsom medel att bereda hustrun skydd mot sig själf — verka till inskränkning i hennes rättskapacitet; jfr Band II s. 51 not. 2 och s. 197 not. 1—2. Så till vida delar hustrun lika villkor med barn i föräldrars bröd och med omyndiga; jfr Band III s. 105 not. 1—s. 107 not. 2 och nedan under nionde kapitlet III 3 och IV. Vill man härför söka stöd i positiva stadganden, erbjuda sig för ända-

äfven om förmynderskap. Däraf följa alltså rätt och förpliktelse för förmyndaren ej blott att rättsligen företräda myndlingen utan äfven att, bortsedt från de undantag som föranledas af den senares egen rättskapacitet, tredje mans förvaltnings- och vårdnadsrätt samt de särskilda inskränkningarne i förmyndarens förfoganderätt, utöfva nämnda sitt ställföreträdarskap i allt hvad myndlingens rätt rörer.

I motsats härtill är kuratelet till uppgift och befogenhet begränsadt. Gäller det rättsägare i besittning af handlingsförmåga, finnes plats för dess användning, då något hans förmögenhetsrättsliga intresse tarfvar vård och han icke dragit eller kunnat draga försorg därom genom syssloman eller fullmäktig. Förmynderskap är här uteslutet, enär på grund af sin rättskapacitet den företrädde har anspråk på att ej utöfver hvad med nödvändighet erfordras blifva inskränkt i sin makt att själf och ensam råda i sina angelägenheter. Däremot kan visserligen kuratel anordnas till omyndigs bistånd — såväl där förmyndare finnes tillsatt som där så icke är händelsen. Helt naturligt har i förhållande till förmynderskap kuratel dessutom vanligen karaktären af något mera tillfälligt. Därpå ligger dock mindre vikt, i det att ett kuratel kan komma att få längre tids bestånd samt det kan gifvas ett interimistiskt förordnande att bestrida förmynderskap. Med afseende å en person kan däremot principiellt bestå allenast ett förmynderskap, må vara att det utöfvas af ett flertal[1]. Såsom kuratorer kunna åter för annan flera vara verksamma, hvar med sin särskilda uppgift och jämväl enligt från olika håll lämnade uppdrag. Lika äro för hvarje fall förmynderskap och kuratel däri, att

---

målet de, som vid bifallen boskillnadsansökan eller förmögenhetsgemenskapens upphörande i följd af äktenskapets upplösning befria hustrun från att med därefter förvärfvad egendom infria tidigare åsamkade förbindelser; jfr BLgn § 19, UrfvLgn § 17, Lag om bod. vid skilln. § 2 och Band II s. 372 not. 1. Dessa stadganden leda dock än vidare, i det att de synas böra medföra overksamhet hos alla hustruns förfoganden öfver sådant sitt framtida förvärf, som ej i egenskap af förvaltningsgods tillfallit henne före nämnda tidpunkter; jfr NJA 1882 s. 63. Med afseende å åtaganden efter ansökan om boskillnad, som beviljats, hafva ju emellertid nyssnämnda bestämmelser ej någon tillämplighet; och, sedan sålunda mannens allmänna förvaltningsrätt satts ur kraft, lär väl ej heller hans målsmanskap hindra hustrun från att liksom annan med förpliktande verkan förfoga öfver gods, som vid tillfället ej är i hennes ägo eller besittning.

[1] Jfr Just. Omb. Berätt. 1884 s. 61—62.

de såsom sådana icke kunna öfverlåtas och ej bero på bemyndigande af den företrädde. De skilja sig härutinnan båda från uppdrag och fullmakt[1].

---

[1] I den moderna rätten hafva begreppen förmynderskap och kuratel haft svårt att vinna sin inbördes gränsbestämning. Orsaken ligger i motsatsen mellan germansk och romersk rättsåskådning. I germansk rätt sammanföllo i det hela omvårdnad och rättsligt ställföreträdareskap, så att den, som hade sak eller rätt i sin makt och besittning, också hade att därför tala och svara — med andra ord målsmanskap. Uttryck häråt gåfvo de till den sydgermanska rätten hörande termerna Gewere och Mundium, begagnade den ena på det sakrättsliga området och den andra beträffande personliga rättsförhållanden. Af mundium var, såsom själfva namnet angifver, förmynderskap allenast en skiftning och omfattade sålunda alla de till det privata rättsområdet hörande skyddsförhållanden, som icke föllo in under den äkta mannens och husfaderns husbondevälde eller därtill sig anslutande företeelser. På detta sätt finnes förmynderskapet uppfattadt äfven i 1734 års lag, hvarest ÄB 23 § 4 förutsätter, att bland annat förmynderskap anordnats i anledning af utrikes vistelse, och därför jämväl förklarar detsamma skola upphöra med vederbörandes hemkomst; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 35 hos Schmedeman s. 582, KF $^{27}/_{6}$ 1720 § 6 hos Modée I s. 216—217 och JB 6 § 4. Hvad åter angår den romerska rätten, utgick den därifrån, att ingen ägde att sluta rättshandel utan att göra det i egen person. Regeln måste dock lida sina undantag, framför allt med afseende å barn och kvinnor, hvilka det fullständigt eller dock i hufvudsak fattades rättskapacitet. Så framt de icke befunno sig under föräldramakt (patria potestas), äkta mans målsmannadöme (manus) eller liknande välde af beskaffenhet att utesluta rättslig självständighet, stodo de under förmynderskap (tutela). För barn under sju år (infantes), hvilka alldeles saknade rättskapacitet, handlade förmyndaren ensam. Öfriga myndlingar, d. v. s. ogifta kvinnor öfver sju års ålder och barn af mankön i åldern mellan sju och fjorton år, företogo åter själfva rättshandlingar, dock att dessa senare saknade laga verkan, så framt icke förmyndaren därvid var närvarande under meddelande af sitt godkännande (interpositio auctoritatis). Förmynderskap tjänade sålunda närmast att ersätta eller fullständiga en bristande rättskapacitet. Därmed kunde dock vara förbundna dels vårdnad om myndlingens person och dels förvaltning af hans tillgångar. Detta inträffade, så snart fråga var om omyndiga under pubertetsåldern (impuberes), d. v. s. män under 14 och kvinnor under 12 år. Däremot var så icke händelsen med det förmynderskap, som äfven efter öfverskridandet af sistberörda åldersgräns bestod med afseende å ogifta kvinnor (tutela muliebris). Här innebar förmynderskapet allenast en rätt till interpositio auctoritatis. Huru detta slags förmynderskap kom ur bruk samt i förevarande afseende full likställighet bereddes kvinnor i förhållande till män, därom förtäljer det romerska samfundets senare historia. Cura synes åter från början hafva anordnats i syfte att tillvarataga egendom, som för ögonblicket saknade rättslig omvårdnad (cura bonorum), och förekom på detta sätt särskildt i händelse af ägares frånvaro, konkurs eller dödsfall allenast såsom administratio eller med andra ord förmögenhetsförvaltning. Det torde hafva tillhört en senare tid att använda institutet, äfven där rättsägare fanns på platsen men icke var i tillfälle eller ansågs ägna sig att själf förestå sitt gods. I allt fall tillsattes på

Enär i den svenska förmynderskapsordningen det beredts en plats jämväl åt föräldrar, kan förmynderskap ej angifvas

---

detta sätt kuratorer bland annat för vansinnige, slösare och dem, som voro öfver fjorton men under tjugufem år (cura minorum) samt ej före sistberörda ålders uppnående dispensvis särskildt utverkat sig oinskränkt rådighet i sina angelägenheter (s. k. venia ætatis, som kunde sökas af män öfver tjugu och af kvinnor öfver aderton år). Äfven här kunde det offentliga uppdraget grundlägga förpliktelse att öfva tillsyn om personen, nämligen i fråga om vansinnige. I de två öfriga fallen ägde väl den, för hvars räkning kurator tillsatts, i princip full rättskapacitet, men erfordrades till giltigheten af hans förmögenhetsrättsliga åtaganden kurators samtycke (consensus). Detta följde af administrationsrätten. Dock var det hvarken ett utförande af eller en medverkan vid rättshandeln utan allenast ett dess formlösa godkännande, lämnadt när som helst och således äfven efteråt. Äfven dessa romerska begreppsbestämningar — tutela och cura såsom åsyftande, den förra rättsligt ställföreträdareskap och den senare förmögenhetsförvaltning — hafva satt märken efter sig i gällande svensk rätt. Sålunda har, då myndighetsåldern höjdes från femton till tjuguett år, detta skett i den form, att person under tjuguett år förklarats ej äga "makt att själf förestå sitt arf" och säges i fall af omyndighetsförklaring egendomen skola ställas "under laga kuratorers vård"; jfr ÄB 19 § 1 och KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 samt nedan s. 14 not. 3 och s. 22 not. 2. I sammanhang därmed att fordran på viss form allt mera uppgafs såsom villkor för rättshandels giltighet och sålunda jämväl åtskillnaden mellan interpositio auctoritatis och consensus förlorade i värde, hade emellertid redan i den romerska rätten man upphört att iakttaga den gamla gränsskillnaden mellan tutela och cura — oftast visserligen så, att kurator förordnades, där omständigheterna egentligen kräfde en tutor. Detta var händelsen, då mera tillfälligtvis en person tillsattes att fylla en förmyndares kall; jfr för svensk rätt ÄB 20 § 7. Där ej än i dag ifrågavarande romerska begrepp ligga till grund för de positiva lagstadgandena i ämnet, har man dock nu mera kommit därhän, att, med utgående från tutela, anse förmynderskap bestå och reglerna för detsamma äga användning, så snart det gäller att allmänt tillvarataga intressena för person i saknad af full rättskapacitet och utan hjälp af annat laga målsmanskap. Med andra ord förmynderskap sammanfaller med målsmanskap för omyndig. Såsom målsmanskap måste det dock utgöra ett allsidigt ställföreträdarskap. Gifves sålunda uppdrag åt någon att i visst afseende — det må vara i afvaktan på förmyndares tillsättande, vid sådan persons sida eller mot denne — vårda visst den omyndiges förmögenhetsrättsliga intresse, är hans ställning icke en förmyndares utan en kurators eller, på numera brukligt svenskt lagspråk, en god mans. Att detta äfven öfverensstämmer med nyare svensk lagstiftning, utvisa KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12. Äfven om man på nu nämnda sätt skiljer mellan förmynderskap och kuratel, må dock icke nekas, att svårigheter kunna yppa sig för åtskillnadens genomförande. Det är här egentligen fråga om ett flertal förmyndare med delad förvaltning. För deras del kan man ej uppgifva hvarken benämningen eller begreppet förmynderskap. Emellertid medför nämnda slags delning otvifvelaktigt en viss begränsning i de särskilda förmyndarnes uppgifter och befogenhet och kan för en eller annan af dem göra det i ett betydande omfång.

såsom ett institut, afsedt att ersätta föräldrarätt — så mycket mindre som reglerna äro enahanda, vare sig att föräldrar eller andra bestrida förmynderskapet. Allenast i ett afseende kan äfven enligt de svenska lagbestämmelserna förmyndare sägas nödfallsvis träda i föräldrars ställe, nämligen beträffande den personliga vårdnaden om barn i omyndig ålder och sådana omyndigförklarade, som äro vansinniga eller eljes tarfva personlig tillsyn. Men därför har ock allt hvad därtill hör ej blott för föräldrars utan bland annat äfven för förmyndares del behandlats i sammanhang med föräldrarätten [1].

Hvad, som återstår, blir emellertid på detta sätt af öfvervägande förmögenhetsrättslig natur, hvadan det ju ock kunde ifrågasättas, att redogörelsen för förmynderskap borde lämnas ej inom familjerätten utan inom obligationsrätten. Härför talar ytterligare, att förmynderskap ej i och för sig grundlägger någon behörighet att öfva tillsyn i fråga om myndlingens ingående af äktenskap, i det att, till den del som den senare är inskränkt i sin bestämmelserätt, nämnda slags behörighet är förbunden med innehaf af giftomannaskap, hvarom tal åter varit i äktenskapsrätten [2]. I öfverensstämmelse med gammal häfd har emellertid lagen själf afhandlat förmynderskap såsom en del af familjerätten, hvartill kommer, dels att, äfven bortsedt från innehafd vårdnadsrätt och giftomannaskap, förmyndaren utöfvar målsmanskap för myndlingen i andra dennes angelägenheter än förmögenhetsrättsliga och dels att, om än föräldraskap blott är en särskild orsak att tillträda förmynderskap, detta enligt regel utöfvas af föräldrar eller dock fränder samt tillvaratager jämte myndlingens intresse äfven familjens och släktens [3].

---

[1] Jfr Band III s. 1 not. 1 och s. 148 not. 1—s. 150 not. 5.

[2] Jfr Band I s. 40 not. 4—s. 54 not. 4 och s. 90 not. 4—s. 91 not. 4.

[3] I den svenska rätten har däremot af gammalt rådt tvifvelsmål, huruvida läran om förmynderskap skulle behandlas i giftermåls- eller ärfdabalken. Till den del som de äldsta rättsböckerna begagna sig af denna uppdelning och lämna bestämmelser i ämnet, hafva de emellertid i allmänhet intagit dem i ärfdabalken. Östgötalagen bildar dock ett undantag och i enlighet med densamma hafva äfven landslagarne och den allmänna stadslagen gifvit giftermålsbalken företräde. Det var således en afvikelse från närmast förut gällande rätt, då 1734 års lagstiftare på nytt öfverförde förmynderskap till ärfdabalken; jfr öfverläggningar därom i LgC Prot $^{15}/_{11}$ 1687, $^{24}/_{7}$ 1688 och $^{15}/_{11}$ 1689 hos Sjögren I s. 21, 38, 77 och 78. Att,

På denna punkt gör lagen för öfrigt en åtskillnad mellan olika slag af förmyndare. I sista hand har vederbörande domstol att, där behof af förmynderskap finnes, gå i författning om tillsättande af förmyndare; och för sådant fall bekläder denne, s. k. tutor dativus, sitt uppdrag tydligen allenast på grund af det meddelade förordnandet. Men öfriga klasser af förmyndare, d. v. s. föräldrar, de, som dessa med afseende å sitt frånfälle tillsatt, och andra fränder än fader och moder, tillträda enligt lag förmynderskap utan föregående stadfästelse från myndighets sida — föräldrar utan och de öfriga med skyldighet att hos domstolen anmäla sagda sitt tillträde [1]. Familjebandens lossande har visserligen fört med sig, att på de flesta ställen, om än icke föräldrar, dock öfriga nyssnämnda förmyndare, s. k. tutores testamentarii och legitimi, begära och undfå särskildt förordnande af domstol. Men den i lag gjorda åtskillnaden har visserligen alltjämt rättslig betydelse, nämligen vid afgörandet af frågan, när förmynderskap tagit sin början.

Rätten att öfvertaga förmynderskap är ej alltid förenad med förpliktelse härutinnan [2]. I allmänhet består dock sådan och det äfven då rätt ej finnes utan domstols förordnande. Tillfälle finnes emellertid att anföra laga ursäkter [3]. Omvändt förekomma äfven hinder, i anledning af hvilka domstol må vägra lagbestämd förmyndare tillträde till förmynderskap och därifrån skilja den, som redan trädt i utöfning däraf [4]. Från början är det denna omständighet, som föranledt, att domstolarne kommit att utfärda förordnanden på förmynderskap äfven i de fall, i hvilka rätten därtill ej ställts i beroende af sådan dess åtgärd.

I mån som förmyndaren äger att handla å myndlingens vägnar, må han åter följa sina egna ingifvelser och är ej skyldig att rätta sig efter andras anvisningar [5]. Till skydd

---

såsom exempelvis skett i JB 4 §§ 7 och 8, hvad, som rör omyndig och förmyndare, delvis afhandlats i andra än förberörda balkar, har också sina historiska föregåenden.

[1] ÄB 20 §§ 1—4 och 6.

[2] ÄB 20 §§ 2 och 3.

[3] ÄB 20 § 5 och 21 § 1.

[4] ÄB 20 §§ 4 och 8 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11.

[5] Den moderna rätten företer i denna del ganska skiljaktiga system. Där, såsom enligt fransk lag är händelsen, släkten i egenskap af familjeråd bibehållits

mot skada genom förmynderskapet hafva afsetts skola tjäna, förutom lagbestämdt skadeståndsansvar, dels den säkerhet, som för fordringar i anledning af förvaltningen myndlingen äger mot förmyndaren, och dels den kontroll, som i myndlingens intresse öfvas på uppdragets handhafvande. Nämnda

---

i öfverförmynderskapet, innebär detta ej blott tillsyn utan äfven högre ledning. Det stannar ej därvid, att familjerådet till- och afsätter förmyndare samt afgör hvad af medel må användas på myndlingens person och förvaltningen. Dessutom kan, i brist på dess bemyndigande, förmyndaren ej vidtaga rättsliga åtgärder utöfver hvad, som faller under skötseln af löpande ärenden, och ingriper familjerådet äfven omedelbart i förvaltningen med anvisningar och rättshandels vidtagande. Ej annorledes ställer det sig enligt österrikisk rätt, fastän öfverförmynderskapet tillhör domstolen. Den väsentliga åtskillnaden består däri, att såsom ytterligare säkerhetsmedel den franska rätten använder en motförmyndare (subrogé tuteur), tillsatt att bevaka myndlingens intressen gent emot förmyndaren, och endast undantagsvis, nämligen efter särskildt beslut af familjerådet, låter inträda en förmyndarens terminliga redovisningsskyldighet, medan åter österrikisk rätt ej känner bruket af motförmyndare och endast för särskilda fall medger befrielse från nyssnämnda redovisning. I anslutning till närmast förut gällande preussiska författning om förmynderskap af $^{5}/_{7}$ 1875 har åter den tyska lagboken förkastat hvad jämväl Allgemeines Landrecht stadgade om ett förvaltande öfverförmynderskap och så till vida gifvit förmyndaren fria händer. Såsom ett hufvudsakligt kontrollmedel tjänar en den senare ålagd skyldighet att årligen redovisa, hvarförutom upplåtelse af rätt till fast egendom kräfver den med öfvermynderskap beklädda domstolens samtycke. På dessa kardinala punkter har alltså den tyska rätten tillägnat sig samma grundsatser, som af gammalt råda i den svenska. I sitt system har den dock äfven upptagit bruket af motförmyndare samt, under förbud för den förvaltande förmyndaren att för eget bruk använda myndlingens tillgångar, ytterligare sökt hindra deras förfarande genom föreskrifter om penningmedels anbringande och lyftande samt löpande värdehandlingars deponerande eller omskrifvande på myndlingens person. Familjeråd känner den tyska rätten äfven men allenast såsom en fakultativ inrättning. Kommunala myndigheter tager densamma i anspråk för kontroll i hvad rör de omyndigas personliga omvårdnad samt för erhållande af förslag på förmyndare, motförmyndare och medlemmar af familjeråd; jfr för svensk rätt i den senare delen FttgvFslg $^{8}/_{6}$ 1839 s. 87. Till sist hafva i Danmark och Norge, såsom i Stockholm beträffande ofrälse, särskilda myndigheter satts att förvalta omyndigas medel. I Danmark omhänderhar sålunda ett gemensamt overformynderi på två afdelningar, nämligen en för Kjöbenhavn och en för det öfriga landet, penningar och värdehandlingar samt i Norge åter särskilda kommunvis tillsatta och arbetande förtroendemän penningkapital; jfr nedan s. 12 not. 1. Det faller till sist af sig självt, att, där föräldrar hafva usufruktuarisk rätt till barnens egendom, de, äfven om de i egenskap af dess förvaltare betecknas och behandlas såsom förmyndare, befinna sig i en undantagsställning, isynnerhet hvad angår en eljes stadgad terminlig redovisningsskyldighet; jfr Band III s. 1 not. 1 och s. 95 not. 1 samt nedan s. 10 not. 2. Äfven eljes förekommer emellertid ett härutinnan särskildt privilegieradt förmynderskap.

säkerhet utgör en allmän förmånsrätt i förmyndarens tillgångar, hvarutöfver, där så pröfvas nödigt, förmyndaren dock kan tillförbindas att ställa jämväl annan säkerhet för hvad af *den omyndiges medel* han omhänderhar [1]. Kontroll utöfvar åter domstol i egenskap af öfverförmyndare med biträde af särskilda s. k. gode män — förtroendemän, utsedda af kommunerna. Hvad domstolen kan göra är i hufvudsak att entlediga förmyndaren, att ålägga honom att ställa säkerhet för myndlingens medel och att, där han icke fullgör lagbestämd årlig redovisningsskyldighet, hålla honom därtill genom meddelade vitesföreläggganden. Gode männen, som hafva att granska de afgifna årliga räkningarne, skola åter vid behof påkalla sådana domstolens beslut, som nyss här ofvan angifvits. Hvad, som härutinnan åligger de gode männen såsom förpliktelse, därtill hafva dessutom myndlingen själf och hans fränder en rätt. Jämte redovisning vid förmynderskapets upphörande skall alltså förmyndaren afgifva sådan äfven under dess bestånd; och för vanliga fall är myndlingens säkerhet helt och hållet beroende af hvad därom stadgats och af sättet för dess iaktagande [2]. Emellertid beröfvar för visst fall lagen förmyndare makt att rättsligen förplikta sin myndling [3] och anvisar i andra honom att söka samtycke af den domstol, som innehar öfverförmynderskapet. Detta senare gäller i fråga om upplåtelser af rätt till myndlingen tillhörig fast egendom [4].

Däremot fattas särskilda föreskrifter, afseende att hindra förmyndaren från att i eget intresse förfoga öfver myndlingens lösa egendom, penningkapital och värdehandlingar därunder inbegripna. Då enligt rättspraxis det står i förmyndares val att för myndlingens räkning utlåna hans penningmedel eller att för dem själf ställa sig såsom gäldenär och han härutinnan när som helst äger att på eget bevåg vidtaga ändringar, hotar myndlingen fara ej allenast genom förmyndarens bristande

---

[1] HB 17 § 10, IntLgn § 2 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 1, 3, 5—11 och 14. Att ej undantag nu mera sker för föräldrar eller andra förmyndare på grund af förvandtskap, se Band III s. 95 not. 1 och *Tegengren*, "Äro icke naturlige förmyndare skyldige att för sina förmynderskap redovisa?" i Tidskr. af JF i Finland XII s. 277—291; jfr rättsfall ibid. IX s. 248 och ofvan s. 8 not. 5 in fine.

[3] ÄB 12 § 4; jfr KF $^{5}/_{12}$ 1901 § 7 mom. 1 och nedan s. 14 not. 3.

[4] ÄB 22 § 3, JB 4 § 8 och KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911—3912; jfr ofvan s. 8 not. 5.

betalningsförmåga utan äfven på det sätt, att förmyndaren efter omständigheterna tillgodoför sig vinsten på ett företag och, där risk uppstår, öfverflyttar densamma på myndlingen. För hvarje fall har han härutinnan fria händer, ända tilldess att han afgifvit räkning för det år, hvarunder den ifrågavarande affären slutits. Men dessutom är han i tillfälle att efter sitt fria behag omsätta myndlingens värdehandlingar och öfriga lösa egendom i penningar eller tvärtom anbringa medel af sistberörda natur i hvad som helst produktivt företag [1].

Obekant för vår rätt har äfven förblifvit anordningen med en heders- eller motförmyndare, beklädd med uppdrag att hafva tillsyn på den egentliga förmyndaren, som bestrider förvaltningen, och att så till vida deltaga däri, som han har att än medverka vid vissa rättsärenden, än därtill lämna sitt samtycke eller däröfver höras och än vid laga hinder för den förvaltande förmyndaren handla i dennes ställe [2]. Hvad, som närmast skulle bilda en motsvarighet härtill, vore ett flertals utöfvande af förmynderskap under samnad hand. Fastän förmynderskap förutsatts regelrätt skola uppdragas åt en person allena, kunna nämligen flera hafva beklädts därmed [3]. För sådant fall kan förmögenhetsförvaltningen hafva delats med domstolens samtycke; och, där så skett, häftar hvar för sin anpart och äger med afseende däråt samma fria rådighet, som tillkommer en ensam förmyndare i fråga om det hela. Har åter förmynderskapet icke så utskiftats, hafva förmyndarne att under gemensamt ansvar bestrida förvaltningen och företaga rättsärenden samt komma sålunda jämväl att inbördes öfva kontroll på hvarandra [4].

Särskilda regler gälla i Stockholm med afseende å förmynderskap för ofrälse. Själfva förmögenhetsförvaltningen är delad mellan vederbörande förmyndare och ett ämbetsverk, förmyndarkammaren, som i sin förvaltning är underkastad tillsyn från det allmännas sida och hvars tjänstemän biträda dels domstolen och dels fränderna i kontrollen öfver förmyndarne

---

[1] Jfr ÄB 22 § 4 och ofvan s. 8 not. 5.
[2] Jfr ofvan s. 8 not. 5.
[3] ÄB 20 §§ 1—6.
[4] ÄB 23 § 5.

samt sålunda fylla gode männens uppgifter vid andra förmynderskap [1].

Jämlikt lag kan någon vara omyndig antingen på grund af felande myndighetsålder eller i anledning däraf, att särskilda omständigheter hafva förmått domstol att förklara honom omyndig trots samma ålders öfverskridande. Det förra fallet är det vanliga, i följd hvaraf de allmänna bestämmelserna om förmynderskap också hafva affattats med särskild hänsyn till personer i omyndig ålder. Hvad angår omyndigförklarade, hafva de endast analogivis tillämplighet och därför ej heller i allo [2].

Den bristande rättskapacitet, som i första hand utmärker den omyndige, återfinnes för öfrigt, äfven där namnet ej förekommer. Enligt regel ägna sig emellertid ifrågavarande förhållanden icke till att underordnas förmynderskap och dess regler. I visst omfång kan sålunda kuratel för skyddslingens del hafva en verkan af nämnda natur, nämligen då kuratelet är förbundet med egendomsförvaltning, som ej af ägaren kan häfvas och, i hvad därunder faller, utesluter förfoganden från hans egen sida [3]. Lagstiftningen känner dock äfven för andra

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 16, KI $^{29}/_{9}$ 1876, Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 samt Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ och $^{19}/_{10}$ 1877.

[2] Liksom i öfriga delar öfverensstämma i nämnda punkt de svenska lagstadgandena i ämnet med Gemeines Recht och i följd däraf äfven med romersk rätt. Själfva begreppet förmynderskap, fattadt såsom ett medborgerligt åliggande, förmyndareordningen, jäf och laga ursäkter, öfverförmynderskap och däraf följande befogenhet, förmyndares principala handlingsfrihet, inskränkningarne därutinnan beträffande fast egendom och förlikningar, förpliktelsen att fruktbargöra penningkapital, den lagstadgade ansvarsgraden, förmånsrätten, ställande af särskild säkerhet, förbuden mot att själf tillhandla sig myndlingens egendom — allt hvad härutinnan finnes förordnadt i den svenska rätten påträffas redan i den romerska samt är eller har varit gemensam egendom för de moderna folken. Af romerskt ursprung är än vidare den hos oss okända anordningen med heders- eller motförmyndare (tutores honorarii eller tutores notitiæ causa), hvaremot årliga redovisningar och hvad särskildt i utländsk gällande rätt åtgjorts för att hindra förmyndare att till egen nytta tillgodogöra sig myndlingens kapitalförmögenhet och dess afkastningsförmåga äro nybildningar i den moderna rätten, låt vara på romersk grund; jfr ofvan s. 8 not. 5. På äldre germansk uppfattning bero åter dels förmynderskaps användning för andra än barn i omyndig ålder, dels ock, såsom bland annat i svensk rätt alltjämt är händelsen, föräldrars upptagande i förmyndareordningen utan åtskillnad mellan dem och andra omyndigas målsmän i förmögenhetsrättsligt hänseende; jfr ofvan s. 5 not. 1.

[3] GB 9 § 1 mom. 2 och 15 § 2 samt ÄB 19 § 4.

än omyndiga omedelbara inskränkningar i den allmänna rättskapaciteten. Formerna, i hvilka de förekomma, äro tveggehanda. Än har nämligen lagen i vidsträckt omfång frånkänt personers åtaganden rättslig verkan och än har den för vissa fall ställt personer under målsmanskap utan att beteckna dem såsom omyndiga eller själfva rättsförhållandet såsom förmynderskap. Af det förra slaget äro stadgandena om rättshandel af barn i föräldrars bröd — stadganden, hvilka, sådana de förut skildrats i föräldrarätten, i visst omfång likställa nämnda barn med omyndiga men visserligen icke inordna dem bland dessa senare och ju för öfrigt icke ens med det innehåll, som de hafva, iakttagas i rättspraxis [1]. Fall af målsmanskap utom förmynderskapets plan äro åter mannens för hustrun och fattigvårdsstyrelses »öfver den, som af fattigvårdssamhället åtnjuter full försörjning, hvilken ej blott tillfällig är» [2]. Att hustru ej är att betrakta såsom omyndig, har i det föregående redan tillräckligt framhållits [3]. Ej heller fattigvårdsstyrelses förenämnda målsmanskap bör anses hafva en sådan följd för hjonets del. Då emellertid inskränkningarne i förbemälda barns rättskapacitet och de, som föranledas af mannens målsmanskap, naturligen afhandlas i sammanhang med andra rättens delar, lär hvad, som är att säga om fattigvårdsstyrelsens målsmanskap, lämpligen böra framställas i anknytning till läran om förmynderskap. Dels står nämligen i begreppet sistberörda målsmansrätt förmynderskapet jämförelsevis ganska nära och dels ägnar det sig icke till behandling inom ramen af annat civilrättsligt institut. Lämpligen lär det ock kunna betecknas såsom oegentligt förmynderskap. Under denna titel kan ock föras det målsmanskap, som, i brist

---

[1] Jfr Band III s. 105 not. 1—s. 108 not. 4 och s. 173 n:r 10. I Fslgn till ÄB 1690 kap. 30 § 3, som, lika med de senare förslagen, tillade änka myndighet, hade dock därtill fogats förbehållet: "som sitt egit boo satt hafwer och eij uti sin faders brödh är". Ifrågavarande undantag lär hafva fallit på samma skäl, som i allmänhet föranledde änkas myndighet, nämligen hennes rätt att för sina barn utöfva förmynderskap; jfr nedan s. 17 not. 1. LgK 1815 HB Mot. s. 69—71 och 1826 HB Mot. s. 181—182 hade, under full insikt i åtskillnaden mellan rättsläget hos omyndiga och barn i föräldrars bröd, åter borttagit alla de för de senares del stadgade inskränkningarne i rättskapacitet utan att härutinnan möta någon gensägelse; jfr LgK 1815 och 1826 HB 3 § 20, LgB HB 3 § 23 samt LgK 1818 ÄB Mot. s. 71 och 1826 ÄB Mot. s. 74.

[2] GB 9 § 1 mom. 1 och KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35 mom. 1.

[3] Jfr ofvan s. 1 not 1—s. 3 not. 3.

på annans förordnande till förmyndare, föräldrar äga att utöfva för sina barn, oaktadt det brister dem förutsättningarna att vara förmyndare[1]. Liksom vårdnaden om barns personer ingår såsom ett moment i föräldrarätten och därför, äfven såsom öfverflyttad på förmyndare eller andra, funnit sin behandling inom redogörelsen för samma rätt[2], afhandlas lämpligen all den målsmansrätt, som förmynderskap för barn i omyndig ålder plägar medföra, under läran om detta senare institut, utan afseende därå att undantagsvis rättigheten ej grundar sig på förmynderskap utan allenast på föräldrarätt.

Af ifrågavarande öfversikt framgå ämnena för den följande, framställningen: omyndiga, förmyndare, organ för kontroll och samverkan, förmynderskaps uppkomst och upphörande, förmyndares förvaltning, förmynderskap af flera, förmynderskap för ofrälse i Stockholm, omyndigs rättsliga handlingsförmåga, målsäganderätt för omyndig, målsmanskap öfver omyndig, omyndigförklarade samt oegentligt förmynderskap. Härtill sluta sig på vanligt sätt kapitel om registerväsende och mellanfolkliga rättsförhållanden.

Första Kapitlet.

Omyndiga.

I. Myndighetsålder.

Personer under tjuguett år äro omyndiga[3] — män i

[1] Jfr ÄB 20 § 8.

[2] Jfr Band III s. 128—155.

[3] Liksom i den romerska rätten synes hos de germanska folken man hafva utgått därifrån, att, så framt ej annans husbondevälde lade hinder därför, med inträdd könsmognad en man i lifvets alla förhållanden själf hade att tillse sin rätt och svara för sina handlingar. Därmed trädde han in i kretsen af mogna män, dock att först med begagnande af sin rätt att stifta äktenskap och grundlägga eget hushåll hans i princip vunna ställning af en man för sig blef åt alla håll fullt verksam. Detta gällde äfven civilrättsliga handlingar. Då, liksom förut i den romerska rätten, det yppade sig behof att presumtionsvis ersätta bevislig pubertet

allmänhet och kvinnor, så framt de ej lefva i vigselfäst äkten-

med viss uppnådd lefnadsålder, lär man åter medelbart eller omedelbart hafva låtit sig påverkas af de romerska rättsnormerna i ämnet. Påfallande är det för hvarje händelse, att af de tidigast kända bestämmelserna om myndighetsålder de vanligaste äro de, som satt den senare tlll antingen fjorton eller tolf år, d. v. s. sådan ålder, hvarmed enligt romersk rätt pubertet antogs hafva inträdt och myndighet uppnåddes. Den senare i tiden öfvervägande gängse åldern af aderton år leder också tanken öfver på den romerska rätten, nämligen på dess stadganden om den lägsta ålder, hvarvid venia ætatis förekom. Emellertid har — delvis jämväl i sådana länder, som upptagit och bibehållit det romerska systemet med tutel och kuratel såsom successiva former af förmynderskap för minderåriga — i allmänhet man slutat med att fastställa åldern för inträde af full myndighet och handlingsförmåga till tjuguett år. Denna senare ålder har åter, såsom Sachsenspiegel utvisar, från början fått rättslig betydelse just i följd af en anordning, motsvarande nyssnämnda romerska. Där man fortfarande höll fast vid den tidigare myndighetsåldern af tolf år, tillät man nämligen dem, som det ville, att trots uppnådd myndighet förblifva under förmynderskap till tjuguett år; och af rättigheten blef — för öfrigt alldeles såsom engång i tiden varit händelsen med den romerska cura minorum — efter hand en förpliktelse; jfr för romersk rätt ofvan sid. 5 not 1. Hvad särskildt angår svensk rätt, finnas visserligen i HL ÄB 1 § 4 och MB 21 spår af ett uppfattningssätt, enligt hvilket med fyllda tolf år en person ansågs hafva förvärfvat tillräcklig förståndsmognad för att bedöma sina handlingars innebörd. Eljes framhöllo i denna del de svenska rättsböckerna, liksom i allmänhet andra samtida nordiska lagkällor, åldern af femton år; jfr GotlL I 20 pr., VGL II Add. 7 § 29, ÖGL Uaþa mal 15 § 3, DrB 12 och GB 16 pr., UL KkB 19 § 2, MB 2 pr. och JB 4 § 5, SmL KkB 15 § 4 och MB 18 pr., WML I þingB 17 pr. och II MB 2 pr., HL KkB 19 § 1, MELL KgB 20, EghnB 8, EþzB 32, DrB m. vaþ. 13 och SarB m. vil. 17 pr., StLgn Drap. m. wadh. 10 och Saram. m. vil. 19 samt ChLL KgB 21 pr., JB 8 § 1, EdzB 36, Draap m. vadh. 11 och Saaram. m. vil. 18 pr. Denna åldersbestämning torde hafva uppstått på det sätt, att, under fasthållande af en gemensam äktenskaps- och myndighetsålder, man lät hvad romerska rätten förordnat om inträdet af mans och kvinnas pubertet och giftasålder med respektive fjorton och tolf år gälla i fråga om trolofnings ingående (conjugium initiatum), hvarefter enligt vedertagen sed bröllopet ägde rum först ett år därefter och förty jämväl grundläggandet af självständigt hushåll under utöfvande af husbondevälde; jfr HL ÄB 1 § 4, VGL I GB 2 pr. och II GB 16, ÖGL GB 8 pr., VML II ÄB 2 pr. och SmL GB 2 pr. Särskildt med afseende å civil rättskapacitet finnas dock tidigt äfven arderton år utmärkta såsom den rätta myndighetsåldern; jfr HL KöpmB 2. VStL IV, I 25 stadgade uttryckligen, att aderton år vore äktenskapsåldern för kvinnor och myndighetsåldern för män. Underförstådt var härvid, att de senare med myndighets uppnående ägde att träda i gifte. Äfven framgent förknippades i föreställningen äktenskapsålder och myndighetsålder. Till benägenhet att höja den senare torde därför ock hafva inverkat, att redan på 1600-talets midt man i den kyrkliga praxis allmänt vägrade att förhjälpa män till äktenskap före aderton års ålder. Emellertid blef på sistone det myndighetsåldern, som kom att blifva bestämmande för äktenskapsåldern. Under förarbetena till 1734 års lag fasthöll man nämligen visserligen vid en gemensam ålderbestämmelse i nämnda hänseenden men

skap eller ock varit på sådant sätt gifta, utan att äktenskapet

pröfvade vid öfverläggningarne om dess innehåll saken uteslutande från synpunkten af hvad, som vore klokast att förordna rörande myndighets inträde; jfr LgC s. 7. Till en början tvekade man härvid mellan tjugu (1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. § 17, Fslgn till GB 1690 kap. 1 § 4 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 30 § 1; jfr LgC Prot $^{15}/_{11}$ och $^{26}/_{11}$ 1689, $^{8}/_{7}$ 1690 samt $^{29}/_{2}$ och $^{6}/_{3}$ 1712 hos Sjögren I s. 77, 95—96 och 290 samt III s. 4—6) och aderton år (Fslgn till GB 1692, 1694 och 1713 kap. 1 § 5 samt Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 28 § 1 och 1713, 1717 och 1723 kap. 29 § 1); se ock KR $^{3}/_{6}$ 1719 p. 34 hos Modée I s. 101. Slutet blef dock åldern af tjuguett år; se GB 1 § 6 och ÄB 19 § 1, jfrda med 1664 års förslag till förmyndareordning hos Posse s. 190—191, Fslgn till GB 1723—30 n:r 2, 1 och 3 samt 1731 kap. 1 § 6 och Fslgn till ÄB 1726 kap. 21 § 1 och 1730 kap. 19 § 1. Hvad angår myndighetsåldern, utfärdades i enlighet därmed förordnande redan i KFkl $^{30}/_{10}$ 1721 hos Modée I s. 305; jfr nedan s. 21 not. 1. Den förutvarande myndighetsåldern af femton år kom att bibehålla sig allenast på det sätt, att med dess uppnående yngling skulle äga att råda öfver sitt eget förvärf. Emellertid hade uttalanden skett äfven till förmån för de gamla bestämmelsernas vidmakthållande i orubbadt skick; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 30 § 1 hos Nilsson s. 283, Göta HfRtts Påminn. till ÄB kap. 30 ibid. s. 297 samt Göta HfRtts Påminn. till GB kap. 1 § 4. Det kan då synas egendomligt, att, sedan man först stått i valet mellan tjugu och aderton år samt därvid gifvit sistnämnda åldersbestämmelse företräde, man ändock stannade vid en så hög siffra som tjuguett år. Förklaringen torde ligga i lagens förordnande i ÄB 19 § 1: "Den, som ej hafver fyllt tjuguett år, äge icke makt *att själf förestå sitt arf*"; jfr ÄB 23 § 1 enligt 1734 års lag, KB $^{28}/_{2}$ 1733 hos Flintberg II s. 347, där son under 21 år erhöll nådigt tillstånd att med sitt fädernearf bidraga till sin moders understöd, och 1723 års riksdagsbeslut XII hos Stjernman, Riksd. III s. 2566, hvarest KFkl $^{30}/_{10}$ 1721 angifves handla om "de åhr, till hwilka en Mansperson bör wara kommen, innan han får tillträda dess arfteligen tilfalne lösa och fasta Egendom och deröfwer en fri och obehindrad förwaltning hafwa". Redan före 1721 års förklaring var man nämligen icke obekant med ett omyndighetens förlängande — alltså enligt dåvarande bestämmelser öfver femton år; se KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 17 och KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 38 hos Schmedeman s. 477 och 582—583, jfrda med Fslgn till ÄB 1690 kap. 30 § 2. I allmänhet tillkom det dock allenast föräldrarne att testamentsvis därom förordna; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 36 hos Schmedeman s. 582. Detta har väl då gällt allenast det efter de aflidne föräldrarna utfallna arfvet, hvadan för öfrigt barnet med femton år var att betrakta såsom myndigt och således ej allenast ägde att förfoga öfver sin arbetsförtjänst utan, med undantag för ifrågavarande arf, ägde full rättskapacitet. Det skulle således hafva varit en anordning efter romerskt mönster — en cura, aflösande tutela. För hvarje fall gingo tankarna i denna riktning hos dem af 1734 års lagstiftare, som togo parti för en myndighetsålder af femton eller aderton år — nämligen för fall af den erkända möjligheten, att med så låg myndighetsålder det ofta kunde visa sig vara af nöden, att man bibehölle eller återförsatte den, som kommit till myndig ålder, under förmyndares uppsikt; jfr LgC Prot $^{26}/_{11}$ 1689, $^{8}/_{7}$ 1690 samt $^{29}/_{2}$ och $^{6}/_{3}$ 1712 hos Sjögren I s. 95—96 och 290 samt III s. 5 och 6. Det ligger då nära att antaga, att med sina två åldersbestämmelser, femton och tjuguett år, 1734 års redaktörer afsett att i lagstiftningsväg allmänt genomföra en anordning af omförmälda natur. Härpå

visat sig vara en nullitet[1]. Äktenskaps ingående bereder så-

tyda äfven andra omständigheter. Hvad, som särskildt anmärktes mot förhöjning af den gamla myndighetsåldern, var, att det ej kunde vara lämpligt att framskjuta tiden för inträde af full kriminell imputabilitet; jfr LgC Prot $^{29}/_{2}$ 1712 hos Sjögren III s. 5. Härutinnan lät man det också förblifva vid det gamla; jfr KFkl $^{30}/_{10}$ 1721 § 3 hos Modée I s. 306. Därmed uppstod dock äfven behofvet af en särskild beteckning för person under femton år och, såsom ett flertal lagställen af straffrättsligt och processuellt innehåll ådagalägga, togs för ändamålet i bruk den äldre benämningen af omyndig, d. v. s. öfvermage; jfr JB 13 § 2, MB 3 § 2, 31 § 1, 37 § 1, 41 § 2 och 50 § 1 samt RB 15 § 15. Nu har i sina civilrättsliga bestämmelser om förmynderskap 1734 års lag i hufvudsak endast yttrat sig om den personliga vårdnaden och egendomsförvaltningen. På ett par ställen vidröres dock frågan om rättslig handlingsförmåga. Ett dylikt stadgande är HB 10 § 13, som förbjuder hvarje "omyndig" att "i borgen gå". Stadgandet bör läsas efter ordalydelsen och innebär sålunda icke ett förbud för förmyndare att å den omyndiges vägnar gå i borgen utan afser ett den omyndiges personliga åtagande. På sådant sätt är lagbudet en förelöpare till KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 4, som i det mesta gjorde detsamma öfverflödigt. I de två fall, i hvilka eljes det är tal om omyndigs felande rättskapacitet, handla åter bestämmelserna om "öfvermage", d. v. s. jämlikt lagens i öfrigt använda terminologi om omyndig under femton år; se JB 4 § 7 och 6 § 4, jfrd med SJA IX s. 460. Det bör väl sålunda antagas, att 1734 års lagstadganden äro byggda på förutsättningen, att fortfarande civil rättskapacitet skulle tillkomma person efter fyllda femton år; se dock äfven LgC Prot $^{15}/_{11}$ 1689 hos Sjögren I s. 77. Grundsatsen visade sig dock icke stå samman med förmyndarens betroende att förvalta myndlingens väsentliga egendom. Redan genom KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 4 hos Modée IV s. 2871 måste man, på samma sätt som skedde beträffande barn i föräldrars bröd, förklara omyndigas förskrifningar overksamma, så ock deras framtida åtaganden rörande egendom utom deras laga förvaltning; jfr Band III s. 105 not. 1—s. 108 not. 4. Den ifrågavarande sammanställningen af omyndiga och barn i föräldrars bröd är emellertid onekligen af intresse, enär den tydligt nog utvisar, att i tiden före 1749 års förordning omyndighet ej i och för sig ansågs utgöra hinder för ingående af gäldförbindelse med förpliktande verkan. För framtiden blef så emellertid händelsen. Utvecklingen i rättspraxis har dock fört än vidare. Man har låtit hvad lagen stadgat om öfvermage gälla omyndig i allmänhet och frånkänt honom rättskapacitet till den del, som den icke i lag uttryckligen erkänts eller ock påkallades af den åt honom inrymda förvaltningsbefogenheten. Jämväl denna senare har uttolkningsvis fått en snäf begränsning. Lagen var ju äfven härutinnan ofullständig, då den under förmyndarens rådighet ställde myndlingens arf och under dennes egen hans arbetsförvärf men ej yttrade sig om andra benefika fång än arf. Redan Nehrman, Föreläsningar öfver Ärfdabalken (1752) s. 231, uttalade sig dock för att det, som på sistberörda sätt tillföll myndlingen, principiellt hörde under förmyndarens förvaltning; se dock ännu SJA XXII s. 25. I öfverensstämmelse härmed har ock ÄB 16 § 2 affattats, då detta lagrum omredigerades genom KK $^{30}/_{5}$ 1835. Otydligheten i 1734 års lagstiftning torde vara att tillskrifva önskan att medla mellan de motsatta åsikterna men måhända delvis också rädsla att alltför tvärt bryta med nedärfda förhållanden och förhoppning att, såsom just skett, rättslifvet af sig själft skulle gå vidare i den inslagna riktningen.

[1] ÄB 19 §§ 2 och 3 samt Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 1, jfrda med HB 10 § 13, GB

lunda väl kvinna men däremot ej man myndighet. Dessutom

9 § 1, Band II s. 53—58, s. 642 not. 2, s. 649 not. 1 och s. 650 not. 2. Från början hafva i den germanska rätten, liksom i den romerska, alla kvinnor stått under förmyndare, så snart de ej i egenskap af gifta befunno sig under sina mäns målsmanskap; jfr ofvan s. 5 not. 1. Äfven änkor voro alltså omyndiga. Förmodligen i anslutning till vissa företeelser under den senromerska rättens afveckling af tutela muliebris, inrymde man dock efter hand änkor myndighet. Till en början skedde detta i viktigare personliga afseenden, nämligen så, att hon upphörde att stå under giftoman (UL ÄB 2 pr., SmL GB 1 § 1 och WmL II ÄB 2 pr., jfrda med WmL I GB 3 pr.; se däremot ännu VGL II GB 2 och Add. 8, ÖGL GB 9 pr., 14 § 4 och 19, MELL GB 1 och VStL IIII, I 24 § 4) och ägde att själf utföra rättslig talan i sina angelägenheter (UL þingmB 11 pr. och WmL II þingmB 23 pr.). Särskildt i det senare afseendet kunde det väl vara annorlunda, men blott om på hennes begäran någon förordnats till hennes målsman; jfr SRAPB ($^{13}/_{11}$ 1382) I s. 555 samt Silfverstolpe, Svenskt Diplom. ($^{16}/_{1}$, $^{20}/_{1}$ och $^{5}/_{4}$ 1410) II s. 246, 247 och 279. Men af hennes nämnda rättskapacitet torde icke utan vidare hafva följt en hennes rätt att förfoga öfver sin egendom utan fränders och förmyndares samtycke eller råd; jfr ÖGL GB 14 § 4. Hvad härutinnan af inskränkningar förekommit stod väl dock i samband med änkans rätt att lefva i bo oskifto med sina barn, så att vederbörande målsman mindre hade att bevaka hennes intressen mot tredje man än barnens mot henne; jfr VStL IIII, I 23 och 24, 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. §§ 2, 3 och 6 samt Band II s. 739 not. 2. För hvarje fall hade hon att, liksom myndig man, äfven med sin person svara för sina ingångna förbindelser; jfr StLgn RB 18 § 1. Det kom för öfrigt allt mera allmänt i bruk att till barns trygghet upprätta boupptecknings efter afliden och att till sammanlefnad i bo oskifto fordra ett därom ingånget aftal; jfr KD $^{19}/_{11}$ 1681 och $^{26}/_{10}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 120, Band II s. 739 not. 2 och nedan under sjätte kapitlet III 1. Därmed bortföllo också skälen till att förhålla änka rättskapacitet och var, såsom i 1734 års lag ÄB 19 § 3 och HB 10 § 13 skedde, tiden inne för att utan inskränkning erkänna en hennes rätt att råda "sig och gods sitt själf" samt att, utan undantag för borgen, i allmänhet ikläda sig förbindelser. Långt förut i tiden hade efter romerskt föredöme det ju gifvits henne befogenhet att vara sina barns förmyndare — något, som, då vid 1731 års riksdag det ifrågasattes att änka under tjugufyra år borde stå under förmyndare, förklarades med nödvändighet betinga, att, i brist på särskild omyndighetsförklaring, hon för sin egen person vore myndig; jfr LgC s. 42—43. Med änka har af gammalt likställts frånskild hustru, d. v. s. kvinna, hvars vigselfästa äktenskap upplöst på annan grund än nullitetsskäl; jfr LgK 1818 ÄB 14 § 2 och 1826 ÄB 13 § 2 samt LgB ÄB 11 § 2. Enligt ÄB 19 § 2 skulle åter fortfarande "mö, af hvad ålder hon vara må", stå "under förmynderskap". Emellertid hade, äfven här i anknytning till romersk rätt, det redan före 1734 års lag ställts omyndiga i utsikt att blifva af domstol förklarade myndiga; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 38 hos Schmedeman s. 582—583. Enär vid stadgandets tillkomst den för män fastställda myndighetsåldern redan mera allmänt ansågs tarfva förhöjning, fick detsamma hufvudsakligen användning i fråga om ogifta kvinnor af större mognad; jfr KB $^{11}/_{11}$ 1712 och $^{25}/_{5}$ 1722 hos Flintberg II s. 347—348 samt ofvan.

kan sådan ej i annan ordning förvärfvas före sagda ålder —

s. 14 not. 3. Full likställighet med myndig man ernådde dock kvinnan icke i nämnda ordning. Egentligen rörde det sig jämväl här om rätten att tala och svara i civila mål samt att bestrida förvaltning och däri förekommande löpande ärenden; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 30 § 3 hos Nilsson s. 283. Eljes vidlådde trots myndighetsförklaringen det kvinnan fortfarande en bristande rättskapacitet, så att hon allenast med biträde af tillsatte kuratorer ägde att företaga rättshandel; jfr Ros. Lgfslgt GB 1. 1734 års lagstiftare afsågo att göra slut på ifrågavarande rättsliga företeelse; jfr LgC s. 42. Men det oaktadt förekommo allt framgent fall af mös myndighetsförklaring. Det blef allenast Kongl. Maj:t, som i domstols ställe lämnade medgifvandet; jfr KR $^{5}/_{3}$ 1792 hos Flintberg II s. 347. Behörighet hämtade åter Kongl. Maj:t från sin rätt att i allmänhet göra nåd och, i afvaktan på riksdags sammankomst och beslut, förordna i sådana mål, i hvilka lag saknades; jfr 1719 och 1720 års RF § 2 samt 1772 års RF § 9 hos Modée I s. 14 och 149 samt X s. 10. I nämnda sin maktutöfning bekräftades därefter Kongl. Maj:t uttryckligen af 1810 års riksdag; och gaf enligt vedertagen sed Kongl. Maj:t dispensen under förbehåll, att ändring ej skedde i hvad för ogift kvinnas del stadgats om giftomannaskap, fast egendoms försäljning eller förpantning och arfskifte jämte förlikning om arfsrätt; jfr GB 1 § 1 och JB 4 § 7. Delvis fortfor myndigförklarad mö alltså att stå under förmynderskap, dock så, att, enligt hvad särskildt ansågs nödigt att på gifna anledningar förklara, hon kunde med laga verkan upplåta nyttjanderätt till sin fasta egendom samt denna senare intecknas och tagas i mät för gäldförbindelser, som hon efter myndighetsförklaringen iklädt sig. Allenast genom omyndighetsförklaring kunde för öfrigt hon försättas tillbaka i sitt förra rättsläge, hvarjämte hennes utnämnde laga biträde gemenligen utmärktes såsom kurator, låt vara under förmyndaransvar; jfr Calonius ($^{9}/_{9}$ 1799) V s. 198 samt riksdagsbeslut $^{2}/_{5}$ 1810, KD $^{15}/_{2}$ 1798, KB $^{9}/_{12}$ 1806, KFkl $^{2}/_{3}$ 1802 och KB $^{25}/_{9}$ 1799 i BLgs I s. 88, 89—90 och 148—149 samt IV s. 338. Man märker, att, äfven hvad angår förbehållen vid omyndighetsförklaringen, såsom mönster tjänat den romerska venia ætatis, som ej heller medförde rätt att af sig själf afhända eller förpanta fast egendom. På nämnda sätt var emellertid i viss mån marken jämnad för en senare tids författningar i ämnet: KF $^{15}/_{6}$ 1858, enligt hvilken, med undantag allenast för giftomannaskap, mö efter 25 år ägde att, på anmälan hos vederbörande domstol, lika med myndig man råda öfver sig och sin egendom; KF $^{16}/_{11}$ 1863, hvarigenom mö förklarades med uppnådda 25 år blifva myndig, dock med rätt för henne att på anmälan ställas under förmyndare; och Lag $^{5}/_{7}$ 1884, som däri gjorde den ändring, att myndigheten inträdde vid den för mannen förut stadgade åldern af tjuguett år; jfr Band II s. 522 not. 2—4 och ofvan s. 14 not. 3. Till påskyndande af reformerna bidrogo särskildt utvidgningarne af näringsfriheten, i det att det äfven åt ogifta kvinnor gafs rätt att idka handel samt fabriks- och handtverksrörelse men dock allenast, om bland annat de rådde öfver sig själfva och sin egendom; jfr Handelsordning $^{22}/_{12}$ 1846 § 4 och Fabriks- och Handtverksordning $^{22}/_{12}$ 1846 § 3 och § 5 mom. 1. Under intryck häraf ökades nämligen ansenligen de årliga dispensansökningarne till ett besvärande antal. Länge bröto sig dock meningarne mot hvarandra i oförenlig motsats och under stor obeslutsamhet. 1858 års förordning, hvarigenom det första genombrottet ägde rum, anslöt sig närmast till

hvarken dispensvis[1] eller eljes[2]. Allenast så till vida lider

Häradshöfding Richerts i lagberedningen afgifna medlingsförslag, fastän han visserligen lät kvinna, som efter uppnådda tjugufem år hos domstol anmälde sig till myndighets utöfning, därutinnan vara inskränkt genom en kurator, på sätt som af gammalt plägat ske beträffande en i nådeväg myndigförklarad mö; jfr LgB ÄB Prot. s. 99—103. LgK 1818 ÄB 14 § 3 och 1826 ÄB 13 § 2 hade emellertid utan förbehåll tillagt ogift kvinna myndighet, den förra vid trettio och den senare vid tjugufem års ålder. Särskildt från juridiskt håll mötte dock lagförändringen motsägelser; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 86—88, Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag s. 33—34, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 12 och 85—86 samt JFT I s. 23—42. I anledning däraf hade LgB ÄB 11 §§ 2, 5 och 14 ej heller föreslagit andra ändringar i förutvarande lag, än att efter tjugufem år mö skulle äga att under visst förbehåll råda öfver sin årliga inkomst och att i stället för Kongl. Maj:t domstol hade att efter laga pröfning förklara henne myndig; jfr ibid. Mot. s. 53 och 54 samt Prot. s. 97, 99, 100 och 103. Saken har därpå hufvudsakligen drifvits fram genom enskilda motioner i riksdagen. Redan 1810 års riksdags godkännande af Kongl. Maj:ts rätt att förklara mö myndig var en frukt af motion om ändring i lagens stadganden om hennes omyndighetstillstånd. Likaledes förekommo då och senare framställningar från riksdagen, att kvinna måtte få idka näring. Allt tätare blefvo också motioner, återgifvande lagkommiteens förslag än af 1818 och än af 1826 rörande viss myndighetsålder för ogift kvinna (1817—1818, 1844—1845, 1847—1848, 1850—1851 och 1856—1858). Det var också efter riksdagens i första hand fattade beslut, som ej mindre författningen af 1858 än äfven de af 1863 och 1884 tillkommo; jfr Olivecronas enstaka protest mot sistberörda lag i högsta domstolen NT 1884 s. 385—391. Att 1863 års förordning så snart ersatte 1858 års anmälan om myndighets erhållande med afsägelse af myndighet, skedde för öfrigt delvis i rättssäkerhetens intresse. Det förekom redan ett så stort antal ogifta kvinnor i besittning af myndighet, att, där trots den uppnådda myndighetsåldern myndighet saknades, man önskade se bevis därpå i en omyndighetsförklaring. Lagen af 1884, en naturlig slutpunkt i den inledda rörelsen, hade till sist, oafsedt vidtagna reformer i kringliggande länder, en sin orsak i det allt kraftigare kända behofvet af samarbete och likformighet mellan de nordiska länderna på lagstiftningens område; jfr Förhandlingar vid nordiska juristmöten IV s. 135—140, 145—148, 152—154, 158—159, 163—164 och 169 samt Bil. 3, *Johannes Bergh*, Om myndighedsreglerne og afændring deri s. 1—21 och V s. 98—99, 109—118, 127—130, 131—133 samt Bil. 5 *Deuntzer*, Om myndighedsreglerne og afændring deri s. 1—6. I fråga om gift kvinna se ofvan s. 1 not. 1—s. 3 not. 3.

[1] Efter 1734 års lag har beträffande män så mycket mindre dispens ifrågasatts, som, äfven sedan man vant sig vid att anse tjuguett år vara åldern ej blott för full förvaltningsrätt utan äfven för rättskapacitet, önskningarna öfvervägande gingo i riktning mot ålderns förhöjande, nämligen till tjugufem år (motioner vid riksdagarne 1840—1841 och 1853—1854; vid riksdagen 1817—1818 dock motion om sänkning till 20 år); jfr ofvan s. 14 not. 3. Hvad åter angår ogifta kvinnor, har, sedan det stadgats deras myndigblifvande vid viss ålder, Kongl. Maj:t ansett sig ej böra vidare utöfva sin forna dispensrätt; jfr KR $^{13}/_{7}$ och $^{6}/_{11}$ 1859 i BHdb 1863 s. 156, NJA 1883 s. 290 samt ofvan s. 17 not. 1.

[2] Under utgående därifrån att mannen ej borde njuta sämre villkor än kvin-

regeln undantag, som konung och tronföljare blifva myndiga med uppnåendet af aderton års ålder[1].

Med ingåendet af den dag, hvarpå enligt kalenderräkning myndighetsåldern uppnås, inträder myndighet. För öfrigt åligger i allmänhet bevisskyldighet den, som påstår, att i förutvarande rättsläge det ägt rum ändring genom inträffad myndighet[2].

---

nan, läto LgK 1818 ÄB 14 § 1 och 1826 ÄB 13 § 1 samt LgB ÄB 11 § 1 mannen med vigseln blifva myndig. Förslaget rönte dock motstånd; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 86. För lag och rättspraxis har grundsatsen också alltjämt förblifvit främmande, fastän ju hvad, som gäller om änka, synes tala för dess erkännande; jfr Band I s. 40 not. 2—3 och II s. 848 samt ofvan s. 17 not. 1. Att grundsatsen ej utsträckts till att gälla äfven män, leder också på åtskilliga håll till oegentligheter och tvifvelsmål. Enär vigsel måste anses förläna kvinna myndighet, har hvad, som stadgats därom att barn i omyndig ålder följa föräldrarne vid förändring i de senares nationalitet, ej tillämplighet i fråga om gift dotter. Likaledes förfalla tydligen för hennes del föräldrars rätt att vid öfvergång till annan religion däri inbegripa barn under femton år och sådant barns delaktighet i föräldrarnes hemort. På grund af åldersbestämmelsen kräfva i dessa senare två delar visserligen stadgandena ej några undersökningar, huru det ställer sig med gift son. Däremot lärer utan hinder af omyndig sons gifte han såsom eljes blifva delaktig i ändringar af föräldrarnes nationalitet. Medelbart inverkar detta väl åter på hans hustrus och barns nationalitet, fastän lagstiftningen i ämnet ej förutsett och beaktat fall af denna natur; jfr Band III s. 30—45. — Tillför vigseln kvinnan myndighet, är så åter icke händelsen med hennes förklaring för äkta hustru genom domstols beslut; se däremot HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 88 och JFT I s. 41. Ofullkomnadt äktenskap saknar nämligen allmänt laga verkan i ämnet; jfr Band II s. 800 not. 1 och s. 803 not. 1.

[1] RF § 41; jfr Band I s. 40 not. 2. Nedsättningen från tjuguett till aderton år skedde vid riksdagen 1815 enligt kongl. proposition 1812. Ursprungligen härrör den kungliga myndighetsåldern af aderton år från den kejserliga gyllene bullan af 1356 och afsåg en förhöjning i myndighetsåldern. På sådant sätt förekommer den hos oss i Norrköpings riksdagsbeslut $22/3$ 1604; jfr Stiernman Riksd. I s. 546. I tiden mellan 1719 till 1815 var dock åldern tjuguett år; jfr 1719 och 1720 årens RF § 3 samt 1772 års RF §§ 34, 37 och 38 hos Modée I s. 14 och 149 samt X s. 18—19. Före 1604 var åter sagda ålder femton år; jfr 1544 och 1590 års arfsföreningar hos Stiernman Riksd. I s. 183 och 382—383.

[2] Den senare rättsregeln får väl anses stå utom tvifvel. Visserligen kan det dock stundom ställa sig svårt nog att fullgöra ifrågavarande bevisskyldighet. Men i sista hand återstår det ju alltid att nöja sig med hvad, som måste hållas för sannolikt. För vanliga fall skola åter i anledning af stadgandena om anmälan af barns födelse och om kyrkoböckernas innehåll laga bevis lätt kunna åstadkommas rörande år, månad och dag för persons födelse; jfr KF $11/2$ 1887 § 1 samt 1894 års formulär för födelse- och dopboken kol. 2 och 3, för församlingsboken kol. 3 och 4 samt för konfirmationsboken kol. 5 och 6 äfvensom Band III

II. Omyndighetsförklaring.

Med undantag för kvinnor, som lefva i vigselfäst äktenskap [1], kunna de, som enligt nyss här ofvan utvecklade regler skulle vara myndiga, befinna sig i omyndighetstillstånd, nämligen till följd af särskild omyndighetsförklaring. Ett förordnande af detta innehåll kan afse såväl person, hvilken ännu ej kommit i besittning af myndighet, som den, hvilken gjort det, och sålunda respektive antingen utöfver lagbestämd tid kvarhålla någon i omyndighet eller sätta honom deri [2]. Det

---

s. 156 not. 2. Mera vanskligt ställer det sig att fastställa tidsmomentet. Härpå ligger emellertid icke någon vikt, då, fastän lagen därom ej ger någon antydan, äfven hos oss man efter romerskt föredöme räknar lefnadsåren efter dagar och därvid medtager dagen för födelsen; jfr B. Ges. B. § 187 mom. 2. Äfven så till vida följas allmänna regler, att, vid födelse på skottår den 29 februari, personen blir myndig, då under myndighetsåret den 28 i samma månad vidtager; jfr Växellag § 90. I fråga om kvinna, som är eller varit gift, se Band II s. 791 not. 3—s. 792 not. 1.

[1] Jfr ÄB 19 § 4 samt Band II s. 211 not. 1 och s. 213 not. 5.

[2] ÄB 19 § 4 och KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872. — Egentligen talar sistberörda lagrum, hvilket afser den förra af de två i texten omförmälda händelserna, om tillsättande af *kuratorer för egendomens förvaltning;* jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 17 hos Schmedeman s. 477 och KF $^{12}/_{11}$ 1730 hos Modée II s. 846, hvarest liknande stadganden gifvas för fall af försättande i omyndighet, samt KB $^{10}/_{3}$ 1699 hos Schmedeman s. 1537 och KB $^{29}/_{6}$ 1814 i BLgs I s. 91. Emellertid förknippar 1749 års förordning kuratorernas utnämnande med omyndighetsförklaring, hvarförutom den föreskrifver, att "den omyndige" bör "wara under Förmynderskap, til des något Utslag, hwaruti han för myndig förklaras, wunnit laga kraft"; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 36 och 38 hos Schmedeman s. 582—583. Det synes därför, som om lagstiftarne allenast till namnet skilt mellan förmynderskap och ifrågavarande slags kuratel eller dock icke gjort sig närmare reda för, hvar gränsen dem emellan skulle dragas; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 30 § 2, som vid omyndighets förlängning lät den omyndige tillträda förvaltningen af sin egendom men frånkände sådan hans rättshandel, som ej var till hans fördel, giltighet, om ej förmyndaren därtill samtyckt. Kuratel i fortsättning af förmynderskap kom därför ock att förblifva en för det svenska rättslifvet främmande företeelse. Visserligen har i tid, som ej ligger så särdeles långt tillbaka, det ännu nämnts kurator eller ombudsman att under förmyndaransvar förvalta egendom, tillhörig person, som, enligt lag myndig, ej ansetts skicklig att själf besörja sina förmögenhetsrättsliga angelägenheter, och i olikhet mot hvad, som skulle hafva gällt i fråga om omyndig, laga verkan tillerkänts förpliktelser, åtagna af henne under tiden för berörda förvaltnings fortvaro. Det hade dock vid kuratorns eller ombudsmannens tillsättande underlåtits att afgifva omyndighetsförklaring; jfr SJA XVII s. 143 och XXII s. 13. För hvarje fall ger 1749 års förordning nu mera ej anledning till dylika rättsliga företeelser; jfr däremot rörande godmanskap

förra förutsättes i det hela kunna komma att ske oftare och på mindre vägande grunder än det senare[1].

1. Orsaker.

Ogifta kvinnor, som efter uppnående af laga ålder, d. v. s. tjuguett år, anmäla sig afstå från myndighetens utöfvande, skola ställas under förmyndare. Af stadgandet följer, att, fastän afsägelsen kan ske på förhand, i enlighet därmed förordnande må gifvas, först sedan åldern öfverskridits, utan att dessförinnan afsägelsen återkallats[2]. I andra händelser än den nu nämnda finnes icke någon rätt att blifva omyndigförklarad. I allmänhet bifalles dock ansökan i full enlighet med dess innehåll, om däri viss eller vissa personer föreslagits till förmyndare samt dessa förklarat eller förklara sig beredda att mottaga uppdraget. Lika är händelsen, om eljes det finnes person villig att åtaga sig detsamma och sökanden mot henne ej har något att invända. I hufvudsak är det nämligen allenast två intressen att tillvarataga: att ej någon utan styrkt behof tvångsvis afkläddes sin myndighet och att ej någon utan laga anledning betungas med förmynderskap mot sin vilja. I allmänhet pläga för omförmälda fall därför ej heller domstolarne inlåta sig på en undersökning om behofvets förefintlighet och den ifrågasatte förmyndarens lämplighet[3]. Så mycket kan dock alltid fordras, att behörig anledning uppgifves, hvarjämte i anledning af förmynderskaps offentligträttsliga sida och den kontroll, som myndigheterna hafva att med afseende däråt utöfva, ansökan ej utan vidare bör villfaras, då särskilda skäl finnas för antagandet, att sökanden ej rätt förstår sin handlings innebörd och följder eller att omständigheter i den föreslagne förmyndarens person stå i vägen för hans betroende med

för hustru ÄB 19 § 4. Saknar trots uppnådd myndighetsålder någon förmåga att själf sköta sina angelägenheter, förklaras han omyndig och meddelas förordnande för förmyndare eller beslut att de, som redan bekläda denna ställning, hafva att däri kvarstå; jfr ofvan s. 5 not. 1.

[1] Jfr KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 och ofvan s. 14 not. 3.

[2] Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 2; jfr ofvan s. 17 not. 1.

[3] KU $^{17}/_{3}$ 1841 i BHdb 1863 s. 156—157 och SJA XVII s. 143. Se ock LgB ÄB 11 § 9 och Mot. s. 54, hvilken till och med föreslog, att hvarje afsägelse af myndighet utan vidare skulle bifallas och således äfven vid felande förslag på villig förmyndare; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 88—89.

uppdraget [1]. Hvad sålunda anförts äger också sin tillämplighet, då initiativ tagits af annan, som därtill har laga rätt, och den, för hvars del omyndighetsförklaring påstås, hvarken i fråga om sak eller person har något att anmärka.

För vanliga fall rör det sig emellertid om åtgärd mot eller i allt fall utan den senares vilja. Det måste då föreligga en lagligen styrkt orsak. I främsta rummet komma härvid i betraktande dels vanvett och dels slöseri. Därvid stannar det dock icke. Äfven hvad, som eljes under förhandenvarande omständigheter pröfvas betaga person förmågan att själf vårda sitt gods, berättigar till att förklara henne omyndig. Detta kan exempelvis vara ålderdomsbräcklighet, lyte, sjukdom, försenad förståndsutveckling samt äfven bristande insikt i affärer, vare sig i allmänhet eller i sådana, som betingas af den ägda förmögenheten. Att för fall af denna senare natur försiktighet bör iakttagas, säger sig emellertid själft. Särskildt är så händelsen, då fråga är icke allenast om ett förlängande af omyndighetstillstånd utan om ett försättande däri. En antydan i denna riktning gifver lagen, då den såsom rätta orsaker till omyndighetsförklaring af den senare arten särskildt framhåller vanvett och slöseri [2].

Vanvett betecknar åter sinnessjukdom i alla dess särskilda former — ej blott »raseri» utan äfven »vettlösa», d. v. s. all sådan sinnessjukdom eller sinnessvaghet, som sätta person ur stånd att på ett för sig betryggande sätt själf förestå sina an-

---

[1] Jfr ÄB 20 §§ 5 och 8 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1. — Naturligen kunna emellertid omständigheterna gifva vederbörande domstol anledning att i det offentligas intresse öfva strängare tillsyn på att icke utan laga skäl omyndighetsförklaring afgifves. Det kan ju omöjligen vara till gagn för det allmänna, att antalet omyndiga i laga ålder ökas öfver höfvan, dem själfva till hinder i utbildning af ansvarskänsla, rättslifvet till osäkerhet och vederbörande myndigheter till ökande af deras arbetsbörda. Isynnerhet skall, där såsom i Stockholm domstolen med afseende å ofrälse omyndiga har bestyr af ej blott kontrollerande utan äfven förvaltande natur, rättspraxis hafva benägenhet att slå in i nyssberörda riktning. Också sätter Stockholms rådstufvurätt i allmänhet ej person på egen begäran under förmyndare utan att hafva hört hennes fränder om åtgärdens behöflighet, fastän vid yrkande af annan den ej anser detta oundgängligt utan litar på de i den tvåsidiga rättsförhandlingen af parterna hvar mot annan åvägabragta bevisen och utredningarne.

[2] ÄB 19 § 4, jfrd med KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872. Se ock rörande hög ålder och sjukdom Calonius ($^{3}/_{11}$ 1794) III s. 382.

gelägenheter[1]. Tillfällig sinnesförvirring kommer däremot icke i betraktande, så framt icke det har fastställts återfall, som utvisa ett kroniskt tillstånd, låt vara med längre afbrott af ljusa mellanstunder[2]. Slöseri kan öfvas såväl i lefnadssätt som i affärsverksamhet[3] eller med andra ord ge sig till känna såväl på utgifts- som på inkomstsidan. Det skall allenast föreligga ett missförhållande mellan utläggen samt hvad i det förra fallet finnes att tillgå i existensmedel och i det senare vinnes eller dock har kunnat vinnas i förvärf. Äfven här är emellertid fråga om något stadigvarande, hvarförutom i betraktande af den riktning mot individuell frihet och rätt, hvari förhållandena utvecklat sig beträffande förmögenhet och äganderätt, förberörda missförhållande bör innebära en fara, för att vederbörande själf skall komma i nöd eller dock blifva ur stånd att uppfylla sina förpliktelser mot dem, som i understödsväg hafva anspråk mot honom[4]. Af det anmärkta framgår, att äfven vid vanvett och slöseri en pröfning måste äga rum. Denna kommer i det förra fallet vanligen att verkställas af medicinska myndigheter, så att på deras initiativ eller dock intyg vederbörande domstol förordnar i ämnet[5]. Enligt lag finnes dock icke något hinder för den senare ej mindre att lämna de medicinska myndigheternas anmälningar och utlåtanden obeaktade än äfven att utan stöd däraf meddela omyndighetsförklaring. I sista hand ligger nämligen pröfningen af och ansvaret för åtgärden på den beslutande myndigheten. Än mera är detta naturligen förhållan-

---

[1] Jfr GB 4 § 2 och Calonius ($^{3}/_{11}$ 1794) III s. 382. — Redan de äldsta rättsböckerna säga, att för vetvilling, d. v. s. äfven för annan sinnessvag än den, hvilken såsom lidande af raseri betecknades såsom "galin", fränder skulle liksom för öfvermage eller omyndig tala och svara; se UL JB 4 § 5, SmL JB 9 § 4 samt WmL II JB 9 och 12, jfrda med HL JB 8 § 1, UL JB 8 § 1, SmL JB 12 § 5, WmL II JB 7, MELL EghnB 18, ChLL JB 16 och StLgn JB 10. Se ock i 1734 års lag ÄB 23 § 4 samt JB 4 § 7 och 6 § 4.

[2] Se däremot i fråga om straff och skadestånd StrLgn 5 § 5 och 6 § 6.

[3] NJA 1882 s. 466.

[4] Jfr Band III s. 69—94. Jämlikt 1734 års lag måste, ända till dess att de i släktens intresse rådande inskränkningarne i gåfvofrihet upphäfdes genom KF $^{21}/_{12}$ 1857, en annan uppfattning emellertid hafva gjort sig gällande; jfr JB 8 §§ 1—3.

[5] Jfr KI $^{2}/_{11}$ 1877 § 15 mom. 1, KSt $^{14}/_{6}$ 1901 § 27 mom. c och § 36 samt nedan s. 26 not. 2 och s. 28 not. 2. Se ock Calonius ($^{3}/_{11}$ 1794) III s. 382.

det i fall af förment slöseri, enär här regelrätt det ej står till buds annat bevismaterial än enskilda betyg och uttalanden.

Ehuru en omyndighetsförklaring i allmänhet har till ändamål att åt den, som är föremål därför, bevara dess egendom[1], är detta ej ovillkorligen af nöden. Äfven person, som alldeles saknar tillgångar, kan ställas under förmyndare. Så är händelsen med vansinnig, så snart hans tillstånd kräfver personlig omvårdnad vare sig i hans eget eller i det allmännas intresse[2]. Från dessa senare synpunkter skulle äfven andra orsaker än vanvett kunna komma i betraktande, exempelvis dryckenskap eller andra laster, som från tid till annan beröfva person herraväldet öfver sig själf. Lagen gifver för dylika fall dock knappast stöd för en omyndighetsförklaring mot vederbörandes vilja, så framt icke det förfall, hvari han råkat, tager sig yttringar, hvilka utgöra laga anledningar till åtgärden: vanvett, slöseri[3] m. m. d.

2. Forum.

Såsom i det föregående redan angifvits, är det domstol, som har att meddela omyndighetsförklaring. Handlar det om förlängning af omyndighetstillstånd, förordnar i ärendet den domstol, under hvars värjo förmynderskapet hör[4], och eljes

[1] Jfr ÄB 19 § 4 och KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872, af hvilka lagrum det första såsom orsak till omyndighetsförklaring angifver oförmåga "att vårda gods sitt" och det andra talar om ynglingars bedragande, deras egendoms vårdande genom andra och fortsättandet därmed, "in til des tilförlåtelige prof af försicktig Hushållning gifna warda".

[2] Jfr KSt $^{14}/_{6}$ 1901 § 36.

[3] NJA 1882 s. 466.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1, jfrd med KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872. Det senare stadgandet, som egentligen borde innehålla bestämmelse i ämnet, hänvisar likväl endast på "behörig ort och ställe". Liksom äldre lagstiftning lärer emellertid 1749 års hafva utgått därifrån, att förlängning af omyndighetstillstånd var ett moment i den af domstol såsom öfverförmyndare utöfvade vårdnaden och därför tillkom den rätt, som vid tillfället innehade densamma; jfr ofvan s. 22 not. 2. Nämnda rätt bör väl ock förutsättas mera än någon annan hafva den för sakens pröfvande erforderliga kännedomen om den omyndiges angelägenheter. Hafva hinder härför vållats därigenom att han har sitt hemvist på annan plats, bör detta nämligen redan förut hafva föranledt vårdnadens öfverflyttande till forum domicilii; jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2. Se ock LgB ÄB 11 § 6.

domstolen på den ort, hvarest den, för hvars del omyndighetsförklaring ifrågasättes, är eller eventuelt borde vara mantalsskrifven[1]. I båda fallen ses det till förhållandena vid målets anhängiggörande. Skulle i det förstnämnda fråga vara om omyndig, för hvars del förut icke förmynderskap varit inregistreradt, lända till efterrättelse samma regler, som bestämma, hvilken domstol i första hand har att öfvertaga inseende öfver förmynderskap för barn i omyndig ålder[2].

Regelrätt handläggas detta slags ärenden för öfrigt af underrätterna men af hofrätt, så framt det gäller person af frälse börd, man eller kvinna. Härvid må då erinras, att, bortsedt från nullitetsfall, hustrun, som under äktenskapet ju ej kan omyndigförklaras, efter dess upplösning njuter till godo mannens privilegierätt, att kvinna, som utverkat sig förklarande för äkta hustru, har lika förmån, utan att förbindelsen inverkar på hennes ställning i myndighetsafseende, hvadan den ej heller lägger hinder för hennes ställande under förmyndare, och att trots egen saknad af frälse börd adelsmans äkta barn så till vida äro delaktiga i faderns privilegierade forum, som för deras del hofrätt upptager yrkanden om omyndighetstillstånds förlängande. Dylika myndigblifna barn sätter den däremot icke under förmyndare[3]. Med svenska adelsmän äro likställda ledamöter af svenska akademien[4] — äfven hvad angår privilegiirättens utsträckning till andra och nyss anmärkta förbehåll med afseende å myndigblifna barn. Därförutom har

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1, RB 10 § 1 mom. 1 och § 29 mom. 6 samt LgB ÄB 11 § 7.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 1 och nedan under tredje kapitlet I 2.

[3] RB 8 § 2 mom. 8; jfr Band II s. 211 not. 1, s. 643 not. 3, s. 649 not. 1, s. 650 not. 2, s. 800 not. 1 och s. 803 not. 1, Band III s. 28 not. 3—s. 29 not. 3 samt ofvan s. 17 not. 1, s. 20 not. 2, s. 22 not. 1 och s. 26 not. 4—s. 27 not. 2. Adelns forum privilegiatum i förmynderskapsärenden lär få anses hafva uppstått därigenom, att ståndets arftvister hänvisades till hofrätten; jfr 1614 års rättegångsordinantie p. 14 och KR $^{3}/_{10}$ 1675 § 35 hos Schmedeman s. 138 och 684, Adel. Priv. p. 6 samt KR $^{17}/_{11}$ 1619 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 25. Emellertid har längre tid bortåt Kongl. Maj:t dels själf nämnt förmyndare och dels efter mottagen ansökan i ämnet lämnat särskildt uppdrag åt hofrätten; se KB $^{14}/_{9}$ 1648, $^{10}/_{7}$ 1662, $^{13}/_{4}$ 1663, $^{9}/_{5}$ 1665, $^{16}/_{5}$ 1666, $^{7}/_{5}$, $^{20}/_{9}$ och $^{8}/_{10}$ 1669, $^{12}/_{3}$ och $^{26}/_{5}$ 1674, $^{7}/_{1}$ och $^{30}/_{5}$ 1678, $^{21}/_{8}$ 1684, $^{30}/_{3}$ 1685, $^{4}/_{7}$ 1687, $^{2}/_{1}$ 1688 och $^{16}/_{12}$ 1690 ibid. s. 32—37. I äldre tider finnes äfven exempel, att på framställning af domkapitel hofrätt förordnat förmyndare för biskops barn; se KB $^{15}/_{1}$ 1692 ibid. s. 40. Jfr vidare nedan under tredje kapitlet I 2.

[4] KB $^{7}/_{4}$ och $^{12}/_{5}$ 1805 i BLgs V s. 385; jfr Band II s. 16 not. 5—6.

— under upphäfvande af nämnda frälserätts åtnjutande af »utländska adelsmän, som i riket inkommit» — det bland annat förordnats, att »de förmynderskap, i afseende på hvilka — — — vårdnaden före 1895 års utgång blifvit af hofrätt utöfvad, skola jämväl därefter förblifva under hofrättens inseende, till dess i laga ordning kan varda annorlunda förordnadt». Bestämmelsen afser utländska adelsmän, som upptagits till svenska medborgare utan att hafva kommit i delaktighet af svenskt adelskap, och har i fråga om dem och deras ättlingar för hofrätt till följd en befogenhet att förlänga sådant förmynderskap, som vid 1895 års utgång hörde under dess vårdnad utan att sedermera hafva därifrån skilts[1].

3. Initiativrätt.

Lagen utesluter icke, att domstol af sig själf sätter person under förmyndare. Alldeles särskildt kan det vara nödvändigt, då det handlar om vansinnig, åtgärden är af brådskande natur och behörig målsägare i ärendet ej för tillfället finnes att tillgå eller försummar sin skyldighet[2].

Till sakens regelrätta gång hör dock visserligen ett hos domstolen anhängiggjordt yrkande på omyndighetsförklaring. Förutom den, hvilken det gäller, äro enligt lag härutinnan behöriga dels »föräldrar, närmaste anhörige eller förmyndare» och dels »kronans ombudsmän eller fiskaler». Rättigheten är lämnad i form af en förpliktelse att på gifven anledning göra framställning i ämnet, utan att dock särskildt äfventyr förbundits med underlåtenhet[3]. Hvad angår nämnda myndig-

[1] Lag $^{29}/_{11}$ 1895; jfr Band II s. 16 not. 5, Band III s. 159 not. 3 och s. 162 not. 4 samt ofvan s. 27 not. 3.

[2] Jfr KSt $^{14}/_{6}$ 1901 § 36, som förordnar, dels att, om "myndig person, hvilken såsom sinnessjuk blifvit å hospital eller asyl intagen, icke inom två månader därefter" blifvit "till hälsa så återställd, att han af öfverläkaren anses fortfarande kunna vara sin egen målsman", eller om omyndig å anstalt af nämnda slag uppnår myndighetsålder, "skall, på framställning af öfverläkaren, direktionen skyndsamt om förhållandet *göra anmälan hos vederbörande domstol för laga åtgärd i afseende å förmyndarvård för den sjuke,* och dels att sådan anmälan äfven dessförinnan bör ske, om öfverläkaren finner "uppenbart", att "inom ofvan angifna tid" nämnda slags förbättring ej kan inträffa. Se ock LgK 1826 ÄB 13 § 4 och Mot. s. 75, LgB ÄB 11 § 3 och Mot. s. 53 samt nedan s. 31 not. 2.

[3] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872.

heter, har man ju dock alltid att tillgå de allmänna bestämmelserna rörande ansvar för tjänsteförsummelse[1].

Stadgandet afser för öfrigt särskildt omyndighetstillstånds förlängning. Däraf ock förklaringen, att bland laga målsägare förmyndare vunnit upptagande. Egenskap af »anhörige» hafva åter ej allenast skyldemän utan äfven besvågrade. Att, om de själfva stå under målsmän, dessa senare må i deras ställe uppträda, följer af hvad i allmänhet gäller om målsmanskap. En begränsning borde ju åter följa däraf, att lagen till »anhörige» fogat bestämningen »närmaste». Sistnämnda ord har dock säkerligen ej begagnats i syfte att hänvisa på närmaste ledet vid arfsräkning. Tal är ju ej om »fränder», hvarförutom, då längre fram i författningen det på nytt inskärpts anmälningsplikten för »anhörige», bestämningen »närmaste» har utelämnats. »Närmaste» får väl därför anses hafva användts i sin mera sväfvande betydelse af närstående och närbesläktade, hvadan det ej heller bör betraktas såsom en afvikelse från lagens anda och bokstaf, att trots tillvaro af närmare fränder och deras gensaga andra fått sina yrkanden på omyndighetsförklaring upptagna till pröfning och godkännande[2]. »Kronans ombudsmän eller fiskaler» beteckna åter närmast kronofogdar samt lands- och stadsfiskaler, hvartill för hofrätternas del komma deras advokatfiskaler. Med sin ställning af förmän till bemälda myndigheter äro dock att beakta jämväl Kongl. Maj:ts befallningshafvande, öfverståthållarämbetet i Stockholm och justitiekanslern[3]. För öfrigt beror de lokala myndigheternas inbördes kompetens af deras verksamhetsområdens sammanfallande med det, som tillkommer den domstol, hvilken i första hand har att upptaga ärendet till pröfning. Vid behof har man därefter att omedelbart tillämpa de grundsatser, som domstolarne emellan bestämma företrädet[4].

Till dessa resultat skulle man i bästa fall komma med en bokstaflig tolkning af lagen. Det har dock redan fram-

---

[1] StrLgn 25 §§ 16 och 17; se dock nedan s. 31 not. 1.

[2] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 och NJA 1890 s. 248.

[3] Jfr RF § 27, RB 15 § 5, KI för landshöfdingarne m. m. $^{10}/_{11}$ 1855 §§ 1 och 7, KI för kronofogdarne $^{10}/_{11}$ 1855 §§ 3 och 16, KI för landsfiskaler $^{26}/_{5}$ 1876 § 6, KI för justitiekanslersämbetet $^{29}/_{11}$ 1878 § 3 mom. 3, KI för öfverståthållareämbetet $^{1}/_{12}$ 1882 § 8 mom. 5 och § 22 samt KI för stadsfiskaler $^{12}/_{10}$ 1894 § 2.

[4] Jfr ofvan s. 26 not. 4—s. 27 not. 2 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5.

hållits, att bestämmelserna äro affattade med särskild hänsyn till omyndighetstillstånds förlängning. Helt naturligt har därför det lämnats ur sikte det fall, att den, hvilken framställningen afsåge, vore gift. Äkta hustru kan dock ej lämnas utan talerätt. Det är mycket sant, att lagstiftningen har en motvilja mot mål med äkta makar såsom vederparter. Men lika så litet som det lär ifrågasättas, att icke mannen må kunna påyrka, att hustruns förvaltningsgods sättes under god mans vård, kan det förvägras hustrun befogenhet att påstå hans ställande under förmyndare. Man tänke sig blott, att han blifvit sinnessjuk och i anledning däraf hustrun tillsvidare måst öfvertaga boets förvaltning utan att dock känna sig hafva därtill erforderlig förmåga — orsaken må ligga i de för sådant fall stadgade inskränkningarne i förfoganderätt eller ock i annat[1]. Men äfven slöseri och andra skäl till omyndighetsförklaring bör hon kunna åberopa, så mycket hellre som, äfven då det står henne till buds talan på boskillnad, denna ej bereder henne ett fullt verksamt skydd i hennes äktenskapliga rätt. I rättspraxis röner hennes talerätt ej heller någon gensägelse[2].

Så framt man skall hålla fast vid lagens anvisningar, torde man emellertid ej våga gå längre utöfver dess ordalydelse. Att man ej är benägen att utsträcka talerätten i allmänhet till hvar och en, som har att föra talan å statens vägnar, visar också rättspraxis[3]. Emellertid motsvarar författningen i ämnet icke nuvarande behof och åskådningssätt. Den talerätt, som var gifven åt de därstädes omförmälda offentliga myndigheterna, stod i samband med författningens föreskrifter rörande beifrande af spel, ocker och bedrägeri, enkannerligen då omyndiga eller andra personer i ung ålder därför varit föremål. Hvad förordningen i denna del stadgat har dock förfallit eller råkat i glömska och därmed äfven skälen för ifrågavarande talerätt. I det hela lär väl också det hafva kommit temligen ur bruk, att fiskaler eller andra myn-

[1] GB 9 § 2 mom. 3 och ÄB 19 § 4; jfr Band II s. 207—208, 244—251 och 759—762.

[2] Jfr NJA 1882 s. 466 och 1896 s. 29, LgB ÄB 11 § 7, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 89, Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag s. 34—35, Band II s. 278—279 samt ofvan s. 24 not. 2 och nedan s. 31 not. 2.

[3] Jfr beträffande länsman NJA 1890 s. 248.

digheter, som enligt författningen skulle vara behöriga att i ärendet taga initiativ, verkligen af sig själfva göra det[1]. Med omyndighetsförklaringens nuvarande uppgift att trygga vederbörande själf och dem, till hvilka han häftar eller kan komma att häfta i understödsskyldighet, mot farorna af hans handlingssätt, hafva däremot helt andra rättsintressenter behof af att härutinnan erkännas såsom målsägare — bland annat det fattigvårdssamhälle, hvartill personen hör[2].

Det kunde ju under sådana förhållanden sättas i fråga att lämna författningen helt och hållet å sido samt uppställa den grundsats, att talerätt tillhörde hvar och en, som ägde att påvisa ett intresse i åtgärdens företagande. Detta står ju onekligen samman med den utvidgande tolkningen af termen »närmaste anhörige» i vidkommande författning och med den talerätt, som utöfver denna senare inrymmes åt hustru. Grundsatsen skulle dock föra alltför långt, enär sålunda ej allenast fattigvårdssamhälle och understödsberättigade insattes såsom målsägare utan äfven personer, som äro hänvisade på andra rättsmedel för sina rättigheters tillvaratagande eller för hvarje fall ej kunna anses hafva tillgång till det ifrågavarande: sakrättsägare, borgenärer, giftorättsberättigade utan vigsel, andra delägare i förmögenhetsgemenskap, testamentstagare eller de, som på grund af aftal hafva laga anspråk på kvarlåtenskapen. Begränsning måste alltid sökas i åtgärdens nuvarande ändamål, sådant det nyss här ofvan angifvits. Nu ställer det sig dock så, att lagen icke blott icke erkänner talerätt inom de senast ifrågasatta gränserna utan ej heller någonstädes gifvit uttryck åt ett godkännande af det ändamål, hvaraf talerätten skulle bero till såväl förekomst som omfång. Försök att på omförmälda sätt utsträcka talerätten torde därför böra uppgifvas.

[1] Jfr Band III s. 105 not. 2 och s. 108 not. 4 samt ofvan s. 13 not. 1. Se däremot ännu SJA XXI s. 534: stadsfiskal kärande.

[2] LgK 1818 ÄB 14 §§ 5 och 7 hade redan förbigått fiskaler samt gaf talerätt åt föräldrar och andra fränder med tillägg af förmyndare i fall af omyndighets förlängning och "kronans ombudsman eller annan" vid försättande i omyndighet på grund af vansinne. LgK 1826 ÄB 13 §§ 4—6 och LgB ÄB 11 §§ 3 och 6—8 läto — båda utgående därifrån, att i fall af vansinne domstol hade att, huru än saken bragtes till dess kännedom, meddela omyndighetsförklaring — sistberörda bestämmelse falla, hvaremot LgB beklädde jämte föräldrar och andra fränder dels hustru dels ock god man, tillsatt att öfva tillsyn på förmynderskapsförvaltning, samt kyrkoherde och föreståndare för den församling, hvari personen hade hemort, med rätt att begära hennes försättande i omyndighet.

Emellertid kan behofvet tillgodoses i annan ordning, nämligen med hjälp af domstols rätt att på eget initiativ fatta beslut om omyndighetsförklaring. Vederbörande kan nämligen för ändamålet göra en anmälan hos domstolen. I fråga om sinnessvaga har härutinnan åläggande meddelats hospitalsdirektion[1]. Hinder kan då ej vara, att fattigvårdsstyrelse, understödsberättigade, som sakna karaktären af »anhörige», vänner, förvaltare af den ifrågavarande personens penningmedel eller andra rättsägare med intresse i saken på liknande sätt vända sig till domstol under föreläggande af tillgängligt bevismaterial[2]. Detsamma gäller kuratorer, tillsatta att i visst afseende vårda vederbörandes rätt. Ännu ett annat sätt att gå till väga finnes för öfrigt. Anmälan kan göras hos myndighet i besittning af talerätt. Fattigvårdsstyrelser kunna nämligen vända sig till respektive Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller öfverståthållareämbetet i Stockholm, hvilka därpå genom remisser bringa sakerna under domstolarnes skärskådan.

Där vederbörande på detta sätt är inskränkt till att kläda sin hemställan i form af en anmälan, saknar han dock tydligen makt att vid missnöje med domstolens åtgärd fullfölja saken till högre rätt, oafsedt om domstolen lämnar framställningen obeaktad såsom härrörande från obehörig eller meddelar beslut under dess ogillande. Har myndighet, i lag bekläd med talerätt, förmedlat hemställan, måste åter visserligen denna pröfvas och må vid dess afvisande beslutet öfverklagas. Men klanderrätten tillhör för sådant fall den förmedlande myndighet, på hvars bepröfvande sakens fullföljd alltså kommer att bero[3].

För ett fall lär emellertid fattigvårdsstyrelse innehafva en självständig målsäganderätt, nämligen beträffande den, som redan kommit i åtnjutande af fattigunderstöd och under sådana omständigheter, att styrelsen öfver honom förvärfvat målsmanskap[4]. Saken ställer sig då ungefär på samma sätt, som då förmyndare för myndlingens del söker förlängning af omyndighetstillståndet.

---

[1] Jfr ofvan s. 28 not. 2.

[2] Jfr Band II s. 114—117 och 705 samt III s. 69 och 80—81.

[3] Jfr KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872.

[4] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35 mom. 1 och ofvan s. 13 not. 2.

4. Förfarande.

Ärendets anhängiggörande sker regelrätt genom ansökan. Allmänt sker så, då någon själf begär att blifva förklarad omyndig, eller, om detta ej är händelsen, fråga är om förlängande af omyndighetstillstånd[1] eller ock försättande i omyndighet på grund af vansinne. För återstående fall, d. v. s. persons sättande i omyndighet på annans begäran och utan vansinne såsom grund, torde åter stämning vara vanligare[2]. Ett fel kan dock ej anses vara begånget, om äfven här saken ansökningsvis bringas inför domstolen[3]. Denna har blott att gå i författning om hörande af den, hvilken ansökan afser, eller med andra ord att, under utsättande af dag för ärendets handläggning och inlagans förseende med åtecknad resolution i detta afseende, förständiga sökanden att behörigen delgifva den förstnämnda sagda handlingar. Föreläggandet torde från början böra gifvas vid äfventyr däraf, att saken i befintligt skick företages till afgörande, och förutsätter, såsom antydts, ansökans framställande i skriftlig form[4]. Vare sig att det är stämdt eller icke, åtnjuter den, som är föremål för framställningen, icke laga stämningstid, hvaremot domstolen bör tillse, att tillräckligt rådrum lämnats honom för inställelse[5]. Skulle han uteblifva men saken draga ut under uppskof, torde, på sätt ofvan angifvits, det genom förelägganden om delgifning sörjas, för att han erhåller kännedom om målets utsättande och det därigenom vunna förnyade tillfället att yttra sig.

Hvad sålunda anmärkts rörande ansökans delgifvande äger också tillämplighet, då eljes omständigheterna icke utesluta vederbörandes hörande — alltså också regelrätt, då någon hemställt, att annans omyndighetstillstånd må förlängas. Dylik ansökan bör nämligen icke upptagas till pröfning, förr än tiden närmar sig för myndigblifvande, i följd hvaraf den ifrågavarande personen i allmänhet har tillräcklig förståndsmognad för att kunna från sin ståndpunkt bedöma och uttala

---

[1] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872.

[2] NJA 1890 s. 248.

[3] NJA 1882 s. 466.

[4] RB 24 § 1, jfrd med UtsLgn §§ 15 och 18.

[5] NJA 1882 s. 466; jfr UtsLgn § 17.

sig om ansökans berättigande[1]. Då sannolikhet förefinnes för att personen är vansinnig, förfaller däremot tydligen frågan om inhämtande af hennes yttrande. Med undantag för nyssnämnda händelse bör åter allenast i högsta nödfall domstol förklara någon omyndig, utan att han i målet hörts eller haft tillfälle att yttra sig. Fall af denna natur kunna emellertid lätt nog förekomma, enär det ej finnes någon rätt för domstol eller annan myndighet att, i afvaktan på sakens närmare utredning, interimistiskt vare sig sätta personen i omyndighet eller eljes fullt eller delvis frånkänna henne rättskapacitet och förvaltningsbefogenhet. Saken kan nämligen brådska och det ligga fara i att afvakta tiden för delgifvande af stämning eller ansökan i sträng öfverensstämmelse med laga föreskrifter — särskildt i fall af vederbörandes vistelse i eller utresa till främmande land[2].

Då det yrkas att myndig person må förklaras omyndig, hafva enligt regel den eller de, som föreslås till förmyndare, på förhand — under påteckning å ansökan eller i annan form — förklarat sig beredvilliga att mottaga uppdraget. Har så icke skett, fästes ofta nog sökandens uppmärksamhet på lämpligheten att tillsvidare återtaga sin anhållan och först efter anskaffandet af de föreslagnes medgifvanden förnya densamma. Eljes står det alltid domstolen till buds att äfven för deras del gifva förberörda slags föreläggande om delgifning under målets utsättande till handläggning på senare dag. Att pålägga någon förmynderskap utan att förvissa sig huruvida han därtill är beredd eller hvad skäl han för motsatt fall har till ett sitt afböjande, måste för regelrätta fall räknas såsom en förseelse[3]. Än mindre bör på ansökan af andra än förmyndarne omyndighetstillstånd förlängas, utan att det beredts de senare tillfälle att i ärendet yttra sig. Här kommer nämligen ytter-

[1] Jfr LgK 1818 ÄB 14 §§ 5 och 6, 1826 ÄB 13 § 5 samt LgB ÄB 11 § 6, hvilka föreslogo, att först under sista året af omyndighetsåldern frågan finge väckas. Då, för det fall att ansökan bifölles, förslagen hänvisade den, som beslutet afsåge, att efter uppnådd myndighetsålder göra särskild ansökan om befrielse från förmyndarvården, låge åter nära antagandet, att förslagsställarne ej tänkt sig ett hans hörande i målet rörande omyndighetstillståndets förlängande. Om ett dylikt hörande var dock ej heller tal vid yrkande af persons försättande i omyndighet; se vidare nedan s. 40 not. 3.

[2] Jfr UtsLgn § 15 mom. 2 och RB 11 § 9.

[3] Jfr ÄB 20 § 5 samt ofvan s. 23 not. 3 och nedan under tredje kapitlet I 3 A.

ligare till, att de framför andra böra kunna lämna upplysningar om behofvet af fortsatt omyndighet. I båda fallen gäller det dock, att tvingande behof af skyndsamhet sätter den angifna regeln ur kraft[1].

För öfrigt har domstolen att förfara efter omständigheterna. Den kan i förut beskrifven ordning genom sökandens försorg anmana make och fränder till den, hvilken framställningen gäller, att i målet yttra sig, och den kan låta hvad härutinnan brister i utredning falla sökanden till last och sålunda väga för påståendets ogillande[2]. Äfven intyg af andra, som äro underkunniga om personen och hennes lefnadsförhållanden, hafva rättsligt värde. Bland annat tages vid underrätt på landet det sålunda hänsyn till upplysningar i nämnden[3]. Att i fall af påstådt vansinne domstolen fordrar och håller sig till läkarintyg, faller af sig självt. Men, äfven om på annan grund omyndighetsförklaring sökes, kan den hafva skäl att handla på liknande sätt, nämligen då någon uppgifves ej kunna tillvarataga sig själf eller sin egendom i anledning af ålder, kroppslig sjukdom eller lyte[4]. Hvad bevismedel som helst må för öfrigt förebringas. I målets natur ligger dock, att det alltid i viss mån påkallar ett snart afgörande och därför äfven hör till dem, som äro af summarisk natur. Blir framställningen afvisad, är ej hinder för att när som helst på nytt upprepa densamma, oafsedt om den framställts i form af stämning och det kommit till dess sakliga pröfning[5].

Skulle undantagsvis domstol af sig själf eller i allt fall utan talan af särskild målsägare hafva upptagit ifrågavarande slags ärende till handläggning, har den naturligen också själf att anskaffa bevismaterial eller på erforderligt sätt fullständiga detsamma[6].

I hvad ordning än målet inkommit till domstolen och af hvad innehåll än dess beslut må vara, är för fullföljd till högre

[1] Jfr ofvan s. 34 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 24 not. 1 och s. 33 not. 4.

[3] NJA 1882 s. 466 och 1890 s. 248. För öfrigt kunna naturligen vara af värde intyg af prästerskap och kommunala myndigheter. I Stockholm spelar sålunda särskildt rotemans uttalande en roll. I fråga om vansinne se ofvan s. 28 not. 2 och s. 32 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 24 not. 2 och s. 25 not. 5.

[5] Jfr Band I s. 154 not. 2 och ofvan s. 34 not. 2.

[6] Jfr ofvan s. 28 not. 2 och s. 32 not. 1.

domstol rättsmedlet besvär[1]. Klagerätt tillhör efter omständigheterna hvar och en, hvilken såsom part har att i ärendet yttra sig. Sålunda kan äfven tillsatt förmyndare yrka befrielse från det honom påbördade uppdraget och omyndigförklarad äska beslutets undanrödjande i dess helhet. Hinder för den senare föranledes icke i och för sig däraf, att beslutet innebär förlängning af omyndighetstillstånd och han fortfarande har tid kvar till uppnående af myndighetsåldern[2].

5. Förklaringens innehåll och rättskraft.

I allmänhet innehåller omyndighetsförklaring ingen tidsbestämning utan verkar alltså, ända till dess att den satts ur kraft genom ett laga beslut af motsatt lydelse. Emellertid kan en förlängning af förutvarande omyndighetstillstånd jämväl äga rum på viss tid, exempelvis till uppnåendet af tjugufem år. I denna del beror det närmast på hvad, som begäres[3]. Har hemställan utgått från annan än den omyndige själf, bör dock, så framt han är af den sinnesbeskaffenhet, att i allmänhet afseende kan fästas å hans önskningar, och dessa gå ut på förlängning på viss bestämd tid, det däråt lämnas företräde. Det finnes ju alltid tillfälle att hemställa om ny förlängning och för den, hvilken aldrig fått försöka sig med skötseln af sin egendom, kan det möjligen blifva svårt att till utverkande af en särskild myndighetsförklaring styrka sin

---

[1] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 samt RB 25 §§ 1 och 2 och 30 § 1 mom. 2; jfr KB $^{12}/_{11}$ 1767 hos Ugglas II s. 26, SJA XXI s. 534 och NJA 1896 s. 29. Se ock LgK 1818 ÄB 15 § 11 och 1826 ÄB 14 § 11 samt LgB ÄB 12 §§ 13 och 18 och Mot. s. 56.

[2] På en annan ståndpunkt synas i sistberörda hänseende LgK 1818 ÄB 14 §§ 5 och 6, 1826 ÄB 13 § 5 samt LgB ÄB 11 § 6 hafva stått; jfr ofvan s. 34 not. 1 och nedan s. 37 not. 5. I brist på stöd i lagbud äga däremot icke de, som må påyrka omyndighetsförklaring, öfverklaga beslut därom, hvadan i denna del ej heller tillsatt eller förutvarande förmyndare besitter klanderrätt; jfr nedan s. 37 not. 5.

[3] Sålunda kan äfven ogift kvinnas omyndighetstillstånd enligt hennes egen begäran förlängas på viss tid, oaktadt, då lagen gifver henne rätt att "afsäga sig myndighetens utöfning", ordalydelsen snarast skulle synas utesluta ifrågavarande alternativ; jfr Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 2 och ofvan s. 23 not. 2.

duglighet, isynnerhet om förmyndaren skulle hafva intresse i att bibehålla sig vid sitt uppdrag[1].

Beslutet är af tvefaldt innehåll: själfva omyndighetsförklaringen och förordnandet af förmyndare[2]. Vid en förlängning af omyndighetstillståndet ligger dock, om ej annat förordnats, däri tyst ett de förutvarande förmyndarnes fortsatta betroende med förmynderskapet[3]. Beslutet träder i verksamhet omedelbart med dess afgifvande och icke först, då det vinner laga kraft[4]. Skulle detsamma af högre domstol upphäfvas eller i sammanhang med återförvisning undanrödjas, träder, i motsats till hvad nyss sagts om förstberörda beslut, det senare meddelade allenast såsom lagakraftvunnet i tillämplighet. Anhängiggörandet af begäran om omyndighetsförklaringen spelar i förevarande afseende ej någon roll; och hindrar alltså en sökt förlängning af omyndighetstillstånd ej inträde af myndighet, då myndighetsålder uppnås, innan beslut jämlikt ansökningen fallit[5].

---

[1] Se KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872, som talar om begäran, att ynglingar "måga än längre och på flere år, än Lagen utsätter, för omyndige förklaras". Här spela på nytt in romerska rättsbegrepp. Föreskriften må jämföras med Fslgn till ÄB 1690 kap. 30 § 2, som, utgående därifrån att domstol i allmänhet skulle pröfva, huruvida med uppnåendet af den stadgade myndighetsåldern vederbörande skulle förklaras skicklig att själf förestå sitt gods och däri insättas, för motsatt fall ålade "förmyndaren jämbwähl sedan till dess han sine 25 åhr warder eller, om han eij heller äntå der till skickelig är, så länge rätten det nödigt finner", hafva tillsyn om hans person och gods; jfr ofvan s. 5 not. 1 och s. 22 not. 2. LgK 1818 ÄB 14 § 5 förutsätter åter en förlängning på obestämd tid, under det att de mera sväfvande bestämmelserna hos LgK 1826 ÄB 13 § 5 och LgB ÄB 11 § 6 tyda på omyndighetens utsträckning till viss högre ålder såsom det regelrätta. Någon bestämd ledning ger dock ej heller 1749 års förordning. Jämte det att det talas om förlängning på flera år, säges vid bifall därtill personens egendom böra sättas under vård och förvaltning, "så länge och in til des tilförlåtelige prof af försicktig Hushållning gifne warda". Rättspraxis är ock osäker. För närvarande låter sålunda, där ej särskilda omständigheter påkalla undantag, Stockholms Rådstufvurätt förlängning af omyndighetstillstånd lyda på viss tid, under det att enligt tidigare öfvad praxis den, såsom vid persons försättande i omyndighet, i sitt beslut ej inryckte någon tidsbegränsning; jfr SJA XXXI s. 556. Se vidare nedan s. 37 not. 5.

[2] Jfr KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 och ofvan s. 22 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 35 not. 1.

[4] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872; jfr KD $^{16}/_{3}$ 1842 i BHdb 1883 s. 171, LgB ÄB 11 § 12 samt nedan s. 37 not. 5 och under tredje kapitlet I 3 A.

[5] KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872 begagnar härutinnan synnerligen mångtydiga ordalag i sina bestämmelser om omyndighetstillstånds förlängning.

Den domstol, som i första hand meddelat omyndighetsförklaring, har att, vid ansvar för tjänsteförsummelse, sörja, för att kungörelse därom inflyter i post- och inrikestidningarne [1].

Det heter nämligen för fall af underrätts förordnande därom: "och, om någor är med Domarens utslag i dy fall missnögd, kunna beswär deröfver å behörig ort anföras, utan något missnöjes förklarande, inom den tid, som i 16 Cap. 1 § R. Bl. utsättes, och bör den omyndige wara under Förmynderskap, til des något Utslag, hwaruti han för myndig förklaras, wunnit laga kraft". Detta skulle nu kunna läsas på det sätt, att äfven i händelse af omyndighetstillstånds förlängning det städse behöfdes särskildt beslut på myndigblifvande och att förty omyndighetsförklaringen borde lyda på obestämd tid. Häremot strider dock visserligen hvad förut ordats om begärd förlängning "på flere år"; jfr ofvan s. 37 not 1. Ännu ett annat sätt till uttydning är emellertid, att väckt fråga om förlängning håller, därest under målets handläggning myndighetsåldern uppnås, personen därutöfver i omyndighet, ända till dess att beslut, hvarigenom framställningen afvisats, vunnit laga kraft. Ett dylikt uppfattningssätt har ej heller varit främmande för den svenska lagstiftningen; jfr ofvan s. 37 not. 1. Dessutom kan icke såsom mot förstberörda utläggning det utan vidare åberopas föreskriftens sammanhang med bestämmelserna om öfverklagandet af underrätts beslut i ärendet. Ty, då klaganden betecknas såsom "någor", kan ju den omordade bestämmelsen om interimistiskt förblifvande i omyndighet hafva afsetts skola gälla, ehvad domstolen bifallit eller afslagit ansökan. Närmast förut anbefaller dock författningen framställningens villfarande och det torde därför ock få anses, att det närmast är med afseende å sådan händelse, som föreskrifterna om ärendets fullföljd och det interimistiska förblifvandet i omyndighet hafva gifvits. Ordet "någor" lärer hafva valts mindre med tanke på en sökande, som fått sin begäran afslagen, än på möjligheten, att vid olika meningar mellan personer med initiativrätt i ärendet äfven andra än den, som fått sitt omyndighetstillstånd förlängdt, kunde tänkas å hans vägnar vilja yrka upphäfvande af det därom meddelade beslutet; jfr ofvan s. 36 not. 2. För hvarje fall torde äfven vid väckt fråga om omyndighetstillstånds förlängning det bäst öfverensstämma med nu gängse uppfattning att binda rättsverkningarne i ämnet vid utslaget och icke vid ansökan eller stämningen; se däremot för fall af bristande god tro hos tredje man LgK 1818 ÄB 14 § 7 och 1826 ÄB 13 § 6 samt LgB ÄB 11 § 13. Med en dylik tolkning af 1749 års författning föranleda åter dess ordalag med nödvändighet, att domen på omyndighetsförklaring sättes ur kraft först genom en lagakraftvunnen dom af motsatt innehåll, denna senare må meddelas af högre rätt i anledning af sakens fullföljd eller på särskild ansökan om myndighetsförklaring.

[1] KK $^{11}/_{5}$ 1774 hos Modée X s. 302, jfrd med StrLgn 25 §§ 16 och 17. 1774 års kungörelse förständigar "wederbörande Domstolar, det dem wid answar åligger, at när så händer det någor efter Lag myndig, åter warder ställd under förmyndare, sådant genast i Post-Tidningarne låta kungöra". Egentligen är således fråga allenast om personer, som, efter att hafva trädt i utöfning af myndighet, åter därur försatts. Äfven i skälen för förordnandets ändamålsenlighet ordas det om "den, hwilken efter Lag upfylt myndiga år och sedan för slösaktig hushållning eller andra orsaker blifwit satt under förmyndares wård". Alldeles oafsedt att, så snart behof af offentliggörelse erkännes, detta måste anses förefinnas äfven vid

Dessutom åligger det hofrätt att, då densamma förklarar frälseman omyndig, därom insända underrättelse till riddarhusdirektionen[1]. Bestämmelserna utgöra ordningsföreskrifter, hvilkas åsidosättande icke i själfva saken har rättslig betydelse[2].

Förklaras person, som förut varit i utöfning af myndighet, förlustig densamma, äger förmyndaren att på hans borgenärer erhålla årsstämning[3].

Så till vida kan alltjämt enligt myndighets förordnande någon delvis hafva och delvis sakna en myndig persons rätt, som, särskildt vid omyndighetsförklaring på hans begäran eller medgifvande, domstolen kan i sammanhang med nämnda sitt förordnande stadfästa öfverenskommelse, hvarigenom han bibehålles i förvaltningen af viss sin egendom och därmed äfven i rätten att därom sluta giltig rättshandel[4]. Uteslutet får däremot nu mera anses vara, att allenast för vissa slags ärenden någon beröfvas den myndig person tillhörande förmågan och göres beroende af annans rättsliga biträde[5].

---

omyndighetstillstånds förlängning, har, enligt uppgift i kungörelsen, emellertid uppslag därtill gifvits af 1749 års förordnings bestämmelser; och vid sådant förhållande kan det ej gärna hafva varit meningen att lämna å sido hvad därstädes afhandlats rörande omyndighetsförklaring, nämligen omyndighetstillstånds förlängning. Se vidare nedan s. 39 not. 2.

[1] KB $^{6}/_{8}$ 1818 hos Lilienberg II s. 61, närmast riktadt till Svea Hofrätt; jfr ofvan s. 27 not. 3—s. 28 not. 1 och nedan s. 39 not. 2.

[2] Att så är förhållandet med underrättelsen till riddarhuset, följer af dess ändamål att förekomma, att mot laga föreskrifter frälseman, fastän omyndig, toge säte på riddarhuset och därstädes utöfvade rösträtt; jfr 1810 års RkdgsOrdn. § 18 och 1866 års Riddh.Ordn. § 9 mom. 1. Mera tveksamt ställer det sig med den stadgade kungörelsen i post- och inrikestidningarne. Det vore ju ganska naturligt att i förhållande till tredje man i god tro låta omyndighetsförklaringens verkningar inträda först med dess lagstadgade offentliggörande; jfr SJA XVII s. 143. En antydan i denna riktning innehåller dock icke 1774 års kungörelse och åt hvad, som härutinnan senare föreslagits, lär det icke utan vidare kunna tilläggas lags verkan; jfr LgK 1818 ÄB 14 § 7 och 1826 ÄB 13 § 6, LgB ÄB 11 § 13, Band II s. 270 not. 1 och ofvan s. 37 not. 5.

[3] KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 10; jfr KFkl $^{16}/_{7}$ 1807 i 1807 års Lgs s. 403, 1818 års KkLg Art. 9 § 3, 1830 års KkLg § 135 och Band II s. 397 not. 1. Se ock LgK 1818 ÄB 16 § 9, 1826 ÄB 15 § 2 och LgB ÄB 13 § 2.

[4] Jfr KU $^{17}/_{3}$ 1841 i BHdb 1863 s. 156—157.

[5] Se dock rörande fattigvårdsstyrelses målsmanskap öfvar fattighjon nedan under trettonde kapitlet II. För äldre tider erbjuder sig såsom exempel kvinnors rättsläge, från början änkors och senare myndigförklarade ogifta kvinnors; jfr ofvan s. 17 not. 1. Företeelsen finnes kvar i det dansk-norska lavværgemaal — i Dan-

6. Myndighetsförklaring.

Med hänsyn därtill att redan före åkommen laga kraft omyndighetsförklaring träder i verksamhet, kan ju dess häfvande i anledning af målets fullföljd räknas såsom ett slags myndighetsförklaring[1]. Eljes kan en sådan — alltid nödvändig, när omyndighetsförklaring från början icke inskränkts att gälla allenast viss tid[2] — sökas när som helst i syfte att undanrödja beslut af förstberörda innehåll. Hinder härför är icke, att omyndighet förlängts på viss tid eller att vid ansökan den omyndige ännu icke öfverskridit myndighetsåldern[3]. Målsägare är den omyndigförklarade, formen ansökan, forum den domstol, som innehar öfverförmynderskapet, pröfning af nöden, äfven om omyndighetsförklaringen meddelats på egen ansökan, och laga kraft villkor för beslutets utöfvande af verkan[4]. Särskilda föreskrifter rörande detsammas bekantgörande bestå icke, hvadan härutinnan den myndigförklarade har att själf vidtaga, hvad hans intresse synes honom påfordra. För öfrigt gäller i tillämpliga delar hvad anmärkts om omyndighetsförklaring. Någon åtskillnad har icke gjorts, allteftersom, såsom regelrätt är händelsen, ansökan grundat sig på förändrade förhållanden eller ock på åvägabragt bevisning om bristande skäl för den föregående omyndighetsförklaringen. Äfven för detta senare fall saknar därför beslutet på myndighet återver-

---

mark för änkor och frånskilda hustrur samt i Norge för hustru, som på grund af mannens bortovaro förestår boet. Mest typiskt möter institutet i den fransk-italienska rätten, som medgifver omyndighetsförklaring (l'interdiction) allenast för fall af vansinne och, då på grund af slöseri eller annan dylik orsak någon ej kan sköta sig själf, sätter vid hans sida en god man (le conseil judiciaire), utan hvars biträde särskilda angifna rättsärenden ej kunna af honom med laga verkan vidtagas.

[1] Jfr ofvan s. 36 not. 1—2 och s. 37 not. 4—5.

[2] Jfr SJA XXXI s. 556 och ofvan s. 37 not. 1.

[3] Se däremot i denna senare del LgK 1818 ÄB 14 § 6 och 1826 ÄB 13 § 5, LgB ÄB 11 § 6 och ofvan s. 34 not 1. Äfven med gällande lag skulle det ju kunna drifvas den åsikt, att det strede mot vanligt rättegångsbruk, om man till handläggning upptoge ett påstående, innan beslut i enlighet därmed kunde bringas till utförande. Utan stöd af särskildt positivt lagbud torde likväl för detta slags mål grundsatsen icke kunna göras gällande, då själfva förlängningen af omyndighetstillståndet, sådan den af lagarne medgifvits, bryter mot regeln.

[4] Jfr KD $^3/_8$ 1854 i JFT IX s. 206 samt ofvan s. 23 not. 2—s. 24 not. 1, s. 26 not. 4, s. 27 not. 3—s. 28 not. 1, s. 33 not. 1—5 och s. 36 not. 2.

kande kraft och bereder alltså ej heller giltighet åt rättshandel, som exempelvis person, hvilken med orätt hållits för vansinnig och därför blifvit omyndigförklarad, under tiden för sådan sin omyndighet företagit [1]. Är det åter fråga om en handling, hvilken icke omyndigheten i och för sig men väl vansinne beröfvar rättslig betydelse, står det visserligen vederbörande fritt att göra sig till godo myndighetsförklaringens innehåll. Emellertid är sålunda dylikt beslut rörande afliden person uteslutet. Har, med vetskap om bristande skäl till en afgifven omyndighetsförklaring, tredje man aftalat med förmyndaren i denna hans egenskap, finnes till sist det alltid möjlighet att, där rättshandeln varit den omyndige till skada, påyrka dess återgång enligt reglerna om förmyndares förfoganden i annat intresse än myndlingens [2].

Andra Kapitlet.

Förmyndare.

I. Förmyndarordningen.

1. Äkta barn.

Enligt lagen ter sig förmyndarordningen sålunda: fader; i fall af dennes död, moder, så länge hon ej träder i nytt vigselfäst äktenskap; vid bådas frånfälle den, som de »med tvegge manna vittne eller skriftligen dertill nämnt hafva»; i brist på dylikt förordnande den, »som skyldast och dertill fallen är»; samt, där »skyldemän» ej finnas eller »kunna — vara förmyndare», jämlikt förordnande af »Rätten en annan god man eller flera» [3].

Såsom synes, förutsätter lagen, att förmynderskap utöfvas af fysisk person [4] och att regelrätt det innehafves af en allena

---

[1] Jfr ofvan s. 37 not. 4—5; se däremot LgK 1818 ÄB 14 §§ 6 och 7 samt Mot. s. 72.

[2] Jfr nedan under sjätte kapitlet II 4 och tolfte kapitlet.

[3] ÄB 20 §§ 1—4 och 6.

[4] Jfr NT 1881 s. 619—621.

— det senare, enligt hvad följer af det upprepade talet om »barnen», äfven på det sätt, att, där flera omyndiga syskon finnas, de i allmänhet böra erhålla samma person till förmyndare [1]. Uttrycklig föreskrift om tillsättandet af ett flertal förmyndare har lämnats allenast för det fall, att i sista hand domstolen har att efter sitt fria bepröfvande förordna i ämnet. Men äfven då skall det ske, endast »der så nödigt pröfvas» [2]. För

[1] ÄB 20 §§ 1—5; jfr ofvan s. 11 not. 3. Se däremot rörande landssed på Gotland att för hvarje barn förordna särskild förmyndare Just. Omb. Berätt. 1867 s. 114.

[2] ÄB 20 § 6. — Att principiellt förmynderskap tillkommer *en* person, är nog allmänt en ursprunglig grundsats. Historiskt har ju institutet sin förebild i fadersväldet. Men åtminstone för den svenska rättens del har länge rådt en alldeles motsatt anordning. Den äldre uppfattningen framträder i ÖGL GB 19 och 20, hvilken för fall af efterlefvande moders omgifte gaf företrädet åt den skyldaste fädernefränden samt alldeles uteslöt mödernefränderna och åt dessa endast inrymde målsäganderätt i tvist mellan barnen och fädernefränderna. Här hade dock ännu bibehållit sig den gamla föreställningen, att boet tillhörde mannen allena; jfr Band II s. 3 not. 1. Sedan slutsatser börjat göras af den införda egendomsgemenskapen, drefs det åter den mening, att bägge sidorna i boet skulle vara företrädda. Ej allenast att, där förmynderskap utöfvades af släktingar i denna deras egenskap, det skulle gemensamt besörjas af dem, som hvar för sig vore å fädernet och mödernet skyldast (VStL IV, I 24 pr. och Carl IX:s Lgfslg ÄB 5—7), utan på samma sätt ställdes vid sidan af såväl moder som äfven fader den aflidnes närmaste frände; jfr UL ÄB 7 § 3, WmL II ÄB 8 § 2 och HL ÄB 8 § 1. Att slitningar på detta sätt skulle uppstå de omyndiga barnen till skada, har dock insetts. Redan från början fann man sig därför nödsakad till bestämmelsen, att, om tvist uppstode mellan fränder i besittning af förmynderskap under samnad hand, det skulle häfvas under den enas entledigande; jfr UL ÄB 7 § 3, WmL II ÄB 8 § 2 och HL ÄB 8 § 1. Det befanns därför ock klokare att låta närheten i skyldskap bestämma företrädet och eventuellt gifva försteget åt fädernefrände; jfr VGL I ÄB 4 § 2, II ÄB 6, MELL GB 1 och 21, ChLL GB 1 och 20, StLgn GB 1 och 15 pr. och ÄB 2 pr. samt Ros. Lgfslgt GB 1 och 15. Märkligt nog vidkändes emellertid 1669 års förmyndarordning p. 11 på nytt svealagarnes omhandlade försök att mäkla mellan ättintressena; jfr Schmedeman s. 574. Verkligt rotfäste i sederna har dock grundsatsen tydligen icke haft, enär den i så ringa måtto ger sig till känna i förarbetena till 1734 års lag; jfr dock Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 9. I lagen själf finnas ej heller andra spår däraf än anvisningarne för fader och moder att handla med respektive möderne- och fädernefränders råd; jfr ÄB 20 §§ 1 och 2 samt nedan under tredje kapitlet III. För fall af domstols förordnande af förmyndare hade det emellertid också hysts den åsikt, att de städse borde utgöra ett flertal; jfr VStL IV, I 23 § 3, StLgn GB 15 § 1 och KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 13 hos Schmedeman s. 575. Här kunde ju ock det finnas ett särskildt skäl därtill i den omständighet, att för fall af ett sådant förordnande kontroll gemenligen ej kunde påräknas från fränders sida och för ändamålet det ej ännu kommit till stånd särskilda offentliga organ. För hvarje fall möter föreskrift af nämnda natur ännu i de äldre förslagen

den händelse att moder bestrider förmynderskapet, omförmäles likväl ytterligare en förmyndare. Det säges, att hon har »rätt att förestå sina barn och deras gods med nästa fädernes fränders eller förmyndares råd». För hvarje fall följer häraf befogenhet för fadern att med afseende å sitt frånfälle insätta en förmyndare vid den efterlefvande moderns sida. Men jämlikt ordalagen har en sådan person allenast en rådgifvares ställning. För moderns del är det en försummelse att ej underställa honom tillärnade åtgärder i barnens angelägenheter samt att icke beakta hans råd och förslag; och därutinnan kan för domstol ligga laga anledning att skilja henne från förmynderskapet. Men hvad hon under dess innehafvande vidtager har full giltighet utan afseende därå, att hon handlat utan samverkan med den s. k. förmyndaren [1].

---

till 1734 års lag; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 12, 1692 och 1694 kap. 23 § 6, 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 6 samt 1726 kap. 22 § 6. Densamma blef dock till sist ersatt med den i texten återgifna; jfr ibid. 1730 kap. 20 § 6. — Att äfven vid föräldrars förordnande för dödsfalls skull det satts i fråga att genomföra grundsatsen om ett flertal förmyndare, visar Carl IX:s Lgfslg ÄB 6.

[1] ÄB 20 § 2; jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11. — Moders upptagande i förmyndarordningen är med all sannolikhet att tillskrifva en tidig inverkan af den romerska rätten; jfr nedan s. 52 not. 1 in fine. För hvarje fall trädde redan jämlikt de äldsta svenska rättsböckerna hon med faderns död till förmynderskapet för de omyndiga barnen. Ja ett par af dem bibehöllo henne därvid äfven vid hennes omgifte; jfr VGL I ÄB 4 § 2 och StLgn GB 11. Förklaringen till denna senare bestämmelse ligger däri, att i sin första uppkomst moders förmynderskap ej inbegrep målsmansrätt utan allenast förvaltning; jfr VGL I ÄB 4 § 2 och II ÄB 6. Äfven denna senare finnes för öfrigt stundom delad mellan modern och fädernefränderna; jfr ÖGL GB 18. Att man då ej ännu vant sig vid tanken att moder ägde att fullt självständigt utöfva förmynderskap för sina barn, visa de samtidiga stadgandena, att vid faders död moder och barn skulle hafva till förmyndare den, som han utsett, eller i brist därpå den, som fränder eller domstol förordnat; jfr VStL IV, I 23 pr. och § 3 samt 24 §§ 3 och 4. I själfva verket var detta blott en annan form för att tillerkänna moder förmynderskap öfver barnen fastän under villkor af medförmyndare; jfr ibid. 24 § 2, Carl IX:s Lgfslg ÄB 6, 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. §§ 2, 3 och 6 samt ofvan s. 17 not. 1. Den högre rättskapacitet, som efterhand inrymdes åt änka, hade i denna sak emellertid verkningar åt två håll. Dels blef nämligen såsom sina barns förmyndare hon hufvudpersonen och förpliktades endast att handla med fränders råd och dels ansågs förmynderskapets fortsatta utöfvande ej förenligt med hennes omgifte. StLgn GB 11 intager en förmedlande ståndpunkt, då den ålägger moder att före omgifte förestå barnens gods med fränders råd och, om hon därefter ville bibehålla vårdnaden, med deras "wilia ok ia". I allmänhet anslöt man sig emellertid äfven så till vida till den romerska rätten, att man lät omgifte medföra moderns förlust af förmynderskapet; jfr UL

Däremot kunna för fall af båda föräldrarnes död dessa otvifvelaktigt hafva begagnat sin för sådan händelse erkända

---

ÄB 7 § 3, WmL II ÄB 8 § 2, HL ÄB 8 § 1, MELL och ChLL GB 15, Carl IX:s Lgfslg ÄB 6, Ros. Lgfslgt GB 13 samt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 6 hos Schmedeman s. 573. Så länge till släktförmynderskap ansågs höra båda ätternas företrädande, måste, då modern såsom ogift förestod barnen, hon ytterligare tåla medförmynderskap af en fädernefrände; jfr ofvan s. 42 not. 2. Äfven de yngre rättskällor, som ej längre upprätthöllo nämnda grundsats, ville emellertid ej lämna modern helt och hållet åt sig själf. Hon skulle handla "meth næsta frænda raade"; jfr MELL och ChLL GB 15 samt StLgn GB 11. Här var dock fråga mindre om bevakande af släktintressena mot modern än om tillgodoseendet af hennes förutsatta behof af bistånd. Mera klart framstår detta dels i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 6 hos Schmedeman s. 573, som gaf modern rätt att "see för Barne-Godze med nästa Fränder, *hälst af fäderne*", och dels i Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 5, som anbefallde henne att vid tillsynen om barnen och deras egendom handla "medh deras förmyndares råde, som rätten dem förordna böör, der fadren igenom testamente ingen uthnämpt hafwer"; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 6 och 7. Föreskrifterna äro så mycket märkligare, som båda dessa lagverk hade på nytt upptagit det dubbla släkttutelet för fall af båda föräldrarnes död; jfr ofvan s. 42 not. 2. Huru det ställde sig med den inbördes maktbefogenheten mellan modern och hennes hjälpare, synes åter hafva varit skäligen oklart. Han kallades i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 7 "Rådman" och hade ju, såsom det anförda citatet ådagalägger, äfven enligt 1690 års förslag att lämna råd. Men därjämte återfinnes den gamla föreskriften om verkställandet af entledigande, därest oenighet uppstode; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 7 hos Schmedeman s. 573, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 6 och ofvan s. 42 not. 2. Detta tyder på en verklig bestämmanderätt; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 6. Redan Fslgn till ÄB 1692 kap. 23 § 2 innehåller emellertid intet rörande sagda entledigande och öfverensstämmer i allt väsentligt med nu gällande ÄB 20 § 2. Den lämnade öfversikten lärer sålunda få anses leda i bevis, att under förmyndare i sistberörda lagrum inbegripes äfven den, som fadern förordnat med afseende å sin död, men att dylik person ej innehar annan ställning än rådgifvare att af modern vid påkommande viktigare angelägenheter anlitas; jfr LgB ÄB 12 § 6 och Mot. s. 55 samt nedan s. 45 not. 5. Härvid torde det hafva gjort sig gällande ej allenast farhågan för skadliga tvister utan äfven en tillbörlig hänsyn till efterlefvande moders naturliga anspråk på att framför andra sörja för barnens välfärd; se redan KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 7 hos Schmedeman s. 573, Svea HfRtts dom $^{10}/_{2}$ 1683 hos Abrahamsson s. 298 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 6. — Ordställningen i ÄB 20 § 2 skulle för öfrigt kunna föranleda antagandet, att faderns förordnande af nämnda slags rådgifvare ej gällde mot fädernefrände, som vore villig att åtaga sig sådant uppdrag; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 6 och LgC s. 43. Motsatsen följer likväl af innehållet i ÄB 20 §§ 3 och 4. I denna del kan en prioritet till förmån för fädernefränderna ej hafva ifrågasatts annat än i förhållande till person, förordnad af domstol; jfr nedan s. 53 not. 1. Hvad i öfrigt angår domstols rätt att tillsätta person såsom verklig medförmyndare åt modern, se nedan s. 45 not. 2—4 och s. 81 not. 3. — LgK 1818 ÄB 15 § 3 och 1826 ÄB 14 § 2 samt LgB ÄB 12 § 1 hade alldeles underlåtit att omtala förmyndare vid moderns sida; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 89.

utnämningsrätt till att förordna ett flertal förmyndare[1]. Än vidare måste — ehvad det är fråga om annan frände än fader eller moder, de två senare själfva eller af dessa tillförordnade förmyndare — domstolen vara i tillfälle att vid sidan af de sålunda berättigade tillsätta annan. Beträffande annan frände än fader eller moder följer rätten af befogenheten att underkänna honom såsom icke »fallen» och i öfrigt af dess makt att entlediga den, hvilken af en eller »annan orsak ej är lämplig»[2]. I den större rätten måste ligga jämväl den mindre[3]. Emellertid kan på detta sätt domstol bland annat gifva laga verkan äfven åt ett förordnande, hvarigenom den ena af föräldrarne för fall af sin tidigare död satt tredje man att jämte den efterlefvande bestrida förmynderskapet — ej blott åt ett faderns förordnande[4] utan äfven åt ett moderns. Eljes är åter visserligen ett moderns efterlämnade förordnande, af hvad innehåll det än må vara, ej af beskaffenhet att mot faderns vilja föranleda inskränkning i hans fria utöfning af sin rätt att såsom barnens förmyndare vårda deras intressen[5].

Fastän i lagen fader förutsättes fylla en förmyndares kall först efter moderns frånfälle[6], får däraf det icke dragas den slut-

---

[1] Jfr ofvan s. 42 not. 2 in fine.

[2] ÄB 20 § 4 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11.

[3] Jfr NJA 1881 s. 151 samt för äldre tider KR $^{28}/_{4}$ 1662 och $^{17}/_{11}$ 1666 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 50.

[4] Jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 89.

[5] Det är allenast i svealagarne, som för fall af moderns död fadern stadgades skola till medförmyndare hafva närmaste mödernefrände; jfr ofvan s. 42 not. 2. Eljes har i rättsböckerna faderns förmynderskap funnits alltför naturligt för att föranleda särskilda uttalanden. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 4 och 5 upptog dock svealagarnes förordnande i den form, att efter moderns död fadern väl skulle, så länge han var ogift, hafva makt "allena sina omyndiga barn at förestå" men efter omgifte hade att "näste, dock skickeligste Fränders — å Mödernes sijda — sig til Rådz fordra, så ofta något wichtigt förefaller, som barnens uptuchtelse eller Egendom angå kan"; jfr Schmedeman s. 573. Bestämmelsen går sedan i olika redaktioner igen i förslagen till 1734 års lag för att i dess ÄB 20 § 1 slutligen framträda såsom anmaning till omgift fader att taga "nästa mödernes fränders råd i de mål, som barnens välfärd angå". Rättssatsens upptagande har tydligen berott på en önskan att åstadkomma större likställighet mellan fadern och modern; jfr ofvan s. 43 not. 1. Ett vid 1731 års riksdag gjordt yrkande att jämväl med faderns omgifte förknippa förlust af förmynderskap blef dock afvisadt; jfr LgC s. 42—43. Redan tidigare synas dock planer i denna väg hafva förefunnits; jfr Carl IX:s Lgfslg GB 17.

[6] ÄB 20 § 1 stadgar visserligen helt allmänt: "Fader vare sina barns rätte

sats, att dessförinnan i hans person det ej förefinnes förmynderskap utan endast föräldrarätt. Lagbudet har affattats med hänsyn till vanliga förhållanden, under hvilka egendom, påkallande förmyndarvård, ej tillfaller barn förrän med faderns eller moderns frånfälle, och under påverkan af den uppfattning, som i egendomsförvaltningen ser förmyndarens hufvudsakliga uppgift. Så vidt som eljes barns vårdare är underkastad reglerna för förmynderskap, måste, då för dem ej särskild annan förmyndare tillsatts, föräldrarna emellertid anses innehafva denna ställning, d. v. s. regelrätt fader och åter moder, då i anledning af hinder för honom hon i allo förestår bo och barn[1]. Detta gäller alldeles särskildt med afseende å egendom, hvilken under båda föräldrarnes lifstid tillfaller barnet utan att komma under dess egen eller tredje mans förvaltning[2].

---

förmyndare". Men tillägget "går han i annat gifte" har till förutsättning, att modern är död. Affattningen var enahanda hos LgK 1818 ÄB 15 § 1 och 1826 ÄB 14 § 1. Hos LgB ÄB 12 § 1 hette det åter: "Fader vare sina barns förmyndare. Dör han, äge moder förmynderskapet förestå" etc. Redaktionsförändringen hade dock sin orsak uteslutande i det föreslagna bottagandet af faderns skyldighet att i viktigare ärenden inhämta mödernefränders råd; jfr ibid. Mot. s. 54—55 och ofvan s. 45 not. 5 samt nedan s. 46 not. 1 och under tredje kapitlet III.

[1] Jfr NJA 1894 s. 163, 1883 II n:r 7 s. 5, 6, 11, 12 och 13, Band II s. 207 not. 4 och s. 208 not. 1 samt ofvan s. 1—2. Att stadgandena om förmynderskap afse allenast fall af äktenskaps upplösning, därför tala, förutom ordalagen i ÄB 20 § 1, innehållet i närmast förut gällande rätt samt den valda platsen för ämnets behandling, lagkommissionens tillgängliga öfverläggningar härom och affattningen af dess första förslag, hvars regler om rätt till förmynderskap alla hafva till uttrycklig förutsättning båda föräldrarnas eller enderas död; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 4 och 5 hos Schmedeman s. 573, LgC Prot $^{15}/_{11}$ 1687, $^{24}/_{7}$ 1688 och $^{15}/_{11}$ 1689 hos Sjögren I s. 21, 38, 77 och 78, Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 25 hos Nilsson s. 280, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 §§ 3 och 4 samt ofvan s. 7 not. 3 och sid. 45 not. 5. Närmast därpå följande förslag lydde dock sålunda: "Fader är sina barns rätta målsman, doch om moder är död och han i annat giffte träder" etc.; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 23 § 1 samt 1713 och 1717 kap. 24 § 1. Det synes dock, som om samma redaktions förändring till den närvarande ej har haft annat syfte än att åstadkomma en förkortning i affattningen; jfr ibid. 1723 kap. 24 § 1, 1726 kap. 22 § 1 och 1730 kap. 20 § 1 samt ofvan s. 45 not. 6. Huru sväfvande begreppen om föräldrars ställning till förmynderskapsväsendet varit, visa emellertid än tidigare förslag. Sålunda afhandlade Carl IX:s Lgfslg ÄB 5—9 och Ros. Lgfslgt GB 13 och 15 förmynderskap endast under förutsättning af antingen faderns eller ock båda föräldrarnes död samt omförmälde alltså icke fader såsom förmyndare; jfr Carl IX:s Lgfslg GB 17. 1643 års första lagberedning XX hade åter i sin förmyndarordning ej ens plats för modern; jfr Wahlberg s. 68—69.

[2] Jfr LgK 1818 ÄB 15 § 2 och Mot. s. 73.

Af kvinnor omförmäles såsom förmyndare ej annan än moder. Såväl den historiska utvecklingen som äfven närstående lagrum i 1734 års lag vittna äfven därom, att vid dess tillkomst förmynderskaps tillerkännande åt moder afsetts att gälla såsom ett enstaka undantag från regeln, att allenast man kunde vara förmyndare[1]. Detta iakttages alltjämt beträffande förmynderskaps tillträde på grund af förvantskap och utan åtskillnad mellan mö och den, som må hafva varit gift. Men i öfrigt har uppfattningen ändrat sig. Hvad angår förmyndare jämlikt föräldrarnes förordnande, lägger ej heller lagtexten något hinder i vägen för kvinnas utseende till förmyndare. Domstol säges ju åter vid behof skola nämna »god man». Liksom vid utläggning af andra lagrum, i hvilka detta uttryck förekommer, har emellertid äfven här den sociala utvecklingen föranledt, att därunder ansetts jämväl kunna inrymmas kvinnor[2].

Närmast synes lagens lydelse böra föranleda den tolkning, att, om föräldrars utseende af förmyndare skall hafva laga verkan, det bör föreligga ett deras öfverensstämmande förordnande[3]. Det måste dock anses vara tillräckligt, att den ena af dem efterlämnat laga föreskrift i ämnet. Härmed uppstår dock äfven frågan, huru det skall gå, då stridiga förordnanden förekomma. Hafva de sitt upphof i samma person, fadern eller modern, så gäller naturligen det i tiden senast upprättade[4]. Under motsatt förutsättning vore ju åter härmed det mest öfverensstämmande att rätta sig efter den sist aflidnes vilja. Härför talar ju också, att denne bäst varit i stånd att med hänsyn till personliga och sakliga förhållanden träffa ett godt val. Faderns principiella företrädesrätt att vara förmyndare synes dock böra gifva utslaget till förmån för ett af honom efterlämnadt förordnande, låt vara att han aflidit

---

[1] I KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 inleddes också stadgandena om förmynderskapsjäfven sålunda: "Först skola Målsmän förnuftelige och skickelige män wara"; jfr Schmedeman s. 575. Se ock Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 13, LgB ÄB Prot. s. 104 och 105 samt ofvan s. 17 not. 1 och s. 43 not. 1.

[2] ÄB 20 §§ 3 och 6; jfr KFkl $^{21}/_{12}$ 1857, NJA 1888 s. 351 och 1891 s. 456, Just. Omb. Berätt. 1891 s. 47 och 1892 s. 57 samt nedan s. 73 not. 3—6. Se för öfrigt redan KR $^{1}/_{10}$ 1687 och $^{12}/_{10}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 17 och 244.

[3] ÄB 20 § 3.

[4] Jfr ÄB 16 § 3.

tidigare och i följd däraf moderns mellankommande förmynderskap medfört längre eller kortare tids uppskof med verkställandet af hans vilja. Skulle i särskildt fall grundsatsens efterlefvande innebära våda för barnets intressen, finnes alltid hjälp att tillgå i domstolens pröfningsrätt[1].

Föräldrarnes nämnda befogenhet sträcker sig däremot icke till att i lefvande lifvet insätta annan eller andra till förmyndare i sitt ställe[2]. Allenast på ett sätt äro de i tillfälle därtill, nämligen genom att öfverlåta barnen till fosterföräldrar och sålunda i väsentliga delar till dessas förmån afkläda sig de af föräldraskapet härflytande rättigheterna. Fosterföräldrar

---

[1] Klart besked lämna i denna sak ej heller vare sig äldre rätt eller lagkommissionens förslag. Öfverallt talas det om förordnandet i ordalag, som närmast tyda på ett dess samfällda upprättande. Undantag gör visserligen VStL IV, I 23 pr., som tillägger allenast mannen utnämningsrätt. Men härå kan ej fästas afseende, då stadgandet härrör från ett äldre rättsskick och låter förordnandet grundlägga förmynderskap jämväl för den efterlämnade änkan; se dock äfven Carl IX:s Lgfslg ÄB 6 och nedan s. 50 not. 1. I belysning af historiska föregåenden från en närmare liggande tid, lämnar emellertid 1734 års lag själf material till en uttolkning i öfverensstämmelse med den i texten utvecklade åsikten. Fader har ju nämligen rätt att under namn af förmyndare sätta person att såsom rådgifvare bistå den efterlämnade modern i skötseln af förmynderskap; jfr ofvan s. 43 not. 1. Vid hennes omgifte finnes emellertid tidigare en dylik person hafva förutsatts skola utan vidare ensam fortsätta med förmynderskapets bestridande; se Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 §§ 7 och 8, jfrda med KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 8 och 9. Sammanställda, måste ÄB 20 §§ 2 och 3 lämna samma resultat, så framt faderns förtroendeman allenast i moderns hittillsvarande rätt mött hinder för ett verkligt förmynderskaps utöfvande och sådant ej ligger äfven i förordnandets innehåll. Här skulle alltså för hvarje fall ett faderns bemyndigande kunna träda i kraft äfven en längre tid efter hans frånfälle och trots ett moderns mellanliggande förmynderskap. Vid sådant förhållande torde för riktigheten af påståendena i texten ej behöfvas mera än ett åberopande af faderns allmänna rätt att framför modern ordna för barnens välfärd. — LgK 1818 ÄB 15 § 6 och 1826 ÄB 14 § 6 samt LgB ÄB 12 § 6, hvilka för öfrigt angåfvo sig ej afse rubbningar i gällande förmyndarordning, synas, så vidt man kan döma, åter hafva befunnit sig på en annan ståndpunkt än den här förfäktade. Utan att någon kollision förutsättes såsom möjlig, talas det nämligen om särskilda förordnanden af fadern och modern; och härvid har LgK ställt giltigheten af den senares viljeförklaring i beroende däraf, att hon gjort den med skyldaste fädernefränders råd, och åter LgB däraf, att hon vid sin död förestod förmynderskapet. Detta synes tyda på en uppfattning, enligt hvilken den längst lefvande skulle med den andres uteslutande hafva utnämningsrätt; se dock LgB ÄB Mot. s. 55.

[2] Jfr NJA 1894 s. 127 och Calonius ($^{4}/_{12}$ 1797) IV s. 316. Se däremot för äldre tid KR $^{24}/_{3}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 13.

träda förty äfven härutinnan i »föräldrars rätt», så att, allt under förutsättning af sina åtagna förpliktelsers behöriga fullgörande, de, med uteslutande af de naturliga föräldrarne och af dessa tillsatta personer, äga att i första hand vara förmyndare[1]. Deras förordnande gäller ock för mera än de naturliga föräldrarnes, hvaremot det icke är mäktigt att sätta de senares egen rätt att vara förmyndare ur kraft och, i brist på ett fosterföräldrarnes förordnande för dödsfalls skull, eventuellt beaktande må ägnas åt hvad de naturliga föräldrarne sålunda föreskrifvit. Vid uppkomsten af olämpliga förhållanden har domstol att ingripa med sin pröfningsrätt. Andra än naturliga föräldrar eller fosterföräldrar äro till sist ej i tillfälle att nämna förmyndare, låt vara att det sker i sammanhang med gåfva eller testamente till barnet[2].

Att, om ej särskilda skäl tala däremot, domstol åter bör, då i föräldrars lifstid densamma har att utse förmyndare för deras barn, rätta sig efter deras önskningar, faller af sig själft. Men detta är att iakttaga äfven för fosterföräldrars del och i allmänhet beträffande viljeförklaringar, hvilka kunna anses åsyfta den omyndiges fördel eller af hvilka denne på ett eller annat sätt är beroende[3]. Å andra sidan gäller ej blott för fosterföräldrar utan äfven för naturliga föräldrar, att ett förverkande af förmynderskapsrätten i egna personer beröfvar ett deras förordnande för dödsfalls skull dess lagbestämda verkan. Härtill bör för öfrigt anses tillräckligt, att med deras entledigande förmynderskapet i deras lifstid öfverflyttats på annan. Moder förlorar sålunda också med omgifte icke allenast förmynderskapet för sin egen person utan äfven sin utnämningsrätt, oafsedt om hon dessförinnan upprättat förordnande[4].

Ifrågavarande förordnande för dödsfalls skull behöfver ej vara upprättadt i testamentets form. För den händelse att det ej satts i skrift, måste visserligen förklaringen hafva afgifvits i närvaro af två vittnen, vid tillfället ojäfviga[5]. Men till ett

[1] Jfr LgSt §§ 19 och 20, NT 1864 s. 487 samt Band III s. 133 och s. 138 not. 3.

[2] Jfr nedan s. 50 not. 1 och under fjärde afdelningen.

[3] NJA 1895 s. 384; jfr ofvan s. 48 not. 2.

[4] Jfr LgB ÄB 12 § 6 och Mot. s. 55, Band III s. 49 not. 3 och nedan s. 72 not. 4—5.

[5] ÄB 20 § 3, jfrd med GB 8 § 1 och Band II s. 523 not. 1.

skriftligt förordnandes giltighet höra ej vittnens närvaro och medverkan. Uteslutet är ej heller, att i förra fallet muntligt tal ersatts med tecken. Tvifvelsmål få däremot icke råda om förordnandets innehåll och verklighet samt dess egenskap af en bestämd och slutlig viljeförklaring. Bortsedt från hvad, som anmärkts rörande ojäfviga vittnen vid ett icke-skriftligt förordnande, gälla sålunda allmänna bevisregler i fråga om viljeförklaringars lagenliga styrkande. Har, såsom regelrätt sker, föreskrift inryckts i testamente eller ock för ändamålet särskildt sådant upprättats och förutsättningarne finnas för dess bestånd mot ett i laga ordning anställdt klander, är för hvarje fall hvad sålunda skett till fyllest [1]. Ej heller är det hinder, att i ett aftal om sin kvarlåtenskap föräldrarne låtit

[1] Jfr ÄB 16 § 1. — Föräldrars utseende af förmyndare, s. k. tutela testamentaria, är en företeelse, lånad från den romerska rätten, hvarest för öfrigt, såsom namnet låter förstå, ursprungligen det förfors så, att förmyndaren genom testamente formaliter insattes till arfvinge. Äldre exempel på institutets förekomst i vårt land äro ock alla förordnanden af fäder i deras testamenten; se Liljegren, Diplom. Suec. ($^{21}/_{10}$ 1326) III s. 745, ($^{29}/_{5}$ 1328) IV s. 62 och ($^{12}/_{9}$ 1350) VI s. 220 samt SRAPB ($^{10}/_{3}$ 1351) I s. 4. Redan i den romerska rätten upphjälptes dock, då — bland annat på grund af bristande form — hinder mötte för förordnandets giltighet såsom testamente, saken genom domstolens stadfästelse, så framt ej laga förmynderskapsjäf förelågo. Häraf de sväfvande bestämmelserna i de moderna rättssystemen. Hvad angår den svenska lagen, förklarade sålunda, sedan först VStL IV, I 23 pr. och § 1 samt Carl IX:s Lgfslg ÄB 6 och 7 för faderns del vidkänts själfva rättigheten att efter sig kalla person till förmyndare, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 1 och 2 hos Schmedeman s. 572—573, att föräldrar ägde "at uti sina Testamenter förordna hwilken hälst the förmena tiänligast wara til förmyndare" men att, i brist på testamente, härutinnan det äfven skulle iakttagas hvad "med fullom witnom bewijsas kunde thet Föräldrarnas willia för thetta altid warit hafwer"; jfr StLgn GB 1, 1643 års första lagberednings utlåtande XX hos Wahlberg s. 69, KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 8 hos Schmedeman s. 474—475 och KR $^{1}/_{10}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 17. I de äldre, 1734 års lag föregående förslagen går detta igen genom en motsättning mellan förordnanden med vittnen och genom testamente; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 1 samt 1692 och 1694 kap. 23 § 3. För det förra fallet finnes i några af dem förordnandet bestämdt såsom verkställdt "munteligen"; jfr ibid. 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 3. Ordet har dock senare på nytt borttagits; jfr ibid. 1726 kap. 22 § 3 och 1730 kap. 20 § 3. Därjämte sattes till förordnandet med vittnen såsom alternativ ej längre testamente utan "skrifftеligen"; jfr ibid. 1723 kap. 24 § 3, 1726 kap. 22 § 3 och 1730 kap. 20 § 3. LgK 1818 ÄB 15 § 6 och 1826 ÄB 14 § 6 fordrade för hvarje fall närvaro af vittnen samt LgB ÄB 12 § 6 ytterligare alltid skriftlig urkund. Någon rätt att genom förordnande för dödsfalls skull öfverlämna utnämningsrätten till annan innebär ej förmånen; jfr ofvan s. 49 not. 2.

inflyta bestämmelser i ämnet. Men för att i detta senare fall beaktande åt dem skall ägnas, få, huru än det ställer sig med innehållet af viljeförklaringen för öfrigt, de icke hafva afgifvits mot något betingadt vederlag, hvarförutom, trots utfästelse härutinnan, de ej kunna innebära afsägelse af rätt att i en framtid förordna annorledes. Så till vida måste de hafva testamentets karaktär [1].

Att, bortsedt från modern, förvantskap icke för kvinna grundlägger anspråk på förmynderskap, har redan anmärkts. Den gör det ej heller på sådant sätt, att i gift kvinnlig anförvants ställe hennes man inträder [2]. Hänsyn tages allenast till skyldskap i egen person. Då härvid företräde lämnats åt den, som är »skyldast», pekar detta på arfsordningen. Dess regler böra dessutom gälla äfven så till vida, som den, för hvars del det i släktledningen med den omyndige föreligger härstamning i oäkta börd, måste lämnas utom räkningen, men i öfrigt skyldskap grundlägger anspråk i huru aflägset led som helst. Emellertid kan, då särskildt i förevarande fall förmynderskapet förutsatts skola utöfvas af en person allena, arfsordningen ej i och för sig lämna tillräcklig ledning. Sådan måste sökas på annat håll och detta kan tydligen ej ske annorstädes än i de utförligare bestämmelserna om rätt att på grund af förvantskap vara giftoman. I första hand afgör alltså närheten i led enligt civil släkträkning, hvarefter vid lika nära led sidoförvanter gå före bakarfvingar, vid lika nära skyldskap af det förra slaget respektive de, som hafva närmare gemensam stam med den omyndige, före dem, som hafva fjärmare, fädernesläkt före mödernesläkt, helskylde före halfskylde och äldre före yngre samt vid lika nära skyldskap bakåt i släkten fädernesläkt före mödernesläkt. Af hvad förut sagts om kvinnligt kön, svågerlag och oäkta börd följer, att äfven i dessa delar giftomanna- och förmynderskapsordningen öfverensstämma i sina regler rörande rätt på grund af förvantskap. Att än vidare bröstarfvingar ej komma i betraktande såsom förmyndare i omhandlade klass, framgår däraf, att förmyndarordningen är uppställd med hänsyn till barn, d. v. s.

[1] Jfr ÄB 16 § 3. Med undantag för barns öfverlåtelse till fosterföräldrar, känner alltså den svenska rätten, lika litet som den romerska, s. k. tutela pactitia; jfr ofvan s. 49 not. 1.

[2] Jfr NT 1864 s. 487.

personer, som på grund af sin ålder äro omyndiga. Däremot torde, i brist på uttrycklig hänvisning till giftomannaordningen, det saknas skäl för att i fråga om sidoförvanter låta gälla samma ordnings grundsats, att i allmänhet de, som, räknadt från den gemensamma stammen, befinna sig i aflägsnare led än skyddslingen, ej kunna åberopa sin släktskap. Å andra sidan gäller dock, i motsats till hvad händelsen är vid arfs tagande, i första sidolinjen icke någon istadarätt [1].

Den befogenhet, som domstol har att i sista hand tillsätta förmyndare, utöfvar densamma utan andra inskränkningar än dem, som ligga i bestämmelserna om laga jäf och ursäkter. Att vid sitt val den bör taga hänsyn till den omyndiges sannskyldiga intressen samt hvad förhållandena kräfva af duglighet och säkerhet i förmyndarens person, säger sig självt. Af föräldrars utnämningsrätt följer emellertid ytterligare, att icke utan alldeles särskilda skäl det må till förmyndare sättas sådan person, mot hvilken föräldrarne i förordnanden för dödsfalls skull uttalat sig [2].

Att domstols förordnande gäller i sista hand, vill också säga, att för vanliga fall den ej må begagna sin utnämningsrätt, så snart det finnes någon, som på annan, i det föregående skildrad grund styrker sig hafva rätt till förmynderskapet och anmäler sig vilja träda därtill. Det skall finnas laga orsaker

---

[1] ÄB 20 § 4, jfrd med GB 1 § 3, ÄB 1 §§ 1 och 2 samt 3 §§ 3—10 och 12 och Band I s. 41 not. 1—5. Ursprungligen hänvisade de 1734 års lag föregående förslagen till giftermålsbalken; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 2, 1692 och 1694 kap. 23 § 4 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 4. Härutinnan vidtogs dock ändring; jfr ibid. 1726 kap. 22 § 4 och 1730 kap. 20 § 4. I HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 90 drefs, tydligen i förment anslutning till gällande lag, den åsikt, att förmynderskap ej borde kunna påstås af vare sig den, som härstammade från den omyndige, eller af den, som stode fjärmare från en för dem gemensam stam. LgK 1818 ÄB 15 § 7 och 1826 ÄB 14 § 7 samt LgB ÄB 12 § 7 uppställde åter de enkla reglerna, att i första hand företräde skulle bero af närhet i skyldskap och eventuellt af högre ålder. I den romerska rätten, hvarest den gällande förmyndarordningen återfinnes med sina särskilda klasser och rangordningen dem emellan, hänvisades för arfvingars del (tutela legitima) det också till arfsordningen, dock att alla kvinnor voro uteslutna med undantag af ascendenter till och med andra led, hvilka åter gingo före alla sidoförvanter. Att mödernefrände före 1734 års lag ansetts böra vara befriad från förmynderskap, då det fanns fädernefrände, ses af KR $^{4}/_{12}$ 1684 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 15.

[2] ÄB 20 § 6, jfrd med ÄB 20 §§ 3 och 8 och 21 § 1 samt ofvan s. 47 not. 3—s. 48 not. 1 och s. 49 not. 3—4 och nedan s. 74 not. 2.

för att underkänna sådant anspråk. För öfrigt består ju mellan dem, som på grund af föräldrarätt, förordnande för dödsfalls skull och skyldskap äro kallade till förmynderskapet, en succession, så att, då den, som har bättre rätt, ej gör eller anses kunna göra densamma gällande, den, som är närmast i ordningen, äger att träda i hans ställe. Detta äger sin tillämplighet äfven mellan dem, som på grund af annan skyldskap än föräldraskap hafva plats i förmyndarordningen, och ej blott vid förmynderskaps första uppkomst utan äfven då i ledighet efter en förutvarande förmyndare annan skall ingå [1].

Huru lagstiftarne tänkt sig förhållandet, framgår af deras föreskrifter om förmynderskaps tillträde. Fader och moder förutsättas utan vidare taga förmynderskapet i besittning. Den, som tillsatts genom ett deras förordnande för dödsfalls skull, »tage», heter det åter, »Domarens bevis därå», under det att till sist den, »som skyldast och» till förmynderskap »fallen är», hänvisats på att gifva »Domaren till känna vid nästa rättegångsdag, att han det förmynderskap tillträdt» [2]. Anmälningsplikt har alltså stadgats blott för de två senare slagen förmyndare och verkställd anmälan ej förutsatts skola föranleda annan domstolens pröfning än rörande respektive förordnandets äkthet och laga tillkomst samt sådana mot skyldeman af annan förebragta eller eljest för domstolen kända omständigheter, som må kunna vara af beskaffenhet att medföra ett ogillande af hans förmenta rätt. Sedan inregistrering af förmynderskap införts, måste dock äfven för föräldrars del en anmälningsplikt anses förefinnas [3]. Huru mångenstädes för-

---

[1] Äfven myndighets utseende af förmyndare, tutela dativa, är ett institut hämtadt från den romerska rätten. Dess användning var därstädes enahanda med den, som det i svensk rätt har jämlikt ÄB 20 § 6 och de i texten lämnade närmare bestämningarne. Hos oss möter det först i stadslagarne men har redan före 1734 års lag vunnit ett allmänt erkännande och upptagande; jfr VStL IV, I 23 § 3, StLgn GB 15 § 1, Carl IX:s Lgfslg ÄB 9, 1643 års första lagberednings utlåtande XX hos Wahlberg s. 69, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 13 hos Schmedeman s. 575 och ofvan s. 42 not. 2. — Hvad angår den inbördes successionen mellan lagberättigade och särskildt fränder, se ÄB 20 §§ 4 och 6, jfrda med MELL GB 22, ChLL GB 21, StLgn GB 16, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 och 13 hos Schmedeman s. 575, LgC Prot $^{20}/_{12}$ 1689 hos Sjögren I s. 126, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 §§ 10 och 11, 1692 och 1694 kap. 23 § 5 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 5 och nedan s. 54 not. 4.

[2] ÄB 20 §§ 1—4.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 2; jfr nedan fjärde kapitlet.

hållandena utvecklat sig på det sätt, att i formen alla dessa klasser förmyndare men isynnerhet andra än föräldrar söka och erhålla ett domstolens förordnande, har redan förut påpekats[1]. Undantagslöst sker väl så, när någon tillträder i sammanhang med annans entledigande. Därmed har dock i sak icke något ändrats. Domstolen är skyldig att, där ej särskilda laga skäl berättiga densamma till att afvika från den lagstadgade ordningen, rätta sig därefter. Finnas, domstolen veterligen, fader eller moder i lifvet, må, så framt icke bevisligen varaktiga hinder för deras utöfvande af förmynderskapet möta, sålunda, i brist på deras samtycke, ej ett vanligt utan allenast ett interimistiskt förordnande utfärdas för annan[2]. Detsamma borde ju gälla, då föräldrar nämnt förmyndare eller skyldemän med laga anspråk funnos. I anledning af den för dessa fall påbjudna anmälningsskyldigheten, lära dock domstolarna vara i sin fulla rätt, om vid anmälans uteblifvande de begagna sig af sin befogenhet att tillsätta förmyndare utan tidsbegränsning[3]. För hvarje fall anse de sig icke hafva skyldighet att, då de hafva lämplig och villig person på förslag, anställa undersökning till utredande, huruvida det finnes annan, som enligt lag har försteg framför henne. Den omyndiges intressen komma dock i första rummet och dessa påfordra ett snabbt och varaktigt ordnande af förmyndarvårdnaden[4].

---

[1] Jfr ofvan s. 8 not. 1—4. — Ifrågavarande rättspraxis torde i ej ringa mån hafva hämtat stöd af LgK 1818 ÄB 15 § 5 och 1826 ÄB 14 § 5 samt LgB ÄB 12 § 5, hvilka alla visserligen bibehöllo nu gällande stadganden om rätt att vara förmyndare men, med undantag för föräldrar, dock läto de berättigades tillträde ske efter förordnande af domstol; se dock i fråga om andra fränder än föräldrar jämväl för äldre rätt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 hos Schmedeman s. 575, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 9 och nedan under femte kapitlet I. Att rättspraxis icke är allmän eller stadig, säger sig självt. Sålunda förfar för närvarande rådstufvurätten i Stockholm enligt lagens anvisningar.

[2] Jfr ÄB 20 § 7 och nedan s. 58 not. 4—s. 61 not. 1.

[3] Jfr ÄB 20 §§ 3 och 4.

[4] Skyldighet att efterforska, huruvida det funnes släktingar att förordna till förmyndare, har dock i förutvarande rätt ålagts domstol, som anbefalldes att under tiden tillsätta tillfälliga förmyndare; se KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 hos Schmedeman s. 575, jfrd med Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 9. Men detta stod i samband med tvångsplikten för fränder att mottaga förmynderskap; jfr nedan s. 60 not. 3. — De i texten utvecklade grundsatserna gälla, äfven då medförmyndare skall tillsättas; jfr ÄB 20 § 2 och ofvan s. 45 not. 2—5.

Äfven så till vida har detta önskemål behjärtats, som, då förmyndare i vanlig ordning tillsatts och i hans person det saknas laga skäl till entledigande, annans lagbestämda företrädesrätt ej räknas såsom tillräcklig för sådan åtgärds vidtagande[1]. Allenast till föräldrars förmån synes man vilja göra undantag[2].

Såsom redan förut framhållits, äro stadgandena om den skildrade förmyndarordningen närmast gifna med afseende å äktenskaps upplösning genom döden. De afse sålunda ej omedelbart fall af annan upplösning. Analogivis äro de dock äfven här att bringa i tillämplighet, så att, då ej annat särskildt förordnas af domstol, förmynderskapet måste anses kvarblifva hos fadern. Att barnens personliga omvårdnad anförtros åt modern eller tredje man, medför i och för sig ej ändring härutinnan[3]. Allenast om fadern alldeles underlåter att taga sig an barnen, exempelvis försummar att lämna några som helst bidrag till deras försörjning och uppfostran, må, jämlikt reglerna för fosterföräldraskap, moder i besittning af vårdnadsrätt anses jämväl i fråga om förmynderskapets utöfvande hafva trädt in i hans rätt och ställe[4].

Samma synpunkter hafva sitt fulla berättigande, då fråga är om äkta barn af föräldrar, som aldrig varit förenade i vigselfäst äktenskap. Man kan endast hafva anledning att i flera fall erkänna ett moderns förmynderskap. För hvarje fall bör icke ett faderns utbetalande af försörjningsbidrag kunna, allraminst då det ej sker frivilligt, vara till fyllest för förmynderskapets öfvergång från modern på honom[5].

---

[1] NJA 1894 s. 127, jfrd med Göta HfRtts Anmärkn. till Allm. Civ. Lag s. 35 och HDns Gransk. af Allm. Civ. Lag s. 91; se däremot LgK 1818 ÄB 15 § 10 och 1826 ÄB 14 § 10 samt LgB ÄB 12 § 12.

[2] NJA 1879 s. 47.

[3] Jfr GB 13 § 3 och 15 §§ 1 och 2 samt Band II s. 652 not. 2.

[4] Jfr ofvan s. 49 not. 1.

[5] Jfr Band III s. 49 not. 4. Ett fall, hvari bland annat den i texten utvecklade grundsatsen synes vara af behofvet påkallad, har tillskapats genom KF $^{5}/_{12}$ 1901 § 7 m. 1 och 2. Enligt dessa lagrum äger för omyndig under 18 år "hans målsman", utan hans eller annans samtycke, med laga verkan göra anmälan om nytt släktnamn och skall, i brist på förbehåll, faders anmälan för egen person gälla jämväl för hans äkta barn af sagda ålder och "under hans målsmanskap". Uppenbarligen afse termerna målsman och målsmanskap förmyndare och förmynderskap, fastän af hänsyn till fall af icke inregistrerade förmynderskap man ej velat använda dessa senare beteckningar. Fråga om vårdnad i personligt afseende

Af de på tal om fosterföräldraskap utvecklade reglerna följer ytterligare, att, då på nämnda sätt modern tager försteget framför fadern beträffande förmynderskaps utöfvande för äkta barn, ett hennes förordnande för dödsfalls skull rörande den framtida förmyndarvården väl icke gäller mot fadern men framför ett af honom i ämnet efterlämnadt förordnande [1].

2. Oäkta barn.

Ej heller för oäkta barns del kan den lagstadgade förmyndarordningen få mera än en analogisk användning. Afvikelserna måste ock blifva större än i nyss omhandlade fall. Det kunde ju till och med sättas i fråga att alldeles lämna å sido fader, af honom förordnad och fädernesläkt. Detta stämmer dock knappast öfver ens med de principiella bestämmelserna om arftagande af och efter oäkta barn. Enligt dem räkna ju dessa lika mycket och lika litet släkt på fädernet som på mödernet. Däremot torde det vara befogadt att med hänsyn till nedärfd uppfattning och bestående förhållanden omkasta den lagbestämda företrädesrätten på följande sätt: moder, fader, af afliden moder förordnad, af afliden fader förordnad, möderne- och fädernesläkt med företräde för den förra i de fall, i hvilka enligt lagbestämd förmyndarordning sådant tillhör den senare, och slutligen af domstol tillsatt [2]. Såsom eljes äger vid behof domstol att i barnets intresse träda emellan och sålunda exempelvis äfven att jämte fadern till förmyndare insätta person, som därtill nämnts af modern i förordnande för dödsfalls skull [3].

---

kan det icke vara. Underligt kan det nu synas, att, fastän tilläfventyrs allenast skäl af förmögenhetsrättslig natur föranledt förmynderskaps öfverflyttande från fadern till annan, det skulle ligga i den senares makt att mot faderns vilja ändra barnets personliga status på omhandlade sätt och så till vida skilja fader och barn åt. Men än mera betänkligt vore, om, där ej särskild förmyndare tillsatts, hvad fadern i saken vidtoge utan vidare skulle verka för sådana hans äkta barn, hvilka voro i moderns vård och med honom aldrig haft någon beröring i personligt afseende.

[1] Jfr ofvan s. 49 not. 2.

[2] Jfr ÄB 20 §§ 1—4 och 6, Band III s. 111—126 samt ofvan s. 49 not. 1—2 och s. 55 not. 4—s. 56 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 45 not. 2—5 och s. 49 not. 2—4.

Skulle barnet hafva lämnats åt fadern i vård, få dessutom de lagbestämda reglerna anses träda i full kraft, så att skillnad ej göres mellan äkta och oäkta barn. På sådant sätt kan fader äfven blifva bibehållen i förmynderskap öfver barn som aflats i hordom eller tvegifte, fastän modern ej är förenad i äktenskap med honom och därför ock ohindrad att vara barnens målsman[1].

Liksom vid annan växling i förmyndares personer gäller för öfrigt, att, så snart på grund af vare sig anmälan eller domstols förordnande någon inregistrerats såsom förmyndare, han är att räkna såsom sådan, ända till dess att han blifvit i laga ordning entledigad. Under nämnda förhållanden är sålunda exempelvis en dom, hvarigenom för barn, födda i äktenskap, oäkta börd fastställts, ej laga grund för moders tillträde af förmynderskap utan allenast för sökande af domstols förordnande under faderns entledigande. Omvändt gälla samma regler vid oäkta barns legitimation i annan ordning än genom vigsel[2].

II. Tillfälliga förmyndare.

Förmynderskap erfordrar stadga i omvårdnaden och får därför anses utesluta ett förordnande på viss tid före myndighetsålderns uppnående. Däremot ligger det ej mindre i föräldrars än äfven i domstols makt att från början meddela ett sitt förordnande under suspensivt eller resolutivt villkor, så att vid inträffande af bestämd händelse någon inträder eller afträder såsom förmyndare. Föräldrar kunna sålunda bland annat icke allenast träffa förordnande med afseende å ännu icke födda barn utan äfven nämna någon till förmyndare för den händelse att hinder skulle möta, för att den i första hand därtill utsedde mottoge eller bibehölle förtroendet[3].

Hvad åter angår domstol, har 1734 års lag erkänt grundsatsen för det fall, »att rätter förmyndare ej kan strax nämnas

[1] Jfr Band III s. 8 not. 2—s. 9 not. 1 och s. 112 not. 5 samt ofvan s. 55 not. 4—s. 56 not. 1 och nedan s. 73 not. 4.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11, Band III s. 128 not. 2 och nedan s. 73 not. 2.

[3] Jfr LgB ÄB 12 §§ 5 och 6, som läto faders förordnande gälla, om efter hans död modern förklarade sig ej vilja förestå förmynderskapet; se ock ofvan s. 48 not. 1 och s. 50 not. 1 samt nedan s. 62 not. 1.

eller lagligen träda till det förmynderskap». »Förordne då», heter det vidare, »Domaren någon god man, som emellertid barnagodset vårda må». Härtill finnes fogad följande särskilda föreskrift: »Afträdes förmyndares egendom till konkurs och uppgifves för Rätten att han förmynderskap innehafver, åligge Rätten att tillse, det ny förmyndare förordnad varder, och nämne, där förordnandet af annan Rätt gifvas skall, god man att den omyndiges rätt emellertid bevaka»[1].

Då den, som sålunda mera tillfälligtvis betros med vårdnaden om den omyndiges angelägenheter, betecknas såsom »god man», kunde det ju ligga nära att i honom se allenast en kurator och icke en förmyndare. Denna uppfattning bestyrkes därigenom, att med en sålunda tillsatt vårdare likställts arfvingar efter afliden förmyndare. I omedelbar anslutning till de återgifna stadgandena har det nämligen föreskrifvits: »Dör förmyndare, varen hans arfvingar eller andra, som boet i vård hafva, pliktige att dödsfallet utan dröjsmål hos Rätten anmäla; och vården de den omyndiges egendom och rätt, till dess annan förmyndare tillsatt varder»[2]. Meningen kan ju dock ej gärna hafva varit, att arfvingar till en förmyndare skulle, låt vara allenast för en kortare tid, i samtliga afseenden intaga hans ifrågavarande rättsställning. Det måste stanna vid en förvaltares omsorger i förmögenhetsrättsligt hänseende och vid en vårdares i personligt samt alltså äfven vid kuratel med begränsning i uppdraget[3].

Nu skall det ej heller nekas, att för vissa fall det ger sig till känna ett behof att för omyndiga tillsätta kuratorer. Isynnerhet är detta händelsen, då under bestående förmynderskap det i visst afseende uppstår en tillfällig kollision i intressen mellan förmyndare och myndling eller, om den förre har flera omyndiga i sin värjo, dem emellan[4]. Att i dylika fall låta den ena förmyndaren aflösas af annan eller andra lärer med afseende å hvad, som gäller om redovisning och egendoms omhändertagande, ej vara lämpligt. Men äfven vid det först

---

[1] ÄB 20 § 7.

[2] ÄB 20 § 7.

[3] Jfr LgK 1818 ÄB Mot. s. 82—83 och nedan s. 62 not. 1.

[4] Jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 90, LgB ÄB 12 § 11, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, NJA 1884 s. 461 och 1894 s. 490 samt ofvan s. 5 not. 1. Se ock NT 1873 s. 269 samt NJA 1888 not. B n:r 224 och 1900 s. 540.

yppade behofvet af förmyndarvård — det fall, som de först anförda stadgandena om tillfällig anordning hufvudsakligen afse — kan det ju synas vara skäl därtill, om exempelvis omyndiga barns fader eller moder aflidit, förmynderskapet därmed öfvergått på den efterlefvande och det gäller att mot denne bevaka barnens rätt vid dödsboets utredning[1]. Exempel finnas ock därpå, att i dylikt fall det tillsatts »god man under förmyndaransvar»[2] — en benämning, hvaremot icke något är att invända, då ställningen otvifvelaktigt är en kurators och, enär fråga är om vårdnad af omyndigs intressen, uppdraget lär, i mån af tillämplighet, falla under reglerna om förmyndares ansvars- och ersättningsskyldighet samt om säkerhet för myndling[3]. Hvad än må hafva för nämnda fall åsyftats af 1734 års lagstiftare, ger dock senare lag nu anvisning på förmyndares förordnande[4].

Jämväl det omhandlade stadgandet i 1734 års lag har emellertid hufvudsakligen måst afse förmyndare i nu bruklig mening och, på grund af sin affattning i öfrigt, sålunda också vidkänts tillfälliga förmyndare. Hvad, som närmast förutsattes, var, ej allenast att den, som i första hand borde vara förmyndare, i vissa rättsfrågor var hindrad att fylla sitt kall utan äfven att därutinnan alldeles icke något vore att vänta från hans sida i den närmaste tiden. Det kunde föreligga bristande ålder, pågående rättstvist eller annat jäf af tillfällig natur, så att han ej ens kunde »nämnas» till förmyndare, eller ock

---

[1] Jfr NT 1865 s. 433.

[2] NJA 1882 s. 97 och 1884 s. 461. — Termen "god man under förmyndaransvar" är dock sväfvande i sin användning. Sålunda finnes i äldre tider "kurator under förmyndaransvar" omförmäld såsom ett af laga myndighet tillsatt biträde dels åt myndigförklarad mö och dels åt fullårig man ur tillfälle att själf vårda sin rätt; jfr KD $^{15}/_{2}$ 1798 i BLgs I s. 89—90 och SJA XVII s. 143 samt ofvan s. 17 not. 1 och s. 22 not. 2. Desslikes har benämningen förut tagits i bruk för den, som domstol förordnat att i visst afseende tillse gift kvinnas rätt; se NT 1868 s. 425, jfrd med NT 1879 s. 346 och NJA 1877 s. 58 samt ÄB 19 § 4 enligt Lag $^{1}/_{7}$ 1898.

[3] Se vidare nedan under sjätte kapitlet V och VII samt fjärde afdelningen.

[4] KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, jfrd med LgK 1818 ÄB 15 § 4 och 1826 ÄB 14 § 4, LgB ÄB 12 §§ 3 och 4 samt nedan s. 61 not. 2. — I äldre tider har det händt, att, då svårigheter mött för att erhålla person till förmyndare, man sett sig nödsakad att förordna särskilda curatores ad litem för att för omyndiga delägare i sterbhus utföra rättstvister, i hvilka detsamma var inveckladt; jfr KB $^{20}/_{9}$ 1669, $^{30}/_{10}$ 1678 och $^{26}/_{9}$ 1682 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 42—43.

vore han möjligen af sjukdom, resa eller annan dylik laga ursäkt urståndsatt att omedelbart »träda till det förmynderskap»[1]. För dylika fall strider det äfven mot nu gängse rättsbegrepp att förordna allenast en kurator. Äfven om den tillförordnade betecknas såsom »god man», med eller utan tillägg af orden »under förmyndaransvar», har han att handla med en förmyndares fulla rådighet och äga för hans del stadgandena om förmynderskap i allo användning.

Ser man till den inre meningen, står för öfrigt 1734 års lagtext icke i vägen för att i nyssnämnda fall ej mindre till gagnet än äfven till namnet förordna en förmyndare under upplösande villkor af annans framtida förordnande. »Förmyndare» och »rätter förmyndare» hafva nämligen i förutvarande rättsspråk närmast varit beteckningar för dem, som utan domstols förordnande ägde att sörja för barnens välfärd, under det att »god man» användes för att utmärka den, för hvars del förelåge allenast sådant bemyndigande, uppdraget må hafva varit tillfälligt eller icke. Det är denna terminologi, som tagits i arf af 1734 års lag[2]. Med densamma stod för öfrigt i samband, att, liksom domstols rätt att tillsätta stadig förmyndare först inträdde då det saknades personer med laga anspråk att vara det, var för dess utnämnande af tillfällig förmyndare en förutsättning, att det fanns sådana, som hade skyldighet att mottaga förmynderskapet, utan att dock, vare sig på grund af tredska eller annan omständighet, densamma omedelbart kunde uttagas[3]. Med paragrafernas nuvarande ordningsföljd måste emellertid det anses stå domstol, i besittning af öfverförmyn-

[1] ÄB 20 § 7, jfrd med ÄB 20 § 8 och 21 § 1. Se vidare nedan s. 60 not. 2—s. 61 not. 1.

[2] ÄB 20 §§ 6 och 7, jfrda med §§ 1—5 ibid. och KB $^{10}/_{3}$ 1699 hos Schmedeman s. 1537.

[3] Man må läsa de utförligare föreskrifterna i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 och 13. Det förra lagrummet motsvarar nu gällande ÄB 20 §§ 5 och 7 samt stadgar — sedan redan i p. 11 det ålagts domstol att vid hinder för fränders omedelbara öfvertagande af förmynderskap tillse "at them omyndigom i medlertid intet meen eller förfång tilfogas må" — dels tvångsmedel mot treskande fränder och dels huru det skulle förfaras, då den omyndige ej hade "Slächt eller skyldeman boendes uti samma lagsagu eller ock stad". För detta fall skulle det tillsättas "andre gode män — Målsmannadömet i medler tijd — at förrätta". Kunde därefter fränder uppspåras och förmås fullgöra sin plikt, skulle "the förrige af Rätten tilsatte, efter aflagd Räkenskap, befrias". Härtill fogar därpå p. 13 bestämmelser, öfverensstämmande med innehållet i nu gällande ÄB 20 § 6; jfr Schmedeman s. 574—575.

derskap, öppet att, äfven då den har fria händer i valet af förmyndare, tillsätta en interimistisk att tjänstgöra, till dess annan utsetts eller jämlikt samtidigt förordnande tillträdt[1].

Däremot får, trots den förvillande sammanställningen, hvad senare i tiden tillagts om konkursdomstols rätt att tillsätta god man ej anses medföra någon dess befogenhet att, fastän den icke innehar öfverförmynderskapet, tillägga någon förmyndares namn eller ställning. Det handlar här närmast om att »den omyndiges rätt» i konkursen »bevaka», låt vara att bemyndigandet kan utsträckas till andra därmed i sammanhang stående ärenden, exempelvis omhändertagandet af hans i konkursboet befintliga egendom, lyftandet af utdelning m. m. d. Motsvarighet till föreskriften utgör sålunda bestämmelsen, att, då efter död man boupptecknings tiden går »till ända innan Rätten» kan förordna förmyndare för omyndig sterbhusdelägare, »Domaren» må äga att »tillsätta ombud att å den — — omyndiges vägnar boupptecknings bevista»[2].

Det är alltså allenast laga förmynderskapsdomstol, som äger att tillsätta interimistisk förmyndare. Utöfvandet af sagda rätt torde dessutom nu mera vara ytterst sällsynt.

[1] Se Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 13, som, efter att i föregående paragrafer hafva afhandlat förmyndarordningen i dess helhet och sålunda jämväl omförmält "gode män" enligt domstols stadigvarande förordnande, anvisade densamma att, då hinder möter för tillsättande eller tillträde af "rätter och ständig förmyndare", förordna någon, som "dens omyndigas bästa i medlertijdh i akt tager, till des den af släckten som wederbör förmynderskapet wärkl. anträder eller andre ständige förmyndare tillsättias kunna, då dhe förr af rätten tillordnade effter aflagd räkning der ifrå befrijas skohle"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 23 § 7 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 7, i hvilka förslag, i motsats till "gode män", som af domstolen stadigt förordnats, den tillfälligt insatte kallas "Upsyningsman" — en benämning, som förslaget 1726 kap. 22 § 7 utbytte mot "någon annan god man" och det af 1730 kap. 20 § 7 mot nuvarande "någon god man"; jfr ofvan s. 60 not. 3.

[2] KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3. Hvad ÄB 20 § 7 innehåller rörande konkursdomstols förordnande af god man och skyldighet för förmyndares arfvingar att vårda myndlingarnes "egendom och rätt" är tillagdt genom KF $^{19}/_{5}$ 1845 och med ringa redaktionsförändring hämtadt från LgK 1818 ÄB 16 §§ 13 och 14, 1826 ÄB 15 §§ 13 och 14 samt LgB ÄB 12 § 16 och 13 § 14. Dessa lagförslag hade åter utelämnat alla stadganden om interimistiskt förmynderskap samt sökt fylla det härutinnan förefintliga behofvet dels, på sätt som i förevarande fall, genom kuratel och dels genom bestämmelser, inskärpande, att lagbestämd företrädesrätt till förmynderskap jämväl utgjorde laga grund för tillsättning under annans entledigande, blott att, om hinder förut funnits, de dessförinnan aflägsnats; jfr LgK 1818 ÄB 15 §§ 4 och 10, 1826 ÄB 14 §§ 4 och 10, LgB ÄB 12 §§ 3, 4, 11 och 12 samt ofvan s. 55 not. 1, s. 58 not. 4 och s. 59 not. 2—4.

Saken ordnas i formen lättare på det sätt, att domstolen i vanlig ordning nämner förmyndare och låter bero på framtiden att ersätta den sålunda förordnade med annan i anledning af hinders bortfallande i den senares person[1]. Än i dag kan dock vara anledning att i förordnande, som afser att vara tillfälligt, inrycka bestämmelse därom under form af ett upplösande villkor, nämligen dels i händelse af tredska hos den, som det åhvilar särskild förpliktelse att öfvertaga förmynderskapet[2], och dels i allmänhet till säkerhet för den, som skulle kunna vara i tillfälle att afböja förtroendet men är redo att för beräknad kortare tid finna sig däri[3]. Märkas må dock, att vitesföreläggande i fall af någons tredska näppeligen har tänkts skola kunna upprepas och skärpas, hvadan det ock ställer sig i hög grad ovisst, huruvida det skall lända till rättelse och förty bör läggas till grund för allenast interimistiskt förordnande af annan[4].

Med gällande stadganden om förmynderskaps registrering kan för öfrigt, äfven då domstols förordnande skulle gifva uttryck åt dess interimistiska natur, förmyndares af- och tillträde ej försiggå alldeles formlöst. Det tarfvas städse en anmälan med åtföljande anteckningar i förmynderskapsprotokoll och förmynderskapsbok[5]. Detta gäller naturligen, äfven då föräldrar meddelat villkorliga förordnanden, de må i formen hafva nämnt interimistisk förmyndare eller ock icke[6].

---

[1] Jfr ofvan s. 61 not. 2. Märkas må, att den romerska rätten väl vidkändes ett föräldrarnes villkorliga eller under tidsbestämmelser gifna förordnande men icke gjorde det för sådant, som utgick från myndighet. Likväl tillsattes vid påkommande behof en tillfällig tutor, då för ändamålet utseendet af en kurator ej var till fyllest.

[2] ÄB 20 § 5; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 hos Schmedeman s. 575, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 13 och ofvan s. 60 not. 3—s. 61 not. 1.

[3] Jfr B. Ges. B. § 1790, som medger förordnande under förbehåll om entledigande, då viss händelse inträffar eller icke inträffar.

[4] ÄB 20 § 5, jfrd med Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 11, 1692 och 1694 kap. 23 § 5 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 5.

[5] Jfr ÄB 23 § 3 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 2 och § 11 mom. 2.

[6] Jfr ofvan s. 57 not. 3.

III. Laga jäf.

Så framt domstol finner att »förmyndare ej rätteligen förvaltat den omyndiges egendom eller att han af annan orsak ej är lämplig att förmynderskapet förestå», äger enligt uttrycklig bestämmelse den att skilja honom från hans ställning[1]. Hvad sålunda i myndlingens intresse tillagts domstolen af fri pröfningsrätt måste också bestå, då det gäller förmynderskaps tillträde. På tal om annan frände än fader eller moder har detta också uttalats redan i 1734 års lagtext på det sätt, att han sagts skola vara »fallen» att förmynderskapet förestå[2].

Därjämte hafva dock åtskilliga s. k. förmynderskapsjäf fastställts. Sammanhanget mellan bestämmelserna är tydligen det, att, då eljes domstolen äger att efter sitt fria bepröfvande afgöra huruvida förmynderskapet lämpligen må betros åt eller bibehållas af viss person, den i fall af lagstadgadt jäf ovillkorligen bör utesluta henne därifrån. Detta gäller, ehvad det rör sig om förmynderskaps fortsatta utöfvande eller om tillträde och oafsedt om vederbörande för sig kan åberopa föräldraskap, föräldrars förordnande eller skyldskap[3].

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1.

[2] ÄB 20 § 4.

[3] Historiskt ter sig saken på följande sätt. I den romerska rätten, hvarifrån jäfsbestämmelserna äro hämtade, förekommo dels sådana omständigheter, som — på hvad skäl än rätt att förestå förmynderskap grundade sig — uteslöto därifrån, och dels s. k. excusationes necessariæ, med anledning af hvilka myndighet efter laga pröfning kunde lämna utan afseende anspråk af föräldrar och andra fränder samt jämlikt föräldrars förordnanden. Det är denna åtskillnad, som går igen i 1734 års lags bestämmelser om laga jäf i ÄB 20 § 8 och dess ibid. § 4 uppställda fordran på förmyndare, att han skall vara "dertill fallen"; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 3, 7, 11 och 15 hos Schmedeman s. 573, 574 och 575—576 samt Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 §§ 2, 6, 9 och 12 samt 26 § 1, 1692 och 1694 kap. 23 §§ 4 och 8, 1713, 1717 och 1723 kap. 24 §§ 4 och 8, 1726 kap. 22 §§ 4 och 8 samt 1730 kap. 20 §§ 4 och 8. I sakligt afseende ägde dock en sammanblandning rum, så att bland de laga jäfven, d. v. s. de romerska nullitetsgrunderna, upptogs allt hvad den romerska rätten erbjöd af användbara, mera fast bestämda excusationes necessariæ. Uppslag härtill gåfvo redan de äldsta rättsböckerna. Svealagarne, UL ÄB 7 § 3, WmL II ÄB 8 § 2 och HL ÄB 8 § 1, vidrörde ämnet allenast på det sätt. att, vid split mellan fäderne- och mödernefränder i samfälld besittning af förmynderskap, detta sades skola öfverlämnas till den, "sum bætær kan ok bætær will"; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 7 hos Schmedeman s. 573, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 6 och ofvan s. 42 not. 2—s. 43 not. 1. I andra rättskällor, ÖGL GB 19, MELL GB 22, ChLL GB 21 och StLgn GB 16,

I ämnet har det nämligen stadgats: »Ej må den vara förmyndare, som litet vetande, gäldbunden, slösare eller barnens vederdeloman är, eller den, som ej fyllt tjugufem år, eller är så gammal och vanför eller så fattig, att han förmyn-

---

möta åter af 1734 års lags jäf redan några, nämligen "litet vetande" och "gammal" i dem alla samt därutöfver i den förstnämnda "fattig" och "slösare" och i de tre öfriga "vanför" och "vederdeloman" — allt omständigheter, som i den romerska rätten kommo i betraktande allenast såsom excusationes necessariæ; jfr nedan s. 66 not. 3. I denna riktning fullständigades jäfsanledningarne dels i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 och dels än vidare i 1734 års lag ÄB 20 § 8. Under arbetet på denna senare lag synes man för öfrigt helt naturligt hafva afsett att låta lagrummet i ämnet utgöra allenast en beskrifning på hvad, som gjorde en person icke "fallen" till förmynderskap. På detta sätt skulle alltså nuvarande ÄB 20 § 8 blott hafva gifvit närmare bestämning åt sagda uttryck i ÄB 20 § 4. Sålunda brukades i Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 omvexlande med "fallen" uttrycket "skickelig" och lydde rubriken till följande kapitel, som gemensamt afhandlade laga jäf och ursäkter, i sin första del: "Hwem till förmynderskap skickelig wara må". I de närmast därpå utarbetade förslagen slutade åter den ansenligt förkortade uppräkningen af jäf helt allmänt med förklaringen, att ej heller förmynderskap må utöfvas af den, som "af annor lefwerne och fehl til förmynderskapet icke skickelig" är; se ibid. 1692 och 1694 kap. 23 § 8 samt 1713 och 1717 kap. 24 § 8. Orsaken till den vidtagna förändringen var den, att, då förmynderskap ej voro synnerligen lifligt eftertraktade, man ansåg det vara lämpligast att, så mycket ske kunde, gifva domstolen fria händer och afhålla sig från en därför hinderlig specialisering af villkor för förmynderskaps beklädande; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 25 § 2 och kap. 26 § 1 hos Nilsson s. 280 och 281—282. Den nya redaktionen föranledde emellertid den anmärkningen, att man syntes kunna utesluta hela lagrummet och nöja sig med det förut uppställda förbehållet, "att förmyndare bör wara skickelig"; jfr Fslgn till ÄB s. 236 not. 2. I dess ställe finner man i de sista förslagen den allmänna fordran på skicklighet borttagen; jfr ibid. 1723 kap. 24 § 8, 1726 kap. 22 § 8 och 1730 kap. 20 § 8. Härmed vunno jäfven på nytt fastare bestämning och åtföljande begränsning. ÄB 20 § 8 får emellertid därför ej heller anses endast hafva till uppgift att fastslå begreppsbestämningen "fallen" i ÄB 20 § 4. — Denna senares anpassning allenast till andra fränder än fader och moder har också sin historiska förklaring. Från början stod ju fader i sin vårdnad om barnen utom förmyndarordningen och förekommo icke andra förmyndare än de, som nu i ÄB 20 § 4 omhandlas i gruppen af fränder, d. v. s. andra skyldemän än föräldrar. Helt naturligt var det därför ock å dem, som hela den ifrågavarande lagstiftningen först fann användning; jfr ofvan s. 46 not. 1, s. 50 not. 1 och s. 53 not. 1. Antagligt är ju också, att beträffande öfriga lagberättigade förmyndare och särskildt fadern man varit tveksam, huruvida ens de lagbestämda jäfven borde i hela sitt omfång och utan åtskillnad städse häfdas. Härutinnan kan ju dock icke råda minsta tvekan efter vidtagandet af nyss anmärkta redaktionsförändring i de förberedande förslagen samt den därmed föranledda upplösningen af sammanhanget mellan §§ 4 och 8 i ÄB 20. Men att jämväl hvad i det förra lagrummet förbehållsvis ordats om "fallen" af 1734 års lagstiftare förutsatts kunna vid behof lämpas på föräldrar och

derskapet ej förestå kan: icke eller utländsk man eller den af annan lära är eller den, som hafver Kronans eller andra sådana medel under händer[1].

Såsom synes, äro jäfven, i allmänhet tillfälliga, dels absoluta, så att de utgöra hinder för hvarje förmynderskaps beklädande, och dels relativa i den mening, att de afse allenast vissa omyndiga.

Beträffande omständigheter, hörande till den första gruppen, tarfvas ej särskild utredning af bestämningen »den, som ej fyllt tjugufem år». Anmärkas må allenast, att jäfvets tillvaro medför den egendomlighet, att, om moder dör eller under båda föräldrarnes lifstid egendom tillfaller deras barn samt förty anledning uppstår att för dessa inregistrera förmynderskap, fadern ej kan antecknas därför, så snart han är under tjugufem år, låt vara att han fyllt tjuguett och är myndig[2]. Detta föranleder

---

deras utsedde förtroendemän, därför tala dels den anmärkning, som ledde till den slutliga redaktionen, dels ock samtidiga stadganden och uttalanden; se i fråga om moder KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 7 hos Schmedeman s. 573 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 6 samt rörande tutores testamentarii LgC Prot $^{20}/_{12}$ 1689 hos Sjögren I s. 126—127. Hos LgK 1818 ÄB 15 § 8 och 1826 ÄB 14 § 8 samt LgB ÄB 12 § 8 utsträcktes domstols rätt att pröfva, huruvida lagberättigade voro skickliga att vara förmyndare, uttryckligen att gälla dem alla. Skicklighet uppfattades för öfrigt såsom en rent personlig egenskap. LgK 1826 ÄB 14 § 9 och LgB ÄB 12 § 10 gåfvo nämligen domstolen ytterligare en särskild rätt att i andra än de lagbestämda jäfsfallen fastställa tillvaro af hinder för förmynderskaps bestridande.

[1] ÄB 20 § 8.

[2] Enligt förordning af Justinianus var minoritet, d. v. s. ålder under tjugufem år, nullitetsgrund vid tutela legitima och dativa samt föranledde vid tutela testamentaria förordnande af en tillfällig förmyndare i afvaktan på ålderns uppnående; jfr ofvan s. 5 not. 1, s. 8 och s. 63 not. 3. Allenast innehafvare af fadersvälde (patria potestas), d. v. s. regelrätt fader, var, såsom stående utom reglerna för förmynderskap, oberörd af föreskriften. Just enär den svenska rätten inordnat fadern i förmyndarordningen, har regelns upptagande hos oss beredt svårigheter. I KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 hos Schmedeman s. 581 var ålder under tjugufem år en laga ursäkt; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2, 1692 och 1694 kap. 24 § 1, 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1 samt 1726 kap. 23 § 1. Det sattes då till och med i fråga, att ej ens i denna egenskap åldersbestämmelsen borde vara ovillkorlig; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 26 § 2 mom. 2 hos Nilsson s. 282. Hvad i ämnet 1734 års lag innehåller påträffas först i Fslgn till ÄB 1730 kap. 20 § 8. LgK 1818 ÄB 15 § 9 föreslog: "Den, som ej fyllt tjugufem år, må ej eller wara förmyndare för andra än egna barn". Detta återupptogs för faders del af LgB ÄB 12 § 10, sedan LgK 1826 ÄB 14 § 9 förbigått jäfvet och därmed afsett att lägga detsamma under domstolens fria pröfningsrätt; jfr LgB ÄB Prot. s. 106, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 90 och ofvan s. 63 not. 3.

emellertid också, att på förmyndaren öfverflyttas en mängd rättigheter, som fadern förut utöfvat i barnets namn och intresse[1]. »Utländsk man» får i öfverensstämmelse med nu gällande lag anses beteckna den, som ej är i besittning af svensk nationalitet, likgiltigt om han saknar annan och har hemvist här i landet[2]. »Litet vetande» utmärker åter icke allenast vansinnig och sinnessvag utan äfven person af ringare förståndsutveckling[3] samt »slösare» hvad i allmänhet därmed förstås utan villkor af inträffad omyndighetsförklaring[4].

---

[1] Jfr LgB ÄB Mot. s. 56 samt ofvan s. 13—14 och nedan under trettonde kapitlet I.

[2] "Utländsk man" tillades först efter öfverläggningarne vid 1731 års riksdag. Motsvarande bestämningar funnos dock i den förutvarande rätten och de äldre förslagen, nämligen i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 hos Schmedeman s. 576 "fremmande, som icke är både här i Landet besutten såsom ock ägande jus Civitatis", i Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 10 "här i landet intet besutin eller swänsk Undersåtare eij ähr", ibid. 1692 och 1694 kap. 23 § 8 "här i Rijket intet besutten", ibid. 1713 och 1717 kap. 24 § 8 "här i Riket icke sittiande" och ibid. 1723 "icke boor här i riket"; jfr Band I s. 241—243. "Utländsk man" bibehölls såsom jäf af LgK 1818 ÄB 15 § 9 och 1826 ÄB 14 § 9 samt LgB ÄB 12 § 10.

[3] "Litils uitande" och det att vederbörande "hauær sinu goþzs forhægþat" förekomma i ÖGL GB 19 i det sammanhang med "sua gamal at han gitær egh ælla sua osniælder at han kan egh", att de två förstnämnda jäfven synas hafva förutsatts skola respektive hafva hvar sin regelrätta grund i de två senare. "Litils uitande" skulle då hafva betecknat en vanligen af ålderdomssvaghet förorsakad bristande förståndsreda, i motsättning hvartill satts fattigdom, föranledd af oförmåga att sköta sig. MELL GB 22, ChLL GB 21 och StLgn GB 16 uppräknade åter samtliga sina jäf "lithit witande", "offgamal", "wanför" och "barnana widerdelo man" såsom sidoordnade; jfr ofvan s. 63 not. 3. I en mellanliggande tid saknas därpå uttrycket "litet vetande". Ros. Lgfslgt GB 15 omförmälde i dess ställe den, som "hafwer ther icke förstånd till". KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 1 och 3 hos Schmedeman s. 575—576 ställde åter på förmyndare fordran, att de skulle vara "förnuftelige och skickelige" samt "gode huushållare, som sine egne saker wäl föreståå"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 1 och 3. Därefter talades ibid. 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 8 om "oförstånd" och "oförståndig" — uttryck, i sin ordning ibid. 1726 kap. 22 § 8 utbytta mot den åldriga beteckningen "litet wetande". Bibehållen hos LgK 1818 ÄB 15 § 9 och 1826 ÄB 14 § 9, ersattes densamma af LgB ÄB 12 § 10 med "enfaldig"; jfr ibid. Mot. s. 56. Märkas må till sist, att 1734 års lags uttryck för former af vansinne äro "vettlösa" och "raseri"; jfr GB 4 § 2 och ofvan s. 25 not. 1.

[4] Såsom jäf nämnes slöseri särskildt i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 4 hos Schmedeman s. 576, Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 4, 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 8, 1726 kap. 22 § 8 samt 1730 kap. 20 § 8, LgK 1818 ÄB 15 § 9 och 1826 ÄB 14 § 9; jfr ofvan s. 66 not. 3. Hos LgB ÄB 12 § 10 talades det åter om person, som vore "i lefnad eller hushållning obetänksam"; jfr ibid. Mot. s. 56 samt ofvan s. 63 not. 3 och s. 66 not. 3.

»Gäldbunden» är för hvarje fall den, som befinner sig i konkurs, men dessutom hvar och en, som ej har tillgångar utöfver sina skulder eller för tillfället befinner sig i insolvens, så att han ej kan göra rätt åt sina borgenärer. Utmätning skall i sådant hänseende oftast vara tillfyllestgörande bevis men kan under gifna omständigheter härutinnan ersättas äfven af annan exekutiv åtgärd såsom kvarstad eller reseförbud [1]. Då det åter talas om »den som hafver Kronans eller andra sådana medel under händer», syftas det på dem, i hvilkas konkurser, jämlikt 1734 års lag, omyndigas fordringar samt redovisningskraf på uppbörd och andra allmänna medel sinsemellan utgingo med bättre förmånsrätt, allteftersom rättsförhållandena tidigare uppstått. Med närvarande bestämmelser rörande det senare slaget prioriterade fordringar, skulle förbudet sålunda väl omfatta icke allenast kyrkors och fattigkassors föreståndare samt kronans uppbördsmän utan äfven socknemagasiners föreståndare samt dem, som äro satta att såsom tjänstemän uppbära riksdagens, städers och allmänna af Konungen stadfästa kassors, penningverks och inrättningars inkomster, och slutligen alla sådana kronans ämbets- och tjänstemän, till hvilkas befattning hör förvaltning af allmänna medel, låt vara att dessa icke till dem influtit såsom uppbörd [2].

[1] Jfr Riddh.Ordn. § 9 mom. 2 samt UtsLgn §§ 145 och 153. — I den romerska rätten förelåg excusatio necessaria, då det bestod gäldförhållande mellan den omyndige och den ifrågasatte förmyndaren, dock att, om den senare tege därmed och trädde till förmynderskapet, han bibehölls därutinnan men såsom borgenär förlorade sin fordran och såsom gäldenär ej under förmynderskapets bestånd kunde befria sig från sin gäld, vare sig genom betalning eller i annan ordning. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 7 hos Schmedeman s. 576 öfverflyttade, fastän i stympad och förvanskad affattning, föreskriften till den svenska rätten. Däraf blef därpå i Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 9 jäfvet "Om han någon anseenlig Gäld af dhem omyndigom hafwer att kräfja eller till dem betahla bör", ibid. 1692 och 1694 kap. 23 § 8 samt 1713 och 1717 kap. 24 § 8 "mycket giäldbunden" samt till sist ibid. 1723 kap. 24 § 8, 1726 kap. 22 § 8 och 1730 kap. 20 § 8 det nuvarande "gäldbunden". Uttrycket var bibehållet hos LgK 1818 ÄB 15 § 9 och 1826 ÄB 14 § 9 samt LgB ÄB 12 § 10.

[2] HB 17 § 11, jfrd med HB 17 § 8 i 1734 års lag. Jäfvet påträffas först i Fslgn till ÄB 1713 kap. 24 § 8; jfr ibid. 1717 och 1723 kap. 24 § 8, 1726 kap. 22 § 8 och 1730 kap. 20 § 8. De fordringar, med hvilka omyndigs täflade på sätt i texten omförmälts, voro åter enligt HB 17 § 8 i dess ursprungliga lydelse: "Kyrkors och fattighus fordringar hos deras föreståndare, så ock skuld till Kronan eller Frälseman för uppbörd". Hvad i denna del varit förordnadt fick i HB 17 § 11 enligt KF $^{8}/_{10}$ 1861 följande affattning: "kyrkors, fattig-

Återstående jäf äro relativa. Såsom »vederdeloman» är från förmynderskap utesluten den, hvilken med den omyndige befinner sig i större eller mindre rättegång vare sig af civil eller kriminell natur. En kollision i intressen är åter icke

---

kassors och socknemagasiners fordringar hos deras föreståndare; kronans, Rikets Ständers, städers och allmänna af Konungen stadfästade kassors, penningeverks och inrättningars fordringar hos de tjenstemän, som äro satte att deras inkomster uppbära, för hvad af sådan uppbörd hos dem innestår; så ock fordringar i öfrigt hos kronans embets- eller tjenstemän för egendom, som desse, i och för embete eller tjenst, emottagit". I betraktande af lagrummets sammanhang med den omhandlade jäfsbestämmelsen i ÄB 20 § 8, lär det ej kunna undvikas att vid bestämmandet af jäfvets omfattning taga hänsyn till redaktionsförändringen. Utelämnandet af frälsemans förmånsrätt för uppbördsfordran är emellertid skäligen betydelselöst. En patronus med rätt till kyrkotionde och åtföljande skyldighet att underhålla kyrka åtnjuter exempelvis sin fordran såsom kyrkans målsman och förty jämväl med förmånsrätt. Dessutom uppbäras inkomster af ifrågavarande natur gemenligen i sammanhang med den allmänna uppbörden och därför jämväl af personer, hvilka ostridigt falla in under bestämmelserna i deras förändrade skick. Utom betraktande komma emellertid nu mera frälsemäns enskilda uppbördsmän, betrodda med indrifning af deras arrenden från fasta egendomar och af andra dylika deras intäkter; jfr LgK 1815 HB Mot. s. 165 och Delldén i SJA IX s. 346. I utvidgande riktning har bland annat lagförändringen tillagt sockenmagasiner förmånsrätt i deras föreståndares bo, riksdagen, städer och allmänna af Konungen stadfästa kassor för uppbördsfordringar i deras tjänstemäns och slutligen kronan i dess ämbets- och tjänstemäns för egendom, som, utan sammanhang med uppbörd, de mottagit på grund af nämnda sin ställning; jfr i dessa delar redan KF $^{22}/_{11}$ 1791 rörande städerna, KF $^{18}/_{12}$ 1823 rörande riksbanken, KF $^{12}/_{3}$ 1830 rörande domkapitlen, KRglm $^{30}/_{6}$ 1832 och $^{30}/_{12}$ 1858 rörande civilstatens pensionsinrättning och KF $^{22}/_{12}$ 1857 rörande arméns pensionskassa. Allt detta är att iakttaga äfven vid afgörandet af frågan, huruvida det omhandlade förmynderskapsjäfvet är till finnandes. Utöfver sagda förmånsrättsbestämmelsers innehåll har man å andra sidan icke att gå och alltså ej heller att låta jäf gälla allenast på den grund, att vederbörande omhänderhar medel att använda för allmänt ändamål; jfr rörande förvaltare af medel för vägstyrelses räkning NJA 1900 s. 426. Därjämte njuta emellertid jämväl enskilde hos ämbets- och tjänstemän förmånsrätt för medel, som de senare i tjänsten mottagit. Härpå lär dock i jäfsfrågan ej något kunna byggas. Därför talar, att tjänsteställningen här icke förutsättes vara förenad med en stadig penningförvaltning utan endast tillfälligtvis gifvit anledning därtill. I ÄB 20 § 8 heter det dessutom: "den, som hafver Kronans eller *andra sådana medel* under händer". Af liknande orsaker lära för den omhandlade frågan böra lämnas å sido de tillägg, som HB 17 § 11 erhållit genom Lag $^{10}/_{7}$ 1899 och Lag $^{5}/_{7}$ 1901, afhandlande ersättningsanspråk — den förra i anledning af ämbets- eller tjänstemans förskingring och den senare till följd af olycksfall i arbete. — Med 1861 års skildrade lagstiftning har för öfrigt ifrågavarande jäf förlorat sitt berättigande. Liksom öfriga jäf är det tillkommet i den omyndiges intresse och infördes i sammanhang därmed, att man uppgaf den ursprungliga afsikten att gifva myndlings fordran

till fyllest, så snart det ej kommit till tvist. Då finnes nämligen alltid möjligheten att i och för nödig rättshandels företagande tillsätta en kurator[1]. Förbudet mot bekännare »af

förmånsrätt framför öfriga här omhandlade redovisningskraf samt, ställande dem jämsides med hvarandra, låt den tidigare uppkomsten afgöra deras inbördes prioritet; jfr Fslgn till HB s. 16, 54, 74 och 108—109 samt Fslgn till JB kap. 8 § 8 hos Sjögren IV s. 241. Därför kunde ock uppbördsmän och andra ifrågakommande förvaltare bibehålla förmynderskap, som de innehaft före vinnandet af sin tjänsteanställning. Ifrågavarande likställighet, med tid såsom uteslutande prioritetsgrund, visade sig dock besvärlig, isynnerhet därför att den utsträckts att gälla ännu ett annat slags fordringar, nämligen sådana, som voro intecknade i fast egendom; jfr HB 17 § 8 enligt 1734 års lag samt SJA IV s. 430, V s. 452, XX s. 374, XXII s. 92, XXVII s. 346 och XXVIII s. 361. Fastighetskrediten kräfde, att den, som anmodades att lämna försträckning, hade säkerhet, för att egendomen ej vore belastad med afsevärda okända fordrings- och förmånsrätter; jfr Delldén i SJA IX s. 334—346. Det sattes därför ock i fråga att åt förmynderskaps öfvertagande bereda särskild offentliggörelse på det sätt, att det kunde antagas böra blifva allmänt kunnigt; jfr LgK 1818 ÄB 15 §§ 2 och 13 och Mot. s. 73—75 samt 1815 HB 18 §§ 14, 15 och 18. LgK 1826 HB 22 §§ 11, 14 och 15 valde åter utvägen att, på sätt som nu är händelsen, ovillkorligen gifva företräde åt intecknad gäld, därnäst åt omyndigas fordringar och i sista hand åt fordringar på uppbördsmän och därmed likstående personer; jfr ibid. Mot. s. 231—233 samt LgB HB 22 §§ 8, 11 och 12. Under efterkänningarne af 1857 års penningkris tillgodogjorde man sig omsider de sålunda föreslagna bestämmelserna genom den förut anmärkta KF $^{8}/_{10}$ 1861 §§ 9—11; jfr 1859 års konkurslagsförslag s. 47—49 och 92—94. LgK 1826 ÄB 14 § 9 hade än vidare ur förmynderskapsjäfven utgallrat det här omhandlade; jfr ibid. Mot. s. 75—76, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 91 samt LgB ÄB 12 § 10 och Mot. s. 56. Denna naturliga slutföljd af den vidtagna ändringen i förmånsrättsordningen har förbisetts af 1861 års lagstiftare och därefter ej heller senare bemärkts. Det ifrågavarande jäfvet har dock sålunda förbytt karaktär och utgör ej mera ett skydd för de omyndiga utan, alldeles i strid mot jäfvens allmänna syfte, för utomstående, nämligen för dem, som följa de förstnämnda närmast i förmånsrättsordningen. I öfverensstämmelse därmed borde det dock vara hinder för ej allenast förmynderskaps mottagande utan äfven dess bibehållande. I lagstiftningsväg vore att anbefalla jäfvets omsättande till en laga ursäkt; jfr ÄB 21 § 1 och nedan s. 78 not. 1. För sådant fall skulle det hafva sin motsvarighet i hvad den romerska rätten förordnade rörande den, som hade under sin förvaltning statens eller kejsarens medel — ett stadgande, hvartill historiskt de svenska bestämmelserna i ämnet nog anknyta sig.

[1] Jfr ÄB 20 § 7 samt ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4, s. 61 not. 2—s. 62 not. 3 och s. 63 not. 1—3. Saken kan emellertid synas tvifvelaktig. I den romerska rätten omförmäldes nämligen såsom hinder dels status controversiæ dels ock fiendeskap och på samma sätt finnas i svensk rätt sammanställda "vederdeloman" och "uppenbar ovän"; jfr RB 13 § 1 och 17 § 7. Status controversiæ betecknar dock ej allenast rättskollision, framträdande i öppnad rättstvist. Ros. Lgfslgt GB 15 hade ock, fastän i öfrigt bibehållande den då gällande lands- och stadsrättens

annan lära» åsyftar visserligen närmast att åt statskyrkan bibehålla barn af dess tro[1] men bör dock läsas efter bokstafven, så att, äfven då barnet är af främmande religion, det, så framt ske kan, bör till förmyndare förordnas någon dess bekännare[2]. Hög ålder, vanförhet eller fattigdom kunna sätta person ur stånd att i allmänhet fylla en förmyndares kall. Men, i sig själfva relativa begrepp, grundlägga de

jäfsanledningar, omskrifvit dess därvid begagnade uttryck "vederdeloman" med den, som "är barnsens owän och eij barnsens bästa weta will". Man må än vidare läsa KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 6 hos Schmedeman s. 576: "bör Målsmannen ey wara the omyndigas wederdeloman, som antingen ligger med them uti någon wärckelig twist eller ock med tiden ther i råka kan, särdeles ther han så nära skyld wore, at han på arfwet hoppas kan, förr än som all slijk oreda eller thes tilfälle antingen genom Lag och Rätt eller ock förlikning betagen blifwer"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 7, som, efter lika bestämning af begreppet vederdeloman, för öfrigt uteslöt jämväl den, som med de omyndigas "föräldrar uti framgehnt haat träta och fienskap legat hafwer eller ock, när hans Nytta elliest medh barnsens stridig är". Det var efter dessa föregående, som jäfvet finnes utan vidare gälla "vederdeloman"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 23 § 8, 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 8, 1726 kap. 22 § 8 samt 1730 kap. 20 § 8. Redaktionsförändringen lärer emellertid få anses hafva föranledts af Svea HofRätts hemställan, att ur 1690 års förslag måtte utgå hvad, som vid jäfvets beskrifning afsåg möjligheten af en framtida tvist; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 26 § 1 hos Nilsson s. 281—282. Användningen af "vederdeloman" för att beteckna motpart i rättegång torde ock vara alltför allmän, för att det skulle vara befogadt att utan alldeles särskilda skäl gifva åt termen ett annat innehåll; se RB 10 § 13 och 24 § 10 samt 26 § 2 enligt 1734 års lag, jfrda med ChLL TingmB 23. Exempel på befrielse från förmynderskap i anledning af yppad rättstvist erbjuder KB $^{10}/_{6}$ 1692 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 38.

[1] Jfr ÄB 22 § 2 och Band III s. 35 not. 1.

[2] Ifrågavarande jäf möter först i Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 23 § 8 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 8 och har då form af förbud att till förmyndare förordna den, som är "af en willfarande Lära". Sin nuvarande affattning fick bestämmelsen ibid. 1726 kap. 22 § 8. LgK 1818 ÄB 15 § 9 och 1826 ÄB 14 § 9 samt LgB ÄB 12 § 10 omförmälte icke hindret och synas alltså hafva afsett att hänskjuta detsamma under domstolarnes bepröfvande; jfr ofvan s. 63 not. 3 in fine. Högsta domstolen påyrkade i sin Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 90 åter jäfvets ovillkorliga vidmakthållande såsom förbud för bekännare af annan lära än den lutherska eller reformeta att vara förmyndare för barn af den förra religionen; jfr Schlyter hos LgB ÄB Prot. s. 104. Se ock LgK 1818 ÄB 16 § 1 och 1826 ÄB 15 § 1 samt LgB ÄB 13 § 1, hvilka alla förutsatte, att förmyndare kunde hafva att uppfostra barn i annan religion än den evangeliskt lutherska, nämligen då båda föräldrarne eller endera af dem bekände sig till främmande. Vid riksdagarne 1891, 1896 och 1899 hafva afslagits motioner om jäfvets borttagande eller i allt fall jämkning däri, så att det ej skulle gälla mot föräldrar eller vara ovillkorligt; jfr NJA II 1891 n:r 2 s. 7, 1896 n:r 8 s. 2 och 1899 n:r 11 s. 1—2.

regelrätt icke en fullständig oförmåga. Lagen framhåller detta, då den säger: »*så* gammal och vanför eller *så* fattig, att han *förmynderskapet* ej förestå kan» [1]. Hög ålder kan för öfrigt visserligen hafva i sitt följe vanförhet. Men eljes äro trots lagtextens affattning dessa fakta hvar för sig ägnade att räknas såsom laga jäf [2]. Under vanförhet förstås då organiska kroppsliga fel såsom blindhet, döfhet och stumhet [3]. Fattigdom har upptagits bland förmynderskapsjäfven hufvudsakligen med afseende å myndlingens säkerhet till sin egendom. Så långt sträcker sig dock icke fordran på förmögenhet, att förmyndaren måste hafva bättre ekonomisk ställning än myndlingen eller dock jämgod [4]. Det kräfves blott, att hans förmögenhetsställning icke är så svag, att han kan tvingas för sina egna intressen åsidosätta myndlingens eller lockas att obehörigen draga vinning af den senares medel; och härvid böra komma i betraktande icke allenast hvad af arbete och tillgångar förmynderskapet jämförelsevis innebär utan äfven de personliga förutsättningarne för uppdragets tillfredsställande handhafvande [5].

---

[1] För öfrigt verka ej blott lagens relativa jäf stundom såsom absoluta, utan kan omvändt det vara skäl att låta absoluta gälla allenast såsom relativa. Så är händelsen, då såsom beträffande "litet vetande, gäldbunden, slösare" omständigheterna föranleda ompröfning från domstols sida; jfr LgB ÄB 12 § 10 och Mot s. 56 samt ofvan s. 66 not. 3—s. 67 not. 1.

[2] Jfr Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 13, LgB ÄB 12 § 10 och ofvan s. 66 not. 3. Nuvarande oegentliga lydelse uppstod vid redaktionsförändring i Fslgn till ÄB 1730 kap. 20 § 8.

[3] Jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 4 hos Schmedeman s. 576 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 4. Allmän sjuklighet borde ju med allt skäl likställas med vanförhet; jfr Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 13. Det är dock en omständighet, som domstolen har att taga hänsyn till allenast med stöd af ÄB 20 § 4; jfr ofvan s. 63 not. 3 och nedan s. 78 not. 2.

[4] Se däremot KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 5 hos Schmedeman s. 576 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 5.

[5] Jfr NJA 1894 s. 127 samt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 5 hos Schmedeman s. 576 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 5. — Fattigdom, nödgande till insättande af all arbetskraft på förvärf af eget underhåll, var i den romerska rätten laga ursäkt, dock af den art, att myndighet af sig själf kunde taga hänsyn därtill. På sådant sätt var sagda omständighet närstående excusationes necessariæ eller jäf enligt svenskt språkbruk. Såsom laga ursäkt angifves fattigdom i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 3 hos Schmedeman s. 581 samt Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 4, 1692 och 1694 kap. 24 § 1, 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1 samt 1726 kap. 23 § 1. Först ibid. 1730 kap. 20 § 8 öfverflyttades fattigdom till de relativa jäfven jfr dock ofvan s. 71 not. 4.

Af den lämnade redogörelsen framgår tillräckligt, att på många håll jäfven, isynnerhet de relativa, ej allenast låta förena sig med utan äfven kräfva ett domstolens fria bepröfvande af omständigheterna[1]. Eljes äro de visserligen att allmänt iakttaga och således äfven gent emot föräldrar[2]. Där jäfvet är af öfvergående natur, finnes ju dock alltid tillfälle att tillsätta allenast en interimistisk förmyndare till tiden för dess bortfallande[3].

Nära till de skildrade jäfsbestämmelserna ansluter sig stadgandet, att, om en af föräldrarne dödar den andra »med vilja eller af groft vållande», den senares arfvingar äga att taga »barnen och deras arf i sin värjo, medan de omyndiga äro»[4]. Stadgandet bör tolkas på det sätt, att hvarken den efterlefvande själf eller andra jämlikt förordnande af eller skyldskap med honom äga anspråk på förmynderskap för barnen[5]. Eljes gälla de allmänna reglerna om förmynderskaps öfvertagande. Skulle efter den dödade det ej finnas arfvingar eller ock så vara händelsen men de icke göra anspråk gällande eller för deras del jäfsanledningar föreligga samt förty domstol äga att utöfva sin utnämningsrätt, är därför i och för sig icke laga hinder, att den till förmyndare förordnar sådan person, som, efter hvad nyss förmälts, till sagda arfvingars förmån gått förlustiga sina lagenliga anspråk[6]. En annan sak är ju, att lämpligen det ej bör ske annat än i högsta nödfall.

Enligt förberörda bestämmelser förlora dråparens fränder i visst afseende äfven arfsrätt efter barnen, hvadan med hvarandra förknippats sådan förlust och bortfallandet af rätt till förmynderskaps utöfvande[7]. Detta måste tydligen gälla äfven eljes, då under barns lifstid arfsrätt efter detsamma förverkas

---

[1] Jfr ofvan s. 66 not. 3—s. 67 not. 1 och s. 71 not. 1—5.

[2] En sak för sig är, att, äfven då förutsättningarne finnas för inregistrering af förmynderskap för barn, detta kan uteblifva i anledning af bristande anmälan från föräldrarnes sida och domstolen sålunda sakna tillfälle att mot fadern tillämpa jäfsbestämmelserna; jfr ofvan s. 46 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 59 not. 4—s. 61 not. 1.

[4] ÄB 6 § 3.

[5] Jfr ofvan s. 49 not. 4 och nedan s. 72 not. 7.

[6] Jfr ofvan s. 52 not. 2. Se däremot LgK 1826 ÄB 14 § 3 samt LgB ÄB 12 § 2 och Mot. s. 55.

[7] ÄB 6 § 3.

— alltså vid rymning ur landet för grof missgärning för den tid, hvarunder rymlingen förblifver borta[1]. Ett förverkande af rätt till förmynderskap föranledes ju också för moders del af hennes omgifte, låt vara att, därest det nya äktenskapet upplöses, hennes rätt kan, trots lagens ordalydelse, återupplefva, blott att icke omständigheterna fortfarande äro sådana, att domstolen icke anser henne »fallen» till att vara förmyndare[2].

Såsom redan förut anmärkts, kan ej mindre domstols utan äfven föräldrars utnämningsrätt begagnas till att såsom förmyndare insätta kvinna[3]. Just på denna punkt framträder dock en ofullständighet i jäfsbestämmelserna. Den, som själf står under målsman, kan tydligen icke vara förmyndare och sålunda ej heller kvinna, som lefver i vigselfäst äktenskap[4]. Mannens samtycke kan ej undanrödja hindret. Därtill behöfves, att mannens målsmanskap hvilar utan att hafva öfverflyttats på tredje man eller med andra ord att han själf ställts under förmynderskap och detta öfverlämnats åt hans hustru[5]. Härför synes ej vara hinder och ej heller, att, sedan för sin egen person hustrun sålunda frigjorts från målsmanskapet, hon med sitt förmynderskap för mannen förenar annat. Utan vidare öfvergår tydligen på henne förmynderskapet öfver deras barn, om ej härutinnan särskildt uppdrag lämnas eller förut har lämnats åt annan[6].

Å andra sidan måste omyndighetsförklaring sätta en och hvar ur tillfälle att vara förmyndare för annan. Lagen är ej heller härutinnan fullständig, då beslut af sådant innehåll

---

[1] ÄB 7 § 2; jfr Riddh. Ordn. § 9.

[2] Jfr ÄB 20 § 2 samt ofvan s. 41 not. 3 och nedan s. 73 not. 4. För äldre tid ger KR $^{17}/_{7}$ 1650 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 27 exempel på dom i ämnet; jfr nedan s. 89 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 47 not. 1—2.

[4] Se dock för tiden före 1734 års lag beträffande moder ofvan s. 43 not. 1.

[5] Jfr NJA 1891 s. 456 och Band II s. 207 not. 4.

[6] Under samma förutsättning blir, då annan förordnats till mannens förmyndare, denne barnens målsman. I allmänhet är det onödigt, att, då båda föräldrarna lefva och särskild förmyndare ej förut varit tillsatt för barnen, gå i författning därom, i anledning däraf att fadern förklaras omyndig. Sker dock så, kan, då annan än hustrun blir mannens förmyndare, hon icke blifva det för barnen; jfr Calonius ($^{4}/_{12}$ 1797 och $^{6}/_{8}$ 1799) IV s. 316 och V s. 179, Band II s. 213 not. 5 samt ofvan s. 73 not. 4—5.

kan hafva meddelats på annan grund än bristande förstånd, hög ålder eller vanförhet [1].

Ännu andra i lagen förbigångna jäfsanledningar skulle kunna uppräknas: saknad af medborgerligt förtroende, ovärdighet att föra annans talan, framtidsdom efter åtal för brott, medförande nämnda slags påföljder, själfva åtalet, så länge ännu målet är oafgjordt, afsättning från annat förmynderskap, sedeslös vandel, bortovaro på okänd ort, varaktiga stridiga intressen, osämja med familjen eller ock förhållanden af beskaffenhet att alstra agg och motvilja mot barnet själft eller benägenhet att tillägna sig förmåner på dess bekostnad m. m. d. För att låta de två först angifna omständigheterna gälla såsom laga jäf, tala, så snart fråga är om förmynderskaps utöfvande jämlikt domstols förordnande, de rättsverkningar, som i allmänhet lagstiftningen knutit vid dem. Men för öfrigt har domstolen i sin hand att underkänna personen såsom icke »fallen» att förestå förmynderskapet [2]. Af hvad därom finnes bestämdt lär domstol också kunna begagna sig för att, när myndlingens intresse synes påfordra det, förbigå den, hvilken enligt lagen har rätt att vara förmyndare men för tillfället är hindrad att göra densamma gällande eller ock dröjer därmed [3].

IV. Laga ursäkter.

Hufvudsakligen har lagen behandlat förmynderskaps öfvertagande från synpunkten af en rättighets utöfvande. Detta

[1] Jfr ÄB 19 § 4 och 20 § 8, Riddh. Ordn. § 9 mom. 1 samt ofvan s. 23 not. 2—s. 24 not. 2.

[2] Jfr GB 4 § 3 och 6 § 2, ÄB 20 § 4, StrLgn 2 §§ 16, 18 och 19, Riddh. Ordn. § 9 mom. 3 och 4, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 samt ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4 och s. 69 not. 1 och nedan s. 79 not. 4. — På tal om laga jäf fordrade KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 mom. 9 hos Schmedeman s. 576 äfven jämbördighet, så snart därigenom intrång ej skedde på fränders företrädesrätt. Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 6 och 8 uteslöto åter, i tydlig anslutning till romerska rättssatser, styffader och den, som "för dess nära skyllskap medh de Omyndige någon otijdig tränktan till arfwet förnimma låtit"; se däremot i fråga om styffader Calonius ($^{9}/_{7}$ 1799) V s. 175. LgB ÄB 12 § 10 utmärkte till sist särskildt hvad, som enligt dess förslag motsvarade förlust af medborgerligt förtroende, såsom förmynderskapsjäf; jfr ibid. Mot. s. 56 och Prot. s. 104, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 13, LgK 1832 och 1839 StrB 2 §§ 39—42 samt LgB StrB 2 §§ 20 och 21.

[3] Jfr ofvan s. 54 not. 3—4 och s. 62 not. 1.

gäller ju nämligen alla dem, som jämlikt de gifna stadgandena ej tarfva ett domstolens särskilda förordnande. Med rättigheten är dock i allmänhet förbunden jämväl förpliktelse. »Vill ej den, som bör, förmyndare vara, vise då hos Domaren laga förfall», heter det. I motsatt händelse utsätter han sig såsom tredskande för visst äfventyr, nämligen dels skyldighet att ersätta skada, förorsakad af hans handlingssätt, och dels vitesföreläggganden af domstolen[1]. Moder är dock undantagen, i det att, med afvikelse från den vanliga affattningen, rätten blifvit henne tillagd i den form, att uppenbarligen förpliktelse ej förutsatts åtfölja densamma[2]. Så är åter icke händelsen med den, för hvars del ett föräldrarnes förordnande föreligger. Men allenast på grund däraf kan ej heller denne vara underkastad något tvång, så framt han icke före eller efter vederbörande faders eller moders frånfälle vidtagit åtgärd, utmärkande hans samtycke, eller tillgodogjort sig förmåner, som föräldrarne i sitt förordnande förbundit med uppdragets mottagande[3]. Omvändt består, oaktadt lagrummets plats talar för motsatsen, en förpliktelse för hvar och en, hvilken domstol genom ett sitt beslut insatt till förmyndare. Bortsedt från hvad, som särskildt är att iakttaga rörande föräldrar och andra fränder, är det således en allmän medborgerlig plikt att jämlikt domstols förordnande mottaga förmynderskap. Detta kräfves ej allenast med nödvändighet af hänsynen till den omyndige utan följer äfven af lagen, som, efter lämnad redo-

---

[1] ÄB 20 § 5.

[2] ÄB 20 § 2: "Dör fader; hafve då moder rätt att förestå sina barn och deras gods". LgK 1826 ÄB 14 § 2 hade åter, på sätt som nu är stadgadt om fader och öfriga lagbestämda förmyndare, gifvit föreskriften om moders förmynderskap en ovillkorlig karaktär: "Dör fader; ware då moder förmyndare för sina barn". I anledning af framställda anmärkningar återgick dock LgB ÄB 12 §§ 1 och 5 till den nuvarande lagens ståndpunkt i ämnet; jfr ibid. Mot. s. 55, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 13 och 86 samt HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 89.

[3] ÄB 20 § 3, jfrd med LgK 1818 ÄB 15 § 6 och 1826 ÄB 14 § 6. Se dock äfven KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 hos Schmedeman s. 575, som handlade om åtgärders vidtagande "i fall näste Slächt eller the ther förmedelst Testamente voro förordnade uteblefwo utan att förebringa någon laga ursäckt". Stadgandet torde, i hvad det gällde dem som genom testamente förordnats, hafva stått i sammanhang därmed, att på de i texten angifna grunder den romerska rätten frånkände nämnda personer att för sig åberopa laga ursäkter; jfr ofvan s. 50 not. 1.

görelse för olika slag af förmyndare, i särskildt kapitel helt allmänt ger föreskrifter »om laga ursäkt ifrån förmynderskap»[1].

I denna del böra åter tydligen först och främst kunna åberopas alla sådana omständigheter, åt hvilka det tillagts karaktären af laga jäf[2]. Bland annat åhvilar därför också förberörda plikt allenast svenska medborgare[3]. Är det fråga om personer, för hvilka förpliktelsen ej beror af domstols förordnande och för hvilkas del ej heller sådant meddelats, kan åter den deras lagbestämda rätt åtföljande förbindelsen ej för dem hafva några följder, då de äro i tillfälle att styrka rättens förverkande[4].

Eljes angifvas såsom särskilda laga ursäkter: »om någon utrikes stadd är eller så fjärran i landet boende eller så träget ämbete hafver eller så sjuk är, att han ej barnen eller deras gods rätteligen vårda kan; om man är sextio år gammal; om man själf många barn äger eller om flera kullar äro, dem han förese bör; om man redan tvenne förmynderskap hafver eller ett sådant, som annat ej tåla kan»[5].

I alla dessa fall ligger det till vederbörande ensam att göra gällande befrielsegrunden, äfven om förmynderskapets mottagande kan beröra tredje mans rätt, såsom exempelvis staten i dess anspråk på ämbetsmans odelade arbete i dess tjänst. Stadgandena grunda för öfrigt närmast en rätt att

[1] ÄB 20 §§ 5 och 6 samt 21 § 1; jfr KR $^{27}/_{6}$ 1627 och $^{17}/_{7}$ 1650 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 80. Till den del som ordningsföljden mellan ÄB 20 §§ 5 och 6 kan anses utgöra endast ett redaktionsfel, är det rättadt hos LgK 1818 ÄB 15 § 11 och 1826 ÄB 14 § 11 samt LgB ÄB 12 § 13. Alldeles tillfällig och oafsiktlig är den dock icke. Sedan gammalt förutsattes det, att efter föräldrars död andra barnens fränder i allmänhet hade att taga sig an dem under förmynderskaps bestridande, men förutsattes äfven möjligheten, att de skulle vilja undandraga sig bestyret — särskildt på grund af den då gängse rättsnormen, att myndlings gods ej finge sjunka eller brinna, d. v. s. att förmyndaren hade att svara för skada, som genom olyckshändelse åkomme myndlingens egendom; jfr 1643 års första lagberedning XX hos Wahlberg s. 69 och LgC Prot $^{15}/_{3}$ 1688 samt $^{20}/_{3}$ och $^{22}/_{5}$ 1690 hos Sjögren I s. 26, 204 och 260—261. Därför kommo ock tvångsmedel att användas hufvudsakligen mot fränderna och bestämmelserna i ämnet att afse dessa; jfr Carl IX:s Lgfslg GB 17 och ÄB 9, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 12 och 31 hos Schmedeman s. 575 och 581, Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 11, 1692 och 1694 kap. 23 § 5 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 24 § 5 och ofvan s. 75 not. 3.

[2] Jfr NJA 1900 s. 426.

[3] Jfr ÄB 20 § 8 och ofvan s. 66 not. 2.

[4] Jfr ÄB 6 § 3 och 7 § 2 samt ofvan s. 72 not. 4—s. 73 not. 1.

[5] ÄB 21 § 1; jfr ofvan s. 75 not. 2.

afböja och icke att efter öfvertagande söka entledigande. Det får dock anses falla af sig själft, att till vinnande af entledigande vederbörande må kunna åberopa sig på de såsom laga ursäkter erkända omständigheterna, i mån som de kunna visas hafva uppstått först, sedan han kan anses hafva fogat sig i förmynderskapets utöfvande[1]. Men tager den, som utan domstols förordnande har rätt till förmynderskap, detsamma utan förbehåll i besittning eller underlåter oaktadt ägdt tillfälle annan att, innan ett honom af domstolen meddeladt förordnande vinner laga kraft, i behörig ordning åberopa förefintlig laga ursäkt, ligger däri ett dess uppgifvande. Hvad därefter må af honom i saken anföras står det domstolen fritt att pröfva under hufvudsaklig hänsyn till den omyndiges bästa[2]. Någon särskild fatalietid, hvarinom vederbörande har att anföra laga ursäkt, finnes åter icke.

I laga tid och ordning förebragt och styrkt, medför en såsom laga ursäkt erkänd omständighet åter skyldighet för domstolen att ej belasta vederbörande med det ifrågavarande förmynderskapet. Härvid må då märkas, att såsom »utrikes stadd» räknas jämväl den, som tillfälligtvis uppehåller sig i utlandet vid tiden för förmynderskapets anordnande[3], att, då det talas om »fjerran i landet boende», det afses aflägsenhet från den omyndiges bostad och fasta egendom[4], att »träget

[1] Jfr ÄB 23 § 3 och nedan s. 78 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 75 not. 3. Den romerska rätten förband åter med *vissa* laga ursäkter jämväl rätt att frånträda förmynderskap. Förutom fattigdom hade en sådan verkan: utnämning till statsråd, längre bortovaro i statens tjänst samt bortflyttande till ort, fjärran från myndlingens hemvist eller platsen för egendomsförvaltningen.

[3] Jfr ofvan s. 60 not. 1. I den romerska rätten gällde utrikes vistelse såsom laga ursäkt, allenast om den till orsak hade statens tjänst. Lika var ännu händelsen i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 1 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 1, 1692 och 1694 kap. 24 § 1 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1; jfr nedan s. 78 not. 1. Den nuvarande affattningen förekommer först ibid. 1726 kap. 23 § 1. Att äfven jämlikt 1734 års lag den, som var "utrikes stadd", borde hafva särskilda laga skäl för sin bortovaro, följde emellertid af dåtida uppfattningssätt; jfr GB 13 § 6 samt ÄB 7 § 2 och 15 § 7. Därförutan saknade han här i landet medborgerlig rätt och kunde sålunda ej heller vara förmyndare. Redaktionsförändringen utvidgade sålunda ifrågavarande laga ursäkt allenast till hvarje utrikes vistelse i nödigt ärende. Rättsutvecklingen har dock låtit hvarje inskränkning i denna del bortfalla.

[4] Jfr ofvan s. 77 not. 2. Ifrågavarande omständighet var enligt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 hos Schmedeman s. 575—576 laga jäf och angafs sålunda: "Til thet andra

ämbete» utmärker statstjänst af arbetsam natur[1] och »sjuk» den, som, utan att vara vanför eller sinnessvag, af akut eller kronisk sjukdom hindras från att, såsom sig bör, sköta sina egna angelägenheter[2], att såsom »barn» ej få räknas barnbarn

är tienligast, så framt thet skie kan, at the hafwa sitt hushåld i samma Lagsagu eller Stad, ther then Omyndige är boendes och hafwer sin egendom, at the så myckit bättre upsicht kunna hafwa på alt som wedertorf". Stadgandet gick igen i Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 1 mom. 2, men därjämte hade ibid. § 2 mom. 1, på sätt som nu är händelsen, bostad å aflägsen ort upptagits bland de laga ursäkterna. Befrias från förmynderskap skulle nämligen den, som "å så wijdt belägne Orter boendes är, att han på Sterbhusetz och dens omyndigas ägendomb behörigt inseende eij hafwa kan"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 24 § 1 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1. Den nuvarande affattningen förekommer först ibid. 1726 kap. 23 § 1. Af föregående redaktioner synes följa, att den hufvudsakliga vikten bör läggas på aflägsenhet från myndlingens egendom. Den närvarande lagtexten medgifver dock hänsyn äfven till hans hemvists belägenhet. Å andra sidan ger ej bostad utom det lagskipningsområde, hvartill myndlingen för sin person eller egendom hör, ovillkorligt skydd mot uppdragets mottagande. Det hänger på hvad domstolen för hvarje särskildt fall pröfvar billigt.

[1] KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 1 hos Schmedeman s. 581 ställde samman utrikes vistelse och ämbete på sådant sätt, att från förmynderskap befrielse förklarades skola åtnjutas af "then som kan bewijsa sig uti Cronans tienster utrijkes brukas eller ock hemma ett sådant högt och wichtigt ämbete företräder, som eij några andre beswär therjemte tåla kan". Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 2 hade, på sätt som är händelsen i nu gällande ÄB 21 § 1, redan åtskilt nämnda två laga ursäkter men företedde, i hvad den härutinnan stadgade om innehafdt ämbete, ej annan väsentlig ändring, än att den efter "wicktigt" hade inskjutit: "eller träget". Jämlikt förslag i Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 26 § 2 mom. 1 hos Nilsson s. 282 erhöll dock redan i 1692 års förslag kap. 24 § 1 lagbudet sin nuvarande förkortade lydelse, blott att ämbetet fortfarande angafs såsom "inrijkes" utöfvadt. Bestämmelsen härom bortföll åter i sammanhang med redaktionsförändringarne rörande utrikes vistelse i dess ägenskap af laga ursäkt; jfr ibid. 1726 kap. 23 § 1 och ofvan s. 77 not. 3. Att med den nuvarande affattningen det icke hänger på den med ämbetet förenade rangställningen utan allenast på de anspråk, som ämbetet i arbete ställer på sin innehafvare, lärer få anses vara uppenbart. Till förklaring af hvad häremot kan anses följa af den ursprungliga svenska bestämmelsen må märkas, att i den romerska rätten såsom laga ursäkt erkänts innehaf af magistratur, plats i statsrådet, kyrkligt ämbete samt utöfning af vetenskaplig lärareverksamhet eller läkares kall; jfr ofvan s. 67 not. 2 och s. 77 not. 2. Så till vida har åter den svenska rätten ej hunnit utöfver den romerskas ståndpunkt, att den låter vederbörande ämbetsman ensam bestämma i saken och ej hänskjuter under hans öfverordnade myndigheter att göra ursäkten gällande och sålunda bibehålla staten vid dess tidigare anspråk på hans odelade verksamhet i dess tjänst; jfr ofvan s. 77 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 60 not. 1, s. 66 not. 3 och s. 71 not. 3. Den i texten gifna bestämningen är i öfverensstämmelse med den romerska rättens. I KF $^{17}/_{3}$ 1669

eller andra afkomlingar i första led än de, som fortfarande äro i föräldrarnes bröd, men väl fosterbarn och oäkta barn, vårdade i hemmet[1], att »flera kullar» beteckna äkta afkomlingar af olika förbindelser, att, då »flera» väl torde utmärka minst två eller tre och med »flera kullar» likställts »många barn», tal ej kan blifva om det senare utan att antalet barn bestiger sig till minst fyra eller fem[2], att omvårdnaden om barnbarns personer och egendom kommer i betraktande såsom förmynderskap[3] samt att såsom *ett* förmynderskap räknas förmynderskap för flera syskon, hvadan ett sådant ej kan lända till laga ursäkt, om det ej är särdeles besvärligt eller, såsom det heter, »annat ej tåla kan»[4]. Sextio år är till sist den

p. 32 mom. 2 hos Schmedeman s. 581 hette det här: "Then som är oförmögen och mästedelen af sin lijfstid plågas af siukdom". Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 3 innehöll åter: "Om han för siukdom och andre sådanne bräckligheeter der till oförmögen är". Af ungefär samma lydelse som den närvarande är till sist föreskriften redan ibid. 1692 kap. 24 § 1.

[1] Naturligen afser bestämmelsen närmast köttsliga barn. Men då det måste antagas att, såsom i romersk rätt, förmånen är medgifven i anledning af de omsorger som barnavården förutsättes påkalla, synes det vara berättigadt att, på sätt i texten skett, med dem likställa andra barn, vårdade såsom egna. Af samma orsak böra ej komma i betraktande andra köttsliga barn än de, som fortfarande äro i behof af föräldrarnes understöd; jfr Band III s. 105—108 och 111—144. Se ock nedan s. 79 not. 3.

[2] Den romerska rätten hade för Rom fastställt ett antal af tre, för Italien af fyra och för provinserna af fem. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 5 hos Schmedeman s. 581 lät åter befrielsen gälla "then som sielf många barn hafwer och hälst twänne Kullar at föreståå"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 6. Den nuvarande lydelsen påträffas redan ibid. 1692 kap. 24 § 1.

[3] Jfr ÄB 20 § 4 och nedan s. 79 not. 4. Äfven i den romerska rätten räknades i förevarande afseende icke barnbarn såsom "barn" men väl en sons barn tillhopa såsom ett barn — något, som stod i sammanhang med det för oss främmande begreppet patria potestas. För öfrigt användes i ÄB allmänt "barn" att beteckna bröstarfvingar i första led, då åter i GB därmed urmärkas äfven andra bröstarfvingar; jfr Band II s. 777 not. 4.

[4] Jfr ofvan s. 42 not. 1. Tre skulle enligt romersk rätt i allmänhet de förut innehafda förmynderskapen vara för att lända till laga ursäkt, dock att redan ett var till fyllest, om det var synnerligen vidlyftigt. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 6 hos Schmedeman s. 581 befriade åter "then som tvänne Förmynderskap eller ock ett mycket widlöftigt företräder". Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 mom. 7 likställde tilläggsvis med vidlyftigt förmynderskap sådant, som "med det senare som honom anbiudes strijdigt är"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 24 § 1 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1. Den nuvarande affattningen — "tvenne förmynderskap hafver eller ett sådant, som annat ej tåla kan" — härrör från förslaget af 1726 kap. 23 § 1. Stadgandets föregående synas tyda därpå, att satsens afslutande bestämning afser

ålder, hvars öfverskridande i allmänhet medför rätt att afböja medborgerliga förtroendeuppdrag[1].

Fastän domstol ej äger att underkänna de lagbestämda ursäkterna, lämna de mestadels sväfvande stadgandena densamma ej ringa tillfälle att fritt pröfva i saken, nämligen rörande de styrkta sakförhållandenas hemfallande under lagbuden i ämnet. Hinder är därvid icke att taga hänsyn till hvad det ifrågavarande förmynderskapet kan anses skola kräfva i möda och arbete. Särskildt inbjuda härtill bestämmelserna om fjärrbelägen bostad, ämbetsställning och sjukdom[2]. Om för någons del tillfällig sjukdom eller utrikes resa åberopas till befrielse, står det ju också till buds att tillsvidare förordna annan allenast interimistiskt till förmyndare[3].

Men dessutom måste domstol hafva i sin hand att äfven i andra än de lagbestämda händelserna frikalla person från förmynderskaps utöfvande, exempelvis i anledning af större affärsverksamhet, ovana vid affärer, stridiga intressen för egen del eller såsom målsman för annan, innehaf af omfattande kuratel m. m. d.[4] Sin befogenhet hämtar för ändamålet

ej allenast förmynderskap af vidlyftig och ansträngande natur utan äfven det, som på grund af stridiga intressen eller annan orsak ej lämpar sig att förenas med det, om hvars tillsättande fråga är. Ordalagen tala dock ej härför och rättskollision mellan de omyndiga lärer domstolen af sig själf böra beakta, hvadan den ej heller ägnar sig att utgöra allenast en laga ursäkt; jfr ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4 och s. 74 not. 2.

[1] Jfr RB 1 § 2, KF $^{14}/_{4}$ 1866 § 9, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 14, 29 och 42, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 30, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 11, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 16, KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 20 mom. 4, KF om kyrkofullmäktige m. m. i Göteborg $^{5}/_{5}$ 1882 § 5 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4. — Åldern var i den romerska rätten 70 år men har i germansk och modern rätt mestadels nedsatts till 60 och förekom hos oss redan från början på sådant sätt; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 32 mom. 4 hos Schmedeman s. 581.

[2] ÄB 21 § 1.

[3] Jfr ofvan s. 60 not. 1.

[4] Både före och efter 1734 års lag har det känts behof att gifva domstolen friare händer i pröfning af uppgifvet laga förfall. Sålunda inleddes i Fslgn till ÄB 1690 kap. 26 § 2 uppräkningen af dess laga ursäkter med ordet "såsom" och hade desamma alltså allenast karaktären af exempel, hvarutöfver i de närmast följande senare förslagen det på slutet uttryckligen ställts i utsikt befrielse, om någon "andra sådana skiäl hafwer, som af domaren rätteliga skola pröfwas"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 24 § 1 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 25 § 1. LgK 1826 ÄB 14 § 12 och LgB ÄB 12 § 14, som i allt väsentligt läto nu stadgade laga ursäkter bestå, tillfogade också: "Nu kunna andre skäl gifwas före; pröfwe då Rätten, om de af den wigt äro, att de gälla må".

domstolen af sin allmänna rätt att nämna och entlediga förmyndare, låt vara att det icke kan vara den, som kallas till förmyndare, betaget att hos högre rätt klandra beslutet under påstående af befrielsegrundens otillräcklighet och lagbestämd skyldighet för den frikallade att före honom öfvertaga förmynderskapet[1]. Naturligen kan efter klander den utsedde äfven åberopa skäl till befrielse för egen del utöfver de lagbestämda. Att bland annat domstol ej bör begagna sin utnämningsrätt till att mot kvinnas vilja insätta henne till förmyndare, därför lämna bestämmelserna om moders rätt till förmynderskap tillräckligt stöd[2]. Ej heller lära vare sig moder eller annan rimligen kunna tvingas att mottaga förmynderskap under samnad hand eller att bibehålla förmynderskap efter mottaget föreläggande att ställa säkerhet för den omyndiges medel[3].

Tredje Kapitlet.

Organ för kontroll och samverkan.

I. Förmynderskapsdomstolen.

1. Verksamhet och ansvar.

Rörande förmyndarvård äro domstolens uppgifter trefaldiga. Den är verksam vid dess anordnande, har att öfvervaka dess behöriga utöfvande och deltager så till vida i själfva vårdnaden, som för vissa fall dess samtycke förlänar laga verkan åt rättshandel, företagen af förmyndare för myndlingens räkning.

---

[1] Jfr LgK 1818 ÄB 15 § 11 och 1826 ÄB 14:§ 11 samt LgB ÄB 12 § 13.

[2] Jfr ÄB 20 § 2 och ofvan s. 75 not. 2. Se ock KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 23 mom. 5 och KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 25 mom. 3.

[3] Jfr ÄB 20 § 6 och 23 § 5, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11, Calonius ($^{9}/_{7}$ 1799) V s. 175 samt ofvan s. 45 not. 2—5 och nedan s. 86 not. 1.

Huru i fråga om personer i omyndig ålder domstol har att dels mottaga anmälan om tillträde till förmynderskap, dels underkänna sådan anmälan, dels pröfva yrkande att vara befriad från förmynderskap och dels därtill kalla person, har i det föregående tillräckligen utredts[1]. Härtill kommer dock domstolens förpliktelse att af sig själf tillse, att omyndiga varda försedda med förmyndare. Nämnda skyldighet har särskildt inskärpts med afseende å det vanligaste fallet af behofs uppstående, nämligen då fader eller moder aflidit och efterlämnat barn i omyndig ålder[2].

Ett domstolens inskridande är dock sålunda betingadt af kännedom, att händelse af sagda natur inträffat. I denna del har dock icke stadgats särskild anmälningsplikt för enskilda. Det förekommer nog anmälan af god man, delägare i dödsbo, boutredningsman eller annan. Men allt detta är i det hela frivilligt. Regelrätt är det också i annan ordning, som domstolen sättes i tillfälle att vidtaga åtgärd.

Är inlämnad boupptecknings behörigen upprättad, skall densamma lämna domstolen upplysning om tillvaron af omyndiga barn i dödsboet[3]. Dessutom hör ju till boupptecknings laga upprättande, att därtill kallats samtliga sterbhusdelägare eller deras laga målsmän. Däraf borde således framtvingas en framställning om omyndiga barns förseende med förmyndare redan på en tidpunkt dessförinnan[4]. Slutligen har det ålagts vederbörande kyrkliga registerförare att hos de domstolar, inom hvilkas värjo församlingarne äro belägna, periodvis lämna meddelanden om timade dödsfall och därvid, i mån af kännedom, särskildt anmärka, huruvida den aflidne »efter sig lämnat omyndigt barn». Rörande dödsbo efter ofrälse skola uppgifterna tillställas: i Stockholm förmyndarkammaren för hvar kalendervecka följande måndags middag, i Göteborg rådstufvurätten för hvar kalendermånad inom följande vecka, i andra städer desslikes rådstufvurätten men allenast för hvart fjärdedels kalenderår veckan därefter samt på landet domhaf-

[1] Jfr ofvan s. 52 not. 2—s. 55 not. 2 och s. 58 not. 1—s. 81 not. 3.

[2] KR $^{16}/_{10}$ 1723 p. 7 och KF $^{31}/_{5}$ 1793 hos Modée I s. 423 och XV s. 414.

[3] Jfr LgK 1818 ÄB 15 § 4 och 1826 ÄB 14 § 4 samt LgB ÄB 12 § 3.

[4] Jfr ÄB 9 §§ 1 och 4, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3 samt Band II s. 706 not. 2—s. 714 not. 1. Någon särskild anmälningsplikt finnes dock ej heller här stadgad för enskilda; jfr Band I s. 232 not. 6—7.

vanden jämväl för hvart fjärdedels kalenderår men först inom följande fjorton dagar. Hvad åter angår dödsbon efter frälsemän eller deras vederlikar i boupptecknings- och förmynderskapsärenden, skola för hvart halft kalenderår meddelanden inom påföljande månad aflåtas till domkapitlet, hvarefter detta senare har att före utgången af nästa kalendermånad befordra dem vidare till hofrätten[1]. Hvad än från början må hafva varit afsedt, åhvilar sagda anmälningsplikt för närvarande registerföraren på den ort, hvarest dödsfallet rätteligen skall inregistreras. Detta är åter regelrätt platsen, hvarest den aflidne senast varit kyrkoskrifven. Till därvarande registerförare skall nämligen vid dödsfall i annan församling dennas registerförare lämna meddelande i ämnet. Allenast för det fall att upplysning icke kan vinnas om kyrkoskrifningsorten, må dödsfallet inregistreras i den församling, hvarest det timat[2].

Mellantiderna mellan de underrättelser, som i sistberörda ordning komma domstolarne till handa, äro i allmänhet alltför långa[3]. Med undantag för Stockholm och Göteborg, kan hvad i denna väg förekommer ej heller vara domstolarne till någon hufvudsaklig hjälp i deras tillsyn öfver de omyndigas förseende med förmyndare. Ej ens i nämnda två städer hafva för öfrigt de kyrkliga dödslistorna en sådan användning. I de städer, i hvilka rådstufvurätten fortfarande är i besittning af boupptecknings rätt, spela i förevarande afseende de ju åter alltid medelbart en roll så till vida, som genom dem myndigheten kommer i tillfälle att inom laga tid bringa sagda sin rätt i utöfning och att i sammanhang därmed gå i författning om förmyndares förordnande för omyndiga delägare i dödsboet[4]. De kunna ju ock tjäna till att kontrollera boupptecknings arna rörande dylika delägares förekomst. Åtminstone på landet

---

[1] KF $^{18}/_{2}$ 1846 §§ 1—4, jfrda med KF $^{31}/_{10}$ 1873 § 2 mom. 3, KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 6, KF $^{6}/_{8}$ 1894 §§ 2 och 39, KK $^{27}/_{6}$ 1896 samt Band I s. 217 not. 2—s. 220 not 1. Se för äldre tider redan KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 3 hos Schmedeman s. 473 samt KI $^{12}/_{12}$ 1764, K. Kamm. Koll. Cirk. $^{31}/_{7}$ 1778, KF $^{31}/_{5}$ 1793 och K. Cirk. $^{11}/_{7}$ 1806 i 1845 års KyrkLgsedition s. 204—206.

[2] KF $^{6}/_{8}$ 1894 §§ 26—29; jfr LgK 1826 ÄB 19 § 1, LgB ÄB 17 § 1, Mot. s. 57 och Prot. s. 111 samt Band I s. 224 not. 5 och s. 230 not. 3—s. 231 not. 2.

[3] Enligt LgK 1826 ÄB 14 § 4 och 19 § 2 samt LgB ÄB 12 § 3 och 17 § 2 skulle allmänt förteckningarna insändas för hvar månad. Inom hvilken tid det skulle ske, var åter icke bestämdt; jfr däremot LgK 1818 ÄB 7 § 2 och 15 § 4.

[4] Jfr Band II s. 706 not. 2 och nedan under åttonde kapitlet I.

torde dock merendels det alldeles icke tagas någon del af listornas innehåll. Att, där i dödsbo omyndiga finnas, bouppteckningen måste föregås af förmyndarförordnande, har åter icke allmänt ingått i rättsmedvetandet. Isynnerhet på landet hjälper man sig flerstädes till rätta på sådant sätt, att vid tillfället för bouppteckningen de omyndiga företrädas af s. k. föreslagna förmyndare. Tanken är därvid, att, om sedermera förslaget vinner domstolens bifall, allt är godt och väl; och till undvikande af trassel och kostnader låta domstolarne detta äfven få gälla. Men följden är också den, att oftast först bouppteckningens ingifvande föranleder laga förordnande af förmyndare — närmast till deltagande i skifte och därmed i sammanhang stående boutredning och bodelning.

Skulle förmyndare råka i konkurs, har, då konkursdomstolen ej själf äger att tillsätta förmyndare, densamma att för ändamålet göra anmälan hos den därutinnan behörige. Dylik anmälningsplikt åligger vid förmyndares död »hans arfvingar», d. v. s. hans universalsuccessorer[1]. Hvad sålunda stadgats rörande konkursdomstol bör för fall af förmyndares omyndighetsförklaring lämpas på den domstol, som i ärendet beslutat. Med förmyndares död är än vidare hans dödsförklaring i allo att likställa. Har åter moder i besittning af förmynderskap gift om sig, är hon naturligen närmast att därom lämna förmynderskapsdomstolen meddelande. Entledigande må till sist ej ske utan att, i mån af behof, samtidigt nämnda domstol sörjer för annan persons insättande såsom förmyndare. Med undantag för sistberörda fall, ger emellertid en förmyndares afgång alltför ofta anledning till att omyndiga längre tider äro i saknad af målsmän. På enskildes anmälningar är ej mycket att räkna, isynnerhet som, äfven om stadgande därom finnes, särskildt äfventyr ej förbundits med förpliktelsens åsidosättande; och, då domstol, såsom exempelvis vid konkurs, har att verkställa anmälan, kan det dröja länge, innan den erhåller kännedom om tillvaron af förmynderskap.

Kan ej stadigt förmynderskap genast anordnas, må det tillsättas en tillfällig förmyndare eller eventuellt en kurator[2]. Eljes torde det nu mera ej bestå någon skyldighet för dom-

[1] ÄB 20 § 7; jfr ofvan s. 58 not. 1—3 och s. 61 not. 2.

[2] Jfr ÄB 20 § 7, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3 och ofvan s. 61 not. 2.

stol eller annan myndighet att vidtaga förberedande åtgärder för säkerställande af omyndigs egendom[1].

Att domstol efter sitt fria bepröfvande och jämväl på eget initiativ kan förklara person omyndig, har redan framhållits. Denna dess åtgärd står i samband med förordnande af förmyndare, hvarefter den såsom förmynderskapsdomstol har att vaka däröfver, att den omyndigförklarade städse är försedd med sådan. Äfven för öfrigt lända nyss utvecklade rättsregler i tillämpliga delar till efterrättelse[2].

Förutsatt att förmynderskap engång kommit till stånd, äger ju emellertid domstol också rätt att däri vidtaga ändring under tillsättande af ny förmyndare och entledigande af den förutvarande. Detta slags åtgärd kan ju undantagsvis ske i den entledigades intresse eller ock af hänsyn till annans bättre rätt till förmynderskapet. Men regelrätt sker det med uteslutande afseende å myndlingens bästa samt ej allenast vid yppadt jäf utan äfven då förmyndaren och hans förvaltning eljes ej anses vara den omyndiga till afsedt gagn[3].

På detta sätt är det just, som domstolen företrädesvis fyller sin andra väsentliga uppgift, nämligen att såsom öfverförmyndare utöfva kontroll på de under densamma hörande förmynderskapsförvaltningarna. I denna del tillhör det dock äfven domstol dels att tillförordna medförmyndare, dels att göra förvaltning under samnad hand till föremål för delning, dels att ålägga förmyndare att ställa säkerhet för den omyndiges medel, dels att förordna person att mot förmyndaren i visst afseende föra den omyndiges talan eller vid rättshandel iakttaga dennes rätt, dels att föra särskildt register öfver sina förmynderskap, dels att tillse, att det väljes gode män i och för granskning af förmyndares årliga redovisningar, och dels att öfvervaka samma redovisningsskyldighets uppfyllande samt vid behof för ändamålet medelst vitesföreläggande hålla ej mindre förmyndarne till att åt de gode männen öfverlämna årliga räkningar eller dem ersättande anmälningar än äfven de senare till att, i anledning af hvad härutinnan förekommit,

---

[1] Jfr ÄB 9 § 4 och Band II s. 648 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 22 not. 1—s. 39 not. 5 och s. 84 not. 1—s. 85 not. 1.

[3] Jfr ÄB 20 §§ 6 och 8, 21 § 1 samt 23 § 3, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 samt ofvan s. 55 not. 1—2, s. 63 not. 1—3 och s. 77 not. 2.

ingifva stadgade förteckningar eller anmälningar[1]. Äfven andra beslut kunna af omständigheterna föranledas såsom förelägganden för förmyndare att med gode mäns bevis styrka påstådt afgifvande af räkning eller att inkomma med förklaring i anledning af väckt fråga om en eller annan åtgärds företagande mot honom, så ock gode mäns förständiganden att i frågor rörande förvaltningen och redovisningen meddela äskade upplysningar[2].

Särskildt på tal om lagstadgade vitesförelägganden i anledning af förmyndares eller gode mäns försummelse att i fråga om de årliga räkningarne uppfylla sina skyldigheter har lagen gifvit domstolen friare händer, då den till sin anbefallning af sagda förelägganden fogat: »förfare i öfrigt efter omständigheterna»[3]. Förutsättning är tydligen här, att det må kunna antagas, att föresatta viten ej erbjuda tillfyllestgörande hjälp. För förmyndarnes del kan det åter ej syftas på annat än tillgripandet af sådana åtgärder som entledigande, beslut om säkerhets ställande, förordnande af person att mot honom anställa talan eller affordrande af förklaring. Anordnande af kvarstad eller annan dylik säkerhetsåtgärd tillhör öfverexekutor och för hvarje fall icke domstol i egenskap af öfverförmyndare[4]. Hvad åter angår gode män, är frågan om den vidtsväfvande anvisningens rätta innebörd mera tveksam. Visserligen bör väl domstol kunna skilja en god man från hans förtroendeuppdrag, men, i brist på bestämmelse i ämnet, väl allenast efter yrkande af offentlig åklagare och vederbörlig utredning i rättegång. Alldeles ingen befogenhet lär åter härutinnan tillkomma valkorporationen eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Möjligen kan på grund af föreskriften den senare myndigheten anse sig behörig att enligt domstolens anmodan hos god man uttaga innehafda årliga räkningar och utlämna dem till annan god man. De äro ju dock offentliga handlingar och icke privat egendom. Ett sätt är också, att domstolen vänder sig till vederbörande förmyndare med

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 2, § 3 mom. 3, § 8 och §§ 11 och 12 samt ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 3 och nedan s. 87 not. 2—5.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 12 och 13 samt NJA 1889 s. 32.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 8.

[4] Jfr ÄB 9 § 5 och 18 § 3, UtsLgn §§ 145—156 och 159—161, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11—13 samt ofvan s. 85 not. 1—s. 86 not. 2.

anmaningar att afgifva nya räkningar eller anmälningar till annan god man enligt domstolens anvisningar. Alltid står det domstolen öppet att i särskildt afseende infordra upplysningar af den ifrågavarande gode mannen, för sådant ändamål vända sig till den, som jämte honom må kunna finnas förordnad, underrätta valkorporationen om hvad, som förefallit, och vid behof hemställa, att densamma måtte gå i författning om val af ytterligare en eller flera gode män[1]. Anmärkas må, att, då vitesföreläggganden för förmyndare tämligen flitigt måste användas, det är sällsynt, att dylik åtgärd behöfs mot gode män.

Delvis tarfvar den föregående skildringen rättelse så till vida, som, då till hofrätt gode män ej hafva att ingifva några förteckningar eller anmälningar rörande förmyndarnes årliga räkningar, det ej heller kan förekomma några dess föreläggganden för gode männen i anledning af försummelse i förevarande punkt. Tilläfventyrs torde i ersättning hofrätt vara berättigad att på anmälan af förmyndare vid vite förständiga god man att mot erhållande af räkning afgifva kvitto till förmyndaren[2]. Förhållandena på landet förete än vidare egendomliga afvikelser därigenom, att för vissa fall domhafvanden träder i rättens ställe. Det handlar dock härvid hufvudsakligen om tillställande eller mottagande af lagstadgade handlingar: anmälningar och förteckningar[3]. Dock har det ålagts god man att tillhandagå ej blott rätten utan äfven »domaren» med äskade upplysningar[4]. Om för ändamålet domhafvanden vänder sig till god man, kan emellertid han tydligen ej gifva eftertryck åt sin anmodan genom ett vitesföreläggande. Utöfver hvad redan omförmälts, lärer åter detta slags rättsmedel stå domstol till buds ej blott för nyssnämnda ändamål utan äfven för att framtvinga åtlydnad af ett sitt beslut, hvarigenom den förordnat god man eller annan att mot förmyndaren väcka talan[5].

I sakligt afseende utöfvar domstol ej någon stadig tillsyn öfver förvaltningen. Den inlåter sig icke på en gransk-

---

[1] Jfr UtsLgn § 157, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 3 och 12 samt ofvan s. 86 not. 2.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 mom. 3 och § 9.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 3 mom. 3 och § 7.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12; jfr ofvan s. 86 not. 2.

[5] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, ÄB 20 § 5 och RB 24 § 1.

ning af förmyndarens sätt att sköta sig annat än till den del, som det erfordras till afgörande, huruvida mot honom viss åtgärd påfordras: entledigande, tillsättande af medförmyndare, förordnande om säkerhets ställande eller utseende af person för talans anställande mot förmyndaren i vanlig rättegångsordning[1]. Under förhandlingen rörande nämnda åtgärders behöflighet kan visserligen det affordras förmyndaren upplysningar rörande förvaltningen och lämnas honom råd, exempelvis rörande räkenskapers förande och uppställandet af de årliga räkningarne. Men hvad i denna del förekommer har ej stöd i något lagbud och kan icke gifvas form af befallning eller förbud samt än mindre förständigas vid utsättandet af visst äfventyr. Domstolens rätt att meddela förmyndaren vitesföreläggganden må användas allenast för att hålla honom till att fullgöra sin årliga redovisningsskyldighet. I öfrigt saknar domstolen maktmedel för att af honom omedelbart utvinga uppfyllandet af hans förpliktelser[2].

Gör sig förmyndaren skyldig till vanvård i fråga om myndlingens person, kan detta alltid gifva anledning till entledigande[3]. Men eljes faller hvad i denna del må inträffa alldeles icke under den tillsyn, som domstol i egenskap af öfverförmyndare har till sin uppgift. Hjälpen är för sådant fall att söka i rättsnormerna rörande föräldrars bristande vårdnad om sina barn[4].

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 13; se däremot rörande biträde af annan ofvan s. 87 not. 5.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11. — Då 1734 års lag ÄB 23 § 3 endast handlade om entledigande på förmyndarens initiativ, förordnade ÄB 23 § 1 enligt KF $^{19}/_{5}$ 1845 därom i den omyndiges intresse men, liksom den senare KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 5, allenast på grund af anmälan, att han "den omyndigas egendom ej rätteligen förvaltat". I det 1884 års lag föregående förslaget angåfvos åter såsom skäl till detta senare slags entledigande, "att förmyndare ej rätteligen förvaltat den omyndiges egendom, eller att han ej är vederhäftig eller skicklig att förmynderskapet förestå". Ändring till den nuvarande texten i Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 — "att förmyndare ej rätteligen förvaltat den omyndiges egendom, eller att han af annan orsak ej är lämplig att förmynderskapet förestå" — föranleddes närmast af anmärkningar i högsta domstolen, hvilka dock visserligen i hufvudsak riktade sig mot förslagets fordran på vederhäftighet hos förmyndaren; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 4, 14 och 15.

[4] Jfr Band III s. 52 not. 1—s. 53 not. 1. Se dock för äldre tider KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 13 och KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 39 hos Schmedeman s. 476 och 583.

Hvad till sist angår behöfligheten af domstols samtycke till förmyndares förvaltningsåtgärder, te sig de därutinnan tillämpade rättsnormerna, som gälla allenast myndlings fasta egendom, hufvudsakligen såsom inskränkningar i förmyndarens förvaltningsbefogenhet och behandlas till sitt rent civilrättsliga innehåll lämpligast från denna synpunkt[1]. Anmärkas må åter, att, i enlighet med hvad nyss påpekats rörande tillsyn, domstolen ej äger att såsom öfverförmyndare ingripa i vården om barnens personer. Förmyndaren är ej ens anvisad på att i viktigare fall hänskjuta under dess afgörande och godkännande frågor om underhålls storlek, uppfostran, förändringar i status, vistelseort och utöfvande af närmaste vårdnad[2]. I sistnämnda hänseende förekommer endast, att, vid moders omgifte och den däraf föranledda öfverflyttningen af förmynderskapet på annan, domstolen må dem emellan skilja i tvist om hvem må hafva barnen i sin personliga vård[3]. Men, där barnen tilldömas modern, sträcker sig ej heller här bestämmelserätten till att fastställa viss underhållskostnad under förmyndarens åläggande att för barnens räkning utgifva terminligt belopp åt modern[4]. I öfverförmynderskapet ligger ej heller någon befogenhet att förordna om barns insättande på allmän uppfostringsanstalt[5].

För det fall att i anledning af faders eller moders frånfälle det yppar sig behof af omvårdnad om omyndiga barns förmögenhetsrättsliga intressen, har det erinrats myndighet om det skadeståndsansvar, hvilket åtföljer pliktförsummelse, som det härutinnan låter komma sig till last — nämligen magistrat, så framt den ej i tid sörjer för bouppteckning upprättande samt förordnar förmyndare eller själf tillvaratager egendomen. Med denna sin lydelse

[1] Jfr ofvan s. 10 not. 4 och nedan under III och sjätte kapitlet II 1.

[2] Jfr ofvan s. 88 not. 4. Visserligen förekommer ej så sällan, att, då förmyndare anser sig i och för uppfostran eller annan särskild orsak böra använda myndlingens kapitaltillgång, han, äfven då denna icke utgör fast egendom, begär och erhåller domstolens samtycke. Men detta sker vid sidan af lagen och har ej annan betydelse, än att det alstrar presumtion, för att förmyndarens åtgärd varit välbetänkt, och därmed bereder ökadt skydd mot framtida vidräkningar.

[3] Jfr för äldre tider KR $^{18}/_{12}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 52, Band III s. 52 not. 6 och ofvan s. 73 not. 2.

[4] ÄB 20 § 2; jfr Band III s. 50 not. 1 och s. 96 not. 2—s. 97 not. 1.

[5] Se däremot Bürg. Ges. B. § 1838 samt för äldre svensk rätt KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 13 hos Schmedeman s. 476 och KI $^{12}/_{12}$ 1764 § 8 hos Modée VII s. 5734.

lär dock stadgandet nu mera få anses hafva trädt ur kraft[1]. Men däremot stå, trots bristande stöd i särskildt lagstadgande, ej mindre förmynderskapsdomstol utan äfven annan myndighet med skyldighet att i visst afseende tillse omyndigs intressen i ansvar för skada, som deras åsidosättande af sina lagstadgade förbindelser vållar honom. Detta får anses följa af allmänna straff- och skadeståndsbestämmelser. Att straff ådömes, är ej något villkor[2]. Ej heller är ansvaret allenast subsidiärt, så att i första hand ersättningsskyldigheten åligger den, som omedelbart föranledt den inträffade skadan[3]. Såsom exempel ägnar sig underlåtenhet att trots gjord framställning entlediga förmyndare, som med skäl antages hafva råkat på obestånd, eller att ålägga honom att ställa säkerhet. Enär för skadeståndsskyldighets inträdande det skall kunna visas försummelse och därmed äfven medvetenhet om det påstådda sakförhållandet, stannar dock allmänt ifrågavarande ansvar vid ett principiellt erkännande af grundsatsens riktighet utan praktiska följder. Sin del däri har dock nog också bristen på ett positivt lagstadgande i ämnet. Största utsikten för bifall till en ersättningstalan föreligger för hvarje fall, då domstol icke i formelt afseende iakttagit hvad ålagts densamma beträffande handläggning af omyndig vidkommande ärenden, exempelvis rörande vitesförelägganden i anledning af uteblifna räkningar och med afseende å godkännande af dispositioner öfver omyndigs fasta egendom. Äfven här hör det dock till att styrka förefintlig skada och att icke hafva försuttit sin krafrätt[4].

2. Forum.

Allt hvad, som ligger till domstol af inseende öfver och deltagande i förmynderskapsförvaltning, har en och samma rätt att i egenskap af öfverförmyndare vidtaga. I innehafvet af öfverförmynderskapet kan åter visserligen ändring ske, men allenast jämlikt beslut af den rätt, som för tillfället sitter inne

---

[1] Jfr KR $^{16}/_{10}$ 1723 p. 7 hos Modée I s. 423 och Band II s. 706 not. 2.

[2] StrLgn 6 § 1 samt 25 §§ 16 och 17.

[3] Se KD $^{26}/_{3}$ 1692 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 210; jfr KB $^{6}/_{4}$ 1692 ibid. s. 217.

[4] Jfr Just. Omb. Berätt. 1869 s. 2—17 och 1889 s. 2—7.

därmed, och endast på två lagbestämda grunder. Antingen skall nämligen den omyndige »inom annan rätts domvärjo» hafva »sitt hemvist» eller äga »fastighet, som utgör hans hufvudsakligaste tillgång». Finner för något af dessa fall »den rätt, hvilken vårdnaden åligger, nödigt att densamma å den andra rätten öfverflyttas, meddele», heter det, »derom beslut och gifve det ofördröjligen så väl den andra rätten som förmyndaren till känna»[1]. De ifrågavarande omständigheterna verka sålunda icke ovillkorligen. Domstolen äger att pröfva, huruvida med hänsyn till öfriga förhållanden de äro af den vikt, att den lämpligen bör skilja vårdnaden från sig. Af ordalagen följer ock, att på ett mera väsentligt sätt den domstol, hvartill öfverflyttningen sker, skall vara bättre i tillfälle att bestrida öfverinseendet, och att ett verkligt behof härutinnan föreligger. I anledning däraf skulle det ock kunna vara skäl att fatta »hemvist» i mening af stadig boplats, utan afseende däråt att denna ej också är barnets mantalsskrifningsort. Detta strider väl dock alltför mycket mot vanligt juridiskt språkbruk[2]. Då beträffande fastighet i myndlingens ägo det åter sagts, att den skall utgöra hans »hufvudsakligaste tillgång», synes dess belägenhet ej böra komma i betraktande, så framt dess värde icke uppgår till mera än hälften af myndlingens samtliga tillgångar. Härvid är dock tydligen att medräkna hvad väl icke ligger inom vederbörande domstols lagskipningsområde men har egenskapen af underlydande till den därstädes befintliga hufvudgården[3]. Uttrycket »fastighet» leder

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2. Ifrågavarande öfverflyttning omförmäles först hos LgB ÄB 12 § 17 och finnes därstädes medgifven allenast för det fall, att den omyndige hade sitt hemvist å annan ort. I enlighet därmed var äfven mom. 2 i KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 affattadt. Jämlikt det 1884 års lag föregående förslaget var åter nämnda omständighet blott ett särskildt framhållet skäl men hade den beslutmässiga domstolen i allmänhet fria händer. Den nuvarande lagtexten tillkom i anledning af högsta domstolens anmärkningar; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 1 och 7. — Sina historiska förelöpare hade öfverflyttningsrätten i åtskilliga rättsfall, i hvilka det drefs den mening, att myndlings flyttning under annan rätts domvärjo i och för sig medförde öfverförmynderskapets öfverflyttande på den senare, så att bland annat denna hade att handlägga fråga om ny förmyndares förordnande; jfr SJA X s. 317 och XIX s. 443. Det lär hafva stått i sammanhang med lagberedningens förslag, att grundsatsen senare uttryckligen underkändes; jfr SJA XXVII s. 190 och nedan s. 94 not. 4.

[2] Jfr RB 10 § 1 mom. 1, KF $^{6}/_{8}$ 1894 § 3 och Band III s. 66 not. 3—s. 67 not. 4.

[3] Jfr RB 10 § 14 och NJA II 1883 n:r 7 s. 11.

för öfrigt tanken på fastighet under full äganderätt samt lär således icke omfatta annan rätt därtill, låt vara att densamma är af fast egendoms natur[1].

Den domstol, som genom beslut om öfverflyttningen skiljer förmynderskapet från sig, behöfver ej inhämta samtycke af den, hvarpå öfverflyttningen sker, utan allenast meddela densamma jämte förmyndaren underrättelse i saken. Det står den senare domstolen visserligen fritt att i sin ordning flytta förmynderskapet vidare och sålunda äfven tillbaka till den, som förut innehaft det, men allenast på någon af förut angifna två grunder. Då sålunda öfverflyttningen i formen ej kan afvisas, kan detta ej heller ske på den grund, att för beslutet därom det brustit de sakliga förutsättningarne, hvadan, så snart laga bevis på beslutet mottagits, domstolen, hvarpå öfverflyttningen skett, har att införa förmynderskapet i sitt register och tillsvidare därmed taga befattning. För att så må ske, är för öfrigt ej af nöden, att samma domstol mottagit meddelande i ärendet från den, som fattat beslutet. Det kan äfven hafva ägt rum genom förmyndarens ingifvande af vederbörligt protokollsutdrag i ämnet. För hvarje fall äger förmyndaren, att, om den domstol, hvartill öfverflyttning skett, ej vill ställa sig det därom meddelade och densamma delgifna beslutet till efterrättelse, däröfver besvärsvis klaga i vanlig instansordning[2]. Å andra sidan har tydligen den domstol, som förordnat om öfverflyttningen, att för vanliga fall fortsätta med vårdnaden, ända till dess att den afsändt meddelande om beslutet till den andra rätten[3]. Lagen föranleder åter icke, att den senare skall aflåta erkännande om skrifvelsens mottagande och den förra afvakta dess undfående. Ej heller plägar meddelandet om öfverflyttningen åtföljas af utdrag ur förmynderskapsboken — något, som ej heller är lagstadgadt. I dess ställe är själfva meddelandet af den utförlighet, att i enlighet

---

[1] Jfr GB 9 § 2 mom. 1 samt Band II s. 93 not. 2—s. 106 not. 1 och s. 227 not. 1—2. — Fastighets öfverflyttande i judicielt hänseende medför ej i och för sig öfverflyttning af förmynderskap för den omyndige, som därtill är ägare eller däråt har sitt hemvist.

[2] Jfr NJA 1899 s. 534 och nedan s. 93 not. 5.

[3] Den föregående KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 mom. 2 förordnade i denna del: "meddele derom beslut och gifve det den andra Rätten till känna: behålle dock, till dess det skett, den vårdnad, som sagd är".

därmed den domstol, hvartill öfverflyttningen sker, är i tillfälle att om förmynderskapet införa fullständiga anteckningar i sin bok. Då det ej ålagts den i saken beslutande domstolen att om öfverflyttningen underrätta gode männen på platsen utan allenast förmyndaren, torde detta få anses bero därpå, att man förutsatt, att, liksom i fråga om förmynderskaps upphörande, vid behof förmyndaren skulle varsko de gode männen om förhållandet[1].

Sitt beslut fattar domstolen antingen på eget initiativ eller efter enskild ansökan[2]. Behöriga att inkomma med sådan äro förmyndare[3], frände och myndlingen, den sistnämnde under förutsättning af nödig förståndsmognad[4]. Huru än uppslaget gifvits och beslutet lyder, måste det äfven anses tillkomma sagda personer att i vanlig ordning för besvärsmål klandra detsamma[5]. Af klander följer dock icke uppskof med beslutets verkställighet. Härutinnan få anses gälla samma grundsatser, som fastställts för fall af förmyndares entledigande eller åläggande att ställa säkerhet[6]. Hinder möter icke för god man att göra framställning i ärendet. Men klanderrätt har han icke och domstolen behöfver ej i anledning däraf meddela särskildt beslut i själfva saken[7].

Då ju den domstol, hvartill öfverflyttningen sker, ej äger att däremot inlägga någon gensaga, måste åter enskild rättsägare hafva klanderrätt. Härvid kan för öfrigt göras gällande, att öfverflyttning ej skett till rätt domstol. Äfven härutinnan består ju nämligen föreskrift: domstolen på den ort, hvarest respektive bostaden eller fastigheten är tillfinnandes[8]. Öfver-

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2, jfrdt med §§ 6, 8 och 9 ibid. samt ofvan s. 91 not. 1 och nedan s. 93 not. 5—7 och s. 116 not. 2.

[2] "Anmälan" fordrade LgB ÄB 12 § 17 och "framställning" KF $^{24}/_{9}$ 1861.

[3] Jfr NJA 1899 s. 534.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14.

[5] Jfr RB 25 § 2 och 30 § 1 mom. 2. Att förmyndare och fränder före besluts fattande höras, öfverensstämmer väl ock med god ordning; jfr LgB ÄB 12 § 17. Med gällande lags innehåll består dock härutinnan ej något tvång; se redan KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 mom. 2.

[6] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 3 samt ofvan s. 92 not. 3 och nedan s. 107 not. 1.

[7] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 samt nedan s. 105 not. 1 och s. 107 not. 4.

[8] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2, jfrdt med NJA II 1883 n:r 7 s. 1 och 7 samt ofvan s. 91 not. 1—s. 92 not. 2.

flyttningen måste också ske till domstol, som med afseende å myndlingens eller rättare föräldrarnes stånd är behörig. Hvad angår inseende öfver förmynderskap, utgör nämligen, liksom vid omyndighetsförklaring, hofrätt forum för frälsemän och för dem, som i förmynderskapsärenden äro deras vederlikar; och, då här fråga är om dem, som på grund af ålder äro omyndiga, gäller detta alla äkta barn af sådana personer[1]. Att härutinnan ändring ej bör äga rum i anledning af omhandlade slags öfverflyttning, följer af den i öfrigt bestående regeln, att rubbning ej må ske i anordnadt öfverförmynderskap[2].

Af ifrågavarande stadganden om öfverflyttning framgår äfven, att i första hand tillsynen öfver förmynderskap tillhör den domstol, som först förordnat förmyndare eller, där uppdragets öfvertagande ej är beroende af sådant förordnande, skulle, om annorlunda varit förhållandet, hafva gjort det, eller med andra ord den domstol, som vid behofs uppstående af förmynderskap har att på grund af sitt förordnande, mottagen anmälan eller ock eljes först inregistrera detsamma[3]. I ämnet är ock stadgadt: »Förmynderskap stånde under vårdnad af den rätt, som förordnat förmyndare». Det behöfliga förklarande tillägget saknas ej heller: »Har någon, såsom i 20 kap. Ärfdabalken sägs, utan rättens förordnande tillträdt förmynderskap, ligge vårdnaden å den rätt, som eljes ägt att förmyndare förordna»[4].

---

[1] Jfr ofvan s. 27 not. 3—s. 28 not. 1. — En liknande undantagsställning intogo fordom beträffande prästers barn domkapitlen (KB $^{18}/_{8}$ 1684 och $^{21}/_{12}$ 1695 hos Wilskman I s. 208, KR $^{5}/_{5}$ 1684 hos Schmedeman s. 864, KR $^{15}/_{1}$ 1692 och $^{20}/_{1}$ 1693 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 40 och 71 samt KR $^{28}/_{8}$ 1727 § 44 hos Modée I s. 722) och i fråga om judars barn deras församlingar under villkor af barnens uppfostran (K. Komm. Koll. Regl. $^{27}/_{5}$ 1782 § 28 ibid. XII s. 323). Förutom allmän tillsyn om den omyndige, hade vederbörande rätt att utse förmyndare, fastän under förpliktelse att därom göra anmälan hos laga borgerlig myndighet — i förstnämnda fall, såsom det betonades, i och för stadfästelse. Med den akademiska domsrätten har emellertid varit förenad jämväl en det akademiska konsistoriets rätt att "i academiske hus och sterbhus" med domstols befogenhet förordna i förmynderskapsmål; jfr KB $^{29}/_{6}$ 1814 i 1819 års Lgs s. 9.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 1 samt ofvan s. 28 not. 1 och nedan s. 94 not. 4.

[3] Jfr ofvan s. 53 not. 2—s. 54 not. 1.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 1; jfr LgB ÄB 12 § 17 och Mot. s. 57 samt ofvan s. 91 not. 1. Att före 1884 års lag det i dessa delar rådt oordnade förhållanden, ses af Just. Omb. Berätt. 1862 s. 127—129 och 1881 s. 54; jfr ofvan s. 91 not. 1.

Återstår frågan, hvilken domstol har att först i sitt register införa förmynderskap och sålunda binda detsamma vid sig eller, för att begagna lagens uttryckssätt, äger att först förordna förmyndare eller, där tillträde sker därförutan, må under motsatt förutsättning hafva ägt det. Omedelbart svar på frågan lämnar icke lagen. Såsom rätt forum i redovisningssak mot förmyndare har emellertid alternativt angifvits den domstol, »där hans bo var, som ärfd är, och förmyndaren det förmynderskap sig åtog». Lagrummet utgår tydligen därifrån, att ingen ändring skett i inseendet öfver förmynderskapet och för öfrigt ej heller i förmyndarens person. Närmast har väl dessutom det tänkts på det vanligaste fallet af förmyndarvårds uppkomst, nämligen att vigselfästa föräldrars sammanlefnad blifvit upplöst genom den enas frånfälle och att af deras äktenskap funnits omyndiga äkta barn. För hvarje fall lär inför det anförda stadgandet det icke ifrågasättas, att ej i nyssnämnda fall öfverförmynderskapet i första hand tillfaller domstolen på den plats, hvarest fadern bodde, när den äktenskapliga sammanlefnaden häfdes genom hans eller moderns frånfälle [1]. Åtskillnad är åter icke att göra för den händelse, att, dödsboet må sättas i konkurs eller icke, egendom alldeles icke tillfaller barnen. Ty lagen förutsätter dock annorstädes, att, så snart omyndiga barn finnas efter afliden vigselfäst make, förmyndarvård skall inträda [2].

Dylik vård kräfves dock äfven i andra fall än äktenskaplig sammanlefnads häfvande genom dödsfall. Makarne hafva kanske lefvat hvar för sig efter förbindelsens upplösning i lifstiden eller därförutan eller ock, fastän barnen äro äkta, aldrig varit förenade i vigselfäst äktenskap. Egendom, tarfvande förvaltning, har tilläfventyrs tillfallit barn genom testamente eller gåfva under föräldrarnes lifstid eller ock eljes behof af förmyndarvård yppat sig utan sammanhang med faders eller

[1] RB 10 § 4, jfrd med KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 3 och KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 11—13 hos Schmedeman s. 473 och 574—575, KF $^{31}/_{5}$ 1793 hos Modée XV s. 414, KF $^{18}/_{2}$ 1846 §§ 1—4, KF ang. tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 mom. 1, KF ang. vård af död mans bo $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 6, och ofvan s. 94 not. 1.

[2] KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3 och UrfvLgn § 22.

moders frånfälle, exempelvis beträffande barn i saknad af kända föräldrar[1].

Två olika utvägar synas för dylika fall erbjuda sig, nämligen att hålla sig antingen till föräldrarnes hemvist vid behofvets uppkomst — faderns i fråga om äkta barn och moderns beträffande oäkta — eller ock till barnets eget. För det förra förfarandet skulle ju stöd kunna hämtas från det anförda stadgandet om forum i förmynderskapstvister[2] och för det senare åter den omständighet, att, såsom bestämmelserna om förflyttning af öfverförmynderskap utvisa, det lagts en synnerlig vikt därpå, att domstolen på den omyndiges vistelseort innehade öfverförmynderskapet[3]. Ingendera rättsregeln torde dock ägna sig att så i allmänhet tjäna såsom fullständigande. Särskildt skulle, därest på dylikt sätt barnets mantalskrifningsort blefve normgifvande, man i allt för många fall komma att uppgifva grundsatsen, att omyndiga syskon borde vara förenade under en gemensam förmyndarvård — en grundsats, som ju äfven

---

[1] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 6, Band I s. 217 not. 1, II s. 20 not. 2—3, s. 641 not. 5. s. 649 not. 1, s. 800 not. 1 och s. 803 not. 1 samt ofvan s. 46 not. 2 och s. 55 not. 3—s. 57 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 95 not. 1. Ytterligare en omständighet är att anmärka. Nu gällande Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 1 fastställer blott förmynderskaps förblifvande vid den domstol, hvilken i första hand har att vårda sig därom; jfr Just. Omb. Berätt. 1883 s. 59. I den närmast föregående KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 mom. 1 hade åter det gjorts försök att bestämma, hvilken i det senare afseendet vore behörig. Det var nämligen stadgadt: "Förmynderskap stånde under vårdnad af den Rätt, hvarunder den omyndiges fader, där han död är, vid dödsfallet lydt eller, om han lefver, sitt hemvist hafver". Detta synes ju vara en allmängiltig regel, låt vara att den ej gärna kan hafva gällt oäkta barn på annat sätt, än att för deras del analogivis moderns hemvist borde hafva haft samma afgörande betydelse, som enligt lagrummet faderns skulle hafva i fråga om äkta. För hvarje fall synes ej meningen hafva varit att genom 1884 års lag bryta med den i 1861 års förordning uttalade grundsatsen; jfr yttranden i högsta domstolen uti NJA II 1883 n:r 7 s. 1 och 5—7. Men sistberörda förordnings återgifna bestämmelse torde i det stora hela ej heller hafva åsyftat att gälla för annat än det regelrätta fallet: vigselfäst äktenskaps upplösning genom dödsfall. Densamma äger nämligen en fortsättning: "lefver fader men är annan till förmyndare förordnad, — — lyde förmynderskapet under den Rätt, som förmyndare förordnat" — en föreskrift, som beröfvar den föregående rättssatsen dess allmängiltighet utan att, till den del som så sker, gifva någon motsvarande vägledning. Liksom nu var det icke uppställdt någon bestämd, ledande grundsats till afgörande, hvilken domstol ägde att i första hand förordna förmyndare och därmed tillträda öfverförmynderskapet.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2 och ofvan s. 91 not. 1.

ligger under uttalandet i förenämnda lagrum om forum i förmynderskapstvister[1].

Af detta senare lagrum lära två slutsatser böra dragas, nämligen dels att, så snart dödsfall påkallar förmyndarvårds anordnande, öfverförmynderskapet skall öfvertagas af domstolen på den aflidnes boplats, och att i öfriga fall åter behörigheten härutinnan tillkommer den domstol, som kan antagas tidigast vinna säker kännedom om behofvet af förmyndarvård och därför ock bör vara i tillfälle att snabbast gå i författning om behofvets afhjälpande[2]. I enlighet härmed skulle i fråga om äkta barn, hvilkas föräldrar aldrig lefvat samman i vigselfäst äktenskap eller dock på sistone icke gjort det, hemvistet för den af de senare, hvilken först aflidit vara bestämmande, i händelse af testamente testators samt beträffande oäkta barn med arfsrätt efter modern dennas — i alla fallen hemvistet, sådant det vid frånfället eller närmast därförut innehades[3]. Då åter ej dödsfall föranledde behofvet af förmyndarvård, komme, såsom exempelvis vid gåfva, närmast i betraktande belägenheten af den omyndiges egendom. Särskildt måste ju, då lagfart å fast egendom söktes för omyndig i saknad af inregistrerad förmyndare, det falla sig naturligt, att lagfartsdomstolen ginge i författning om rättelse härutinnan och, så framt ej frälse förmynderskap förelåg, själf omhändertoge öfverförmynderskapet. Egendomens belägenhet erbjuder också en hållpunkt, då vid dödsfall den aflidne aldrig här i landet haft laga hemvist[4]. Skulle än vidare det hafva tillfallit omyndig egendom i utlandet eller ock omyndig utan egendom komma i behof af särskild laga målsman för rättegångs eller rättshandels företagande, återstode den omyndiges hemvist att hålla sig till. Behof af förmyndarvård förefunnes ju under nämnda förhållanden dock städse i hans person och därmed också på platsen för hans vistelse. I flertalet fall komme man visserligen sålunda tillbaka till föräldrarnes hem-

[1] Jfr NJA 1883 II n:r 7 s. 6 samt ofvan s. 42 not. 1 och s. 95 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 27 not. 3 och s. 94 not. 1.

[3] Jfr RB 10 § 4, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1, LgB ÄB 12 § 3 och Prot. s. 104—105, Just. Omb. Berätt. 1868 s. 90—91 och 1869 s. 69, Band I s. 261 och III s. 118—122 samt ofvan s. 83 not. 2, s. 95 not. 1 och s. 96 not. 1—2.

[4] Jfr LgfrtsLgn § 1, Band II s. 830 not. 4 samt ofvan s. 26 not. 4, s. 91 not. 2—3 och s. 97 not. 3.

vist vid uppstående behof af förmyndarvård. Men, om föräldrarne ej lefde samman i vigselfäst äktenskap, hängde afgörandet, till hvem af dem man skulle taga hänsyn, ej på barnets äkta eller oäkta börd utan på innehafvet af den personliga vårdnaden. Då ingendera innehade densamma, spelade därför hvarken den enas eller den andres hemvist någon roll. Skulle till sist barnet hvarken hafva eller hafva haft hemvist i landet, finge väl på anmälan Kongl. Maj:t anvisa laga forum[1].

Då i det föregående hemvist för föräldrar, barn eller annan omförmälts, har därmed afsetts mantalsskrifningsort. Där dödsfall påkallar förmyndarvårds anordnande, kan dock äfven kyrkoskrifningen få betydelse, nämligen så framt vederbörande domstol hölle sig till de kyrkliga registerförarnes stadgade meddelanden om aflidna. Så sällsynt som detta i allmänhet är, torde det emellertid kunna lämnas utom räkningen[2].

Till den del som de utvecklade reglerna föranleda en olämplig anordning, erbjuder alltid domstolens öfverflyttningsrätt en hjälp[3]. Å andra sidan medgifva desamma icke, att, så snart behof af förmynderskap blir en domstol veterligt, den utan vidare träffar anstalter för dess bindande vid sig. Det kan sålunda exempelvis ej vara riktigt, att, om af sammanlefvande vigselfästa makar den ena dött och rätten på deras dåvarande laga vistelseort försummat att sörja för förmynderskaps inregistrering, senare i tiden annan domstol, under hvars värjo den efterlefvande och barnet i följd af flyttning kommit, hos sig inregistrerar förmynderskapet med eller utan föregående förordnande. För fall af besluts meddelande länder det likväl tills vidare till efterrättelse och vinner, vid uteblifvet klander, laga bestånd[4]. Med afseende å rättsmedel och talerätt gälla samma regler som i fall af förmynderskaps öfverflyttning[5]. Vid stridiga lagakraftvunna beslut af olika domstolar stå till

---

[1] Jfr Just. Omb. Berätt. 1868 s. 90—91 och 1869 s. 69, Band I s. 261 och III s. 66—68 samt ofvan s. 96 not. 1—3.

[2] Jfr RB 10 § 1, Band I s. 217 not. 1—2 och s. 219 not. 1—2 och II s. 19 not. 1—s. 20 not. 3 samt ofvan s. 82—84.

[3] Jfr ofvan s. 91 not. 1—s. 94 not. 2.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 3.

[5] Jfr ofvan s. 93 not. 5.

buds dels öfverflyttningsrätten dels ock rättsmedlen resning och återställande af försutten tid[1].

Största faran för kolliderande förmyndarförordnanden ligger emellertid däri, att, oaktadt barn redan har förmyndare, domstol, som eljes skulle hafva rätt att tillsätta sådan, gör det. Detta skall särskildt lätt kunna inträffa, då åtgärden har sin orsak i annan omständighet än faderns eller moderns frånfälle. Förebyggas kan det dock alltid genom nödig aktsamhet från domstolens sida, hvarförutom hinder ej är, att den gifver sitt förordnande en villkorlig lydelse och eventuellt låter det verka allenast såsom ett tillfälligt kuratel. Utan vidare lär för öfrigt vid upplysta förhållanden dess rättsliga betydelse därtill inskränka sig.

Hvad angår omyndigförklarade, tjäna i första hand till efterrättelse förut skildrade rättsnormer rörande forum för omyndighetsförklaring. Men för öfrigt äro att iakttaga nyss utvecklade regler — alltså ej blott i fråga om förmynderskaps principiella förblifvande vid den domstol, som först tagit öfverförmynderskapet på sig, och beträffande villkoren för öfverflyttande utan äfven hvad tjänar till att bestämma behörigheten att framför andra blifva öfverförmyndare i första hand. Det rör sig här företrädesvis om förlängning af omyndighetstillstånd, begärd med afseende å person, för hvars del förmynderskap förut ej varit inregistreradt. Skall någon, som saknar mantalsskrifningsort i landet, sättas i omyndighet, komma dock till användning de regler, som för liknande fall förordats med afseende å barn i omyndig ålder[2].

3. Förfarande.

De former, under hvilka domstolen är verksam i och för förmynderskaps anordnande, tillsyn öfver förmyndare och meddelande af samtycke till hans dispositionsåtgärder, förete i hufvuddragen likhet ej allenast sins emellan utan äfven i förhållande till hvad anmärkts rörande omyndighetsförklaring. Till den del som initiativet tages utom domstolen, är medlet

[1] Jfr RB 31 §§ 1—3, SJA XIX s. 443 och XXVII s. 190 samt ofvan s. 91 not. 1—s. 94 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 26 not. 4—s. 28 not. 1 och s. 97 not. 2—s. 98 not. 1.

härför anmälan eller ansökan. Klander äger rum besvärsvis i vanlig instansordning. Själfva förfarandet är summariskt, så att domstolen förutsättes mera än i vanliga rättegångsmål böra beflita sig om ett snart afgörande och för ändamålet afsluta förhandlingen, så snart tillräcklig utredning synes vara vunnen. I några fall har den emellertid att dessförinnan höra vissa rättsintressenter — föreskrifter, som alltmänt äro att utlägga på det sätt, att det skall beredas dem tillfälle att i ärendet yttra sig. Ett snabbt förfarande underlättas därigenom, att, då enskild rättsintressent påkallar domstolens beslut, enligt öfvad praxis han, där ärendets beskaffenhet tillstädjer det, genom anskaffande af uttalanden från vederbörande och medelst andra behöfliga åtgärder på förhand försätter detsamma i sådant skick, att domstolen omedelbart kan träffa ett afgörande[1]. Kostnaden stannar till sist på den omyndige, då ej särskilda förhållanden föranleda, att annan bör bära desamma[2].

A. Förmynderskaps anordnande.

Såsom förut framhållits, åligger det domstol att, då förmyndarvård tarfvas, snarast sörja för dess anordnande, att härvid beakta lagstadgad företrädesrätt och att vid behof hålla den, som enligt lag eller dess särskilda förordnande därutinnan har förpliktelse, medelst vitesförelägganden till uppdragets mottagande. Härtill kommer skyldigheten att af sig själf beakta lagstadgade jäf och hvad eljes gör person mindre lämplig att vara förmyndare samt att taga behörig hänsyn till anmälda laga ursäkter och därmed likartade omständigheter[3]. Af dessa domstolens olika uppgifter kommer i främsta rummet anordnandet af förmyndarvård. Huru det därefter går med företrädesrätts och hinders fastställande, är en jämförelsevis underordnad fråga. Närmast gäller det att finna en person,

---

[1] Jfr ÄB 20 §§ 3, 4 och 7 samt 22 § 3, JB 4 § 8, RB 25 § 2 och 30 § 1 mom. 2, KJ för Nedre Justitierevisionen $^{16}/_{12}$ 1901 § 12 mom. 1, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11, 12 och 14, HDns Prot. $^{1}/_{10}$ 1846 i BHdb 1863 s. 160 samt ofvan s. 33 not. 1—s. 36 not. 2. Se ock i fråga om sättet för förmyndarförordnandes öfverklagande redan KB $^{12}/_{11}$ 1767 hos Ugglas II s. 26.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12; se dock nedan under III.

[3] Jfr ofvan s. 41 not. 3—s. 81 not. 3.

villig att utöfva förmynderskapet samt af ställning, egenskaper och vitsord att därtill ägna sig. Just därför få väl ock i större utsträckning, än vederborde, omständigheter gälla såsom befrielsegrunder och äro vitesföreläggande jämförelsevis sällsynta[1]. För hvarje fall kan det ej vara lämpligt att ett flertal gånger tillgripa ifrågavarande medel mot samma person — åtminstone icke utan samtidigt förordnande af annan såsom interimistisk förmyndare. Må vara att den tredskande häftar i skadeståndsansvar. Däraf följer så mycket mindre säkerhet för den omyndige, som till ersättningsskyldighetens inträdande hör utredning, att och i hvad omfång skada inträffat och står i sammanhang med tredskan[2].

För hvarje fall verkar förordnande att vara förmyndare omedelbart, utan hinder däraf att det icke vunnit laga kraft[3]. Det skall dock icke förnekas, att saken kan ordnas annorlunda. Men detta skall då hafva skett genom uttryckliga föreskrifter i beslutet och förutsätter ett därbredvid gifvet förordnande af interimistisk förmyndare; och för sådant fall lär det förra beslutet icke tillägga sig verksamhet, då det vinner laga kraft utan då i anledning af föresatta viten eller annan orsak den i första hand utsedde förmyndaren hos domstolen anmäler sig till förmynderskapets öfvertagande[4].

Enär domstolen har att vaka däröfver att förmyndarvård städse förefinnes, må den ej heller entlediga en förutvarande förmyndare utan att sätta annan i hans ställe. Äfven de senare emellan har det meddelade beslutet omedelbar rättskraft och är sålunda trots klander att bringa i verkställighet[5]. Huru det ställer sig, om efter dylikt eller annat förordnande af förmyndare högre rätt däri skulle göra ändring eller eljes, exempelvis genom undanrödjande i sammanhang med återförvisning, underrättens beslut skulle i laga ordning upphäfvas, är åter mera ovisst. Naturligen kan den högre rätten i sitt utslag intaga bestämmelser att härutinnan tjäna till

---

[1] Jfr ofvan s. 54 not. 2—4.

[2] Jfr ÄB 20 § 5 samt ofvan s. 60 not. 2—s. 62 not. 4 och s. 75 not. 1.

[3] Jfr ÄB 20 § 5, KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 3 och ofvan s. 76 not. 1. Se däremot KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 31 hos Schmedeman s. 581.

[4] Jfr ofvan s. 58 not. 1—s. 62 not. 5.

[5] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 3; jfr ofvan s. 84 och s. 101 not. 3.

efterrättelse[1]. Men har så icke skett, lärer, så framt det första förordnandet kommit till utförande, förhållandena ej böra rubbas, innan det föreligger lagakraftvunnet beslut af annat innehåll[2].

Af bestämmelserna om laga ursäkt följer, att förmyndare ej må förordnas, utan att tillfälle lämnats honom att däröfver höras. Ej blott i hans utan äfven i den omyndiges intresse kräfves detta, enär han ju kan vara urståndsatt att på något som helst sätt taga sig an den senares intressen. För vanliga fall måste därför ock underlåtenhet i nämnda hänseende betraktas såsom ett tjänstefel[3]. Hvad åter sker, då omständigheterna tränga på ett snabbt ordnande samt hinder från den ifrågasatta förmyndarens sida kunna synas vara uteslutna, faller ej under regeln och bör därför ej heller räknas domstol till last. Ej heller kan en domstolens underlåtenhet göra dess beslut overksamt eller befria den förordnade från att, i afvaktan på ändring efter anställdt klander, tills vidare ställa sig det till efterrättelse, så snart det bragts till hans kännedom[4]. I allmänhet har emellertid, då någon af annan föreslås till förmyndare, den senare satt sig i tillfälle att kunna förete den förres på förhand lämnade skriftliga samtycke[5].

Har någon anmält sig till att utan särskildt förordnande bekläda förmynderskap och synes ej anledning finnas att betvifla hans företrädesrätt framför hvarje annan, må domstolen i sitt förmynderskapsprotokoll anteckna anmälan och inregistrera honom såsom förmyndare. Att, om denne åberopar sig på ett föräldrarnes testamente, detta ej godkänts eller vunnit laga kraft, är i och för sig icke hinder. Göres släktskap gällande, är åter dess styrkande tillräckligt, blott att icke domstolen, på grund af boupptecknings eller en i annan ordning vunnen kunskap, har skäl att antaga tillvaron af närmare frände, fri från jäf och, laga ursäkt må föreligga eller icke, beredvillig att åtaga sig uppdraget[6]. Insätt-

---

[1] Jfr Calonius ($^4/_{12}$ 1797) IV s. 316.

[2] Jfr UtsLgn § 194 och ofvan s. 37 not. 5.

[3] KB $^{19}/_1$ 1811 i BLgs I s. 92.

[4] Se däremot uttalanden i Tidskr. af JF i Finland XVII s. 83—87.

[5] Jfr ofvan s. 34 not. 3 och s. 100 not. 1.

[6] Jfr ÄB 14 § 1 och 18 § 3, Band II s. 578 not. 1 samt ofvan s. 53 not. 1 —s. 55 not. 2.

ning till förmyndare i nämnda ordning hindrar åter icke domstol att på gifven anledning förordna annan till förmyndare eller till och med gifva jämväl denne bevis om verkställd anmälan att vara det. Detta kan stå i sammanhang med entledigande eller högre rätts utslag i anledning af anställdt klander[1]. Men så framt den första anmälan ej haft något stöd i förmyndarordningen, kan ett sådant förfarande ej anses vara af nöden. Ty det föreligger dock icke ett domstolens beslut och, därest själfva anmälan ej öfverensstämt med lagen, är det fullkomligt befogadt att behandla hvad på grund däraf vidtagits såsom ogiltigt. Detta gäller, icke allenast då personen befinnes sakna plats i de tre grupperna lagberättigade förmyndare, utan äfven då han väl har sådan men står efter annan, som kan anses vara bibehållen vid sin företrädesrätt och gör densamma gällande. Att särskildt i det senare fallet rättelse lämpligen vidtages i form af entledigande eller högre rätts beslut i enlighet med anställdt klander och att hvad den först anmälde såsom förmyndare vidtagit ej bör drabbas af själfva inregistreringens ogiltighet, skall icke förnekas[2]. I det förra fallet är åter härutinnan ingen hänsyn att taga, allra minst i sistberörda afseende[3]. Så till vida har emellertid hvarje obehörig anmälan, ledande till inregistrering, vissa rättsverkningar, som den innebär ett bindande åtagande att, på sätt om förmyndare gäller, tillvarataga den omyndiges egendom och i öfrigt sörja för hans intressen[4].

Ehvad förordnande meddelats eller tillträde skett efter anmälan, erhåller vederbörande till bevis därpå utdrag af förmynderskapsprotokollet i ärendet[5]. Det gäller i hans hand

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 och ofvan s. 102 not. 1—2.

[2] Jfr ofvan s. 53 not. 1.

[3] KD $^{17}/_{6}$ 1851 i BHdb 1883 s. 174; jfr NT 1864 s. 487.

[4] ÄB 22 § 1.

[5] Jfr KF $^{16}/_{6}$ 1875 § 1 och KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 10. — Därför är lösen att gälda men i underrätt ej stämpel; se KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 3 "Protokoll annat" och KF $^{2}/_{6}$ 1899 § 3 "Protokoll förmynderskaps-" och "Protokoll annat". Utgiften faller på den omyndige eller för vanliga fall i första hand på dödsboet efter den, i anledning af hvars frånfälle behof af förmyndare uppstått; jfr KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 10. Då ibid. § 3 det talas om lösen för "bevis förmynderskaps-", afses det intyg, att person ej är förmyndare. Bestämmelsen därom kvarstår från den tid, då myndlings fordran täflade i förmånsrätt med fastighetsinteckning och, vid ifrågasatt försträckning mot sådan säkerhet, det var af vikt att utröna, huruvida den lånesökande var förmyndare; jfr Just. Omb. Berätt. 1879 s. 19 och ofvan s. 67 not. 2.

bland annat såsom ett bemyndigande att inom de för ett förmynderskap dragna gränserna företräda den omyndige i dennes förhållande till tredje man. Oafsedt att det tillhör den sistnämnda att förvissa sig, att det icke för annan utfärdats sådan senare handling, hvarigenom den ifrågavarande beröfvats sin rättsliga betydelse, kan han dock lita allenast på ett förordnande. Ty, såsom redan anmärkts, hänger verkan af en registrerad anmälan på att denna icke företagits af obehörig person[1].

I mån som icke genom enskild försorg domstolen efter sitt förmenande vunnit tillräcklig insikt i de sakliga förhållandena, må den förskaffa sig densamma, på sätt som den anser sig kunna snabbast och bäst göra det. Då enskild tagit initiativ i ärendet, kan under meddelande af föreläggande den begagna sig af honom för kommunikationsåtgärder. Ovanligt är sålunda icke, att för ändamålet god man anlitas. Men dessutom pläga, på sätt som stadgats med afseende å utöfvande af tillsyn öfver förmynderskap, ej mindre domstol i stad använda sina betjänte än äfven domstol på landet kronans, utan hinder däraf att tillsättningen ej står i samband med fråga om entledigande[2].

B. Tillsyn öfver förmynderskap.

Vitesföreläggande i syfte att hålla förmyndare och gode män till att uppfylla sina med afseende å de förras årliga räkenskapsskyldighet stadgade förpliktelser meddelar domstolen utan föregående handläggning[3]. I öfrigt handlar densamma efter sitt fria bepröfvande samt utan att vara beroende af enskildt initiativ eller inskränkt till en på sådan väg förebragt utredning[4]. Till dess hjälp består dock dels en anmälningsplikt för de gode männen och dels en anmälningsrätt för fränder och under visst villkor jämväl för den omyndige själf[5]. I dessa afseenden hafva särskildt framhållits anmälningar, gående ut på förmyndares entledigande eller förpliktande att

---

[1] Jfr ofvan s. 103 not. 3.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 13 samt ofvan s. 33 not. 4—s. 34 not. 1 och s. 35 not. 2—6 och nedan s. 106 not. 2.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 8; jfr ofvan s. 86 not. 1 och s. 87.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 2 och § 12.

[5] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 och § 14; jfr ofvan s. 10 not. 2.

ställa säkerhet. Där sålunda särskild anmälningsplikt eller anmälningsrätt fastställts, har ock domstolen otvifvelaktigt en skyldighet att i anledning af verkställd anmälan afkunna ett formligt beslut. Äfven eljes lär för vanliga fall den emellertid icke undandraga sig det, må vara att, då den icke finner förhållandena påkalla ett dess inskridande ex officio, beslutet kan komma att lyda på framställningens underkännande i anledning af den anmälandes obehörighet. Under nämnda förhållanden kan dock ej heller det vara ett fel att underlåta hvarje åtgärd, vederbörande fritt att vända sig till laga myndighet under yrkande om åtals anställande mot domstolens ledamöter[1].

För att anmälningar hos domstolen må beaktas, böra för öfrigt de vara skriftligen affattade. Det ankommer dock på domstolen att, då det handlar om annat än sagda räkenskapsskyldighet, taga hänsyn äfven till anmälningar i annan form[2].

Allenast för ett fall har det förordnats, att förmyndare skall höras, innan åtgärd mot honom beslutas. Så skall nämligen, har det särskildt stadgats, ske, då fråga är om att ålägga honom att ställa säkerhet för den omyndiges medel[3]. Regelrätt bör dock ej heller förmyndare utan föregående hörande afsättas eller person förordnas att mot honom anställa talan. Saken kan dock brådska och för sådant fall berättigar lagens tystnad domstolen att ej spilla tid på anstalter för ändamålet. Detsamma gäller om gode mäns hörande öfver

---

[1] Jfr KFkl $^{23}/_{3}$ 1807 p. 40 i 1807 års Lgs s. 677 samt ofvan s. 85 not. 3—s. 86 not. 1 och nedan s. 108 not. 1. Bland annat skulle dock sålunda det i fråga om anmälans innehåll bestå en åtskillnad mellan entledigande eller säkerhets ställande å den ena sidan samt förordnande af person att utföra talan mot förmyndare å den andra. I de två förra fallen skulle domstolen vara skyldig att formligen pröfva anmälan, gjord af de i texten nämnda personerna, men i det sistnämnda kunna undandraga sig det. Detta stämmer dock öfverens med lagens affattning. Gode män och fränder förklaras i §§ 11 och 14 uttryckligen äga att verkställa anmälan om entledigande eller säkerhets ställande, hvaremot § 12 visserligen angifver anmälan såsom en orsak till kurators tillsättande för rättstvists utförande men ej yttrar sig om hvem, som må kunna hafva gjort densamma. Naturligt är ock, att i fråga om denna senare åtgärd, som afsetts skola i mindre trängande fall användas, domstolen har friare händer samt handlar på eget initiativ och ansvar; jfr nedan s. 118 not. 2—s. 119 not. 5.

[2] Jfr ofvan s. 104 not. 4 och nedan s. 114 not. 3.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1.

annans anmälan mot förmyndare. För vanliga fall naturligt, kan i trängande fall det underlåtas[1].

Vitesföreläggande och beslut, genom hvilka domstolen förständigat förmyndare att inkomma med förklaringar, skola, har det förordnats, i stad af rättens betjänte och på landet genom kronobetjäntes försorg vederbörande »tillställas»[2]. Här är tydligen fråga om betjänte på platsen för delgifningen och i stad om rådstufvurättens, låt vara att, där delgifning af hofrättsbeslut skall ske i stad hvarest den är förlagd, den för ändamålet må kunna begagna sig af sina egna betjänte[3]. På vanligt sätt må för öfrigt i och för delgifning på annan ort vederbörande domstolar anlita andra myndigheter för att förmedla beslutens öfverantvardande åt förrättningsmännen[4]. Själfva delgifningen verkställes i enlighet med hvad, som finnes stadgadt rörande stämning[5], samt under förpliktelse för den, som är föremål därför, att i första hand gälda dels, där skyldighet finnes att utlösa protokoll, lösen för detsamma och dels förrättningsmännens lagstadgade arvoden och kostnadsersättning[6].

---

[1] Jfr ofvan s. 34 not. 3—s. 35 not. 1 och s. 102 not. 3—4.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 13, jfrd rörande vitesföreläggande med Just. Omb. Berätt. 1862 s. 131. Före nämnda lagrums tillkomst togos gode männen i anspråk för kommunikationer med förmyndarne och belastades därvid tills vidare med lösen för rättens protokoll och beslut; jfr Just. Omb. Berätt. 1881 s. 50—54. Se vidare nedan s. 106 not. 6.

[3] Jfr beträffande nedre justitierevisionen i ärende, som genom klander dragits under högsta domstolens pröfning och påkallar hörande af förmyndare, KJ $^{16}/_{12}$ 1901 §§ 10 och 26. Allmänt lära dock ej mindre nedre justitierevisionen än äfven hofrätt lita till Kongl. Maj:ts befallningshafvande och öfverståthållareämbetet för nödiga delgifningar och anskaffande af bevis därom.

[4] KK $^{11}/_{10}$ 1878; jfr ofvan s. 106 not. 3.

[5] RB 11 §§ 7—11 och 38.

[6] Arfvode med 50 öre åt hvardera förrättningsmannen och skjutsersättning utgå jämlikt KF ang. ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän m. m. $^{12}/_{7}$ 1878 §§ 4 och 5; se NJA 1888 s. 568 och 1889 s. 32. För vitesförläggande har förmyndare att erlägga vanlig protokollslösen, hvaremot de i underrätt äro fria från stämpel; jfr KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 10 och KF $^{2}/_{6}$ 1899 § 3 "Protokoll, vid underdomstol om förordnande" etc. Enligt KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 12 är ej "någon skyldig utlösa myndighet protokoll öfver — — handläggning af god mans — anmälan att förmyndare ej rätteligen förvaltat omyndigs egendom eller att förmyndare bör lämna säkerhet för omyndigs medel, som hos honom innestå". Föreskriften, närmast afseende god man och gifven med hänsyn till förhållandena före 1884 års lag, gäller till förmån jämväl för förmyndare och torde lända honom

Meddelade beslut om entledigande eller förmyndares åläggande att ställa säkerhet gå omedelbart i verkställighet utan hinder af anställdt klander[1]. För den händelse att beslutet ändras eller upphäfves i högre rätt, gälla samma grundsatser, som utvecklats på tal om förmyndares förordnande[2]. Äfven förordnande af person att föra rättegång mot förmyndare får anses hafva omedelbar rättskraft i den mening, att, om den förordnade, i afvaktan på ett af honom anställdt klander, underlåter att omedelbart ställa sig detsamma till efterrättelse, han, såsom i annat fall af dröjsmål, innestår för skada, som därigenom tillfogas myndlingen[3].

Enär till klanderrätt hör att beslutet kan tänkas innebära kränkning af något vederbörandes intresse, må god man icke öfverklaga beslut, hvarigenom en af honom eller annan mot förmyndaren gjord anmälan afvisats[4], och ej heller förmyndaren förordnande af person att mot honom anlägga rättegång[5]. God man har nämligen ej ställning af den omyndiges målsman utan allenast af ett domstolens biträde vid förmyndarnes öfvervakande och sistberörda förordnande vidkommer i sin egenskap af förberande åtgärd icke förmyndaren. På liknande sätt är, då förmyndare entledigats, jämte denne ej annan klanderberättigad än den, som förordnats i hans ställe, och det blott i fråga om sitt tillsättande. Däremot utgöra den omyndiges fränder[6] och, i mån af ägd anmälningsrätt, han själf[7] beträffande entledigande och säkerhets ställande förmyndarens rätte vederparter. De må sålunda också anses befogade att klandra beslut, hvarigenom framställning i

till befrielse från protokollslösen vid hvarje sådan kommunikationsåtgärd, som ej består i ett honom meddeladt vitesföreläggande, och således, äfven då det rör sig om annat än entledigande eller säkerhets ställande. Begagnas för delgifvandet offentliga betjänte, har han dock att till dem utgifva arfvode. Har annan än god man gjort anmälan, må han betala lösen och efter föreläggande delgifva.

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 3; jfr LgB ÄB 12 § 15 och Mot. s. 57 samt ofvan s. 101 not. 5. En alldeles motsatt grundsats förordade för fall af entledigande Göta hofrätt i sina Anm. till Allm. Civ. Lag s. 33 och Günther hos LgB ÄB Prot. s. 105—106.

[2] Jfr ofvan s. 102 not. 1—2.

[3] Jfr ÄB 20 § 5 samt ofvan s. 75 not. 1 och nedan s. 118 not. 2 in fine.

[4] NJA 1881 s. 151.

[5] NJA 1894 s. 490.

[6] NJA 1894 s. 127; jfr rörande kurators entledigande NJA 1882 s. 97.

[7] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14.

nämnda delar afvisats — för öfrigt utan hinder däraf att de icke själfva gjort anmälan utan exempelvis en god man[1].

C. Samtycke till förvaltningsåtgärd.

För de fall, i hvilka det kräfves domstolens samtycke till förmyndares dispositionsåtgärd, är allenast han själf behörig sökande. I ärendet skola höras myndlingens fränder[2]. Vanligen går förmyndaren på förhand i författning därom och har det åtecknats hans ansökan tillstyrkanden af de fränder, hvilkas hörande kan ifrågasättas. Är detta händelsen, behöfver därför icke särskild anstalt vidtagas. Eljes har åter förmyndaren att för ändamålet gå domstolen till handa. Lämpligen uppskjutes ärendets handläggning till viss senare dag i och för namngifna fränders hörande samt ålägges det dels förmyndaren att delgifva dem beslutet jämte ansökan så tidigt dessförinnan, att de hafva tillfälle att inkomma med yttranden eller själfva inställa sig, och dels de senare att uttala sig öfver ansökan, allt under förklaring att försummelse på det ena eller andra hållet ej hindrar ärendets slutliga afgörande. Låta trots företedda bevis om delgifning de, hvilka därför varit föremål, sig icke afhöras på den utsatta dagen, pröfvar utan hinder däraf domstolen ansökan. Sammanträffar med sagda uteblifvande bristande bevis om delgifning, afslås densamma åter, förmyndaren fritt att när som helst inkomma med förnyad ansökan. Visar förmyndaren laga förfall för delgifningsbevisens framläggande, må domstolen ånyo meddela uppskofsbeslut och föreläggande, lämpade efter omständigheterna[3]. Enär det ej behöfver inhämtas yttranden af andra fränder än dem, »som i Riket äro», kan delgifningsbevis ersättas med bevis om utrikes vistelse[4].

För att sätta domstolen i tillfälle att bedöma hvad i kommunikationsväg tarfvas, är för öfrigt, ehvad förmyndaren ingifvit tillstyrkanden af fränder eller icke, han skyldig att

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12, NJA 1882 s. 97 och 1894 s. 127 samt ofvan s. 104 not. 5—s. 105 not. 1.

[2] ÄB 22 § 3, JB 4 § 8 och KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911—3912.

[3] Jfr UtsLgn §§ 185 och 187—191, RB 24 § 1 samt ofvan s. 33 not. 4—s. 34 not. 3, s. 100 not. 1 och s. 102 not. 5.

[4] Jfr JB 4 § 8, UtsLgn § 186 och RB 11 § 9; se i öfrigt beträffande delgifning RB 11 §§ 7, 8 10, 11 och 38.

redan vid sin ansökans framställande tillhandahålla domstolen boupptecknings och andra nödiga handlingar till upplysning om den omyndiges släktförhållanden[1]. Han kan då äfven fästa uppmärksamheten på hvad han vet om utrikes vistelse eller annan omständighet af beskaffenhet att utesluta en eller annan frändes hörande och, i mån af förmåga, därom förebringa bevis. Domstolen är dock icke inskränkt till hvad förmyndaren åstadkommer af utredning utan kan äfven begagna sin på annat sätt vunna kännedom. Att till dess förskaffande själf föranstalta undersökningar, därtill har den åter ingen förpliktelse. Men den kan före afkunnandet af delgifningsbeslut i sådant hänseende meddela förmyndaren föreläggande under ärendets uppskjutande till senare dag. Lika litet här som eljes må viten föresättas. Tillräckligt tvång ligger i ärendets afgörande på förhandenvarande skäl[2].

Lämpligen ingifves ansökan skriftligen. Men lagen lägger ej hinder för dess muntliga framställande. Sin för delgifning nödvändiga skriftliga formulering får för detta fall densamma genom dess fattande till rättens protokoll[3].

Finnas ej fränder, äger domstolen att utan vidare taga ansökan i ompröfning. Men den kan äfven begagna sig af sin rätt att infordra upplysningar af gode männen. Därvid handlar det dock väl vanligen om den ifrågasatta rättshandelns nödvändighet samt fastställandet af den omyndiges allmänna förmögenhetsläge och hvad af tillgångar han äger utöfver den af rättshandeln berörda[4]. Ifrågavarande slags åtgärd kan därför ock förekomma, då fränder finnas att tillgå. Huruvida rättshandeln är den omyndige till gagn, i afvägandet däraf är åter domstolen i det hela hänvisad till sitt eget omdöme. Uteslutet är dock icke, att äfven härutinnan domstolen förelägger förmyndaren att anskaffa utredning, så framt ej, såsom är att vänta, frändernas yttranden afgifva tillräckliga hållpunkter och upplysningar[5]. Skulle domstolen finna särskild

[1] Jfr ofvan s. 102 not. 6. Hofrätt fordrar emellertid för ifrågavarande fall icke utdrag af riddarhusets genealogiska tabeller.

[2] Jfr ofvan s. 108 not. 3.

[3] Då hofrätt i första instans har att upptaga ansökan i ämnet, måste den senare dock städse framställas skriftligen; jfr RB 27 § 18 och NJA II 1901 n:r 5 s. 111—112.

[4] Jfr Lag 18/4 1884 § 12, ÄB 22 § 3, JB 4 § 8 och ofvan s. 86 not. 2.

[5] Jfr ofvan s. 35 not. 3.

anledning vara för handen att upplysningsvis höra den omyndige, är det densamma icke betaget att göra det och att för ändamålet ålägga förmyndaren kommunikationsåtgärd[1].

Lämnar domstolen till ansökan sitt bifall, äger densamma att därtill foga närmare föreskrifter, afseende att trygga myndlingen mot förluster — exempelvis vid försäljning af fast egendom fastställande af minimipris och andra betalningsvillkor samt åläggande om utbjudande på offentlig auktion[2]. Detta passar dock, allenast om fråga är om något, som i framtiden skall ske. Men mest lagenligt synes det vara, att, såsom oftast jämväl förfares, domstolens samtycke sökes till en under villkor däraf redan sluten rättshandel, som sålunda underställes dess godkännande[3]. I själfva verket är ju detta också mera betryggande för myndlingen. Särskildt vid ifrågasatt föryttring förfares stundom också på det sätt, att domstolen utan särskilda villkor lämnar ett sitt föregående samtycke därtill men gör det under förbehåll att efter rättshandelns afslutande — vanligen i sammanhang med lagfarts sökande — pröfva de betingade villkoren. Klart är emellertid, att, sedan förmyndare frånträdt förmynderskap, han ej är i tillfälle att påkalla någon domstolens åtgärd af förevarande natur och att efter omyndighetstillstånds upphörande det alldeles icke kan blifva tal om dess sökande[4].

Vid fattandet af sitt beslut är domstolen obunden af fränders af- eller tillstyrkanden. Vinner beslutet laga kraft, beröres dess verkan ej heller af underlåtenhet att vidtaga åtgärd för fränders hörande. Klagerätt hafva hvarken de eller myndlingen[5]. En sak för sig är, att, om omyndighetstillståndet upphört innan beslutet tagit åt sig laga kraft, det ej har

---

[1] Jfr ofvan s. 108 not. 3.

[2] Jfr KU $^{19}/_{4}$ 1831 i BHdb 1883 s. 176, NT 1865 s. 433 samt NJA 1876 s. 75 och 1877 s. 409. LgK 1826 ÄB 15 § 7 och LgB ÄB 13 § 7 föreskrefvo, att, då omyndigs fasta egendom skulle säljas på auktion, kungörelse därom skulle ske i enlighet med hvad förordnats om exekutiv auktion — LgB dock med tillägg, att kungörelsen ej behöfde införas i allmänna tidningarna, "där ej egendomen är af det värde, att Rätten förty pröfwar sådant ske böra".

[3] Jfr ÄB 22 § 3, JB 4 § 8, KU $^{19}/_{10}$ 1847 i BHdb 1863 s. 160 och NJA 1878 s. 404.

[4] Jfr Just. Omb. Berätt. 1869 s. 3—4.

[5] Se i fråga om myndlingen NJA 1877 s. 409 och 1878 s. 404, jfrda med NJA 1899 s. 9.

någon verkan mot honom och förty ej heller förlänar bestånd åt en dessförinnan redan sluten rättshandel. Men härtill är ej klander af nöden[1]. Det hela är ett ärende mellan domstolen och förmyndaren. Afvisas ansökan, må denne klaga men ej heller annan och förty ej heller en hans medkontrahent vid aftal före eller efter beslutets tillkomst. Åt ett redan slutet och alltjämt bestående aftal förlänar meddeladt samtycke å ömse sidor full verkan, hvaremot, där sådant aftal ej finnes, förmyndaren och de, som efterträda honom i denna hans ställning, äga att, i brist på inskränkande tidsbestämmelser i beslutet, när som helst men också huru sent som helst begagna sig af tillåtelsen eller ock, om de så finna för godt, alldeles underlåta att göra det[2].

Ej blott förmyndares medkontrahent utan äfven de myndigheter, som hafva att taga befattning med den ifrågavarande rättshandeln, skola tillse, att det föreligger lagakraftvunnet samtycke af rätt förmynderskapsdomstol[3]. Förpliktelse härutinnan åhvilar alltså äfven vederbörande lagfarts- och inteckningsdomstolar[4]. Samtyckes meddelande samt lagfarts eller inteckningsbeviljande äro för öfrigt två särskilda ärenden — det förra, handlagdt såsom ett vanligt domstolsmål under förut skildrade materiella pröfning och intaget i domboken, samt det senare, föregånget af en summarisk och i det hela formell undersökning, huruvida de allmänna villkoren för lagfart och inteckning föreligga, samt inregistreradt i de för dessa slags ärenden särskildt förda protokoll och böcker. Därför göra ej heller lagfart eller inteckning, oaktadt den domstol, som beviljat dem, vid tillfället innehaft öfverförmynderskap, omhandlade samtyckes meddelande öfverflödigt eller inbegripa sådant[5]. Det kan dock ej hänga på platsen, hvarest domstolen antecknat sitt samtycke. Har exempelvis, såsom vid försäljning af större samfällighet, hvari omyndiga hafva del, ej sällansker, till besparande af omkostnader för deras del domstolen i sammanhang med lagfarts meddelande särskildt godkänt den

[1] Jfr nedan s. 111 not. 3.

[2] Jfr nedan s. 140 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 110 not. 2.

[4] LgfrtsLgn §§ 5 och 6 samt IntLgn §§ 5 och 9.

[5] NJA 1899 s. 35, jfrd med Just. Omb. Berätt. 1869 s. 3—4. Se däremot NJA 1880 s. 9.

för deras del verkställda afhändelsen men låtit detta inflyta allenast i lagfartsprotokollet, lär detta få gälla såsom tillfyllestgörande. Hvad, som är af vikt, är pröfning och uttryckligt samtycke och därtill har i nämnda fall det dock kommit[1].

II. Gode män.

1. Verksamhet och ansvar.

I utöfvandet af tillsynen öfver förmyndares förmögenhetsförvaltning samverka med domstolen kommunvis tillsatte gode män. Det gäller här uppfyllandet af förmyndarnes årliga räkenskapsskyldighet — det enda afseende, hvari regelrätt förmyndarne äro underkastade kontroll. Uppgifterna hafva sålunda fördelats, att, medan i anledning af räkningarnes uteblifvande och innehåll domstolen äger att mot vederbörande förmyndare vidtaga däraf påkallade åtgärder, gode männen ställts såsom ett slags mellanhänder dem emellan under skyldighet att anmäla, hvad i förenämnda stycken omständigheterna påkalla. De hafva sålunda dels att af förmyndarne mottaga de årliga räkningarne samt de dem ersättande anmälningarne om förmynderskaps upphörande och om myndlings saknad af tillgångar, dels att rörande sagda mottagande till förmyndarne utfärda bevis, dels att, om icke, såsom där hofrätt innehar öfverförmynderskap, förmyndarne hafva att till förmynderskapsdomstolen ingifva sagda bevis, till densamma aflämna förteckningar öfver bekomna räkningar och anmälningar under uppgifter på förmyndarnes och myndlingarnes »namn och bostad, och, om denna blifvit ombytt, äfven den bostad, som i förra årets förteckning finnes angifven», dels att, om alldeles icke något förefallit, hos domstolen därom göra anmälan, dels att granska inkomna räkningar och vid behof — med eller utan anlitande af gode män i sådan annan kommun där förmyndaren »har sitt hemvist» — utsträcka granskningen till den omyndiges värdehandlingar, dels att, i mån som granskningen därtill synes böra föranleda, hos förmynderskapsdomstolen anmäla förmyndaren till entledigande eller förständigande att ställa säkerhet och dels att på anmodan tillhandagå den förra

[1] Jfr KD $^5/_4$ 1830 i BHdb 1883 s. 176 och SJA XXVII s. 294.

med upplysningar och med saks utförande mot förmyndaren under dennes fortsatta innehaf af förmynderskapet[1].

Tiden, hvarinom de årliga räkningarne, städse upprättade för kalenderår, eller i deras ställe anmälningarne om inträdd brist på tillgångar eller förmynderskaps upphörande senast skola af förmyndarne vara aflämnade till gode männen, är den 15 Februari påföljande år, hvarefter före den 15 Mars samma år respektive gode männen hafva att till underrätterna afgifva antingen förteckningar eller anmälningar om räkningars uteblifvande och förmyndarne till hofrätt de af dem från gode männen undfångna bevisen på räkningarnes mottagande[2]. Vid förmynderskap för flera syskon skall för hvar och en af dem särskild räkning lämnas, så framt de icke lefva i oskift bo utan att därutöfver hafva tillgångar under förmyndarens förvaltning. Hinder är dock visserligen icke, att räkningarne äro sammanförda i en handling. Hafva flera förmynderskap under samnad hand, skola de afgifva en af dem gemensamt undertecknad räkning, hvaremot vid delad förvaltning de äga att hvar för sig med räkningar inkomma[3]. Skulle i anledning af vitesföreläggande eller eljes förmyndare efter stadgad tid aflämnat räkning till god man sedan denne redan uppfyllt nämnda sin skyldighet, åligger det åter förmyndaren att med den gode mannens bevis hos domstolen själf styrka hvad sålunda skett[4]. Om, sedan i anledning af bristande tillgångar förmyndare upphört att afgifva årliga räkningar, det kommer till god mans kunskap att tillgångar uppstått för den omyndige och förty förmyndaren på nytt

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6, 7 och 9—12; jfr ofvan s. 86 not. 1—s. 88 not. 4 och nedan s. 144 not. 5.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6, 7 och 9. Fastän af gammalt föreskrifterna i ämnet få anses hafva åsyftat räkningars upprättande för kalenderår, synes ännu närmast före 1884 års lag det härutinnan rådt tvifvelsmål; jfr Just. Omb. Berätt. 1881 s. 54. — Gode männens bevis om räkningars aflämnande hafva förmyndarne att i Svea och Göta Hofrätter ingifva till aktuarien och i Skånska Hofrätten till sekreteraren; jfr Arbetsordning $^{29}/_{11}$ 1901 § 34. Se ock nedan s. 136 not. 4 in fine.

[3] Jfr nedan under sjätte kapitlet III 3 in fine.

[4] Bestämmelse i enlighet härmed innehöll det ursprungliga förslaget till 1884 års lag § 6 mom. 2; jfr Just. Omb. Berätt. 1883 s. 55. Då densamma borttogs, torde detta dock mindre berott på principens uppgifvande än därpå, att hvad i saken närmare förordnades, bland annat rörande bevisets åtecknande å utdrag af räkningen, senare ej fanns ändamålsenligt att bibehålla; jfr ofvan s. 86 not. 2 samt nedan s. 144 not. 5 och s. 150 not. 3.

blifvit redovisningsskyldig utan att dock räkning från honom aflämnats, må å andra sidan gode mannen därom underrätta domstolen[1]. Har, i anledning af egen försummelse att inkomma med förteckning eller anmälan om räkningars uteblifvande, god man vid vite förständigats att göra det, har han naturligen att iakttaga den i föreläggandet honom föresatta tiden. Märkas må emellertid, att det icke stadgats någon tid, hvarinom domstol skall mot förmyndare och god man inskrida med vitesföreläggande och att längre tids dröjsmål härutinnan ej är sällsynt. I allmänhet hafva därför ock ej mindre förmyndare än äfven gode män tillfälle att utan olägenhet uppskjuta sina ifrågavarande förpliktelsers fullgörande ganska länge utöfver de lagstadgade tidernas utgång[2]. Allt hvad med hänsyn till förmyndarens årliga redovisningsskyldighet förekommer af lagstadgade meddelanden mellan förmyndare, gode män och domstol bör hafva skriftlig form[3].

Såsom angifvits, har det tillförsäkrats gode männen rätt att taga del af den omyndiges värdehandlingar. Förmyndares vägran är alltid en anledning att hos domstolen anmäla honom såsom misstänkt. Å andra sidan är ej förmyndaren skyldig att släppa från sig värdehandlingarna eller att föra dem till en för gode männen bekvämlig plats. Detta följer af hvad, som stadgats om gode männens rätt att »för handlingarnes granskning anlita gode männen i annan kommun, där förmyndaren har sitt hemvist»[4]. Frasen bör dessutom ej tolkas alltför strängt efter ordalagen. Förmyndaren kan, exempelvis på grund af pantsättning eller bankdeposition, hafva dem i

[1] Jfr Hernmarck i NJA II 1883 n:r 7 s. 12, hvilken ville, att förmyndaren årligen skulle upprepa sin anmälan, intill dess tillgångar uppstodo för den omyndige — ett förslag, som, i betraktande af svårigheten för gode männen att i saken vinna kännedom, hade allt skäl för sig.

[2] Vitesföreläggande för förmyndare, allmänt lydande på räknings ingifvande viss tid efter erhållen del af föreläggandet, meddelas vanligen i April—Juli — på landet vid vårtingets slut och utan att det dömes till vitet, om ingifvande skett före hösttingets början; jfr ofvan s. 104 not. 3 och s. 106 not. 3.

[3] I fråga om de årliga räkningarne, bevis om deras mottagande, gode männens förteckningar och domstolens vitesföreläggande kan i denna del det ej härska tvekan. Däremot ger lagen beträffande de olika slagen af "anmälan" i allmänhet ej någon antydan om behofvet att fatta sådan handling i skrift. Gode männen sägas dock skola till domstolen "aflämna" den deras förteckning ersättande anmälan; jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 8 och ofvan s. 105 not. 2.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 10.

förvar på annan plats än i sitt hemvist och sådan kommun, hvarest detsamma är beläget. Det står honom då fritt att under angifvande af tid och ort påfordra granskningens anställande där, hvarest de sålunda befinna sig, och förty jämväl vederbörande gode män att för ändamålet vända sig till gode männen på den uppgifna platsen.

Enär räkningen bland annat skall innehålla uppgift på »den säkerhet, mot hvilken den omyndiges reda penningar äro utsatta», ingå bland förberörda värdehandlingar tydligen jämväl säkerhetshandlingar. Däremot talas ej om någon rätt för gode männen att kontrollera myndlingens uppgifna inkomster och utgifter under året. Det skulle ju till och med kunna ifrågasättas, att i dessa punkter räkningen alldeles icke behöfver innehålla några uppgifter. Närmast ställes nämligen på densamma fordran att vara en förteckning öfver tillgångar, då det heter: »Förmyndare afslute för hvart kalenderår räkning öfver allt det han har om händer». Tvifvelsmål kunna dock icke råda, att, såsom allmänt iakttages, räkningarne skola innehålla en fortlöpande förteckning på årets inkomster och utgifter, utförda till data och belopp[1]. Därmed uppstår dock äfven frågan, huruvida gode männen må äga tillgång till förefintliga verifikationer. Uppenbart är, att förmyndaren hvarken i original eller afskrift behöfver bifoga dem räkningen. Däremot är det lika säkert i hans intresse att efterkomma gode männens begäran att, på sätt om värdehandlingar förordnats, få taga del af dem[2]. Han utsätter sig nämligen eljes för misstanke och däraf föranledd anmälan hos domstolen. Af det sagda följer, att gode männens inbördes rätt att för granskning af värdehandlingar taga hvarandras biträde i anspråk bör anses gälla äfven beträffande verifikationer[3].

Att, då till förklaring på underlåtet afgifvande af räkning förmyndare anmäler att förmynderskap upphört, god man må fordra, att han styrker sin uppgift »med intyg af vederbörande

[1] Uttrycket är enahanda redan i 1734 års lag ÄB 23 § 1. Vid 1731 års riksdag påmintes härtill, "att räkningen skall inrättas per Debet och Credit". Svaret lydde: "Det följer af sig själf, om räkningen annars skall wara rigtig"; jfr LgC s. 44. Se vidare nedan under sjätte kapitlet III 3.

[2] Jfr nedan s. 136 not. 4. — Tydligen måste gode männen äga att förvissa sig om räkningarnes öfverensstämmande med boupptecknings, arfskiften och andra den omyndiges fångeshandlingar; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 1.

[3] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 14.

myndighet», har särskildt stadgats[1]. Beviset kan afse ej allenast omyndighetstillstånds obefintlighet utan äfven den anmälandes frånträde från förmynderskapet[2]. Anmälan om myndlings saknad af tillgångar har åter ej förklarats skola understödjas med bevis. Om för myndlingen förut årlig räkning, utvisande behållning, afgifvits, faller det dock af sig själft, att anmälan skall beledsagas af räkning, hvaraf det kan ses, huru de återstående tillgångarne användts. Men äfven under annan förutsättning behöfva gode männen ej skänka tilltro till förmyndarens nakna uppgifter och kunna i kraft af sin anmälningsrätt förvänta tillmötesgående utredningar från förmyndarens sida[3].

Anmälningsrätten kan till sist på nämnda sätt användas såsom tvångsmedel, ehvad det gäller detaljräkningars framläggande, lämnande af upplysningar eller vidtagande af rättelse, vare sig i räkenskapers förande och innehåll eller i själfva förvaltningen[4]. För mindre allvarliga fall böra gode männen just se till hvad sålunda på förhandlingens väg må kunna vinnas och spara sin rätt att anmäla förmyndaren.

Nödvändigtvis behöfver ej heller gode mäns anmälan mot förmyndare alternativt gå ut på entledigande eller säkerhets ställande. Det kan äfven hemställas om utseende af person för rättstvists utförande mot förmyndaren eller om annan därmed likartad åtgärd, och det kan också stanna vid framställandet af anmärkningar utan förslag i den ena eller i den andra riktningen[5].

Å andra sidan står gode männens anmälningsrätt icke i ovillkorligt sammanhang med deras granskning af de årliga räkningarna. Vinna de i annan ordning kännedom om förhållanden, påfordrande förmynderskapsdomstolens ingripande mot förmyndaren, hafva de såväl rätt som plikt att begagna sig af sin anmälningsrätt. Härvid är ej heller uteslutet

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 mom. 2; jfr nedan under femte kapitlet II och sjätte kapitlet III 3 in fine.

[2] Närmast har dock tänkts på omyndighetstillstånds häfvande; jfr Just. Omb. Berätt. 1868 s. 91—92, 1869 s. 69—70, 1881 s. 54 samt 1883 s. 55 och 63—64.

[3] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 11—12 och nedan under sjätte kapitlet III 3 in fine.

[4] Jfr nedan under sjätte kapitlet III 2.

[5] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 2 och § 12 samt ofvan s. 104 not. 5—s. 105 not. 1 och nedan s. 117 not 1.

ett uppträdande i anledning af vanvård i personligt hänseende, låt vara att lagstiftarne närmast tänkt sig gode männen verksamma i och för tillvaratagandet af myndlingens förmögenhetsrättsliga intressen[1].

Det inbördes förhållandet mellan domstolen och gode männen framstår klarast i stadgandena om god mans skyldighet att till domstolen lämna äskade »upplysningar, som äro för gode mannen tillgängliga», och att ställa sig till efterrättelse förordnanden att utföra myndlings talan mot förmyndaren[2].

»Tillgängliga» upplysningar afse naturligen allt hvad gode mannen kan hafva sig bekant utan att vara bunden af någon förtegenhetsplikt men dock i främsta rummet det, som han i sin tjänstförrättning såsom god man har inhämtat eller bort hafva inhämtat[3]. Ej allenast för att härutinnan kunna gå till handa utan äfven för att vederbörligen kunna fullgöra sin granskning af de årliga räkningarne, har han att år från år taga dessa i förvar och att på säkert ställe hålla dem samlade i ordnadt skick. Likaledes måste det åligga en afgående god man att utlämna dylik samling till sin efterträdare i hvad rör då ännu förefintliga förmynderskap och, vid visst förmynderskaps öfverflyttning från en domstol eller kommun till annan, för detsammas del gode männen i den kommun, hvarifrån förmynderskapet skiljes, att på anmodan öfversända sina mottagna räkningar till dem, som tjänstgöra i den kommun, hvarpå det öfvergått. Hvarken i det ena eller i det andra afseendet öfverensstämmer, i brist på lagstadganden, emellertid rättspraxis mera allmänt med god ordning[4]. Ytterligare må erinras, dels att god man har förpliktelse att hålla förmyndarräkning tillgänglig för den omyndiges fränder, och dels att det måste öfverensstämma med de årliga räkningarnes ändamål, att de finnas i bevar för jämförelse med den slutredovisning, som senare i tiden förmyndare har att afgifva till sin efterträdare

---

[1] Märk Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11: "Finner god man vid granskningen eller *eljest*, att förmyndare ej rätteligen förvaltat den omyndiges egendom, eller att han *af annan orsak ej är lämplig att förmynderskapet förestå*, göre derom skyndsamt anmälan hos rätten" etc. Se rörande lösen m. m. ofvan s. 106 not. 6.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12.

[3] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 15.

[4] Jfr ofvan s. 93 not. 7 och nedan s. 135 not. 3.

eller ock till sin förutvarande myndling, dennes målsman eller rättsägare [1].

Hvad slutligen angår förordnandet att utföra talan mot förmyndaren, ligger det därom gifna stadgandets hufvudsakliga intresse däri, att detsamma innebär ett brytande med den förut bestående grundsatsen, att under förmynderskaps fortvaro det ej kunde föras talan mot förmyndaren rörande förvaltningen [2]. Det är här nämligen just fråga om att under förmyndarens bibehållande vid uppdraget i vanlig civil rättegång klargöra sväfvande tvistefrågor mellan honom och myndlingen; och, då fortfarande det ej ansetts böra medgifvas åt

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14 samt ÄB 23 §§ 3 och 4.

[2] Från den romerska rätten arftagna rättssatser voro, att under fortsatt förmynderskap dess innehafvare ägde att ej blott sköta förvaltningen utan inblandning af annan utan äfven vore skyddad mot anspråk i anledning af densamma; jfr ofvan s. 110 not. 5. Liksom domstol hade att till vissa förmyndarens förfoganden öfver myndlingens fasta egendom lämna sitt samtycke, ägde densamma emellertid äfven att i anledning af anmärkningar mot förmyndarens terminliga räkningar "tillse" såsom det i ÄB 23 § 1 enligt 1734 års lag hette, "att den omyndige rätt sker" Närmast att afgifva anmärkningarne voro åter fränder och eventuellt den omyndige, själf. I rättspraxis ordnade sig förhållandena på det sätt, att under förmynderskapets bestånd bemälde enskilde anställde talan på rättelse i afgifven terminlig räkning, och att domstolen efter pröfning af påståendena afgjorde dem genom dom; jfr 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. §§ 24—26. Härpå blef det dock ett slut, sedan ÄB 23 § 1 genom KF $^{19}/_{5}$ 1845 ändrats' därhän, att på anmälan mot förmyndare domstolen hade att pröfva allenast, "om annan förmyndare förordnas må"; jfr LgK 1818 ÄB 16 § 10 och Mot. s. 81—82, 1826 ÄB 15 § 10, LgB ÄB 13 § 11 samt SJA XXVIII s. 20 och 385. Naturligen var vid sådant förhållande det än mera uteslutet, att, innan så skett, det mot förmyndare väcktes ersättningsanspråk i anledning af myndlingen på ett eller annat sätt tillfogad skada, talan må nu hafva förts af någon den omyndiges frände eller af honom själf; jfr NJA 1884 s. 461 och 518. Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12 innebar sålunda ett återvändande till den äldre ordningen, då den stadgade att, utan hinder af förmynderskaps fortsatta utöfvande, det skulle kunna mot förmyndaren föras talan för den omyndiges räkning. Åtskillnaden var endast, att ej granskning- och kontrollrätten grundlade talerätt utan särskild kurator skulle för ändamålet tillsättas af domstolen; jfr Just. Omb. Berätt. 1881 s. 53. Huru främmande den återupptagna grundsatsen var för rättsmedvetandet, visa emellertid högsta domstolens anmärkningar vid granskning af 1884 års lag, sådan den i förslag förelåg. Man fann nyssnämnda lagrum i det hela obehöfligt. Skulle det bibehållas, borde åtminstone förordnandet ej kunna öfverklagas af den utsedde. Den talan, som han skulle hafva att föra, förutsattes nämligen ej kunna gå ut på annat än entledigande eller säkerhets ställande eller ock på anskaffande af erforderlig utredning, huruvida åtgärder af nämnda natur kunde vara påkallade; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 15—16.

den senare att själf uppträda, har han ersatts med en af förmynderskapsdomstolen nämnd kurator. Huru rättsmedlet, på grund af tidigare häfdvunnet åskådningssätt sällsynt i sin användning, skall tagas i bruk, däröfver råder åter domstolen allena, låt vara att en anmälan närmast kan gifva anledning därtill och äfven gå ut därpå. Dess ändamål är åter i hufvudsak att göra entledigande öfverflödigt, då väl myndlingen ej synes komma i åtnjutande af sin fulla rätt, men detta icke kan anses bero på ett förmyndarens klandervärda förfarande[1]. Det föreligger med andra ord icke annat än ett behof att åstadkomma utredning i de genom förmynderskapet mellan dess parter alstrade rättsförhållandena. Uppslaget till nämnda åtgärd skola för de flesta fall de årliga räkningarna gifva, antingen hvar för sig eller sammanställda, vare sig inbördes eller med andra handlingar till upplysning om myndlingens förmögenhetsläge: boupptecknings, skiften, testamenten m. m. d.[2] Det ifrågavarande lagrummets allmänna affattning lägger dock ej hinder i vägen, för att talan kan lyda jämväl på ersättning i anledning af någon förmyndarens vidtagna eller underlåtna förvaltningsåtgärd, hvaremot detsamma visserligen icke bereder utväg till att tillintetgöra verkan af förmyndarens handlingar eller att eljes ingripa i hans förvaltning[3]. Forum är förmynderskapsdomstolen[4]. Skiljes den instämde förmyndaren från sitt uppdrag under rättegången, må densamma ej fortsättas mot honom. Den omyndiges rätt är då att tillvarataga i formerna för slutredovisning och förmynderskapstvist, anhängiggjord antingen af honom själf eller af dem, som därvid hafva att företräda honom[5].

Emellertid kan på detta sätt god man med granskningsuppdrag i omyndigs intresse jämväl insättas till hans kurator med målsäganderätt i visst afseende. Sådant värf kan dock anförtros äfven åt annan. För såväl den ena som den andra måste det anses bestå en medborgerlig plikt att mottaga uppdraget. I enlighet med hvad, som gäller i fråga om förmynderskap enligt domstols förordnande, föranleder alltså bristande

[1] Jfr ofvan s. 105 not. 1.

[2] NJA 1894 s. 490.

[3] Jfr ofvan s. 118 not. 2.

[4] Jfr RB 10 § 4.

[5] Jfr nedan under sjätte kapitlet III 4 E.

hörsamhet skadeståndsskyldighet, finnes tillfälle till vitesföreläggganden och bör före besluts fattande det regelrätt lämnas personen tillfälle att yttra sig — åtminstone annan än god man[1]. Hvad angår den sistnämnde, kan det ju ligga mindre vikt på ett hans föregående hörande, enär redan vid hans utseende till god man frågor om jäf och laga ursäkt böra hafva tagits i ompröfning och i allmänhet härutöfver hinder ej torde möta för det här omhandlade uppdragets bestridande. Beträffande annan person än god man bör för hvarje fall den denne afseende lagstiftningen om laga jäf och ursäkter, i mån af tillämplighet, tjäna till efterföljd. I motsats till hvad, som gäller om förmyndares förordnande, må sålunda bland annat domstolen ej med nämnda slags kuratel tvångsvis bekläda den, som icke är eller bör vara mantalsskrifven inom dess lagskipningsområde[2]. Nödvändighet att skrida till tvång är för öfrigt i det hela förebyggd därigenom, att det tillförsäkrats den utnämnde kuratorn »rätt till ersättning af den omyndiges medel, där ej förmyndaren kännes skyldig och äger tillgång att ersättningen utgifva». Däri får nämligen anses ligga en rätt till arfvode såsom rättegångsfullmäktig och ej allenast till godtgörelse för hafda utlägg[3].

Skulle god man eller annan hafva fått i uppdrag att mot förmyndare utföra myndlings talan, hafva de att handla utan dröjsmål. Fela de häremot eller eljes göra sig skyldiga till försummelse i sitt värf, häfta de i skadeståndsansvar jämlikt reglerna för sysslomannaskap[4]. Förefintliga stadganden gifva däremot icke något stöd för att i öfrigt god mans åsidosättande af de honom i denna egenskap åliggande förpliktelserna föranleda skadeståndsansvar[5]. Härtill torde fordras sådana handlingar, som enligt allmänna grundsatser skulle, oafsedt gode männens ställning,ådraga dem ersättningsskyldighet. Regelrätt skulle alltså ej annat komma i betraktande än delaktighet i förmyndares trolösa förfarande mot myndlingen och därmed i samband stående gärningar[6].

---

[1] Jfr ofvan s. 75 not. 1, s. 87 not. 5, s. 102 not. 3—5 och s. 118 not. 2.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 och nedan s. 132 not. 2.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, HB 18 § 5 och RB 15 § 12.

[4] HB 18 §§ 3 och 4; jfr ofvan s. 107 not. 3 och s. 120 not. 1.

[5] Se däremot rörande revisorer i aktiebolag Lag $^{28}/_{6}$ 1895 §§ 52 och 53.

[6] Jfr StrLgn 6 § 5 och 22 § 14.

I denna punkt ligger väl hela institutionens största svaghet. Det torde ej heller kunna sägas, att den arbetar synnerligen väl. Möjligen skola i tidens lopp förhållandena ändra sig till det bättre. Men stadgandena äro knappast ägnade att främja en sådan utveckling. Det har tillförsäkrats gode männen ett arfvode, för myndlingen ganska betungande. Huru i ersättning därför de öfva sin granskningsplikt, därför bära de icke något ansvar och stå ej någon risk. Taga de sig med allvar an sitt uppdrag, skola i de flesta fall de utsätta sig för obehag och tidsspillan utan särskild godtgörelse. De veta sig hafva att öfver de influtna räkningarne afgifva förteckningar, men i sakligt afseende intressera de förra dem knappast i annat än hvad de inverka på deras arfvodesrätt. Att tillvarataga räkningarne är för dem ej mera än en moralisk plikt. Exempel saknas ej heller att, där förtroendet till förmyndaren är stort, de alldeles afstå från räkning och på hans ord om myndlingens ställning och beloppet af deras eget arfvode nöja sig med dess mottagande och låta den muntliga förklaringen gälla såsom räkning. För hvarje fall äro — äfven i större stadssamhällen — räkningarne ej sällan i det mest bristfälliga och lagstridiga skick. Genomförandet af kontrollens tudelning på domstol och gode män ger nog också i öfrigt anledning till anmärkningar. Just därför att det saknas bestämmelser om räkningarnes förvarande och ordnande, kan, då domstolen anser sig hafva skäl att ingripa, den komma att sakna de oundgängligaste förutsättningarne därför. Tillfredsställande ersättning beredes densamma icke i rätten att inhämta upplysningar af gode männen. Men äfven på de senares sida saknas delvis förutsättningarne för att på ett fullt nöjaktigt sätt häfda och fylla sin ställning. Domstolarne borde hafva skyldighet att för hvarje kommun utskrifva och öfversända förteckningar på förmynderskap och förmyndare samt att underrätta om de förras öfverflyttningar till annan domstol eller kommun och om vexlingar i de senares personer. Så är dock icke händelsen, hvarför i sina handlingar med förmyndarne och meddelanden till domstolen gode männen i viss måtto handla på måfå och måste trygga sig till att i nämnda delar domstolen själf öfvar nödigt inseende. Onekligen skall likväl

detta matta gode männens intresse samt mången gång också föranleda onödiga åtgärder och missförstånd [1].

2. Utseende och tjänstgöringstid.

»I stad välje stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga gode män, en eller flera, att hafva tillsyn å förmynderskap. Å landet skall hvarje kommun å kommunalstämma utse gode män, en eller flera; och må flera kommuner, lydande under samma rätt, till god man utse samma person» [2].

Detta är lagens stadganden rörande tillsättande af gode män. Valkorporationerna äro alltså i stad stadsfullmäktige och eventuellt allmän rådstuga samt på landet kommunalstämma. Det beror på valkorporationerna, om de vilja utse flera gode män eller allenast en. Kommunerna välja hvar för sig, men hinder är icke, att på landet de i sitt val stanna på samma person. Villkor är härför endast, att de lyda under samma häradsrätt. Skulle en kommuns område vara splittradt på flera lagskipningsområden, förebygga emellertid icke lagens stadganden hvad man dock velat hindra, nämligen att någon såsom god man har att biträda flera domstolar. Ej heller är det uteslutet, att god man bor fjärran från den domstol, hvarunder han tjänstgör. Såväl i det ena som i det andra afseendet framkallar hofrätts öfverförmynderskap delvis med nödvändighet nämnda slags oegentliga förhållanden [3].

---

[1] Jfr NT 1871 s. 219, NJA II 1881 n:r 5 s. 7 och 1884 n:r 3 s. 26, Just. Omb. Berätt. 1883 s. 64 samt ofvan s. 117 not. 4—s. 118 not. 1.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 3 mom. 1.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 och § 5 mom. 2 samt RB 1 § 1. Motsvarande föreskrifter till de i texten omförmälda funnos redan i KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, blott att lydelsen icke uteslöt samfäldt val af flera landskommuner eller, såsom det då hette, "socknar". Hvad, som saknades, var emellertid villkoret, att, där på landet flera kommuner hade samma person till god man, de måste lyda under samma häradsrätt. Vid högsta domstolens behandling af förslaget till 1884 års lag betecknades också sagda villkor såsom öfverflödigt, om, såsom domstolen föreslog, ej annan än den, som i vederbörande kommun vore bosatt, hade till plikt att åtaga sig ett dess val till god man; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 9 och 10. Nyssnämnda tillägg till de laga ursäkterna vann upptagande, hvaremot omhandlade villkor bibehölls. Anledningen härtill torde få anses vara enahanda med den, som föranledde det samtidiga införandet af bestämmelsen, att förmynderskap, hörande under underrätt, alltid i vårdnadsafseende skulle vara bundet vid kommun, "ly-

Uppdraget gäller regelrätt för fyra år; och skola, sedan första gången allmänna val ägt rum år 1884, därefter hvart fjärde år inom oktober månads utgång sådana val förnyas öfver hela riket. Afgår god man under dylik fyraårsperiod, gäller anställdt fyllnadsval ej för längre tid, än som för honom återstod [1]. Är vid dylik afgång kommun fortfarande företrädd af en eller flera gode män, bör valkorporationen hafva i sin makt att underlåta fyllnadsval. Suppleantval förekomma icke [2].

Tillkännagifvande om valets utfall skall senast fjorton dagar efter dess verkställande aflåtas till rätten i stad och till domhafvanden på landet. Lämpligen sker detta genom öfversändande af protokollsutdrag rörande valet. »Har», heter det vidare, »val i behörid tid ej skett, skall rätten eller domaren därom göra anmälan hos Konungens Befallningshafvande, som det åligger tillse, att valet så fort ske kan varder hållet» [3]. Den senare myndigheten begagnar åter sin rätt att påfordra kommunalstämmas, stadsfullmäktiges eller allmän rådstugas sammanträde och ger vid behof eftertryck åt sin anmaning genom förelägganden af viten för dem, som hafva att utfärda kallelsen: kommunalstämmas och stadsfullmäktiges ordförande

---

dande under rättens domvärjo"; jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 2 och nedan s. 133 not. 1. Den senare föreskriften, åsyftande att hålla domstolen i nödig beröring med sina gode män och att hindra dess bibehållande af öfverförmynderskap under förhållanden som med nödvändighet kräfde den af gode männen utöfvade vårdnadens öfverflyttning till aflägset liggande kommun, skulle eljes lätt kunna kringgås, nämligen därigenom att god man på denna senare plats utsågs jämväl till god man för kommun inom den ifrågavarande domstolens värjo. Nuvarande stadganden hindra dock icke, att under nämnda förhållanden person, som förut icke är god man på platsen för sin bostad och som är villig att beträffande visst förmynderskap tjänstgöra såsom god man åt kommun och underrätt, som äro fjärran belägna, därmed betros; och detta synes tyda på att hemvist utom kommunen borde vara laga jäf för godmanskaps mottagande; jfr nedan s. 135 not. 2.

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 3 mom. 2.

[2] Vid högsta domstolens behandling af förslaget till 1884 års lag gjordes häremot anmärkning i sammanhang med framhållandet, att den förutvarande ordningen enligt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 3—7 varit mera betryggande, då, så framt på landet det ej fanns utsedde gode män, socknenämnden hade att fylla deras åligganden; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 8—10 samt nedan s. 123 not. 3 och s. 144 not. 5.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 3 mom. 3. — Anvisningen att i och för rättelses vinnande vända sig till Kongl. Maj:ts befallningshafvande saknas i ej mindre KF $^{24}/_{9}$ 1861 än äfven förslaget till 1884 års lag och har för sin tillkomst att tacka anmärkningar i högsta domstolen rörande det senare; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 8—10 och ofvan s. 123 not. 2.

eller vice ordförande samt, hvad angår allmän rådstuga, vederbörande magistrat[1].

Huruvida tiden för ordinarie val iakttagits, har domstolen tillfälle att fastställa i anledning af hvad, som stadgats om dels tiden för dess förrättande och dels tiden, hvarinom i allmänhet underrättelse skall lämnas om vals utfall[2]. Mera brydsamt synes det ställa sig beträffande fyllnadsval. Men tydligen har, så snart behof däraf blifvit kändt, den, som äger att sammankalla valkorporationen, att därom gå i författning. Med anledning af hvad, som bestämts om tid för vals delgifvande, och om de tider, under hvilka valkorporationernas sammanträden skola vara pålysta, kan därför ock, när en domstolens framställning om val kan anses hafva lämnats obeaktad och förty anledning är för handen att anlita Kongl. Maj:ts befallningshafvande i och för tvångsmedels användning, domstolen för ändamålet vända sig till nyssnämnda myndighet[3]. Klart är, att, så länge det ännu ej är fråga om tvångs anlitande, domstol kan sätta sig i omedelbar förbindelse med den, som äger att sammankalla vederbörande valkorporation[4]. Skulle fyllnadsval ej anses vara af nöden efter afgående god man, kan å andra sidan detta afgöras allenast genom beslut af valkorporationen och består äfven för detsammas del en delgifningsskyldighet i förhållande till domstolen[5].

Hvad stadgats rörande Kongl. Maj:ts befallningshafvande är för frälse förmynderskap i Stockholm att tillämpa på öfverståthållareämbetet.

Allt hvad förordnats om domstols tillsyn öfver val af gode män är dock uppenbarligen skrifvet med tanke på underrätterna. Skyldighet att meddela hofrätt val och dess utfall skulle förutsätta en säker kännedom om de till kommunen hörande frälse förmynderskapen och deras fördelning på de särskilda hofrätterna; och anspråk härutinnan kunna icke ställas

---

[1] Jfr KI $^{10}/_{11}$ 1855 § 10, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 16 och 18 samt KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 17, 18, 34 och 35.

[2] Jfr ofvan s. 123 not. 1 och 3.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 3 mom. 3, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 16 samt KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 18 och 35.

[4] Jfr KK $^{11}/_{10}$ 1878.

[5] Jfr ofvan s. 123 not. 2—3.

på valkorporationerna eller deras expeditionshafvande[1]. Finnes emellertid sålunda ej rätten att få meddelanden, saknas också förmågan att i tid vidtaga åtgärd för att afhjälpa försummelse att anställa val.

En icke oväsentlig olägenhet är förbunden med nämnda anordningar. Genom meddelandena om valen erhåller underrätt icke allenast kännedom om deras behöriga verkställande utan sättes äfven i tillfälle att förvissa sig, huruvida de, som i egenskap af gode män till densamma afgifva förteckningar och anmälningar, verkligen hafva denna karaktär. Intet har åter gjorts, för att hofrätt må kunna öfva en motsvarande kontroll — exempelvis vid förmyndares ingifvande af gode mäns bevis om mottagande af årsräkning. Hofrätten torde härvid vara hänvisad på att, då anledning därtill yppas, för hvarje särskildt fall söka upplysning hos vederbörande underrätt[2].

3. Laga jäf och ursäkter.

Liksom beträffande förmyndare har med afseende å gode män det lämnats särskilda stadganden om laga jäf och ursäkter. Till innehållet afvika bestämmelserna åter ej ringa från hvarandra, i det att för de senares del omständigheterna äro enahanda med dem, som i allmänhet komma i betraktande vid val till förtroendeuppdrag i det allmännas tjänst: riksdags- och nämndemansbefattning samt kommunala poster. I fråga om de laga ursäkterna har pröfningsrätt uttryckligen tillerkänts vederbörande valkorporation. Däremot säges i denna del icke något rörande jäfven. Meningen kan dock ej vara

[1] Råder tvifvelsmål hvilken kommuns gode män hafva att utöfva tillsynen, har hofrätten i första hand att vända sig till den underrätt, hvilken, så framt förmynderskapet varit ofrälse, skulle hafva varit förmynderskapsdomstol; jfr nedan s. 133 not. 1—3. Till den del som förmynderskapet har flyttats från en kommun till en annan, bör åter hofrätten känna det, enär fråga regelrätt är om en dess egen åtgärd. Skulle emellertid den efter annan hofrätts förordnande fått mottaga förmynderskapet, kan den hafva skäl att närmast söka besked därstädes. Tilläggas må, att beträffande de i Stockholm anställda valen af gode män meddelanden ej lämnas till rådstufvurätten men af gode männen själfwa till Svea Hofrätt.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 9 samt ofvan s. 122 not. 1 och s. 125 not. 1.

att låta jäfven medföra vidtagna tjänsteförrättningars ogiltighet och ej verka såsom orsaker till vederbörandes uteslutande från uppdragets bestridande. I första hand ligger tydligen, såsom i fråga om de laga ursäkterna, det till valkorporationen att i sammanhang med valet afgöra därvid framkommande jäfsfråga. Klander må därefter i vanlig ordning för kommunala ärenden anställas hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller öfverståthållareämbetet och därefter hos Kongl. Maj:t i civildepartementet. Klanderrätten är för öfrigt icke beroende däraf, att respektive ursäkten eller jäfvet varit på tal vid valförrättningen. Klagande är för fall af förment ursäkt allenast den valde, hvilken härvid för öfrigt saknar motpart. I fråga om jäf kan åter hvar och en medlem i kommunen öfverklaga valet såsom stridande mot »allmän lag», den valde fritt att, om valet häfves, i sin ordning klandervis bringa saken inför Kongl. Maj:t[1].

Att äfven efter god mans inträde i tjänstgöring valkorporationen på grund af uppgifna förhinder kan befria honom från hans uppdrag, lär ej böra betviflas[2]. Någon rätt att mot hans vilja utan vidare återkalla sitt uppdrag, har densamma åter visserligen icke. Men att göra det under fastställande af uppståndet eller förut okändt jäf, därtill har den säkerligen rätt. Detta synes följa af den kategoriska form, hvari jäfven påbjudits. »God man», heter det, »kan ej den vara» etc. Korrektivet mot missbruk ligger i den förut skildrade klanderrätten, enär den uteslutne städse kan öfverklaga åtgärden såsom kränkande »hans enskilda rätt»[3].

Är äfven efter verkställdt tillträde valkorporationen sålunda i tillfälle att pröfva jäf och äfven närmast därtill, är dock därmed icke uteslutet, att efter yrkande af allmän åklagare domstolen på grund af jäf skiljer god man från hans uppdrag. Nämnda myndigheter hafva ju i allmänhet att vaka öfver lagarnes efterlefnad; och dessutom skulle det kunna föra vådor med sig, om i denna fråga afgöranderätten tillhörde allenast valkorporationerna utan tillfälle till rättelse i annan

---

[1] KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 75—77 och KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 76—78, jfrda med KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 §§ 49 och 50.

[2] Jfr RB 1 § 2.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 75 och KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 76.

ordning än genom kommunalmedlems klander[1]. Underrätts beslut öfverklagas åter medelst besvär i vanlig ordning[2].

I enlighet med hvad, som i allmänhet gäller för kommunala ärenden, går, då valkorporations beslut öfverklagats och i laga ordning meddelande därom lämnats respektive kommunalstämmas ordförande eller magistrat, detsamma ej i verkställighet före dess slutliga fastställande[3]. Grundsatsen torde böra utsträckas att gälla äfven för det fall, att jäfsfråga blifvit föremål för domstols handläggning. På sådant sätt har emellertid, där först efter utlöpandet af tiden för vals klandrande fråga uppstår om jäf eller laga ursäkt, den valde regelrätt att fortsätta med sin tjänstgöring, ända till dess att det föreligger lagakraftvunnet beslut på hans entledigande[4].

A. Laga jäf.

»God man kan», enligt lagen, »ej den vara, som icke uppnått 25 års ålder; ej den, som icke råder öfver sig och sitt gods; ej den, som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han är från deras kraf fri; ej den, som genom domstols beslut förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att inför rätta föra andras talan; ej heller den, som är tilltalad eller under framtiden ställd för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende»[5].

Åldern af tjugufem år är den på romersk grund uppståndna öfliga politiska myndighetsåldern[6]. Talet om »den,

[1] Jfr KI för landshöfdingarne $^{10}/_{11}$ 1855 §§ 7 och 10, KI för kronofogdarne $^{10}/_{11}$ 1855 § 4, KI för kronolänsmännen $^{10}/_{11}$ 1855 § 4 mom. 1, KI för stadsfiskaler $^{12}/_{10}$ 1894 § 2 och ofvan s. 87 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 100 not. 1.

[3] KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 75 och 76 samt KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 76 och 77, jfrda med KB $^{21}/_{10}$ 1864 hos Walldén I s. 87.

[4] Jfr RB 1 § 2; se däremot beträffande förmyndare ofvan s. 107 not. 1—2.

[5] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4.

[6] Jfr Riksd. Ordn. § 19, Riddh. Ordn. § 8, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 14 och 29, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14, KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. b, RB 1 § 2 samt ofvan s. 5 not. 1.

som icke råder öfver sig och sitt gods», afser i detta sammanhang allenast omyndigförklarade och dem, som eljes trots uppnådda 25 år befinna sig under annans målsmanskap, men icke legohjon eller andra, som stå under husbondevälde[1]. Afträdelse af egendom till konkurs föreligger, så snart i följd af därom gjord ansökan det utfärdats offentlig stämning på borgenärerna, utan att hvad sålunda åtgjorts därefter blifvit af högre rätt satt ur kraft[2]. Fri från borgenärernas kraf är gäldenären icke genom konkursens afslutning. Han måste styrka, att, alla de, som anställt bevakning i konkursen, blifvit godtgjorda eller eljes ej hafva någon laga fordran kvar. Därvid kan han dock visserligen äfven åberopa sig på tvångsackord, enskildt efterskänkande, fastställd preskription eller preklusion eller hvad annat faktum som helst, ovedersägligen utvisande bevakade fordringars saknad af utkräfbarhet[3]. Dom på förlust af medborgerligt förtroende eller ovärdighet att inför rätta föra andras talan lär få anses medföra jäf, äfven om nåd

[1] I den anförda formen finnes hindret omförmäldt jämväl i KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 mom. a, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28 mom. a, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24 mom. c, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7 mom. a, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14 mom. a och KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. c. Förstberörda lagrum har därefter särskildt utlagts på det i texten angifna sättet; jfr KB $^{6}/_{5}$ 1887 hos Walldén IX s. 22. Se ock ÄB 19 § 3 och KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35. I stället för omhandlade ålderdomliga och tvetydiga uttryck använda åter Riksd. Ordn. § 26 mom. a och Riddh. Ordn. § 9 mom. 1 respektive "den, som står under förmynderskap", och "den, som — — är under förmyndare ställd". RB 1 § 2 utesluter åter från nämndemansbefattning "den, som står under förmynderskap eller annans husbondevälde". Egentligen afser för närvarande uttrycket "råda öfver sig och sitt gods", att person är myndig och icke befinner sig i konkurs; jfr KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 2, Just. Omb. Berätt. 1879 s. 17 och 51, 1880 s. 83 och 1902 s. 116 samt Band II s. 52 not. 3. Därom kan erhållas särskildt intyg. Se rörande lösen därför KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 3 "bevis myndighets-" och beträffande stämpel KF $^{2}/_{6}$ 1899 § 3 "bevis annat"; jfr ofvan s. 103 not. 5.

[2] Jfr KkLgn §§ 6, 7 och 15—18.

[3] Jfr KkLgn §§ 94—107, 109, 125 och 126. Hindret finnes på liknande sätt formuleradt i Riksd. Ordn. § 26 mom. b, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 mom. b, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28 mom. b, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24 mom. d, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7 mom. b, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14 mom. b, KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. d och RB 1 § 2. I Riddh. Ordn. § 9 mom. 2 förvägras deltagande i adelsmöte "den, som sin egendom till borgenärers förnöjande afträdt och icke gitter visa, att, på sätt gällande konkurslag föreskrifver, konkursen blifvit nedlagd eller afslutad eller ock ackord fastställdt".

mellankommit eller, då förstnämnda slags påföljd ådömts endast på viss tid, denna utlupit[1]. Mera tveksamt ställer det sig, huru man skall utlägga »ovärdighet att föra andras talan». Beslut därpå kan nämligen hafva afgifvits ej allenast i anledning af fullmäktigs trolöshet mot hufvudman utan äfven på grund af oskickligt uppträdande i rättegångsmål[2]. Att i det senare fallet låta beslutet för all framtid grundlägga hinder att tjänstgöra såsom god man bjuder emot, så mycket mera som i rättspraxis det närmast tänkes hafva verkan vid den domstol, som afkunnat detsamma. Kommer ej detta till uttryck i beslutet, medför det väl dock jäf, ända till dess att i laga ordning domstolen återkallat sitt beslut. Längst gående äro de bestämmelser, som med dom på förlust af medborgerligt förtroende i verkan likställa åtal eller framtidsdom »för brott, som medför» eller, såsom det rättare borde heta, kan medföra sådan förlust. Mindre vikt ligger på hvad stadgats om framtidsdom, enär dess förekomst ju numera är ytterst sällsynt. Men både vid åtal och framtidsdom kunna sakförhållandena vara sådana, att, äfven om den tilltalade befunnes brottslig, förlust af medborgerligt förtroende ej skulle ådömas, hvadan en sakfällande dom häfde det jäf, som grundlagts

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 skulle i denna del alltså öfvensstämma med Riddh. Ordn. § 9 mom. 4, som dock uttryckligen säger: "den, som är eller varit förklarad förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att inför rätta föra andras talan". Strängare äro åter ej mindre Riddh. Ordn. § 9 mom. 3 än äfven RB 1 § 2 så till vida, som, hvad angår förlust af medborgerligt förtroende, hinder för beklädande af nämndemansbefattning följer redan af ansvars ådömande — enligt det förra lagrummet "för vanfrejdande brott" och enligt det senare "för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende". Detta har här tydligen ansetts böra följa däraf, att åtal eller framtidsdom rörande sådant brott förklarats utgöra hinder; jfr nedan s. 130 not. 1—2. Med afseende å ovärdighet att föra andras talan skiljer sig åter RB 1 § 2 icke från Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4. Eljes är hinder i allmänhet stadgadt allenast för den, som *är* förlustig medborgerligt förtroende eller förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan; jfr Riksd. Ordn. § 26 mom. c och d, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 mom. c och d, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28 mom. c och d, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24 mom. e och f, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7 mom. c och d, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14 mom. c och d samt KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. e och f.

[2] Jfr StrLgn 22 § 14 mom. 1 och RB 15 § 14 med RB 15 §§ 2 och 15 samt KB $^{27}/_{5}$ 1801 i BLgs V s. 358.

genom åtalet eller framtidsdomen[1]. Hvad särskildt angår åtal, är till sist detsamma visserligen till sin natur allenast ett öfvergående hinder. Men hvem som helst kan mot annan påyrka ansvar för gärning, hvarför han anger sig hafva varit föremål från den senares sida, och därigenom för längre tid sätta honom ur hans ifrågavarande medborgerliga rätt[2].

Jäf, som man särskildt saknar, äro dom på ovärdighet att i rikets tjänst nyttjas[3], afsättning från ämbete, förmynderskap eller förut innehafdt godmanskap[4] och straffvärdt förfarande vid val af gode män[5]. I dessa och liknande fall torde, vid lagens tystnad, man endast hafva att lita till valkorporationens månhet om sitt eget anseende[6].

I och för sig lära stadgandena i ämnet ej heller lägga hinder i vägen för val af kvinnor[7] eller utlänningar[8]. Just därför att god man i hufvudsak har att rikta sin tillsyn på

[1] Jfr StrLgn 2 § 19, RB 17 § 32 samt ofvan s. 129 not. 1 och nedan s. 130 not. 2.

[2] Jfr StrLgn 6 § 8. Med hänsyn till det i texten sagda har eljes allmänt åtal här ersatts med ett icke lagakraftvunnet utslag på förlust af medborgerligt förtroende; jfr Riksd. Ordn. § 26 mom. c, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 mom. c, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28 mom. c, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24 mom. e, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7 mom. c, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14 mom. c och KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. e. Då alla dessa lagrum äfven låta framtidsdom för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende, grundlägga hinder, synes dock följdriktigheten hafva kräft, att, om än ej längre åtal för sådant brott skulle hafva dylik verkan, det borde hafva varit tillräckligt ett fällande utslag, låt vara att därigenom icke sagda äfventyr ådömts; jfr RB 1 § 2 och Riddh. Ordn. § 9 mom. 3 samt ofvan s. 129 not. 1.

[3] Jfr Riksd. Ordn. § 26 mom. d, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 mom. d, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 28 mom. d, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 24 mom. f, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7 mom. d, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 14 mom. d och KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 26 mom. f.

[4] Jfr ofvan s. 74 not. 2.

[5] Jfr Riksd. Ordn. § 26 mom. e och StrLgn 10 § 16.

[6] Jfr ofvan s. 126 not. 1—s. 127 not. 2. Se dock rörande ovärdighet att i rikets tjänst nyttjas StrLgn 2 § 16 mom. 1.

[7] Jfr ofvan s. 47 not. 2 och s. 73 not. 3.

[8] Se däremot ÄB 20 § 8, Riksd. Ordn. § 26, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 8 och 14, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 10 och 27, KF om kyrkostämma m. m. $^{21}/_{3}$ 1862 § 4 och § 24 mom. a, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 7, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 §§ 5 och 9, KF om kyrkostämma m. m. i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 4 och § 26 mom. a samt RB 1 §§ 1 och 2.

förmögenhetsförvaltningen, är ej heller hänsyn att taga till hans trosbekännelse[1]. Vansinne samt oförmåga att fylla en god mans åligganden i anledning af vanförhet, hög ålder, sjuklighet, fattigdom eller andra dylika orsaker måste åter, äfven om de tillkommit efter val, anses vara sådana omständigheter, som i likhet med de lagstadgade jäfven berättiga vederbörande myndigheter, d. v. s. valkorporation och domstol, att afstänga god man från tjänstgöring. Tilläfventyrs äro i sådant hänseende tillräckligt verksamma sådana medel som hänvisning på annan god man och utseende af dylik. Men eljes finnes alltid utvägen att på grund af fastställd försummelse domstolen efter yrkande af allmän åklagare skiljer vederbörande från hans värf och vid behof påkallar fyllnadsval. Åsidosättande af de god man åliggande förpliktelserna måste nämligen vara laga orsak till hans entledigande[2].

B. Laga ursäkter.

Befrielse från godmanskap åtnjuter, förklarar lagen, allenast »den, som icke är bosatt inom den kommun, där valet förrättats; ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som efter fyra års tjänstgöring såsom god man är i ordning att från befattningen afgå; den, som uppnått 60 års ålder, samt den, som eljes uppgifver förhinder, hvilket af valmyndigheten godkännes»[3].

I denna del har alltså valkorporationen såsom ensam beslutmässig myndighet fria händer, dock att den, som fått åberopad laga ursäkt underkänd, må klaga hos högre myndighet i den för kommunala ärenden stadgade ordningen[4].

Med lagstadgandets afslutande bestämmelse synes för öfrigt det hafva varit onödigt att särskildt omförmäla »ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra». Äfven här äga ju nämligen vederbörande myndigheter att fatta sitt beslut under fri pröfning af föreliggande

---

[1] Jfr ofvan s. 70 not. 1—2.

[2] Jfr ÄB 20 § 8 samt ofvan s. 123 not. 1—2 och s. 126 not. 1—s. 127 not. 4.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4.

[4] Jfr ofvan s. 126 not. 1—3 och s. 127 not. 3—4.

omständigheter. Stadgandet gifver emellertid en fingervisning därpå, att af sysselsättning på annat håll särskildt beaktande bör ägnas åt anställning i statens tjänst. Lika litet som vid förmynderskap förlänar stadgandet åt staten befogenhet att genom förmän häfda någon sin företrädesrätt till ämbets- eller tjänstemannens arbetskraft[1].

Öfriga namngifna laga ursäkter tillstädja ej en fri pröfning. »Bosatt inom» kommunen är efter vanligt juridiskt språkbruk endast den, som därstädes är eller bör vara mantalsskrifven vid tillfället för valets anställande, men åter hvar och en sådan, utan hinder däraf att han jämväl har bostad på annan ort och mestadels därstädes uppehåller sig[2]. Fyraårig tjänstgöring såsom god man gäller såsom befrielsegrund allenast vid ordinarie omval och under villkor, att den oafbrutet fortgått under perioden närmast före den, hvarför valet anställes. Enligt regel kommer således ej heller i betraktande tjänstgöring enligt fyllnadsval[3]. Uteslutet är däremot icke, att person tillgodoräknar sig tjänstgöring inom annan kommun än den, hvari hans val ifrågasättes. Öfriga särskildt nämnda befrielsegrunder, uppnåendet af sextio år inbegripet, berättiga åter till afgång jämväl under löpande fyraårsperiod[4].

---

[1] Jfr ofvan s. 78 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 91 not. 2.

[3] I Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 tillerkännes afsägelserätt åt "den, som efter fyra års tjänstgöring såsom god man är i ordning att från befattningen afgå". Då det ej finnes annan regelmässig afgångstid än utlöpandet af den fyraåriga kalenderperiod hvarför de ordinarie valen anställts, kan tydligen ifrågavarande laga ursäkt åberopas allenast till befrielse från sådant val. Däremot synes lagen ej kräfva mera än tjänstgöring af inalles fyra år, oafsedt tiden och sättet för dess fullgörande. Härför talar också alldeles särskildt, att i förslaget till 1884 års lag det i stället för "efter fyra års tjänstgöring" stod "efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring", och att detta uttryckssätt återfinnes i de kommunala författningar, från hvilka bestämmelsen är hämtad; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 2, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 14 och KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 30. Märkas må dock, att ändringen till nuvarande lydelse vidtogs på grund däraf, att högsta domstolen fann sig böra anmärka "de i betraktande af tiden för godmansvalen oegentliga ordalag, som begagnats i fråga om god mans rättighet att efter fyra års tjänstgöring blifva från uppdraget befriad"; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 10. I sak afsågs alltså icke att göra någon ändring. Hvad, som förut var oegentligt, blef dock med omredigeringen tvetydigt och vilseledande; jfr KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 11 och KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 16.

[4] Jfr RB 1 § 2 samt ofvan s. 80 not. 1 och s. 126 not. 2.

4. Kompetensområde.

Inseende öfver förmynderskap förutsättes städse skola utöfvas af sådana gode män, som höra till kommun inom värjo af den underrätt, hvilken innehar öfverförmynderskapet[1]. För öfrigt tillämpas samma regler, som förklarats böra domstolar emellan afgöra behörigheten — alltså till att skilja ej mindre mellan gode män i kommuner inom samma underrätts domvärjo utan äfven hvad angår gode mäns tillsyn öfver sådana förmynderskap, som i egenskap af frälse lyda under hofrätt. Grundsatsen, att, i brist på öfverflyttning i laga ordning, tillsynen stannar, där den från början varit, har för kommunens del vunnit erkännande på samma sätt som för domstolarnes: och, hvad angår tillsynens öfvertagande i första hand, återfinnas jämväl de på tal om domstolarne fastställda rättssatserna. I fråga om barn i omyndig ålder heter det sålunda: »Förmynderskap, som för afliden persons arfvinge tillträdes, skall stå under tillsyn af gode männen i den kommun, där den aflidne vid dödsfallet haft sitt hemvist». För fall af omyndighetsförklaring i form af försättande i omyndighetstillstånd lyder åter föreskriften: »Varder den, som uppnått myndig ålder, ställd under förmyndare, sker tillsynen där den omyndige då har sitt hemvist»[2]. Mera tydliga och omfattande än motsvarande anvisningar rörande domstolarnes kompetens, tarfva de återgifna stadgandena likväl visserligen både utläggning och fullständigande och uppenbarligen i samma riktning som de förra[3].

Såsom redan antydts, förekomma äfven bestämmelser om tillsyns öfverflyttning från en kommun till annan. I denna del förordnar lagen: »Upphör omyndig att vara boende i kommun, där tillsynen utöfvas, eller finnes eljes för förmynderskapets öfvervakande nödigt, att tillsynen flyttas från en kommun till en annan, ankomme på rätten att därom förordna; dock skall tillsynen å förmynderskap, därå vårdnaden tillkom-

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 2 in fine och nedan s. 134 not. 1.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1.

[3] Jfr ofvan s. 26 not. 4—s. 28 not. 1, s. 95 not. 1—s. 99 not. 2 och s. 133 not. 1.

mer underrätt, alltid utöfvas inom kommun, lydande under rättens domvärjo»[1].

Redaktionen är så till vida otillfredsställande, som med reglerna om tillsynens första öfvertagande det måste kunna inträffa, att omyndig aldrig bott i den kommun, hvars gode män börjat att öfva inseende öfver den för hans del tillkomna förmynderskapsförvaltningen, och dock jämväl för dylikt fall det måste finnas en rätt att i anledning af den omyndiges hemvist utom kommunen flytta tillsynen[2]. Tvifvelsmål kan dock ej vara, att detta är lagstiftarnes mening, och ej heller, att jämte nyssnämnda orsak till förflyttning det alldeles särskildt bör komma i betraktande, att fastighet, tillhörig den omyndige, är belägen inom annan kommun. Tydligt är äfven, att i nu nämnda fall förflyttningen regelrätt bör ske till sådan kommun, hvari respektive den omyndige är mantalsskrifven eller har sin fastighet liggande. I motsats till hvad, som gäller om öfverförmynderskaps förflyttning, äger emellertid äfven på andra än omförmälda två grunder domstolen att förordna om ifrågavarande tillsyns öfvergång från en kommuns gode män till en annans[3].

Ändring af sistberörda natur beslutar domstol i besittning af öfverförmynderskap och underrätt städse inom sin domvärjo. Skulle en domstol på annan öfverlåta öfverförmynderskap, tillhör det principiellt den senare att bestämma den kommun, hvars gode män hafva att biträda densamma med tillsynen däröfver. Regelrätt torde emellertid särskildt beslut härutinnan uteblifva, enär, om laga grund för själfva öfverförmynderskapets förflyttning funnits, afgörande i ämnet tarfvas allenast för det fall, att tillfälligtvis den omyndige inom lagskipningsområdet för den domstol, som fått mottaga öfverförmynderskapet, har både mantalsskrifningsort och »fastighet, som utgör hans hufvudsakligaste tillgång», men i skilda kommuner. För en dylik händelse lär för öfrigt, i brist på bestämmande från domstolens sida, hemvistet få anses väga mera än

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 2, jfrdt med Just. Omb. Berätt. 1862 s. 130—131 och 132 samt 1881 s. 54.

[2] Jfr ofvan s. 95 not. 1—s. 99 not. 2 och s. 133 not. 2.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2, NJA II 1883 n:r 7 s. 11 och ofvan s. 91 not. 1—3.

fastigheten[1]. Hofrätt äger, med bibehållande af öfverförmynderskapet, flytta den af gode männen öfvade tillsynen äfven till kommun utom dess värjo, hvarför ock en förflyttning af jämväl öfverförmynderskapet i färre fall borde för frälse förmynderskap påkallas. Hofrätternas lagskipningsområden äro ju dessutom så vidsträckta, att, i mån som afståndet från myndlingens person och förmögenhetsförhållanden verkligen bereder hofrätten svårigheter i utöfvandet af dess omedelbara kontroll, den skall hafva haft rikliga tillfällen att vänja sig vid deras bärande[2].

Vanligen tillkomma beslut af ifrågavarande art på enskild framställning — väl oftast från förmyndare af bekvämlighetsskäl. I princip är dock jämlikt lagen förmynderskapsdomstolen, liksom vid öfverförmynderskaps öfverlåtande, berättigad att handla efter eget initiativ. De beträffande sistberörda slags ärenden utvecklade reglerna om behörighet att påfordra särskildt beslut och om klanderrätt lära dock äfven här få anses gälla. Lika är förhållandet med domstols skyldighet att meddela förmyndare beslutet om öfverflyttning och med beslutets omedelbara verkställighet[3].

5. Arbetsfördelning.

Fastän lagen hänskjuter till valkorporationernas fria afgörande att välja en eller flera gode män, talar den därefter för flera fall om gode män såsom gemensamt handlande personer. Detta är visserligen icke händelsen i fråga om anmärk-

---

[1] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 11 och ofvan s. 91 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 94 not. 1—2, s. 133 not. 2 och s. 134 not. 1. Exempel finnas för öfrigt, att mot lagen underrätt under bibehållande af öfverförmynderskapet uppdrager åt gode männen inom kommun under annan underrätts domvärjo att öfva tillsyn öfver visst förmynderskap. Det lär då vanligen ske för att till förmyndarens bekvämlighet bereda honom tillfälle att fullgöra sin årliga redovisningsskyldighet till gode männen i den kommun, hvari han är bosatt. Det ursprungliga förslaget till 1884 års lag lät förmyndarens hemvist bestämma den kommun, hvars gode män hade att bestrida inseendet öfver hans förvaltning. Ändring vidtogs på justitieombudsmannens erinringar; jfr Just. Omb. Berätt. 1883 s. 54, 55 och 60—62. Se ock ofvan s. 122 not. 3.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2 samt ofvan s. 91 not. 1 och s. 93 not. 1—7.

ningsrätt och förpliktelse att gå domstolen till handa[1], men däremot åter beträffande mottagandet af årliga räkningar eller dem ersättande anmälningar, afgifvande af bevis i anledning däraf, öfverlämnande af förteckningar eller anmälningar till underrätterna samt granskningen af räkningarne och hvad därtill hör[2]. Häraf skulle ju kunna dragas den slutsats, att, om ett flertal utsetts, de i sistberörda händelser ovillkorligen måste handla kollektivt. Detta lär dock icke vara förhållandet. Särskildt torde, äfven då flera gode män utsetts, en förmyndare få anses hafva uppfyllt sin årliga redovisningsskyldighet, då han till en af dem öfverlämnat räkning eller anmälan, och i dennes därom utfärdade intyg hafva fullgodt bevis på sin skyldighets fullgörande. Lämpligen afgifva däremot gode män sina förteckningar eller anmälningar i handlingar, som af dem gemensamt undertecknats. Intet hinder synes dock vara, att de hvar för sig redogöra för hvad de af förmyndarne bekommit. Det skulle sålunda också kunna hända, att, fastän domstol icke af alla en kommuns gode män mottagit förteckningar eller anmälningar, den ej har anledning att vidtaga särskild åtgärd, hvaremot, om för några förmyndares del det saknas uppgifter om deras fullgörande af sin skyldighet, domstolen naturligen i första hand med vitesföreläggande vänder sig mot de gode män, som ej låtit sig afhöra[3].

Af gode männens anmärkningsrätt följer åter med nödvändighet, att till hvad en af dem erhållit utaf förmyndares räkningar och anmälningar annan måste äga tillgång, så ock vara befogad att i anledning däraf hos vederbörande förmyndare äska företeende af värde- och bevishandlingar[4].

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12; se däremot i fråga om anmälan mot förmyndare KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 5.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6—10, 14 och 15; se dock äfven ibid. § 13.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 13.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 10 och 11. I Stockholm hafva gode männen för de frälse förmynderskapen, hvilka ej inbringa så ringa i lagstadgad arvodesprocent, gifvit sig själfva en viss organisation. En af dem tjänstgör såsom expeditionshafvande under mottagande af räkningar på annonserade tider. Arbetet med räkningarnes granskning fördelas enligt stadgade grunder, medan åter det sammanräknade arvodet utslås på dem lika. För öfrigt skola de på ett tillfredsställande sätt handhafva sitt uppdrag och begagna all sin författningsenliga kontrollrätt gent emot förmyndarne. Räkningarne pläga också åtföljas af verifikationer, som efter granskningen gode männen återställa. De ingifva än vidare till Svea Hofrätt förteckningar öfver mottagna räkningar; jfr ofvan s. 125 not. 1.

Förmynderskapen kunna dock äfven hafva blifvit föremål för en ordnad uppdelning på gode männen. En deras egen öfverenskommelse härutinnan gäller dock blott dem emellan och icke ens det, i mån som den kommer i strid med deras lagstadgade förpliktelser. Däremot torde fördelning, vidtagen af valkorporationen, åt alla håll äga full laga kraft. Korporationen har dock att i sammanhang med valets utgång underrätta domstolen om fördelningen, så att förmyndarne därstädes må kunna vinna kännedom om dem, till hvilka de hvar för sig hafva att hålla sig. På grund af den ständiga växlingen i förmynderskap kan i hufvudsak fördelningen för öfrigt ej gärna blifva annat än territoriell[1]. Af hvad, som sålunda sagts, följer dock äfven, att, om än val af ett flertal gode män icke i och för sig förbinder dem till ett kollektivt handlande, detta kan i större eller mindre omfång åläggas dem af valkorporationen, nämligen till den del som, efter hvad ofvan förmälts, lagbestämmelserna afse »gode män» och icke »god man»[2].

6. Arfvode och kostnadsersättning.

Gode männen äga att af förmyndare under deras inseende i årligt arfvode uppbära en procent »af den omyndiges räntor och andra inkomster»[3]. Med inkomster förstås här afkastning. Därunder faller sålunda icke hvad benefikt förvärfvas men ej heller stegring i kapitalvärde på grund af förändrade konjunkturer. Däremot kunde det ju ifrågasättas att såsom afkastning behandla dylik stegring, i mån som den har sin grund i besparade årliga vinstmedel, exempelvis en sålunda uppkommen värdeförhöjning på aktier. Därtill skulle dock höra en mellankommande försäljning och ej allenast ett ökadt kursvärde. Ej heller här bör dock lämpligen det tillåtas att påstå afkastning och arfvodesprocent. Därför talar svårigheten att i saken åstadkomma en tillfredsställande utredning, hvarförutom ett motsatt förfarande skulle hafva till följd, att sjunkande värden äfven skulle tagas i beräkning till minskning i arfvodesprocenten. Denna senare skall än vidare beräknas på

[1] Jfr ofvan s. 122 not. 3, s. 135 not. 2 och s. 136 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 136 not. 1—2.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 15.

nettoinkomsten, d. v. s. på hvad, som återstår, sedan från inkomstsidans slutsumma afdrag skett för räntelikvider och förvaltningskostnader, förmyndararfvode under de senare inbegripet[1]. Naturligen må åter icke afräknas utgifter på den omyndiges person. Att å andra sidan arfvode blott beräknas på afkastning under tid för förmynderskapsförvaltning och årliga räkningars laga afgifvande, säger sig självt. För det år, hvarför, i anledning af omyndighetstillstånds upphörande eller förmynderskaps öfverflyttande till annan kommun, gode män, under hvilkas tillsyn förmynderskapet hittills hört, ej hafva att mottaga årsräkning, ega de därför ej heller anspråk på arfvode och så allt vidare framgent[2].

Skulle, då flera än en god man tillsatts, valkorporationen dem emellan hafva fördelat förmynderskapen, får däraf anses följa en motsvarande fördelning af arfvodesrätten. Eljes åter lära, i brist på inbördes öfverenskommelse i ämnet, de hafva att dela efter hufvudtalet, oafsedt hvad arbete de insatt på sitt uppdrag. I allmänhet må väl dock äfven en deras egen fördelning af förmynderskapen få antagas innebära en däremot svarande fördelning af arfvodesrätten[3].

Ersättningsrätt tillerkänner lagen god man allenast för fall af hans beklädande med uppdrag att utföra sak mot förmyndaren. Däraf får ock dragas den slutsats, att allenast såsom kurator enligt särskildt förordnande god man har något att kräfva i nämnda hänseende. Eljes har för möjliga utlägg han att taga sin godtgörelse i det honom tillagda arfvodet[4].

Arfvode och ersättningar, guldna till gode männen, upptager förmyndaren i sina räkenskaper, årsräkningar och sluträkningar såsom en förvaltningsutgift. Vilja gode männen ej nöja sig med hvad dem tilldelats, må i vanlig rättegångsväg de instämma sina påståenden mot förmyndaren vid myndlingens forum domicilii[5].

---

[1] NJA 1879 s. 450.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 1 mom. 2, § 5 mom. 2 och § 6 mom. 2 samt nedan s. 162 not. 5—6.

[3] Jfr ofvan s. 136 not. 4—s. 137 not. 1.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, NJA 1879 s. 450 och nedan s. 144 not. 5.

[5] NJA 1879 s. 450.

III. Fränder.

Såsom förut angifvits, har, då någons omyndighetsförklarande påkallas, det bland annat ålagts hans »anhörige» att sörja därför. Därunder borde, sades det, inbegripas ej blott skylde utan äfven besvågrade[1].

Men därjämte införa bestämmelserna om förmynderskap äfven »fränder» såsom handlande personer. Såsom förmyndare skall efter omgifte fader taga »nästa mödernes fränders råd i de mål, som barnens välfärd angå», och moder åter före omgifte hafva »rätt att förestå sina barn och deras gods med nästa fädernes fränders — — råd». »Närmaste fränders råd» skall vid ifrågasatt afhändelse af omyndigs fasta egendom inhämtas eller, såsom det på annat ställe närmare bestämmes, domstolen före dylik saks afgörande höra »nästa fränder». Slutligen äga »den omyndiges fränder» att hos gode männen taga del af »förmyndarräkning» och »i afseende däråa» göra anmälan hos domstolen, på sätt som för gode mäns del stadgats[2].

Här är tydligen tal allenast om skyldemän. Det är resterna af den bestämmande och kontrollerande myndighet, som i äldre tider utöfvades af släkten ensam i dess sammansättning af skyldemän på fäderne- och mödernesidan. Utan betydelse är ej heller, att i allmänhet det talas om »nästa» eller »närmaste» fränder, men på sistberörda ställe åter om fränder utan någon som helst bestämning. Sin kontrollerande myndighet utöfvar hvar frände för sig och utan villkor af att stå den omyndige närmast i arfsordningen. Men detta är något nytt och har föranledts däraf, att i detta hänseende släkten ej längre intager den främsta platsen. Hvad angår släktens deltagande i förmynderskapsförvaltningen, bestå åter äldre stadganden, afseende släkten såsom kollektivt uppträdande men allenast sådan densamma företrädes af de närmaste arfvingarne. Att, där hinder för de närmaste arfvingarnes del förefinnas, de emellertid kunna och böra ersättas af de därpå i ordningen följande och så allt vidare, öfverensstämmer alltför mycket med arfsordningen och i allmänhet med

[1] Jfr ofvan s. 29 not. 2.

[2] ÄB 20 §§ 1 och 2 samt 22 § 3, JB 4 § 8 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14

äldre tiders uppfattning af släktförhållanden och hvad därtill hör, för att icke grundsatsen äfven här skulle gälla [1].

---

[1] Jfr ÄB 15 §§ 1—3, 5 och 7. — Att släkten i allmänhet och ej allenast förmyndaren hade att råda i fråga om afhändelse af omyndigs fasta gods, lär få anses hafva varit en gammal germansk grundsats; jfr UL JB 4 § 5 och 8 § 3, SmL JB 9 § 4, HL JB 8 § 1, WmL I BB 7 pr. samt II JB 9 och 12. Härvid framhölls för öfrigt stundom alldeles särskildt, att den släkt, hvarifrån jorden kommit, ägde bestämmanderätt (WmL I BB 7 pr., jfrdt med ÖGL GB 18), och stundom åter, att släkten på båda sidorna skulle vara företrädd (HL JB 8 § 1). Uppmärksamhet förtjänar ock GotlL I 20 pr., som tillförband syskon att lefva samman i oskift bo och, där jord behöfde afhändas för födas anskaffande, anbefallde, att den skulle till lika andelar för dem alla pantsättas. Redan tidigt möta dock äfven spår af romerskt inflytande. Hvad, som var stadgadt om jord, finnes lämpadt äfven till värdefullare lös egendom och i stället för fränder gaf domstol sitt samtycke till afhändelse af fast egendom; jfr ÖGL GB 18 och Eghna sal 21 pr. Allenast den senare grundsatsen kom dock att vinna bestånd. Domstolens samtycke har för öfrigt tydligen varit ett samtycke till frändernas afhändelse och sålunda ej uteslutit deras medverkan; jfr WmL II JB 12. Att domstolen fick befattning med försäljning af omyndigs fasta egendom, föll sig åter helt naturligt, då med hänsyn till bördsrätten hvar, som ville sälja sin arfvejord, skulle lagbjuda densamma på tinget. Det påträffas också särskild bestämmelse, att försäljning af omyndigs jord städse skulle lysas på tinget; jfr VGL I JB 3 § 3 och II JB 7. Föreskrifter i denna del blefvo dock obehöfliga, sedan med svealagarne köp af fast egendom i allmänhet slöts på tinget. Däremot påträffas äfven i en senare tid förordnanden, som gåfvo den omyndige rätt att efter uppnådd myndighet häfva den af förmyndare och fränder för hans del ingångna rättshandeln. Med afseende å skifte, som ej varit den omyndige till gagn, finnes sålunda en dylik rätt honom tillförsäkrad i ÖGL Eghna sal 20 pr., UL JB 8 § 1, SmL JB 12 § 5 samt WmL I BB 7 § 1 och II JB 7. Grundsatsen — antagligen återgifvande den romerska föreskriften, att, då myndighetens tillåtelse grundade sig på falska uppgifter, den kunde beröfvas sin laga verkan genom en inom viss tid efter myndigblifvandet sökt restitutio in integrum — har dock uttalats jämväl för fall af försäljning i rätt nöd (ÖGL Eghna sal 21) och för hvilken som helst afhändelse (Magnus Erikssons Stadga 1335 § 4 hos Hadorph s. 11). I båda dessa senare fall var dock klandertiden uttryckligen inskränkt till tre år efter uppnådd myndighet. På detta sätt lades alltså afgörandet öfver rättshandelns bestånd hvarken hos förmyndare, fränder eller domstol utan hos den omyndige själf. Därmed lär hafva stått i samband, dels att förmyndare finnes hafva sålt fast egendom med sin myndlings samtycke och dels att efter myndigblifvande den senare plägade uttryckligen bekräfta afhändelsen; jfr Liljegren, Diplom. Suec. ($^{21}/_{6}$ 1348) VI s. 40 samt SRAPB ($^{11}/_{3}$ 1375 och $^{1}/_{5}$ 1394) I s. 351 och II s. 269. Bruket att låta den omyndige deltaga i eller närvara vid ett honom vidkommande rättsärende — ett motstycke till förhållandena vid det romerska tutelet och troligen en dess efterbildning — omförmäles för öfrigt äfven i rättsböckerna, särskildt i sådana, som ej nämna något om myndigblifvens ifrågavarande klanderrätt; se VGL I JB 3 § 3 och II JB 7, jfrda med ÖGL VinsB 10, HL ÄB 7 § 2 samt VGL I Af mandr. 1 § 1 och II DrB 2. Till den del som

Men, så snart det är tillgång till fränder i ett när-

---

samma klanderrätt vunnit erkännande, beredde emellertid förfarandet ej något skydd mot dess utöfvande. Tidsfristen därför stod åter i öfverensstämmelse med hvad, som gällde om laghäfd, nämligen att treårig oklandrad besittning af jord skyddade mot annans anspråk, och att för dem, som för tillfället ej själfva kunde bevaka sin rätt, samma tid började löpa ej från laga fång utan från den senare dag, då förmåga i nämnda afseende vanns, och sålunda för omyndig från dennes myndigblifvande; se VGL III 112, UL JB 9 § 4, SmL JB 9 § 2, HL WiþB 16 pr., MELL EghnoB 25 pr., ChLL JB 18 pr., Carl IX:s Lgfslg JB 21 och Ros. Lgfslgt JB 17. Tiden var därför att iakttaga jämväl enligt de senare rättskällor, som tillerkände omyndig klanderrätt, utan att i sammanhang därmed inskränka dess utöfvande i tiden; jfr MELL EghnoB 18, ChLL JB 16, Carl IX:s Lgfslg JB 17 och Ros. Lgfslgt JB 15. Allt detta gäller dock allenast landsrätten. I stadsrätten, som icke kände den treåriga laghäfden men väl myndigblifvens klander af en för hans räkning företagen fastighetsafhändelse, synes för ändamålet man, i anslutning till hvad stadgats om bördsklander vid försummadt hem- och uppbud, hafva unnat honom en tid af natt och år efter myndigblifvandet; jfr StLgn JB 2 § 1 och 10 samt KR $^{2}/_{11}$ 1627, $^{28}/_{4}$ 1629 och $^{5}/_{3}$ 1664 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 98. Men här möter också, nämligen i förordningen om förmyndarkammare i Stockholm, först uttrycklig föreskrift, att afhändelse efter fränders hörande och enligt myndighets beslut stode fast och ej kunde ryggas; jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 11 hos Schmedeman s. 475. För landsrättens del stadgade sig åter den ordning, att förmyndarens försäljning i samråd med fränder och under bifall af domstolen väl skulle hafva laga verkan men dock allenast så, att den omyndige liksom annan skulle äga att börda jorden åter eller, såsom det hette i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 29 hos Schmedeman s. 580, "Bördz-Rätten hwariom och enom som Lag förmår förbehållen"; jfr 1664 års förslag till förmyndarordning hos Posse s. 190 och KD $^{13}/_{11}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 95. Åt samma grundsats gaf jämväl KF om bördsrätt på landet $^{27}/_{6}$ 1720 § 8 hos Modée I s. 217 uttryck. Det bestod således alltjämt en myndlingens klanderrätt men allenast i form af en bördS- och lösetalan inom tid för laga ståndS åkomst och sålunda äfven inom tid, löpande utan hinder af omyndighetstillståndet; jfr rörande fatalietiden för omyndigs bördsklander redan VGL II Add. 11 § 8. Af de 1734 års lag föregående förslagen gifva i öfverensstämmelse med den skildrade utvecklingen de tidigare olika stadganden för stad och land. Till fastighetshandel i stad fordrades allenast förmyndares samråd med fränder och inhämtande af domstols samtycke, hvaremot på landet full trygghet vanns först genom laga ståndS åkomst; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 3 och 4, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 2 och 3 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 2 och 3. Trots invändningar bibehölls åt den omyndige ifrågavarande bördsrätt till egen fastighet; jfr LgC Prot $^{5}/_{3}$ 1713 hos Sjögren III s. 119. Då de för land och stad skiljaktiga bestämmelserna ersattes med de nu i ÄB 22 § 3 gifna gemensamma, kom dock stadgandet om laga stånd att få sin plats i JB 4 § 8; jfr Fslgn till ÄB 1723 kap. 26 § 3, 1726 kap. 24 § 3 och 1730 kap. 22 § 3 samt Fslgn till JB 1723 kap. 4 § 8. Från början innehöll åter det lagrum, som i förslagen motsvarade nu gällande JB 4 § 8, allenast en hänvisning till föreskrifterna i ÄB; jfr Fslgn till JB 1695 och 1697 kap. 5 § 3 hos Sjögren IV s. 197 och 232 samt 1713 kap. 5 § 3

mare arfsled, behöfver ej hänsyn tagas till dem, som befinna

---

och 1715 kap. 5 § 4. Anmärkas må för öfrigt, att ursprungligen nuvarande JB 4 § 7 gaf, då "öfwermaga, jungfru eller weetwilling" själfva afhändt sig sin jord, ej blott deras förmyndare klanderrätt utan äfven dem själfva, nämligen inom natt och år respektive "sedan öfvermagi till sina laga åhr kommer, möö gifft, eller weetwilling wettande warder"; jfr Fslgn till JB 1695 och 1697 kap. 6 § 8 hos Sjögren IV s. 199 och 235 samt 1713 kap. 6 § 8. Såsom det från den gammalsachsiska rätten lånade uttrycket "till sina laga åhr kommer" tillräckligen utmärker, afsågs härmed uppnåendet af femton år; jfr ofvan s. 14 not. 3. Stadgandet, följande omedelbart efter JB 6 § 4 i 1734 års lag, kastar sålunda ljus öfver ej mindre sitt eget innehåll enligt den slutliga affattningen än äfven öfver nyssnämnda lagrum, hvilket i hufvudsak hade från början samma lydelse som i 1734 års lag; jfr Fslgn till JB 1695 och 1697 kap. 6 § 7 hos Sjögren IV s. 199 och 235 samt 1713 och 1715 kap. 6 § 7, 1723 kap. 6 § 5 och 1730 kap. 6 § 4. Den i nuvarande JB 4 § 7 omförmälda afhändelsen från omyndigs sida måste hafva varit afhändelse, verkställd af man under femton år och afseende egendom under förmyndarens förvaltning. Då åter i JB 6 § 4 enligt 1734 års lag det särskildt tillades förmyndare rätt att för öfvermage utöfva bördsrätt, har däri legat förbud för omyndigs eget uppträdande i saken, allenast så länge han ännu icke uppnått femton år; jfr ofvan s. 14 not. 3. Hvad angår föremålet för afhändelsen, undanrödjes allt tvifvelsmål om det förra påståendets riktighet därigenom, att i senare förslag nu gällande JB 4 § 7 finnes försedd med tillägg, att, om förmyndaren sålt den fasta egendomen med rättens samtycke, skulle handeln stå fast och ingen äga rätt att densamma kvälja; jfr Fslgn till JB 1715 och 1717 kap. 6 § 8. Att härmed det ej afsågs att för dylikt fall uppgifva den omyndiges bördsrätt, ses emellertid af en i det förra förslaget gjord randanmärkning, hvari det härutinnan göres förbehåll. Sådan JB 4 § 7 nu lyder, möter den åter i Fslgn till JB 1723 kap. 4 § 7. Det var ju också naturligt, att, då man i öfrigt uppgaf att låta fatalietid för omyndigs klander löpa först från omyndighetstillståndets upphörande, man förfor sammaledes, då han själf verkställt afhändelsen. För ifrågavarande fall skedde det dock visserligen på det sätt, att man, utan anvisning på särskild tid för klanders anställande, kort och godt förklarade rättshandeln ogill. — I betraktande af skildrade historiska föregåenden till JB 4 § 8 kan emellertid det ej vara tvifvelsmål, att, i mån som lagrummet gör rättshandelns bestånd beroende af "laga stånd", det trädt ur kraft, sedan bördsrätten afskaffats genom KF $^{21}/_{12}$ 1857 och $^{22}/_{12}$ 1863. För öfrigt var ifrågavarande klanderrätt visserligen ej till stort gagn, hvarför man ock redan från början af laghäfdens ersättande med lagaståndstiden finner talan på grund af förmyndares laga försäljning vänd mot honom själf i form af ersättningsanspråk; jfr KD $^{6}/_{3}$ 1686 och $^{27}/_{10}$ 1668 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 92 och 104. — En erinran om det äldsta rättsskicket gaf Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 3, då till uteslutande af myndigblifvens klandertalan på försäljning och på byte af fast egendom på landet den förutom rättens samtycke och laga stånd fordrade, att rättshandeln också hade varit honom till nytta. Såsom i öfriga fall af olaga rättshandel skulle han eljes äga att inom natt och år efter sitt myndigblifvande anställa talan på ogiltighet; se däremot LgC Prot $^{22}/_{5}$ 1690 hos Sjögren I s. 261. Märk ock hos Nilsson s. 302—303 hemställan, att förmyndare jämte fränder skulle allena äga att råda öfver

sig i ett fjärmare[1]. Fränder, som på en eller annan grund gått miste om sin arfsrätt, äro åter att betrakta såsom obefintliga[2]. Å andra sidan spelar ingen roll, att vederbörande står längre ned i ätten än den omyndige[3]. Nu mera torde ej heller kvinna böra lämnas utom räkningen. För den, som står under målsman, äger emellertid denne att handla och sålunda jämväl för gift kvinna hennes äkta man. Här kommer alltså besvågrad i lika ställning med skylde men dock visserligen icke på grund af svågerlaget[4].

Allt detta är att iakttaga, då fråga uppstår om att höra närmaste fränder rörande ifrågasatt förfogande öfver omyndigs egendom. Hvad åter vidkommer fränders medverkan i förmynderskapsförvaltningen såsom rådgifvare till fader eller moder, har detta kommit ur bruk — en naturlig följd däraf, att det forna deltagandet ersatts med ett rådgifvande utan att det anvisats former för rådens inhämtande och afgifvande samt äfventyr fästs vid föreskriftens åsidosättande[5].

Huru med frändes kontrollerande myndighet är förenad rätt att påfordra domstols vidtagande af åtgärd mot förmyndaren och i ärendet fullfölja talan och huru åter talerätt saknas till hindrande af förmyndares dispositioner öfver myndlingens fasta egendom, har i det föregående redan omhandlats[6]. Ej heller eljes grundlägger släktskap någon behörighet att i annan ordning, än den fränderna förunnade anmälningsrätten

---

afhändelse och domstol ej genom deltagande däri hindras från att fullt opartiskt döma i en senare därom uppstånden tvist.

[1] Jfr ÄB 18 § 4.

[2] Jfr ofvan s. 72 not. 4—s. 73 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 52 not. 1.

[4] Jfr NJA 1882 s. 97.

[5] Jfr ofvan s. 42 not. 2—s. 45 not. 5. Se dock ännu Riksens Ständers beslut 1770 hos Flintberg II s. 344—346, hvarigenom enkas förlikning om arf efter hennes broder förklarades ogill för hennes omyndiga barns del, enär hon handlat utan ej mindre förmyndares än äfven närmaste fränders råd. Äfven hos LgK 1818 ÄB 15 §§ 1 och 3 samt 1826 ÄB 14 §§ 1 och 2 gå alltjämt 1734 års lagstadganden igen. LgB ÄB 12 § 1 och Mot. s. 54—55 hade åter strukit bestämmelserna i ämnet såsom nu mera saknande praktisk betydelse och mötte härvid i det hela ingen gensaga; se dock Schlyter ibid. Prot. s. 104.

[6] Jfr ofvan s. 104 not. 5—s. 105 not. 1, s. 107 not. 4—s. 108 not. 1 och s. 110 not. 5. Att, där enka ej själf utöfvar förmynderskap för sina barn, hennes anmälan mot förmyndaren särskildt ansetts böra förtjäna domstolens beaktande, ses af KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 10 hos Schmedeman s. 574; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 8.

föranleder, taga sig talan mot förmyndaren å den omyndiges vägnar [1].

Sin rätt att hos gode männen taga del af förmyndarräkning utöfva fränderna lämpligen i form af begäran att mot skälig ersättning utfå afskrift. Det får anses åligga vederbörande god man att lämna sådan, så framt han icke är i tillfälle att inom den närmaste tiden tillhandahålla räkningen för frände eller dess ombud på lämplig plats i och för afskrifts tagande genom deras egen försorg. Fastän lagen talar allenast om »förmyndarräkning», må för öfrigt gode männen anses skyldige att, i mån som de därtill äro i tillfälle, låta fränder få kännedom icke allenast om den sista årsräkningen utan äfven om alla de föregående. Granskningsrätten blefve för flertalet fall eljes utan synnerlig nytta [2]. Däremot kan, vid lagens tystnad, frände ej göra anspråk på att få tillgång till värdehandlingar, detaljräkningar eller verifikationer till räkningarnes särskilda poster. Mot förmyndaren äga de icke att härutinnan framställa anspråk; och, huruvida till deras förmån gode männen skola begagna sig af sin rätt i nämnda hänseende, detta beror helt och hållet af de senares fria vilja [3].

Lagen talar om fränders anmälningsrätt allenast i sammanhang med granskning af förmyndarräkning. Äfven annan omständighet bör dock kunna gifva uppslag till ifrågavarande rätts begagnande. Särskildt kan det ej vara förmenadt frände att på grund af vanvård i personligt hänseende påyrka förmyndarens entledigande [4].

I anledning af hvad frände i myndlingens intresse vidtager har han ej någon rätt till ersättning för hafda kostnader och än mindre anspråk på arfvode [5].

---

[1] NJA 1874 s. 188 och 1884 s. 461; jfr ofvan s. 118 not. 2—s. 119 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 117 not. 4—s. 118 not. 1 och s. 139 not. 2.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 10 samt ofvan s. 113 not. 1 och s. 115 not. 2—3.

[4] Jfr ofvan s. 117 not. 1 och s. 139 not. 2.

[5] Se däremot rörande god man Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 12 och 15 samt ofvan s. 120 not. 3 och s. 137 not. 3—s. 138 not. 4. — Öfverflyttandet af tillsynen öfver förmynderskap från fränderna och till det allmänna, företrädt af kommunvis utsedde gode män, är en af de få punkter, på hvilka den svenska förmynderskapsrätten har att uppvisa en säkert känd historisk utveckling. I mån som före 1734 års lag landsrätten omhandlade årlig redovisningsskyldighet för förmyndaren, skulle den städse afläggas inför fränderna; se UL ÄB 7 § 3, WmL II ÄB 8 § 2, MELL GB 21 och CHLL GB 20, jfrda med Ros. Lgfslgt GB 15. StLgn GB 15 § 1 förklarade åter redan,

IV. Myndlingens anmälningsrätt mot förmyndaren.

Ej på något sätt har vid ifrågasatt disposition öfver omyndigs egendom talerätt tillerkänts honom själf. Det sättes ej i fråga, att domstolen skall låta sitt samtycke föregås af hans hö-

---

att i brist på fränder räkning skulle göras "borghamestarom ok radhmannom". Här trädde således domstolen själf in i frändernas ställe. Behofvet af en statslig kontroll synes därpå efterhand hafva gjort sig kännbart äfven på landsbygden. Sålunda skulle enligt Carl IX:s Lgfslg GB 5 och 7 räkning väl afläggas inför fränder men vid domstols sammanträde. Första spåren af det nuvarande godmanskapet möta dock i KSt $^{25}/_{2}$ 1598 hos Schmedeman s. 116, som förordnade: "men är thet så, att näste fränder icke till then ålder äro komne, eller och elliest utan Landz stadde, då skola fyra beskedelige Män uti lagsagu, ther Öfwermage boor, tillsättias och förordnas, som samma räkenskap öfwersee och barnsens bästa weta och befordra"; jfr 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. §§ 18—26 och 31—33. Det var ock tydligt, att, i mån som fränderna i allt talrikare fall underläto att begagna sin granskningsrätt, domstolen skulle hafva svårt att jämte sina öfriga uppgifter fullgöra ifrågavarande värf. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 33 hos Schmedeman s. 581 gaf därför densamma en rätt att för ändamålet begagna en "thes tilordnade"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 1, 1692 och 1694 kap. 27 § 1 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 28 § 1. Rätten utbyttes i 1734 års lag ÄB 23 § 1 mot en förpliktelse; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 25 § 1 och 1730 kap. 23 § 1. En annan lättnad bereddes därigenom, att, då fränder ej kräfde årliga räkningar, förmyndarens räkenskapsskyldighet inföll först efter längre mellanrum, enligt 1734 års lag ÄB 23 § 1 först hvart tredje år; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 33 hos Schmedeman s. 581, Fslgn till ÄB 1726 kap. 25 § 1 och 1730 kap. 23 § 1, LgK 1818 ÄB 16 § 10 och 1826 ÄB 15 § 10. Emellertid hade, sedan 1843 kommunalväsendet på landet ordnats, det uppstått tanken att för förmynderskapens tillseende taga kommunerna i anspråk. Jämte det att KF $^{19}/_{5}$ 1845, i anslutning till LgK 1818 ÄB 16 § 10 och 1826 ÄB 15 § 10, bland annat uttryckligen stadgade att, där fränder ej funnos eller ville granska afgifven treårsräkning, densamma skulle ingifvas till rätten, infogade den sålunda i ÄB 23 § 1: "Stad, socken och härad egen utse gode män, en eller flera, att hafva tillsyn öfver förvaltningen af dithörande omyndigas egendom; och ege sådan god man samma granskningsrätt, som närmaste fränder tillagd är"; jfr SJA XI s. 1—31 och 211—216 samt ofvan s. 118 not. 2. Häraf blef i KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 3—7 en plikt för gode män, utsedde af respektive stad och socken eller flera socknar gemensamt, att granska de årliga räkningarne och eventuellt, vid bristande val på landet, för socknenämnden; jfr LgB ÄB 13 § 10 och 23, FttgvFslg $^{8}/_{6}$ 1839 s. 56 och 87 samt 1859 års konkurslagsförslag s. 49—51 och 94. Det var ej längre tal om rättens utseende af god man, räkning förklarades på nytt skola ovillkorligen afgifvas hvart år men ej längre till domstolen utan till gode männen eller socknenämnden, och frändernas granskningsrätt var såsom nu redan något tillfäl-

rande; och i enlighet härmed äger han ej att klandra meddeladt beslut i nämnda slags ärende[1]. Ej heller kan under fortsatt omyndighet han anlägga sak mot förmyndaren, hvarken i ersättningsväg[2] eller till rättelse i förvaltningsåtgärd — det senare ej ens till vinnande af förhöjda existensmedel[3] eller i andra den personliga vårdnaden vidkommande angelägenheter[4].

Hvad angår den allmänna tillsynen öfver förmyndarförvaltningen, har det åter förordnats: »Är omyndig till de år kommen, att han själf kan finna, att förmyndaren ej väl förvaltar hans egendom, stånde ock den omyndige fritt att det hos rätten angifva»[5].

Bestämmelsen ansluter sig till den, som lämnats rörande frändes anmälningsrätt, utan att dock för den omyndiges del ställa befogenheten i samband med tillgång till de årliga räkningarne. Det torde sålunda bero på gode männen att

---

ligt och underordnadt. Så till vida höll åter KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 4 fast vid den närmast förutvarande ordningen, som förmyndare hade dels att jämte räkningen öfverlämna till gode männen "ett utdrag därur, innehållande summarisk uppgift af den omyndiges behållning", och dels att, sedan han återfått detta, försedt med anteckning om räkningens mottagande, ingifva detsamma till domstolen. Sedan det ursprungliga förslaget till 1884 års lag i sina §§ 6 och 7 för normalt fall ålagt gode männen att jämte sagda utdrag till domstolen aflämna förteckningar eller anmälningar rörande mottagna redovisningar, togs genom samma lag i dess slutliga redaktion ännu ett steg längre i den inslagna riktningen, då det uteslöts allt hvad om utdragen funnits stadgadt; jfr Just. Omb. Berätt. 1883 s. 55 och ofvan s. 113 not. 4. Det ströks därmed under, att den materiella granskningen i allo skilts från domstolen och lagts till gode männen; se anmärkningar i högsta domstolen häremot i NJA II 1883 n:r 7 s. 12—13 och 14. Till någon domstolens undersökning i sak hade dock ifrågavarande utdrag icke ledt, hvaremot deras registrering medförde åtskilligt omak för registerförarne och äfven frestade domstolarne att rörande mottagandet obehörigen expediera protokollsutdrag till förmyndarne under tagande af lösen; jfr Just. Omb. Berätt. 1865 s. 31, 1867 s. 20 och 45 samt 1883 s. 62. I full enlighet med lagförändringen afsågo öfriga väsentliga nyheter i 1884 års lag att utveckla och närmare ordna godmansinstitutionen: afskaffandet af kommunalnämndens subsidiära granskningsplikt, sättet för kontroll öfver godmansvals förrättande, bestämmandet af tjänstgöringstid, kompetensområde samt laga jäf och ursäkter, granskningens utsträckande till värdehandlingar och god mans åläggande att tillhandagå domstolen med upplysningar och talans utförande mot förmyndaren; jfr ofvan s. 113 not. 1—s. 135 not. 3.

[1] Jfr ofvan s. 110 not. 1 och 5.

[2] NJA 1884 s. 518; jfr ofvan s. 118 not. 2.

[3] Jfr NT 1886 s. 126; se vidare nedan s. 178 not. 2.

[4] Jfr Band III s. 52 not. 1—s. 53 not. 1.

[5] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14.

efter omständigheterna villfara eller afvisa omyndigs begäran att erhålla sådan tillgång. Enligt lagen skall för öfrigt anmälan afse sättet för egendomens förvaltning, hvarförutom, så framt därmed särskildt yrkande förenats, detta tydligen förutsatts skola hafva förmyndarens entledigande till innehåll [1]. Emellertid lär i tillämpliga delar allt hvad sagts om frändes anmälningsrätt få anses gälla, så att beaktande äfven kan ägnas åt omyndigs anmälan af vanvård i personligt hänseende samt åt påståenden, att det må åläggas förmyndaren att ställa säkerhet, eller att god man må förordnas att mot denne i ett eller annat afseende utföra talan. Äfvenledes må den omyndige fullfölja talan mot beslut, som meddelats i anledning af hans framställning [2]. Huruvida det skall komma till beslut eller med andra ord framställningen på något som helst sätt upptagas till pröfning, beror dock af domstolen. Finner denna de lagstadgade villkoren för omyndigs talerätt brista, behöfver densamma alldeles icke ägna beaktande åt hvad af honom andrages; och för sådant fall lära icke vanliga rättsmedel stå

---

[1] Bestämmelsen återfinnes först i p. 2 af KFkl $^{30}/_{10}$ 1721 hos Modée I s. 305—306 — samma förordning, som höjde myndighetsåldern från 15 till 21 år. Villkor för anmälningsrätten voro därstädes fyllda 15 år och därutöfver, att den omyndige till "god eftertancka om sin wälfärd kommen är". Han ägde då att, om han funne "Förmyndaren uti en eller annor måtto icke wäl och förswarligen handla med des lösa och fasta Arf", vid domstolen "sin skäliga talan angifwa och lagligen utföra". Befanns anmälan mot förmyndaren grundad, "förordne tå", heter det vidare, "Domaren en annan god och skickelig Man i des ställe". Denna ursprungliga affattning har i hufvudsak bibehållit sig vid senare redaktionsförändringar. Med 1734 års lag ÄB 23 § 1 bortföll endast fordran på att den omyndige skulle hafva uppnått viss ålder, då hans utöfvande af talerätt ställdes i beroende däraf, att han vore "till de år kommen, att han själf kan finna, det förmyndaren ej väl dess egendom förestår"; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 25 § 1 och 1730 kap. 23 § 1. I fortsättningen hette det dock, att för sådant fall han ägde "att sin rätt utföra, ändå att han öfver sitt arf ej råda får, förr än han till laga ålder kommit". Då, på sätt texten till föregående not utvisar, allt detta uteslöts genom KF $^{19}/_{5}$ 1845, aflägsnades hvarje hinder för att låta lagrummet gälla äfven till förmån för omyndig kvinna och gafs äfven för omyndigs del uttryck åt den då godkända grundsatsen, att under bestående förmynderskap väl åtgärd mot förmyndare må påkallas men ej hans förvaltning göras till föremål för klander i rättstvist; jfr KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 6, LgK 1818 ÄB 16 § 11, 1826 ÄB 15 § 11, LgB ÄB 13 § 12 och ofvan s. 118 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 86 not. 1, s. 104 not. 5—s. 105 not. 1, s. 107 not. 7—s. 108 not. 1, s. 143 not. 6 och s. 147 not. 1.

till buds utan allenast anmälan mot domstolens ledamöter i och för åtals anställan på grund af tjänstefel[1].

Enligt lagen skall ju åter omyndig hafva hunnit »till de år», att han kan anses hafva vunnit insikt och urskillning att bedöma föreliggande sakförhållanden. Domstolen har alltså i främsta rummet att se till åldern utan att dock vara bunden af vissa års uppnående. Att i regel fordra minst 15 år torde för hvarje fall vara försvarligt. Men naturligen äro här liksom eljes vansinne och förståndssvaghet laga orsaker för att vägra upptagande af rättslig framställning; och till sist hänger det alltid på de anspråk, som med afseende å sakens beskaffenhet böra ställas på den omyndiges förståndsmognad[2].

På grund af domstolens rätt att af eget initiativ ingripa mot förmyndaren är densamma äfven i tillfälle att lyssna till framställningar af hvem som helst — det må nu vara borgenär eller annan med enskildt intresse i saken eller ock person, som låter leda sig af andra bevekelsegrunder. Det stannar dock vid en rätt att göra anmälan utan förpliktelse för domstolen att därtill taga annan hänsyn, än den själf finner för godt[3].

Fjärde Kapitlet.

Registerväsende.

Hvad af registerväsende i förmynderskapsmål förekommer behandlas lämpligen i sammanhang med redogörelsen för tillsynen öfver förmyndarne. Allenast i detta afseende fyller det nämligen en roll[4]. På grund däraf sker i allmänhet ej heller någon inregistrering för sådana barn i omyndig ålder, hvilka hafva båda föräldrarne i lifvet[5].

---

[1] Jfr ofvan s. 105 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 147 not. 1.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 2 och § 12 samt ofvan s. 105 not. 1.

[4] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 2, jfrd med KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 och nedan s. 151 not. 4.

[5] Jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 5—6 och 11—13 samt ofvan s. 88 not. 4 och s. 96 not. 1. Å andra sidan förekommer det också, att, då en af föräldrarne aflidit, domstol, när boupptecknigen efter honom inkommer, antecknar den efterlefvande såsom förmyndare, så framt ej förslag på annan gjorts; jfr nedan s. 155 not. 2—s. 156 not. 4.

I en särdeles viktig punkt hafva för öfrigt inga som helst anstalter träffats till framtida upplysning om hvad i förmynderskapsväg förekommit. Det har nämligen ej stadgats något rörande förvar och ordnande af förmyndarnes årliga räkningar. Sedan de öfverlämnats till gode männen, beror i nämnda hänseenden det helt och hållet på de senare, hvad med dem kommer att ske[1].

Bortsedt från sagda räkningar, är rörande förmynderskap besked att hämta i särskilda protokoll och register, förda af domstolarne i deras egenskap af öfverförmyndare. Härutinnan har man att hålla sig till dels särskildt »protokoll öfver förmyndares tillsättande och entledigande», dels domboken eller hvad af anteckningar om rättsförhandlingar och beslut i högre rätt motsvarar densamma dels ock register eller »bok, innehållande de för vårdnadens utöfvande nödiga anteckningar».

Förstnämnda protokoll föres allenast af underrätt men hör till de s. k. småprotokollen, af hvilka på landet domhafvanden för hvart ting har att inom därpå följande tre månader och rådstufvurätt för hvar månad inom nästa månads utgång till hofrätten insända afskrifter. Har under respektive ting eller månad förmyndare ej tillsatts eller entledigats, skall anteckning därom ske och i sådant skick protokollet i afskrift tillställas hofrätten. För öfrigt gäller den allmänna föreskriften, att för hvarje ärende det skall i marginalen tecknas »namnet å den person, ärendet rörer»[2]. I sin särskilda tillämpning på förmynderskapsprotokoll kräfver väl föreskriften, att ej mindre den omyndige än äfven vederbörande förmyndare angifvas samt vid entledigande både den afgående och den tillträdande förmyndaren. Oftast stannar det väl dock vid anmärkande af den förmyndare, som tillträdt eller hvilken saken eljes angår.

Såsom protokollets namn utmärker, skulle det allenast omhandla fall af förmyndares tillsättande eller entledigande. I allmänhet pläga dock i ett ganska vidsträckt omfång därutöfver andra ärenden därstädes intagas. Enär protokollet icke allenast är ett register utan en utbruten del af domboken,

[1] Jfr ofvan s. 117 not. 4 och s. 121.

[2] KF $^{16}/_{6}$ 1875 §§ 1 och 2. Se beträffande de tidigare bestämmelserna i ämnet KF $^{15}/_{12}$ 1756, K. Svea HfRtts Universal $^{22}/_{2}$ 1758 och KB $^{16}/_{7}$ 1776 hos Modée VI s. 4198 och 4765—4766 samt X s. 714—715 och Band II s. 526 not. 1.

har vederbörande därstädes att anmärka ej mindre beslut rörande tillsättande och entledigande än äfven hvad af förhandlingar i denna del föregått besluten eller förefallit utan att leda till något resultat. Till undvikande af dubbel protokollsföring och däraf föranledd skyldighet för part att lösa dubbla protokoll har ytterligare det i allmänhet tagits för sed att i förmynderskapsprotokollet afhandla allt hvad rör omyndighets- och myndighetsförklaringar. Ärenden, som också höra hit, äro tydligen anmälningar att jämlikt lag tillträda förmynderskap utan domstols förordnande och dess i anledning däraf vidtagna åtgärd. Hinder är slutligen icke att i protokollet anteckna, hvad högre rätt under ändring af underrättens beslut förordnat om förmyndares tillsättande eller entledigande samt om omyndighets- och myndighetsförklaringar[1]. Vare sig att högre rätt förehaft dessa slags mål i första instans eller icke, är åter hos dem upplysning i ämnet att söka i protokoll, rotlar och diarier rörande civila ärenden och besvärsmål[2].

Med det innehåll, som det af underrätten förda förmynderskapsprotokollet sålunda har eller kommit att få, har det emellertid uppstått en naturlig benägenhet att därstädes bereda rum åt förmynderskapsärenden i allmänhet. Lagstiftningen synes ock vara benägen att främja denna utveckling, som gör det lättare för domstolarne att utöfva tillsyn öfver förmynderskapen[3]. I förmynderskapsprotokollen påträffas sålunda äfven redogörelse för frågor om förmyndares åläggande att

---

[1] Jfr ofvan s. 33 not. 1—s. 36 not. 2, s. 40 not. 1—s. 41 not. 2 och s. 100 not. 3—s. 104 not. 2.

[2] Jfr Arb. Ordn. för HfRttna $^{29}/_{11}$ 1901 § 30 mom. 1, mom. 2 a och mom. 3, § 31 mom. 1 samt § 35 mom. 1, KI för Nedre Justitierevisionen $^{16}/_{12}$ 1901 § 5 mom. 3, § 6 mom. 4 och § 12 mom. 1 samt ofvan s. 36 not. 1 och s. 100 not. 1.

[3] Märkas må, att förutvarande KF ang. stämpelafgiften $^{9}/_{8}$ 1894 § 3 hade allenast rubriken "Protokoll, vid underdomstol, om förordnande eller entledigande *af förmyndare eller god man* för frånvarande dödsbodelägare eller om föreläggande för förmyndare eller sådan god man att ingifva bevis om aflämnande af årsräkning öfver sin förvaltning — fritt", medan nu gällande KF $^{2}/_{6}$ 1899 § 3 i samma ämne dels har en rubrik "Protokoll förmynderskaps-, vid underdomstol, utdrag däraf — fritt" och dels ännu en annan "Protokoll, vid underdomstol, om förordnande eller entledigande *af god man* för frånvarande dödsbodelägare eller om föreläggande för förmyndare eller sådan god man att ingifva bevis om aflämnande af årsräkning öfver sin förvaltning — fritt". Den förra af 1899 års två rubriker afser tydligen förmynderskapsprotokollet och den senare domboken.

ställa säkerhet, förordnande af person att mot förmyndare föra omyndigs talan eller eljes iakttaga hans rätt, öfverflyttning af förmynderskap domstolar eller kommuner emellan m. m. d. Allenast vitesföreläggande för förmyndare eller gode män med hänsyn till den de förre åliggande årliga redovisningsskyldigheten tagas allmänt fortfarande till domboken. Kommer det till vitenas utdömande, skola de ju nämligen införas i saköreslängden och denna upprättas åter efter domboken [1]. Med gällande lagstiftning är det å andra sidan visst icke något fel att rörande sådana förmynderskapsärenden, hvilka ej bestå i förmyndares tillsättande eller entledigande, gifva företräde åt domboken, blott att vid omyndighetsförklaring det i protokollet antecknas det samtidiga förordnandet af förmyndare. I dessa delar bestå med andra ord inga fasta rättsnormer [2].

Ett sammanbindande element är för hvarje fall förmynderskapsboken eller den egentliga registerlängden. Sådan föres vid hvarje domstol i besittning af öfverförmynderskap — på landet af domhafvanden och i hofrätten af dess sekreterare [3]. Enligt fastställdt formulär lämnar den rum för anteckningar i sex särskilda kolumner under rubrikerna: 1) »de omyndigas samt deras föräldrars namn och hemvist», 2) »de omyndigas födelseår», 3) »förmyndarenas namn och hemvist», 4) »förmyndareförordnandets datum», 5) »tiden, för hvilken förmyndarräkningar blifvit till gode män ingifna» och 6) »anmärkningar». Särskildt har det förordnats, att i den sista kolumnen skola antecknas förmynderskaps upphörande, vårdnads öfverflyttande till annan domstol, verkställd anmälan om omyndigs saknad af tillgångar, vitesföreläggande för förmyndare, åläggande för dem att ställa säkerhet och deras entledigande i myndlingens intresse [4].

---

[1] Jfr RB 2 §§ 6 och 8 samt 6 §§ 2 och 5 och ofvan s. 150 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 86 not. 1, s. 91 not. 1—s. 94 not. 2, s. 111 not. 5—s. 112 not. 1 och s. 134 not. 1—s. 135 not. 3.

[3] Jfr KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2, Arb. Ordn. för HfRttna $^{29}/_{11}$ 1901 § 35 mom. 8 och nedan s. 151 not. 4.

[4] KK $^{18}/_{4}$ 1884. Redan KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 ålade "Rätten i stad och Domaren å landet" att föra "särskild förteckning, utvisande de omyndigas födelseår samt förmyndares namn och hemvist". Oafsedt att föreskriften här och hvar synes hafva förbisetts eller ej betraktats afse redan förefintliga förmynderskap, hade den till följd register af högst olika system och utseende, i anledning hvaraf ock ju-

Föreskrifterna gifva visserligen anledning till anmärkningar. Till en början torde allmänt ändringar i förmyndarnes personer antecknas i de med numren 3 och 4 utmärkta kolumnerna. Det kunde ju äfven synas vara behof af särskilda förteckningar öfver gode männen med tillfälle att i dem anmärka dels gode männens ingifvande af stadgade förteckningar och anmälningar och dels dem afseende vitesföreläggande. Brukligt är likväl icke, att det föres dylika enskilda längder. Hvad däremot allmänt finnes äro namnregister till förmynderskapsboken, antingen öfver ej mindre förmyndarne än äfven de omyndiga eller deras föräldrar eller ock åtminstone öfver de senare Vanligast torde vara en förteckning, hvari omyndigförklarade angifvits till eget namn och bostad samt öfriga omyndiga till faderns eller eventuellt moderns. Förteckningen öfver förmyndarne ersättes då genom de i brädden af förmynderskapsprotokollet gjorda anteckningarne om förmyndare. Allt slags namnregister är till sist öfverflödigt, där från början förmynderskapsboken i bokstafsordning upplagts på respektive de omyndiges och deras föräldrars namn[1]. Att, där på landet domsaga består af flera tingslag, hvart och ett af dessa har sin särskilda bok eller dock särskilda afdelning i den gemensamma boken, säger sig självt. Men ovanligt är ej heller, att med hänsyn till gode männens verksamhet därutöfver domhafvanden genomfört en förmynderkapens uppdelning kommunvis[2].

För att domstolen må hafva vederbörlig öfversikt öfver de under densamma hörande förmynderskapen, lär den dess-

stitieombudsmannen framkom med förslag om fastställandet af tryckta formulär; jfr Just. Omb. Berätt. 1862 s. 129—130, 1868 s. 2 och 3, 1871 s. 3, 13 och 52, 1872 s. 5, 1875 s. 57, 1876 s. 67 samt 1877 s. 81 och NT 1871 s. 219. Detta skedde ock genom KK $^{28}/_{1}$ 1876. Anmärkningarne mot registrens förande blefvo därefter färre; se dock Just. Omb. Berätt. 1882 s. 2. I 1876 års förordning har åter KK $^{18}/_{4}$ 1884 ej gjort annan ändring, än att i rubriken till femte kolumnen det i stället för "tiden, för hvilken utdrag ur förmyndarräkningarne blifvit till rättens ordförande eller domhafvanden ingifna", satts "tiden, för hvilken förmyndarräkningar blifvit till gode män ingifna". Det gafs emellertid rätt att, till den del som böcker enligt det gamla formuläret lämnade utrymme för vidare anteckningar, begagna sig af dem under sagda kolumns användande, på sätt dess rubrik i 1884 års kungörelse anvisade; jfr KK $^{18}/_{4}$ 1884 och ofvan s. 144 not. 5.

[1] Jfr Just. Omb. Berätt. 1876 s. 70—71 och 1879 s. 18—19 samt ofvan s. 149.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 3 och 5.

utom icke underlåta att i förmynderskapsboken å vederbörliga ställen anteckna, att förmynderskap öfverflyttats från en kommun till annan, att, likgodt af hvad orsak, förmyndare afgått och ersatts med annan, att dennes eller myndlingens bostad förändrats, att person förordnats att föra den senares talan mot förmyndaren och hvad utfall rättegången fått, att myndling på nytt erhållit tillgångar och att beslut, hvarigenom åtgärd vidtagits mot förmyndaren, i laga ordning undanröjts m. m. d.[1]

Särskildt må märkas, att de stadgade föreskrifterna om anteckningar i förmynderskapsboken lämnats allenast med hänsyn till personer i omyndig ålder. På »föräldrars namn och hemvist» ligger beträffande omyndigförklarade för de flesta fall säkerligen jämförelsevis ringa vikt och på deras egna »födelseår» än mindre. I det senare hänseendet råder dock ett motsatt förhållande, då omyndighet förlängts på vissa år. Men hvad alltid måste antecknas är själfva beslutet och i nyssnämnda fall sagda dess innehåll. Lämpligen införes allt detta i andra kolumnen, anslagen till anteckning om »de omyndigas födelseår»[2]. Så snart rörande visst beslut anteckning sker, bör dess datum angifvas och, då ej öfverförmynderskapsdomstolen meddelat detsamma, den myndighet, som gjort det[3].

Förmynderskapsboken ger i allt fall på detta sätt domstolen medel i händer att utöfva sin andel af den kontrollerande tillsynen. Huruvida för flera syskon i omyndig ålder upplägg skall göras för hvart särskildt eller gemensamt, beror på vederbörande registerförares fria bepröfvande. Allmänt är ett gemensamt upplägg. Sedan den tid, hvarinom gode män skola hafva inkommit med redogörelse för hvad de af förmyndarne för det nästförflutna kalenderåret mottagit i redovisningsväg, förflutit, verkställa registerförarne anteckningar

---

[1] Jfr ÄB 23 § 3, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 2, § 6 mom. 1 och § 12 samt ofvan s. 85 not. 3, s. 102 not. 1—2, s. 107 not. 2—3, s. 114 not. 1, s. 118 not. 2—s. 120 not. 6, s. 134 not. 1—s. 135 not. 3 och s. 151 not. 4. Jämte den omyndiges födelseår behöfva ej månad och dag antecknas, då ju, så snart under visst år omyndig blifvit myndig, årliga räkenskaper ej längre behöfva afgifvas; jfr nedan s. 162 not. 5—6.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1 samt ofvan s. 22 not. 2, s. 133 not. 2 och s. 151 not. 4.

[3] Jfr ofvan s. 102 not. 1—2 och s. 107 not. 1—2.

därom i den därför afsedda femte kolumnen[1]. Skulle beträffande något eller några förmynderskap uppgifter ej hafva influtit, är det att tillse, huruvida för de ifrågavarande förmynderskapen det brister förteckningar eller anmälningar från god man i kommun, hvartill de höra. För sådant fall har domstolen att meddela vederbörande god man eller gode män vitesföreläggande men åter eljes att på sådant sätt vända sig mot de förmyndare, för hvilkas del intyg saknas om uppfyllelse af den årliga redovisningsskyldigheten. Därefter inflytande meddelanden föranleda omedelbara fullständigande anteckningar i förmynderskapsboken; och genom dess granskning från tid till annan förvissar sig domstolen, huruvida tiden för vitesföreläggandena försuttits och förty anledning finnes att förnya dem[2].

Till hvad del särskilda afvikelser gälla för hofrätts del, har i det föregående redan anmärkts[3].

Femte Kapitlet.

Förmynderskaps uppkomst och upphörande.

Såväl i sin uppkomst som vid sitt upphörande ger förmynderskap anledning till särskilda rättshandlingar: inregistrering, bodförtecknings upprättande, redovisnings afgifvande och mottagande, egendoms omhändertagande och öfverlämnande m. m. d.[4] Allt detta är dock icke att sammanblanda med själfva uppkomsten och upphörandet. Att fastställa tiderna därför är åter alldeles särskildt af nöden med hänsyn därtill, att därmed också är afgjordt, när målsmanskap öfver och målsägande rätt för den omyndige respektive förvärfvats och bortfallit. Men dessutom beteckna också förmynderskapets upp-

---

[1] Se dock ofvan s. 114 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 86 not. 1—s. 87 not. 1, s. 87 not. 3—5, s. 104 not. 3, s. 106 not. 2—6, s. 113 not. 1—s. 114 not. 3, s. 116 not. 1—3 och s. 133 not. 1—s. 137 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 87 not. 2 och s. 136 not. 4.

[4] Jfr ÄB 20 §§ 3 och 4, 22 § 1 samt 23 §§ 3 och 4.

komst och upphörande principiellt inträde och förlust af förmyndares rätt att utöfva egendomsförvaltning och vårdnad om den omyndiges person, låt vara att i dessa delar de faktiska förhållandena längre eller kortare tid därefter ej motsvara hvad, som rätteligen borde vara händelsen.

I. Uppkomst.

Föreligger ett sådant fall att till förmynderskaps bekläddande hör särskildt förordnande, träder med dess meddelande den utnämnde till sitt uppdrag. Det är icke att afvakta laga krafts åkomst å beslutet — ej ens om domstolens behörighet ifrågasättes och på denna grund beslutet öfverklagas. Anstånd föranledes allenast däraf, att förordnandet varit villkorligt, exempelvis utfärdats för tredskande under tillsättande af tillfällig förmyndare och med anvisning för den förre att vid uppgifvande af sitt motstånd anmäla sig i och för att få förmynderskapet på sig öfverlåtet. För den tillfällige förmyndaren ensam uppkommer då tills vidare förmynderskap och för den tredskande först efter nytt beslut i anledning af hans anmälan[1].

För dem, som utan domstols förordnande äga att utöfva förmynderskap, uppstår detsamma åter redan i det ögonblick, då behofvet yppar sig — alltså regelrätt med faderns eller moderns frånfälle[2]. Att därefter domstols förordnande sökts och erhållits, verkar ej ändring[3]. Där, såsom i fråga om förmynderskap enligt föräldrars förordnande för dödsfalls skull eller på grund af skyldskap i annat led än det första uppstigande linia, det ålagts vederbörande att hos domstol anmäla sitt öfvertagande af förmynderskapet, hänger det ej heller på anmälans verkställande eller mottagandet af bevis därom[4].

---

[1] Jfr ofvan s. 62 not. 1—5 och s. 101 not. 3—4.

[2] Jfr SJA XVII s. 89 och NJA 1876 s. 375.

[3] Jfr SJA XXII s. 92.

[4] NT 1870 s. 208; jfr ÄB 20 §§ 1—5. — Märkas må emellertid, att en tid bortåt man för regelrätta fall kräft, att före tillträde lagbestämda förmyndare skulle anmäla sig hos domstolen och erhålla dess stadfästelse. Hvad man närmast haft i tankarne var nog likväl själfva förvaltningens utöfvande, hvarförutom undantag gjordes för det fall, att af förorsakadt dröjsmål den omyndige kunde hafva skada; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 17 hos Schmedeman s. 577 och Fslgn till ÄB 1690

Reglerna lära dock icke få anses äga tillämplighet, då ledighet yppar sig efter någon, som förut innehaft förmynderskapet[1]. Förutsättning är för öfrigt visserligen, att icke uppenbart jäf föreligger[2]. Till befrielse från det med förmynderskap förbundna ansvaret lär till och med laga ursäkt kunna åberopas[3], fastän det måste anses höra till god ordning, att på grund däraf vederbörande söker formlig befrielse från förmynderskapet[4].

Saknar åter anmälan laga grund, bereder den ej heller rätt såsom förmyndare, hvadan trots bekommet bevis det, som den anmälande i nämnda egenskap företagit, är ogillt[5]. Annorlunda ställer det sig åter, om han utverkat ett förordnande. Äfven om han handlat mot bättre vetande, måste då domstolens beslut gälla, ända till dess att det i laga ordning satts ur kraft. Å andra sidan bör den, som sålunda obehörigen trängt sig till förmynderskap, häfta för all den skada, som under hans utöfvande af förvaltningen däri drabbar den omyndige och ej kan visas äfven därförutan skola hafva inträffat[6].

Med förmynderskaps uppkomst inträda i samtliga afseenden förmyndarens rätt och förpliktelse att tillvarataga myndlingens intressen samt alltså bland annat äfven tillämpligheten af hvad stadgats om ej mindre förmyndares ansvarsskyldighet i allmänhet än äfven ersättningsplikt, därest i anledning af underlåtenhet att tillträda förmynderskapet den omyndige kommer till skada. Uppenbart är dock, att, såsom i allmänhet förhållandet är med skadeståndsskyldighet, det måste föreligga förskylldt vållande, eller med andra ord, att vederbörande bör hafva vetskap därom, att genom domstols beslut eller därför-

---

kap. 25 § 9. Redan 1692 års förslag har dessutom uppgifvit ifrågavarande bestämmelse, som uppenbarligen haft till syfte att förebygga, att obehörig person tillvällade sig förmynderskap; jfr nedan s. 156 not. 5.

[1] Jfr ofvan s. 54 not. 1—s. 55 not. 2 och s. 101 not. 5.

[2] Jfr för äldre tider KR $^{5}/_{5}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 19.

[3] Se för äldre tider KD $^{11}/_{11}$ 1635, $^{24}/_{4}$ 1685, $^{16}/_{12}$ 1669, $^{10}/_{5}$ 1673 och $^{18}/_{10}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 248—250; jfr nedan s. 157 not. 1.

[4] Jfr ÄB 21 § 1.

[5] KD $^{17}/_{6}$ 1851 i BHdb 1883 s. 174; jfr ofvan s. 103 not. 1—3. Se för äldre tider KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 14 hos Schmedeman s. 575 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 25 § 14.

[6] Jfr ofvan s. 103 not. 4.

utan förmynderskap tillfallit honom[1]. För det senare fallet kommer än vidare i betraktande, att rätt till förmynderskaps bestridande utan domstols förordnande ej alltid sammanfaller med en förpliktelse därtill. Då förmynderskap anförtrotts åt någon genom föräldrars förordnande för dödsfalls skull, är nämligen ej till fyllest vetskap om dödsfallet och om förordnandet utan äfven föregående eller senare åtgärd, utmärkande samtycke till uppdragets mottagande[2].

II. Upphörande.

Ett sätt för förmynderskaps upphörande är, att själfva omyndighetstillståndet tager slut. För hvarje särskild förmyndares del kommer dock ytterligare i betraktande, att omständigheter i hans person sätta honom ur hans ställning.

I det förra afseendet sammanställer på tal om förmyndares redovisningsskyldighet lagen: »Nu hafver man fyllt tjuguett år; eller mö blifvit gift; eller vanvettig fått sitt förstånd igen; eller den hemkommit, som utrikes varit»[3]. Uppräkningen är hvarken riktig eller fullständig. Vanvettigs återfående af förstånd kan ej utan vidare skänka omyndigförklarad, hvarom här är fråga, hans myndighet åter utan först särskild myndighetsförklaring. På samma sätt verkar åter beslut af detta senare innehåll, af hvad orsak än omyndighetsförklaringen tillkommit[4]. Persons återkomst från främmande

---

[1] Jfr ÄB 20 § 5 och StrLgn 6 § 1.

[2] Jfr ÄB 20 § 3 och ofvan s. 75 not. 3. Hvad åter angår moder, ordna sig förhållandena numera vanligen så, att till en början annan betros med förmynderskapet och hon först senare träder därtill enligt särskildt förordnande. Hennes närmaste förpliktelse blir sålunda att vidtaga åtgärd för annans utseende till förmyndare; jfr ÄB 20 § 2, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3 samt ofvan s. 59 not. 4 och s. 75 not. 2.

[3] ÄB 23 § 4; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 35 hos Schmedeman s. 582 samt Fslgn till ÄB 1723 kap. 28 § 3, 1726 kap. 25 § 4 och 1730 kap. 23 § 4.

[4] Jfr ofvan s. 40 not. 1—s. 41 not. 2. — På motsvarande ställen till ÄB 23 § 4 omförmäla ej heller Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3, 1692 och 1694 kap. 27 § 3 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 3 vanvettigs återfående af sitt förstånd; se däremot ibid. 1723 kap. 28 § 3. Såsom mönster för ÄB 23 § 4 har i denna del säkerligen tjänat äldre rätts stadgande, att, om jord afhändts öfvermage, mö eller vettvilling, de ägde att rifva handeln, sedan de respektive uppnått mogen ålder, blifvit gifta eller kommit till sitt förstånd. På detta sätt härrör dock lagrummet från

ort till hemlandet har än vidare ej någon verkan i förmynderskapsväg, enär bortovaron ej kan hafva föranledt hennes sättande under förmyndare[1]. Hvad till sist angår barn i omyndig ålder, göra visserligen mans uppnående af tjuguett år och mös gifte en ända på omyndighetstillstånd och förmynderskap, nämligen det förra, om ej omyndigheten förlängts genom domstols beslut, och det senare, om giftet bestått i vigselfäst äktenskap, som ej är en nullitet. Men äfven för mös del upphör numera under nämnda förbehåll omyndigheten med fyllda tjuguett år[2], hvarförutom den omyndiges död[3] och dödförklarande hafva förbigåtts.

På spridda ställen afhandlas hvar för sig fall af förmyndares skiljande från förmynderskap under omyndighetstillståndets fortvaro, nämligen förmyndares konkurs, död och entledigande samt, där moder är förmyndare, hennes omgifte[4]. Lagen iaktager däremot tystnad rörande sådana omständigheter som exempelvis förmyndares död- eller omyndigförklarande samt längre bortovaro, förfallande i vanvett eller inträdda jäfaktighet.

Äfven för det fall att man är ense om orsakerna till förmynderskaps upphörande, återstår frågan, huruvida de verka omedelbart med sitt inträffande eller endast utgöra laga skäl till ett domstolens beslut om upphörande, och huruvida för denna senare händelse åter beslutet genast träder i tillämplighet eller först, sedan det vunnit laga kraft. Härutinnan måste åtskillnad göras.

Upphörande af omyndighetstillstånd måste tydligen utan vidare föra med sig jämväl förmynderskapets upphörande.

---

en tid, då särskild omyndighetsförklaring ej varit i bruk och vansinne i och för sig haft sådan verkan; jfr ChLL JB 16, Fslgn till JB 1695 och 1697 kap. 6 § 8 hos Sjögren IV s. 199 och 235, 1713 kap. 6 § 8, 1715 och 1717 kap. 6 §§ 7 och 8, 1723 kap. 6 § 5, 1730 kap. 6 § 4, JB 6 § 4 i 1734 års lag samt ofvan s. 25 not. 1 och s. 140 not. 1.

[1] Äfven i denna del lär affattningen få anses bero på lydelsen af äldre stadganden rörande klanderrätt, nämligen här till utöfvande af bördsrätt i vanlig mening; jfr ChLL JB 8 § 1, Fslgn till JB 1715 och 1717 kap. 6 § 7, 1723 kap. 6 § 5 och 1730 kap. 6 § 4, JB 6 § 4 i 1734 års lag samt ofvan s. 5 not. 1 och s. 140 not. 1. Den ifrågavarande bestämmelsen återfinnes ej hos LgK 1818 ÄB 16 § 15, 1826 ÄB 15 § 15 och LgB ÄB 13 § 15.

[2] Jfr ofvan s. 14 not. 3—s. 23 not. 1.

[3] Jfr NJA 1888 s. 341.

[4] ÄB 20 §§ 2 och 7 samt 23 § 3 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11.

Här kan alltså ej blifva fråga om beslut och dess vinnande af laga kraft annat än i mån som beslutet lyder på själfva omyndighetstillståndets häfvande. I denna del erinras åter, att en myndighetsförklaring verkar endast såsom lagakraftvunnen[1]. Annorledes ställer sig i förevarande afseende det ej heller med en dödsförklaring rörande omyndig person[2]. I brist på stadgande i motsatt riktning, lär dessutom nyssnämnda instituts allmänna grundsatser föranleda, att, om och så snart upplyst blifver att den dödförklarade är i lif, förmynderskapet ånyo träder i kraft och, därest den förutvarande förmyndaren är i lifvet, han på nytt återinträder i sitt uppdrag[3].

Till förmyndares skiljande från förmynderskap, som för den omyndiges del består, hör åter regelrätt domstols beslut, hvaremot detta omedelbart länder till efterföljd, ända till dess att utslag, hvarigenom högre rätt däri gjort ändring, vunnit laga kraft eller sådan domstol genom särskildt förordnande tills vidare insatt den entledigade på nytt i hans ställning[4]. Förmyndares död eller försättande i konkurs måste åter utan vidare innebära ett förmynderskapets upphörande i hans person. Detta lärer för det förra fallet få anses följa af hvad lagen ålagt förmyndarens arfvingar af tillfällig vårdnad om den omyndiges intressen och för det senare af dess anmaning till konkursdomstol, som ej innehar öfverförmynderskapet, att tills vidare förordna en kurator till bevakande af den omyndiges rätt[5]. Det må dock märkas, att vid förordnande af ny förmyndare i stället för den, som råkat i konkurs, den senare plägar särskildt entledigas[6]. Därpå ligger dock mindre vikt. Ty nämda framhållande af den genom förordnandet åstadkomna successionen i förmynderskap kan alltid klargöra förhållandena för vederbörande och behöfver ej hafva annat syfte, om än den valda formen ej är fullt riktig. Sin betydelse har alltid ett förordnande af ny förmyndare med eller utan uttryckligt ent-

[1] Jfr ofvan s. 40 not. 4.

[2] Jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 4 och Band II s. 423 not. 2.

[3] Jfr Band II s. 424 not. 3—s. 426 not. 1.

[4] Jfr NJA 1888 s. 351 och 1901 s. 192, Calonius ($^{4}/_{12}$ 1797) IV s. 316 samt ofvan s. 101 not. 5—s. 102 not. 2.

[5] Jfr ÄB 20 § 7 samt ofvan s. 58 not. 1—3 och s. 61 not. 2. Se ock rörande förmyndares konkurs NT 1870 s. 276.

[6] Jfr NJA 1877 s. 321, 1888 s. 192 och 1892 s. 553.

ledigande af konkursgäldenären så till vida, att, om, innan sådan åtgärd hunnit vidtagas, laga kraft åkommer högre rätts beslut, att offentlig stämning ej bort utfärdas eller konkurs ej äga rum, eller ock denna senare i sammanhang med förlikning eller ackord eller ock eljes slutat med borgenärernas fulla förnöjande, den i konkurs försatte förmyndaren får anses hafva inträdt i sin förutvarande rätt och förty en tillsatt kurator vara skyldig att lämna plats för honom[1].

Af lika verkan som förmyndares död eller konkurs äro hans död- eller omyndigförklarande samt för kvinnas del hennes inträde i vigselfäst äktenskap och däraf föranledda ställande under mannens målsmanskap. Moders omgifte beröfvar henne således i och för sig egenskapen af förmyndare, oaktadt lagen för nämnda fall endast förklarar: »träde från förmynderskapet»[2]. I öfrigt kräfves åter särskildt entledigande och således jämväl vid längre bortovaro eller uppståndet vansinne, hvilket ej haft omyndigförklarande till följd. Hvad angår uppkomsten af lagbestämda jäf, är ej åtskillnad att göra för den händelse, att förmynderskapet tillträdts enligt lag och utan domstols förordnande[3]. Att hvad förmyndare i bevislig saknad af sitt förstånd före enledigande vidtagit af rättshandel blir ogilt, är en sak för sig och beror af allmänna rättsgrundsatser men ej af ett förmynderskapets formlösa förflyktigande. Vid konkurs verka till sist den offentliga stämningen eller, där på borgenärs yrkande särskildt beslut i ärendet fattats, detsamma omedelbart, så ock omyndighetsförklaring, medan åter dödsförklaring gör det först från det ögonblick, då den vunnit laga kraft[4].

Såsom redan anmärkts, förfalla med förmynderskaps upphörande målsmanskap öfver och målsäganderätt för myndlingen. I kraft af dem kunna således ej vidare giltigen rättshandel

---

[1] Jfr KkLgn §§ 17, 94, 104, 109 och 125. I tillämpliga delar gäller det sagda äfven för det fall, att dödförklarad förmyndare visar sig vara i lif; jfr ofvan s. 159 not. 3. Förmynderskaps upphörande genom förmyndares dödförklarande är dock svårt att tänka sig, enär, långt innan det komme därtill, bortvaron bort hafva föranledt entledigande.

[2] NJA 1897 s. 45, jfrd med ÄB 20 § 2.

[3] Jfr ofvan s. 103 not. 2—4 och s. 156 not. 2—6.

[4] Jfr KkLgn §§ 6, 7 och 12 samt ofvan s. 37 not. 4, s. 159 not. 2 och s. 160 not. 1.

företagas[1] eller rättstvist utföras[2] af eller mot den förutvarande förmyndaren eller eventuellt hans rättsägare, universalsuccessorer eller konkursborgenärer. Pågår rättegång, hafva de därefter ej heller tillfälle att fortsätta densamma annat än i mån som den rör deras egen rätt[3] eller det gäller vidtagandet af förberedande åtgärder till bevarande af den omyndiges eller hans rättsägares talan i högre rätt: erläggande af vad, anmälan af missnöje eller fullgörande af prestanda[4]. I denna senare del äro slutsatser att draga dels af hvad, som stadgats om rättegångsfullmäktige, och dels af den vårdnadsskyldighet, som alltjämt åhvilar förmyndaren eller eventuellt hans rättsägare[5]. Möjligen skulle i påkommande fall man känna sig benägen att låta hvad sålunda gäller på det processuella området utsträckas äfven till det civilrättsliga, exempelvis anse förmyndare, som satts i konkurs eller förklarats omyndig, vara i stånd att genom en sin åtgärd hindra, att för den omyndige tid försuttes för ensidig rättshandels företagande.

Efter förmynderskaps upphörande är för hvarje fall förmyndaren emellertid ej längre i tillfälle att för myndlingen sluta giltigt aftal. Däraf följer dock icke, att hvad han sålunda företager i allo saknar rättslig verkan. Kan förmyndaren anses hafva handlat i god tro, exempelvis utan att hafva känt eller bort känna omyndighetstillståndets inträffade upphörande, har han anspråk på att hållas skadeslös för hvad han åtgjort — detta må nu ske i den form, att, då tillfälle därtill finnes, rättshandeln godkännes, eller ock det ersättes förmyndaren hvad i anledning af dess förfallande han får utgifva i godtgörelse till tredje man eller i annan ordning. Rättshandeln verkar sålunda förmyndaren och myndlingen emellan[6].

Bortsedt från hvad, som sålunda sagts rörande förmyndares ställföreträdareskap, löser visserligen förmynderskaps

[1] Jfr NJA 1877 s. 136.

[2] NT 1870 s. 276 samt NJA 1879 s. 450, 1888 s. 341 och 351, 1897 s. 45 och 1901 s. 192; se ock rörande faders talan på ansvar samt skadestånd och försörjningsbidrag jämlikt StrLgn 6 § 4 mot den, som dödat hans omyndiga barn, NJA 1896 s. 462, jfrd med NJA 1885 s. 477, 1890 s. 473 och 1891 s. 204.

[3] NJA 1888 s. 192; jfr SJA XXVII s. 114 och XXXII s. 381.

[4] SJA XIX s. 136 och XXXII s. 381; jfr KD $^{24}/_{4}$ 1855 i BHdb 1863 s. 165.

[5] Jfr ÄB 20 § 7 och RB 15 § 7.

[6] Jfr Lag om handelsbolag m. m. $^{28}/_{6}$ 1895 § 32.

upphörande icke rättsförhållandet mellan förmyndaren och myndlingen. Tvärtom ökas detsamma till innehållet genom den af upphörandet föranledda utredningen: slutredovisningen med allt hvad därtill hör af granskning, klander och egendoms utgifvande[1]. I detta afseende har för öfrigt upphörandet ytterligare rättslig betydelse så till vida, som därifrån löpa fatalietider för rätts iakttagande på grund af förmynderskapsförvaltningen -- för anspråk af fordrans natur[2], på förmånsrätt[3] och på själfva redovisningens undfående[4].

Hvad, som åter förmynderskapets upphörande i förening med nämnda därigenom grundlagda redovisningsskyldighet har till följd, är, att stadgadena om kontroll öfver och om samverkan i förvaltningen träda ur tillämpning och därmed också hvad, som finnes förordnadt om årlig redovisningsskyldighet.

Ovillkorligen har förmynderskapets upphörande nämnda verkan, då omyndighetstillståndet häfts. Förmyndaren har allenast att till gode männen afgifva anmälan om upphörandet och, om från deras sida yrkande härutinnan framställes, styrka detsamma genom myndighets intyg: utdrag af födelse- och dopbok, af lysnings- och vigselbok eller af död- och begrafningsbok, laga kraftvunnet beslut om döds- eller myndighetsförklaring eller ock själfva omyndighetsförklaringen, då den lydt på viss tid[5]. På detta sätt inträder befrielse städse för det år, hvarunder omyndighetstillståndet upphört, men äfven för nästföregående år, då upphörandet inträffat före den 15 februari eller den senare dag, hvartill tilläfventyrs förmyndaren varit i tillfälle att förhala redovisningens aflämnande[6].

[1] ÄB 23 §§ 3 och 4.

[2] KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 1, jfrd med NT 1864 s. 487, 1870 s. 208 och 1884 s. 706 samt nedan s. 162 not. 4. Grundsatsen, gällande i allmänhet i förvaltningsförhållanden, sätter dock den allmänna regeln, att preskription löper från fordrans uppkomst, ur kraft allenast i fråga om gäldförhållanden, tillkomna före förmynderskapets upphörande. Hafva därefter egendoms afhändelse eller förfarande grundlagt ett den omyndiges ersättningskraf mot förmyndaren, länder den allmänna regeln till efterrättelse.

[3] Jfr HB 17 § 10 och nedan under sjätte kapitlet VII 1.

[4] KD $^{15}/_{7}$ 1807 och $^{21}/_{9}$ 1829 i BLgs I s. 95—96 samt NT 1870 s. 208; jfr NT 1864 s. 487 och 1884 s. 706.

[5] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 mom. 2, Band I s. 235 not. 2 samt ofvan s. 36 not. 3—s. 37 not. 1, s. 116 not. 1 och s. 159 not. 1—2 och nedan s. 216 not. 4.

[6] Jfr ofvan s. 113 not. 2—s. 114 not. 2 och s. 138 not. 2.

Då åter en förmyndare ersatts med annan, kunde det ju synas naturligt, att den förre borde fortsätta med afgifvande af årliga räkningar, ända till dess att han åt den senare lämnat från sig slutredovisning. Dessförinnan saknar ju den senare material till fullgörande af sin årliga redovisningsskyldighet. En hans anmälan därom måste förty från honom afvända vitesföreläggganden, hvadan det ju ock kunde ifrågasättas, att på sådant sätt domstolen hade att hålla sig till hans företrädare. Rättsligen ställer sig dock saken på annat sätt. Så snart förmynderskapet upphört i den afgående förmyndarens person, inträder hans plikt att afgifva slutredovisning och bortfaller hans årliga redovisningsskyldighet. I det senare afseendet åhvilar alltså förbindelse allenast den, som vid utgången af det ifrågavarande kalenderåret hade ställning af förmyndare. Att mot honom förbindelsen tillsvidare ej kan uttagas, är en sak för sig. Dröjer han med slutredovisnings utkräfvande, är detta emellertid laga anledning att på nytt entlediga honom och sätta annan i hans ställe.

Däremot är det ej hinder, att, om förmyndare ombytts, sedan det år, hvarunder årsräkningen skall aflämnas, börjat löpa, och den nye förmyndaren mottagit slutredovisning så tidigt att han är i tillfälle att lämna årsräkning, han också gör det och därmed uppfyller sin företrädares skyldighet. Denna bör till och med anses hafva lagligen öfverflyttats på den förre från den senare, då denne i laga tid hos gode männen företer kvitto på slutredovisnings aflämnande och mottagande. Så framt icke slutredovisningen också godkänts, står det åter den nye förmyndaren fritt att göra förbehåll rörande sin årsräknings riktighet. För hvarje fall bör dess afgifvande utan förbehåll utesluta åtgärd mot företrädaren. Men på samma sätt lär, då förmyndare ombytts under löpande räkenskapsår, räkning af den afgående tagas för god till förmån för tillträdaren[1]. Äfven årsräkningar af dem båda kunna tänkas, nämligen af den förra till tiden för slutredovisningens aflämnande och af den senare för tiden därefter. Det kan ju också hafva inträffat, att slutredovisning icke aflämnats men den nye för-

[1] Jfr ÄB 20 § 7 och 23 § 3, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 mom. 2 och §§ 8 och 11 samt ofvan s. 61 not. 2, s. 85 not. 3, s. 86 not. 3—4, s. 116 not. 1—2 och s. 159 not. 4—s. 160 not. 4 och nedan under sjätte kapitlet III 3 in fine.

myndaren med eller utan företrädarens goda vilja satt sig i besittning af viss, den omyndige tillhörig egendom[1].

Eljes åligger det visserligen förutvarande förmyndare att, till dess han kommer i tillfälle att öfverantvarda egendomen åt behörig person, fortsätta med dess förvaltning, likgodt om förmynderskapet blott frångått honom eller omyndighetstillstånd ej längre består. I det förra fallet gäller detsamma ytterligare beträffande vårdnaden om den omyndiges person. I dessa delar kan sålunda efter förmynderskaps upphörande dess forne innehafvare komma att tillsvidare bibehållas vid sitt uppdrag. Så till vida som härför kräfves rättshandel med tredje man, gälla samma regler, som utvecklats rörande aftal i god tro efter förmynderskaps upphörande[2]. Att ändring ej sker i egendomsförvaltningen, betyder också, att de med afseende däråt bestående rättsnormerna äga fortsatt tillämplighet — alltså rörande förmyndares ansvarsskyldighet och arfvodesrätt samt räntas tillgodoräknande åt myndlingen. Reglerna träda emellertid ur kraft, så framt det inträffar sådana förhållanden, att utredningen kan anses fördröjas af mora vare sig på den ena eller på den andra sidan. Det är då att hålla sig till de för sådant fall iakttagna allmänna grundsatserna[3].

Närmast att fullgöra de bestyr, till hvilka förmynderskaps upphörande gifver anledning, är naturligen på den ena sidan omyndig såsom myndigblifven eller hans nye förmyndare samt på den andra den förutvarande förmyndaren[4]. Utredningen kan dock äfven ske mellan andra. För afliden eller dödförklarad handla sålunda hans universalsuccessorer och de, som för deras räkning vårda dödsboet, för förmyndare, som satts i konkurs eller förklarats omyndig, respektive gode männen eller sysslomännen i konkursen och den för honom tillförordnade förmyndaren samt för gift kvinna hennes äkta man. Härvid äro dock åtskillnader att göra.

Till vårdare af omyndigs dödsbo kan slutredovisning aflämnas och egendom utgifvas. Huruvida de äfven hafva klanderrätt, beror därpå, om i sin egenskap af vårdare de kunna

---

[1] Jfr ofvan s. 162 not. 1 och nedan under sjätte kapitlet IV.

[2] Jfr ofvan s. 161 not. 6.

[3] Jfr ÄB 22 §§ 1 och 4 och 23 § 5 samt HB 9 §§ 8 och 10 och 12 § 6.

[4] ÄB 23 §§ 3 och 4.

anses hafva om hand dödsboets utredning. Till att med laga verkan godkänna redovisningen torde åter i allmänhet allenast delägare i boet hvar för sig vara befogade. Har förmyndaren dött, må under förutsättning af utredningsrätt vårdaren afgifva redovisning och utlämna egendom samt mottaga stämning på redovisning eller klander, dock att stämningen skall vara ställd på samtliga delägarne i dödsboet[1]. Om förmyndare satts i konkurs eller själf ställts under förmyndare, hafva otvifvelaktigt respektive gode männen och sysslomännen i konkursen samt den tillförordnade förmyndaren att omhändertaga och utlämna egendomen. Den sistnämnda har därjämte att afgifva jämväl slutredovisningen[2]. Trots konkurs åligger i detta hänseende åter förpliktelsen i första hand förmyndaren själf[3], dock att eventuellt densamma kan öfvergå på sysslomännen i konkursen[4]. För hvarje fall binder icke innehållet i konkursgäldenärens slutredovisning borgenärerna, oafsedt om denna afgifvits i tiden före konkursens början[5]. Huru det ställer sig med kvinna, som på grund af gifte upphört att stå under förmyndare eller att vara sådan, beror ytterst på de i äktenskapet bestående förvaltningsförhållandena. Regelrätt är det mannen, som mottager och utlämnar egendom. Slutredovisning godkännes och afgifves lämpligen af dem båda. I motsatt fall kommer, när omyndig kvinna gift sig, godkännandets laga kraft att hänga på innehafvet af den äktenskapliga förvaltningsrätten beträffande den egendom, som stått under förmyndarvård, samt är, då giftet gjort slut på ett af kvinna utöfvadt förmynderskap, slutredovisningens förplik-

[1] Jfr ÄB 20 § 7, RB 11 §§ 11, 23 och 36, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1, NT 1864 s. 229 samt Band II s. 645 not. 1—s. 647 not. 2 och s. 656 not. 2. Se däremot Günther hos LgB ÄB Prot. s. 108 och 109, hvilken förmenade, att redovisning och egendoms utgifvande efter afliden förmyndare kunde tillkomma endast sterbhusdelägarne. Dom på redovisnings afgifvande skall för hvarje fall lyda på delägarne i boet och således regelrätt på arfvingarne och efterlefvande make; jfr KD $^{7}/_{4}$ 1666, $^{14}/_{7}$ 1668, $^{20}/_{11}$ 1649, $^{10}/_{10}$ 1691, $^{17}/_{11}$ 1666, $^{3}/_{4}$ 1667, $^{8}/_{5}$ 1669, $^{7}/_{5}$ 1670, $^{27}/_{6}$ 1673, $^{16}/_{12}$ 1679, $^{17}/_{12}$ 1680, $^{8}/_{12}$ 1683, $^{26}/_{10}$ 1688, $^{16}/_{2}$ 1684, $^{20}/_{5}$ 1675, $^{17}/_{4}$ 1686, $^{5}/_{7}$ 1637, $^{1}/_{2}$ 1650 och $^{29}/_{3}$ 1675 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 124—125, 152, 155, 167—172, 173 och 194.

[2] Jfr ÄB 22 § 1, KkLgn §§ 46 och 50, KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 12 mom. 2 samt Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag. s. 14 och 87.

[3] Jfr SJA XXVII s. 114.

[4] Jfr SJA XXVII s. 346.

[5] NJA 1877 s. 321, jfrd med NT 1883 s. 505; se däremot SJA XXVIII s. 361.

tande verkan att afgöras enligt reglerna för respektive mannens och hustruns förvaltningsgäld [1].

Att förutvarande förmyndare kan hafva att gifva från sig slutredovisning eller för hvarje fall egendom till en tillfälligtvis förordnad kurator, har redan antydts. Likaledes kan det förekomma, att i nämnda hänseende förbindelse åligger kurator eller är att uppfylla i förhållande till konkursbo — det förra, då på grund af längre bortovaro förmyndare entledigats och det för honom förordnats god man, samt det senare, om omyndighetstillstånds upphörande sammanträffar med den omyndiges eller hans dödsbos försättande i konkurs [2].

I mån som ej i redovisningsafseende rätt förverkats eller uppgifvits af den, som i första hand har sådan, inträder däri än vidare den, till hvilken med sin afgång han i sin ordning blir redovisningsskyldig. Hvad rätt än den sistnämnde må anses fortfarande hafva mot sin företrädare, äger han ej vidare att i den omyndiges namn uppträda under kraf på redovisnings och egendoms utbekommande samt äga härutinnan, ehvad han lämnar rum för den omyndige själf eller ännu en ny förmyndare, desse att omedelbart vända sig mot hans företrädare. Därför är icke villkor, att dessförinnan de förgäfves sökt att utfå sin rätt hos den sist afgångne förmyndaren.

Märkas må ock, att, då någon insättes att vid sidan af en eller flera andra deltaga i en af de senare förut innehafd förmynderskapsförvaltning, så till vida reglerna för förmynderskaps upphörande träda i tillämpning, som tillträdet ger anledning till slutredovisning och hvad därtill hör. De förutvarande förmyndarne — vid förvaltning under samnad hand ej mindre de kvarstående än äfven den eller de, hvilka tilläfventyrs afgått — häfta i redovisningsskyldighet till den nykomne [3]. Äfven i fråga om målsmanskap och målsägande-rätt sker ändring, i det att de förutvarande förmyndarne blifva beroende af den nyes medverkan [4].

---

[1] Jfr GB 9 § 1 samt 11 §§ 4 och 5, Band II s. 194 not. 3—4, s. 195 not. 1—s. 196 not. 1, s. 208 not. 4—s. 212 not. 3 och s. 333 not. 2—s. 345 not. 1 samt ofvan s. 47 not. 1—2, s. 73 not. 2—6, s. 157 not. 3 och s. 160 not. 2.

[2] Jfr ÄB 20 § 7, KkLgn § 35, KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 1, Band II s. 212 not. 4 och s. 659 not. 4 samt ofvan s. 61 not. 1.

[3] NJA 1891 s. 530, jfrd med NJA 1895 s. 270.

[4] Jfr ofvan s. 161 not. 1—6. Inträffar åter i ett af flera innehafdt förmynderskap ej annan ändring än att en eller några af dem upphöra med sin

Sjätte Kapitlet.

Förmyndares förvaltning.

Skulle man följa 1734 års lags uppställning, kunde man möjligen hafva skäl att skärskåda förmyndarförvaltningen från synpunkterna af tillträde, utöfvande och upphörande. Till tillträdet skulle då höra sådana moment som upprättandet af förteckning öfver den omyndiges »arf i löst och fast», medverkan vid boutredning och bodelning efter den, hvarefter arfvet fallit, iakttagandet af den omyndiges rätt härvid samt omsättandet af hans »lösören» i penningar eller annan egendom af produktiv natur[1]; till utöfvandet åter hvad, som finnes stadgadt om årlig redovisning, om omfånget af förmyndares förfoganderätt, om hans ansvar vid skada å »barnagodset», om hans arfvodesrätt samt om myndlings säkerhet[2]; och till afträdandet slutredovisning med därtill hörande utlämnande af omhänderhafda tillgångar[3]. Ämnets tredelning efter förberörda grunder torde dock knappast ägna sig till att bereda en klarare inblick däri. De förordnanden, som afse förmynderskaps tillträde, äga sålunda också sin tillämplighet under påstående förmynderskap, nämligen i mån som efter dess vidtagande egendom tillfaller den omyndige såsom arf eller i annan ordning. Ej heller träda stadgandena om förmyndares vårdnads-

befattning, fortsätta för hvarje fall de öfriga att utöfva förmynderskapet. Vid en med domstols samtycke verkställd delning af förvaltningen hafva dock visserligen de förra eller deras rättsägare att till de senare afgifva redovisning, nämligen för hvad de hvar för sig omhänderhaft; jfr ÄB 23 § 5. Längre kommer man ej med bestämmelserna om förmynderskap. Vid sidan af dem gälla dock sysslomannaskapets; och enligt dem hafva, äfven om inför lag förmynderskapet, i brist på domstols motsatta beslut, innehafts under samnad hand, hvar och en att, då han fränträder förvaltningen, aflägga räkenskap för hvad han särskildt haft om händer; jfr HB 18 §§ 1 och 7—9.

[1] ÄB 22 §§ 1 och 4, jfrda med ÄB 9 §§ 1 och 6, 11 § 1 och 12 § 4, UrfvLgn § 22, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, Band II s. 643—648, 656—696, 703—715, 720—727, 738—752, 755—758 och 775—788 samt Band III s. 118—122.

[2] ÄB 22 §§ 1 och 3 samt 23 § 5, JB 4 § 8, HB 17 § 10, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6—9, 11 och 12 samt IntLgn § 2, jfrda med ÄB 23 §§ 1 och 2 samt HB 17 § 8 i 1734 års lag.

[3] ÄB 23 §§ 3 och 4.

skyldighet och arfvodesrätt samt om myndlings säkerhet utan vidare ur kraft med upphörandet af förmynderskapet och den därmed förenade förvaltningsrätten. Sagda uppdelningsgrund har till sist ej ens genomförts i lagen, som, så vidt den i sina åt förmynderskapsväsendet ägnade kapitel afhandlar förmyndares förvaltning, i ett behandlar plikter vid tillträde och fortsatt utöfvande samt delvis sammanställer rättsförhållanden, hörande till det senare, med dem, som afträdande hafva tillföljd[1]. Bäst är därför ock att låta förmynderskapsförvaltningens särskilda sakliga moment bilda hufvudrubrikerna. Det torde dock vara af nöden att inledningsvis i hufvuddragen fastställa dess art och beskaffenhet.

I. Förvaltningens allmänna karaktär.

Principiellt är förmynderskapsförvaltning en förvaltning af främmande egendom i dess ägares, d. v. s. den omyndiges intresse. Att detta är lagens mening, framgår med tillräcklig tydlighet ej blott af stadgandena om årlig redovisningsskyldighet och det ansvar, hvarunder egendomen skall vårdas, utan äfven af förbudet mot att tillhandla sig den omyndiges lösören[2]. För hvarje fall finnes ej tillfälle för förmyndaren

[1] Jfr ÄB 22 och 23 samt ofvan s. 167 not. 1—3. — Ursprungligen voro nämnda kapitel hvar för sig fördelade på två, nämligen så att barns uppfostran och förmyndares arfvodesrätt behandlades i särskilda kapitel; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 27—29 och 31, 1692 och 1694 kap. 25—27 och 29 samt 1713 och 1717 kap. 26—28 och 30. De två återstående kapitlen handlade enligt sina rubriker åter det ena om förmögenhetsförvaltningen och det andra om förmyndares räkenskapsskyldighet och afgående. Sammandragningen i nuvarande två kapitel skedde redan i 1723 års förslag kap. 26 och 27. Därifrån härrör också den oegentliga rubriken till det första af kapitlen: "Hvad förmyndares plikt och skyldighet är". LgK 1818 ÄB 16 och 1826 ÄB 15 samt LgB ÄB 13 sammanförde allt hvad till ämnet hör i ett kapitel, de två förra under rubriken "Om förmyndares plikt: så ock huru förmynderskap afträdas skall" och den sistnämnda under rubriken "Om förvaltning af förmynderskap".

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 samt ÄB 22 §§ 1 och 4. För en mening, motsatt den i texten utvecklade, hafva emellertid åberopats HB 17 §§ 2 och 10 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11. I förstnämnda lagrum, som uppräknar främmande egendom i konkursgäldenärs bo och tillstädjer vederbörande rättsägare att uttaga densamma före boets fördelning mellan borgenärerna, omförmäles icke gods, mottaget i förmyndarvård, och de två senare lagrummens stadganden om omyndig förmånsrätt och särskild därutöfver honom inrymd säkerhet förutsätta, att förmyndaren befinner

att öfvertaga myndlingens egendom på vinst och förlust, exem-

sig i gäldförhållande till sin myndling. Häraf skulle då följa, att förmyndaren mottagit egendomen ej till förvaltning utan såsom försträckningstagare. Ett ytterligare stöd för en sådan uppfattning kunde ju, synes det, hämtas af hvad det ursprungliga förslaget till handelsbalk innehöll om omyndigs rätt i förmyndares konkurs. Sedan förslaget förordnat att vissa af gäldenärs dödsfall föranledda fordringar först skulle utgå ur boet, gaf det nämligen i 12 § 2, motsvarande nuvarande HB 17 § 2, följande föreskrift: "Under första ordningen höra the, som sit egit ifrån then gäldskyldigas bo sökia at skilja och återbekomma, såsom låntagit godz, inlags fä, bolagspenningar, utsatte panter mot panteskillingens betalning; dock så at thesse ting än nu i boet för handen äro och eij förwäxlade eller förödde blifwit. Finnes och andres stulne eller röfwade godz i bo; tage thet ägaren förut utan lösn. Hit höra ock innestående arf; *omyndiga barns penningar, ther then gäldbundne warit Förmyndare,* then i gälden oskyldige makans arfwegods och andel i bo, dock utan mårgongåfwa; tienstefolks löningar och sådant mera, som eij hörer til gäldbunden mans bo"; jfr Fslgn till HB s. 15—16. Till en början hafva alltså 1734 års lagstiftare med äganderättsanspråk likställt omyndigs rätt mot förmyndare men därefter, under borttagande af hvad i denna del var skrifvet, med förmånsrätt allena utrustat "barnaarf — hos föräldrar eller förmyndare" eller, såsom det heter i nu gällande lagtext, "omyndigs fordran hos föräldrar eller förmyndare"; jfr HB 17 § 8 i 1734 års lag och HB 17 § 10 enligt KF $^{8}/_{10}$ 1861. 1734 års lagstiftare vidtogo dock sin redaktionsförändring på grund af anmärkningar mot det oegentliga att sammanblanda eganderätts- och fordringsanspråk; jfr Fslgn till HB s. 52, 72, 74, 107 och 108. Vid sådant förhållande lär till en början "barnaarf" i 1734 års lag HB 17 § 8 få antagas hafva till innehållet sammanfallit å ena sidan med "omyndiga barns penningar" i lagförslaget 12 § 2 och å den andra med "omyndigs fordran" i nu gällande HB 17 § 10 enligt 1861 års förordning; se dock LgK 1826 HB Mot. s. 229. Erinras bör ock, att HB 17 § 2 redan enligt 1734 års lagtext dels inleder sin uppräkning af eganderättsanspråk med ett "såsom" och dels förmedlar öfvergången till följande lagrum genom slutorden: "Sedan njute *borgenärer* betalning af boet" etc. Det skulle alltså säkerligen vara i hög grad förhastadt att af HB 17 § 2 draga den slutsats, att förmyndarens mottagande af den omyndiges egendom innebure ett dess öfvergående i hans ägo, utan att åtskillnad vore att göra i anledning af dess beskaffenhet. En dylik uttolkning komme ju dessutom i uppenbar strid med de i arbetets text anmärkta lagbuden. Hvad åter angår den omyndiges penningar, innebär visserligen icke den säkerhet, som förunnats honom med afseende å dem, ett erkännande, att förmyndaren i egenskap af gäldenär bör eller får tillägna sig dem. Till den del som han ej för myndlingens räkning utsatt dem hos andra och förty de äro att uttaga ur hans bo, har han åter beträffande dem onekligen faktiskt en gäldenärsställning; och på grund däraf, att det dock alltid står i hans makt att bringa sakerna i sådant läge, är det ju förklarligt, att lagstiftaren inrymt myndlingen såsom förmyndarens borgenär vissa särskilda förmåner. Äfven i de rättssystem, hvilka ovillkorligen hålla fast vid förmyndares skyldighet att förvalta all den omyndiges egendom såsom främmande gods, finnes eller har funnits motsvarighet till ej mindre HB 17 § 10 än äfven Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 i svensk rätt. På det senare lagrummet är i dess närvarande skick dessutom det så mycket mindre att bygga, som, då enligt KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 5 förmynderskapsmod-

pelvis att tillägna sig afkastningen mot bestridandet af utgifterna på hans person och på själfva egendomen samt under förpliktelse att innestå för all å denna senare uppstående skada[1].

Däremot har vid sidan af lagen det utbildat sig eller kanske rättare bibehållit sig den uppfattning, att utan hinder af sitt förvaltningsuppdrag förmyndare kan ställa sig såsom myndlingens gäldenär för den senares penningmedel. Han anses härutinnan äga en alternativ rätt, nämligen att antingen utlåna medlen till tredje man mot ränta, som godtskrifves myndlingen, eller ock att påföra sig viss ränta och använda medlen för egen räkning: i affär, på spekulationer eller på utlåning i sitt namn. Detta ådrager icke förmyndaren straff — icke ens medlens omedelbara förbrukande på infriandet af egna gäldförbindelser. En och annan domstol lär väl i ett dylikt självvilligt försträckningstagande se tillräckligt skäl för att entlediga förmyndaren eller att åtminstone förständiga honom att ställa säkerhet. Men härvid stannar det ock. Icke ens särskild högre ränta har förmyndaren att betala[2]. Det föreligger ett vanligt gäldförhållande, grundlagdt genom förmyndarens ensidiga rättshandling och till sin afveckling beroende därpå, huru det ställer sig med hans betalningsförmåga vid förmynderskapets frånträdande, och hvad af hjälp för fordrans uttagande myndlingen har i honom tillkommande förmånsrätt eller annan säkerhet. För visst fall är för öfrigt man alldeles särskildt

---

stolen kunde ålägga förmyndare att ställa säkerhet "för de medel, som hos honom innestå", denna sats genom Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 utbytts mot: "för den omyndiges medel". I sin förutvarande lydelse kunde ju föreskriften anses åsyfta allenast medel, som förmyndaren tagit i eget bruk, och sålunda också innebära godkännande af ett dylikt förfarande. Numera står det åter domstolen fritt att kräfva säkerhet för allt hvad förmyndaren har att af medel redovisa till myndlingen, oafsedt om han själf upplånat dem eller utsatt dem hos andra. I det senare fallet kommer då säkerheten till gagn, om de åt andra lämnade försträckningarne leda till förluster, för hvilka förmyndaren lagligen har att svara; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 14. Se vidare nedan s. 170 not. 1 och s. 172 not. 2 samt under VII.

[1] Se däremot för äldre tider Band III s. 95 not. 1. Såsom där visats, gällde för dylik förvaltning ej allenast till förmyndarens nackdel, att, såsom det hette, barnagodset ej finge sjunka eller brinna, utan äfven att han såväl ägde rätt till afkastningen som äfven var befriad från den årliga redovisningen; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 30 hos Schmedeman s. 580—581, Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 2, 1692 och 1694 kap. 27 § 2 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 2 och LgC Prot $^{22}/_{5}$ 1690 hos Sjögren I s. 260—261. Se vidare nedan s. 180 not. 1.

[2] Jfr nedan s. 172 not. 2 och under VI.

benägen att finna sig i ett dylikt förmyndarens tillvägagående. Är det nämligen en af föräldrarne som är förmyndare, skygga äfven de domstolar, som eljes se detsamma med oblida ögon, att mot honom inskrida med särskilda åtgärder. Låntagandet anses då ej allenast lagligen berättigadt utan äfven alltför naturligt, för att afseende må kunna fästas uteslutande på den omyndiges intresse och säkerhet.

Ej heller för detta senare fall har emellertid rättspraxis något stöd i lagen. Den har det däremot visserligen i historiska föregåenden[1]. Att vid sidan af lagen skäl kunde vara att inrymma föräldrar såsom förmyndare en undantagsställning och bortse från deras karaktär af sysslomän, skall ej heller förnekas. Särskildt yppar sig behof däraf vid upplösning af deras äktenskap genom enderas dödsfall. För den efterlefvandes del kan, om ur idkad affär barnens penningmedel uttagas, detta föranleda en våldsam rubbning i familjens ekonomi — ej blott den efterlefvande utan äfven barnen till stor skada. Häremot erbjuda visserligen förening att lefva i bo oskifto eller bolagsaftal tryggande medel. Men anordningar af denna natur äro ej synnerligen vanliga i dödsbon och hvad, som särskildt bestämts om förmynderskap, är visserligen ej heller af beskaffenhet att hos dem, hvilka vid boets utredning hafva att företräda barnen i förhållande till föräldrarne, alstra särskild benägenhet för öfverenskommelser af sagda natur[2]. Efter bodelning och den efterlefvandes inträde i utöfningen af förmynderskapet är åter i det hela ej tillfälle därtill[3].

Att ifrågavarande rättsliga företeelse, förmyndares upplånande af myndlingens penningmedel, oantastadt bibehållit sig i sederna, beror nog till stor del på känslan, att särskild hänsyn måste tagas till föräldrar såsom förmyndare. Då dock lagen icke gör någon åtskillnad mellan dem och andra för-

[1] Jfr ofvan s. 168 not. 2—s. 170 not. 1 och nedan s. 172 not. 2. För äldre tider påträffas emellertid också föreskriften, att bland andra fordringar, för hvilka konkursgäldenär ej ägde att åtnjuta cessio bonorum och den därmed då förbundna befrielsen från att ansvara med framtida förvärf, funnos upptagna äfven de, som härrörde af någon hans förmynderskapsförvaltning; jfr KFkl $^{28}/_{5}$ 1687 Art. 2 § 1 hos Schmedeman s. 1121. Stadgandet stod i sammanhang med samtida förmånsrättsprinciper; jfr nedan under VII 1.

[2] Jfr ÄB 22 §§ 1, 3 och 4.

[3] Jfr ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4.

myndare, har så ej heller rättsligen kunnat ske på denna punkt[1]. Det har sålunda kommit att hänga på hvad de, åt hvilka det anförtrotts inseendet öfver förmynderskap, i det särskilda fallet ansett sig böra göra, och på hvad verkan de dem till buds stående maktmedlen må kunna hafva.

Emellertid är man också allmänt ense därom, att mera än på någon annan punkt det tarfvas rättelse i hvad, som gäller och iakttages i fråga om förmyndares förvaltning af omyndigs penningkapital. Man tvekar blott i valet af medel: ifrågavarande förvaltnings öfverlåtande på särskilda myndigheter eller införandet af tryggande inskränkningar i förmyndarens förfoganderätt. Hvad sålunda har ifrågasatts beträffande penningkapital har dock af begripliga skäl utsträckts att omfatta jämväl den omyndiges värdehandlingar och måste också göra det, till den del som dessa äro af löpande natur[2].

---

[1] Helt naturligt har man lättare att hjälpa sig till rätta där, hvarest man erkänner föräldrars usufruktuariska rätt till barnens egendom och i sådant hänseende ställer dem utom förmyndarordningen; jfr Band III s. 1 not. 1 och ofvan s. 7 not. 1.

[2] Äfven på denna punkt har gällande svensk rätt utvecklat sig på den romerska rättens grund och står i det hela alltjämt kvar på dess ståndpunkt. Hade förmyndare till sin egen nytta användt myndlingens penningmedel, skulle enligt den senare rätten han gälda högsta lagliga ränta, d. v. s. under den mera säkert kända tiden af den romerska statens bestånd till en början 12 och senare åter 6 procent. Såsom oredlighet synes dock ej hafva räknats, att förmyndaren själf lånade myndlingens medel, vare sig att han på nytt utlånade dem eller icke. För hvarje fall fingo i Gemeines Recht de romerska rättsbuden en dylik utläggning. Den svenska rätten skulle hafva så mycket lättare att tillägna sig denna uppfattning, som den var förtrogen med och i vidsträckt omfattning tillät ett usufruktuariskt förmynderskap; jfr ofvan s. 170 not. 1. Huru vanligt det var att, stundom utan undantag för fast egendom, förmyndare och för öfrigt äfven annan förvaltare behandlade det omhändertagna såsom sitt, synes bäst af de vid förvaltningens slut träffade uppgörelserna medelst skuldsedel eller redovisning i annat än det mottagna; se SRAPB ($^{8}/_{3}$ 1356, $^{27}/_{4}$ 1370 och $^{8}/_{9}$ 1385) I s. 78 och 289 samt II s. 86 och Silfverstolpe, Sv. Diplom. ($^{11}/_{6}$ 1419) III s. 455. Närmast i tiden före 1734 års lag påträffas också bestämmelser, hvilka uttryckligen gåfvo förmyndaren en företrädesrätt såsom låntagare, nämligen ej blott i KF $^{27}/_{4}$ 1667 om förmyndarkammare i Stockholm p. 8 utan äfven i 1669 års allmänna förmyndarordning p. 25; se Schmedeman s. 475 och 579. Saken ordnades dock genom formlig rättshandel. Enligt stadgandena på det förra stället utlånade nämligen förmyndarkammaren medlen till förmyndaren och på det senare omförmäles domstolen på sådant sätt, att den tydligen förutsatts hafva härutinnan fyllt en liknande roll som förmyndarkammaren; jfr KD $^{15}/_{12}$ 1655 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 134. Det hette nämligen: "Ther Förmyndarne wille penningarne sielf bruka, så skal thet them fram för alle andre

Förmyndarens fria förvaltningsrätt har också främjat ifrågavarande rättsseds allmänna förekomst och på samma gång gjort den i sin användning särskildt farlig för den omyn-

---

efterlåtas, allenast the så hög Ränta gifwa, jämwäl lika säker Underpant ställa, som någon annan, panten skal ock hos Rätten, för större säkerhet skull, nedersättias eller utfästas". Äfven utan domstolens medverkan och tillåtelse lär dock visserligen förmyndare hafva behandlat myndlingens medel såsom sina under deras försträckande åt andra i sitt namn; jfr KR $^{8}/_{3}$ 1684 hos Schmedeman s. 861. Det må dock märkas, att man skilt på särskilda fall. För hvad förmyndaren uppburit på varors försäljning eller eljes mera tillfälligtvis hade fått in af pengar för myndlingens räkning betalade han ränta såsom annan gäldenär och, där fråga var om mindre belopp, för öfrigt allenast från den dag, då han afkräfdes redovisning; jfr KD $^{19}/_{11}$ 1681 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 136. För allt hvad i egen person eller genom andra han på myndlingens egendom skördat af vinst, hade han åter principiellt att till fullo redovisa samt sålunda äfven för uppburen hyra, arrende och ränta på utlånta penningmedel; jfr KD $^{12}/_{2}$ 1687, $^{7}/_{4}$ 1666, $^{14}/_{7}$ 1668, $^{20}/_{3}$ 1662, $^{19}/_{11}$ 1681, $^{16}/_{12}$ 1676, $^{20}/_{12}$ 1681, $^{12}/_{2}$ 1687, $^{26}/_{10}$ 1688 och $^{15}/_{7}$ 1691 ibid. s. 109, 112, 124—125, 132, 136, 144 och 148. Det finnes honom ock ålagdt att, där han utsatt myndlingens medel i eget namn, gälda särskildt hög ränta, nämligen af 8 procent; jfr KD $^{17}/_{7}$ 1650, $^{20}/_{3}$ 1662 och $^{16}/_{12}$ 1676 ibid. s. 140. De 1734 års lag förberedande förslagen saknade än vidare föreskrifter, motsvarande den äldre rättens ofvan angifna. Tvärtom anvisade de tidigare förslagens utförliga bestämmelser om penningförvaltningen förmyndaren på att utsätta den omyndiges medel hos andra mot ränta och säkerhet; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 7, 8 och 10, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 5 och 6 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 5 och 6. Därjämte finnes det dock äfven förordnadt: "Förmyndaren ware eij plicktig att swara till större ränta för dess om händer hafwande barnepenningar än kongl. förordningar det effter hwars och eens tijdz beskaffenheet innehålla och förmå"; jfr ibid. 1690 kap. 28 § 9, 1692 och 1694 kap. 26 § 7 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 7. Antagligen dolde sig härunder ett tyst medgifvande, att förmyndaren kunde göra sig själf till försträckningstagare. Om de romerska rättsbuden i deras ofvan angifna uttolkning erinra för hvarje fall nämnda förslags annorstädes gifna stadgande, att, om "förmyndaren med sitt anförtrodde barngodz egennytteligen till den omyndigas förfång handlat", han skulle betala "dhen omyndige Skadan eller bristen dubbelt"; jfr ibid. 1690 kap. 28 § 6, 1692 och 1694 kap. 26 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 4. Jämte öfriga närmare föreskrifter om penningförvaltningen hafva de två anförda emellertid uteslutits ur senare förslag och den slutliga lagtexten. Det kom att återstå endast hvad, som nu läses i ÄB 22 § 4: "och hans redbara penningar skall förmyndaren så förränta och förkofra, som bäst och säkrast pröfvas"; jfr Fslgn till ÄB 1723 kap. 26 § 4, 1726 kap. 24 § 4 och 1730 kap. 22 § 4. Ej heller erbjuder gällande rätt i öfrigt några hållpunkter för en förmyndarens befogenhet att såsom försträckningstagare tillgodogöra sig den omyndiges medel för egen räkning; jfr ofvan s. 168 not 2. I öfvervägande antal fall sker dock så; och, huru inrotad seden är, visar bäst den omständighet, att mestadels förmyndares årliga räkningar endast utvisa ett saldo i penningbelopp myndlingen till godo, och att detta ej föranleder anmärkning från dem, som hafva att öfva tillsyn öfver samma räkningar.

dige. Visserligen kan det icke anses vara förmyndare tillåtet att behandla andra myndlingens tillgångar än penningar såsom sina. Ehvad det är lös eller fast egendom, kapital eller afkastning, måste ett dylikt handlingssätt betraktas såsom trolöshet mot hufvudman och i sådan egenskap kunna föranleda laga åtal och bestraffning [1]. Men, med undantag för fast egendom, står det förmyndare icke allenast fritt att omsätta den

---

Vid förhandlingar i lagstiftningsväg finnes man ock hafva utgått därifrån, att ifrågavarande förfarande stod i öfverensstämmelse med gällande rätt; jfr NJA II 1883 n:r 7 s. 14 och ofvan s. 168 not. 2. Man har dock ej velat slå sig till ro därvid, isynnerhet sedan af hänsyn till fastighetskrediten man fogat sig i nödvändigheten att nedsätta omyndigs förmånsrätt i förmyndarens egendom; jfr ofvan s. 67 not. 2. Reformsträfvandena hafva hittills åter öfvervägande gått i riktningen att anordna särskilda myndigheter för förvaltning af omyndigas penningmedel och värdehandlingar. Detta har ju också varit naturligt, då mönster funnos ej allenast i de nordiska grannländerna utan äfven inom landet självt, nämligen förmyndarkammaren i Stockholm; jfr ofvan s. 8 not. 5. Allt har dock stannat vid åtgärder, afseende att i den terminliga redovisningsskyldigheten vinna ett mera verksamt medel för kontrolls öfvande på förmyndaren. I den gestalt, som de ifrågavarande förslagen framburits, hafva de också visserligen gifvit anledning till befogade anmärkningar. Därjämte har emellertid inverkat en allmän motvilja mot inskränkningar i förmyndares maktbefogenhet och det just hvad angår penningförvaltningens utöfvande under nämnda genom sed häfdvunna former. Det är därför visserligen att antaga, att ett starkt motstånd skulle möta jämväl sådana förslag, som hade till syfte att göra slut därpå utan att för ändamålet lita till inrättandet af särskilda förvaltande myndigheter vid sidan af förmyndarne; jfr beträffande 1889 och 1894 års riksdagars afslående af motioner, att förmyndare skulle vara skyldiga att i bankinrättning insätta omyndigs "redbara penningar", NJA II 1889 n:r 14 s. 2 och 1894 n:r 7 s. 4. Beträffande förslag vid riksdagarne 1823, 1828—1830, 1834—1835, 1840—1841, 1844—1845, 1850—1851, 1859—1860, 1862—1863, 1868, 1869, 1870 och 1881 om förmyndarkammare och därmed i sammanhang stående frågor rörande förmyndarvårds ordnande se för öfrigt Berger s. 29—43 och 95—104, Montan s. 249—253, SJA XI s. 1—31 och 211—216 samt XIX s. 217—222, NJA II 1881 n:r 5 s. 7—21 samt Just. Omb. Berätt. 1862 s. 133—136, 1864 s. 99—100, 1867 s. 113—115, 1870 s. 116, 1871 s. 130, 1873 s. 132, 1881 s. 55—72 samt 1883 s. 57—59 och 65—66. Ämnet har motionsvis på nytt återupptagits vid 1899, 1900 och 1902 års riksdagar; jfr NJA II 1899 n:r 11 s. 2, 1900 n:r 11 s. 3 och 1902 n:r 6 s. 1—5. Äldre, fastän visserligen icke oegennyttiga försök att öfverflytta de omyndigas penningmedel från förmyndarnes vård till det allmännas äro påbuden, att förmyndarne skulle utlåna medlen till den nybildade riksbanken och en särskild statsfond; jfr Rikets Ständers Beslut om Banken i Stockholm $^{22}/_{9}$ 1668 Art. 4 hos Stiernman Riksd. II s. 1600 samt Kongl. Försäkring på Wexel- och Lånebanken $^{3}/_{10}$ 1675 Art. 8 och Kongl. Påbud $^{1}/_{2}$ 1716 hos Stiernman Comm. IV s. 136 och VI s. 283—285. Se vidare nedan under åttonde kapitlet.

[1] Jfr StrLgn 22 § 14 och ofvan s. 168 not. 2.

omyndiges tillgångar i penningar, utan har härutinnan det lämnats honom anbefallning[1]. Hvad, som sålunda förvandlats i penningar, kan han åter bemäktiga sig såsom gäldenär. Blott att han utverkat sig domstols samtycke till försäljning eller belastande af den fasta egendomen, gäller för öfrigt detsamma beträffande hvad han sålunda får om händer af penningmedel[2].

Regler för förmynderskapsförvaltningen hafva lämnats allenast så till vida, som dels förmyndaren sagts skola låta uppfostra den omyndige efter »dess stånd, villkor och ämne», dels det förbjudits honom att försälja hans »jord och fasta gods utan i nöd och trångmål» eller att bortskifta eller förpanta dem utan hans »nytta» samt i båda fallen därförutom allenast med fränders råd och domstolens samtycke, och dels slutligen det förordnats: »De lösören, som omyndig ej själf behöfver, böra till hans nytta föryttras, och hans redbara penningar skall förmyndaren så förränta och förkofra, som bäst och säkrast pröfvas»[3].

De enda ovillkorligen bindande föreskrifterna — nämligen de, som afse fast egendom — äro således allenast negativa. De positiva äro åter ordningsstadganden, hvilkas åsidosättande högst kan leda till förmyndarens skadeståndsskyldighet och entledigande[4].

Af det sist anförda lagbudet framgår åter såsom ledande grundsats, att, i mån som det kan ske utan fara för förlust af myndlingens egendom, förmyndaren bör söka att däraf vinna största möjliga afkastning. För den närvarande tiden fyller för hvarje fall den fasta egendomens bibehållande åt den omyndige ej annan uppgift än att skydda honom mot förfarandet af hans kapitaltillgång och förluster på växlande värde-

---

[1] ÄB 22 § 4.

[2] Jfr ÄB 22 §§ 3 och 4, JB 4 § 8 och KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911.

[3] ÄB 22 §§ 2—4, JB 4 § 8 och KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911; jfr Band III s. 58 not. 3 och s. 147 not. 7—s. 149 not. 3.

[4] Motsvarighet till det i GB 9 § 2 mom. 2 nedlagda förbudet för äkta man att på hustruns enskilda fasta egendom under hans förvaltning af egen rådighet afverka skog utöfver husbehof saknas dessutom. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 22 hos Schmedeman s. 578, Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 3, 1692 och 1694 kap. 26 § 2 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 2 stadgade åter, att förmyndaren skulle väl häfda och vidmakthålla myndlingens fasta egendom. Men däri låg visserligen ej mera än hvad, som följer af den honom nu i ÄB 22 § 1 ålagda allmänna vårdnadsskyldigheten beträffande "barnagodset". Se vidare nedan s. 185 not. 1.

förändringar. Samtycke lämnas också numera till fast egendoms afhändelse och förpantande lätt nog och i vida större omfång, än då äfven i släktens intresse det ansågs ej böra tillstädjas minskning i deras medlemmars jordinnehaf. För afhändelse är bland annat sålunda tillräckligt skäl en besvärlig samegendom och i allmänhet svårigheten att ur egendomen utfå tillräcklig afkastning för att på bästa sätt sörja för fyllandet af den omyndiges behof[1]. Anbefallandet af lösörens försäljning har, såsom sammanhanget visar, åter till omedelbart syfte att omsätta det i produktivt kapital. Trots motsättningen till »jord och fasta gods» samt »redbara penningar» kunna sålunda »lösören» ej utan vidare anses omfatta värdepapper eller annan lös egendom af vinstgifvande natur. Det handlar här närmast om husgeråd och andra föremål till personligt bruk[2].

Myndlingens säkerhet kräfver också en förenkling af hans förmögenhetsförhållanden. Tillgångar i penningar böra därför företrädesvis nyttjas till att, i mån som tillfälle därtill erbjuder sig, betala förefintlig gäld. Detta följer också af de därpå utgående förordnandena om dödsbos utredning, i sammanhang hvarmed förmynderskapsförvaltning förutsättes taga sin början[3]. I andra hand komma åter utgifter på myndlingens person: föda, kläder, bostad, vårdnad och uppfostran. Hvad därefter återstår skall — ej mindre kapital än äfven öfverskott på afkastning — göras fruktbärande genom produktiv anläggning[4].

[1] Jfr nedan s. 190 not. 1—3.

[2] Föreskriften afser i de första förslagen till nu gällande lag: "Lööserer, som ofruchtsamme äro, särdeles dhe som igenom länge liggande förderfwas kunna"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 5, 1692 och 1694 kap. 26 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 4. Se ock KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 10, där det talas om "den löse Egendom, som Huusgeråd och annat", och KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 23, där åter uttrycket är "the Lösöron, som för döde och onyttige kunna skattas samt lätteligen genom ett länge liggiande förmöglas och bortskiämmas kunna", hos Schmedeman s. 475 och 579.

[3] ÄB 22 § 1, jfrd med UrfvLgn §§ 3, 4 och 26, Band II s. 656—696 samt ofvan s. 167 not. 1. Se ock KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 29 hos Schmedeman s. 580 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 1, 2 och 11, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 1 och 8 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 1 och 8.

[4] ÄB 22 § 4, jfrd med KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 24 och 27 hos Schmedeman s. 579—580, Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 9 och 13, 1692 och 1694 kap. 26 § 10 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 10, LgK 1818 ÄB 16 § 5, 1826 ÄB 15 § 5 och LgB ÄB 13 § 5. Se vidare nedan s. 179 not. 1—2.

Allt detta är emellertid att iakttaga allenast för regelrätta fall. Den högsta normen bildar myndlingens intresse; och öfver hvad detsamma kräfver afgör i det hela förmyndaren allena.

Endast »de lösören, som omyndig ej själf behöfver», må föryttras. Huruvida behof åter föreligger, pröfvar förmyndaren. Hinder är härvid icke att fästa afseende vid affektionsvärde. Än vidare spelar naturligen utsikten att erhålla betalning till föremålens fulla värde en roll. Detta ligger däri, att försäljningen förklarats böra ske till den omyndiges »nytta». Allt hänger till sist på hvad den omyndiges förmögenhetsställning tillstädjer eller kräfver samt klokheten synes påfordra[1]. Med iakttagande häraf äger förmyndaren att fritt besluta äfven i fråga om sättet för föryttringen[2].

Det kan ock visa sig fördelaktigt att låta gäld kvarstå ogulden eller att fördela dess infriande på längre tid. Tilläfventyrs löper den, intecknad eller icke, mot låg ränta och finnes ej

[1] ÄB 22 § 4. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 23 hos Schmedeman s. 579 anbefallde lösörens försäljning, "med mindre något ther ibland woro, som antingen för kostbarhetens skul icke så wäl föryttras eller ock Föräldromen til åminnelse tiena kunde", och Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 5, "med mindre icke der iblandh icke något wore som för kåstbarheetenes skull eij uthan skada föryttras eller föräldrarne till åminnelse tiäna eller dem omyndigom sielf att behålla och bruka nyttigt och nödigt pröfwas kunde"; jfr 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. § 29 och Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 26 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 4. Tydligen har det åsyftats ej en ändring i sak utan allenast en förkortning i formen, då de senare förslagen, liksom den slutliga lagtexten, påbjödo, att till den omyndiges nytta föryttring skulle ske af sådana lösören, som han ej själf behöfde; jfr Fslgn till ÄB 1723 kap. 26 § 4, 1726 kap. 24 § 4 och 1730 kap. 22 § 4. LgK 1826 ÄB 15 § 4 ålade förmyndaren att åt den omyndige bibehålla "större boksamlingar, konststycken eller andra sällsamheter", så framt "ej trångmål till deras försäljande sig företer". LgB ÄB 13 § 4 och Mot. s. 58 återvände dock till gällande lags affattning, då den föreskref, att försäljning skulle ske af de "lösören, som ej till gagn för den omyndige behållas må"; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 92—93.

[2] Jfr SJA XXXII s. 484 rörande arrendeauktion samt KR $^{17}/_{12}$ 1734 p. 10 hos Modée II s. 1162, enligt hvilken "allmogen tillåtes, at, enär så godt finnas kan, igenom offentelige auctioner försällja sin egen och sine Pupillers egendom på de orter å landet där sådant icke hittils skiedt är", och, om uppdrag gifvits åt någon att såsom auktionsförrättare afyttra "omyndige Barns egendom", denne bland annat hade att om auktionsdagen i tid dessförinnan underrätta "deras närmaste anhörige eller förmyndare". Se däremot Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 5, 1692 och 1694 kap. 26 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 4, hvilka allmänt föreskrefvo "uthrop i Städerna hälst widh marknadstijder til mästbiudande". I form af anbefallning att försälja på öppen auktion går föreskriften igen hos LgK 1818 ÄB 16 § 4 och 1826 ÄB 15 § 4 samt LgB ÄB 13 § 4.

farhåga för uppsägning, föranledande bryderi[1]. Gälden kan också innebära en kredit, behöflig för fortsättandet af idkad affärsrörelse. Omständigheterna kunna slutligen vara sådana, att ny gäld måste göras, exempelvis just för affärs vidmakthållande eller utvidgande.

Hvad, som skall användas på myndlingens person och uppfostran, afgör också förmyndaren efter sitt fria skön. Den omyndige själf äger ej att härutinnan väcka påståenden och ej heller fränder, andra den omyndige närstående eller kommunala myndigheter[2]. Lika litet tillkommer det förmynderskapsdomstolen att af sig själf meddela bindande föreläggganden i ämnet[3]. Förefinnes särskild vårdare, kan denne i ett vanligt krafmål vid myndlingens forum domicilii utföra talan på belopp till skäliga omkostnaders bestridande. För att bestämmelserätt öfver beloppets storlek skall tillhöra domstol, är dock förutsättning, att i ämnet icke aftal på förhand träffats mellan förmyndaren och vårdaren. Regelrätt skall därför beloppets fastställande i domstolsväg blifva inskränkt till det fall, att genom myndighets beslut vårdnaden skilts från förmynderskapet. Exempel därpå erbjuder åter i första hand lagbudet, att, när moder gifter om sig, hon frånträder förmynderskapet men fortsätter att utöfva vårdnaden om barnens personer[4]. De utvecklade grundsatserna lägga för öfrigt visserligen icke hinder i vägen, för att den, som tillfälligtvis lämnat omyndig understöd, kan därför kräfva ersättning af förmyndaren såsom förvaltare af den omyndiges medel. För hvarje fall har fattigvårdssamhälle en sådan rätt beträffande nödtorftig fattigvård[5].

---

[1] Jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 12, 1692 och 1694 kap. 26 § 9 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 9.

[2] Se rörande omyndigförklarads hustru vid talan för hennes egen och för barns del NT 1886 s. 126. Af intresse äro försöken i Ros. Lgfslgt GB 15 att i lagstiftningsväg bestämma underhållet för barn med afseende å det stånd, som det tillhörde; jfr ofvan s. 146 not. 3.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12.

[4] Jfr ÄB 20 § 2, Band III s. 50 not. 1, s. 51 not. 3—s. 52 not. 1 och s. 147 not. 7—s. 149 not. 3 samt ofvan s. 89 not. 2—4 och s. 138 not. 5. Se ock KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 9 hos Schmedeman s. 574, som äfven i textens sistberörda fall förutsatte uppgörelse genom aftal.

[5] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 36 mom. 1, Band III s. 91 not. 3—s. 92 not. 1 och nedan under nionde kapitlet VII 2 och VIII. Se ock rörande försträckning till omyndig för hjälpande i "trängande nöd" LgK 1815 och 1826 HB 3 § 20 samt LgB HB 3 § 23.

I afgörandet, huru mycket skall användas på den omyndiges person, tjänar förmyndaren alltid till ledning: kapitaltillgångens besparande. Räcker afkastningen mera än väl till, är det således ej ett fel att åt den omyndige anslå mera, än hvad oundgängligen tarfvas. Omständigheterna kunna emellertid påfordra äfven kapitalets användande. I de flesta fall förslår nämligen afkastningen icke ens till bestridandet af nödtorftigt underhåll. Försörjningskostnaderna stå dessutom i det närmaste sammanhang med uppfostran, och hvad i denna väg nedlägges på den omyndiges person behöfver, enkannerligen då det kan tänkas öka hans framtida utsikter till bärgning och fortkomst samt sålunda ske i produktivt syfte, ej hålla sig inom gränserna för det nödtorftiga, låt vara att detta föranleder kapitaltillgångens förbrukande[1]. Skulle förmyndaren åter finna ändamålsenligt att för den omyndiges medel inköpa en lifränta åt honom, äger för hvarje händelse han makt att därom gå i författning[2]. Likaledes må, fastän förmyndare ej själf kan öfvertaga myndlingens försörjning och uppfostran mot vederlag i afkastningen af hans egendom, han därom sluta giltig rättshandel med tredje man. Sällsynt är ej heller, att, sedan en tillfällig förmyndare först förordnats, denne på sådant sätt aftalar med efterlefvande fader eller moder. Om därpå fadern eller modern träder till förmynderskapet, har faktiskt det upprättats ett förmynderskap på vinst och förlust, blott att enligt lag förmyndaren ej vunnit frihet från årlig redovisningsskyldighet och myndlingen själf har att bära skada, som af olyckshändelse öfvergår hans tillgångar. I mån som dessa ej bestå i fast egendom, kan dock, äfven utan villkor af domstolens samtycke, aftalet giltigen haft till

---

[1] Jfr ÄB 22 § 2, KD $^{16}/_{12}$ 1676 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 276 och Band III s. 58 not 3. Utförliga bestämmelser af det i texten angifna innehållet gåfvo KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 12, 14 och 15 samt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 16, 19—21 och 27 hos Schmedeman s. 476—477, 576—578 och 579—580, så ock Fslgn till ÄB 1690 kap. 27 §§ 1—4 och 28 § 13, 1692 och 1694 kap. 25 §§ 1—2 och 26 § 10 samt 1713 och 1717 kap. 26 §§ 1—2 och 27 § 10.

[2] LgK 1818 ÄB 16 § 7 och 1826 ÄB 15 § 8 samt LgB ÄB 13 § 8 gifva härtill särskildt tillstånd men allenast under villkor af fränders råd och domstolens samtycke samt för den händelse, att den omyndige är "wansinnig eller drages — med annan sjukdom, som obotlig är, eller med swåra kroppsliga fel eller lyten, så att han förty är utur stånd att för framtiden sig själf försörja, och — hans egendom" är "så ringa, att inkomsten däraf till hans underhåll ej förslår".

innehåll afhändelse ej blott af afkastningen utan äfven af själfva kapitaltillgången[1].

Med iakttagande af de genom de lagbestämda inskränkningarne satta gränserna för förmyndarens förfoganderätt och af det, som, på sätt nyss nämnts, följer af vårdares talerätt på underhålls utdömande, handlar förmyndaren med full frihet och laga verkan. Det kan vara skäl att med hänsyn till den vidtgående kontroll, som annorstädes förmyndare är underkastad, i viktigare punkter uppräkningsvis angifva omfånget af förmyndares behörighet[2].

Till en början är han icke skyldig att ställa sig till efterrättelse förmynderskapsdomstols eller annan myndighets anvisningar rörande förvaltningens utöfvande. Härutinnan tillkommer initiativet honom allena. Myndlingen tillhöriga pänningmedel äger han, till såväl afkastning som äfven kapital, att giltigen mottaga och kvittera utan närvaro och kontroll af annan. Likaledes står det honom fritt att på samma sätt använda, hvad af pänningar influtit eller från början förefunnits. Han kan därför förvärfva fast egendom åt den omyndige. Men af bestämmelserna om domstols samtycke till fast egendoms afhändelse eller belastande följer icke någon skyldighet till andra tillgångars omsättande i fast egendom. Pänningarne kunna för den omyndiges räkning insättas i bank, utlånas — exempelvis mot säkerhet i inteckning, handpant eller borgen — till enskilde på kortare eller längre tid och sålunda äfven så att förfallodagen infaller långt efter myndigblifvandet, användas till inköp af obligationer, aktier eller andra värdepapper eller nedläggas i affär, som drifves för den omyndiges räkning eller hvari denne är delägare. Det gäller blott att göra pänningarne räntebärande och att ej utsätta myndlingen för faran af deras förspillande[3]. Vill förmyndaren härutinnan öfvertaga äfventyret, kan, såsom redan förut anmärkts, han till sist begagna medlen för egen räkning under tillgodoförande af laga ränta åt myndlingen. Finner han omständigheterna åter vara sådana att kapitaltillgång synes honom böra förbrukas på den omyndiges person, behöfver han, likgodt om den fullständigt

[1] Jfr SJA IV s. 430 och XX s. 374, NJA 1875 s. 75 och 1901 s. 107 samt ofvan s. 170 not. 1 och nedan s. 182 not. 3.

[2] Jfr i nedanstående delar ofvan s. 8 not. 5.

[3] ÄB 22 §§ 1 och 4.

eller delvis består af vederlag för försåld fast egendom, ej heller till åtgärden annans samtycke[1].

Förmyndarens fria rådighet att föryttra och eljes förfoga öfver den omyndiges lösa egendom sträcker sig äfven till fordringar och rättigheter. Detta gäller äfven värdepapper, oafsedt på hvad belopp de lyda och oafsedt om de ställts på innehafvaren, eljes hafva löpande natur eller äro icke löpande. I annans förvar behöfver han icke lämna fordringsbevis samt värde- och säkerhetshandlingar, och hvad han med dem vidtager till förmån för tredje man bereder denne laga rätt enligt rättshandelns innehåll, så framt han ej så till vida handlat i ond tro, som han afvetat, att det af honom utgifna vederlaget ej skulle användas till myndlingens nytta[2].

Gäldförbindelser, som förmyndaren ikläder sig i den omyndiges namn, äro för denne förpliktande. Undantag är icke att göra för växel eller andra löpande förbindelser och ej heller för åtaganden med afseende å främmande gäld — ej ens om de hafva form af borgen[3]. Affärsverksamhet må förmyndaren efter sitt fria bepröfvande nedlägga men också börja. Det är blott att iaktaga, att såsom villkor för omyndigs rättighet att »idka handelsrörelse eller annat näringsyrke» det bland annat fordrats, att förmyndaren ikläder sig ansvarighet för de i och för rörelsen ingångna förbindelserna[4]. Föreskriften, utan ver-

[1] Jfr ofvan s. 179 not. 1. Märkas må, att åter KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 27 hos Schmedeman s. 579—580 för hufvudstolens tillgripande fordrade "närmste Fränders eller Rättens wetskap" samt Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 13, 1692 och 1694 kap. 26 § 10 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 10 i allt fall de förras; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 28 § 13 hos Nilsson s. 282. Se ock ofvan s. 89 not. 2.

[2] Jfr nedan under II 4.

[3] Jfr NJA 1895 s. 21. Se rörande hvad HB 10 § 13 innehåller om borgen af omyndig ofvan s. 14 not. 3. Att lagstället ej kan afse förbud för förmyndare att ingå borgen å den omyndiges vägnar utan fastställer den omyndiges bristande rättskapacitet i nämnda afseende, framgår tillräckligen däraf, att det sätt, hvarpå de i lagrummet omförmälda rättssubjekten angifvas, tydligen utmärker dem såsom handlande i egna personer. Det heter ju nämligen: "Ej må omyndig i borgen gå; och ej hustru, utan mannens ja och samtycke. Enka hafve makt att gå med sitt gods i borgen". Ej heller tyder något i lagkommissionens handlingar därpå, att i denna del det ursprungliga förslaget underkastats ändring till sitt sakliga håll; och därstädes är till yttermera visso i kap. 10 § 19 affattningen: "Ingen omyndig må ärkännas för Borgaman; icke heller hustru, utan mannens underskrifft. Men wäl må Enkia med sin ägendom för andra borga"; jfr Fslgn till HB s. 13, 66 och 98. Se vidare nedan s. 202 not. 4.

[4] KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 6.

kan i förhållandet mellan förmyndaren och myndlingen, torde få anses gälla äfven för det fall, att icke myndlingen utan förmyndaren förestår rörelsen, vare sig att på sådant sätt han fortsätter en den förres arftagna näring eller i myndlingens namn öppnar sådan[1]. Det ankommer för öfrigt tydligen på den, med hvilken förmyndaren söker att å den omyndiges vägnar inleda rättshandel, att för dess afslutande göra till villkor förmyndarens åtagande att för den omyndiges fullgörande af förbindelserna stå i ansvar.

I och för sig är ej hinder, att förmyndaren förlikningsvis uppgifver den omyndiges rätt[2], exempelvis afstår från testamente till den omyndiges förmån eller godkänner testamente åt annan under eftergifvande af den förres arfs- eller laglottsanspråk[3]. Att för en motsatt mening bygga på hvad stadgats om förbud för förmyndare att för den omyndige deltaga i arfskifte utan lottning, är icke befogadt. Däraf får ej ens dragas slutsatser rörande delning af samfällighet i allmänhet och en därvid förlikningsvis träffad uppgörelse[4]. Däremot länder till inskränkning i förmyndarens ifrågavarande rätt hvad, som gäller om förmyndares benefika förfoganden i myndlingens namn[5]. Är förmyndaren underkastad inskränkningar i sin förfoganderätt öfver myndlingens fasta egendom, må än vidare han däremot efter sitt behag råda öfver dennes rätt till annans fasta egendom, vare sig att det gäller panträtt eller ock servitut, afkomsträtt eller nyttjanderätt[6]. På grund af särskilda positiva föreskrifter får det visserligen anses vara förmyndare betaget att i form af vare sig legohjonsaftal eller tjänstelega i allmänhet förbinda myndlingen till personliga prestationer utöfver myndighetsåldern[7]. Men eljes kan väl ett förmyndarens aftal grundlägga en den senares förbindelse att för tid därutöfver utgöra fortlöpande terminliga prestationer och det jämväl af personlig natur, exempelvis ett försäkrings-, hyres-, arrende-, inlags-, kommissionärs- eller bolagsaftal. På sådant sätt

[1] Jfr KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 5 och Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 11 mom. 1 samt nedan under nionde kapitlet IV 2.

[2] Jfr SJA XXXIII s. 75 och 84.

[3] Jfr NJA 1894 s. 411.

[4] Jfr ÄB 12 § 4 och nedan s. 200 not. 1.

[5] Jfr nedan s. 202 not. 5.

[6] Jfr Band II s. 227 not. 2.

[7] Jfr LgSt § 18 och KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 15 mom. 1.

står det också i hans makt att i sammanhang med mottagande af gåfva för den omyndiges räkning eller i annan ordning ikläda honom varaktiga förbindelser.

De ensidiga rättshandlingar, som förmyndaren för den omyndige vidtager eller underlåter, hafva i allmänhet verkan på samma sätt och i samma omfång, som om den senare såsom myndig själf handlat. Det beror på särskilda positiva undantagsstadganden, att hvad vid dödsbos utredning inträffar af skada för vissa fall icke drabbar den omyndige utan omedelbart förmyndaren[1].

Där förmyndaren handlar för den omyndige, angifva ofta nog själfva rättsförhållandena, att så är händelsen. Det låter sig ej heller göra att för hvarje sådant fall tillförbinda förmyndaren att redan vid rättshandelns företagande klargöra, att det gäller ej honom utan den omyndige. Man tänke sig exempelvis detaljuppköp för den senares räkning. Måste sålunda för vissa fall anspråket uppgifvas, är det ej heller att i andra vidhålla. Detta leder dock åter visserligen därtill, att äfven vid rättshandel af viktig innebörd det ligger i förmyndarens hand att, sedan han uppträdt i eget namn, genom ett sitt senare uttalande afgöra, huruvida det företagna skall hafva verkningar för hans eller myndlingens del. Om ej annat följer af medkontrahentens vetskap om de verkliga förhållandena, är dock mellan honom och förmyndaren rättshandeln en den senares affär[2].

Liksom beträffande myndlingens person har förmyndaren äfven i fråga om själfva förvaltningen att utan annans inblandning afgöra måttet af kostnader. Han äger ock att efter sitt fria skön betjäna sig af sysslomän och fullmäktige — för öfrigt jämväl af den omyndige själf[3]. Därmed har han dock icke ställt sig utom det vårdnads- och skadeståndsansvar, hvarunder i allmänhet han har att för sin förvaltning innestå i förhållande till myndlingen. Närmast gäller det här blott, huruvida han kan anses hafva gjort ett klokt val af person. Allenast om han i allo lämnat tillsynen och skötseln af den omyndiges angelägenheter från sig, kan däri det anses ligga ett fel, grund-

[1] UrfvLgn § 22, jfrd med Band II s. 392 not. 2 och s. 396 not. 2.
[2] SJA XVII s. 156; jfr NT 1870 s. 63.
[3] NJA 1893 s. 230.

läggande hans ovillkorliga ansvarande för ställföreträdaren[1]. Att uppdrag och fullmakt här såsom eljes när som helst kunna återkallas, och att i denna ordning, låt vara att bemyndigandet lämnats åt den omyndige själf, ej behörighet kan grundläggas utöfver den som förmyndaren i sin egen person innehar, faller af sig självt[2].

Såsom synes, har förmyndaren i sin förvaltning handlingsfrihet inom vida gränser. Å andra sidan medger lagen ej till viss förmyndares förmån några undantag från de bestämmelser, som inskränka förmyndares förfoganderätt eller som äro afsedda att tjäna till kontroll på förmyndare. Föräldrar intaga i detta afseende ej en särskild ställning och ej heller omfattar deras rätt att med afseende å sitt frånfälle nämna förmyndare behörighet att för hans del sätta laga föreskrifter ur kraft. För att i denna del förordnanden skola hafva laga verkan, måste de afse viss egendom och stå i sammanhang med benefika öfverlåtelser på den omyndige. Är rättshandeln onerös, möta hinder däri, att densamma, fastän sluten å den omyndiges vägnar, delvis måste anses hafva ej hans utan förmyndarens intresse i sikte. Den kan därför ej heller vara verksam, må vara att på grund däraf medkontrahenten tilläfventyrs kan påstå dess återgång[3].

Tvärtom kan på grund af hvad rättshandel som helst — den må hafva försiggått under vederbörande förmyndares förvaltningstid eller dessförinnan — förmyndare rörande viss myndlingens egendom vara, utöfver hvad som följer af lagen, underkastad kontroll och inskränkningar. Bland annat kan det sålunda för honom hafva fastställts särskilda reg-

---

[1] KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 28 hos Schmedeman s. 580 samt Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 14, 1692 och 1694 kap. 26 § 11 och 1713 och 1717 kap. 27 § 11 gåfvo åter med afseende å förmyndares användande af andre till förvaltnings bestridande och räntors uppbärande mera positiva föreskrifter. Förmyndaren skulle nämligen antingen hafva af dem tagit full borgen eller utvalt "de bäste, som till finnandes, helst dem, som förmyndaren sitt egit förtroo will; hwilke i feehl af borgen för rätten ställas och der sin trohetz edh aflåggia skohle". Hade förmyndaren iakttagit sådan försiktighet och dessutom af sina förtroendemän kräfde årliga räkningar, skulle han vara fri från de förluster, som ombudsmännen föranledde; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 28 § 14 hos Nilsson s. 282.

[2] Jfr nedan s. 208 not. 2.

[3] Jfr GB 9 § 1 mom. 2, Band II s. 72 not. 1—3 och s. 74 not. 3 samt nedan under II 4. Se ock NJA 1897 s. 93. — För äldre tid må märkas KD $^{12}/_{10}$

ler med afseende å ej allenast aftalsrätt och målsmanskap i öfrigt utan äfven i fråga om egendomens omedelbara skötsel och nyttjande[1]. Jämväl omedelbara förmåner för sin person kan förmyndaren på sådant sätt vara beröfvad, exempelvis arfvodesrätt och behörighet att såsom gäldenär bruka den omyndiges penningmedel till egen vinning. Uteslutet är ej heller, att i fråga om sistberörda slags förbehåll hänsyn tages till hvad föräldrar i sammanhang med utseende af förmyndare i allmänhet förordnat rörande dennes utöfvande af förvaltningen[2].

Vare sig att enskilda förordnanden gå i den ena eller i den andra riktningen, äga emellertid de giltighet allenast såsom villkor, förutsättningar eller ändamålsbestämmelser, knutna till den hufvudsakliga viljeförklaringen. Om nämnda deras karaktär böra således tvifvelsmål ej råda. Dessutom få de ej stå i strid med allmänna rättsnormer eller sakna förutsättningarne för ett förverkligande i rättslifvet. Man tänke sig exempelvis en förmyndaren tillerkänd behörighet att ensidigt bringa till stånd rättshandel mellan sig och myndlingen eller anordnande af kontroll, tillförbindande myndigheter en verksamhet, främmande för lag och författningar. Till sist lär förmyndare ej kunna tvingas att mot sin vilja taga befattning med egendom, i hvars förvaltning han för sin person skall njuta sämre villkor, än lag bjuder. Däraf följer åter, att för tillämpning af förordnanden med dylikt innehåll man måste hafva att bygga på ett hans uttryckliga eller tysta samtycke. Vid växling i förmyndarnes personer gäller för öfrigt detta beträffande hvar och en särskildt[3].

Huruvida bestämmelserna i allmänt intresse eller af hänsyn till förmyndarens rätt böra lämnas å sido, måste det tillkomma förmynderskapsdomstolen att på gifven anledning afgöra. Myndlingens välförstådda intresse grundlägger åter

---

1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 244, hvarigenom, då i testamente afliden satt ogift syster att förestå hans barn och gods utan redovisnings- och ansvarsskyldighet, hon befriades från årsräkningars afgifvande. Före 1734 års lag kunde ju ock afliden hafva eftergifvit bouppteckningsplikten; jfr Band II s. 768 not. 2 in fine. Däraf ansågs dock icke följa någon ändring i förmyndares redovisningsplikt; jfr KD $^{2}/_{4}$ 1653 och $^{5}/_{5}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 174.

[1] Jfr SJA XXX s. 62 och ofvan s. 175 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 168 not. 2—s. 175 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 75 not. 3 och s. 81 not. 3.

icke utan vidare en domstolens befogenhet att sätta bestämmelserna ur kraft. Däremot kan härtill vara tillräcklig enskild mans viljeförklaring. Är det fråga om förordnande till förmån för förmyndare, kan denne underlåta att begagna sig däraf och under gifna omständigheter väl ock härutinnan binda sig för framtiden. I detta senare afseende kan åter, där fråga är om kontrollen, medlet bestå i handling, vidtagen i förhållande till förmynderskapsdomstolen eller gode männen, samt eljes utgöra en i räkenskaperna verkställd anteckning, omedelbart förpliktande gent emot myndlingen[1]. Hvad vid upplåtelse åt myndlingen i lefvande lifvet upplåtaren, förmyndaren till förfång, stadgat under afvikelse från allmänna regler om förmynderskapsförvaltning, får åter den förre anses vara i tillfälle att genom ny viljeförklaring häfva[2].

Till den del som sålunda förmyndare utöfver lagen är underkastad inskränkningar i sin förmyndarrätt, gälla de dock icke mot tredje man, hvilken om dem hvarken har eller bort hafva kunskap. Förmyndarens i lagen utstakade maktfullkomlighet lär få anses såsom en allmän fullmakt, hvartill tredje man närmast har att hålla sig. Denna synpunkt är så mycket mera af nöden, som afvikelserna enligt enskilda förordnanden ej ens tarfva skriftlig form och det ej finnes särskildt tillfälle att genom inregistrering bereda dem offentlighet[3].

---

[1] Jfr nedan s. 207 not. 2.

[2] Lika litet som förmynderskapsdomstolen i den omyndiges intresse kan häfva villkoren i rättshandeln, äga åter upplåtarens rättsinnehafvare att i dennes ställe göra *eftergifter*; jfr rörande fideikommiss KF $^3/_4$ 1810 i 1819 års Lgs s. 135. Däremot kunde det visserligen sättas i fråga, att i brist på stöd i positiv bestämmelse hvarje rättshandel, som i förvaltningshänseende förordnade förmyndaren till skada eller intrång, i denna del vore utan verkan eller för hvarje fall ej kunde göras gällande mot annan förmyndare än den, som å den omyndiges vägnar däri deltagit. Villkor, förutsättningar och ändamålsbestämmelser vid upplåtelse binda ju nämligen mottagaren och ej hans ställföreträdare. Man kan ju dock tänka sig, att förmyndaren sluter rättshandeln i dubbel egenskap, nämligen dels å myndlingens vägnar och dels å egna. Men under en dylik förutsättning borde enligt allmänna grundsatser han kunna åtaga sig förpliktelser allenast för sin egen person och ej för eventuella efterträdare i förmyndarvården. Det finnes dock ett allt för stort praktiskt behof af en dylik aftalsmässighet för att af lagens tystnad taga sig anledning att förneka densamma; jfr Band II s. 202 not. 1 och s. 209 not. 3 samt ofvan s. 184 not. 3.

[3] Jfr HB 18 §§ 2—4.

II. Inskränkningar i förmyndares förfoganderätt.

Huru omfattande förmyndares förvaltningsrätt jämlikt lag än är, har den dock sina gränser. Delvis bestå härutinnan särskilda positiva rättsbud och delvis kunna af dessa och rättsförhållandets allmänna natur slutsatser till deras fullständigande dragas.

I det följande lämnas emellertid å sido de inskränkningar, som hafva sin grund däri, att förvaltningen tillkommer annan än förmyndaren, vare sig den omyndige själf eller tredje man[1]. Det är ej fråga om inskränkningar i förvaltningsområdet utan om inskränkningar i rätten att förfoga inom laga förvaltningsområde. Härvid handlar det för öfrigt allenast om rättshandels ingående med tredje man[2].

Just från denna sida sedt, kan det dock lätt uppstå fråga, hvad rätteligen hör under förmyndarens förvaltning, eller med andra ord, huruvida denna icke har sina gränser i annat än den omyndiges och tredje mans befogenhet i nämnda hänseende. Liksom beträffande målsmanskap i allmänhet kunde det ju finnas punkter, på hvilka äfven i rent förmögenhetsrättsliga angelägenheter ej blott den omyndige utan äfven förmyndaren saknade förmåga att ingå rättshandel med tredje man, oaktadt, om den omyndige vore myndig, han skulle hafva rätt därtill[3]. På en dylik uppfattning i rättspraxis tyda också två domslut, af hvilka, båda afseende upplåtelse af skogsafverkningsrätt, det ena förklarade rättshandeln giltig, enär, äfven om, såsom det från kärandesidan påstods, hemmanet, hvarifrån upplåtelsen skett, ej då tillhört den omyndige, detsamma tillfallit honom under förmyndarens fortsatta innehaf af förmynderskapet[4], men det andra åter förklarade upplåtelsen ogill till den del, som den, hvilken verkställts af omyndigförklarad änka utan hennes förmyndares samtycke, af hennes måg och af förmyndare för hennes omyndiga barn med domstols begifvande, afsett änkans anpart, och gjorde

---

[1] Jfr GB 9 § 1 mom. 2, ÄB 19 § 1 samt nedan under dels nionde kapitlet I och III och dels fjärde afdelningen.

[2] Jfr ofvan s. 175 not. 3 och s. 185 not. 1—s. 186 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 3 not. 2 samt nedan under tionde och elfte kapitlen.

[4] NJA 1895 s. 313.

detta efter klander af ett af barnen, hvilket efter myndigblifvande tillhandlat sig jämväl hvad de öfriga lottägarne innehaft[1]. Man skulle ju kunna vara frestad att häri se uttalanden för den mening, att principiellt förmyndaren kan förfoga allenast öfver hvad han omhänderhar och ej öfver hvad i en framtid den omyndige må kunna förvärfva, samt att denna regel blott enligt grundsatserna för godkännande lider undantag beträffande egendom, som förmyndaren i denna sin egenskap kommer att mottaga i sin vårdnad[2]. Häremot strider dock hvad, som iakttages på andra områden — exempelvis i fråga om förmyndares rätt att för den omyndige ingå äktenskapsförord, förlikning och gäldförbindelser[3]. Då i allmänhet det ej torde vara rådligt att af svenska domskäl draga slutledningar därhän att under sakförhållanden, motsatta de åberopade, målet också skulle hafva fått en motsatt utgång, lär för öfrigt allenast det senare rättsfallet böra komma i betraktande. Detta kan åter förklaras jämväl på det sätt, att under de vid upplåtelsen föreliggande omständigheterna domstolens tillåtelse åt barnens förmyndare att upplåta skogsafverkningsrätt ej kan antagas hafva omfattat jämväl upplåtelse från den modern tillhöriga hemmansdelen, och att därför ock på denna grund en laggild afhändelse ej för dess del kunnat komma till stånd[4].

Det bör väl alltså få antagas, att, i samma mån som myndig person kan afhända sig framtida egendom och rätt af förmögenhetsnatur, förmyndaren kan göra det å myndlingens vägnar, blott att icke det afhända kommer att ingå under den omyndiges eller tredje mans särskilda förvaltning eller hinder föranledas af hvad i allmänhet gäller om inskränkningar i förmyndares förfoganderätt inom området för hans förvaltning[5].

1. Afhändelse eller belastande af fast egendom.

»Ej må», heter det redan i 1734 års lag, »förmyndare bortsälja omyndiga barns jord och fasta gods utan i nöd och

[1] NJA 1887 s. 388.

[2] Jfr nedan under nionde kapitlet IX.

[3] Jfr Band II s. 520 not. 3 samt ofvan s. 181 not. 3—s. 183 not. 1.

[4] Jfr nedan s. 193 not. 1—s. 194 not. 4.

[5] Jfr ofvan s. 187 not. 1 och nedan s. 189 not. 1—s. 209 not. 1.

trångmål; ej heller dem skifta utan till barnens nytta, och tage närmaste fränders råd och Domarens samtycke till det köp eller skifte, som i jordabalken sägs»[1]. Fullständigande ansluter sig därtill det senare i tiden tillkomna lagbudet, att, »då Förmyndare tränger göra lån å omyndigas fasta gods, bör på samma sätt, som Lagen — — bjuder, wid försälgning eller skifte», domstolen »pröfwa, huru wida ett sådant lån, hwars quantum skal wara uttryckeligen utsatt, kan til den omyndigas nytta och förmån tillåtas, och sedan, i händelse af bifall, lämna Förmyndaren dertil sit samtycke skrifteligen»[2].

»Jord» och »fasta gods» få här anses beteckna fast egendom i dess öfliga bemärkelse, hvadan i det stora hela fråga är om äganderätt till fastighet men delvis också om annan rätt därtill[3]. Fastän bestämmelserna från början närmast haft till syfte att åt släkten bevara arfvejord på landet, gälla de jämlikt ordalagen all omyndigs fasta egendom utan åtskillnad för läge eller fång[4]. Äfven i fråga om sådan fast egendom, som förmyndaren inköpt, inskränka enligt sitt innehåll de hans fria förfoganderätt — en omständighet, som ej gör honom särskildt benägen för dylikt anbringande af den omyndiges lediga medel[5]. Såsom synes, gör mellan försäljning och

[1] ÄB 22 § 3, jfrd med JB 4 § 8.

[2] KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911—3912; se för öfrigt redan KD $^{8}/_{12}$ 1683 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 106 samt Fslgn till JB 1695 kap. 8 § 9 och 1697 kap. 8 § 10 hos Sjögren IV s. 204 och 242.

[3] Jfr Lag $^{24}/_{5}$ 1895, LgK 1818 ÄB 16 § 6, 1826 ÄB 15 §§ 6 och 7, LgB ÄB 13 §§ 6, 7 och 9 samt Band II s. 93—117.

[4] Jfr JB 4 § 8, som talar om försäljning af "de omyndigas fasta arf". Att äfven vid ÄB 22 § 3 lagstiftarne haft ärfd fast egendom i tankarne, framgår däraf, att stadgandet gifvits i sammanhang med de lagrum, som handla om förmynderskaps tillträde i anledning af ett den omyndige tillfallet arf; jfr ÄB 22 §§ 1, 2 och 4 samt ofvan s. 167 not. 1 och s. 168 not. 2. Hvad åter angår åtskillnaden mellan fast egendom på landet och sådan i stad, må märkas, att Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 3 och 4, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 2 och 3 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 2 och 3 afhandlade deras afhändelse i särskilda paragrafer. Allenast för den förras del gjordes till villkor för försäljningen, såsom det hette, "högsta trångmåhl". Beträffande fast egendom i stad talade åter 1690 års förslag allenast om nytta, under det att de följande alldeles underläto att angifva orsaken. Jfr ofvan s. 140 not. 1.

[5] Jfr ofvan s. 180 not. 3. Att, då förmyndare låtit återgå fastighetsköp för omyndigs räkning under köpehandlingens förstörande och därpå själf köpt egendomen, ÄB 23 § 3 och JB 4 § 8 emellertid ej ansetts bereda den omyndige någon rätt därtill, ses af rättsfall i Tidskr. af JF i Finland XXVII s. 135.

byte lagen så till vida åtskillnad, som laga skäl för försäljning förklarats vara allenast »nöd och trångmål», medan åter till byte ej fordras mera, än att det länder den omyndige till nytta. Förhållandena hafva dock utvecklat sig sålunda, att hvad sagts om byte iakttages äfven vid försäljning. Domstolen anser sig oförhindrad att därtill samtycka, ej blott då afhändelsen påfordras af annan tvingande omständighet än ekonomiskt betryck utan äfven så snart handeln pröfvas vara den omyndige till förmån[1]. Ett stöd härför lämna de senare bestämmelserna om den fasta egendomens pantförskrifvande, hvilket af gammalt ställts nära försäljning på grund af faran för egendomens tvångsvisa användande till gäldens betäckande. Visserligen uppgifves såsom anledning till pantförskrifnings sökande, att »Förmyndare *tränger* göra lån». Men åt domstolen anbefalles det att pröfva, huruvida det må »til den omyndigas nytta och förmån tillåtas»[2]. Att låntagandet må bifallas allenast till visst »quantum», öfverensstämmer med hvad nu mera gäller om all inteckning för fordran. Hvad för detta fall lagen stadgar om samtyckets skriftliga affattning uppfylles åter genom det i målet utfärdade protokollsutdraget; och, då ärenden af förevarande natur i allmänhet medföra en förmyndarens plikt att lösa sådant, är sistnämnda föreskrift ej heller af särskildt egendomlig natur[3].

Försäljning och byte i laga form samt försträckningstagande under medgifvande af inteckningssäkerhet taga i fall af förmynderskapsdomstolens bifall åt sig laga kraft, utan att mera än annan rättshandel vara underkastade klander[4]. I brist på sådant samtycke är åter rättshandeln ogiltig. Detta vill åter säga, att på grund af försäljningen eller bytet lagfart ej må äga rum, och att trots förmyndarens medgifvande inteckning för det lånfångna beloppet ej må meddelas.

---

[1] KU $^{19}/_{4}$ 1831 och $^{19}/_{10}$ 1847 i BHdb 1863 s. 160; jfr Just. Omb. Berätt. 1869 s. 2—17, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 14 och 87 samt ofvan s. 176 not. 1 och s. 189 not. 4. Exempel på att jordaskifte gillats, då det skett till bättre och ej till värre, finnes i KD $^{20}/_{5}$ 1675 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 102.

[2] Se dock ännu LgK 1818 ÄB 16 § 6 och 1826 ÄB 15 § 6 samt LgB ÄB 13 § 6, hvilka till försäljning fordrade "nöd eller trångmål" samt till byte eller förlikning "uppenbar nytta"; jfr nedan s. 191 not. 6.

[3] Jfr KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911—3912, IntLgn § 11 samt KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 10 mom. 1 och § 12.

[4] Jfr ofvan s. 100 not. 1—2, s. 108 not. 2—s. 112 not. 1 och s. 140 not. 1.

På talan af vederbörande rättsägare skall rättshandeln häfvas samt i följd däraf lagfart eller inteckning, som redan verkställts, undanrödjas[1]. Bortsedt från mellankommande godkännande af laga målsägare, möta härför hinder allenast i hvad gällande bestämmelser om häfd föranleda[2]. Laga målsägare äro åter den omyndige själf efter uppnådd myndighet[3], de, som på grund af universal- eller singularsuccession inträdt i hans rätt, samt de, som för honom äga att i saken kära på grund af målsmanskap: äkta man, ny förmyndare m. fl.[4] Inseende öfver förmynderskap grundlägger hvarken för fränder eller andra en talerätt, hvaremot det icke är uteslutet, att den förmyndare, som verkställt rättshandeln, begagnar sin målsäganderätt i och för dess häfvande[5].

De med afseende å försäljning och byte fastställda rättsnormerna äro otvifvelaktigt att följa vid hvarje frivillig afhändelse af fast egendom. De lända sålunda till efterrättelse äfven vid en gåfvo- eller förlikningsvis verkställd afyttring[6]. Däremot komma de tydligen ej i betraktande, då enligt allmänna lagbestämmelser fast egendom må tvångsvis förvärfvas eller tagas i bruk, såsom vid exekution genom utmätning eller konkurs samt vid laga skifte, hemmansklyfning, expropriation och därmed likartade förrättningar vid sjösänknings- eller

[1] NJA 1899 s. 35; jfr LgfrtsLgn §§ 5 och 15 samt IntLgn §§ 1 och 59.

[2] Jfr JB 4 § 8, 10 § 1 samt 15 §§ 1 och 4, IntLgn § 60, KF $^{22}/_{4}$ 1881 §§ 1—5, KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 i BLgs I s. 135—136, Band II s. 236 not. 4—s. 240 not. 3 samt nedan s. 197 not. 1. Exempel på tillämpning af ettårig häfdetid enligt KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 gifva SJA XXVII s. 294 och NJA 1891 s. 304 i tvist om fast egendom, som försäljningsvis afhändts omyndig; jfr Tidskr. af JF i Finland XXXV s. 78. Att dylik häfdetid ej ansetts kunna åberopats till skydd särskildt för intecknad rätt i sådan egendom, ses åter af NT 1877 s. 557 samt NJA 1876 s. 375 och 1890 s. 39. Af historiskt intresse är, att före KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 det varit fråga om att redan i 1734 års lag, på samma sätt som för hustru skedde i GB 11 § 8, för klander af fast egendoms olaga afhändelse från omyndig stadga en ettårig fatalietid, löpande från omyndighetstillståndets upphörande; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 3, 1692 och 1694 kap. 26 § 2, 1713 och 1717 kap. 27 § 2 samt 1723 kap. 26 § 3. Med undantag för det sista, framhöllo förslagen för öfrigt särskildt, att tidens försittande beredde laga rättskraft åt inköp, verkställdt jämväl af förmyndaren själf; jfr ofvan s. 140 not. 1 in fine.

[3] JB 4 § 8.

[4] Jfr ÄB 23 §§ 3 och 4 samt NJA 1877 s. 117.

[5] Jfr ofvan s. 110 not. 5 och s. 118 not. 2 samt nedan s. 193 not. 3—s. 194 not. 4.

[6] Jfr SJA XXVII s. 294, GB 9 § 2 mom. 1, Band II s. 223 not. 1 samt ofvan s. 190 not. 1—2 och nedan s. 203 not. 2.

vattendämningsföretag[1]. I tillämpliga delar gäller detta, äfven då initiativet utgår från förmyndaren — af honom egendom afträdes till konkurs eller det yrkas på laga skifte, klyfning eller delning af förmögenhetsgemenskap. Stadgandena om pantförskrifning afse åter närmast egendomens intecknande[2]. Så uppfattade, stå emellertid ej heller de i vägen för ett tvångsförfarande, d. v. s. inteckning, sökt antingen i laga tid till säkerhet för ogulden köpeskilling[3] eller ock för skadestånd, som, ej förfallet till betalning, ådömts genom lagakraftvunnet utslag i brottmål[4]. Däremot torde i tillämpliga delar de få anses omfatta äfven aftal om införsel. Åtminstone måste detta vara händelsen, så snart aftalet ingåtts före 1876 års ingång och förty berättigar borgenären att vid bristande betalning låta tillvärdera sig den förskrifna egendomen. Under motsatt förutsättning är ju åter antagligt, att i aftalet det skall ses allenast ett nyttjanderättsaftal, förknippadt med ett gäldförhållande af rent personlig natur eller dock utan säkerhet i annat än egendomens afkastning, d. v. s. i lös egendom[5].

Huru i omhandlade hänseende det ställer sig med nyttjanderätt samt med ännu annan rätt till omyndigs fasta egendom än de i det föregående omförmälda, därom yttrar sig icke lagen. Nära kunde det ju ligga att taga till ledning bestämmelserna om upplåtelser, som utan hustrus samtycke mannen verkställer i fråga om hennes enskilda egendom under hans förvaltning och sålunda bland annat med inteckning för gäld i behandlingen likställa inteckning för skogsafverknings-, afkomst- och servitutsrätt[6]. Sannolikt är ju också, att, om på dessa närbesläktade områden lagstiftningen ej åstadkommer likhet, rättspraxis skall göra det under utnyttjande af nyssnämnda nya lagstadganden. För den närvarande tiden lär det dock vara rådligast att hålla sig hittills öfvad rättspraxis[7].

---

[1] Jfr UtsLgn § 62, KkLgn § 35, KF $^{14}/_{4}$ 1866 § 1, KSt $^{9}/_{11}$ 1866 § 2, Lag $^{20}/_{6}$ 1879 §§ 16—20 och 76, KF $^{30}/_{12}$ 1880 § 6 samt Lag $^{27}/_{6}$ 1896 § 1.

[2] KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée VI s. 3911—3912.

[3] Jfr JB 11 § 2 och IntLgn § 2; se dock äfven NJA 1881 s. 242.

[4] Jfr IntLgn § 2.

[5] Jfr JB 9 §§ 1—9, KF $^{16}/_{6}$ 1875, Band II s. 223 not. 1 och s. 226 not. 4 samt nedan s. 192 not. 6—s. 194 not. 4.

[6] Jfr GB 9 § 2 mom. 1 och Band II s. 222—230.

[7] Jfr ofvan s. 175 not. 4.

Denna företer åter full öfverensstämmelse med den, som i tiden före nämnda lagstiftning om upplåtelser af rätt till hustruns enskilda fasta egendom i denna del utvecklat sig på grund af 1734 års lagstadganden. Med de senare sammanfalla ju ock i hufvudsak de, som fortfarande bestå för omyndigs del[1]. Giltigheten af förmyndarens slutna rättshandel har man ej ansett sig kunna förneka. Men i brist på domstolens samtycke skall den upplåtna rättigheten ej intecknas[2] och, där inteckning dock kommit till stånd, denna på talan af behörig målsägare upphäfvas. Härför har man funnit stöd i de om pantförskrifning gifna stadgandena, sådana de i rättspraxis bragts i tillämpning. Utan skydd af inteckning har rättigheten åter ej ansetts kunna försvaras mot annan målsägare än den förmyndare, som verkställt upplåtelsen — hvarken mot den, som på grund af singularsuccession i laga ordning förvärfvat den fasta egendomen eller eljes fått åt sig upplåten en rättighet, stridig mot den ifrågavarande, eller mot myndigblifven omyndig, hans universalsuccessorer eller någon hans nye förmyndare eller annan målsman[3].

[1] Jfr GB 11 §§ 1 och 8 enligt 1734 års lag samt Band II s. 223 not. 1.

[2] NJA 1879 s. 188 och 1888 s. 393.

[3] Jfr NT 1877 s. 557 samt NJA 1877 s. 117 och 1895 s. 313, där efter omyndig kvinnas gifte äkta mannen anställt talan, NJA 1895 s. 329, där efter försäljning af den myndigblifne köparen gjorde det, samt ofvan s. 191 not. 3—5. Se dock äfven NJA 1876 s. 375, där myndigblifvens talan, att förmyndares upplåtelse af skogsafverkningsrätt måtte förklaras ogill, ej erhöll bifall. Redan långt före nämnda rättsfall hade det yppat sig olika meningar, huruvida förmyndare hade rätt att af egen makt utlega myndlingens fasta egendom utöfver tiden för sitt innehaf af förmynderskapet; jfr LgK 1818 ÄB Mot. s. 80—81. LgK 1818 ÄB 16 § 8 och 1826 ÄB 15 § 9 föreslogo, att, där så skett, myndigblifven skulle äga att uppsäga nyttjanderättshafvaren att flytta laga fardag. Motiverna gå dock ut på att aftalet ej skulle äga laga kraft längre, än upplåtaren fortfarande var förmyndare. I enlighet härmed gaf LgB ÄB 13 § 9 äfven ny förmyndare uppsägelserätt. Men därjämte låto trots domstolens samtycke samtliga lagförslagen aftalet efter uppsägelse i förtid träda ur kraft fem år efter den på omyndighetstillståndets upphörande nästföljande fardagen. LgB frånkände dock vid dödsfall arfvingarne uppsägelserätt; jfr ibid. Prot. s. 108. Äfven om lagförslagens legoaftal icke omfattat skogsafverkningskontrakt, stå deras i den senare delen gifna regler ej samman med nutida nyttjanderättsaftal. En arrendator nedlägger ofta de första åren ej ringa belopp på jorden i hopp att under de senare därför bekomma ersättning i ökad afkastning. Har upplåtelsen skett i laga ordning och efter vederbörlig pröfning af dess nytta för den omyndige, bör förty också arrendatorn vara tryggad i sin besittning jämlikt aftalet. Att förneka detta skulle ej allenast lända till kränkning af enskild rätt utan äfven till skada för det allmänna, i hvars intresse det måste ligga, att jordförbättringar företagas.

Förhållandena hafva gjort, att ifrågavarande grundsatser vunnit sitt erkännande hufvudsakligen med afseende å skogsafverkningskontrakt[1]. För deras del godkända, kräfva de dock en utsträckning jämväl till servituts-, afkomst- och nyttjanderättsaftal i allmänhet[2]. En åtskillnad är dock att göra i fråga om sistnämnda slags aftal. Till sin verkan uppehållna allenast genom förmyndarens fortsatta rådighet öfver den egendom, hvarifrån upplåtelserna ägt rum, grundlägga i allmänhet hans aftal för medkontrahenten en redovisnings- och ersättningsskyldighet för tiden från och med bortfallandet af samma rådighet. Regelrätt är detta tidpunkten för förmyndarens frånträdande från förmynderskapet vare sig på grund af omyndighetstillståndets upphörande eller af orsak, vidkommande hans egen person. Emellertid kan ju dessförinnan i laga ordning tredje man hafva blifvit ägare af rätt, som lider intrång genom den upplåtna. Tvärtom tillför, då tredje mans förvärf infaller i tiden efter förmyndarens afgång, detsamma i och för sig icke den förre någon talerätt för tiden, som ligger mellan afgången och förvärfvet. Närmast tillkommer här talan den omyndige, hans universalsuccessorer eller nye målsman. Allt detta gäller om skogsafverknings-, servituts- och afkomstaftal[3]. Vanliga nyttjanderättsaftal lära åter få anses utöfva laga verkan, ända till dess att uppsägelse mellankommit, låt vara att, där utan dess föregående verkställande stämning anhängiggjorts, det däri anses ligga uppsägelse. Allmänt inträder sålunda ersättningsskyldighet först med utlöpandet af laga fardagsår, räknadt från uppsägelsen eller stämningens delgifning[4].

För öfrigt skulle det kunna sättas i fråga, att, ehvad den fasta egendomen själf eller en densamma belastande rättighet voro föremål för återvinningstalan, svaranden ej skulle hafva att utgifva afkastningen från tidigare dag, än han i saken instämdes eller eljes i laga ordning anmodades att låta veder-

---

[1] NT 1877 s. 557 samt NJA 1877 s. 117, 1879 s. 188, 1887 s. 388, 1888 s. 393 samt 1895 s. 313 och 329.

[2] Se i fråga om undantagskontrakt KD $^{9}/_{3}$ 1846 i BHdb 1883 s. 177.

[3] Jfr NJA 1890 s. 97, Band II s. 223 not. 1 och ofvan s. 193 not. 3.

[4] Jfr GB 9 § 2 mom. 1, Band II s. 225 not. 3 och s. 236 not. 3 samt ofvan s. 193 not. 3.

börande rättsägare åtnjuta, hvad honom tillkomme. Därtill skulle dock höra god tro vid förvärfvet, och sådan finge väl ej anses kunna åberopas af förmyndarens medkontrahent eller hans universalsuccessorer utan allenast af en hans singularsuccessor[1]. Äfven för dennes del lär dock rättspraxis ej vara sinnad att medgifva en dylik förmån, fastän naturligen han åter ej kan hafva att svara för annan afkastning än den, som fallit under hans innehaf[2]. Får detta anses gälla om afkastning, borde den, som måste afstå egendomen eller rättigheten, ej heller åtnjuta godtgörelse för andra nedlagda kostnader än dem, som varit nödiga, och detta, oafsedt om han hade god tro eller icke. Åtskillnad mellan ond eller god tro göres näppeligen ej heller. Men uppfattningen är nog också den, att utan hänsyn därtill ej mindre nödiga än nyttiga kostnader böra godtgöras[3]. Ännu på annat sätt handlar i rättspraxis man i strid mot hvad, som skulle följa af allmänna rättsnormer. Man bifaller yrkandet på rättshandelns häfvande utan att beakta genfordran på återfående af det utgifna vederlaget eller godtgörelse intill detsammas belopp[4]. Detta kan passa, om talan utföres af en den omyndiges singularsuccessor. Uppträda åter såsom kärande myndigblifven, hans målsman eller hans universalsuccessorer, borde för vanliga fall utgången blifva annorlunda. I allmänhet är nämligen rättshandeln dock sluten för den omyndiges del. Det måste då ock antagas, att förmyndaren uppburit vederlaget för den omyndiges räkning. Därtill har han ock haft laga rätt och vid sådant förhållande bör, oafsedt om det äfven kunde visas att i verkligheten ej något kommit den omyndige till godo eller längre är i behåll, förpliktelse att återbära vederlaget vara förenad med återvinningsrätten. Äfven för ränta å det af förmyndaren uppburna penning-

[1] Jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7. Tvärtom skulle under nämnda förhållanden vindikanten hafva att mot förmyndarens medkontrahent och dennes universalsuccessorer i skadeståndsväg utsöka hvad han ej kunde i vindikationsmålet utfå på grund af sin vederparts goda tro.

[2] Jfr ofvan s. 194 not. 3—4.

[3] Jfr JB 11 § 1, KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7, NJA 1899 s. 35 och Band II s. 235 not. 3. Härvid läser man dock illa de två förstnämnda lagrummen, som visserligen båda tillägga den, hvilken egendom frånvinnes, ersättning för ej mindre nödiga än äfven nyttiga kostnader men därvid ej afse andra än innehafvare i god tro.

[4] NJA 1877 s. 117 och 1899 s. 35; jfr nedan s. 196 not. 1.

beloppet borde den omyndige svara, i mån som han utkräfde godtgörelse för hvad vederparten åtnjutit i afkastning[1].

Till den del som den, hvilken måste vika för den omyndige eller hans rättsinnehafvare, ej i vindikationsmålet vinner ersättning för sin lidna skada, har han att utföra särskild talan på dess täckande. Härvid gälla öfliga regler för hemuls- och eviktionsskyldighet, så att, äfven om den upplåtna rättigheten gått genom flera händer, det ytterst gäller förmyndaren och hans rättsägare. I enlighet med samma regler är för nämnda personers skadeståndsskyldighet det ej villkor, att förmyndaren sanningslöst ingifvit sin medkontrahent föreställningen, att domstol lämnat sitt samtycke. Det är tillräckligt, att rättshandeln återgått[2]. Medkontrahenten har rätt att förutsätta, att förmyndaren handlat med full laga befogenhet och för ändamålet förskaffat sig domstolens bifall i laga ordning. Däremot är visserligen skadestånd uteslutet, om förmyndaren fritagit sig från ansvar för rättshandelns bestånd. Härmed är dock mestadels att likställa, att förmyndaren ej iklädt sig dylikt ansvar och medkontrahenten slutit rättshandeln i full medvetenhet, att det gällde myndlingens egendom och att samtycke ej inhämtats. Medkontrahenten kan nämligen ej åberopa sig på okunnighet om samtyckets behöflighet. Å andra sidan bör i tvifvelaktiga fall det visserligen antagas, att, då aftalets ingående skett i vetskap om bristande samtycke, det å ömse sidor förutsatts, att efteråt förmyndaren skulle söka anskaffa sådant. För vanliga fall skulle alltså väl icke förmyndaren hafva iklädt sig ansvar för rättshandelns bestånd men tyst förbundit sig att i sådant syfte göra hvad på honom ankomme[3].

---

[1] Jfr HB 18 §§ 2 och 3 samt ofvan s. 181 not. 1 och s. 183 not. 2. Naturligen kan vindikanten ej hafva att betala mera än vederlaget jämte ränta och kostnader samt å andra sidan ej den, från hvilken egendomen eller rättigheten frånvinnes, få mera, än handeln ådragit honom af utgifter, de honom i annan ordning godtgjorda utläggen på egendomen afräknade. I öfrigt vore saken att ordna genom ersättningstalan efter laga befogenhet. För hvad vindikanten utgifvit hade han att hålla sig till förmyndaren eller hans universalsuccessorer och det, som brast vederparten i fullt skadestånd, hade denne att utsöka af sina fångesmän, förmyndaren därunder inbegripen; jfr ofvan s. 195 not. 3 och nedan s. 196 not. 2—3.

[2] Jfr JB 11 §§ 1, 3 och 5 samt ofvan s. 196 not. 1.

[3] Jfr JB 11 § 6, Band II s. 235 not. 4 samt ofvan s. 108 not. 2 och s. 111 not. 2.

Mellankommande godkännande kan för hvarje fall gifva rättshandeln full laga verkan, ehvad efter omyndighetstillståndets upphörande det meddelats af den omyndige eller hans rättsinnehafvare, af någon hans laga singularsuccessor eller af domstol under fortsatt omyndighet. Till verkan af godkännande, lämnadt af enskild laga rättsägare i besittning af aftalsmässighet, hör åter såsom vanligt, att det verkställes i förhållande till den, som i brist därpå saknar trygghet i sin rätts åtnjutande, d. v. s. här till förmyndarens medkontrahent eller till den senares laga rättsinnehafvare eller målsman. Godkännandet behöfver icke för något fall viss form och kan äfven ske tyst, exempelvis genom uppbärande af oguldet vederlag eller genom bortsåld fast egendoms arrenderande[1]. Domstol afgifver åter såsom eljes sitt samtycke genom ett beslut på förmyndarens ansökan och således i förhållande till denne allena. För att, då samtycket lämnats efter rättshandelns slutande och sålunda har karaktären af godkännande, det skall utöfva verkan gent emot medkontrahenten eller dennes rättsägare, fordras dock delgifvande åt dessa, nämligen genom förmyndarens försorg[2].

En särskild fråga är, huru det ställer sig i tiden mellan rättshandeln och dess i laga ordning verkställda godkännande. I förmyndarens hand ligger det alltid att ej söka domstolens samtycke eller att, där så redan skett, återkalla sin framställning samt på sådant sätt hindra, att aftalet tager åt sig laga kraft. Kommer det åter till samtycke, är för hvarje fall han bunden att stå vid aftalet, så framt detsamma ej af medkontrahenten dessförinnan ryggats[3]. För den senares del leda åter hemuls- och eviktionsstadgandena därhän, att, så länge den förvärfvade rättigheten ej blifvit honom frånvunnen, han ej äger att frisäga sig från aftalet och således icke allenast på grund af samtyckets uteblifvande[4]. Så måste ock vara händelsen, då han ej afvetat, att egendomen tillhört den omyndige, eller väl känt detta men varit ense med förmyndaren om att

[1] Se NJA 1890 s. 39 och 1895 s. 329, jfrda med NJA 1891 s. 156.

[2] Jfr Band II s. 233 samt ofvan s. 191 not. 3—5 och s. 196 not. 3. Enligt allmänna grundsatser blir för öfrigt, då domstol lämnat sitt samtycke men först därpå den omyndige förvärfvat egendomen, rättshandeln åter utan särskildt godkännande giltig med förvärfvet; jfr NJA 1895 s. 313 och ofvan s. 187 not. 3—s. 188 not. 5.

[3] Jfr ofvan s. 111 not. 2 och s. 190 not. 4.

[4] Jfr JB 11 § 1.

underlåta rättshandelns hänskjutande under domstolen. För vanliga fall verkar åter antagandet, att rättshandeln slutits i afsikt att senare utverka dess godkännande. Det föreligger då ett aftal under tyst villkor af förmyndarens medkontrahent. Huruvida för fall af afslag förmyndaren må kunna anses hafva åtagit sig skadeståndsskyldighet, är en sak för sig. Men för hvarje fall är han förpliktad att söka bifall och må vid afslag eller underlåten ansökan medkontrahenten träda tillbaka från aftalet under meddelande däröm till förmyndaren. I allmänhet har den senare att fullgöra nämnda sin skyldighet, så snart ske kan i betraktande af infallande domstolssammanträden. Har ej denna tid begagnats, står det alltid medkontrahenten fritt att föresätta honom viss lämplig frist under förklarande, att vid dess försittande han utan vidare betraktar sig obunden af aftalet[1].

För att i nyssnämnda fall förmyndaren skall beröfva medkontrahenten hans rätt att rygga aftalet, har, såsom redan angifvits, förmyndaren för öfrigt ej blott att utverka sig domstolens samtycke utan äfven att efter dess erhållande delgifva detsamma inom tid, som därtill må behöfvas. Då åter medkontrahenten ej har anspråk på godkännande, har han det ej heller på dess delgifvande. Dess mellankomst medför allenast trygghet i hans förvärf, och därom erhåller han, om ej förr, kännedom, då han, utsatt för vindikationskraf, till värjande af sin rätt instämmer sin fångesman till medsvaromål — en åtgärd, hvaraf för händelse af frånvinnande hans bevarande af eventuella skadeståndsanspråk ju också är beroende[2].

Så fort nyttjanderättsaftal ej längre består gent emot uppsägelse från den omyndiges sida, lär emellertid uppsägelse kunna ske jämväl af förmyndarens medkontrahent eller hans rättsinnehafvare samt så till vida de ofvan utvecklade reglerna lida undantag[3].

---

[1] Jfr Band II s. 233 not. 5 och ofvan s. 196 not. 2—3.

[2] Jfr JB 11 §§ 1 och 3 samt ofvan s. 197 not. 2.

[3] Jfr GB 9 § 2 mom. 1 in fine och Band II s. 233 not. 3. På detta sätt komma emellertid motsatta rättsnormer att tillämpas vid aftal om nyttjanderätt och vid upplåtelse af annan rätt till fast egendom. Det torde emellertid ej kunna undgås att med de många beröringspunkter, som finnas mellan äktenskapsrätten och förmynderskapsläran, taga hänsyn till den ömsesidighetsprincip, som för den förras del GB 9 § 2 mom. 1 uttalar beträffande nyttjanderättsaftals bindande

2. Arfskifte utan lottning.

På tal om arfskifte har det förordnats: »Äro arfvingar omyndiga; då skall ej arf utan lottning skiftas». Domstols samtycke lämnar här ingen hjälp. Stadgandet har nämligen ett tillägg: »Sker annorlunda; vare ogildt, om omyndig klandrar det i laga tid, sedan han myndig varder»[1].

---

natur; jfr LgB ÄB 13 § 9, Mot. s. 59 och Prot. s. 108. För öfrigt har i rättspraxis grundsatsen vid samma aftal vunnit erkännande äfven på andra områden; jfr rörande fideikommiss NT 1868 s. 544. Att den står i strid med de i JB 11 § 1 fastställda rättssatserna, lär ej få inverka. Då i allmänhet ömsesidighetsgrundsatsen så behärskar det svenska rättslifvet, kunde det endast ifrågasättas att låta JB 11 § 1 jämlikt sitt innehåll gälla allenast äganderätt samt för all annan rätt till fast egendom tillämpa regeln om full ömsesidighet. Därtill kunde det synas vara så mycket mera skäl, som de ursprungligen romerska rättssatserna i JB 11 § 1 visserligen kunna göras till föremål för anmärkningar och mångenstädes äfven öfvergifvits. Det är dock i förhållandet mellan kontrahenter, som från början ömsesidighetsregeln tagits i bruk, och det för öfrigt ej genom lagen utan allenast genom rättspraxis. I anknytning härtill har den därefter öfverförts att gälla jämväl till förmån för nyttjanderättshafvare gent emot den, hvars egendom till honom blifvit upplåten utan att tryggad besittning vunnits för den aftalade tiden, och slutligen på sådant sätt kommit till ett enstaka uttryck i lagen, nämligen i GB 9 § 2 mom. 1. I valet mellan de stridiga grundsatserna därstädes och i JB 11 § 1 torde därför beträffande de hvarken i det ena eller i det andra lagrummet omhandlade rättigheterna till fast egendom man böra gifva det senare lagrummet företräde. Icke allenast att dess bestämmelser äro af en mera allmän och principiell natur. Därtill kommer, att, då vederlag för nyttjanderätt regelrätt utgöres underhand terminligen och förty aftalet i förtid kan häfvas utan återbäring och däraf föranledda svårigheter i rättsligt afseende, förhållandena ställa sig annorlunda ej blott vid äganderätt utan äfven vid de öfriga rättigheterna till fast egendom: pant-, afkomst- och servitutsrätt.

[1] ÄB 12 § 4 in fine. Från början har tydligen hvarje arfskifte ansetts böra ske genom lottning; jfr ÖGL ÄB 10 § 4 och SmL MB 16. Vid sidan däraf finnes dock tidigt omförmäld "skipti mæþ sæmiu" eller en utan lottning verkställd delning, till sin rättskraft likställd med byte och sålunda underkastad särskilda regler; jfr VGL II Add. 11 § 2, WmL I BB 11 och ÖGL ÄB 10 § 3. För vissa fall har dock till skiftets giltighet ansetts höra lottning och bland annat, då barn skiftade med någondera af föräldrarne eller sins emellan; jfr VGL III 142, UL MB 34 och Abrahamsson s. 330. Det fanns sålunda redan i den äldre rätten anknytningspunkter till den i texten återgifna rättssatsen, sådan den först möter i Fslgn till ÄB 1692 kap. 15 § 4; se däremot Fslgn till ÄB 1690 kap. 15 § 4. Enligt LgK 1818 ÄB 9 §§ 5 och 11, 1826 ÄB 8 §§ 5 och 12 samt LgB ÄB 8 §§ 7 och 14 skulle, på fullt samma sätt som förslogs rörande jämkning i skifte, inom ett år efter förrättandet skifte utan lottning klandras från omyndig deltagares sida,

Lagbuden afse tydligen att hindra förmyndare från att förlikningsvis uppgifva den omyndiges rätt. Om än däraf det icke får dragas slutsatser rörande hvarje förlikningsaftal, lära stadgandena dock få utsträckas att gälla allt boskifte och sålunda äfven förmyndares deltagande däri för testamentstagare eller för omyndig äkta make — för detta senare fall, ehvad makarnes bo skiftas i anledning af dödsfall eller under bådaderas lifstid till följd af boskillnad, skilsmässa, återgång eller nullitet[1]. Likaledes omfattar förbudet ej blott själfva skiftets verkställande på annat sätt än genom lottning utan äfven hvilket som helst aftal, hvarigenom före eller under skiftet det för samfälligheten träffas afgörande om den omyndiges och öfriga skiftesdeltagares inbördes rätt under afvikelse från hvad lagen bestämmer om skiftes utförande. I stadgandet ligger däremot ej hinder hvarken för afhändelse eller annan rättshandel mellan skiftesdeltagarne å ena sidan och tredje man å den andra och ej heller för en de förra emellan träffad uppgörelse rörande hvad de i fullbordadt skifte bekommit.

Enligt lagen har föreskriftens åsidosättande skiftets ogiltighet till följd. Nytt skifte skall förty anställas. Anledning därtill förefinnes dock blott till den del, som skiftet inverkar på den omyndiges rätt. Äfven om han blott har andel i viss lott af boet, skall dock regelrätt för hans del skiftet ej kunna omgöras, utan att det i sin helhet företages till nyes. Annorlunda vore det endast, om han på visst sätt begränsade sitt yrkande och öfriga skiftesdeltagare nöjde sig därmed eller ej däraf kunde anses lida intrång i sin lagliga rätt eller ock skiftet allenast till viss del verkställts utan lottning[2].

För hvarje fall skall på den omyndiges sida initiativ tagas för nytt skiftes föranstaltande. Detta skall ske genom klander »i laga tid, sedan han myndig varder». Härmed afses tider af tre månader i stad och af natt och år på landet, allt från omyndighetstillståndets upphörande[3].

honom hans skadeståndstalan mot förmyndaren förbehållen; jfr LgK 1818 ÄB Mot. s. 43 och nedan s. 200 not. 3. Se invändningar däremot i Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag s. 29—30.

[1] Jfr Band II s. 588 not. 1 och s. 706 not. 1 samt ofvan s. 182 not. 4.

[2] Jfr Band II s. 593 not. 5 och ofvan s. 199 not. 1 in fine.

[3] Det rättas härmed det Band II s. 588 not. 1 gjorda påståendet, att, jämlikt hvad KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 i BLgs I s. 135—136 stadgar om ettårig häfdetid, klandertiden alltid är ett år från slutredovisningens afgifvande eller den tidigare dag, då

Omyndig har således ej skada af hvad en senare förmyndare i saken underlåtit. Men därjämte kan, fastän tal är allenast om klander af omyndig, äfven annan väcka sådant: universalsuccessorer, äkta man eller god man för hustru i mån af förvaltningsbefogenhet samt jämväl ej blott ny förmyndare utan äfven den, som deltagit i skiftet[1]. För dylika fall lider den stadgade klandertiden ej någon ändring.

Klandret utföres i vanlig civil rättegångsordning efter stämning på öfriga skiftesdeltagare till det forum, hvarunder boet lydde vid tiden för dödsfallet eller inträffandet af sådan annan omständighet, som föranledt skiftet[2].

vederbörande rättsägare fick vetskap om skiftets olaga förrättande och kom i tillfälle att utföra sin rätt. Nämnda *senare* lagbestämmelse lär, fastän inbjudande till en analogiserande användning, få lämnas ur räkningen; se dock äfven GB 11 § 8 enligt 1734 års lag. Det heter ju nämligen, att klander skall anställas "i laga tid, *sedan han myndig varder*"; jfr Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag s. 29—30. Får såsom dag för fatalietidens början lagen anses hänvisa på omyndighetstillståndets upphörande, lämnar den emellertid själfva tidslängden oviss. Det ligger visserligen nära att hålla sig till de tider, inom hvilka det i ÄB 13 § 1 har tillåtits att söka jämkning i skifte. Men däremot talar å andra sidan, att dessa tider löpa från skiftets fullbordan. Nu har ju dock fordom det allmänt rådt den grundsats, att, där klandertid var fastställd, den för dem, som på grund af omyndighet ej själfva voro i tillfälle att tillvarataga sin rätt, löpte först från omyndighetstillståndets upphörande. Det har därför ock ansetts falla af sig självt, att, då å ena sidan lagen frånkände skifte utan lottning giltighet mot omyndig bodelägare men å andra sidan dock förklarade att overksamheten betingades af klanders anställande inom viss fatalietid, sagda tid vore den, hvarinom i allmänhet det kunde äskas rättelse i arfskifte, men att den började att löpa först från omyndighetstillståndets upphörande; jfr WmL II ÄB 8 § 1 och ofvan s. 199 not. 1. Hvad åter visserligen måste väcka förvåning är, att bestämmelse i denna del först framkom i 1734 års lag, hvilken eljes just uppgaf att på nämnda sätt bereda omyndig bättre villkor i rätt att tala på olaga rättshandel; jfr ofvan s. 140 not. 1 och s. 191 not. 2. Tilläfventyrs har också ett oafsiktligt förbiseende begåtts. Den bristande öfverensstämmelsen i lagstadgandena torde dock äfven kunna förklaras därigenom, att ännu vid tiden för gällande lagboks tillkomst det lär hafva varit ganska vanligt, att ej blott mellan barn och efterlefvande fader eller moder utan äfven mellan syskon sammanlefnad i bo oskifto fortsattes, ända till dess att barn blef myndigt, och att, där flera barn funnos, det då endast företogs utskiftande af det myndigblifna; jfr 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. § 17, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 37 hos Schmedeman s. 582 och Band II s. 739 not. 2. Omyndigs klanderrätt enligt ÄB 12 § 4 kunde ju därför ock förutsättas mera sällan komma till användning. Emellertid stå sålunda ÄB 12 § 4 och JB 4 § 8 i bjärt motsats till hvarandra Se rörande tidsberäkningen Band II s. 529 not. 1 och 3 samt s. 831 not. 1.

[1] Jfr Band II s. 31 not. 2—s. 34 not. 2 samt ofvan s. 191 not. 3—5 och s. 193 not. 3.

[2] Jfr RB 10 § 2 samt ofvan s. 200 not. 1.

3. Benefika förfoganden.

Att förmyndaren bör nedlägga omsorg på att åt myndlingen bibehålla hans tillgångar och, i mån ske kan, ytterligare förkofra desamma, framgår af hvad i det föregående redan anmärkts om de ledande grundsatserna för förmynderskapsförvaltning. Det kan sålunda ej heller vara honom tillåtet att bortgifva omyndigs egendom eller att eljes benefikt förfoga öfver hans rätt. Rättssatsen kan anses hafva kommit till uttryck, då beträffande omyndigs lösa och fasta egendom lagen respektive anbefaller och för vissa fall medgifver afhändelse mot vederlag men med tystnad förbigår gåfva[1]. I enlighet med ifrågavarande lagrums innehåll och syfte råkar på grund af benefikt förfogande ej allenast förmyndaren i skadeståndsskyldighet till den omyndige[2] utan är medkontrahenten jämväl ur tillfälle att mot denne värja sig i det undfådda[3]. Från denna synpunkt skall bland annat för flertalet fall laga verkan komma att frånkännas ej allenast förmyndares ingående af borgen för den omyndige utan äfven annat dennes iklädande af ansvar för främmande förbindelser. Det hänger dock på frånvaron eller tillvaron af vederlag och sådant kan ligga redan i gemensamma affärsförbindelser och behofvet af deras vidmakthållande[4]. Samma synpunkt är att använda, då det exempelvis är fråga om uppgifvande eller förminskande af myndlings säkerhet, afstående från arf eller testamentsklander m. m. d.[5].

Undantag äro dock att göra äfven för vissa rent benefika förfoganden. Hvad, som för myndlingens räkning förmyndaren vidtager af benefik rättshandel till gengäld för en myndlingen gjord tjänst[6] eller eljes under sådana förhållanden att därtill kan anses förefinnas en sedlig eller social plikt[7], bör anses ligga inom hans behörighet. Hit lära äfven kunna föras

[1] Jfr ÄB 22 §§ 3 och 4, JB 4 § 8 samt ofvan s. 191 not. 6.

[2] SJA XXXIII s. 75 och 84.

[3] Jfr ÄB 12 § 4 och ofvan s. 199 not. 1—s. 201 not. 2.

[4] Jfr Band II s. 336 not. 4—6 och ofvan s. 181 not. 3.

[5] Jfr ofvan s. 182 not. 2—3.

[6] Jfr KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 6 och SJA XXXIII s. 84.

[7] Jfr SRAPB ($^{31}/_{12}$ 1399) II s. 389 rörande öfverlåtelse af jord enligt faderns testamente och för dennes försoning med kyrkan.

smärre gåfvor till släktingar och andra närstående vid sådana högtidliga tillfällen, då gåfvor pläga förekomma, och äfven understöds utgifvande utöfver laga skyldighet[1]. Det gäller blott, att uppoffringen står i rätt förhållande till sitt ändamål och myndlingens förmögenhet. I och för sig likgiltigt är åter, huruvida för tillfället kapitalet lider minskning eller uppoffringen bestrides med afkastning. Om och i hvad mån gåfva lagligen kunnat och bort utgifvas, pröfvas först, då förmyndare blir föremål för skadeståndsanspråk i anledning af sin företagna rättshandel eller yrkande på dennas återgång i laga ordning anställes. Skulle, under erkännande af laga skäl till bortgifvande af fast egendom, förmynderskapsdomstol därtill hafva lämnat sitt bifall, bör häri det dock ses tillräcklig orsak för att afvisa sakens förnyade upptagande till pröfning i klanderväg. Äktenskapsförord med domstols samtycke erbjuder sig såsom exempel[2].

Särskildt till förmån för myndlings medkontrahent och hans rättsägare verka härutöfver sådana omständigheter, som i allmänhet äro att af dem åberopa, då förmyndare handlat i annat intresse än myndlingens[3].

4. Förfoganden i annat intresse än myndlingens.

Handlar förmyndaren i skötseln af den omyndiges angelägenheter icke i den omyndiges intresse, utsätter han sig alltid för skadeståndsansvar[4]. Men, om hans medkontrahent har eller bör hafva insett att så varit händelsen, grundlägger rättshandeln ej heller någon hans rätt mot myndlingen. Han har exempelvis till säkerhet för en förmyndarens personliga gäld såsom pant mottagit icke löpande skuldebref, utställda till eller öfverlåtna på myndlingen, eller eljes i gengäld för

[1] Närmast gäller det i texten sagda dock om gåfvor för omyndigförklarads räkning, exempelvis till dess barn vid jul, till utstyrsel vid äktenskaps ingående eller till beredande af en anständig försörjning.

[2] Jfr KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 6, Band II s. 132 not. 2 och s. 297 not. 1—s. 298 not. 1 samt ofvan s. 191 not. 6.

[3] Se nedan s. 203 not. 4—s. 204 not. 4.

[4] Jfr dock ofvan s. 170 not. 2—s. 175 not. 2.

förmån åt annan än den omyndige tagit vederlag i egendom, som honom veterligen var den senares[1].

God tro har åter sina öfliga verkningar. I förening med de moment, som för öfrigt bilda häfd, bereder densamma skydd i rätt till omyndigs fasta egendom och beträffande lös egendom enligt reglerna för god tros förvärf för hvarje fall anspråk på att mot det bekomnas afstående hållas skadeslös för utgifter på rättshandeln. Allt detta, i mån som den goda tron består i bristande kännedom om den omyndiges rätt till det honom afhända[2]. Har åter förmyndarens medkontrahent haft sådan kännedom men icke afvetat att hvad han gifvit i utbyte skulle komma annan än myndlingen till godo, har från början rättshandeln för hans del full laga kraft, blott att, så framt det handlar om fast egendom, förmyndaren haft domstols samtycke och förty ägt formell behörighet att verkställa afhändelsen[3]. På detta senare sätt verkar god tro till förmån äfven för den, som i andra hand förvärfvat omyndigs egendom eller rättighet af förmyndarens medkontrahent[4].

5. Rättshandel med myndlingen.

Till sin anbefallning att försälja den omyndiges lösa egendom har lagen fogat föreskriften: »Men ej må förmyndare själf handla till sig något af den omyndiges gods, löst eller fast»[5].

---

[1] SJA XVII s. 156 och NT 1865 s. 38; jfr NT 1866 s. 757 och 1867 s. 76 samt NJA 1890 s. 469. Se ock uttalanden i Tidskr. af JF i Finland XVII s. 87—91.

[2] Jfr NJA 1901 s. 382, HB 11 § 4 och 12 § 4, KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 i BLgs I s. 135—136 och KF $^{22}/_{4}$ 1881.

[3] NT 1867 s. 222; jfr ofvan s. 183 not. 2.

[4] Jfr JB 11 § 4 och KkLgn § 36 mom. 6; se dock äfven Lag $^{14}/_{6}$ 1901 § 3.

[5] ÄB 22 § 4. Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 3, 1692 och 1694 kap. 26 § 2 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 2 hade anknutit ifrågavarande förbud till sina föreskrifter om afhändelse af omyndigs fasta egendom och läto det förty gälla allenast sådan afhändelse. De därefter företagna redaktionella förkortningarna hade åter till följd, att de närmaste två förslagen alldeles icke innehöllo någon bestämmelse i ämnet; se dock äfven ofvan s. 191 not. 2. I sin närvarande gestalt mötte emellertid sådan på nytt i Fslgn till ÄB 1730 kap. 22 § 4. Lämnad i sammanhang med stadgandena om lös egendoms föryttring, afser den åter enligt sitt nu hafda innehåll såväl lös som fast egendom. LgK 1818 HB 1 § 5 och 1826 HB 1 § 6 kommo på grund af den valda platsen för ämnets behandling däremot att låta förbudet gälla allenast köp af lös egendom; se däremot LgB HB Mot. s. 4.

Stadgandet har närmast till ändamål att hindra förmyndare från att begagna sin ställning till att bereda sig vinst på den omyndiges bekostnad[1]. Det står sålunda nära hvad i det föregående omhandlats rörande förfoganden i annat än myndlingens intresse[2]. Emellertid anses förmyndare i allmänhet ej kunna företaga rättshandel med myndlingen[3]. Huruvida härvid slutsatser närmast dragits af det anförda lagrummet eller, såsom dock i sak måste hafva skett, af förmyndarens målsmanskap, kan vara likgiltigt att söka utreda. I sin tillämpning sträcker sig åter grundsatsen ut öfver området för förmyndarens förvaltning, i det att, äfven till den del som myndlingen ostridigt besitter rättskapacitet, laga verkan frånkännes aftal, slutna dem emellan[4]. Grundsatsens afhandlande i detta afseende hör dock närmare samman med kapitlet om omyndigs rättsliga handlingsförmåga och lämnas därför tills vidare å sido. Hvad här föreligger till skärskådan är åtgärd, vidtagen af förmyndaren inom gränserna för hans förvaltning och åsyftande att grundlägga ett rättsförhållande mellan honom och myndlingen.

Då dylik handling frånkännes laga verkan jämlikt sitt innehåll, betyder detta i själfva verket ej annat, än att på förmynderskapsrättens område det tillämpas den allmänna grundsatsen, att till rättshandel höra två personer, och att såsom laga ställföreträdare för annan någon ej kan aftalsvis eller eljes bringa till stånd rättshandel i förhållande till sig själf. För hvarje fall utlägges på sådant sätt stadgandet, att förmyndare ej må »handla till sig något af den omyndiges gods». Har han härvid behörig medkontrahent, saknar dock lagrummet användning enligt sin bokstafliga lydelse. Men för motsatt fall vidlåder ogiltighet ej blott köp utan hvarje sådan hans handling, som har till ändamål att mellan honom och myndlingen grundlägga rättsförhållanden beträffande det, som han för den senares räkning har under sin förvaltning[5]. Undantag är ej att göra för rättshandel, som allenast afser öfverflyttande af besittning[6].

[1] Jfr LgC s. 43.

[2] Jfr ofvan s. 204 not. 1.

[3] NJA 1879 s. 54; jfr dock SJA XXXIII s. 471 och NJA 1895 s. 270.

[4] Jfr ÄB 19 § 1.

[5] Jfr nedan s. 206 not. 2.

[6] SJA XXVI s. 74.

Med myndlingen kan han ej aftala, enär denne saknar förfoganderätt i nämnda slags ärenden. Ej heller är det till hjälp, att förmyndaren öppnar tillfälle till en täflan i anbud, exempelvis utbjuder myndlingens egendom på auktion och därvid afgifver det högsta ropet. Ty, äfven om han begagnar mellanhand vid utropet, är han dock säljare och i sådan egenskap skyldig att insätta sin kraft på bevakandet af den omyndiges rätt. Utan inverkan är det därför också, att auktionen anställes jämlikt domstols beslut och dess fastställda villkor eller utgör en tvångsauktion på borgenärers initiativ.

Har åter förmyndaren sålt till tredje man för myndlingens räkning, kan han därpå köpa för egen. Omständigheterna få härvid visserligen icke göra sannolikt, att det första aftalet från början allenast haft till syfte att jämna vägen för det andra. Ty då inverka de på tal om förfoganden i annat än myndlingens intresse utvecklade grundsatserna. Förmyndaren kan ej grunda någon rätt på det första aftalet och därför ej heller bibehålla sig i hvad det andra tillagt honom[1]. I tillämpliga delar gäller detta äfven för ett annat och vanligare fall. Tillfälle finnes nämligen till omedelbar rättshandel mellan förmyndaren och myndlingen, så snart förmynderskapsdomstolen på hemställan tillsatt person att därvid företräda den omyndige och iakttaga hans rätt. Särskildt yppar sig därtill anledning, då föräldrar eller eljes närstående släktingar äro förmyndare. För ändamålet tillsättes åter en särskild kurator eller gifves förordnandet åt en eller flera medförmyndare. Består för viss den omyndiges egendom särskild förvaltning af god man, är ej heller för förmyndaren hinder att beträffande samma egendom sluta giltig rättshandel med den gode mannen. Det hänger allenast på den senares allmänna behörighet att förfoga öfver det honom anförtrodda godset[2].

Hvad hittills sagts om ogiltigheten af förmyndares åtgärd gäller än vidare allenast rättshandel enligt dess afsedda innehåll. I skadestånds- och ersättningsväg kan förmyndare städse grundlägga en sin förpliktelse till myndlingen och därmed också ett deras inbördes rättsförhållande. Att handlingen åsyftas utgöra rättshandel, är ej till hinder. Från denna syn-

[1] NJA 1879 s. 54; jfr NT 1884 s. 706.

[2] Jfr ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4 och s. 187 not. 1 samt nedan s. 209 not. 1.

punkt bör i betraktande af förmynderskapsförvaltningens natur lämpligen bedömas öfvertagandet af myndlingens penningmedel för egen användning under deras förräntande såsom gäldenär. Häri behöfver alltså icke ses ett undantag från reglerna om overksamheten hos rättshandel, som förmyndare ensidigt företagit till ordnande af sina och myndlingens angelägenheter. Ej annorlunda är förhållandet, då af egna medel förmyndaren gjort nödiga utlägg för myndlingens räkning. På grund af sin ersättningsrätt blir han, liksom annan förvaltare, då borgenär för det förskjutna beloppet[1]. Undvikas kan icke, att på detta sätt myndlingen i afsevärd måtto tilläfventyrs råkar i skuld hos förmyndaren. Men liksom vid den senares självvilliga försträckningstagande kan det ej blifva tal om en försträckning i egentlig mening på vissa aftalade villkor. Det blir alltid en skuld att betalas vid anfordran enligt hvad, som i allmänhet gäller om ersättningsskyldighet.

Så till vida som rättshandel endast går ut på att uppfylla en förbindelse, lär dock hvarje förvaltare och således äfven förmyndare kunna företaga densamma med bindande kraft. Hvad i räkenskapsförings- och redovisningsväg förmyndaren antecknar beträffande förvaltningen för den omyndige bör därför räknas såsom ett erkännande, verkande ej allenast såsom bevismedel utan såsom en förmyndaren bindande viljeförklaring, s. k. konstitutivt erkännande. Det rör sig här ej blott om likviderande af ett förmyndarens och myndlingens inbördes gäldförhållande utan äfven om tillgodoförande af värdepapper, angifna såsom inköpta för den omyndiges räkning, afkastnings upptagande såsom kapital under viss dag och till viss ränta m. m. d. Hvad därutinnan skett bör ej mot den omyndiges eller hans rättsinnehafvares vilja falla allenast på uppgifternas återkallande eller bevis om däremot stridande sakförhållanden utan allenast på sådana omständigheter, som i allmänhet betaga rättshandel dess laga verkan: tvång, svek och misstag af beskaffenhet att för ändamålet kunna åberopas[2].

Än vidare. Om än förmynderskapet hindrar rättshandel mellan förmyndaren och myndlingen, häfver det likväl icke de dem emellan förut bestående rättsförhållandena, exempelvis

[1] Jfr SJA XXVI s. 74 samt ofvan s. 170 not. 2—s. 175 not. 2 och s. 206 not. 1.

[2] Jfr NJA 1901 s. 382 samt nedan s. 215 not. 1 och s. 218 not. 5.

nyttjanderättsaftal, förpliktelser på grund af försträckning m. m. d. Ej heller står något i vägen, för att under förmynderskapet förmyndaren jämlikt aftal, arf, testamente eller annat dylikt fång träder i stället för tredje man in i obligationsförhållande, hvari den andra parten utgöres af myndlingen — exempelvis får på sig öfverlåten en fordran på den senare med eller utan åtföljande pantsäkerhet eller tvärtom blir hans gäldenär [1]. För samtliga dessa fall äro emellertid på förut beskrifna sätt förmyndarens åtgärder i redovisningsväg för hans del af rättslig betydelse. Förmynderskapet är till sist ej hinder, för att den omyndige gör testamente till förmån för förmyndaren, eller för att denne begagnar sig af den omyndige såsom syssloman eller fullmäktig i sina egna eller den omyndiges angelägenheter, blott att i det förra fallet den omyndige har förmåga att göra testamente och i det senare besitter i sin person förutsättningarne för att utöfva det ifrågavarande ställföreträdareskapet [2].

Det, som sålunda sagts om rättshandel mellan förmyndare och myndling, har i tillämpliga delar äfven sin giltighet i fråga om rättshandel mellan omyndiga med gemensam förmyndare. Märkas må allenast, att förmyndares räkenskaps- och redovisningsåtgärd väl kan för myndling grundlägga rätt men ej förpliktelse. Det kan sålunda hända, att rätt, som den ena omyndige påstår, saknar verkan mot den andre och därför förvandlas till ett ersättningsanspråk mot förmyndaren [3].

Främmande för svensk rätt hafva förblifvit sådana bestämmelser, som betaga förmyndare förmåga att i denna sin egenskap företaga rättshandel i förhållande till vissa honom närstående personer eller att förfoga öfver rätt, som den omyndige eger gentemot honom själf. I dessa delar har

---

[1] Jfr SJA XXV s. 515, NT 1870 s. 208 samt ofvan s. 67 not. 1, s. 162 not. 2 och s. 206 not. 1.

[2] Jfr ÄB 16 § 2, RB 15 §§ 3 och 15, Band II s. 848 raderna 3—6 samt ofvan s. 183 not. 3—s. 184 not. 2 och nedan under nionde kapitlet III 2 och VII 2.

[3] Jfr ofvan s. 58 not. 4. Ej blott i det dagliga lifvet utan äfven i rättspraxis, är för öfrigt nu uppfattningen den, att allenast vid rättshandel, som mera tydligt låter framstå en myndlingarnes intressekollision, det tarfvas ett deras särskilda företrädande. Så deltager allmänt förmyndare med ett flertal myndlingar för allas del i skifte med den efterlefvande af föräldrarne och företräda, då förmyndarne äro flera, de dem också gemensamt; jfr ofvan s. 59 not. 1—4 och nedan under sjunde kapitlet I.

myndling sitt skydd allenast i hvad anmärkts om rättshandel i annat än den omyndiges intresse.

Klart är emellertid, att, till den del som det beredts omyndig säkerhet mot förmyndaren just med afseende å förmynderskapsförvaltningen, den senare icke blott icke kan råda däröfver utan ej heller är i stånd att för sin egen person giltigen aftala med den, åt hvilken det lämnats i uppdrag att omhändertaga säkerheten eller eljes däröfver hafva tillsyn[1].

III. Räkenskapsföring och redovisning.

Förmynderskapsförvaltning, för vanliga fall af längre tids bestånd, kräfver med nödvändighet en ordnad räkenskapsföring. På förutsättningen däraf äro ock byggda lagens stadganden om tillgångarnes förteckning vid förmynderskaps första tillträde samt om afgifvande af årsräkningar och slutredovisning[2]. Hvad lagen i dessa delar bestämmer är dock ej synnerligen mera än fastställandet af en förmyndarens förpliktelse. Det är därför ock mycket, som lämnats åt rättspraxis och doktrin att utfylla.

1. Bouppteckningens upprättande.

»Nu är», säger lagen, »förmyndare lagligen nämnd; underrätte sig då noga om den omyndiges arf i löst och fast. Är det ej upptecknadt; låte det genast ske, som förr sagdt är»[3].

Såsom synes, är här fråga om förpliktelse i sammanhang med förmynderskaps tillträde. Hänvisningen till föregående stadganden om förtecknings upprättande låter också förstå, att lagstiftarne haft i tankarna omyndig persons första förseende med förmyndare och detta allenast för det regelrätta fallet, nämligen i anledning af faders eller moders frånfälle. Det åsyftas nämligen lagrummen om bouppteckning efter afliden. Säkert är för hvarje fall, att förpliktelsen fylles

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 samt ofvan s. 204 not. 1—4 och s. 206 not. 2 och nedan under VII 2.

[2] Jfr ÄB 22 § 1 samt 23 §§ 3 och 4 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6—10.

[3] ÄB 22 § 1. Ungefär lika löd föreskriften hos LgK 1818 ÄB 16 § 2, 1826 ÄB 15 § 2 och LgB ÄB 13 § 2.

genom dess åstadkommande, upprättandet må nu ske genom förmyndaren eller annan. Finnas jämte den omyndige andra delägare i dödsboet, får för hans del bouppteckningen sitt fullständigande genom arfskiftesinstrumentet. Stadgandena om bouppteckning efter afliden föranleda emellertid, att förteckningen omfattar ej allenast tillgångar utan äfven gäld och annat, att förpliktelsen åhvilar förmyndaren äfven med afseende å ett under förmynderskapet utfallet arf, att hvad en föregående förmyndare försummat är att fullgöra af dess efterträdare, och att, såsom påföljderna af förbindelsens åsidosättande utvisa, densamma åligger förmyndaren äfven i förhållande till andra än den omyndige[1].

För den omyndige grundlägger en förmyndarens försummelse ersättningsrätt för därigenom liden skada. Ej utan orsak hafva lagstiftarne sammanställt med det anförda lagrummet bestämmelsen om förmyndares vårdnadsansvar. I fortsättningen heter det nämligen: »och vårde han barnagodset såsom sitt eget eller gälde skadan»[2]. Så till vida bör ock lagrummet kunna lämpas på hvarje hemfallande af egendom till den omyndige: testamente, gåfva m. m. d. Likgiltigt är härvid, om egendomsförvärfvet föranleder förmynderskapets uppkomst eller ock icke. I allmänhet stå dock hvarken

[1] Jfr ÄB 9 §§ 1, 5 och 6 samt 12 §§ 1, 4 och 11, UrfvLgn §§ 21 och 22, Band II s. 388 not. 3, s. 392 not. 2, s. 578 not. 1 och s. 711 not. 1 samt ofvan s. 167 not. 1—s. 168 not. 1 och nedan s. 210 not. 2.

[2] ÄB 22 § 1. — Då i lagstiftningen det först talas om upprättande af bouppteckning efter afliden person, sker det i sammanhang med myndighets åläggande att tillse barns rätt och för dem förordna förmyndare; se Privilegier för Göteborgs stad $^{4}/_{6}$ 1621 hos Posse s. 187 och för Stockholms stad $^{10}/_{3}$ 1636 § 33 hos Schmedeman s. 228, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 8, 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. p. 22, 1643 års första lagberednings utlåtande p. 20 hos Wahlberg s. 69, 1664 års förslag till förmyndarordning hos Posse s. 189 och KD $^{11}/_{7}$ 1645 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 228. Senare författningar om förmynderskap fogade härtill utförliga stadganden i syfte att trygga omyndigas rätt mot tillträdande förmyndare, bland annat enkannerligen mot efterlefvande fader eller moder; jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 3—7, 16, 18 och 20 samt KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 4—6 och 18 hos Schmedeman s. 473—474, 477, 478, 573 och 577. Härmed öfverensstämde de tidigare förslagen till 1734 års lag; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap.28 §§ 1—2, 1692 och 1694 kap. 26 § 1 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 1. I de två sistnämnda var äfven bötesansvar af tjugu daler utsatt för förmyndare, som utan bouppteckning tillträdde förmynderskap. Den nuvarande sammanställningen af hänvisningen till ÄB 9 §§ 1, 5 och 6 och af bestämmelsen om förmyndares vårdnadsskyldighet återfinnes redan i Fslgn till ÄB 1723 kap. 26 § 1; jfr Band II s. 722 not. 6.

myndigheter eller enskilde till buds några tvångsmedel för förpliktelsens fullgörande utöfver hvad, som följer af bestämmelserna om bouppteckning upprättande efter afliden, om afgifvande af årsräkningar och om ingripande mot förmyndare i allmänhet på grund af hvad i denna senare del eller eljes han låter komma sig till last vid sitt uppdrags utöfvande. Har någon försatts i omyndighet, skall emellertid, för att förmyndare må kunna erhålla årsstämning, han inkomma med en förteckning på veterliga borgenärer[1].

Med afseende å sin förteckningsplikt har för hvarje fall förmyndaren icke särskilda förbindelser att fullgöra i förhållande till förmynderskapsdomstolen eller dess biträden, gode männen. Icke till någon af dem behöfver han aflämna exemplar af förteckningen och än mindre äger förmynderskapsdomstolen att ålägga honom dess besvärjande. Rör det sig om bouppteckning efter afliden, kan i båda hänseendena det visserligen åhvila förmyndaren förpliktelse. Men inlämnandet är då ett moment i boutrednings- och bodelningsförfarandet, yrkandet på edfästande tillhör de särskilda delägarne i boet och förpliktelserna bero ej på förmynderskapet utan på den befattning, som förmyndaren för sin myndlings räkning eller af annan orsak kommit att taga med boet. Ej heller bestå särskilda föreskrifter rörande tid, sätt och ordning för upptecknings verkställande. I mån som ej annat följer af stadgandena om bouppteckning efter död man, är bland annat sålunda den ifrågavarande förteckningen städse en enskild handling, upprättad utan medverkan af myndighet eller andra särskilda biträden samt i den ordning, på den tid och med det innehåll förmyndaren själf aktar tjänligt och ändamålsenligt. På grund däraf finnes ej heller särskild förbindelse för förmyndaren att i upptecknigen klargöra sina och myndlingens förhandenvarande obligationsförhållanden, vare sig af gäldnatur eller i öfrigt. Här kunna endast komma i betraktande allmänna straffbestämmelser om bedrägeri och oredlighet

[1] Jfr KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 9, 10 och 12, Band II s. 397 not. 1 samt ofvan s. 39 not. 3. Så snart i Stockholm rådstufvurätten förklarat person omyndig, sätter sig för öfrigt visserligen förmyndarkammaren i förbindelse med förmyndaren och förelägger honom tid för att inkomma med förteckning öfver den omyndigförklarades tillgångar och att i enlighet därmed till förmyndarkammaren aflämna, hvad denna har att förvalta.

samt, hvad angår bouppteckning efter död man, därjämte de särskilda stadgandena om egendoms undandöljande[1].

Erbjuder — bortsedt från hvad, som följer af föreskrifterna om bouppteckning efter död man — lagstiftningen föga af kontroll och säkerhet för att förmyndare uppfyller sin förteckningsplikt och gör det på ett tillfredsställande sätt, består å den andra sidan skyldigheten allmänt. Undantag har icke gjorts för föräldrar och ej heller har det medgifvits vare sig dem eller andra att meddela befrielse — ej ens i form af förordnande, att förteckning väl må ske men så att, till fördöljande af en drifven rörelses ställning eller i annat syfte, den skall förseglas och ej till sitt innehåll bekantgöras. Beträffande bouppteckning efter död man följer detta af de ovillkorliga föreskrifterna om dess upprättande och inregistrering. I öfrigt lända åter medelbart därhän de lika ovillkorliga stadgandena om förmyndares afgifvande af årliga räkningar och den tillgång, som till dem ej mindre gode männen än äfven fränderna äga och till specialräkningar för hvarje fall de förra[2].

Har det oaktadt egendom gifvits åt omyndig under föreskrift att den ej finge blifva föremål för förteckning eller årlig redovisningsskyldighet, beror det på fångets beskaffenhet och omständigheterna i öfrigt, huruvida själfva förordnandet eller den därtill fogade bibestämmelsen skola blifva overksamma, och hvem för det förra fallet talerätten tillhör. Men äfven om bibestämmelsen är att upprätthålla såsom laga villkor, kan den rättsligen ej bringas till utförande. Lagen tillstädjer det icke och har ej lämnat hvarken förmynderskapsdomstol eller annan myndighet härutinnan någon dispensrätt. Önskemålet kan dock, fastän visserligen icke utan risk, vinnas på omvägar, exempelvis därigenom att egendomen tillägges förmyndaren under anmaningar, som, af mera eller mindre rättsligen bindande natur, gå ut på egendomens användning i den omyndiges intresse och på dess utgifvande till honom efter uppnådd myndighet[3].

---

[1] Jfr ÄB 9 §§ 1—4 och 7, UrfvLgn §§ 21 och 22, StrLgn 22 §§ 1, 13 och 14 samt Band II s. 389 not. 2—3, s. 406 not. 3, s. 706 not. 2—s. 714 not. 1 och s. 724 not. 1—2.

[2] Jfr ÄB 9 §§ 1 och 4, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6, 10 och 14, Band II s. 711 not. 1 samt ofvan s. 116 not. 4, s. 139 not. 2 och s. 144 not. 2—3.

[3] Jfr ofvan s. 184 not. 3 och nedan s. 218 not. 1.

2. Räkenskapsföring.

Bedrifver förmyndare för myndlingens räkning sådan rörelse hvarmed följer skyldighet att föra handelsböcker, har han naturligen att göra det[1]. Hans redovisningsskyldighet skall emellertid tvinga honom till dylik omfattande räkenskapsföring jämväl i fråga om annan större affärsverksamhet, såsom exempelvis beträffande jordbruk eller grufdrift, idkade för myndlingens räkning. Det består då särskilda böcker eller konti, till sina resultat hopförda och sammanbundna genom hufvudbok eller hufvudkonto. Men på samma sätt måste för förmynderskapsförvaltningen i dess helhet räkenskap föras. I vanliga fall enkel, kan äfven den fördelas på särskilda upplägg med ett sitt hufvudkonto. Drifvas en eller flera affärer med särskilda räkenskaper, bilda deras hufvudkonti alltid specialkonti till nyssnämnda slags räkning eller hufvudkonto, i hvilka förty deras slutsummor må införas på behöriga ställen[2].

Föreskrifterna om årsräkningar kräfva ett räkenskapernas afslutande för hvarje särskildt kalenderår. Förmynderskapsförvaltningens hufvudkonto, tjänande jämväl såsom årsräkning, har åter att lämna redogörelse för tillgångar och gäld vid årets början och slut samt hvad af inkomster och utgifter därunder förekommit. Det har sin särskilda debet- och kreditsida. På den senare antecknas till en början hvad af tillgångar myndlingen haft respektive vid förmyndarens öfvertagande af förvaltningen eller vid årets ingång, allt med utförda värden jämlikt vederbörligen upprättad boförteckning, företrädares slutredovisning eller utgående saldo på debetsidan i föregående års räkenskaper[3]. Härefter följa årets inkomster, upptagna under dagarne för deras inflytande och angifna, jämväl de, till sitt värde i penningar, äfven om de ej på sådant sätt uppburits. Slutet bildar skuldbelopp, vidlådande myndlingen vid årets slut. Debetsidan inledes åter med dylik gäld vid årets början, fortsättes med utgifter under sina särskilda dagar och afslutas med en förteckning af tillgångar på redo-

---

[1] Jfr KF $^4/_5$ 1855 §§ 1—9, StrLgn 23 § 3 mom. 3 och ofvan s. 181 not. 4—s. 182 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 116 not. 4 och s. 212 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 209—212.

visningsdagen, utförda, jämväl de, till uppskattade värden. Sist bland utgifterna påföras under nyssnämnda dag arfvoden åt gode män och förmyndare. Omsättningar af egendom anmärkas på ej mindre debet- än äfven kreditsidan — på den förra under den afhända egendomens afförande till dess förut bokförda värde och på den senare under det erhållna vederlagets tillgodoförande. På samma sätt anmärkes utlånt kapitalbelopps återgäldande eller amortering särskildt på debetsidan, under det att på kreditsidan inflyter allt det uppburna och sålunda med inbegrepp jämväl af räntebetalning. Tarfvas en omvärdering, sker nedsättning i värde på debetsidan genom afföring af det belopp, hvarmed minskning eger rum, och förhöjning åter i form af inkomst på kreditsidan. Om fel ej begåtts, måste därpå en nedsummering af de två sidornas särskilda värdeposter gifva lika slutsummor.

Att, där specialräkenskaper förts, anteckningar i hufvudkontot kunna beträffande tillgångar, inkomster, utgifter, omsättningar och omvärderingar utföras i klumpsummor på grundlag af samma räkenskaper, följer af hvad nyss anmärkts om affärsverksamhet, kräfvande en mera detaljerad bokföring. Närmare upplysningar lämna då specialräkningarnes särskilda poster. Men, äfven där sådana räkningar felas, inskränka sig vid förmögenhetsförvaltning af mindre omfång uppgifterna på tillgångar och gäld oftast till utförande af vissa värdebelopp. Om gälden är ju då att antaga, att myndlingen häftar däri till förmyndaren. Detta behöfver dock icke vara förhållandet, åtminstone ej i fråga om hela beloppet. Lika ställer det sig i den vanligare händelsen, att det ej finnes andra in- och utgående saldon än myndlingen tillgodoförda penningsummor. Det kan vara så, att, efter föregående föryttring af hvad myndlingen haft i andra tillgångar än penningar, förmyndaren stält sig såsom gäldenär för alla hans medel. Men nödvändigt är det icke. Under det utförda värdebeloppet kunna dölja sig särskilda tillgångar såväl i oförvandlade lösören som äfven i fordringar, hvilka för myndlingen utestå hos andra än förmyndaren. Utredning härom är närmast att söka i föregående räkningar och de handlingar, hvilka i sin ordning ligga till grund för dessa. Men onekligen föranleder, i mån som myndlingen eller hans rättsägare vilja åberopa sig på nämnda slags räkningar, sagda deras innehåll mot förmyndaren ett antagande,

att han i laga ordning inträdt såsom gäldenär för beloppet. Därest han ej vill medgifva detta, åligger alltså honom anskaffandet af bevis, att antagandet ej har stöd i sakförhållandena[1].

Såsom otillfredsställande må för hvarje fall betecknas en räkenskapsföring, som, där det för myndlingens del föreligger rättsförhållanden till tredje man, ej låter detta framstå. I hvad omfång än förmyndare för egen räkning tager den omyndiges penningmedel i lån, är dock att fasthålla, att det ej är fråga om en förvaltning i eget utan i främmande intresse. Liksom förvaltningen principiellt har till uppgift att ordna myndlingens rättsförhållanden till tredje man, böra räkenskaperna lämna upplysning om hvad i denna del består och vidtagits. Af samma orsak böra bland utgiftsposterna rätteligen ej upptagas andra utbetalningar till förmyndaren än arfvode och återgäldande af förskjutna utlägg jämte ränta. Särskildt då flera förmyndare finnas, är dock ej ovanligt, att vida därutöfver en dylik räkenskapsföring användts, så att belopp påförts myndlingen såsom utgifvet till en af förmyndarne utan omförmälande af ändamålet, hvarför det skett.

3. Årliga räkningar.

Hvad, som enligt den nyss lämnade framställningen utgör konto för förmynderskapsförvaltningen i dess helhet, är, vare sig att räkenskapsföringen ej har större omfång eller att det motsatta är händelsen, den handling, som i egenskap af årlig räkning skall afgifvas till gode männen. Enligt lagens ordalydelse skulle detta ske i hufvudskrift[2]. Äfven om ej, såsom dock lämpligen borde ske, förmyndaren för bok med tillfälle för årsräkenskapers införande i fortlöpande följd, måste emellertid han i sitt förvar behålla de ursprungliga anteckningarne för att kunna möta krafvet på en slutredovisning. I själfva verket är det alltså utdrag eller afskrifter, som lämnas åt gode männen. Detta är så mycket naturligare, som till kontrollens underlättande årsräkningarne skola innehålla uppgifter äfven om annat än myndlingens förmögenhet: ej allenast rörande

[1] Jfr ofvan s. 180 not. 3—s. 181 not. 2 och s. 207 not. 2 samt nedan s. 218 not. 5.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6.

»den säkerhet, mot hvilken den omyndiges reda penningar äro utsatta», utan äfven beträffande förändring i hans och förmyndarens hemvist, »sedan sista räkningen afgafs»[1].

Såsom affattningen låter förstå, är det här ej fråga om säkerhet, ställd af förmyndare, utan om sådan, som äges gent emot tredje man. Anteckningarne i ämnet verkställas därför ock naturligen i sammanhang med uppgifterna på de myndlingens utestående fordringar, för hvilka säkerheterna bestå. Hinder är dock icke för att i slutet af årsräkningen härutinnan lämna en särskild redogörelse. Annat är väl icke att göra, då utan specifikation tillgångarna utförts allenast i in- och utgående saldon af vissa penningbelopp. Ett fel kan det ej heller vara, att på sistberörda sätt anteckning ägt rum beträffande säkerhet, som enligt föreläggande förmyndare själf ställt »för den omyndiges medel»[2].

Förändring i hemvist angifves lämpligen på sådant sätt, att det lätt faller i ögonen. Anspråken därutinnan kunna ju dock anses uppfyllda genom den gamla bostadens anmärkande i sammanhang därmed, att vederbörande omförmäles till sitt namn och nya hemvist.

Originalräkning är en årsräkning alltid så till vida, som den skall vara af förmyndaren personligen undertecknad[3].

Då såsom skäl till att upphöra med årsräkningars aflämnande bland annat angifvits den omyndiges saknad af tillgångar, lär under tillgångar få förstås egendom af produktiv beskaffenhet, d. v. s. egendom, som lämnar eller i allt fall på grund af sin natur måste förutsättas kunna lämna afkastning. Befrielse från årsräknings aflämnande inträder sålunda oberoende däraf, att den omyndige besitter tillgångar i kläder, möbler eller annan egendom, hvaraf förmån drages allenast genom personligt nyttjande. Onekligen beror det emellertid sålunda i viss måtto på förmyndaren själf att dispensera sig från ifrågavarande redovisningsskyldighet. Huru det härutinnan ställer sig i händelse af förmynderskapets upphörande, har redan förut afhandlats[4].

---

[1] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6; jfr ofvan s. 113 not. 1 och s. 115 not. 1.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 och ofvan s. 215 not. 1.

[3] Jfr beträffande förmynderskap af flera ofvan s. 113 not. 3.

[4] Jfr ofvan s. 116 not. 3, s. 162 not. 5—s. 164 not. 1 och s. 175 not. 3—s. 177 not. 2.

4. Slutredovisning.

Den årliga redovisningen fyller ej andra uppgifter än att hålla förmyndaren till en ordnad räkenskapsföring och varsko om nödvändigheten af sådana åtgärder som entledigande, förständigande att ställa säkerhet m. m. d. Därför länder den ej heller till ett fastställande af myndlingens rätt på grund af förmynderskapsförvaltningen. Under förmynderskapets bestånd sker detta allenast i rättegång, som efter särskildt förordnande kurator i visst afsende utför mot förmyndaren, vare sig på grund af årsräknings innehåll eller ock eljes[1]. Det säger sig dock själft, att hvad i tvist rörande myndlingens rätt fastställts mellan förmyndaren och tredje man — bland annat medelst tillerkännande af visst belopp åt vårdare för att bestrida myndlingens underhåll — medelbart också gäller i förhållandet mellan förmyndaren och myndlingen. Annorledes ställer det sig endast, om det visas, att förmyndaren gjort sig skyldig till någon försummelse i rättegångens utförande[2].

Skulle än i vissa punkter domstol i förberörda slags rättegångar slutgiltigen ordnat förmyndarens och myndlingens rättsförhållanden, sker dock så allmänt och principiellt först genom slutredovisningen och hvad därtill hör. På tal om förmynderskaps upphörande har redan framhållits, att först då fråga om slutredovisning uppstår men att så sker, ej allenast när omyndighetstillstånd tagit slut, utan äfven så fort växling ägt rum i ställföreträdandet och bland annat i och med det att ny förmyndare inträder i stället för eller jämte annan. Därsammastädes har ock tillräckligen utredts, att slutredovisningen, för vanliga fall en handling afgifven af afgående förmyndare till hans efterträdare eller myndigblifven omyndig, äfven förekommer mellan andra personer i deras egenskap af de förras ställföreträdare eller rättsinnehafvare[3].

Från slutredovisning kan med afseende å egendom, som tillflutit den omyndige genom benefik rättshandel, förmyndaren

---

[1] Jfr Lag $18/4$ 1884 § 12 och ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 4.

[2] Jfr ÄB 22 § 1 samt ofvan s. 178 not. 4—5 och nedan under V.

[3] Jfr ofvan s. 157 not. 3—s. 160 not. 4, s. 162 not. 1 och 4 samt s. 164 not. 4—s. 166 not. 4.

vara frikallad. För hvarje fall är detta följden af bestämmelse, hvarigenom det tillagts förmyndaren allt hvad, som han ej kan eller vill utgifva[1]. Frågan om slutredovisning förfaller naturligen också, då vid omyndighetstillstånds upphörande redovisningsrätt och redovisningsplikt sammanfalla i en person, såsom vid gifte mellan förmyndare och myndling och den förres arftagande af den senare[2].

A. Innehåll.

Slutredovisningen, en räkning för förmynderskapsförvaltningen under hela tiden för dess bestånd eller under hvad däraf hittills förflutit, ansluter sig naturligen till årsräkningarne och utgör en sammanfattning af dem. Förpliktelsen kan dock icke fullgöras medelst hänvisande på dem, som aflämnats till gode männen, under deras fullständigande för den tid, som de icke omfatta. Det skall vara en fortlöpande räkning för hela sagda redovisningstid, fastän uppdelad i redogörelser för hvarje särskildt kalenderår under återgifvande af förefintliga årsräkningars innehåll. De år från år balancerade slutsaldon utmynna i ett, som, utfördt för sluträkningens dag, utvisar, hvad förmyndaren anser sig hafva att utgifva till den omyndige i penningar och annan egendom eller tvärt om hafva till godo såsom fordran hos den senare[3]. I mån af laga anledning må förmyndaren vidtaga rättelser i årsräkningarnes uppställning och innehåll[4]. Härvid må allenast erinras, att årsräkningarnes uppgifter kunna mot förmyndare åberopas dels såsom dispositiva erkännanden och dels för hvarje fall i bevisningsväg[5]. Å andra sidan ligger i sakens natur, att, där i tvist mellan förmyndare och särskildt förordnad kurator för den omyndige dom meddelats i strid med årsräknings innehåll, detta är att iakttaga i sluträkningen[6]. På samma sätt för-

[1] Jfr ofvan s. 184 not. 3 och s. 212 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 208 not. 2.

[3] Se ÄB 23 §§ 3 och 4, jfrda med dels § 1 ibid. enligt 1734 års lag och KF $^{19}/_{5}$ 1845 dels ock KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 4 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6, NJA 1877 s. 153, 1896 s. 168 och 1900 s. 422 samt ofvan s. 118 not. 1 och s. 215 not. 2—s. 216 not. 4.

[4] Jfr NJA 1891 s. 152.

[5] Jfr ofvan s. 207 not. 2 och s. 215 not. 1.

[6] Jfr ofvan s. 217 not. 1.

håller det sig, om efter klander af någon sin företrädares slutredovisning den nu afgående förmyndaren däri vunnit rättelse. Eljes är åter för den tid, som den senare sålunda ej själf bestridt förvaltningen, han i tillfälle att aflämna eller i sin sluträkning upptaga hvad därutinnan kommit honom till handa efter hans företrädare. Såväl till form som till innehåll svarar han dock för dessa tidigare sluträkningars laggilda affattning, hvarförutom han måste hafva bragt dem i behörigt sammanhang med hvad han för sin egen förvaltningsperiod lämnar från sig i redovisningsväg. De äro ej annat än delar af hans egen sluträkning[1]. Skulle det dröjas med slutredovisning eller egendoms utgifvande utöfver tiden för förmynderskapets upphörande, bör efter omständigheterna densamma utföras eller fullständigas till dagen för afgifvandet[2]. Ett fullständigande kan åter ske i form af ej mindre tillägg än äfven ny räkning.

Flera förmyndare med lagligen delad förmögenhetsförvaltning afgifva naturligen hvar för sig slutredovisning[3]. Sedt från myndlingens synpunkt, har han härvid att mottaga partiell redovisning. Äfven eljes kan en sådan faktiskt förekomma, nämligen då för en viss förvaltningsgren förmyndaren särskildt redovisar samt å annan tid i öfrigt. Isynnerhet lär dylikt kunna inträffa på det sätt, att beträffande idkad affär eller landthushållning å fast egendom förmyndare tarfvar uppskof för räkenskapers afslutande och därför först senare kan göra redo för sådan sin förvaltning. Har emellertid i en tidigare aflämnad handling det bland annat för förvaltningsgrenen, fastän allenast i klump, utförts uppgifter och summor, är densamma icke en partiell utan en total sluträkning och har senare afgifven detaljredogörelse, som i resultat stämmer med sagda uppgifter och summor, karaktären icke af en fullständigande redovisning utan af en bevishandling[4]. Allt detta är af betydelse i fråga om klanderrätt och dess försittande. Så till vida är nämligen alltid en partiell sluträkning en redovisning i öfverensstämmelse med lagen, att, om efter dess öfverlämnande den omyndige eller hans rättsinnehafvare låta

[1] NJA 1900 s. 422; jfr nedan s. 233 not. 2.
[2] Jfr SJA XXVII s. 265 och NT 1868 s. 421.
[3] Jfr LgB ÄB 13 § 16 och ofvan s. 113 not. 3.
[4] Jfr ofvan s. 213 not. 1—2 och s. 215 not. 1.

laga klandertid obegagnad gå till ända, densamma mot dem vinner rättskraft[1]. Men tilläfventyrs består mellan hvad, som i förmyndarens redovisning upptagits, och det därur uteslutna sådant sammanhang, att mottagaren har laga skäl för ett sitt instämda yrkande på deras framläggande till gemensam granskning. Dylikt sammanhang bör till och med för vanliga fall antagas[2]. Blott att sistnämnda slags talan instämts inom laga klandertid, hindrar vid bifall densamma för hvarje händelse verkningarne af dess försittande. Det har frånkänts den partiella räkningen natur af slutredovisning[3]. Äfven om klandertiden försuttits, återstår för hvarje fall rätten att erhålla redovisning för de delar af förmynderskapsförvaltningen, hvilka den afgifna räkningen ej omfattat. Detsamma gäller för det fall, att räkningen varit på sådant sätt partiell, att den ej afsett mera än viss tid af förmynderskapets bestånd[4].

Bristerna hos en afgifven räkning kunna för öfrigt vara så stora, att, äfven om icke yrkande på ny räkning framställts inom laga klandertid, den dock icke tager åt sig kraften af en oklandrad och sålunda godkänd räkning. Ej åt hvarje urkund bör det tillerkännas nämnda egenskap. Den största försiktighet lär dock vara att anbefalla åt mottagaren, enär, så snart blott i formen en handling uppfyller fordringarne på en redovisning, domstolarne i afgörande af spörsmål om klandertids försittande visa sig benägna att låta den på sådant sätt gälla för tid och i omfång, som den själf angifver sig afse.

I hvarje fall, där mottagare anser att den honom tillställda handlingen icke fyller måttet på en laga slutredovisning, lär ytterligare klokheten bjuda honom att, i mån som den afgifna räkningens beskaffenhet tillstädjer det, foga klanderpåståenden till sitt yrkande på ny räkning. Han utsätter sig eljes för risken, att domstolen ogillar det förra påståendet, och att därefter det ej återstår tid för klanders anställande[5].

Till slutredovisningen hör i formellt afseende förutom dess dagtecknande naturligen liksom beträffande årsräkning

[1] SJA VI s. 85.

[2] Naturligen dock ej, då vid förvaltningens laga fördelning mellan flera förmyndare en eller några af dem redovisat för allt hvad de hvar för sig omhänderhaft.

[3] Jfr ofvan s. 218 not. 3.

[4] NJA 1900 s. 422; jfr ofvan s. 218 not. 3 och s. 219 not. 1.

[5] SJA VI s. 85 och XXXIII s. 75; jfr NJA 1888 s. 192.

dess underskrifvande. Därförutan kan den ej anses vara bragt i afslutadt skick. Äro förmyndarne flera och utöfvat förvaltningen under samnad hand, skola de alla hafva undertecknat handlingen[1].

B. Afgifvande.

Oftast är väl förmyndare i tillfälle att på dagen för sitt frånträde afgifva slutredovisning. Stundom behöfves åter särskild tid för ändamålet, isynnerhet då annan än förmyndaren har att i dennes ställe aflägga redovisningen. För hvarje fall må, så framt ej särskildt anstånd beviljats från den omyndiges sida, det omedelbart efter frånträdet yrkas på redovisnings undfående och vid behof i sådant hänseende rättegång anhängiggöras. Det tillkommer därefter domstolen att med afseende å föreliggande förhållanden utsätta viss tid för afgifvandet. Detta sker allmänt under vitesföreläggande[2]. Klagas öfver beslutet från förmyndarens sida, vinner han regelrätt ytterligare anstånd, enär vid beslutets fastställande den högre rätten plägar utsätta ny tid, räknad från dess doms dag[3]. Såsom om ingen räkning afgifvits, ställer sig i nämnda afseenden förhållandet, då det väl lämnats sådan men på talan af vederbörande domstolen finner densamma ej uppfylla kraven på slutredovisning. Äfven om yrkandet på ny räkning förbundits med klander af den bekomna, bör för nyssnämnda fall domstolen ej genom beslut under rättegången affordra förmyndaren ny räkning eller föreskrifva den klandrades fullständigande i vissa punkter utan, på sätt förut beskrifvits,

[1] Jfr ofvan s. 113 not. 3 och s. 219 not. 3.

[2] Jfr ÄB 23 § 2 enligt 1734 års lag: "Tredskas förmyndare eller vill ej räkenskap göra; då skall Rätten honom viss dag vid vite förelägga". Ursprungligen var detta stadgande just gifvet i sammanhang med förordnandena om slutredovisnings afläggande; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3, 1692 och 1694 kap. 27 § 3 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 28 § 3. Då vid senare omredigeringar bestämmelsen fick sin plats mellan § 1, handlande om årsräkningars afgifvande, samt förordnandena i §§ 3 och 4 om slutredovisning, erhöll den ostridigt tillämpning för fall af den förra naturen, utan att man dock lär hafva haft för afsikt att sätta den ur kraft i den senare händelsen; jfr nedan s. 225 not. 2. KF $^{24}/_{9}$ 1861, som först gaf detaljerade föreskrifter om årsräkningar och i sin § 4 mom. 1 återgaf innehållet i ÄB 23 § 2 enligt 1734 års lag, upphäfde emellertid samma paragraf.

[3] SJA VI s. 85, XXV s. 515 och XXXIII s. 75 samt NJA 1877 s. 153, 1891 s. 530 och 1900 s. 422; se dock äfven NJA 1896 s. 168.

medelst slutlig dom skilja saken från sig under föreläggande af tid och vite samt anvisningar rörande den nya räkningens form och innehåll[1]. Förmyndaren kan det dock ej vara förmenadt att under rättegången inkomma med ny räkning[2]. Befinnes densamma tillfredsställande, leder dock detta allenast till den anhängiggjorda sakens förfallande, utan att dock förmyndaren befrias från att ersätta de därigenom vållade kostnadernas bestridande. Från den nya räkningens mottagande på den omyndiges sida löper åter tid för dess klandrande i annan och ny rättegång. Efterkommes åter icke vitesföreläggande, blir närmaste åtgärden att ånyo stämma om tillämpandet af det försuttna vitet och om föreläggande af annan tid och högre vite för redovisningens afgifvande[3]. Föreläggande kan äfven lyda därpå: att fullständiga en afgifven räkning med tillägg, omfattande däri uteslutna eller förbigångna delar af förvaltningen[4].

Till sin säkerhet äger vid sluträknings afgifvande förmyndaren att fordra skriftligt erkännande af dess mottagande. Vägras det honom eller undandrager sig vederbörande själfva mottagandet, har han att sörja för ett tillställande under sådana omständigheter, att han för framtiden må innehafva laga bevis därpå. Tillvägagår han på sätt som om delgifvande af stämning stadgats, har för hvarje fall han gjort till fyllest[5].

På anmodan har förmyndaren att tillhandahålla förefintliga verifikationer i och för undersökning af räkningens riktighet. Utgifva dem behöfver han åter icke, förrän godkännande eller klandertids försittande satt honom i skydd för tvist om räkningens innehåll. För hvarje fall bör han dessförinnan göra det allenast mot specificeradt kvitto eller i afskrifter[6]. Verifikationernas tillhandahållande är för öfrigt

---

[1] Jfr NJA 1877 s. 153.

[2] Jfr SJA XXVII s. 265.

[3] Jfr NJA 1877 s. 153 och nedan s. 223 not. 3.

[4] Jfr SJA XXXIII s. 84 och ofvan s. 219 not. 4—s. 220 not. 3.

[5] Jfr RB 11 §§ 7—11, 36 och 38 samt SJA VI s. 85. Se ock beträffande sluträknings giltiga afgifvande till den, som sitter "i oskift dödsbo" efter afliden omyndig NT 1864 s. 229. Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3, 1692 och 1694 kap. 27 § 3 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 28 § 3 anbefallde för fall af mottagarens tredska ingifvande till domstolen.

[6] Jfr KD $^3/_6$ 1822 i BLgs I s. 94—95 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3, 1692 och 1694 kap. 27 § 3 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 3. — I tiden före 1734

icke ett moment i slutredovisningens afgifvande[1]. Ej heller medför underlåtenhet att härutinnan tillmötesgå gjord framställning, att afgifvandet icke tillgodoräknas förmyndaren[2]. Men därmed har det uppstått laga skäl för klandertvist, hvari, ehvad på den omyndiges sida särskildt yrkande på verifikationernas företeende framställes eller icke, förmyndaren har att till sitt värjande ingifva dem. Emedan han genom sin tredska framkallat rättegången och för hvarje fall så till vida tappat som han tvungits till sagde framläggande, har han ock att ensam bära rättegångskostnaderna[3].

Kravfet på slutredovisning anses vara underkastadt den allmänna tioåriga fordringspreskriptionen, löpande från dagen för förmynderskapets upphörande[4]. Tanken är härvid tydligen den, att slutredovisningens hufvudsakliga uppgift är att klargöra myndlingens fordrings- och ersättningskraf. Hafva

---

års lag finnes förmyndaren hafva förpliktats att "in loco neutro" tillhandahålla myndlingen verifikationerna och den senare att inom viss tid därefter anställa klander efter befogenhet; jfr KD $^{15}/_{7}$ 1691, $^{20}/_{5}$ 1672 och $^{3}/_{8}$ 1682 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 148 och 230. Förmyndares allmänna skyldighet att anskaffa bevis på debiterade utgifter har i påkommande fall jämväl fastställts; jfr KD $^{20}/_{11}$ 1650 och $^{12}/_{7}$ 1651 ibid. s. 238. Än vidare har det ålagts honom att under ed uppgifva vidkommande urkunder; jfr KD $^{5}/_{4}$ 1654, $^{7}/_{4}$ 1666, $^{19}/_{11}$ 1687 och $^{17}/_{12}$ 1684 ibid. s. 235—236. Å andra sidan har det tillåtits afliden förmyndares arfvingar att edfästa sin påstådda bristande kännedom, hvar räkenskapsbok funnes; jfr KD $^{2}/_{12}$ 1668 ibid. s. 232. Ed har än vidare ansetts tillräcklig för att styrka förmyndares kostnader på begrafning, boutredning m. m. d.; jfr KD $^{12}/_{2}$ 1687 samt $^{26}/_{10}$ och $^{2}/_{6}$ 1688 ibid. s. 241.

[1] NJA 1896 s. 168 och 1900 s. 422, jfrda med NJA 1898 s. 530; se dock äfven SJA XXXIII s. 75 och NJA 1891 s. 530.

[2] Jfr KD $^{3}/_{6}$ 1822 i BLgs I s. 94—95, NJA 1884 s. 73, LgK 1818 ÄB 16 §§ 12, 15 och 16, 1826 ÄB 15 §§ 12, 15 och 16 samt LgB ÄB 13 §§ 13 och 15—18. Såsom ett fall, hvari förmyndare hade att blott tillhandahålla men ej att utgifva verifikationer, angaf i § 17 LgB, att förmyndare endast till någon del, såsom för ett af flera syskon, afträdde förmynderskap; jfr ibid. Mot. s. 60.

[3] Jfr RB 21 § 3 samt ofvan s. 222 not. 3 och 6.

[4] Jfr ofvan s. 162 not. 4. Före 1734 års lag synes till en början man hafva velat låta tiden af natt och år närmast vara en tid för redovisnings utkräfvande; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 35 hos Schmedeman s. 582 samt KD $^{14}/_{5}$ 1685, $^{28}/_{3}$ 1670 och $^{3}/_{2}$ 1683 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 252 och 255. Man öfvergick dock till att äfven i denna del tillämpa den allmänna fordringspreskriptionen, sådan den fastställts genom KR $^{10}/_{12}$ 1629 (Schmedeman s. 220), KR $^{29}/_{11}$ 1680 § 51 (Stiernman Riksd. II s. 1853) och KFkl $^{3}/_{11}$ 1691 (Schmedeman s. 1315): se ock KD $^{24}/_{3}$ 1688, $^{27}/_{11}$ 1686 och $^{15}/_{10}$ 1689 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 258 och 262—265, jfrda med KD $^{28}/_{3}$ 1670 och $^{3}/_{2}$ 1683 ibid. s. 255.

dessa preskriberats, kan därför ej heller tal vara om en rätt att undfå slutredovisning. I öfverensstämmelse härmed innebär preskription i fråga om slutredovisningen också en befrielse i sakligt afseende, nämligen från alla påståenden, som, grundande sig på förmynderskapsförvaltningen, hafva fordrans natur, d. v. s. gå ut på gäldprestationers fullgörande från förmyndarens sida[1]. Härvid stannar det emellertid också. Utan hinder af den inträdda preskriptionen må vindikationstalan anställas, ej blott mot tredje man utan äfven mot förmyndaren. Här kommer i betraktande allenast hvad, som i allmänhet kan åberopas mot anspråk af nyssnämnda natur: häfd, god tros förvärf och laga upplåtelse af rätter ägare. För öfrigt äro ej heller fordringsanspråk alldeles uteslutna. Det kan ju hända, att, fastän krafvet på slutredovisning preskriberats, det för viss fordran vidtagits åtgärd, som åt densamma bevarat dess utkräfbarhet. Än vidare. Visserligen hör till vindikationsmål, att den, som göres till föremål därför, innehar de omstämda tingen eller rättigheterna. Detta måste alltså gälla, äfven då talan vändes mot förmyndaren. Kan det dock visas, att han efter förmynderskapets upphörande varit i besittning af myndlingens egendom utan att dock så längre är händelsen, betecknar tidpunkten för dess afhändelse eller förfarande uppkomsten af ett ersättningsanspråk, för hvars del preskription löper först från tidpunkterna för afhändelsen eller förfarandet. Hvad, som inträffat med slutredovisningen, spelar ej någon roll, då slutredovisningen hör samman med förmynderskapsförvaltningen och här det är fråga om något, som inträffat efter dess upphörande[2].

Att för afbrott i preskription af kraf på slutredovisning det ej är af nöden stämning på dess utfående, framgår af hvad om fordringspreskription stadgats. Det sker såväl genom enskild erinran som medelst förpliktelsens erkännande. Äfven i öfrigt gälla i tillämpliga delar de för institutet fastställda rättsnormerna, bland annat rörande ny tids löpande efter inträffadt afbrott[3].

---

[1] Jfr ofvan s. 162 not. 2 och nedan s. 228 not. 1.

[2] Jfr NJA 1893 s. 125.

[3] Jfr KF $^4/_3$ 1862 §§ 1—6.

C. Klandertid och dess försittande.

Under det att för hvarje fall af förmynderskaps upphörande lagen inskärper redovisningsskyldighet, hafva allenast beträffande omyndighetstillstånds bortfallande bestämmelser om klandertid gifvits. Sedan det ålagts förmyndare att göra »för dess förvaltning redo» inför myndigblifne, heter det nämligen: »Tala de ej lagligen å den räkning inom natt och år, sedan de den fått; vare förmyndaren för allt ansvar och ytterligare räkenskap fri». Sin motsvarighet har ifrågavarande föreskrift i hvad, som på tal om växling i förmyndarnes personer förordnats rörande godkännande. Uppgörelsen förutsättes här ske i den ordning, att, sedan den afgående förmyndaren till sin efterträdare aflämnat redovisning och egendom, han får »bevis, att han sitt förmynderskap väl förestått». Lagrummet afslutas på liknande sätt som det nyss anförda: »och vare sedan för ansvar fri»[1].

Stadgandena fullständiga hvarandra ömsesidigt. Att på angifvet sätt slutredovisnings godkännande måste verka jämväl vid omyndighetstillstånds upphörande, följer af förliknings allmänrättsliga betydelse; och, skulle det erfordras särskildt stöd för att utsträcka stadgandena om klandertid och dess försittande till ombyte af förmyndare, har man ett sådant i hvad därom allmänneligen förordnats rörande sysslomannaskap[2].

---

[1] ÄB 23 §§ 3 och 4.

[2] HB 18 § 9, jfrd med KD $^{7}/_{12}$ 1830 i BHdb 1883 s. 182, LgK 1818 ÄB 16 § 16 och Mot. s. 83—84, 1826 ÄB 15 § 16 samt LgB ÄB 13 § 18. — Från början utgjorde i förslagen till 1734 års lag nuvarande ÄB 23 §§ 3 och 4 ett enda lagrum; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3, 1692 och 1694 kap. 27 § 3 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 3. Oaktadt det däri talades om redovisning såväl till ny förmyndare som äfven i anledning af omyndighetstillståndets fullständiga upphörande, angafs dock redan då allenast för det senare fallet klandertids försittande såsom ett sätt att afskära rättstvist. Förklaringen härtill låg däri, att det från ny förmyndares sida ej förutsattes möta tredska att mottaga och granska redovisningen och att, enär omyndighetstillståndet fortfor, domstolen var i tillfälle att liksom vid de årliga räkningarne omedelbart slita tvister om räkningens riktighet; jfr ofvan s. 222 not. 5. Man må erinra sig, att ännu enligt ÄB 23 § 1 i 1734 års lag förmynderskapsdomstolen hade att på anmärkning mot årsräkning döma i saken; jfr ofvan s. 118 not. 2. På samma sätt tänkte man sig, att domstolen omedelbart skulle i tvist mellan afgående och tillträdande förmyndare vid behof tillse, att,

»Natt och år» betecknar på öfligt sätt ett kalenderår, räknadt från utgången af den dag, hvarpå det faktum som kommer fatalietiden att löpa — här slutredovisningens tillställande — inträffat[1]. Till förhindrande af fatalietidens försittande tjänar ej annan åtgärd än stämning till laga domstol. Inom tiden skall för öfrigt stämning hafva ej blott uttagits utan äfven delgifvits[2]. Till de delar, som slutredovisningen icke genom stämningen klandras, löper utan hinder däraf alltjämt fatalietiden. Det är således rådligt att hålla stämningen så allmän som möjligt. Visserligen kan i motsatt fall stämningen på grund af nyupptäckta anmärkningsanledningar fullständigas genom ny eller nya stämningar. Men detta måste då ske inom nämnda ettåriga fatalietid[3]. Med en allmänt affattad stämning blir man åter i tillfälle att underhand framkomma med påståenden i rättegången, så länge densamma eller i allt fall dess handläggning i underrätten påstå[4]. Fullföljes ej talan eller förklaras på den ågångna stämningen icke kunna bifallas, föranleder densamma ej heller något afbrott i fatalietiden. Det gäller alltså städse att på grund af stämning, delgifven inom fatalietiden, utverka dom med bifall till påstådda rättelser i redovisningen[5]. Å andra sidan har det ej ansetts möta hinder att i en inom laga tid anhängiggjord rättegång taga hänsyn till bevismoment, som grunda sig på sakförhållanden, tillkomna först under rättegången[6].

---

såsom det hette i ÄB 23 § 1 enligt 1734 års lag, "den omyndige rätt sker". Så kom det sig, att, då stadgandena om slutredovisning på nuvarande sätt uppdelades på två paragrafer, ej allenast förordnandet om klandertids försittande fortfarande lämpades allenast till fall af omyndighetstillståndets upphörande utan äfven det vid ombyte i förmyndarnes personer särskildt hänvisades på uppgörelse, så att den afgående förmyndaren tog "däråa bevis, att han sitt förmynderskap väl förestått"; jfr Fslgn till ÄB 1723 kap. 28 §§ 2, 3 och 5 samt 1726 kap. 25 §§ 3 och 4. "Under bevis" lära då böra förstås ej allenast godkännande af den tillträdande förmyndaren utan äfven beslut, hvarigenom i tvist mellan denne och den afgående förmynderskapsdomstolen frikänt den senare från "ansvar"; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 §§ 33—35 hos Schmedeman s. 581—582 samt nedan s. 232 not. 1—2 och 5.

[1] Jfr Band II s. 831 not. 1.

[2] Jfr HB 18 § 9, SJA XXIII s. 530 och NT 1864 s. 229. Diskussionsvis hafva dock olika meningar uttalats; jfr JFT VII s. 205, VIII s. 28 och 33—34 samt IX s. 13—20.

[3] NJA 1884 s. 73; jfr KD $^{26}/_{3}$ 1844 i BHdb 1883 s. 183.

[4] SJA XXI s. 236 och XXXI s. 488 samt NJA 1891 s. 561.

[5] Jfr rörande sysslomannaskap NT 1866 s. 491 och NJA 1896 s. 174.

[6] NJA 1893 s. 125.

I mån som sluträkning ej i rätt tid klandrats och förty vunnit laga kraft, lända i det hela till efterrättelse de grundsatser, som utvecklats på tal om preskription af kraf på slutredovisning[1]. Afvikelserna följa af olikheterna i de föreliggande omständigheterna. I förhållande till förmyndaren har i gäldafseende myndlingen blifvit bunden genom räkningen, i hvad den lämnats oklandrad — räkningen må för den senare utvisa tillgodohafvande eller skuld[2]. Så är dock händelsen allenast beträffande rättsförhållanden i anledning af förmynderskapsförvaltningen. Äfven för deras del möter dessutom ej hinder för myndlingen att framställa fordringsanspråk på grund af förmyndarens brottsliga förfarande[3] eller sådana räkningen vidlådande fel, som falla in under begreppet missräkning: felsummering, oegentligheter i beloppsöfverföring m. m. d.[4] Förmyndaren kan här ej söka skydd i klandertidens försittande utan måste lita till andra invändningar såsom exempelvis preklusion och preskription. I båda fallen räknas preskriptionstiden från redovisningens afgifvande. För fall af ett brottsligt förfarande är anledningen därtill, att handlingen för hvarje fall då först bragts till sin slutliga fullbordan. Naturligen kan på förberörda två grunder talan föras ej blott mot redovisaren utan äfven mot hans universalsuccessorer, i mån som de icke genom urarfvagörelse beredt eller bereda sig frihet från ansvar[5]. Tilläggas må, att, till den del som klandertidens försittande verkar, det gör så närmast till skydd mot kraf. Har myndlingen haft rätt utöfver räkningen och förmyndaren låtit honom komma i åtnjutande däraf, grundlägger klandertidens försittande ej ett anspråk på återbärande. Så till vida gälla reglerna för preskription. Däremot lär hvad beträffande samma institut förordnats om bibehållen kvittnings- och panträtt ej kunna utsträckas att gälla omyndigs försittande af klandertid[6].

Nämnda försittande har ej afhändt den omyndige hans vindikationstalan mot förmyndaren eller tredje man eller sådana hans ersättningsanspråk mot förmyndaren, som grunda

[1] Jfr ofvan s. 223 not. 4—s. 224 not. 1.

[2] Jfr rörande sysslomannaskap NJA 1898 s. 530.

[3] Jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 3 och 1726 kap. 25 § 3 samt Göta HfRtts Påminn. till ÄB kap. 29 § 3 hos Nilsson s. 297.

[4] PrL till UtsLgn § 10 mom. 5.

[5] Jfr StrLgn 6 § 7, KF 4/3 1862 § 1 samt UrfvLgn §§ 5—7, 16, 17 och 19—27.

[6] Jfr KF 4/3 1862 §§ 7 och 8; se dock äfven nedan s. 229 not. 3.

sig därpå, att denne i tiden efter förmynderskapets upphörande föryttrat eller förfarit sådan den omyndiges egendom, som han då ännu innehade men ej i sluträkningen redovisat. Undantag härifrån förekommer blott i fråga om penningar och ej beträffande myckenhetsting i allmänhet. Detta följer däraf, att det ovillkorligen förbjudits förmyndare att tillhandla sig den omyndiges egendom[1]. Såsom svarande kan förmyndaren emellertid söka leda i bevis, att genom rättshandel han efter förmynderskapets upphörande öfvertagit den egendom, som omstämts eller hvars förfarande föranledt ersättningspåstående. Efter omständigheterna kan själfva räkningens innehåll därutinnan åberopas. För hvarje fall är han i tillfälle att göra gällande, att i räkningen det tillgodoförts den omyndige ersättning för den egendom, hvaraf denne gått förlustig. Är förmyndaren i tillfälle att härom åstadkomma öfvertygande bevisning, föranleder detta visserligen icke utan vidare ett ogillande af den omyndiges talan. Men den senare kommer att stå inför en genfordran, hvilken han allt efter omständigheterna måste gälda eller kvittningsvis låta gå i afräkning på ett sitt omstämda ersättningsbelopp[2].

Äfven på annat sätt kan från förmyndarens sida rättelse vidtagas i slutredovisningen, utan hinder däraf att tiden för dess klandrande tilländalupit. Hvad därutinnan skett har ju verkan allenast mot den omyndige och ej mot förmyndaren. Har sålunda den förre lyckats i utförande af vindikationstalan mot tredje man och denne åter i ersättningsväg hållit sig till förmyndaren såsom fångesman, kan förmyndaren mot den omyndige efter omständigheterna yrka återbärande af hvad jämlikt räkningen den senare tilläfventyrs bekommit i vederlag för den återvunna egendomen eller bestrida utfåendet af dylik post i räkningen. Äfven för sin del kan dessutom han åberopa missräkning[3]. Bortsedt härifrån, binder visserligen ej klandertidens försittande men själfva räkningens afgifvande förmyndaren vid dess innehåll enligt reglerna för än dispositivt erkännande och än bevispresumtion. Men det binder ej mera än respektive rättshandel och bevispresumtion i allmänhet göra och alltså ej heller ovillkorligen. Förmyndaren står

[1] Jfr ÄB 22 § 4 samt ofvan s. 174 not. 1—s. 175 not. 2, s. 204 not. 5—s. 209 not. 1 och s. 224 not. 2.

[2] Jfr NJA 1875 s. 425.

[3] Jfr ofvan s. 195 not. 1—s. 196 not. 3 och s. 227 not. 3.

det fritt att förebringa fakta, föranledande rättshandels återgång eller utgörande full motbevisning. Det gäller blott att, räknadt från redovisningens afgifvande, icke den allmänna tioåriga preskriptionstiden försuttits[1]. Räkningen binder slutligen förmyndaren blott till sitt positiva innehåll och ej i hvad förbigåtts. Han kan således utan hinder af dess afgifvande senare framkomma med anspråk på däri ej utförda tillgodohafvanden för sin person: arfvode och ersättning för hafda utlägg[2]. Invändningsvis må dock visserligen det åberopas preskription, här räknad från förmynderskapets upphörande. Men dessutom måste trots klandertidens försittande domstolen vara i tillfälle att jämlikt gjord invändning ogilla eller nedsätta dylika senare anspråk på grund däraf, att, efter hvad den oklandrade sluträkningen utvisar, förmyndaren obehörigen beredt sig förmåner. Så till vida skulle alltså äfven här kunna blifva tal om kvittning[3].

Afgifver, vare sig på grund af domstols föreläggande eller af egen drift, förmyndare ny räkning, löper från dess mottagande ny klandertid[4]. Om i förhållande till den tidigare densamma har karaktären af allenast ett fullständigande tillägg, utsträckes tiden för talans anställande emellertid blott till hvad den innehåller af ytterligare redovisning. Huruvida det är en ny räkning eller ett tillägg allena, beror åter af omständigheterna. Man har att jämföra de två räkningarne och, där föreläggande om ny räknings afgifvande meddelats, se till föreläggandets lydelse. I allmänhet är antagandet för ny räkning. Utan vidare faller det ej ens därpå, att räkningarne, båda partiella, afse olika grenar af förvaltningen och så till vida fullständiga hvarandra[5].

D. Godkännande.

Redan förut har det framhållits, att slutredovisnings godkännande, i lagen särskildt omförmäldt vid ombyte af för-

[1] Jfr Lag 4/3 1862 §§ 1—4 samt ofvan s. 218 not. 5.

[2] Jfr beträffande utlägg NJA 1875 s. 425 samt i fråga om arfvode SJA XXV s. 515 och XXVII s. 265. Däremot ställer sig saken visserligen annorlunda, om det kommit till redovisningsklander, och däri, låt vara allenast invändningsvis, genkrafvet redan varit skjutet under domstols pröfning och det alltså föreligger res judicata; jfr NJA 1898 s. 385.

[3] Jfr ÄB 23 § 5 in fine och ofvan s. 227 not. 6.

[4] SJA XXV s. 515.

[5] Jfr ofvan s. 219 not. 4—s. 220 not. 3 och s. 222 not. 3—4.

myndare, ersätter klandertids försittande[1]. Därför är dessutom icke förutsättning, att det kommit till slutredovisning. Talan på förvaltningen kan därförutan eftergifvas, såväl uttryckligen som äfven tyst[2] — bland annat medelst tillerkännande af vitsord åt årsräkningar, afgifna till gode män. Likaledes kan, såsom lagen för öfrigt förutsätter, godkännandet innebära jämväl kvitto å uppburet tillgodohafvande hos förmyndaren — exempelvis då det lyder på att hafva mottagit full redovisning[3]. I dessa delar är dock tydligen försiktighet att anbefalla. Att, där vissa årsräkningar godkänts, hänsyn ej är att taga till viljeförklaringar af gode män eller fränder och ej heller till dem, som utgått från myndlingen själf före uppnådd myndighetsålder, faller af sig självt. Men därjämte bör godkännandet ej gälla utöfver sitt innehåll — icke, om det afsett vissa årsräkningar, utsträckas att omfatta förvaltningen i öfrigt och sålunda beröfvas sin partiella karaktär[4]. Ej heller bör det antagas, att erkännande om egendoms mottagande inbegripes i godkännande af sluträkning[5]. Detta gäller också omvändt. Begagnar sig vederbörande af förmyndares erbjudande att utlämna egendom som den senare innehar för den omyndige, får i dess kvitterande det ej utan vidare anses ligga ett vidgående att hafva fått full valuta[6].

Å andra sidan kan åt ett godkännande gifvas största möjliga omfattning. Sålunda är intet till hinder att ersätta godkännandet, till sin natur en ensidigt förpliktande rättshandling, med ett förlikningsaftal, bindande å ömse sidor och tillförsäkrande ej allenast förmyndaren utan äfven den omyndige trygghet mot efterräkningar på grund af förmynderskapsförvaltningen[7]. Bland annat lärer, då utan slutredovisning förmyndaren fritagits från ansvar för sin förvaltning, det därtill kunna anses hafva varit fogadt det tysta villkor, att ej heller den omyndige skulle i en framtid utsättas för kraf på grund af densamma. Förmyndaren skulle alltså hafva att afhålla sig

---

[1] ÄB 23 § 3, jfrd med § 4 ibid. och ofvan s. 225 not. 2.
[2] NT 1872 s. 312; jfr NJA 1875 s. 425.
[3] Jfr ÄB 23 § 3 och SJA VI s. 85.
[4] SJA XXI s. 236.
[5] NJA 1875 s. 425.
[6] Jfr KD $^3/_6$ 1822 i BLgs I s. 94—95 samt SJA XIII s. 227 och 231.
[7] Jfr SJA XXV s. 515.

därifrån, om han ville begagna sig af godkännandet. För öfrigt kan det blott anbefallas att i hvarje särskildt fall tillse, hvad rättshandeln enligt dess innehåll och i saken föreliggande omständigheter kan anses hafva haft till syfte. Äfven i dess senast angifna vidsträckta omfattning bör emellertid det ej uttolkningsvis däri inläggas ett afstående från talerätt på grund af brottsligt förfarande eller missräkning, vare sig för den ena eller den andra partens del. Dessutom stå alltid till buds de allmänna reglerna om rättshandels återgång[1].

Där ej godkännandet tagit formen af förlikning, är, äfven då det hänför sig till en af förmyndaren afgifven sluträkning, han ej mera än vid klandertids försittande hindrad att för sin del framkomma med anspråk i anledning af förvaltningen. Särskildt för det fall att, såsom merendels sker, godkännande afser sluträkning, består dock nämnda likställighet mellan godkännande och klandertids försittande äfven till myndlingens förmån, så att bland annat det ej är honom betaget att utan stöd af sluträkningen föra talan i vindikationsväg och på grund af egendoms förfarande i tid efter förmyndarens frånträdande af sin befattning[2].

Lagen förutsätter, att godkännande lämnas i skriftlig form[3]. Däraf beror dock ej dess bindande verkan. Allt hvad, som erfordras, är, att förmyndaren med laga bevis kan styrka dess undfående. Enär efter myndigblifvande den omyndige ej lärer genast frigöra sig från sina af det förutvarande rättsförhållandet alstrade känslor af förtroende till och eftergifvenhet mot förmyndaren, kunde det ju synas vara af behof särskilda föreskrifter i syfte att förekomma ett den förres förhastade godkännande utan föregående saklig pröfning. Det saknas dock alldeles bestämmelser af dylik art: lagbestämd frist för sluträknings afgifvande efter förmynderskapets upphörande, räkningens edfästande af den afgående förmyndaren samt ogildhet af godkännande, som meddelats innan viss tid tilländalupit efter förmynderskapets upphörande, som ej afser en före godkännandet mottagen sluträkning, eller som icke föregåtts af dennas granskning från domstols, gode mäns eller

[1] Jfr ofvan s. 227 not. 2—6 och s. 228 not. 3.
[2] Jfr ofvan s. 228 not. 1—s. 229 not. 3.
[3] Jfr ÄB 23 § 3 och ofvan s. 225 not. 2.

fränders sida m. m. d.[1] Å andra sidan har visserligen ej heller förmyndare i sin makt att, om det dröjes med godkännande, förkorta den ettåriga klandertiden genom att därunder instämma den redovisningsberättigade under yrkande att, där laga anledning till klander saknas, det måtte i dom fastställas och sålunda godkännande komma honom till del[2].

E. Förmynderskapstvist.

a. *Parter.*

Af hvad, som på tal om förmynderskaps upphörande sagts om de personer mellan hvilka på grund däraf utredning skall ske, framgår också, hvilka parterna i en förmynderskapstvist äro[3]. Om den lämnade redogörelsen torde dock vara skäl att erinra i anledning af det rättsliga förfarande, som kan hafva inledts mot förmyndare under hans fortsatta innehaf af sin befattning: handläggning af frågor om entledigande eller säkerhets ställande efter fränders eller andras anmälningar mot förmyndaren och käromål af särskild kurator till klargörande af förmyndarens och myndlingens inbördes förmögenhetsrättsliga förhållanden[4]. Dylika processuella ärenden få för hvarje fall icke flyta samman med en anställd förmynderskapstvist. Omyndighetstillstånds upphörande lägger allmänt hinder i vägen för deras fortsättande i nämnda ordning eller på annat sätt samt kräfver förty deras afskrifvande[5]. Gäller det

[1] Härutinnan har emellertid ÄB 23 § 4 erbjudit grundlag för uppkomsten af en betryggande anordning, i det att den alldeles icke omförmäler godkännande såsom sätt för uppgörelse mellan förmyndare och myndigblifven utan hänvisar allenast på utlöpandet af obegagnad klandertid. Om än detta skett afsiktligt, har emellertid fingervisningen lämnats obeaktad; jfr ofvan s. 225 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 221 not. 2 och s. 230 not. 2. Så till vida har förhållandet en gång i tiden varit annorlunda, som före 1734 års lag uppgörelsen regelrätt förutsatts skola tillgå så, att på grund af afgifven räkning myndigblifven och fränder granskat förvaltningen samt alltefter omständigheterna omedelbart lämnat sitt godkännande eller skjutit saken under domstolens pröfning; jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 §§ 33 och 34 hos Schmedeman s. 581—582. För fall af förmyndares aflösande med annan innehåller ju också ÄB 23 § 3 i 1734 års lag ännu bestämmelser af liknande art; jfr ofvan s. 225 not. 2 och nedan s. 232 not. 5.

[3] Jfr ofvan s. 217 not. 3.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12 samt ofvan s. 86 not. 1—s. 88 not. 4, s. 113 not. 1—s. 120 not. 3 och s. 139 not. 1—s. 148 not. 3.

[5] Så länge ännu förmynderskapsdomstolen i sak afgjorde fränders klanderpåståenden mot förmyndarens årsräkningar, synes det däremot ej hafva ansetts vara

åter allenast en ändring i förmyndarnes personer, behöfver så visserligen icke vara händelsen — exempelvis icke, då jämte den förutvarande förmyndaren annan förordnas såsom medförmyndare. Men de ifrågavarande rättsärendena äro att handlägga utan sammanblandning med en anhängiggjord förmynderskapstvist, förmynderskapsdomstolen fritt att i anledning af hvad däri förekommer förordna om deras nedläggande eller om annan lämplig åtgärd[1].

Skulle mot en sin företrädare förmyndare, hvilken, efter att i sin ordning hafva afgått, i följd af klandertids försittande eller godkännande vunnit skydd mot efterräkningar, hafva kvar sin redovisningsrätt, inträda däri de, till hvilka i sin ordning han stått i redovisningsplikt[2]. Annorledes sker, allenast om godkännande ägt rum och uttryckligen omfattat jämväl den tidigare förmyndarens förvaltning samt enligt reglerna för fullmakt eller aftal till förmån för tredje man kan göras gällande jämväl till hans förmån. Föremålet för en förmynderskapstvist lägger till sist ej hinder i vägen, för att enligt öfverlåtelse någon utför talan såsom innehafvare af laga rättsägares anspråk. Detta gäller uppträdande på ej mindre förmyndarens än äfven den omyndiges sida[3].

b. *Innehåll.*

Redan i den föregående redogörelsen har det fästs uppmärksamheten därpå, att mot en afgående förmyndare det kan anhängiggöras yrkanden af växlande innehåll. Regelrätt är det klander på slutredovisning i särskilda dess poster eller enligt en tills vidare mera allmänt hållen stämning. Men det kan också vara påståenden om slutredovisnings afgifvande,

---

hinder, för att en sålunda anhängiggjord talan fortsattes efter förmynderskapets upphörande och förty i egenskap af förmynderskapstvist med fränder såsom kärande. Häri åstadkom dock KF $^{19}/_{5}$ 1845 ändring; jfr SJA XXVIII s. 20 och 385 samt ofvan s. 118 not. 2, s. 225 not. 2 och s. 232 not. 2. Helt naturligt äro åter, äfven med nuvarande bestämmelser, frände eller annan i tillfälle att efter förmynderskaps upphörande klandra förmyndarens förvaltning och slutredovisning, i mån som jämlikt särskilda enskilda förordnanden rörande den omyndiges egendom deras egen rätt är beroende af den omyndiges; jfr NJA 1888 s. 192.

[1] Jfr ofvan s. 119 not. 5 och s. 166 not. 3.

[2] NT 1872 s. 312; jfr ofvan s. 166 och s. 219 not. 1.

[3] SJA XXVIII s. 385 och NJA 1891 s. 152.

om ny räknings erhållande och om företeende af detaljräkningar eller verifikationer — påståenden, som än kunna vara självständigt utförda och än ansluta sig till förberörda slags klandertalan[1].

Ett sätt är också att själf uppgöra en räkning samt jämlikt densamma förebringa utredning och påyrka utfående af penningbelopp och annan egendom. Däri ligger alltid klander af erhållen sluträkning men visserligen icke afstående från att undfå sådan. Dom i rättegången afskär därför ej heller i och för sig tillfälle att instämma nya påståenden, bland annat på grund af en senare tillhandakommen slutredovisning. Å hvad jämlikt denna eller genom beslut i klandertvist tillagts den redovisningsberättigade må blott afdrag ske för det redan förut tilldömda.

Skulle det visa sig omöjligt att erhålla en slutredovisning, återstår för den redovisningsberättigade ej annat än att själf söka förebringa erforderlig utredning[2]. De i gode männens förvar befintliga årsräkningarne — vid klander af slutredovisning medel till kontroll och motbevis — skola jämte andra den redovisningsskyldiges erkännanden och den omyndiges åtkomsthandlingar regelrätt komma att utgöra grundlag för talan[3]. Erinras må dock, att, om än en räknings utgående saldo fastställer omfånget af redovisningsplikt, den därför icke nödvändigtvis har sådan verkan i fråga om betalningsskyldigheten. Det tillkommer den redovisningsskyldige att förebringa bevis om motkraf och att sålunda värja sig mot de på räkningarnes innehåll grundade anspråken[4].

Att, då talan ej har stöd i en slutredovisning, den ofta skall vara förknippad med yrkanden på utfående af handlingar i den eller de instämdes förvar, säger sig självt. Anledning skall ock lätt uppstå att härutinnan vända sig mot tredje man. Till följd af bristen på bestämmelser, åläggande enskild att i denna ordning tillhandagå rättssökande, äro emellertid domstolarne icke synnerligen benägna att villfara

---

[1] Jfr ofvan s. 220 not. 5, s. 221 not. 2—s. 222 not. 4, s. 223 not. 1—3 och s. 226 not. 3—5.

[2] Jfr NJA 1877 s. 178.

[3] Jfr SJA XXI s. 236, NJA 1891 s. 152 och ofvan s. 218—219.

[4] Jfr NJA 1891 s. 152 samt ofvan s. 228 not. 2—s. 229 not. 3 och nedan s. 241 not. 1—s. 245 not. 1.

nämnda slags yrkanden, så framt icke käranden kan visa äganderätt till handlingarne[1]. Emellertid får det anses vara en plikt för god man, i besittning af årsräkningar, att låta redovisningsberättigad få tillgång till dem[2].

c. *Forum.*

Rörande forum i förmynderskapstvist har det stadgats: »Vill någon kära till den, som förmyndare varit, om redo för arf sitt; stånde honom fritt att göra det, antingen där hans bo var, som ärfd är, och förmyndaren det förmynderskap sig åtog eller där förmyndaren bor». Till förklaring af lagrummets innehåll tjänar i viss måtto hvad i omedelbar fortsättning förordnats om forum i tvist om förvaltning i allmänhet: »Den något är förtrodt till förvaltning, svare», heter det, »han eller dess arfvingar, om han död är, där han godset förvaltat och förestått»[3].

I fråga om forum i förmynderskapstvist har det emellertid lämnats den redovisningsberättigade öppet val mellan förmynderskapsdomstolen och domstolen på förmyndarens mantalsskrifningsort. Såsom synes, har dock allenast det vanligaste fallet afsetts. Det förutsättes, att förmynderskapet uppstått i anledning af ett den omyndige tillfallet arf, att efter myndigblifvande den senare själf kräfver redovisning, och att under omyndighetstillståndet ändring ej skett i förmyndarens person eller i öfverförmynderskapets utöfvande[4]. För den närvarande tiden få för hvarje fall stadgandena jämkas i öfverensstämmelse med gällande rättsnormer om öfverförmynderskaps första öfvertagande och om förmynderskaps öfverflyttning från en domstol till en annan. Behörigt forum är då alltid den domstol, som senast haft inseendet öfver förmynderskapet den tid, hvarunder den förmyndare, som i redovisningsväg skall ställas till rätta, ännu varit förmyndare. Skulle därefter öfverförmynderskapet flyttats, inverkar åter för hans del

[1] Jfr NJA 1891 s. 561. Särskilda stadganden om förpliktelse att för fall af rättstvist tillhandahålla handlingar föreslogo åter LgK 1822 RB I 22 §§ 16—18, 1826 RB 22 §§ 18—21 och LgB RB I 22 §§ 20—23; jfr ofvan s. 222 not. 6.

[2] Jfr ofvan s. 118 not. 1.

[3] RB 10 § 4.

[4] Jfr ofvan s. 95 not. 1.

detta icke. Reglerna om forum i tvist rörande förvaltning i allmänhet gifva stöd åt denna utläggning[1].

Af samma regler bör i fråga om forum, bestämdt af förmyndarens mantalsskrifningsort, det ytterligare dragas den slutsats, att, om förmyndaren dött och förty redovisningskravet är att rikta mot hans universalsuccessorer, val af nämnda slags forum medför förpliktelse att söka domstolen på förmyndarens mantalsskrifningsort vid frånfället[2].

Gäller det frälse förmynderskap, hör tvisten under hofrätt[3]. Detta är att iakttaga i främsta rummet. Den alternativa valrätten kan sålunda aldrig stå mellan underrätt och hofrätt men väl mellan olika hofrätter.

Skulle talan föras mot ett flertal förmyndare, kan det göras mot dem samfälldt vid det forum, hvilket för enderas del är behörigt. Rör saken »förnämligast» en af dem, är det dock hans villkor, som beträffande forum äro bestämmande. Närmast gäller detta, då fråga är om att låta mantalsskrifningsorten afgöra forum, exempelvis med afseende å tvist, anhängiggjord mot ett flertal förmyndare, som haft förvaltning under samnad hand[4]. Analogivis lända dock rättssatserna till efterrättelse äfven under motsatt förutsättning. Skall talan föras mot två hvarandra aflösande förmyndare, är sålunda, då under den sistes innehaf af förmynderskapet detta öfverflyttats från en domstol till annan, tillfälle att göra det mot dem båda vid den senare domstolen[5].

I allmänhet tjäna de utvecklade rättsreglerna till iakttagande vid hvarje rättegång, afseende slutuppgörelse mellan förmyndare och myndling — ej blott slutredovisnings utbekommande eller klandrande utan äfven andra yrkanden, därunder inbegripet egendoms utgifvande[6].

---

[1] Jfr ofvan s. 91 not. 1—s. 99 not. 2 och s. 235 not. 3. Se ock LgK 1822 RB I 10 § 7, 1826 RB 10 § 9 samt LgB RB I 10 § 9, hvilka för hvarje fall hänvisade förmynderskapstvist "till den Rätt, under hwars vårdnad förmynderskapet stått".

[2] Jfr ofvan s. 235 not. 3; se ock ÄB 20 § 7 samt RB 10 §§ 2 och 3.

[3] RB 8 § 2 mom. 8; jfr ofvan s. 27 not. 3—s. 28 not. 1 och s. 94 not. 1.

[4] RB 10 § 7.

[5] Jfr ofvan s. 219 not. 1 och s. 233 not. 2.

[6] LgK 1822 RB I 10 § 7, 1826 RB 10 § 9 och LgB RB I 10 § 9 angåfvo såsom käromål under förmynderskapsdomstols handläggning: redovisnings afkräfvande och redogörelses klandrande. Af hvad LgB RB I 10 § 10 föreslog rörande

Sakförhållandena kunna emellertid utesluta reglernas användning. Förmyndare har exempelvis icke varit mantalsskrifven i landet eller tvisten rör förvaltning, som icke stått under inseende af inrikes domstol. I dessa händelser bortfaller valrätten. Skulle åter hvarken den ena eller den andra af lagens anvisningar på forum kunna följas, har man att hjälpa sig till rätta på sätt eljes sker, då förutsättningarne för lagens bestämmelser om forum i civila mål brista [1]. Har förmyndare råkat i konkurs utan att sak mot honom dessförinnan väckts af den omyndige eller af dennes målsman eller rättsägare, äro dessa, hvilka för hvarje fall hafva att i konkursen bevaka anspråk af fordrans natur, äfven för desammas pröfning ovillkorligen hänvisade på konkursdomstolen, d. v. s. underrätten på förmyndarens mantalsskrifningsort [2].

Äfven eljes kunna omhandlade rättsregler om forum träda ur tillämpning. Så är händelsen, om talan föres på straffrättslig grund. Då äro att iakttaga lagrummen om kriminellt forum [3]. Ej heller är det vederbörande betaget att utan sammanhang med redovisningstvist utföra en vindikationstalan rörande fast egendom och däraf härflytande anspråk vid den domstol, inom hvars värjo egendomen är belägen [4]. Förmyndaren kan åter visserligen i en mot honom anställd redovisningstvist, vare sig kvittningsvis eller efter genstämning, för sin del framställa anspråk på grund af förvaltningen. Men väcker för ändamålet han särskild talan, har, enligt allmänna bestämmelser om forum, han att vända sig till domstolen på svarandens mantalsskrifningsort [5].

Till sist må för sådana sina anspråk, som ej härröra från förmynderskapet och förvaltningen utan oberoende af dem upp-

forum i tvist om annan förvaltning än förmyndares kan man dock se, att åtminstone densamma fattade sina bestämmelser om forum i förmynderskapsärenden så vidsträckt, att till dessa räknades hvarje "sak, som från den förwaltning sig härleder"; jfr ibid. Mot. s. 13 samt ofvan s. 236 not. 1 och nedan s. 237 not. 5.

[1] Jfr ÄB 21 § 1 samt ofvan s. 77 not. 3 och s. 98 not. 1.

[2] Jfr KkLgn §§ 1 och 75, NJA 1894 s. 411 samt ofvan s. 165 not. 5; se dock äfven Band II s. 692 not. 2.

[3] Jfr RB 10 § 21 samt ofvan s. 227 not. 3 och s. 231 not. 1.

[4] Jfr RB 10 § 14 samt ofvan s. 228 not. 1—2 och s. 231 not. 2.

[5] Jfr RB 10 § 1 samt ofvan s. 228 not. 2—s. 229 not. 3 och s. 231 not. 1. LgB RB I 10 § 9 föreslog åter, att forum i förmynderskapstvister skulle döma jämväl, så snart förmyndare sökte att "af den, som hans myndling warit eller i förmynderskapet honom efterträdt, utfå fordran eller annat i följd af förmynderskapet".

stått, myndlingen och hans rättsägare, utan afseende å omhandlade stadganden om forum, vända sig, dit saken efter sin beskaffenhet hör[1].

IV. Egendoms omhändertagande och utgifvande.

I sammanhang med boutredning och bodelning efter död man omförmäles här och hvar förmyndare verksam i anledning af arf, tillfallet den omyndige efter den aflidne. Bouppteckning och förening att lefva i bo oskifto angifvas såsom handlingar, påfordrande förmyndares förordnande. Bland de vid bouppteckningen närvarande uppräknas särskildt förmyndare. Försummelse att upprätta bouppteckning och att afträda egendomen till borgenärerna hafva förklarats ådraga förmyndare visst personligt äfventyr[2].

De spridda stagandena — alla närmast afseende förmynderskaps tillträde i anledning af faders eller moders frånfälle — gifva uttryck åt förmyndares rätt och förpliktelse att, då i dödsbo något tillkommer den omyndige, å dennes vägnar uppträda i syfte att under deltagande i de för boutredningen och bodelningen nödiga åtgärderna sätta sig i besittning af hans andel i egendom och rättigheter. Till förmyndaren hör sålunda exempelvis också att i den omyndiges namn påfordra bouppteckningens edfästande, att begära årsstämning och undanskiftande, att tillträda afträdd egendom, att bevaka och klandra testamente, att påfordra och deltaga i skifte, att däri söka rättelse och jämkning, att uppbära och kvittera den omyndiges tillgodohafvande i dödsboet samt att mot tredje man utföra talan till dess värjande eller utfående[3].

Äfven om det ej gäller arf eller annat fång af beskaffenhet att bereda den omyndige rätt i dödsbo, äger emellertid

---

[1] Jfr KD $^{17}/_{12}$ 1684 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 270 samt ofvan s. 206 not. 1—2 och s. 208 not. 1—2.

[2] ÄB 9 §§ 1 och 6 samt 11 § 1, UrfvLgn § 22 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3; jfr ofvan s. 209 not. 3.

[3] Jfr ÄB 9 § 1, 12 §§ 1, 4 och 11, 13 §§ 1 och 2 samt 18 §§ 1, 3 och 4, JB 11 §§ 1 och 5, UrfvLgn §§ 2—4, 6, 9, 23—26, 28 och 30, KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 9, Band II s. 656—696, 703—715, 720—727 och 738—752 samt ofvan s. 210 not. 1.

förmyndaren att använda laga rättsmedel till att bringa den omyndiges egendom under sin förvaltning. Så snart den senares intresse påfordrar det, åtföljes dessutom rätten af förpliktelse. Medlen äro åter desamma, som i händelse af myndighet skulle stå den omyndige till buds: vindikationstalan, kraf, påfordande af redovisning och af exekutiv handräckning till rätts uttagande eller säkerhets vinnande samt hvad annat omständigheterna rättsligen bjuda och tillstädja[1]. Mot myndlingen är till ordnande af besittningsförhållande förmyndaren i första hand hänvisad på att själf taga sig rätt. Skulle för ett sitt innehaf den förre åberopa självständig förvaltningsrätt eller det vara af nöden att skrida till våld å person, lär dock förmynren vara både skyldig och berättigad att anlita vederbörande myndighets mellankomst och biträde[2].

Egendoms utgifvande af afgående förmyndare afhandlas i lagen såsom ett moment i slutredovisningen[3]. Till den del som de därutinnan gifna bestämmelserna afse redovisning mellan af- och tillträdande förmyndare, hafva de sitt intresse jämväl för frågan om egendoms omhändertagande. Så är för öfrigt händelsen, äfven då efter tillträde förmyndare har att mottaga omyndigs egendom af den, som hittills haft den mera tillfälligt i förvaltning. I tillämpliga delar lända nämligen

[1] Jfr JB 10 § 1 och 11 § 1, HB 9 § 2, 11 § 4 och 12 § 4, PrLg till StrLgn § 16 mom. 5 samt UtsLgn §§ 145—161. Se ock NJA 1888 s. 192. — I äldre tider voro dylika tvister ej så synnerligen ovanliga, i det att dels personer obehörigen tillägnade sig målsmanskap (KD 1343 hos Liljegren, Diplom. Suec. V s. 140, Domar $^{20}/_{6}$ 1375 och $^{25}/_{7}$ 1377, i SRAPB I s. 359 och 583 samt Domar $^{16}/_{1}$ och $^{20}/_{1}$ 1410 och $^{6}/_{7}$ 1411 hos Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 246, 247 och 408) och dels andra innehafvare af omyndigs egendom bestredo förmyndarens rätt att utan säkerhets ställande utfå densamma (KR $^{15}/_{4}$ 1654 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 78). För öfrigt finnas en mängd exempel på nyssnämnda slags besittning utan förmyndarställning och på redovisningsplikt under dylika förhållanden; jfr KD $^{13}/_{11}$ 1686, $^{15}/_{12}$ och $^{26}/_{11}$ 1669, $^{16}/_{12}$ 1678, $^{16}/_{10}$ 1689 och $^{20}/_{9}$ 1684 ibid. s. 178, 182—183, 186 och 188.

[2] Jfr ÄB 19 § 1 och 23 § 6 samt Band II s. 759 not. 3 och III s. 139 not. 1, s. 148 not. 2 och s. 149 not. 4.

[3] ÄB 23 §§ 3 och 4. I det förra lagrummet heter det för fall af förmyndares ersättande med annan: "göre då redo och räkning, som sagdt är, och gifve ut allt hvad han om händer hafver till den, som Domaren i hans ställe förordnat, och tage därå bevis, att han sitt förmynderskap väl förstått"; och i det senare åter beträffande rättsförhållandet mellan förmyndare och redovisningsberättigade vid omyndighetstillstånds upphörande: "gifve då förmyndare godset genast till dem ut och göre för dess förvaltning redo"; jfr ofvan s. 225 not 1—2.

ifrågavarande stadganden om redovisning och utgifvande till efterrättelse äfven för en dylik förvaltare[1].

Såsom lagbestämmelserna om redovisningspliktig förmyndares utgifvande af egendom äro affattade, förutsätta de, att det i tiden sammanfaller med räknings aflämnande[2]. Ofta sker väl ock så, men nödvändigt är det dock icke. Utgifvandet kan äga rum tidigare eller senare samt på en gång eller i särskilda poster. Möjligen förekommer alldeles icke slutredovisning och, i mån som därförutan den omyndiges rätt är ostridig eller kan ledas i bevis, vållar redovisningens bristande förekomst ej hinder för egendomens uttagande[3]. Särskildt hafva alla de, som efter rättshandel med den afgående förmyndaren eller ock eljes innehafva tillgångar för den omyndiges räkning eller till denne intaga ställning af gäldenärer, att, så snart afgången blifvit dem bekant, anse sig hafva trädt i omedelbart rättsförhållande till den redovisningsberättigade[4]. För hvarje fall har icke förmyndare, som afgifvit sluträkning, rätt att i afvaktan på dess godkännande innehålla den däri redovisade egendomen.

Allenast mot särskildt bevis är han åter skyldig att verkställa utgifvandet, så snart ej, såsom vid fast egendom, innehafvet lätteligen kan styrkas[5]. Lämnar han från sig annat än myckenhetsting, har han anspråk på ett specificeradt kvitto. Lämpligen ställes äfven i formen kvitto i samband med sluträkning, så att på en afskrift af densamma, af den dess del, som afser det sista året, eller af räkningens utgående slutsaldo kvitto åtecknas och den därmed försedda handlingen stannar i förmyndarens förvar. Ett dylikt tillvägagångssätt har äfven så till vida sina fördelar, som det kan föranleda förmyndaren att gifva åt nämnda slutsaldo större specialisering[6]. På vanligt sätt är i tveksamma fall kvittot såsom annan urkund underkastadt uttolkning[7].

---

[1] Jfr ÄB 15 § 5 och 20 § 7, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3, Band II sid. 645 not. 1—s. 646 not. 2 samt ofvan s. 58 not. 1—s. 59 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 239 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 234 not. 2—s. 235 not. 2.

[4] Jfr ofvan s. 161 not. 1—6 och s. 239 not. 1 samt nedan s. 242 not. 1.

[5] Jfr ÄB 23 § 3.

[6] Jfr ofvan s. 215 not. 1 och s. 218 not. 3—5 samt nedan s. 241 not. 4 och s. 243 not. 2.

[7] Jfr ofvan s. 230 not. 3—s. 231 not. 3.

Särskilda frågor äro, i hvad egendom förmyndare må äga att redovisa, och under hvilka villkor talan må föras mot honom i anledning af fel å själfva egendomen eller å rätten därtill.

I förstberörda hänseende tjäna till ledning anvisningarne rörande förvaltning och fruktbargörande af omyndigs egendom. Af dem följer dock icke en dennes rätt att vägra mottagande af tillgångar, som från början ingått i förvaltningen såsom hans egendom eller därefter i sådan egenskap förvärfvats. Han kan exempelvis sålunda visserligen undandraga sig att i uppgörelse mottaga skuldsedlar, för hvilkas del det hvarken genom deras innehåll, årsräkningar eller andra omständigheter kan lagligen ådagaläggas åtkomst i hans person medelst fång från annan än den redovisande förmyndaren[1]. Men han kan icke i allmänhet göra anspråk på att han må utfå sitt tillgodohafvande i penningar och att för ändamålet förmyndaren skall hafva att sörja för fordringars indrifvande samt värdepappers och lösörens föryttring[2]. Anser han att härutinnan det ligger förmyndaren försummelse till last under förvaltningstiden, står det honom åter visserligen fritt att i skadeståndsväg söka sin rätt. Beträffande skuldebref hör dock därtill, att, i mån af tillfälle, han utsöker fordran eller eljes fastställer en dess bristande utkräfbarhet, och dessutom, att han i nödfall reservationsvis mot förmyndaren anställer klandertalan inom laga tid efter sluträkningens mottagande[3]. Såsom förut visats, utestänger ej ens den omständighet, att förmyndaren i sluträkningen fört myndlingen ett visst saldo i penningar till godo, honom från att redovisa beloppet i annan egendom, fastän visserligen nämnda hans förfaringssätt grundlagt en bevispresumtion, att myndlingens tillgångar bestå i penningar till det i saldot angifna beloppet och förty också böra däri utgifvas[4]. För hvarje fall utgör slutredovisningen i dess laga mottagares hand en bevishandling, på grund hvaraf han må utsöka de däri mera eller mindre specialiserade posterna hos förmyndaren och dem, som ej med bättre rätt än denne inne-

[1] Jfr ÄB 22 §§ 3 och 4 samt ofvan s. 175 not. 3—s. 176 not. 2, s. 183 not. 2 och s. 207 not. 2.

[2] Se dock SJA XIII s. 231 och XXV s. 515.

[3] KD $^{3}/_{6}$ 1822 i BLgs I s. 94—95 och SJA XIII s. 227; jfr SJA XXXI s. 488.

[4] Jfr ofvan s. 215 not. 1 och s. 218 not. 3—5.

hafva egendomen eller medlen, förmyndarens rätt oförkränkt att inom laga gränser vidtaga rättelse i räkningen och till sin förmån därutöfver framställa anspråk[1].

Hvad åter angår fel å sak eller i åtkomst därtill, kommer först och främst i betraktande, huruvida egendomen mottagits jämlikt sluträkning eller så icke varit händelsen.

Har sluträkning alldeles icke erhållits, finnes så mycket mera fri och öppen talan, som det kan påstås, att det bekomna alldeles icke mottagits i slutuppgörelse[2]. Får åter det motsatta anses vara förhållandet, lära i förevarande afseenden de beträffande köp fastställda reglerna böra bringas i användning. På försutten tid för sluträknings klandrande eller på dess godkännande kan man icke bygga, då sådan räkning alldeles icke förekommit. Däremot kan ju, i full öfverensstämmelse med hvad som gäller vid köp, förord hafva träffats om förmyndares frikallelse från framtida vidräkningar och ett sådant aftal anses ligga i det utgifnas mottagande såsom slutlikvid. Talan skulle då endast kunna föras på grund af brottsligt förfarande eller allmänna skäl till rättshandels återgång[3]. Bortsedt från tillvaron af nämnda slags förord och det utvidgade ansvar som på grund af åtagande eller tillförsäkran tvärtom kan förekomma, skulle åter, om egendomen i mottagarens eller dennes successorers hand utsattes för klander, förmyndaren ej allenast hafva att biträda dem i värjandet af deras rätt utan äfven för fall af klandertalans bifallande vara skyldig att hålla dem skadeslösa för den inträffade förlusten samt vid fördoldt fel å lös egendom hafva att återtaga densamma och, därest han känt men förtegat felet, därutöfver gälda skadestånd[4]. I denna omfattning skulle förmyndaren dock stå i ansvar allenast beträffande egendom, som icke bevisligen tillhört den omyndige vid förmyndarens afgång. Eljes skulle reglerna i sin tillämpning inskränkas af stadgandena om förmyndares vårdnadsplikt, så att det stannade vid skadeståndsskyldighet och villkor

---

[1] Jfr ofvan s. 228 not. 2—s. 229 not. 3, s. 231 not. 1—2 och s. 240 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 230 not. 6.

[3] Jfr JB 11 § 6, HB 1 § 4, StrLgn 22 § 1 samt ofvan s. 227 not. 3—6, s. 230 not. 3 och s. 231 not. 1.

[4] Jfr JB 11 §§ 1, 3—5 och 7 samt HB 1 §§ 3 och 4, jfrda med ÄB 13 §§ 1 och 2.

därför vore försummelse hos förmyndaren[1]. Särskildt beträffande hemulsskyldighet komme det väl då företrädesvis att röra sig om egendom, förvärfvad åt den omyndige under förmyndarens eget innehaf af förmynderskapet, och om ett hans bristande tillseende af den omyndiges intresse vid rättshandeln.

I det hela äro samma synpunkter att använda, då det väl afgifvits sluträkning men utan specificering på den egendom, hvari redovisning lämnats. Det skall blott lättare inträffa, att egendomens mottagande för sådant fall uttydes såsom ett uppgifvande af hvarje talan på grund af tredje mans anspråk eller egendomens egen beskaffenhet[2].

Har till sist egendom utgifvits jämlikt specialiseradt utgående saldo i sluträkning, måste dennas godkännande eller försittandet af tid för dess klandrande sätta mottagaren ur stånd ej blott att tillbakavisa egendomen såsom främmande eller göra anmärkning på det därför utförda värdet utan äfven att i nyss omhandlade hänseenden framkomma med anspråk på förmyndaren. Det kvarstår allenast en hans rätt att på grund af dennes brottsliga förfarande, eller, om godkännande ägt rum, af skäl, som i allmänhet medföra rättshandels återgång, tala i saken. Detta måste följa däraf, att lagen, som förutsätter samtidighet i räknings och egendoms utgifvande, låter tiden för klander löpa från räkningens mottagande men, för fall att klandertiden obegagnad fått förflyta, i allmänhet frikallar förmyndaren från ansvar i redovisningsafseende[3].

Rättssatsen påkallar dock andra till förebyggande af skada för den redovisningsberättigade. I allmänhet äger ju den, som får egendom på sig öfverlåten, icke någon talerätt i anledning af bristande trygghet i förvärfvet utan måste afvakta, att tredje man antastar honom i hans besittning[4]. Här kan dock så icke vara händelsen. Det måste anses tillkomma den redovisningsberättigade att, då ej full säkerhet finnes för hans bibehållande i den till honom utlämnade egendomen, under klandertiden instämma förmyndaren med påstående, att, enär härutinnan försummelse bör anses ligga den senare till last,

[1] Jfr ÄB 22 § 1, SJA XIII s. 227 och XXXI s. 488 samt nedan s. 250 not. 2.

[2] Jfr nedan s. 244 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 225 not. 1, s. 227 not. 3—6, s. 231 not. 1—2, s. 240 not. 2—4 och s. 242 not. 3 samt nedan s. 244 not. 3.

[4] Jfr JB 11 § 1 och HB 1 § 3.

denne måtte tillförbindas att, så framt egendomen frånvinnes honom eller befinnes vara belastad med främmande rätt, hålla honom skadeslös[1]. Emellertid åligger det sålunda den redovisningsberättigade att inom klandertiden förvissa sig, huru det ställer sig med hans rätt till den redovisade egendomen. Tillhandahåller honom icke härutinnan förmyndaren åtkomst- och bevishandlingar, har han att med ett sitt eventuella skadeståndsanspråk förena yrkande på deras utfående[2].

På liknande sätt förhåller det sig med fel å den redovisade egendomen. Förmyndaren har att svara för sådana brister, som kunna ställas i sammanhang med någon hans underlåtna vårdnad. Men den redovisningsberättigade har att inom klandertiden verkställa nödig undersökning och framkomma med sina skadeståndsanspråk. Klandertiden löper åter äfven här såsom en enda tidsfrist från sluträkningens mottagande och icke från de särskilda tidpunkter, på hvilka tilläfventyrs den omyndiges tillgångar så småningom kommit den redovisningsberättigade till handa[3]. Då anledning till ersättningstalan på grund af brister hos de redovisade tillgångarne synes förefinnas, ligger det alltså för honom vikt på att snarast utfå, hvad i redovisningsväg blifvit honom tillgodofördt, och åhvilar honom därutinnan så till vida också en förpliktelse, som han allenast på detta sätt blir i tillfälle att från början gifva sina möjliga ersättningsanspråk nödig bestämdhet. Men för hvarje fall har han att i det senare afseendet anhängiggöra talan inom sagda klandertid. För de flesta fall skall det därför ock blifva en talan på egendom och reservationsvis på skadestånd.

Det har härvid antagits, att icke ens dröjsmål, som vållats af förmyndaren eller eljes har sin orsak i hans person, verkar ändring i de utvecklade reglerna. Den redovisningsberättigade ligger det ju dock alltid till last, att han varit i tillfälle att inom den stadgade fatalietiden bevara sin rätt genom

---

[1] Jfr ÄB 13 § 2, Band II s. 593 not. 5 och ofvan s. 243.

[2] Jfr ofvan s. 235 not. 1.

[3] Det må märkas att, sedan i ÄB 23 § 4 lagen i ett sammanhang förordnat om räknings och egendoms utgifvande, den uttryckligen stadgar: "Tala de ej lagligen å *den räkning* inom natt och år, sedan de den fått; vare förmyndare *för allt ansvar* och ytterligare räkenskap fri". Jfr ÄB 13 § 1 samt ofvan s. 223 not. 1—2, s. 240 not. 2—4 och s. 243 not. 3.

öppnandet af rättstvist och ej begagnat sig däraf. Faktiskt kan dock i förevarande två afseenden fatalietiden utsträckas, därigenom att, sedan i ett sammanhang det väckts yrkanden på eventuellt skadestånd och respektive fångeshandlingars eller egendoms utfående, målet i sin förra del förklaras hvilande, till dess att i sin senare det kommit till afgörande och, i händelse af bifall, till verkställighet. För öfrigt är det ju icke uteslutet att anse anspråk på utgifvande af handlingar eller egendom innefatta eventuell skadeståndstalan och förty medgifva dess framställande under rättegång om nämnda slags utgifvande. Alltid lär talan kunna bevaras genom att i stämningen inrycka ett allmänt hållet förbehåll att under rättegången få framkomma med ersättningsyrkanden[1].

V. Förmyndares ansvars- och ersättningsskyldighet.

Det har redan anmärkts, att enligt gifna positiva stadganden förmyndare kan komma i ansvarsförbindelse till tredje man på grund af hvad han låter komma sig till last vid utredning af bo efter en den omyndiges arflåtare[2]. Att för öfrigt hans verksamhet i den omyndiges namn kan grundlägga ersättningsskyldighet gent emot annan, följer af reglerna om sysslomannaskap[3].

Beträffande förhållandet mellan förmyndaren och myndlingen har för den förres del det åter stadgats: »vårde han barnagodset som sitt eget eller gälde skadan»[4].

Ordalagen antyda en vårdnadsgrad mindre än den normala, d. v. s. den, som till måttet är bestämd af den aktsamhet, som en klok och förståndig man iakttager i sina angelägenheter, och hvars bristande förekomst i 1734 års lagspråk utmärkts såsom »vangömmo», »försummelse», »vållande» eller »vårdslöshet»[5]. Af historiska skäl måste ock antagas, att här

---

[1] Jfr ofvan 226 not. 3—6.

[2] Jfr Band II s. 392 not. 2, s. 393—394, s. 405 not. 3—s. 416 not. 2, s. 644 not. 1—s. 648 not. 1 och s. 658 not. 1—s. 696 not. 3 samt ofvan s. 212 not. 1 och s. 238 not. 2.

[3] HB 18 § 2.

[4] ÄB 22 § 1.

[5] Jfr GB 11 §§ 3 och 8, BB 12 § 2 och 28 §§ 3 och 11 samt HB 10 § 4, 15 § 5 och 18 § 4.

fråga är om normal aktsamhet, på det sätt modifierad, att, då den ej kan anses hafva iakttagits, förmyndaren dock skulle vara i tillfälle att freda sig från ersättningsskyldighet genom att styrka, att han i vården om den omyndiges egendom ej skött sig sämre än i sina egna angelägenheters tillvaratagande. I mån som icke genom nyare lagar det efter utländskt föredöme stadgats särskild vårdnadsgrad, har man dock allmänt blifvit främmande för att afvika från den normala. Alldeles särskildt gäller detta obligatoriska rättsförhållanden och bland annat jämväl förmynderskap [1].

---

[1] Eljes låter vår lag på flera olika sätt vårdnadsskyldigheten växla allt efter de särskilda obligationsförhållandenas natur. Ansvaret är en större och än mindre än det, som i normal aktsamhet har sin måttstock, d. v. s. ansvar för s. k. culpa levis in abstracto. Sålunda förekommer ansvar för all skada genom olyckshändelse (casus), nämligen vid lån (HB 11 § 1), och äfvenledes ansvar för sådan skada, som har sin orsak i annan olyckshändelse än den, som härrör från naturkraft eller fiendehand (vis major eller högre hand), nämligen vid fraktaftal till sjös (SjLg § 142); jfr i det senare afseendet Lag $^{27}/_{6}$ 1902 § 4. Liksom vid förmynderskap är åter ansvaret inskränkt till culpa levis in concreto vid inlag samt till förmån för gode män och sysslomän i konkurs; jfr HB 12 § 2 och KkLgn § 66. Ansvarsreglerna afse närmast vårdnad af egendom men äga sin tillämplighet äfven å uppfyllelse af annan besittningshafvarens förpliktelse enligt rättsförhållandet; jfr KkLgn § 66. Åt begreppet vis major har för öfrigt såväl beträffande nämnda fraktaftal som äfven på andra områden det på sistberörda sätt gifvits en ej ringa användning i nyare lagar af mera internationell natur; jfr SjLg §§ 159—162, 170 och 259, Växellag § 92 och Checklag § 10 mom. 2. För särskilda fall omförmäla samma lagar äfven ett ansvar med grof vårdslöshet (culpa lata) såsom yttersta gräns; se SjLg § 168 och Växellag § 76, jfrda med Checklag § 13. Det rör sig dock här icke om kontraktsenliga förhållanden utan om en närmare bestämning af hvad, som hör till s. k. förvärf i god tro. Kontrahenter emellan har vår lag ej vidkänts sistberörda yttersta grad af begränsning i ansvar annat än så till vida, som HB 1 § 4 har ålagt den, hvilken sålt vara utan att uppenbara fördoldt fel hvarmed honom veterligen densamma är behäftad, att gälda all köparens därigenom lidna skada; jfr rörande långifvarens ersättningsskyldighet i förhållande till låntagaren under liknande omständigheter LgK 1815 HB 9 § 9, 1826 HB 9 § 7 och LgB HB 9 § 8. Af nämnda vårdnadsgrader är den först angifna, ovillkorligt ansvar för all casus, af germanskt ursprung, men de öfriga, inbegripet den regelrätta eller ansvar för culpa levis in abstracto, åter af romerskt. Besittningshafvares ansvar för casus lär för öfrigt i den germanska rätten få anses hafva betecknat den normala vårdnadsgraden. Genom särskilda konkreta bestämningar finnes dock för åtskilliga fall ansvaret begränsadt och särskildt hade sålunda i vissa obligationsförhållanden än ersättningsskyldighets inträde gjorts beroende däraf, att den inträffade olyckshändelsen ej i lika måtto drabbat besittningshafvarens eget gods, och än gemensam skada jämt fördelats på detsamma och den främmande egendomen. I sin förra gestalt förekom jämlikt lag sistberörda vårdnadsgrad hos oss ända till

Förmyndare anses alltså i rättspraxis böra iakttaga normal aktsamhet i vården af den omyndiges gods. Han har

1734 års lagboks tillkomst, ehuru långt tidigare rättspraxis satt den ur tillämpning under användande af de romerska rättsbegreppen. Hvad angår den romerska rätten, saknade i ämnet ej heller densamma föreskrifter af konkret innehåll, genom hvilka den i viss måtto dels utfyllde de abstrakta reglerna dels ock underkastade dessa jämkningar för vissa rättsförhållanden och sålunda tillskapade nya vårdnadsgrader; och det är visst icke osannolikt, att den för den germanska rätten senast anmärkta ansvarsgraden är att tillskrifva en tidigare insats af romersk rätt. Denna hade nämligen motsvarighet till den germanska rättens bestämmelser i denna del, och med sin utgångspunkt och läggning skulle den senare tydligen just på denna punkt hafva lättast att fullständiga sina egna regler med långods från den romerska rätten. Liksom en gång i den romerska rätten bilda dock numera öfver allt i den moderna ofvan angifna romerska abstracta rättsbegrepp de fasta råmärkena inom skadeståndsläran på det obligatoriska rättsområdet. I texten har redan framhållits hvad som faller under det genom culpa levis in abstracto kännetecknade normala ansvaret, då dylik culpa utmärkts såsom sådan oaktsamhet, hvartill en klok och förståndig man ej gör sig skyldig i sina egna angelägenheter. Det skärpta ansvaret för all sådan casus, som ej har sig orsak i vis major, får åter sin bestämning genom detta senare begrepp, hvilket, i dagligt tal återgifvet med naturkraft eller fiendehand, utmärker skada, tillstötande utifrån och af den öfvervåldigande natur, att det ej med tillgänglig människokraft kunnat afvärjas. Culpa lata, gränsmärket för den minsta vårdnadsgraden, inbegriper liksom de öfriga ansvar för afsiktlig skada (dolus) och föreligger, då aktsamhet åsidosatts i så omfattande måtto, att med afseende å folks vanliga sätt att gå till väga anledning finnes att antaga ett dolöst förfarande. Härtill har man för öfrigt ansett böra räknas, att vederbörande *öfvertygades* om att hafva i tillsynen om det främmande intresse, som han hade att iakttaga, brustit i den vårdnad, som han skänkte sina egna angelägenheter. Med detta åskådningssätt var alltså tillfälle att inom culpa lata taga hänsyn till vårdares öfliga personliga aktsamhet och kunde denne hafva skada däraf, att han synnerligen väl tillvaratog egen rätt. Därmed var dock visserligen icke sagdt, att man på denna väg skulle gå ända därhän att låta honom häfta för hvad, som ej ens vore att räkna såsom culpa levis in abstracto. För hvarje fall talades i förenämnda händelse icke om culpa levis in concreto, hvilken visserligen utmärkte mindre vårdnadsgrad än culpa levis in abstracto men, en modifikation däraf, låg mellan densamma och culpa lata samt ej nådde fram till den senare. I det yttre visade sig åtskillnaden i bevisbördans fördelning. Vederbörande innestod nämligen vid culpa levis in concreto principiellt för culpa levis in abstracto men kunde freda sig från skadeståndsansvar, därigenom att *han styrkte* sig hafva vårdat det främmande godset eller intresset såsom sitt eget — en bevisning, hvaraf han sålunda kunde draga nytta, allenast om i vården af egna angelägenheter han var mindre aktsam än en klok och förståndig man var det i sina. Denna aktsamhetsgrad — medgifven i fall, där vårdnaden såsom vid inlag var oaflönad eller såsom vid förmynderskap ej frivilligt öfvertogs — var det, som 1734 års lagstiftare afsåg att fastställa för förmyndare. Såsom redan påpekats, har emellertid svensk rättspraxis visat sig obenägen att beakta lagens för särskilda rättsförhållanden gjorda afvikelser från normal aktsamhet. Exempel därpå

därför ock att redovisa i den egendom, som han från början mottagit eller senare förvärfvat, styrka afhändelse och fång,

kunna påvisas jämväl beträffande skeppares vårdnad om fraktgods, oaktadt domstolarne därvid haft att hålla sig till nyare lags oförtydbara stadganden på ett specialområde; jfr NJA 1875 s. 16, 1888 s. 199, 1891 s. 85 och 1899 s. 430. Det bör då ej förvåna, att så ock skett, där det gällt utläggning af 1734 års lags skäligen gamla och dunkla bestämmelser. Till någon del är orsaken för öfrigt nog att söka i en bristande förtrogenhet med de abstrakta begreppens innehåll. Men för öfrigt har den svenska rättspraxis blott deltagit i en strömning, som genomgår hela den moderna rätten. Åtskillnaden är endast den, att man annorstädes ej gått så långt som i svensk rättspraxis. — Hvad åter angår ämnets historia särskildt för den svenska förmynderskapsrättens del, kunde frågan om ett begränsadt ansvar ej uppstå, så länge förmynderskapet ännu utgjorde en förvaltning på vinst och förlust; jfr ofvan s. 170 not. 1. Därom blef det tal, först sedan mera allmänt det kommit i bruk förvaltning för myndlingens räkning under årlig redovisningsskyldighet; jfr Band III s. 95 not. 1. Långt fram i tiden förklarades för öfrigt det fortfarande allmänt, att barnagods finge hvarken sjunka eller brinna, och således äfven för sådana fall, i hvilka förvaltningen var af sistnämnda karaktär; jfr KB $^{5}/_{3}$ 1590 och KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 8 hos Schmedeman s. 84 och 475, Carl IX:s Lgfslg ÄB 8 och 1643 års första lagberednings utlåtande p. 20 hos Wahlberg s. 69. Rättssatsen var emellertid nu mera blott en fras, i det att man var villig att medgifva förmyndaren en inskränkning i ansvar. På hvad sätt, därom var man dock tveksam. Man återfinner sålunda regeln, att ansvarsfrihet skulle bero däraf, att besittningshafvaren, här förmyndaren, styrkte, "att han så mycket miste af sitt eijget som barnen mist hafue"; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 8. Valet kom dock slutligen att stå mellan de två romerska vårdnadsgraderna culpa levis in abstracto och culpa levis in concreto; jfr KD $^{14}/_{11}$ 1636 och $^{9}/_{7}$ 1638 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 158, hvilka förpliktade förmyndare att ersätta barnagods, som af honom insatts till förvar i kyrka och där bortstulits, men ej hade något att förmäla om förmyndarens eget gods. Till en början vägde det för den senare vårdnadsgraden; se 1643 års första lagberednings utlåtande p. 20 hos Wahlberg s. 69 och KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 8 hos Schmedeman s. 475. På samma ståndpunkt lärer KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 30 hafva stått, oaktadt den i dubbla föreskrifter hänvisar dels på culpa levis in concreto och dels på culpa levis in abstracto; jfr ibid. s. 580—581. Lagrummet utlades dock öfvervägande, så att ansvaret skulle vara af den senare arten. I enlighet härmed äro ock de tidigaste förslagen till 1734 års lag affattade; se Fslgn till ÄB 1690 kap. 29 § 1, 1692 och 1694 kap. 27 § 1 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 5 och 28 § 1, jfrda med LgC Prot $^{20}/_{3}$ 1690 hos Sjögren I s. 204. Segern tillföll dock culpa levis in concreto; se Fslgn till ÄB 1723 kap. 26 § 1, 1726 kap. 24 § 1 och 1730 kap. 22 § 1, jfrda med ibid. 1690 kap. 28 § 14, 1692 och 1694 kap. 26 § 11 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 11. Utgången bör ej väcka undran i betraktande af de till protokollet förda klagomålen öfver förmyndares hårda lott och svårigheten att därtill erhålla villig person just på grund af det med befattningen förbundna ansvaret; jfr LgC Prot $^{15}/_{11}$ 1687, $^{15}/_{3}$ 1688 och $^{15}/_{11}$ 1689 hos Sjögren I s. 21, 26 och 78. Jämväl Lgk 1818 ÄB 16 § 3 och 1826 ÄB 15 § 3 samt LgB ÄB 13 § 3 angåfvo förmyndarens ansvar i form af anmaning att vårda "den omyndigas egendom och rätt som sin egen", hvarvid dock visserligen det finnes anled-

göra sannolikt påstådt förbrukande och, där eljes förfarande eller försämring inträdt, utreda omständigheter till deras förklarande. Med begagnande af det sålunda förebragta bevismaterialet har därpå den redovisningsberättigade att söka utföra ett sitt påstående om bristande normal aktsamhet[1].

Allt detta gäller äfven penningkapital, till den del som det förvaltats för myndlingens räkning. Förluster i denna väg drabba förty icke utan vidare förmyndaren[2]. Annorlunda ställer det sig dock visserligen, om förmyndaren utsatt myndlingens penningmedel för sin egen räkning. Risken är då hans och hans ansvar en gäldenärs. Efter hvad redan anmärkts, står det emellertid i hans makt att härutinnan till myndlingens skada dels hålla sin ställning oafgjord och dels för motsatt fall förändra densamma. Dess mera bör emellertid det vara skäl att tillägga bindande verkan åt ett i räkenskapsväg träffadt bestämmande från hans sida och att härutinnan låta årsräkningarne enligt deras innehåll och ordalydelse gälla. Förmyndaren kan visserligen därpå vidtaga ändring och låta anteckning därom inflyta i en följande årsräkning, exempelvis öfverföra osäker fordran på den omyndige. Men vid klander

---

ning att antaga, att man ej haft fullt klart för sig innebörden af det från gällande lag hämtade uttrycket; jfr LgK 1818 ÄB Mot. s. 76 samt 1815 HB 1 § 14, 6 § 3, 8 § 2, 9 §§ 1 och 2 och 10 § 3 och Mot. s. 27—29, 1826 HB 1 § 15, 6 § 2, 8 § 1, 9 §§ 1 och 2 samt 10 § 3, LgB HB 1 § 7, 6 § 2, 8 § 1, 9 §§ 1 och 2, 10 § 1 samt Mot. s. 24, 35—36 och 37, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 92 och Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag s. 35—36. Se i ämnet vidare *Björling*, Om betydelsen af lagspråkets uttryck "vårda som sitt eget" i NJA II 1900 n:r 5, *H. H.*, Hvad innebär lagens uttryck "vårda som sitt eget" ibid. N:r 10 och *Winroth*, Ansvarighet för skada å låntaget gods i Strödda Uppsatser II s. 1—17. — Tilläggas må, att, fastän rättspraxis ej för förmyndares del vidkännes lagens inskränkning i normal aktsamhet, den faktiskt låter i vida flera fall, än som med tillämpande af detta senare begrepp borde ske, förmyndaren gå fri från skadeståndsskyldighet, och att rättsfallen tyda på en allt större eftergifvenhet i denna riktning; jfr nedan s. 250 not 4—s. 252 not. 1.

[1] Jfr ofvan s. 246 not. 1.

[2] Jfr KD $^{14}/_{5}$ 1850 i BHdb 1883 s. 178—179 och ofvan s. 241 not. 1—s. 245 not. 1. — KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 24 hos Schmedeman s. 579 innehöll utförliga anbefallningar åt förmyndare att, vid äfventyr af skadeståndsansvar, dels vid utlåning pröfva låntagares solvens och den säkerhet, som denne erbjöde, dels ock undersöka, huruvida medel, som vid förmynderskapets tillträde redan voro utsatte hos andra, kunde anses vara på ett betryggande sätt anbragta och för motsatt fall indrifva dem för utlåning annorstädes; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 7 och 8, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 5 och 6 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 5 och 6.

skall han, som ju icke äger att omedelbart öfverlåta fordran på sin myndling, styrka, att ny försträckning ägt rum för dennes räkning, hvarförutom, så framt vid tillfället bevisligen omständigheterna ej gjorde densamma rådlig, han kommer att i ersättningsväg häfta för dess infriande[1].

I formen kunna emellertid förhållandena äfven te sig på annat sätt. Underlåter förmyndare att afyttra lös egendom, framträder, i mån som den omyndige därpå söker grunda någon sin rätt, denna omisskänneligen i ett skadeståndsanspråk. Redovisar åter förmyndaren i tillgångar, förvärfvade under förmynderskapet, kunna dessa godkännas till såväl föremål som äfven utförda värden. Men genom vare sig godkännande eller dom kunna de också väl godtagas såsom myndlingens laga tillhörigheter men allenast till nedsatta värden. Hvad förmyndaren har att i fyllnad gälda har då karaktären af prisskillnad men utgör dock, om hans värdesättning grundar sig på laga rättshandel för den omyndige, i sak ersättning för denne därvid vållad förlust[2].

Förordnandet om vårdnaden af »barnagods» afser tydligen ej blott den omyndiges särskilda tillgångar utan hans förmögenhetsställning i dess helhet. Hvad helst förmyndaren gör eller låter till myndlingens ekonomiska skada grundlägger alltså, ehvad det gäller rätts förlorande eller förbindelses ådragande, enligt nyss angifna regler ersättningsskyldighet[3].

En talan på grund af förmyndares uraktlåtenhet att tillse den omyndiges rätt i obligatoriska förhållanden utfaller dock sällan enligt kärandens önskan. Till en början visar det sig synnerligen svårt att ådagalägga orsakssammanhanget, äfven då själfva skadan ställts utom tvist. Kommer så härtill spörsmålet, huru under dessa otillräckligt kända omständigheter förmyndare rätteligen borde hafva handlat, och huru förhållandena skulle hafva gestaltat sig, om han i ett eller annat afseende förfarit annorlunda, än han gjort. Det rör sig ju dock om en förvaltning af längre tids utsträckning och den ifrågavarande försummelsen kan ligga långt tillbaka i det förflutna[4].

[1] Jfr ofvan s. 170 not. 2—s. 175 not. 2, s. 183 not. 2, s. 207 not. 2 och s. 249 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 180 not. 3, s. 241 not. 1—s. 245 not. 1 och s. 249 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 246 not. 1.

[4] Se rörande förlikning och egendoms försäljning till underpris SJA XXXIII s. 75, rörande samma ämnen och arfvode öfver höfvan för tredje mans arbete ibid.

Men dessutom röja domstolarne en uppenbar obenägenhet att räkna förmyndare underlåtenhet till last, så framt icke omständigheterna med nödvändighet kräft åtgärds vidtagande. Förmyndaren lyckas oftast skydda sig bakom påstådd okunnighet om sakförhållandena[1]. Bland annat har så inträffat vid mångårig försummelse att hos gäldenär, som därpå visat sig vara insolvent, utsöka fordran eller i allt fall därför tillvinna den omyndige säkerhet[2]. Helt olika ställer det sig däremot naturligen, om lagbud gifvit anvisning på hvad förmyndare har att åtgöra och han härutinnan brustit. Hit höra bland annat redovisnings utkräfvande af en hans företrädare och dess klandrande i laga tid, utfallet arfs behöriga omhändertagande[3] samt vidtagande af bevakningsåtgärd till hindrande af fordrans preskriberande eller prekluderande och intecknings förfallande[4].

Positiva åtgärder leda lättare till ersättningsskyldighet, blott att skadan står fast. Exempel i rättspraxis erbjuda urarfvagörelse i oträngdt mål[5] och uppgifvande af den omyndiges rätt till annans förmån, bland annat belastande med utgifter för hans anförvandters räkning[6].

Då förmyndare kan anse sig hafva moraliska skäl att göra eftergifter åt myndlingen närstående personer, är med gängse praxis det för honom bättre att i formen falla undan

---

s. 84 och rörande försummelse att till den omyndiges försörjning sätta honom i tjänst ibid. s. 471; jfr NJA 1884 s. 73.

[1] Se beträffande underlåtenhet att, då förmyndare med myndlingen hade stridiga fordringsanspråk i konkurs, begära förordnande af ny förmyndare eller kurator att bevaka den senares rätt SJA XXXIII s. 84, beträffande underlåtenhet att öfverklaga köpeskillingslikvid, hvarvid omyndig ej fått åtnjuta förmånsrätt för ogulden köpeskilling, NJA 1875 s. 75, beträffande underlåtenhet att fullfölja anspråk på förmånsrätt för den omyndiges fordran i kurators konkurs ibid. 1888 s. 192 och beträffande underlåtenhet att förnya försäkring för omyndigs andel i fartyg, som därefter förlist, NJA 1891 s. 4.

[2] KD $^{14}/_{5}$ 1850 i BHdb 1883 s. 178—179, SJA XXX s. 62 och NJA 1875 s. 148, jfrda med SJA XXXIII s. 84. Se däremot KD $^{7}/_{12}$ 1830 i BHdb 1883 s. 178, SJA XXXI s. 488 och ofvan s. 249 not. 2.

[3] Jfr NJA 1895 s. 270 samt ofvan s. 219 not. 1, s. 225 not. 2 och s. 238 not. 3—s. 240 not. 1.

[4] Jfr KD $^{25}/_{10}$ 1855 i BHdb 1863 s. 162—163.

[5] SJA XXXIII s. 75.

[6] Se beträffande nedsättning af omyndigs inteckningssäkerhet NJA 1893 s. 125; jfr ofvan s. 202 not. 1—s. 203 not. 2.

för påståenden, väckta på den andra sidan, än att ordna saken genom rättshandel. Han låter exempelvis ett ogiltigt testamente taga åt sig laga kraft efter anställd bevakning eller utför ej såsom svarande allt hvad kunde tjäna till gendrifvande af de mot den omyndige instämda yrkandena. Huruvida i rättshandel kontrahents rätt åsidosatts, är nämligen jämförelsevis lätt att utröna, men åter svårt att säga, hvad utfall rättegång skulle hafva fått, om det kommit därtill eller däri förebragts mera af skäl och bevis, än som skett[1].

Jämlikt lag medför en sviklig eller försumlig förvaltning äfven förlust af arfvodesrätt[2].

VI. Medels fruktbargörande och förräntande.

Förmyndarens vårdnadsskyldighet innefattar förpliktelse ej allenast att efter förmåga hålla den omyndiges egendom vid makt utan äfven att, där förhållandena tillåta det, »förkofra» densamma. I hvad, som därom förordnats, ligger åter en anvisning på produktivt anbringande af såväl kapital som äfven afkastning, ej behöfliga för utgifter på den omyndige. Stadgandet, gifvet i sammanhang med påbudet om lös egendoms omsättande i penningar, afser för öfrigt närmast förkofran genom förräntande[3]. För hvarje fall föranleda emellertid bestämmelserna spörsmål, när senast lediga medel böra hafva fått en produktiv användning, och hvilka villkor böra beredas den omyndige, för att de må anses tillfredsställande.

I allmänhet har man härvid icke annat att hålla sig till än förmyndarens lagstadgade vårdnadsskyldighet. Ligger ej förmyndaren försummelse till last, har han sålunda ej att svara för skada, som den omyndige lider därigenom, att han får vänta på utfåendet af sin rätt i egendom eller afkastning eller ock går desamma alldeles förlustig. Förmyndaren har allenast att i saken förebringa nödig utredning. På samma sätt förhåller det sig med tillgängliga medels produktiva anbrin-

[1] Jfr ofvan s. 251 not. 1.

[2] ÄB 23 § 5; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 25 § 5 och 1730 kap. 23 § 5.

[3] ÄB 22 § 4, jfrd med 1826 års Adel. Fslg till FmOrdn. § 28, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 24 hos Schmedeman s. 579 samt Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 9, 1692 och 1694 kap. 26 § 10 och 1713 och 1717 kap. 27 § 10.

gande. Vårdnadsskyldigheten ålägger förmyndaren att sörja, för att de snabbt må fruktbargöras, men också att klokt välja den bästa lägligheten och att rätta sig efter omständigheterna i de särskilda fallen. Det är att pröfva, huruvida han härutinnan fyllt eller svikit sin plikt. Härtill är man helt och hållet hänvisad, då det gällt att i penningar omsätta annan tillgång, att indrifva penningkapital för ny utlåning eller användande i annan ordning eller ock att tillgodogöra sig afkastning in natura och att nedlägga kostnader för dess vinnande eller ökande[1].

Beträffande penningmedel och deras förräntande har åter i rättspraxis det kommit till uttalanden, som, fastän grundade på den allmänna vårdnadsregeln, gifva mera bestämda svar på de uppställda spörsmålen och alltjämt lära få anses hafva anspråk på att vara vägledande. Frågorna ställa sig här: huru hög ränta skall förmyndaren bereda myndlingen, skall han vara skyldig att tillgodoföra myndlingen ränta på ränta, har för sådant fall han att åtnjuta viss tid för nämnda kapitaliserande, består sådan tid äfven med afseende å kapitalmedel, och hvad gäller om ränteskyldighet för tid efter förmynderskapets upphörande.

Man skulle vänta sig att i dessa delar svaren skulle hafva utfallit olika, allteftersom förmyndaren förfogat öfver medlen såsom förvaltare eller gäldenär. Åtminstone borde, synes det, så hafva varit händelsen, så framt det handlade om hvad under förmynderskapet förelupit. Det göres emellertid i det stora hela ingen åtskillnad mellan de två fallen. I allmänhet har för öfrigt rättsförhållandet härvid behandlats såsom en förvaltning af främmande egendom. Synpunkten af en förmyndarens gäldenärsställning spelar dock jämväl in.

Då förmyndaren skött penningarne allenast såsom förvaltare, låge ju nära att i tvifvelsmål om de villkor, på hvilka medlen varit utsatta, taga till måttstock gängse medelränta under den ifrågavarande tiden. Naturligen komme dock i fråga allenast utlåning mot fullgod säkerhet, hvadan i sista hand väl den allmänna depositionsräntan borde vara normgifvande[2]. Emellertid dömes vid uppståndеn tvist i ämnet

[1] Jfr ofvan s. 249 not. 1—2.

[2] Jfr NJA II 1890 n:r 6 s. 9—10.

förmyndaren allmänt att utgifva fem procent[1] — tydligen på grund af hvad lagen stadgar om uppskofsränta vid försträckning utan viss aftalad betalningsdag[2] och hvad i tiden närmast före 1734 års lag var stadgadt om räntans storlek, då ränta ej särskildt var utfäst[3]. Visserligen finnas också exempel därpå, att, då från den omyndiges sida det ådagalagts att förmyndaren haft hans medel utsatta för högre ränta, det har ålagts honom att utgifva sådan[4]. Härtill synes för öfrigt ej fordras mera, än att bevisligen tillfälle funnits att undfå sådan högre ränta[5]. Men, äfven där otvifvelaktigt ett rent gäldenärsförhållande förelegat mellan förmyndaren och myndlingen, göra sig liknande synpunkter gällande. Anspråk på förmyndarens gäldande af högre ränta än fem procent har nämligen afvisats på den grund, att förmyndaren ej öfvertygats om att »mot erforderlig säkerhet» hafva kunnat för myndlingens räkning utlåna hans medel mot högre ränta än fem procent[6]. Åsikten går igen i annan form, då för händelse af förmyndares försträckningstagande det häfdats en hans rätt att, då han iklädde sig risken för utlåningen, ej stå i redovisningsansvar för hvad han kunnat därpå förtjäna öfver fem procent[7]. Stundom har

[1] Se för fall af förmyndares försträckningstagande SJA XXV s. 515 och XXVII s. 556, NT 1865 s. 550 och NJA 1877 s. 51, för fall af ersättningsanspråk SJA XXXII s. 484 samt XXXIII s. 84 och 461 och för fall af förvaltning för den omyndiges räkning NT 1868 s. 421; jfr NJA 1888 s. 192. Se dock äfven SJA XXVII s. 265, där å ersättningsbelopp, utdömdt i anledning af obehörig afföring, sex procents ränta förklarades skola betalas; jfr nedan s. 255 not. 5. Att vid 1734 års lags tillkomst och åtskillig tid därefter sex procent i allmänhet ansetts vara en skälig ränta på omyndigas medel, ses af Kongl. Påbud $^{1}/_{2}$ 1716 hos Stiernman Comm. VI s. 283—285, Stockholms RRtts Dom $^{27}/_{10}$ 1794 hos Flintberg II s. 373—374 och KD $^{10}/_{3}$ 1801 i BLgs I s. 95. Skulle det därtill sökas annan orsak än rådande penningknapphet, lär uppslaget hafva gifvits af statens genom 1716 års Påbud gjorda erbjudande att på de medel, som till densamma försträcktes, gälda sistnämnda räntesats; jfr ofvan s. 172 not. 2.

[2] HB 9 § 10, jfrd med § 8 ibid. samt ofvan s. 170 not. 2—s. 175 not. 2 och s. 181 not. 1.

[3] Kongl. Placat $^{16}/_{12}$ 1687 hos Schmedeman s. 1187—1188, jfrd med Kongl. Placat $^{14}/_{11}$ 1666 ibid. s. 467, Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 9, 1692 och 1694 kap. 26 § 7 samt 1713 och 1717 kap. 27 § 7 och ofvan s. 172 not. 2. Se ock för den närvarande tiden Lag om handelsbolag och enkla bolag $^{28}/_{6}$ 1895 §§ 8 och 14.

[4] KD $^{8}/_{3}$ 1858 i BHdb 1883 s. 178, jfrd med NT 1868 s. 421.

[5] Jfr nedan s. 254 not. 6 och s. 256 not. 2.

[6] SJA XXVII s. 556, jfrd med XXV s. 515 ibid.

[7] Jfr SJA XXV s. 515.

än vidare ifrågavarande förmenta rätt ställts i sammanhang med det förmyndaren tillförsäkrade arfvodet, så att underlåtenhet att yrka härpå ytterligare fått gälla såsom skäl för förmyndarens bibehållande vid sagda räntevinst[1]. För den närvarande tiden lär dock detta sätt att se saken ej böra komma i betraktande i annan ordning, än att, då förmyndare beredt sig dylik extra fördel och däri bibehålles, anledning uppstått att göra afslag på hans fordran i arfvodesväg[2]. Däremot kan det uppenbarligen ej förmenas förmyndare, som drifvit penningrörelsen för den omyndiges räkning, att redovisa efter lägre räntesats än fem procent, så snart han styrker sig ej hafva erhållit och ej heller hafva kunnat erhålla så mycket[3]. Vanligen rör det sig likväl här om jämförelsevis mindre belopp, afsedda att hållas tillgängliga för väntade utgifter eller läglig placering samt insatta på upp- och afskrifningsräkning eller på sparbanksbok. För fall af denna natur är emellertid mestadels förmyndaren i tillfälle att alldeles undandraga sig räntegodtgörelse åt den omyndige[4]. Här inverka grundsatser, uppställda med hänsyn till förmynderskapet såsom förvaltningsförhållande.

Förmyndare anses nämligen skyldig att låta myndlingen åtnjuta ränta på ränta å sina penningmedel men också berättigad att härutinnan hafva viss tid på sig efter räntemedlens inflytande. Detta stämmer alldeles icke med uppfattningen af förmynderskapet såsom ett därigenom grundlagdt gäldförhållande. Så är dock ej heller händelsen med fem procent såsom normal räntesats. Antingen är förmyndarens självvilliga försträckningstagande en loflig åtgärd och skall, enär ränta ej blifvit utfäst, icke härutinnan medföra förbindelse förrän tidigast från dagen för förmyndarens afgång eller ock innebär hans gärning ett den omyndiges förfördelande och medför en omedelbar förpliktelse att utgifva penningbeloppet jämte sex procents ränta. För intetdera fallet skulle åter blifva fråga om ränta på ränta och förty ej heller om anstånd med dess beräknande[5].

[1] NT 1865 s. 550 och 1868 s. 421.

[2] Jfr SJA XXV s. 515 och nedan s. 283 not. 2.

[3] Jfr nedan s. 257 not. 3.

[4] Jfr nedan s. 256 not. 1.

[5] Jfr HB 9 §§ 8 och 10, PrL till UtsLgn § 10 mom. 4 samt ofvan s. 254 not. 1.

Ej heller i dessa senare delar tages emellertid hänsyn till det olika sätt, hvarpå förmyndaren utöfvat penningrörelsen. Betraktadt såsom en stadigvarande förvaltning, skall åter förmynderskapet helt naturligt ålägga dess innehafvare förbindelse att redovisa ränta på ränta. Det kunde ju till och med sättas i fråga, att nu mera så borde ske omedelbart från räntans inflytande. För närvarande är man nämligen i tillfälle att göra äfven de minsta belopp räntebärande utan att därför afsäga sig möjligheten att öfver dem omedelbart förfoga. Medgifvet uppskof kan åter vid större förmynderskap förhjälpa dess innehafvare till att, utöfver hvad lagen tillförsäkrat honom i godtgörelse för hans möda, bereda sig en afsevärd förmån på den omyndiges bekostnad. Det lär dock ligga till förmyndarne själfve att afgöra, i hvad omfattning de vilja begagna sig af den i rättspraxis dem förunnade anståndstiden. Visserligen finnas till en sådan alldeles särskilda skäl, så snart det gäller förmynderskap i aflägsna bygder, af ringa förmögenhet samt med inkomster och utgifter, växlande till tid och storlek. För alla förmynderskap finnes dock på utgiftssidan så till vida ovisshet, som det ej på förhand kan sägas hvad, som tarfvas för den omyndiges person. I detta afseende hafva ej heller tiderna medfört någon ändring. Sådana rättsfallen föreligga, hafva för hvarje fall de icke inskränkt den omhandlade förmånen till förmynderskap af nyss här ofvan beskrifna natur[1].

Emellertid skulle det ju kunna ifrågasättas att under liknande villkor, som myndlingen eger att af förmyndaren fordra högre ränta än fem procent, han ock borde kunna mot den senares vilja tilltvinga sig ränta under anståndstiden. Det hela skulle då vara allenast en bevisfråga. Liksom i det förra afseendet myndlingen har att styrka, att förmyndaren för hans räkning haft medlen utlånade till mera än fem procent eller dock haft tillfälle därtill mot tillfredsställande säkerhet, skulle han här leda i bevis, att utlåning ägt rum under anståndstiden eller utan laga skäl försummats[2]. Möta redan i det förra hänseendet stora svårigheter för bevisföringen, ställer sig densamma dock än vanskligare i det senare. Förmyndaren kan ju under den ifrågavarande tiden hafva utsatt de influtna

[1] Jfr ofvan s. 255 not. 4.

[2] Se LgB ÄB 13 § 5, jfrd med LgK 1818 ÄB 16 § 5 och 1826 ÄB 15 § 5, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 93—94 samt ofvan s. 254 not. 4—6.

räntemedlen i den omyndiges namn eller i årsräkning anmärkt deras anbringande för hans räkning. För sådant fall bör han visserligen vara förbunden att till den omyndige redovisa jämlikt sina sålunda vidtagna åtgärder. Men detta beror på ett genom hans ensidiga viljeförklaringar skedt afstående från anståndstidens begagnande. Vill han åter njuta densamma till godo, lär han afhålla sig från förenämnda slags handlingar; och vid sådant förhållande har, då man utgår därifrån att anståndstiden är en förmyndarens laga rätt, den omyndige ej något att bygga på för att ådagalägga, att den ej tagits i bruk. Penningars generiska natur lägger hinder i vägen för en tvist om mitt och ditt. Att förmyndaren bevisligen användt medlen för egen del på produktivt sätt, innebär ej ett deras öfvertagande enligt reglerna för försträckning. Deras behöriga antecknande i räkenskaperna såsom influtna utgör till sist ej något bevis på deras anbringande under redovisningsskyldighet för afkastningen utan hänvisar blott på viss framtida dag, då så senast skall hafva skett[1]. En verklig oegentlighet skulle inför bestående rättspraxis det åter vara att medgifva en undersökning, huruvida förmyndaren verkligen varit i behof af anståndstiden. Ty, för att icke förmånen skall bringa honom på fall, måste en sådan pröfning föregå och icke följa efter; och pröfningen är dock anförtrodd åt honom ensam[2].

Principiellt får väl däremot förmyndaren anses besitta rätt att till befrielse från ränteskyldighet ådagalägga, att i det särskilda fallet anståndstiden varit honom allt för kort, och att han först efter dess utlöpande kunnat göra medlen fruktbärande[3]. Härtill fordras dock tydligen något mera än styrkandet af enstaka misslyckade försök att mot högre ränta utlåna medlen[4].

Hvad angår den omhandlade anståndstidens längd, hafva domsluten ej fullt lika innehåll. Med hänsyn till den treårs-

---

[1] Jfr ofvan s. 183 not. 2, s. 207 not. 2 och s. 215 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 256 not. 1 och nedan s. 259 not. 1.

[3] Jfr ÄB 22 § 1, LgB ÄB 13 § 5, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 93 och ofvan s. 255 not. 3. Se ock för äldre tid KB $^{24}/_{10}$ 1682 hos Schmedeman s. 779—780, jfrd med Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 § 10 och Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 28 § 9 hos Nilsson s. 282.

[4] Jfr Günther hos LgB ÄB Prot. s. 107—108.

period, hvartill närmast efter 1734 års lag förmyndarens terminliga redovisningsskyldighet kunde vara inskränkt, har en del ålagt honom att först hvart tredje år göra den därunder uppburna räntan i sin ordning räntebärande [1]. Sedan förmyndares årliga redovisningsskyldighet på nytt vunnit en ovillkorlig fastställelse, förtjäna likväl tydligen mera beaktande de rättsfall, som låta förmyndarens skyldighet i nämnda hänseende inträda tre månader efter utgången af det kalenderår, hvarunder räntorna lyftats [2]. Man kunde endast sätta i fråga att i betraktande af den numera stadgade tiden för årliga räkningars afgifvande nedsätta de tre månaderna till halfannan [3]. Ett annat sätt vore att bibehålla tidsfristen af tre månader men låta den för hvarje särskildt räntebelopp löpa från dagen, då det uppburits eller bort hafva uppburits. Därför lämna dock visserligen icke tillgängliga rättsfall något som helst stöd [4].

I det hela är så äfven förhållandet i fråga om kapitalbelopp, för hvilka förmyndaren har att redovisa. Här ifrågasättes emellertid gemenligen alldeles icke någon anståndstid utan anses förmyndarens ränteskyldighet omedelbart vidtaga. Detta ställer sig helt naturligt, då fråga är om ersättningsbelopp, för hvilka af en eller annan orsak förmyndaren förklaras skola häfta [5]. Men det dömes ej annorlunda, när det

[1] KD $^{11}/_{2}$ 1788 i BLgs I s. 95, Stockholms RRtts Dom $^{27}/_{10}$ 1794 hos Flintberg II s. 373—374, SJA XXXIII s. 461 och NJA 1877 s. 51, jfrda med ÄB 23 § 1 enligt 1734 års lag och KF $^{19}/_{5}$ 1845 samt ofvan s. 254 not. 1.

[2] KD $^{10}/_{3}$ 1801 i BLgs I s. 95, SJA XXVII s. 265, XXXII s. 484 och XXXIII s. 84 samt NT 1865 s. 550, jfrda med NT 1868 s. 421, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 4, LgB ÄB 13 § 5 och Mot. s. 59, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 93 och ofvan s. 254 not. 1. Rättsfallen öfverensstämma med KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 24 hos Schmedeman s. 579, som förordnade, att förmyndare voro "icke allenast — skyldige at åhrligen beräkna barnen Räntan och Interesset af theras medel utan ock sielfwa öfwerskottet, ther något wore, åter giöra til nytt Capital"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 7 och 9, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 5 och 10 samt 1713 och 1717 kap. 27 §§ 5 och 10 och KD $^{15}/_{7}$ 1691 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 148.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6.

[4] Se däremot LgK 1818 ÄB 16 § 5 och 1826 ÄB 15 § 5; jfr nedan s. 259 not. 1.

[5] SJA XXVII s. 265, XXXII s. 484 och XXXIII s. 84; jfr NJA 1895 s. 270 och ofvan s. 254 not. 1. Se däremot SJA XXXIII s. 461, där, sedan förmyndaren förpliktats att såsom influtna tiligodoföra myndlingen vissa i sluträkningen ej upptagna penningbelopp, det ytterligare ålades honom att därå gälda ränta "sjätte månaden efter det penningarne inflöto"; jfr nedan s. 259 not. 1.

gäller ränteberäkning på influtna kapitalbelopp[1]. Det, som ofvan sagts om ränta på penningkapital, får åter anses gälla beträffande all i penningar inflytande afkastning, låt vara att den egendom, hvaraf den fallit, består i annat än penningar[2].

Å hvad vid dagen för förmynderskapets upphörande myndlingen hos den afgående förmyndaren har till godo i ej mindre kapital än äfven ränta anses förmyndaren skola från samma dag gälda sex procents ränta[3]. Så till vida ligger härutinnan en oegentlighet, som sålunda det i obligationsförhållande räknas ränta på ränta, utan villkor däraf att den senare är för helt år upplupen[4]. Men för öfrigt hafva de i saken förekommande domsluten till förutsättning, att förmyndaren bär skulden för dröjsmålet med medlens utantvardande, eller att dock orsaken därtill är att söka på hans sida[5]. Är förhållan-

[1] NJA 1877 s. 51; jfr ofvan s. 254 not. 1. Det har dock visserligen äfven för vår rätt drifvits den mening, att först viss tid efter hufvudstols inflytande förmyndaren hade att svara för ränta däråt; se HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 93, jfrd med LgK 1818 ÄB 16 § 5 och 1826 ÄB 15 § 5, LgB ÄB 13 § 5 och Mot. s. 58 samt ofvan s. 258 not. 4—5. Se ock NJA 1888 s. 192, där på grund af förmyndares förmenta försummelse att hos annan utsöka myndlingars kapitalbelopp hofrätten ålade honom att till deras moder, som ägde att för sin egen person uppbära den årliga räntan, gälda förfallna belopp på det sätt, att räntan "3 månader efter den dag, då densamma för hvarje gång bort inflyta, såsom nytt räntebärande kapital uppfördes"; jfr dock nedan s. 259 not. 2. — Reglerna för omförmälda anståndstid hafva sin upprinnelse i den romerska rätten, som, räknadt från nppbärandet, i sådant hänseende gaf förmyndaren en frist af sex månader beträffande medel, förefintliga vid tillträdet, och af två med afseende å därefter influtna. Liknande tidsbestämmelser gå därpå igen i de moderna folkens lagböcker. Där de alltjämt finnas kvar, stå dock, såsom i fransk och italiensk rätt, de i sammanhang med bestämmelser, genom hvilka det lämnats öfverordnad myndighet, nämligen familjerådet, rätt att för det särskilda förmynderskapet fastställa, till hvad belopp öfverskott skall finnas, för att förmyndaren må vara skyldig att anbringa det produktivt. Andra rättssystem och däribland den nya tyska lagboken hafva åter tegat i ämnet och därmed hänvisat på förmyndares allmänna vårdnadsskyldighet samt sålunda ställt sig på samma ståndpunkt, som, bortsedt från fällda domslut och afgifna lagförslag, vår rätt, noga pröfvadt, intager.

[2] Se LgB ÄB 13 § 5, jfrd med LgK 1818 ÄB 16 § 5 och 1826 ÄB 15 § 5. Huru beträffande samtliga de i det föregående omhandlade räntefrågorna åsikterna och rättspraxis på de särskilda orterna te sig olika, ses för öfrigt af diskussionerna i JFT VII s. 205, VIII s. 29—30 och 36 samt IX s. 27—32.

[3] NJA 1877 s. 51 och 1892 s. 553, jfrda med SJA XXVII s. 265 samt NT 1865 s. 550 och 1868 s. 421; se däremot NJA 1895 s. 270.

[4] Jfr HB 9 §§ 6 och 7 samt ofvan s. 258 not. 2. Rättspraxis är i ämnet också vacklande; jfr NJA 1892 s. 553.

[5] Jfr HB 9 §§ 8 och 10.

det det alldeles motsatta, utgår åter ingen ränta för tiden efter förmynderskapets upphörande. Härför tala ej allenast de allmänna rättsreglerna rörande dröjsmål med penningprestations fullgörande utan äfven den omständighet, att det dock handlar om gäld utan ränteutfästelse[1]. Ännu ett annat sakläge kan tänkas. Enligt ömsesidigt begifvande kan förvaltningen fortsättas i sitt förra skick eller omständigheterna dock vara sådana, att skäl finnas för att antaga öfverenskommelse härutinnan. Ändring bör då ej anses hafva inträdt i de villkor, under hvilka penningrörelsen hittills bedrifvits[2].

VII. Säkerhet för den omyndige.

I vidsträckt mening länder omyndig till säkerhet allt det, som enligt den föregående redogörelsen i hans intresse stadgats rörande förmyndares tillsättande och entledigande, kontroll öfver och inskränkningar i förmynderskapsförvaltningen samt vårdnads- och redovisningsansvar för förmyndaren[3]. Underskattas bör härvid för öfrigt ej heller, att förmyndares i räkenskapsväg eller rättshandel med tredje man företagna åtgärder tillräknas honom i hans förhållande till myndlingen än såsom dispositiva erkännanden och än åter såsom bevisfakta, hvilka för hvarje fall kräfva vederläggning från hans sida[4]. Här är dock allenast fråga om säkerhet för utbekommandet af sådan omyndigs rätt, som har fordrans natur. I denna del har enligt lag hvarje omyndig en förmånsrätt i all förmyndarens egendom och kan jämlikt förmynderskapsdomstolens särskilda beslut därutöfver hafva på visst sätt erhållit annan säkerhet[5].

Utan tvång och medverkan från förmynderskapsdomstolens sida kan åter förmyndaren ej ställa särskild säkerhet till

[1] Jfr HB 9 § 10, PrLg till UtsLgn § 10 mom. 4 och 10 samt ofvan s. 255 not. 5.

[2] Jfr SJA XXVII s. 265, NT 1868 s. 421 samt ofvan s. 164 not. 3 och s. 219 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 41—260. Okändt för svensk rätt har förblifvit förmynderskaps tillträde under en med ed bekräftad utfästelse att fylla sin plikt eller under ett eden ersättande handslag; jfr nedan s. 260 not. 5.

[4] Jfr ofvan s. 207 not. 2, s. 215 not. 1 och s. 257 not. 1.

[5] Myndlings förmånsrätt har otvifvelaktigt sitt ursprung i den romerska rätten, hvarest den bestod såsom tyst panträtt. Därförutom hade dock regelrätt

den omyndiges förmån. Detta följer af den ogiltighet, som i allmänhet vidlåder rättshandel mellan förmyndaren och myndlingen[1].

1. Förmånsrätt.

Stadgandena om förmånsrätt i gäldenärs konkurs innehålla i omedelbar anslutning till hvad i ämnet förordnats rörande rätt på grund af utmätning eller inteckning följande:

»Sedan tages omyndigs fordran hos föräldrar eller förmyndare ut. Äro förmynderskap flera; äge de omyndige sig emellan lika rätt. Har, sedan förmynderskapet upphört, fordran stått mer än tre år inne, äge dock förmånsrätt, som nu är sagd, ej rum, utan så är att talan om redovisning eller klander däraf eller om utfående af fordringen blifvit före utgången af sagda tid anhängiggjord, så ock laga åtgärd, som därutöfver för erhållande af redovisning eller utbekommande af fordringen varit af nöden, vidtagits inom ett år från det i hvarje fall anledning därtill yppades»[2].

Förmånsrätten njutes till godo i all förmyndarens egendom utan andra inskränkningar än dem, som enligt allmänna rättsregler hans enskilda borgenärer äro underkastade[3]. Gäller, gör den åter, till förmån för hvarje fordran, som i penningar den omyndige har hos förmyndaren i anledning af förvaltningen. Ersättnings- och skadeståndsanspråk äro alltså

förmyndare att ställa särskild säkerhet vid sitt tillträde af förvaltningen. Liknande föreskrift möter i de germanska rättsböckerna men kom ur användning i samma mån, som den årliga räkenskapsskyldigheten vann i utbredning; se dock för Sveriges del ännu förslag till 1664 års förmyndarordning hos Posse s. 190. Då emellertid därefter för fastighetskreditens skull det flerstädes fanns vara af nöden att låta den under tiden allmänt införda pant- eller förmånsrätten stå tillbaka, vann i sin nuvarande form och begränsning afkräfvandet af särskild säkerhet på nytt upptagande i den moderna rätten; jfr Band III s. 95 not. 1 samt ofvan s. 12 not. 2, s. 67 not. 2 och s. 168 not. 2 och nedan s. 275 not. 2.

[1] Jfr nedan under nionde kapitlet II 2.

[2] HB 17 § 10. Förmånsrätt finnes redan före 1734 års lag tillerkänd omyndigs fordran hos förmyndaren i KR $^{4}/_{11}$ 1668 hos Schmedeman s. 548—549 samt Svea HfRtts Domar $^{16}/_{11}$ 1689 och $^{14}/_{12}$ 1727 hos Abrahamsson s. 344 och Arnell s. 335, utan att dock då ännu platsen i förmånsrättsordningen synes hafva blifvit närmare bestämd; jfr ofvan s. 67 not. 2 och s. 171 not. 1.

[3] Jfr beträffande egendom, tillhörig firma som förmyndaren ensamt innehade, NJA 1892 s. 490. Att omyndig är i saknad af ej mindre förmåns- än äfven

icke uteslutna[1]. Öfver förmånsrättens inträde i tiden afgöra reglerna om förmynderskaps uppkomst. Härtill äro således ej för hvarje fall af nöden domstols förordnande eller utfärdande af bevis om förmynderskapets öfvertagande utan kan efter omständigheterna det vara tillräckligt: arf eller annat fång i den omyndiges person samt förmyndares begagnande af testamente efter någon af hans föräldrar[2]. Någon roll spelar härvid icke, att tilläfventyrs laga jäf förelegat hos förmyndaren eller jämlikt domstols beslut denne ej skulle hafva något att skaffa med förvaltningen, blott att han tagit befattning med den omyndiges medel eller i det senare fallet eljes på grund af sin ställning kommit till honom i ersättningsansvar[3]. Ej heller är åtskillnad att göra för sådan egendom, som förmyndaren för sin myndling vårdar enligt enskildt förordnande och däri gifna anvisningar[4]. Förmånsrätten faller än vidare icke därpå, att efterlefvande fader eller moder, i ställning af förmyndare, med de omyndiga barnen lefver i oskift bo[5] eller enligt aftal med en tidigare tillfällig förmyndare förvärf-

fordringsrätt i egendom, tillhörig handelsbolag hvari förmyndaren är delägare, ses åter af Lag $^{28}/_{6}$ 1895 § 22: jfr för äldre tider redan HB 15 §§ 8 och 9 samt SJA XXV s. 36.

[1] Jfr LgK 1818 ÄB 16 § 17, 1826 ÄB 15 § 17 och LgB ÄB 13 § 19 samt ofvan s. 228 not. 1. Enligt HB 17 § 8 i 1734 års lag afsåg förmånsrätten "barnaarf", hvilket uttryck genom KF $^{8}/_{10}$ 1861 ersattes med det nuvarande "omyndigs fordran". Ännu kvarstår dock i HB 17 § 2 föreskriften, att, där faddergåfva finnes kvar i oförvandladt skick, den skall uttagas ur konkursgäldenärens bo men för motsatt fall till sitt värde utgå såsom oprioriterad fordran. Häraf lära dock för den närvarande tiden inga slutsatser få dragas till att i fråga om egendom, förvärfvad under nämnda rättstitel, frånkänna den omyndige hans förmånsrätt; jfr NJA 1888 s. 36, KkLgn § 46, LgK 1826 HB 21 § 4 och 22 § 14 samt LgB HB 21 § 4 och 22 § 11. För den tidigare rättens del ställer sig åter saken visserligen tveksammare. Man har tydligen tänkt sig faddergåfva såsom gifven i lösöre och ej underkastad den realisation, som eljes i allmänhet ÄB 22 § 4 anbefallde i fråga om sådan egendom. Men äfven eljes lär den ansetts hafva stått utom den egentliga förmynderskapsförvaltningen; jfr StLgn ÄB 21, Delldén i SJA IX s. 331—332 och ofvan s. 168 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 55 not. 3—5 och s. 155 not. 1—s. 157 not. 2. Se däremot LgK 1818 ÄB 16 § 17 och ofvan s. 67 not. 2.

[3] SJA XVII s. 89 och XXIII s. 525; jfr ÄB 20 § 2, 22 § 1 och 23 § 5 samt ofvan s. 156 not. 2 och s. 245 not. 4—s. 252 not. 1 och nedan s. 287 not. 5.

[4] Jfr NJA 1897 s. 93 och ofvan s. 184 not. 3—s. 186 not. 2.

[5] Jfr ÄB 11 § 1 och Band II s. 738—752; se dock NJA 1878 s. 38.

vat rätt till barnens egendom eller dess afkastning mot åtagna förpliktelser att sörja för deras underhåll och uppfostran[1]. Det är blott att fastställa, hvad för dylika fall rätteligen bör i fordringsväg anses tillkomma den omyndige mot förmyndaren.

Äfven eljes kunde det ju synas vara skäl att utan hänsyn till förmyndarens och myndlingens särskilda inbördes rättsförhållanden låta den senare njuta till godo sin förmånsrätt, så snart det, som enligt sagda förhållanden tillkomme honom, fölle in under förmyndarens förvaltning. Om emellertid myndlingens fordran ej haft sin uppkomst i förmynderskapsförvaltningen utan i därför främmande omständigheter, anses den icke vara förbunden med förmånsrätt. Åtskillnad är ej att göra, om redan före förmynderskapets uppstående den omyndige haft fordran hos förmyndaren[2] eller därefter vunnit sådan på det sätt, att han på grund af ett eller annat fång trädt in såsom förmyndarens borgenär i annans ställe[3]. Hvad, som ligger bakom de i denna del afgifna domsluten, är, att i anledning af förmyndarens därefter inträffade insolvens all sannolikhet funnits, för att, redan då ifrågavarande slags fordringar först blefvo tillgångar för den omyndige under förmyndarens förvaltning, de ej ägde ett värde, motsvarande de belopp, på hvilka de lydde. En nedsättning skulle dock helt naturligt alltid blifva mera eller mindre godtycklig; och det har då synts mest öfverensstämma med billigheten att helt och hållet underkänna förmånsrätten. Då en längre tiderymd ligger mellan uppkomsten af det ifrågavarande gäldförhållandet och förmyndarens försättande i konkurs, kunna ju emellertid förutsättningarne för nyssnämnda antagande brista. Det lär därför ej heller få anses afgjordt, att i fall af omhandlade natur rättspraxis städse skall vidhålla sina ofvan angifna uttalanden i ämnet[4].

För hvarje fall kan tal ej blifva om förmånsrätt, när det rör sig om sådan den omyndiges egendom, som enligt lag förmyndaren ej har att förvalta — exempelvis om sådan, som står

---

[1] Jfr SJA IV s. 430 och XX s. 374, Just. Omb. Berätt. 1853 s. 31 samt ofvan s. 180 not. 1.

[2] NJA 1892 s. 490.

[3] NJA 1900 s. 314; jfr dock NJA 1888 s. 36 och nedan s. 263 not. 4.

[4] NJA 1888 s. 36; jfr ofvan s. 165 not. 5.

under god mans eller den omyndiges förvaltning men af dem i en eller annan form faktiskt betrotts åt förmyndaren[1]. Allenast en förmyndarens skyldighet att på grund af sitt uppdrag taga medlen om händer kan härutinnan verka till en utsträckning af den omyndiges rätt[2]. Förmånsrätt måste också förnekas, då fordran väl har sin upprinnelse i förmyndarens förvaltning men uppstått först i tiden efter förmynderskapets upphörande, exempelvis därigenom att förmyndaren därefter förfarit annan den omyndiges egendom än penningar. Den omyndige får anses i denna del hafva tillräckligt skyddsmedel i sin vindikationsrätt och äfven vara förbunden att däraf begagna sig[3].

Till den del som förmånsrätt verkligen består, kan den slutligen förfalla. Detta kan ske på två olika sätt, nämligen genom dess uppgifvande och genom dess preskriberande.

Visserligen ägnar sig icke den lagbestämda förmånsrätten, verksam såsom den är ej mot förmyndaren utan mot dennes borgenärer, till särskildt föremål för ett förlikningsvis verkställdt afstående af den omyndige eller någon hans ställföreträdare. Men, upphör fordran att grunda sig på förmynderskapsförvaltningen, utslocknar äfven förmånsrätten. Härtill hör ej mer, än att det tillåtits förmyndaren att efter sin afgång i försträckning behålla belopp, för hvilka på grund af sin förvaltning han häftar[4]. Det har då novationsvis grundlagts ett nytt rättsförhållande. Huruvida så skett, har man åter att för hvarje särskildt fall pröfva. Det gäller att utröna de aftalandes syfte och mening. Naturligen kan det dock icke stå i deras fria skön att allenast genom sin vilja hålla förmånsrätten vid makt. Men å andra sidan tala ej utan vidare för novation, att aftalsvis beloppet fastställts, att anstånd med dess utgifvande lämnats, att däråt tagits skuldebref eller att därför särskild säkerhet begärts och erhållits[5].

---

[1] NJA 1886 s. 66.

[2] Jfr NJA 1888 s. 192 och ofvan s. 251 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 228 not. 1. Lagen förutsätter äfven fordrans tillvaro vid förmynderskapets upphörande, då den stadgar: "Har, sedan förmynderskapet upphört, fordran stått" etc.; jfr ofvan s. 261 not. 2.

[4] KD $^{23}/_{5}$ 1848 i BHdb 1883 s. 183—184.

[5] Jfr SJA XVII s. 89, XX s. 374 och XXVII s. 346 samt Just. Omb. Berätt. 1853 s. 31—33.

Liksom för uppgifvande af förmånsrätt är för dess försittande tillfälle, ehvad omyndighetstillståndet upphört eller allenast en förmyndare ersatts af annan. Kommer för detta senare fall den omyndige till skada, blir det alltså en ersättningsfråga mellan honom och den nye förmyndaren. Stadgandena om förmånsrätts försittande äro för öfrigt nya och gälla icke, då förmyndare afgått i tiden före den 1 januari 1899[1]. För sådan händelse är förmånsrätten icke underkastad annan tidsbegränsning än den, som följer af själfva fordrans preskriberande eller prekluderande[2].

Till grund för bestämmelserna om förmånsrätts försittande ligga de i tiden äldre stadgandena om dylik förlust vid underlåtet utsökande af förfallen fordran på ränta eller afkomst[3]. Man har dock ej varit blind för att, i motsats till hvad som gäller om nyssnämnda terminliga belopp, det kunde möta särskilda rättsliga svårigheter att uttaga omyndigs fordran. Att i allmänhet godkänna laga förfall såsom orsak till den treåriga tidsfristens utsträckande har dock ej funnits lämpligt. I dess ställe har man nöjt sig med att på den redovisningsberättigade ställa anspråket att, sedan med förmynderskapets upphörande fordran för den afgående förmyndarens del förfallit till betalning, den redovisningsberättigade skall inom de tre närmast följande åren hafva under anlitande af laga myndighet antingen vidtagit rättslig åtgärd för själfva fordrans utbekommande eller dock inledande mått och steg för sådant ändamål[4]. Han har sålunda att, då sluträkning ej

[1] HB 17 § 10 enligt Lag $^{24}/_{3}$ 1898; jfr nedan s. 265 not. 4.

[2] KD $^{17}/_{6}$ 1851 i BHdb 1883 s. 184, SJA XVII s. 89, XX s. 374 och XXVII s. 114 och 346 samt NJA 1880 s. 277, 1884 s. 496 och 1901 s. 107; jfr ÄB 23 § 4, KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 1—5 och 9—13 samt ofvan s. 162 not. 2—4 och s. 225 not. 1—s. 227 not. 6. Huru emellertid redan långt före 1898 års lag diskussionsvis det försöktes att ur den tidigare rätten draga slutsatser i enlighet med samma lags innehåll, ses af JFT XVII s. 143—147.

[3] HB 17 § 9 mom. 1 och 4, jfrda med UtsLgn § 83 och § 127 mom. 1 samt KkLgn § 117 mom. 2. Se ock JB 17 § 3 och HB 17 § 6.

[4] Vid 1891 års riksdag väcktes i ämnet motion af det innehåll, att förmånsrätten ej skulle gälla "för längre tid än tre år från det myndling myndig blef, utan att laga förfall styrkas kan". Efter hemställan af årets lagutskott och riksdag, hvilka betonade att bestämmelsen måste afse hvarje fall af förmynderskaps upphörande, framlade därefter för 1893 års riksdag Kongl. Maj:t, med begagnande af förslag i ämnet hos LgK 1818 ÄB 16 § 18, 1826 ÄB 15 § 18 och LgB ÄB 13 § 20, proposition, att omyndigs förmånsrätt ej skulle gälla, om efter förmynder-

mottagits, stämma om dess utgifvande och, där sådan godvilligt lämnats, klandra densamma eller, om anledning därtill ej finnes, stämnings- eller lagsökningsvis äska att jämlikt räkningen utfå den omyndiges tillgodohafvande i penningar. Det stannar dock ej därvid. Den redovisningsberättigade skall, sedan på skildrade sätt han efterkommit lagens anbefallningar, »inom ett år från det i hvarje fall anledning därtill yppades» hafva vidtagit den ytterligare rättsliga åtgärd, som »för erhållande af redovisning och utbekommande af fordringen» är af nöden. Efter det att jämlikt domstolens utverkade före-

---

skapets upphörande hans fordran innestått "längre tid än tre år, sedan den, genom godkänd eller oklandrad redogörelse eller genom laga kraft ägande dom, blifvit bestämd". Emellertid afstyrkte lagutskottet och afslog riksdagen propositionen på den grund, att till det åsyftade ändamålets vinnande måste anses höra, att fatalietiden löpte från förmynderskapets upphörande. Under 1896 års riksdag förekom därefter ny motion af ungefär samma lydelse som den från år 1891. Äfven den gaf anledning till en riksdagens anhållan, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag i ämnet. Resultatet blef, att för 1898 års riksdag framlades en proposition, hvilken, af densamma utan ändring antagen, nu utgör HB 17 § 10, sådan den lyder i Lag $^{24}/_{3}$ 1898. Att i allmänhet låta laga förfall sätta bestämmelserna ur kraft ansåg man, oafsedt att det ej hade någon motsvarighet vid andra förmånsrätter, bringa rättssäkerheten i fara, då, i brist på detaljerade föreskrifter rörande hvad som vore att räkna såsom laga förfall, det härutinnan skulle ankomma på domarens fria pröfning. Hänsyn måste dock tagas därtill, att, då sluträkning icke afgafs eller tvist uppstod om dess riktighet, den redovisningsberättigade kunde vara ur stånd att, huru lång än fatalietiden sattes, därinom uttaga sin fordran. Det var af denna orsak, som 1893 års proposition lät tiden löpa först från det att fordringsbeloppet på ett eller annat sätt vunnit sin fastställelse. Då nu detta hållits för olämpligt, erbjöde sig utvägen att låta fatalietiden väl löpa från förmynderskapets upphörande men ej fordra mera, än att därinom den redovisningsberättigade skulle i och för utfående af sin rätt hafva vidtagit sådan åtgärd, som förhållandena tillstadde. Hvad, som sålunda inledts, finge dock icke afstanna; och däraf föreskriften, att det därefter ålåge den redovisningsberättigade att "inom ett år från det i hvarje fall anledning därtill yppades" företaga ytterligare behöflig åtgärd "för erhållande af redovisning eller utbekommande af fordringen"; jfr NJA II 1891 n:r 2 s. 45—46, 1893 n:r 7 s. 39, 1896 n:r 8 s. 46—49 och 1898 n:r 8 s. 29—33. Ett föredöme hade man för öfrigt i 1877 års tyska konkurslag § 54 mom. 5, hvilket dock ej fordrar mera än inledandet af rättsligt förfarande inom två år efter förvaltningens upphörande och sakens därpå fortsatta fullföljd ända till konkursens början. Till stadgandet hos LgK 1826 ÄB 15 § 18, att, om längre än ett år, efter det att sluträkning vunnit laga kraft, omyndig läte sin fordran innestå, han förlorat sin förmånsrätt, föreslog för öfrigt redan HD i sin Granskn. af Allm. Civillag s. 95 det tillägg, att så ock skulle ske, om han ej inom ett år efter förmynderskapets upphörande toge eller kräfde räkning och inom ytterligare ett år indrefve själfva fordran.

läggande förmyndaren tillställt honom sluträkning, har han således att inom året respektive klandra räkningen eller utsöka dess slutsaldo. Har åter i klandertvist eller rättegång, som utan stöd af räkning utförts, det tilldömts den omyndige visst eller vissa fordringsbelopp, gäller det att inom året, efter det att domen vunnit laga kraft, hafva lämnat densamma åt vederbörande exekutiva myndighet till verkställighet[1].

Så enkla gestalta sig likväl visserligen icke städse förhållandena. Oaktadt stadgandena affattats i syfte att ej lägga sakförhållandena under domstolens fria pröfningsrätt, lär därför ock det för denna finnas ett ganska stort spelrum. Till en början kan det mera än en gång inträffa, att den redovisningsberättigade kommer att få åtnjuta den ettåriga fatalietiden, exempelvis ett år för klander af räkning, afgifven efter domstols föreläggande, och ytterligare ett år för anlitande af exekutiv myndighet i och för att få den i klandertvisten vunna domen verkställd. Ej heller är det något hinder, att för några fordringsbelopp viss åtgärd kräfves och för de återstående en annan samt att, där allenast den ena vidtages och i afvaktan

---

[1] Jfr HB 17 § 10 samt ofvan s. 234 not. 1—s. 235 not. 2, s. 240 not. 2—s. 245 not. 1 och s. 265 not. 4. Förvillande är onekligen, att lagrummet begagnar uttrycket "redovisning" i två olika betydelser. Då det ordas om skyldighet att inom den hufvudsakliga fatalietiden af tre år anställa "talan om redovisning", betecknar detta senare ord tydligen sluträkning. I omedelbar följd talas nämligen därefter om "klander däraf". Längre ned säges dock vederbörande hafva, därest han iakttagit sagda fatalietid, ytterligare på sig ett år för respektive "erhållande af redovisning och utbekommande af fordringen". Här måste "redovisning" vara tagen i sin mera allmänna och omfattande betydelse af slutuppgörelse — ej allenast med räknings utan äfven med egendoms utgifvande. Hvarför man ej nöjt sig med att på det senare stället skrifva "utbekommande af fordringen", har åter säkerligen varit, att första steget möjligen måst vara att stämma om räkning. Då därefter densamma afgåfves enligt domstols föreläggande, kunde ej utan vidare det på den redovisningsberättigade ställas anspråket att inom viss tid hafva vidtagit mått och steg för fordrans utbekommande. Närmaste omsorgen vore tilläfventyrs att klandra räkningen. Oegentligt är det dock visserligen, att för vanliga fall detta skall vara innebörden i den anvisade åtgärden "för erhållande af redovisning". Härtill kommer ytterligare en sak. Till den del som gäld i räkningen vidkänts, möter ej hinder för dess utsökande och borde väl därför ock, strängt taget, allenast åtgärd af denna art och icke räkningens klandrande afbryta den från räkningens mottagande löpande ettåriga fatalietiden Hvad åter angår fordringsanspråk utöfver räkningen, medför jämlikt ÄB 23 § 4 underlåtenhet att inom sagda tid klandra densamma ett försittande af själfva anspråken och därmed ock af förmånsrätten; jfr ofvan s. 225 not. 1—s. 229 not. 5.

på dess utfall det dröjes med den andra, i denna ordning förmånsrätten kan bevaras på ett håll och förverkas på ett annat. Det behöfver allenast föreligga en sluträkning med delvis ostridigt och delvis omtvistadt innehåll. Det skulle då tillhöra vederbörande konkursdomstol att, när i den senare delen klander i laga tid anställts, pröfva, huruvida på grund af sammanhang mellan fordringarna det ej borde räknas såsom en vederbörandes försummelse, att han ej särskildt utsökt det ostridiga och så till vida försuttit den lagstadgade tiden. Sannolikt skulle härvid det visa sig en öfvervägande benägenhet att döma till hans förmån [1].

Bestämmelserna om den ettåriga fatalietiden komma uppenbarligen ej i betraktande, när det gäller tidsföljden mellan särskilda moment i visst inledt rättsligt förfarande. Vare sig att det är fråga om rättegång eller exekutiv handräckning, lända i denna punkt till efterrättelse gällande processuella rättsnormer och hvad i enlighet med dem vederbörande myndighet föreskrifvit. Det hör till den ettåriga fatalietidens försittande, att ej därinom den redovisningsberättigade hos myndighet påkallat ny rättslig åtgärd till vinnande af det slutliga målet, d. v. s. fordrans utbekommande. Återkallar han därefter sin framställning eller utför sin talan på sådant sätt, att målet afskrifves såsom förlikt eller icke fullföljdt, räknas densamma honom alldeles icke till godo. Det ställer sig härvid ej annorlunda, än om han afvisats på grund däraf, att han vändt sig till obehörig myndighet eller ej i laga ordning låtit stämningen delgifvas vederparten [2].

Mera tveksamma fall af liknande natur kunna dock också förekomma. Mot slutet af den treåriga tidsfristen har exempelvis yrkande på fordringsbelopps utfående instämts men på grund af bristande utredning tills vidare ogillats eller, såsom det heter, ej på den ågångna stämningen kunnat bifallas. Lagstadgandenas syfte synes för detta fall påkalla ett afgörande af samma art som det, hvilket gifvits i de närmast förut behandlade. Så framt domen fallit efter de tre årens förlopp, skulle därför också densamma beteckna förmånsrättens ovillkorliga förlust. Billigheten talar dock häremot. Visserligen

[1] Jfr ofvan s. 265 not. 4—s. 267 not. 1.

[2] Jfr RB 11 § 32 mom. 1, 12 § 2 och 16 §§ 2—6 samt ofvan s. 226 not. 5; se ock rörande talan mot proprie borgensman NJA 1886 s. 425.

skall det kunna läggas den redovisningsberättigade till last, att, då han utan nödigt bevismaterial inlåtit sig på rättegången, han förhastat sig och har att stå den därmed förbundna risken. Men han kan dock hafva haft skäl att påräkna en tillmötesgående utredning från förmyndarens sida. Lagrummets ordalag hindra ej heller, att den misslyckade rättegången såsom »talan om redovisning» anses hafva bevarat honom i hans förmånsrätt, blott att inom ett år, efter det att domen vunnit laga kraft, han ställt sig till efterrättelse den däri gifna anvisningen på sin saks utförande i en mera betryggande ordning. Uteslutet är ej heller, att ansökan om kvarstad eller annan liknande handräckning såsom »laga åtgärd för erhållande af redovisning eller utbekommande af fordringen» förekommer ettårig fatalietids försittande, blott att bifall erhålles, fullföljd äger rum och åtgärden ej såsom obefogad undanrödjes [1].

För hvarje fall hafva emellertid omhandlade tidsbegränsningar gjort sitt till för att nedsätta förmånsrätten i värde. Äfven därförutan är detta dock ej stort. Ifrågavarande förmånsrätt står tillbaka ej allenast för dem, som grundläggas genom utmätning eller inteckning, utan äfven för en mängd andra dels allmänna och dels speciella förmånsrätter, hvilka i sin ordning taga försteget framför de nyssnämnda [2]. Sedd från hvarje särskild omyndigs synpunkt, blir saken icke bättre därigenom, att den, som redan har ställning af myndling, i fråga om förmånsrätt delar lika villkor med den eller dem, för hvilkas del hans förmyndare därefter öfvertager förmynderskap [3]. Förmånsrätten hör ej heller till dem, som komma

[1] Jfr UtsLgn §§ 145—156 och 159—161 samt ofvan s. 226 not. 5—6, s. 261 not. 2, s. 267 not. 1 och s. 268 not. 2; se ock rörande talan mot proprie borgensman KD $^{29}/_{11}$ 1869 i BLgs IX s. 355, NT 1873 s. 446 och NJA 1874 s. 505.

[2] Jfr HB 17 §§ 2—9 samt ofvan s. 67 not. 2 och s. 261 not. 2.

[3] Jfr HB 17 § 10 och ofvan s. 261 not. 2. Äldre bestämmelser i ämnet kunna för den närvarande tiden ej hafva någon betydelse, då KF $^{8}/_{10}$ 1861 för deras tillämpning uppställde förbehållet, att förmånsrättstvisten anhängiggjorts före 1862 års utgång. Af HB 17 § 8 enligt 1734 års lag synes ju för öfrigt böra hafva följt, att äfven omyndige emellan tidsprioriteten borde hafva medfört företrädesrätt; jfr KD $^{27}/_{6}$ 1842 i BLgs Supplem. s. 200 och ofvan s. 67 not. 2. Utslag i alldeles motsatt riktning förekommo dock äfven; jfr KD $^{28}/_{1}$ 1830 i BLgs II s. 643. Mellan teoretiska och praktiska jurister var ämnet föremål för lifliga öfverläggningar med uttalanden såväl i den ena som i den andra riktningen; jfr JFT VII s. 203, IX s. 66, X s. 62—63 och 70—71 samt XI s. 98—106 och Delldén i SJA IX s. 333. Se ock diskussioner i Tidskr. af JF i Finland III s. 154—158.

i betraktande ej allenast vid konkurs utan äfven vid utmätning[1].

Sådan nu förmånsrätten är, har den emellertid ej den personliga natur, att den kan göras gällande allenast af den omyndige eller i hans intresse. Det kan exempelvis ske jämväl af en förmyndare till täckande af hvad för sin del han i nämnda sin egenskap fått eller må kunna få att redovisa och utgifva[2]. I enlighet härmed lär rättigheten kunna påstås ej allenast af den omyndiges universalsuccessorer utan äfven af den eller dem, hvilka fått den omyndiges fordringar på sig öfverlåtna i form af singularsuccession.

2. Säkerhet enligt domstols beslut.

Af de åtgärder, som på förekommen anledning förmynderskapsdomstolen äger att vidtaga mot förmyndare under bestående förmynderskap, utgör, såsom förut angifvits, en: åläggande att lämna »inteckning eller annan säkerhet för den omyndiges medel»[3].

Vanligen uppstår fråga om dylikt förständigande, allenast då förmyndare använder eller antages använda den omyndiges penningmedel till sin egen nytta eller med andra ord gjort sig till den omyndiges gäldenär[4]. Därtill är dock lagrummets tillämpning icke inskränkt. En penningförvaltning i den omyndiges namn eller i allt fall för hans räkning kan nämligen skötas på sådant sätt, att myndlingens medel hotas med att förspillas och förty säkerhet däremot bör beredas honom[5]. Saken kan ju ordnas så, att, om förmyndaren mot viss säkerhet utsatt den omyndiges medel, han efter domstolens anvisning lämnar de till bevis därå mottagna handlingarne till annan man för att af denne förvaras. En dylik anordning — särdeles lämplig, då fara förmenas vara för handen, att

[1] Jfr UtsLgn §§ 118, 120 och 127; se för äldre tider redan SJA XXII s. 92, hvarmed dock åter må jämföras ibid. IV s. 430.

[2] SJA XXVIII s. 361 och NJA 1892 s. 553, jfrda med SJA XXVII s. 114; se däremot rörande förmånsrätt för borgensmän såsom efter betalning innehafvare af fordran enligt HB 17 §§ 6 och 11 NJA 1888 s. 267 och 283, jfrda med NJA 1876 s. 182.

[3] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11; jfr ofvan s. 86 not. 1, s. 100 not. 1—2, s. 104 not. 4—s. 108 not. 1, s. 113 not. 1, s. 116 not. 5—s. 118 not. 1, s. 139 not. 2—s. 144 not. 5, s. 146 not. 5—s. 148 not. 3 och s. 216 not. 2.

[4] Jfr ofvan s. 170 not. 2—s. 175 not. 2.

[5] Jfr ofvan s. 168 not. 2.

förmyndaren skulle för egna kreditbehof begagna sig af handlingarne — faller dock egentligen icke under lagrummet[1]. Här är fråga om säkerhet, lämnad i förmyndarens tillgångar eller dock utöfver hvad myndlingen redan därförut äger. Då säkerheten säges skola ställas för den omyndiges »medel», afses för öfrigt allenast penningtillgång, ostridigt förvaltad af förmyndaren för den omyndiges räkning. Skadeståndsanspråk komma ej i betraktande annat än i mån som efter särskild af kurator i laga ordning utförd rättegång de blifvit till förekomst och belopp fastställda. Än mindre kan det åläggas förmyndaren att ställa säkerhet för egendom, som, förvaltad af honom, består i annat än penningar. Det skall vara säkerhet för fordran. Visserligen kan ju beträffande nyssnämnda egendom förmyndarens redovisningsskyldighet i formen omsättas till en eventuell förbindelse att ersätta skada, som genom hans förvaltning den omyndige däri kan komma att lida, och för dylikt ersättningsanspråk säkerhet gifvas. Men det ifrågavarande lagrummet berättigar ej till en dylik rättslig konstruktion. Härutinnan är man sålunda beroende af hvad förmyndaren själf vill samtycka och åtgöra[2].

Äfven i sin skildrade laga begränsning är emellertid i det stora hela stadgandets genomförbarhet afhängigt af förmyndarens goda vilja. En åtskillnad är dock att göra. Äger förmyndaren fast egendom och i betraktande af förutvarande belastning densamma erbjuder fullgod säkerhet för den omyndige, är det tillfälle till tvångsinteckning erhållande[3]. Men uppenbarligen kan det ej förvägras förmyndaren att till åtgärdens undvikande blifva på sin begäran entledigad. Det måste tillhöra honom att afgöra, huruvida icke inteckningen kan blifva ödesdiger för hans ekonomiska ställning; och att med utöfvandet af ett allmänt förtroendeuppdrag förena en sådan verkan kan ej vara förenligt med en god och klok lagstiftning. Saken kommer således att bero därpå, huruvida förmyndaren önskar kvarstå i sin ställning[4]. Gäller det åter säkerhet i annan ordning än medelst intecknande af fast egen-

[1] Jfr ofvan s. 88 not. 2 och s. 181 not. 1—2.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11; jfr ofvan s. 118 not. 2—s. 119 not. 5 och s. 168 not. 2 samt nedan s. 274 not. 1.

[3] IntLgn § 2.

[4] Jfr ofvan s. 81 not. 3.

dom, kommer domstolen att behöfva förmyndarens medverkan. En hans afvisande hållning skall därför ock med nödvändighet drifva domstolen att gripa till entledigande. Att vid vite tillhålla förmyndaren att anskaffa säkerhet är uteslutet redan i följd däraf, att tilläfventyrs förmyndaren saknar hvarje utväg att ställa sig föreläggandet till efterrättelse. Detta gäller alldeles särskildt borgen, för hvars del tvångsmedel ej på annat sätt stå till buds[1]. Rör det sig om handpant, tillstädja åter, alldeles såsom vid fast egendoms intecknande, de yttre omständigheterna visserligen omedelbart tvång. Det kunde ju lämnas uppdrag åt god man eller annan att för ändamålet mot förmyndaren utverka dom och i enlighet därmed exekution. I förordnandet komme då ock att ligga behörighet att, i afvaktan på den slutliga verkställigheten, vid behof påkalla kvarstad eller annan liknande handräckning af förberedande natur. Oafsedt att i ett flertal fall det skulle uppstå särskilda svårigheter att förvara den uttagna handpanten, känner dock lagen icke dylikt sätt att tvångsvis förvärfva sådan. Laga stöd för ett förfarande af beskrifna natur lär därför ock få anses icke vara för handen[2].

Då fråga väckts om säkerhets ställande från förmyndarens sida, har alltså regelrätt förmynderskapsdomstolen ej annat att göra än att inlåta sig på förhandlingar med förmyndaren och att söka förmå honom att frivilligt foga sig däri[3].

För anordnande af tvångsinteckning möter ju emellertid icke hinder, så framt ej förmyndaren själf begär sitt entledigande[4]. Återstår att klargöra, huru härvid skall tillgå. Af lagen får man ej veta annat, än att förmynderskapsdomstolen eger att förordna om sådan säkerhets ställande, och att det då föreligger ett af de fall, i hvilka undantagsvis den i inteckningsväg behöriga domstolen må bevilja inteckning, »ändå att gäldenären det ej medgifvit»[5]. Jämlikt allmänna bestämmelser i inteckningslagen skall dock än vidare inteckning särskildt sökas, får ej för fordran ske »utan till visst belopp i penningar eller varor» och skall grunda sig på en i hufvudskrift till

[1] Jfr nedan s. 274 not. 2.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12 och ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 6.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 samt ofvan s. 105 not. 3—s. 106 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 271 not. 3—4.

[5] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 mom. 1 och IntLgn § 2.

rätten ingifven handling[1]. Tillvägagångssättet måste alltså blifva följande. I sammanhang därmed att förmynderskapsdomstolen meddelar sitt beslut om ställande af säkerhet i inteckning, förordnar densamma god man eller annan att bringa beslutet i verkställighet. Denne ingifver till inteckningsdomstolen sagda beslut och sista årsräkningen under begäran att erhålla inteckning till säkerhet för det myndlingen däri tillgodoförda utgående saldot i penningmedel. Därefter handlägger sistberörda domstol inteckningsärendet jämlikt de i inteckningslagen gifna anvisningarne och lämnar förty bland annat förmyndaren i egenskap af den fasta egendomens ägare tillfälle att i målet höras. Ansökan kan emellertid sålunda ej allenast bifallas utan äfven afslås, förfalla, förklaras hvilande eller efter meddeladt uppskofsbeslut blifva föremål för förnyad handläggning. Förfarandet blifver ej olika, därför att förmynderskapsdomstolen är behörigt forum äfven i inteckningsärendet[2].

Möjligt är, att förmynderskapsdomstolen inskränkt det belopp, hvarför inteckning är att söka, till allenast en viss del af årsräknings saldo. Beloppet kan dock tvärtom äfven öfverstiga detta senare, nämligen om efter särskild af tillförordnad kurator utförd rättstvist myndlingens tillgodohafvande fastställts till något mera. Domen i dylik sak kommer då att utgöra den fordringshandling, på grund hvaraf inteckningen må sökas. Det är emellertid ej tillräckligt, att inteckning meddelas. Det måste finnas någon, som tager inteckningshandlingen i förvar samt vid behof sörjer för dess förnyande och eljes iakttager den omyndiges däraf beroende rätt. Enligt grunderna för lagrummet rörande utseende af person till utförande af den omyndiges talan mot förmyndare får förmynderskapsdomstolen anses vara i tillfälle att härutinnan lämna uppdrag åt god man eller annan. Lämpligen anlitar för ändamålet domstolen den, som betrotts med intecknings sökande, och inrycker i beslutet därom sagda sitt bemyndigande[3]. Samtycker slutligen förmyndaren till inteckningen,

[1] IntLgn §§ 3 och 11.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, IntLgn §§ 4—10, 12—15 och 59 samt ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 4; se åter beträffande inteckning, sökt 1875 (innan IntLgn trädde i kraft), NJA 1877 s. 575, jfrd med KF $^{18}/_{7}$ 1818 §§ 4—10 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 5.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, Just. Omb. Berätt. 1862 s. 132—133, 1868 s. 92—93, 1869 s. 70, 1881 s. 55 och 59—60 och 1883 s. 67 samt ofvan s. 106 not. 2

kan han utfärda särskild handling, ägnad att såsom fordringsbevis läggas till grund för ansökan om inteckning, och däri åtaga sig förbindelse till huru högt belopp som helst. Det kräfves blott, att utfästelsen verkligen lyder på visst belopp [1]. I annan ordning kan beträffande »fartyg, som har en drägtighet af tjugu registerton eller därutöfver», eller eljes, såsom »i fartygsregistret infördt», blifvit »för fordran intecknadt», säkerhet ej vinnas, enär tvångsinteckning här ej är tillåten samt ej heller fartyget lagligen kan göras till föremål för handpant. Så är äfven händelsen med dylikt fartygs tillbehör [2].

I tillämpliga delar länder hvad sålunda sagts om inteckning till efterrättelse äfven för fall af borgen eller handpant, som förmyndare frivilligt utger efter förhandling med förmynderskapsdomstolen. Säkerheten kan dock här ställas jämväl för obestämdt belopp och sålunda för allt hvad på grund af förvaltningen den omyndige må erhålla i fordran hos förmyndaren. Dess förvarande och vårdande skola åter för de flesta fall ålägga vederbörande mera vidtgående förbindelser än i förberörda händelse. Handpant skall sålunda kunna medföra vårdnadsförpliktelser äfven i förhållande till förmyndaren eller annan tredje man: förebyggande af lös egendoms förfarande, afvärjande af preskription, uppbärande af räntor och utdelningar i laga tid m. m. d.[3] Särskildt vid handpant lär ytterligare domstolen lätt nog tvingas att åt den utnämnde förtroendemannen öfverlåta pröfningen, huruvida den erbjudna säkerheten må kunna anses tillfyllestgörande [4].

Kostnader och arfvode, påkallade af säkerhets ställande

---

och s. 118 not. 2—s. 120 not. 4. Ett sätt är dock visserligen att förordna, att inteckningen skall öfverlämnas till bank att förvaras under s. k. öppen deposition, för hvilket fall banken iklädt sig ansvar för vidtagandet af nödiga bevakningsåtgärder. Att låta nedsätta densamma i ränteri eller annat allmänt förvar är ej lämpligt, enär vederbörande tjänstemän ej anses hafva någon förpliktelse i nyssnämnda hänseende. För båda fallen fordras emellertid någon föreskrift, hvem skall förvara beviset på nedsättningen.

[1] Jfr ofvan s. 271 not. 2 och s. 273 not. 1.

[2] HB 10 § 7 samt Lag $^{10}/_{5}$ 1901 §§ 1, 2, 4, 5 och 13; jfr ofvan s. 272 not. 1. Hvad sagts om inteckning i fartyg gäller äfven förlags- och järnvägsinteckning; jfr KF $^{13}/_{4}$ 1883 § 3 och KF $^{15}/_{10}$ 1880 § 10.

[3] Jfr HB 10 §§ 3, 4, 6 och 8—11, NT 1867 s. 309, NJA 1877 s. 133 och 1891 s. 374 samt ofvan s. 272 not. 2.

[4] Jfr beträffande borgen BLgn § 12 mom. 2 samt §§ 14 och 20 och Band II s. 582 not. 1—s. 585 not. 1.

och vidmakthållande, falla, äfven då de ej stå i samband med handläggning vid domstol, på den omyndige[1].

Att de i ämnet gifna stadgandena oftast skola vara svåra att bringa i praktisk användning, lär den lämnade redogörelsen tillräckligen visa. Härtill kommer, att, då säkerhet ej förutsättes böra fordras förrän den omyndiges medel anses löpa fara i förmyndarens händer, i allmänhet fråga om åtgärds vidtagande först skall uppstå, när den ej längre kan vara till afsedt gagn[2].

Rätten att tillgodogöra sig den bekomna säkerheten inträder i allmänhet, först då med förmynderskapets upphörande förmyndarens skyldighet att afgifva slutredovisning blifvit aktuell och den omyndiges fordran hos honom förfallit till betalning. Härvid äro dock att iakttaga allmänna rättsregler rörande borgenärs rätt att i ägd säkerhet göra sig betald samt hvad, som följer af säkerhetens natur och de vid dess tillkomst aftalade eller eljes fastställda villkoren.

Sedan beträffande sådan egendom, hvarför säkerheten gäller, förmyndaren fullständigt gjort redo för sig, har han rätt att återfå densamma eller hvad till bevis därå förefinnes. Liksom i öfriga rättsförhållanden af ömsesidigt förpliktande natur tillkommer det honom förty också principiellt att, till dess så sker, innehålla förberörda egendom[3]. Blir härvid det tal om dröjsmål, äro dess rättsregler för hvarje fall ej att använda mot honom. Naturligen kan detta falla sig synnerligen olägligt för den omyndige, enär den i säkerhet lämnade egendomen eller handlingen gifvits åt tredje man till förvar och törhända ej kunna af honom framskaffas[4]. Förmyndaren ligger dock härutinnan ingen skuld till last och den omyndige har att innestå för besittningshafvarens åtgärder såsom för egna sina gärningar. Hafva exempelvis lösören, lämnade i handpant, genom vanvård förfarits eller förringats till sitt värde, måste i ersätt-

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12 samt ofvan s. 100 not. 2, s. 120 not. 3, s. 138 not. 4 och s. 144 not. 5.

[2] Från denna synpunkt är visserligen företräde att lämna åt den nu mera eljes allmänt uppgifna grundsatsen, att med sitt tillträde af förvaltningen förmyndaren principiellt har att ställa säkerhet, fastän domstol eller föräldrar kunna befria från den därutinnan bestående förpliktelsen; jfr ofvan s. 260 not. 5.

[3] Jfr nedan s. 279 not. 3.

[4] Jfr ofvan s. 273 not. 3 och s. 274 not. 3.

nings- och kvittningsväg den omyndige tåla afdrag på sina fordringar eller gälda öfverskjutande ersättningsbelopp[1]. Rör det sig åter om handling, hvilken i förmyndarens hand ej har något värde och enligt sin lydelse eller i anledning af inträffade omständigheter ej kan mot honom hvarken omedelbart eller medelbart göras gällande, får dess bristande återställelse ej lända till minskning af den omyndiges rätt eller till uppehåll i dess utfående, så framt det ej beror allenast på egenvilligt innehållande från den redovisningsberättigades sida. Det åsyftas härvid ej allenast borgen, enligt sin lydelse omedelbart afseende förmyndarens och den omyndiges rättsförhållanden i anledning af förvaltningen, utan äfven andra förbindelser, hvilka, icke löpande och lämnade såsom handpant, ej bevisligen öfvergått på tredje man efter gäldenären i laga ordning bekantgjord öfverlåtelse från den omyndiges sida[2]. Löpande förbindelse lär ej förekomma i förevarande afseende annat än såsom handpant; och för sådant fall bör väl, trots det att densamma förlorat sin utkräfbarhet i tredje mans hand, vid ett dess påstådda förfarande det tillämpas samma grundsatser, som förordats på tal om handpant i allmänhet, och förty den omyndige hafva att vid uppgörelsen påföras skuldebrefvets belopp, så framt ej förmyndaren vill nöja sig med att i sin ordning taga säkerhet för fall af dess uttagande och en honom därigenom åsamkad skada[3]. Detta föranledes af den kvittningsrätt, som städse förefinnes för fordran, som förlorat sin utkräfbarhet. Allenast om på grund af förebragt bevisning eller felande bestridande det kan anses vara fulltygadt att skuldebrefvet är förstördt, möta ej heller här hinder

---

[1] Jfr HB 10 §§ 3 och 4 samt nedan under elfte kapitlet.

[2] PrL till UtsLgn § 10 mom. 3, HB 10 § 6 samt NJA 1874 s. 87 och 1884 s. 210; jfr NJA 1877 s. 239.

[3] PrL till UtsLgn § 10 mom. 1, jfrdt med NT 1868 s. 678 samt NJA 1874 s. 308 och 1881 s. 40, i hvilka rättsfall utställare af löpande skuldebref förklarats ej kunna mot sin vilja tillförbindas att mot erbjuden säkerhet för kostnad och skada i anledning af framtida kraf gälda skuldebrefven utan deras återfående eller, hvarom i de två senare rättsfallen det också var tal, utfärda nya handlingar rörande gäldförhållandet; jfr NJA 1877 s. 239 och 1879 s. 80. Se dock äfven SJA III s. 311 och NT 1871 s. 254, där tvärtom det ålades utställare af löpande skuldebref, som påstods vara förkommet, betalningsskyldighet mot säkerhet af borgen i förenämnda afseenden; jfr NT 1865 s. 523.

för den omyndige att njuta sitt fullt ut, fastän skuldebrefvet ej kan återställas[1].

Ett fall af särskildt intresse är bristande förmåga att återgifva inteckning, meddelad åt den omyndige i fast egendom eller fartyg till särskild säkerhet för hans fordran och därför varande af icke löpande natur. Här kunde ju synas att, på sätt ofvan sagts om borgen och annat skuldebref af icke löpande natur, en ej förskylld underlåtenhet att tillhandahålla handlingen borde vara en likgiltig omständighet. Utan innehaf af inteckningen är dock ägaren af den intecknade egendomen icke i tillfälle att få inteckningen dödad och lider därigenom förfång i sin kredit. Till belopp, motsvarande inteckningen, bör han därför och vara befriad från att i egendom redovisa, ända till dess att genom uteblifven förnyelse inteckningen upphört att gälla[2].

Skall förfaren pant gå i afräkning på omyndigs fordran men det uppstår tvist om den förras värde, hafva förmyndarne eller hans rättsägare, hvilka på panten och dess förkommande grunda anspråk, att styrka värdet vid pantsättningen, hvaremot det åligger den omyndige eller hans rättsägare att leda i bevis sådan dess försämring, hvarför de ej innestå och som förty medför nedsättning i deras ersättningsskyldighet. Detta gäller äfven tvister om löpande skuldebref och om storleken af därå verkställda afbetalningar[3]. Väger

---

[1] KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 7 och 14; se dock äfven NJA 1879 s. 80, där, sedan mer än tio förflutit efter det att utställare af löpande skuldebref varit föremål för därpå grundade anspråk, de, då skäl funnos att antaga skuldebrefvets förkommande, dömdes att utan dess återfående gälda dess belopp till den, som i anledning af förkommandet i ersättningsväg fått utgifva detsamma och lagligen bevarat sig i sin sålunda vunna fordringsrätt, och detta af den orsak, att det ej från utställarnes sida visats, att annan hos dem uttagit beloppet eller ock genom kraf eller i annan ordning tryggat sig mot verkningarne af tioårig preskription; jfr NJA 1874 s. 308.

[2] IntLgn § 22, Lag $^{10}/_{5}$ 1901 § 18, NT 1872 s. 193 samt NJA 1894 s. 546 och 1896 s. 139; jfr rörande intecknadt löpande skuldebref NJA 1881 s. 40. Se dock äfven NJA 1881 s. 551, där, utan hänsyn till invändning att i brist på skuldebrefvet inteckningen ej kunde dödas, fastighetsägaren dömdes till betalning, fastän förhållandena i rättsfallet ej erbjödo annan olikhet med dem i de föregående, än att fastighetsägaren ostridigt häftade jämväl personligen för det i det icke löpande skuldebrefvet förskrifna beloppet; jfr åter däremot NJA 1874 s. 308, också afseende fall af dylikt sammanträffande ansvar.

[3] Jfr HB 10 § 1, SJA III s. 311, NJA 1877 s. 239 och 1884 s. 210 samt ofvan s. 249 not. 1, s. 276 not. 1 och s. 276 not. 3—s. 277 not. 1.

det mellan förbindelses löpande eller icke löpande natur, kommer emellertid, om förmyndarne eller hans rättsägare påstå att den varit löpande, sålunda också bevisskyldigheten att principiellt åhvila dem[1].

Alla tvister om säkerhets återställande äro att afgöra i vanlig civil rättegång. Det kan sålunda exempelvis icka tillkomma förmynderskapsdomstolen i denna dess egenskap att méd afseende å delvis träffad slutuppgörelse eller annan omständighet förordna, att säkerheten till viss anpart må upphöra eller utgifvas och till annan åter bestå eller innehållas[2].

VIII. Förmyndares ersättnings- och arfvodesrätt.

Huruvida och i hvad måtto förmyndare har att få sina utlägg ersatta, däröfver afgör, jämlikt reglerna om sysslomannaskap, utläggens ändamålsenlighet samt icke deras nödvändighet eller nytta[3]. I betraktande komma äfven kostnader på räkenskapsföring, årlig och slutlig redovisning samt egendoms omhändertagande och utgifvande vid befattningens till- och afträde. Å andra sidan kunna möjligen kostnader på myndlingens person anses godtgjorda genom nytta, som i sitt hem förmyndaren dragit af den omyndiges biträde[4].

Hvad i ersättningsväg förmyndaren förmenar böra tillkomma honom tillgodoför han sig i sina räkenskaper, årsräkningar och sluträkning; och, om i sin helhet eller dock till nämnda sitt innehåll den sistnämnda godkännes eller dock ej i laga tid klandras, har han därtill vunnit en ostridig rätt. Till hinder är icke, att sluträkningen utvisar ett saldo för-

[1] Jfr NT 1865 s. 523 och 1871 s. 254 samt ofvan s. 276 not. 2 och s. 277 not. 2.

[2] Jfr ÄB 23 §§ 3 och 4 samt ofvan s. 162 not. 5 och s. 225 not. 2.

[3] HB 18 § 5, jfrd med JB 9 § 8 och 11 § 1 samt HB 11 § 3 och 12 § 8. KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 40 hos Schmedeman s. 583 gaf närmare föreskrifter rörande de vanligaste förvaltningskostnaderna. Ersättningsrätt förklarades nämligen tillkomma förmyndare för "skälige Löningar åt the Betiente samt kost och Resepenningar åt them sielfwe och them som uti theras högnödige ärender blifwa brukade"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 31 § 1, 1692 och 1694 kap. 29 § 1 samt 1713 och 1717 kap. 30 § 1. Se ock KD $^{16}/_{12}$ 1676, $^{20}/_{12}$ 1681, $^{12}/_{2}$ 1687 samt $^{26}/_{10}$ och $^{2}/_{6}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 144, 241 och 276.

[4] LgSt §§ 18—20, jfrda med Ros. Lgfslgt GB 15, Stockholms RRtts Dom $^{27}/_{10}$ 1794 hos Flintberg II s. 373—374 och Band III s. 139 not. 3—s. 140 not. 3.

myndaren till godo och sålunda tillägger denne fordran hos myndlingen. Å andra sidan är förmyndaren i tillfälle att utan sammanhang med sluträkningen och efter fatalietiden för dess klandrande framkomma med sina ersättningspåståenden. Han är endast underkastad stadgandena om den allmänna tioåriga preskriptionen — för öfrigt med det lämpande, att tiden börjar att löpa först från dagen, då han upphörde att vara förmyndare. Att vid tvist bestridda ersättningsanspråk skola styrkas, är självklart[1].

Befogadt kan det icke anses vara, att för besvär, som förmyndaren för sin person haft, han tillgodoför sig godtgörelse i form af omkostnader på förvaltningen. Förhållandet ändrar sig icke, därför att anledning kunnat vara att anlita tredje man och fråga varit om åtgärd, som kräft fackinsikter, af hvilka förmyndaren själf varit i besittning. Så framt denne i egen person åtgjort det nödvändiga, är han i ersättningsväg hänvisad på sin arfvodesrätt[2]. Ej heller äger förmyndare anspråk på ersättning för oförvållad skada, som under verksamhet i den omyndiges intresse han ådrager sig. För laga kostnadsanspråk torde han däremot njuta till godo retentionsrätt i sådan den omyndiges lösa egendom, som föranledt kostnaderna[3].

Med afseende å förmyndares arfvodesrätt har det förordnats: »Den förmynderskap väl och troligen förestått; njute den lön och vedergällning, som Rätten pröfvar skälig, utan han sig annorledes åtnöja låter»[4]. Arfvode pläga förmyndare, på sätt förut nämnts om ersättningsanspråk, tillgodoföra sig i sina räkenskaper samt års- och sluträkningar; och för sådant fall länder hvad om sagde anspråk anmärkts till iakttagande. Men äfven eljes äga de för de senares del nyss utvecklade rättsreglerna tillämplighet[5].

Lagstiftarne hafva emellertid tydligen förutsatt, att, där ej efter förmynderskapets upphörande det i saken träffades

---

[1] Jfr KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 1—8, SJA XXV s. 515 och XXX s. 62 samt ofvan s. 138 not. 5, s. 162 not. 2, s. 218 not. 3—s. 219 not. 2, s. 220 not. 1 och 5 och s. 225 not. 1—s. 232 not. 2.

[2] Jfr nedan s. 280 not. 5—6 och s. 281 not. 1.

[3] Jfr HB 12 § 8 och 17 § 3, KF $^{6}/_{10}$ 1848 samt ofvan s. 275 not. 3.

[4] ÄB 23 § 5.

[5] Jfr SJA XXV s. 515 och XXVII s. 265 samt ofvan s. 279 not. 1 och 3.

uppgörelse mellan förmyndaren och den omyndige, dennes målsman eller rättsägare, domstolen städse skulle afgöra om en afgående förmyndares arfvode[1]. Det göres ju ock en vädjan till den senare att afstå därifrån[2]. Begär han arfvode, har han dock rätt därtill, och i tidens lopp har det blifvit allt ovanligare, att han ej begagnar sig däraf. Vederbörande domstol tillhör det åter att allenast vid tvist träffa afgörande om arfvodets storlek — något, som då visserligen regelrätt sker genom dom öfver en från den omyndiges sida instämd klandertalan mot erhållen sluträkning[3]. Härvid borde i första hand det ses till den möda, som uppdraget vållat förmyndaren, och till den omtanke, som han ådagalagt vid dess handhafvande. En anvisning härpå ligger däri, att förmyndarens arfvodesrätt ställts i beroende däraf, att han förmynderskapet »väl och troligen förestått»[4]. Närmast öfverensstämmande med lagen vore ock, att, antingen för år[5] eller för hela förvaltningstiden[6], domstolen med hufvudsaklig hänsyn till nämnda omständigheter fastställde arfvodets storlek. För hvarje fall förutsätter arfvodesrätt förmögenhetsförvaltning. Fråga därom förfaller alltså, då omyndig saknat egendom eller dock förmyndare icke haft sådan om händer[7]. Det gäller exempelvis en förmyndare, som haft medförmyndare, hvilka på grund af förmynderskapets delning ensamme bestridt förvaltningen[8]. Likgiltigt skulle åter vara, att på grund af släktskap eller frivilligt medgifvande förmynderskapet tillträdts, att arfvodet ej kan utgå utan minskning af den omyndiges kapitaltillgång, eller att förvaltningen i allmänhet utfallit illa[9]. Så till vida har dock lagen tillåtit, att hänsyn tages till mindre tillfredsställande resultat af förvaltningen, som, därest orsaken varit dess svikliga eller försumliga handhafvande, arfvode förutsatts ej böra gäldas[10].

---

[1] Jfr ÄB 23 § 3, LgK 1818 ÄB 16 § 19 samt ofvan s. 232 not. 2 och s. 279 not. 4.

[2] Jfr ofvan s. 279 not. 4.

[3] Jfr LgK 1826 ÄB 15 § 19, LgB ÄB 13 § 21 och ofvan s. 279 not. 5.

[4] Jfr ofvan s. 279 not. 4.

[5] SJA XXVII s. 265 och XXX s. 62.

[6] SJA XXVII s. 556 och NJA 1888 s. 184.

[7] SJA XXVII s. 265 och XXX s. 62.

[8] NJA 1888 s. 184.

[9] Se däremot för äldre tider nedan s. 281 not. 1.

[10] Jfr LgK 1826 ÄB 15 § 19, LgB ÄB 13 § 21 samt ofvan s. 279 not. 4 och s. 280 not. 4 och nedan s. 281 not. 1.

Häri kan möjligen sökas en förklaring till att, i öfverensstämmelse med äldre rätt, arfvodet i allmänhet utgår i vissa procent på hvarje års afkastning, nämligen fem procent, och att, allenast då på grund af förmynderskapets besvärlighet och inkomsternas ringhet ett dylikt förfaringssätt synes bereda förmyndaren alltför litet i ersättning för hans möda, ett annat väljes[1]. Beräknas arfvodet i procent på afkastningen,

[1] KD $^{10}/_{3}$ 1801 i BLgs I s. 95 och SJA XXV s. 515, jfrda med NJA 1888 s. 184 och ofvan s. 280 not. 5—6. — Från början synes, alldeles såsom i romersk rätt och fortfarande jämväl i flertalet moderna rättssystem, förmyndare endast undantagsvis hafva åtnjutit arfvode jämlikt särskildt förordnande; jfr 1643 års första lagberednings utlåtande hos Wahlberg s. 69. Detta har dock ej visat sig hållbart. Förslagen i början af 1600-talet innehålla sålunda redan bestämmelser om arfvode, hufvudsakligen af den art, att förmyndaren på hvad vid hans afgång egendomen utvisade af förkofran ägde att undfå vissa procent, tjugu eller tio; se Carl IX:s Lgfslg ÄB 5 och Ros. Lgfslgt GB 15, jfrda med KSt $^{25}/_{2}$ 1598 och KB $^{24}/_{10}$ 1682 hos Schmedeman s. 116 och 779—780. Härtill ansluter sig sedermera stadgandet i KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 40 hos Schmedeman s. 583, att förmyndarne skulle för "thet omak som thetta Embetet följer" erhålla "hwar tiugunde penning af alle omyndige barnens åhrliga Räntor och inkomster — — — Dock så at Capital Egendom för thenne Förmyndares lön skull icke angripes, utan aldeles oafkortat förblifwa skal"; jfr 1626 års Adel. Fslg till FmOrdn. § 31, som stadgade ett årligt arfvode af sex procent att till två tredjedelar tillfalla förmyndaren och till en tredjedel förslagets granskningsmän, de s. k. censores eller inspectores. Fslgn till ÄB 1690 kap. 31 §§ 1 och 2 läto åter arfvodesprocenten utgå ej längre med fem utan med tio procent men allenast af "*behållne* räntor och åhrl. inkombster", dock att, fastän regelrätt hufvudstolen ej finge anlitas till bestridande af arfvode, så kunde få ske, om efter myndigblifvande den omyndige kunde nära sig med sitt arbete och i mån som han senare förvärfvade egendom. Redan de närmast följande förslagen hänsköto dock frågan i hela dess vidd till domstolen att afgöra med fäst afseende å "Sterbhusetz wilkor" och förmyndarens "hafde omak", — —, "doch att HufvudStolen intet utan dess wichtigare skiäl angrijpes, och att det noga ansees, antingen han för skyllskapen skull dertill warit förbunden eller det elliest sielfwilligt efterstådt eller och om han utan någon sin skyldigheet af rätten thertill blifwit förordnat"; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 29 § 1 samt 1713 och 1717 kap. 30 § 1. Fränders saknad af arfvodesrätt finnes också förordad i Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 31 § 2 hos Nilsson s. 283. Sådant stadgandet i ämnet nu lyder i ÄB 23 § 5, återfinnes i hufvudsak det redan i Fslgn till ÄB 1723 kap. 28 § 5; jfr ibid. 1726 kap. 25 § 5 och 1730 kap. 23 § 5. LgK 1818 ÄB 16 § 19, 1826 ÄB 15 § 19 och LgB ÄB 13 § 21 föreslogo till sist "sjettedelen af den omyndiges årliga räntor och inkomster", dock att domstolen kunde såväl gå därunder som därutöfver — det senare enligt det förstnämnda förslaget, om "förmyndaren, genom synnerlig möda och omsorg, ökat den omyndigas tillgångar och — han af den — utsatta andelen i räntorne skälig wedergällning — ej njutit", och enligt de två andra förslagen, om "han ej haft sådan ränta eller inkomst, att" arfvode efter först här ofvan fastställda beräkningsgrund mot hans "möda swarar".

är denna senare att bestämma på samma sätt som vid uttagandet af arfvode åt gode män[1]. Det saknas allenast motsvarighet till hvad för detta senare fall anmärkts om afdrag för förmyndararfvode[2]. Uppenbarligen böra emellertid, då förmyndaren genom annan delvis utfört hvad i egenskap af förmyndare ålegat honom, afdrag ske, fastän visserligen icke på afkastningen utan på själfva arfvodesprocenten. Exempel erbjuder anlitande af banks notariatafdelning för uppbärande af räntor på lån och af utdelningar på värdepapper samt för inköp af dessa senare. Såsom förvaltningskostnad afgår åter på afkastningen arfvode för sådant arbete, som förmyndaren själf hvarken utfört eller kan anses hafva bort utföra[3]. Nämnda arfvodesprocent, för flertalet fall ej uppgående till afsevärdt belopp, kan vid stora förmynderskap dock lätt springa i höjden. Är då arbetet jämförelsevis ringa, står det naturligen i domstolens makt att underkasta beloppet en skälig nedsättning — bland annat genom jämkning i själfva arfvodesprocenten. Särskildt skall anledning därtill yppa sig, då i hufvudsak det förelegat en penningförvaltning[4]. Slutligen hafva möjligen med afseende å vissa tillgångar de, från hvilka de härröra, träffat bestämmelser om arfvodets storlek, grunderna för dess beräknande och sättet för dess utgående[5].

Sällan lär det ifrågakomma, att på grund af sviklig eller försumlig förvaltning det frånkännes förmyndare arfvodesrätt. För hvarje fall är tydligen det därtill icke tillräckligt, att på grund af någon sin åtgärd eller underlåtenhet förmyndare dömts att i visst afseende hålla den omyndige skadeslös. Det måste ses till förvaltningen i dess helhet[6]. Däremot har stundom arfvodesrätten ställts i samband med förmyndares ränteberäkning och ersättningsrätt för hafda utlägg, så att, allteftersom förmyndaren i det ena eller det andra afseendet gjort eller icke gjort sin fulla rätt gällande, det visats mindre eller större benägenhet att i de öfriga tillmötesgå hans fram-

[1] Jfr NJA 1888 s. 184, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 14 och 87 samt ofvan s. 137 not. 3—s. 138 not. 2; se dock äfven LgK 1818 ÄB 16 § 19, 1826 ÄB 15 § 19, LgB ÄB 13 § 21 och ofvan s. 281 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 138 not. 1.

[3] Jfr NJA 1888 s. 184 samt ofvan s. 183 not. 3 och s. 278 not. 3.

[4] Jfr ofvan s. 281 not. 1 in fine.

[5] Jfr ofvan s. 184 not. 3—s. 186 not. 2.

[6] Jfr LgK 1826 ÄB 15 § 19, LgB ÄB 13 § 21 och SJA XXVII s. 556.

ställda anspråk[1]. Hvad angår arfvodet, kan väl ej heller det härpå vara något att anmärka, så framt domstolen begagnar sin fria pröfningsrätt för att efter omständigheterna sätta det till högre eller lägre belopp eller procent. Att på grunder af antydda art frånkänna förmyndare arfvode, därtill gifver åter lagen icke befogenhet[2]. Å andra sidan är också oegentligt, att, såsom dock allmänt sker, arfvodesprocent beräknas på ränta, som förmyndaren har att erlägga i anledning däraf, att han begagnat sin ställning till att såsom gäldenär tillgodogöra sig myndlingens penningmedel[3].

Det har redan anmärkts, att, då förmynderskaps upphörande ej omedelbart åtföljes af egendomens utgifvande, arfvode kan komma att fortfarande beräknas. Därtill hör dock tydligen, att nämnda dröjsmål ej ligger förmyndaren till last. Antingen skola parterna vara i saken ense eller på den redovisningsberättigades sida hinder möta för egendomens mottagande. Till sist skall förvaltningen verkligen fortsättas, så att icke förmyndaren inskränker sig till att ägna det omhänderhafda sådan nödtorftig vård, som förekommer vid inlag[4].

Skulle arfvode eller utlägg ej år från år hafva påförts myndlingen under deras omedelbara uttagande men sedermera anspråk i dessa delar framställas, äger förmyndaren att å de tillerkända beloppen åtnjuta ej blott ränta från respektive kalenderårets utgång och utläggets verkställande utan äfven sedermera för hvarje kalenderår ränta på ränta, allt efter fem procent[5]. Å andra sidan ägna sig arfvodes- och utläggsposter i årsäkningarne till att bilda uppslag för tvister om påföringarnes rättmätighet redan under bestående förmynderskap[6].

---

[1] Jfr SJA XXV s. 515, NT 1865 s. 550 och 1868 s. 421 samt ofvan s. 255 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 229 not. 3, s. 255 not. 2 och s. 279 not. 4—s. 282 not. 6.

[3] SJA XXV s. 515 och XXVII s. 556.

[4] Jfr SJA XXX s. 62 och ofvan s. 164 not. 3.

[5] Jfr KD $^{10}/_{3}$ 1801 i BLgs I s. 95, Lag om handelsbolag och enkla bolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 14 samt ofvan s. 213—215 och s. 253 not. 2—s. 259 not. 2.

[6] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12 och ofvan s. 118 not. 2—s. 119 not. 5.

Sjunde Kapitlet.

Förmynderskap af flera.

»Äro», säger lagen, »flera förmyndare än en och vilja de dela förvaltningen sig emellan; tage därtill Domarens bifall och göre sedan hvar för sig redo och räkenskap. Hafva de barnagodset under samnad hand; svare de då lika för förvaltningen och uppfylle all skada, där den omyndige något därigenom lidit; dock vare den ene ej skyldig att umgälla den andras brott och förseelse, som han ej förekomma kunnat, eller att betala den del i skadan, som hos den andra kan brista» [1].

Ett flertals förmynderskap är alltså antingen deladt eller utöfvadt under samnad hand. Af stadgandena synes man för öfrigt böra sluta, att förmynderskap under samnad hand ej allenast är det regelrätta utan städse äfven det ursprungliga, att initiativet till en delning är att taga af förmyndarne allena, att därtill måste komma förmynderskapsdomstolens samtycke, att vid dess meddelande domstolen handlar i full frihet, att, hvad än af delning faktiskt må förekomma utan sådant samtycke, rättsförhållandet är att bedöma enligt reglerna för förmynderskap under samnad hand, att allenast själfva förmögenhetsförvaltningen kan blifva föremål för laga delning, och att förmynderskapets anordnande på det ena eller det andra sättet ej föranleder skiljaktigheter annat än hvad angår redovisnings- och ansvarsskyldigheten [2].

---

[1] ÄB 23 § 5.

[2] Stadgandena i ämnet, först framkommande i Fslgn till ÄB 1692 kap. 27 § 4, hade i nämnda punkter från början delvis en ganska olika affattning; jfr ibid. 1694 kap. 27 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 4. Delad förvaltning framhölls såsom det normala och vidtagande, om företräde däråt gåfves, omedelbart med förmynderskapets tillträde. Visserligen omförmältes ej blott domstolens utan äfven frändernas "wetskap och samtycke", men, såsom det synes, mindre såsom villkor för själfva delningen än såsom en medverkan vid egendomens utskiftande mellan förmyndarne. I ett senare förslag hade det ock uteslutits allt tal om inblandning från domstols och fränders sida; jfr ibid. 1723 kap. 28 § 4. Denna naturliga följd af lagstadgandets föregående redaktion torde just hafva fäst upp-

Allt detta ägnar sig dock visserligen icke att tagas såsom ovillkorliga rättssatser. Det beslut, hvarigenom flera satts till att vara förmyndare, kan från början hafva mellan dem delat förmynderskapet[1]. I allmänhet kommer än vidare förordnande om delning visserligen icke till stånd utan hemställan från förmyndarnes sida. Men det kan ej vara deras ovillkorliga rätt[2]. Ej heller kan det vara domstol förmenadt att af sig själf vidtaga en fördelning i den omyndiges intresse. Kan den entlediga förmyndare, bör den äfven vara i tillfälle att medelst sådan delning i viss mindre måtto begränsa hans befogenhet att råda i den omyndiges angelägenheter. Därigenom ökas ej heller förmyndarens risk, hvarför, i motsats till hvad som gäller för fall af persons förordnande att jämte annan bestrida förmynderskap under samnad hand, beslutet ej heller bör anses gifva den, som därigenom inskränkes i sin behörighet, någon rätt att påyrka sitt fullständiga entledigande. Af det sagda följer, att delning kan ske på hemställan af allenast en förmyndare och trots bestridande af den eller de andra[3].

---

märksamheten på behöfligheten af en ändring i sak och föranledt lagrummets omskrifning till dess nuvarande lydelse; jfr ibid. 1726 kap. 25 § 5 och 1730 kap. 23 § 5. Gällande rätts affattning var bibehållen hos LgK 1818 ÄB 16 § 3, 1826 ÄB 15 § 3 och LgB ÄB 13 § 3.

[1] Jfr ofvan s. 284 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 11 not. 2—6 och nedan s. 292 not. 6—7; se däremot förslag i HDns Granskning af Allm. Civ. Lag s. 92 och af v. Koch hos LgB ÄB Prot. s. 110, af den senare under förutsättning af solidariskt ansvar vid odelad förvaltning.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 11 samt ofvan s. 81 not. 3 och s. 85 not. 3—s. 86 not. 1. — Under närvarande förhållanden är det naturligen förmynderskapsdomstolen och ej domhafvanden allena, som äger att lagligen förordna om delningen; se dock NJA 1891 s. 4. Visserligen talas det i ÄB 23 § 5 om "Domarens bifall". Men på samma sätt ålägger ÄB 22 § 3 och JB 4 § 8 förmyndare att till afhändelse af omyndigs fasta egendom inhämta "Domarens samtycke", utan att nu för tiden det ifrågasättes, att på landet domhafvanden skulle äga att i stället för domstolen förordna i saken. Ursprungligen gafs dock i ej mindre ÄB 22 § 3 än äfven ÄB 23 § 5 uttrycklig anvisning på "Rätten"; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 28 §§ 3 och 4, 1692 och 1694 kap. 26 §§ 2 och 3 samt 27 § 4 och 1713 och 1717 kap. 27 §§ 2 och 3 samt 28 § 4. Antagligen på grund af sakliga skäl har därefter ibid. 1723 kap. 26 § 3 det lämnats åt domaren att samtycka till fastighetshandel, jämte det att i samma förslags kap. 28 § 4 det borttagits föreskrift om utverkande af samtycke till förmynderskaps delning; jfr ofvan s. 284 not. 2. I båda afseendena angåfvo därpå följande förslag domaren såsom behörig myndighet; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 24 § 3 och 25 § 5 samt 1730 kap. 22 § 3 och kap. 23 § 5.

Föräldrarätten grundlägger ej heller här någon rätt att sätta lagens bestämmelser ur kraft. Till den del som förordnanden, genom hvilka föräldrar tillsatt flera förmyndare, i förevarande afseende innefatta bestämmelser, hindra de alltså ej domstolen att efter sitt fria skön besluta i saken eller lända utan bekräftelse från dess sida till efterrättelse. Men däremot hafva ej mindre förmyndare än domstol att beakta sådana föreskrifter, som i egenskap af villkor knutits till rättshandel, hvarigenom det åt den omyndige tillagts egendom. I samma mån som omyndigs fångesman kan hafva förordnat att den af honom öfverlåtna egendomen skall förvaltas genom kurator, kan han hafva betingat sig, att förvaltningen skall tillkomma en af flera förmyndare eller ock tvärtom besörjas af förmyndare under samnad hand — allt detta med eller utan meddelande af ytterligare föreskrifter och förbehåll med afseende å förvaltningens utöfvande. Lagen kan ju göra bestämmelserna overksamma. Men, så framt detta icke är händelsen, tjäna de till efterlefnad vid sidan af hvad, som gäller om förvaltningen i öfrigt. Det kan ju dock visserligen hända, att förmynderskapsdomstolen ej vill vidtaga nödig åtgärd för deras genomförande eller genom något sitt beslut härför reser särskildt hinder. I sådant fall utsättes dock rättshandeln för faran att på vederbörandes klander uppdömas; och härtill skall domstolen naturligen ej gärna låna sig, utan att andra den omyndiges intressen synas påkalla det. Mestadels rör det sig här om benefik rättshandel till den omyndiges förmån. Men intet hindrar, att den kan vara i formen onerös, blott att vid dess afslutande den omyndige varit företrädd af laga målsman, som ej kan anses hafva haft eget intresse i saken[1].

Förvaltar enligt förmyndarnes uttryckliga eller tysta öfverenskommelse en af dem viss egendom, har, i brist på domstolens stadfästelse, han för egendomen ställning af de öfrigas syssloman. Detta kan verka äfven utöfver deras inbördes rättsförhållanden. Innehafvet ålägger bland annat förvaltaren i första hand vårdnadsplikt och nedsätter förmyndarne emellan de öfrigas ansvar för inträffad skada till subsidiärt. Men särskildt på denna punkt — en af de två, där lagen skiljer mellan ett odeladt och ett med domstols samtycke de-

[1] Jfr ofvan s. 45 not. 2—3 och s. 184 not. 3—s. 186 not. 2.

ladt förmynderskap — har dessutom, såsom åtskilliga rättsfall utvisa, praxis tillagt verkan åt förenämnda slags egenvilliga delning äfven i förhållande till den omyndige[1].

Moders rätt att efter omgifte behålla barnen hos sig ger exempel på att den personliga vårdnaden kan hafva utsöndrats från öfriga ett förmynderskap åtföljande uppgifter. Detta är dock icke en delning af förmynderskap, enär modern ej längre är förmyndare[2]. Men intet hindrar, att, där flera förmyndare till namnet finnas, domstolen betror en af dem särskildt med barnavården. Huruvida densamma därjämte uppdelar förmögenhetsförvaltningen eller icke, är en sak för sig. Ej heller kan lagen anses stå i vägen för en delning, hvarigenom, utan att rubba den samfällda förvaltningen, domstolen i visst eller vissa därmed ej sammanhörande afseenden särskildt betror en eller några af förmyndarne att såsom målsmän, med de öfrigas uteslutande, i rättsärende företräda och handla för den omyndige. För visst fall är en sådan delning ej heller så alldeles ovanlig. Skall rättsärende företagas mellan förmyndare och myndling, kan ju nämligen det förordnas särskild kurator att därvid företräda den omyndige[3]. Äro förmyndarne flera och det gäller att ordna ett rättsförhållande till allenast en af dem, behöfver åter icke en utomstående anlitas. Väl kunna icke rättsligen, såsom dock stundom faktiskt sker, de öfriga förmyndarne utan vidare handla för den omyndige, låt vara att förberedelsevis förmyndarne afslutat en öfverenskommelse i ämnet[4]. Men vinna efter ansökan de förmynderskapsdomstolens bifall till sådan sin öfverenskommelse, äger hvad därefter sker af rättshandel laga verkan. Lika anordningar kunna träffas för att möjliggöra rättsärenden mellan ett flertal myndlingar. I båda dessa fall handlar det om ett uppdrag, som är ej blott tillfälligt utan äfven till innehållet begränsadt. Af denna senare karaktär kan domstolens beslut vara, äfven då det gäller annat än målsmanskap. Förvaltningen kan delas, så att allenast viss egendom lämnas åt särskild förmyndare men i öfrigt det råder förvaltning under samnad hand[5].

[1] Jfr nedan s. 288 not. 2—3, s. 292 not. 6—s. 293 not. 1, s. 298 not. 1—3 och s. 300 not. 6.

[2] ÄB 20 § 2; jfr ofvan s. 73 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 3.

[4] Jfr Calonius ($19/_2$ 1794) III s. 305 samt ofvan s. 208 not. 3 och nedan s. 293 not. 3.

[5] Jfr ofvan s. 286 not. 1.

I sin behandling af det delade och det odelade förmynderskapets verkningar angifver lagen redovisnings- och ansvarsskyldigheten såsom två sidor af samma sak. Där förmynderskap delats med domstols samtycke, skall hvar för sig göra »redo och räkenskap». Det underförstås därvid, att såsom förmyndare den ena ej häftar för hvad jämlikt delningen den eller de andra hafva att förvalta. Å andra sidan har det ansetts självklart, att, då domstol ej meddelat beslut om delning, förmyndare i formen hafva att gemensamt fullgöra stadgad redovisningsskyldighet, såväl terminlig som äfven slutlig. Hvad, som åter ansetts vara af nöden att närmare bestämma, är, huru vid myndlingen öfvergången skada det ställer sig med ersättningsskyldigheten för dem, som på nämnda sätt utöfva förmynderskap under samnad hand.

Redan i det föregående har det påpekats hvad, som är att iakttaga rörande afläggande af årsräkning och sluträkning, allteftersom förmynderskap är deladt eller odeladt[1]. Det må allenast tilläggas, att räknings afgifvande äfven kan ske genom fullmäktig, hvarför ock, då enligt lag förmynderskapet är odeladt, en af förmyndarne kan handla jämväl för de öfriga enligt dessas laga bemyndigande under räkningens uppsättande, undertecknande och afgifvande i eget och medförmyndarnes namn. Så till vida kan alltså äfven här privat öfverenskommelse och delning mellan förmyndarne öfva sin verkan[2]. Än vidare är så händelsen med åtskilligt annat, som behandlats i sammanhang med förmyndares förvaltning, exempelvis förmyndares arfvodes- och ersättningsrätt. Arfvode bör utgå i mån af nedlagt arbete i den omyndiges intresse och ersättning kan naturligen kräfvas allenast af den, som haft utgifter för den senare[3].

Ett ämne, hvarom lagen i sina bestämmelser om ett flertal förmyndare icke uttalat sig, är själfva verksamhetens utöfvande. Detsamma är dock en af de två hufvudpunkter, i hvilka en närmare utredning kräfves. Den andra är åter

---

[1] Jfr ofvan s. 113 not. 3, s. 219 not. 3 och s. 221 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 287 not. 1.

[3] Jfr HB 18 § 5 samt ofvan s. 280 not. 7—8 och s. 287 not. 1. — Se för öfrigt beträffande förmynderskap af flera hvad ofvan s. 166 not. 3—4 och s. 236 not. 4 sagts respektive om redovisning vid växling i förmyndarnes personer och om forum vid deras instämmande i redovisningsväg.

frågan om ansvarsskyldigheten. Helt naturligt bereder härvid förmynderskap under samnad hand de största svårigheterna. De två frågorna blifva, i öfverensstämmelse med lagens anvisningar, hufvudsakligen att dryfta med hänsyn till en delad eller odelad förmögenhetsförvaltning, fastän visserligen äfven i hvad förvaltningen föranleder ett den omyndiges företrädande gent emot tredje man[1].

I. Verksamhetens utöfvande.

I förmynderskaps delning jämlikt domstols beslut ligger, att hvarje förmyndare äger att inom det honom särskildt anvisade området handla, såsom om han ensam vore förmyndare. Däraf följa åter verkningar åt olika håll. Den ifrågavarande förmyndaren är i tillfälle att rörande hvad han sålunda har under sin enskilda vård aftala med sina medförmyndare. Härvid hafva de ej annan ställning än hvilken som helst tredje man[2]. Å andra sidan tillhör det dem icke att inblanda sig i hans utöfvande af vårdnaden. Liksom annan utomstående kunna de emellertid anmälningsvis påkalla sådana förmynderskapsdomstolens åtgärder som entledigande, åläggande att ställa säkerhet eller persons förordnande att utföra rättstvist; och det säger sig självt, att, ehuru rättsligen domstolen är befogad att afvisa anmälan såsom framställd af obehörig person, den i den eller de anmälandes egenskap af medförmyndare skall finna särskild anledning att underkasta hemställan en allvarlig pröfning. Utväg att däråt lämna sitt bifall har domstolen alltid i sin behörighet att af egen drift besluta den ena eller den andra åtgärdens vidtagande[3]. Det är på sådant sätt, som, då barnavården särskildt anförtrotts åt en af flera förmyndare, de öfriga hafva möjlighet att öfva en viss kontroll på den förres besörjande af sitt uppdrag. Någon skyldighet härutinnan hafva de dock icke och ej heller äga de att i vanlig

[1] Jfr ofvan s. 287 not. 2—5.

[2] Jfr ofvan s. 206 not. 2 och nedan s. 311 not. 1—2. Hinder finnes ej heller, att i rättstvist förmyndare, hvar mot annan, utföra stridiga rättsanspråk, den ena för egen räkning och den andre för den omyndige inom området för sin förvaltningsbefogenhet; jfr NJA 1892 s. 553 och ofvan s. 251 not. 1.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 11 och 12 samt ofvan s. 148 not. 3.

rättegång instämma sin medförmyndare under yrkande, att barnen må fråntagas honom[1].

En särskild fråga är, huru det ställer sig, då, såsom ju lätt kan hända, det yppar sig ärende, som faller inom flera förmyndares förvaltningsområden och förty kräfver ett deras endräktiga uppträdande, men sådant ej kan uppnås. Det låge ju nära till hands att för sådan händelse låta förmynderskapsdomstolen afgöra. Enligt de allmänna grunderna för förmynderskapsförvaltningen kan domstolen dock icke bringa hjälp på annat sätt än genom ett beslut om entledigande. Eljes stannar det åter därvid, att icke något kan företagas[2]. Regeln gäller äfven vid delning af den art, att barnavården anförtrotts åt viss förmyndare ensam. Endast så till vida består undantag, som det ej kan vara den senare mera än annan vårdare förmenadt att i vanlig rättstvist kräfva sin medförmyndare på behöfliga bidrag till barnens underhåll och uppfostran samt på nödiga förskotters utbetalande för ändamålet[3].

Hvad i fall af deladt förmynderskap anförts i fråga om ärenden, berörande flera förvaltnings- eller vårdnadsområden, gäller allmänt förmynderskap under samnad hand. Lika så litet som vid olika meningar saken kan hänskjutas under förmynderskapsdomstolen, finner den sin lösning genom ett pluralitetsbeslut. Det är af nöden ett gemensamt handlande eller dock ett handlande efter gemensam öfverenskommelse. En sådan kan dock anses ligga äfven i förvaltningens allmänna gång och karaktär. Är med afseende däråd det fråga om en åtgärd af löpande natur som därtill ej tål uppskof, kan det ej räknas förmyndare till last, att han vidtager densamma. Visa sig därefter skäl vara till skadeståndspåstående, bör det afse förvaltningens hela läggning och öfvergå samtliga förmyndarne. Naturligen ställer sig dock saken visserligen annorlunda, om vederbörande förmyndare vet sig handla mot de öfrigas, ens eller fleras vilja[4]. Förhindras kan han ju åter icke att på sin risk förfoga öfver hvad han för ögonblicket har under sin uteslutande rådighet.

---

[1] Se däremot för det fall, att barnens vårdnad och förmynderskapet äro delade på olika händer, Band III s. 53 not. 1 och s. 148 not. 6.

[2] Jfr ofvan s. 8 not. 5 och s. 181 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 178 not. 4.

[4] Jfr Lag om handelsbolag och enkla bolag $^{28}/_{6}$ 1895 §§ 5 och 48.

Det sagda afser rena förvaltningsakter, d. v. s. sådana, som ej bestå i rättsärenders företagande i förhållande till tredje man. För att åtgärd af denna senare natur skall hafva bindande verkan för den omyndige, måste förmyndare under samnad hand däri alla deltaga, det må gälla aftal, ensidig rättshandel eller rättstvists väckande och utförande[1]. På samma sätt skall ensidig rättshandling mot den omyndige hafva till föremål samtliga förmyndarne, hvadan ock stämning på den omyndige är att delgifva dem alla[2].

God tro kan dock på öfligt sätt åberopas af tredje man. För att vid förvärf af lös egendom den skall vara till nytta, skall dock förmyndarens medkontrahent kunna säga sig hafva trott, att egendomen tillhörde förmyndaren och icke den omyndige. Han kan ej åberopa sin okunnighet därom, att det funnits flera förmyndare. God tro kan dock komma i betraktande äfven på annat sätt samt utan inskränkning till förvärf af lös egendom och under beredande af fullt rättsskydd till det fångna, nämligen enligt reglerna för fullmaktsförhållanden. Skall för den omyndiges räkning något företagas i förhållande till tredje man, kan nämligen detta också utföras enligt fullmakt, lydande på en af förmyndarne eller ock på annan person. Där rättsärendet är af sådan natur att fullmakten måste hafva viss form, länder detta visserligen till efterrättelse. Men eljes är en öfverenskommelse mellan förmyndarne tillräcklig, blott att densamma kan anses innefatta ej blott bestämmelse om hvad, som skall ske, utan äfven viss eller vissa förmyndares bemyndigande att sörja därför. Har det nu bibragts tredje man kännedom om en sådan öfverenskommelse men dess frånträdande af en eller annan förmyndare ej delgifvits honom eller eljes kommit till hans kunskap, bör han visserligen njuta full trygghet i hvad han sålunda i god tro vunnit[3].

Öfverenskommelse af nämnda natur lär också få anses ligga

[1] NT 1868 s. 717; jfr NT 1877 s. 557, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 9 mom. 1 och KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 11 mom. 1, KkLgn § 66 och Lag ang. handelsregister, firma och prokura $^{13}/_{7}$ 1887 § 26.

[2] Se däremot rörande delgifning af stämning å konkursbo, bolag, förening, annat samfund, stiftelse eller inrättning RB 11 §§ 14 och 15.

[3] Jfr JB 1 § 2 och 10 § 1, HB 11 § 4, 12 § 4 samt 18 §§ 1—4 och Band II s. 27 not. 5—s. 28 not. 1, s. 246 not. 2—s. 247 not. 1, s. 249 not. 1—s. 250 not. 2, s. 256 not. 3—s. 258 not. 3 och s. 270 not. 4.

i en förmyndarne emellan verkställd delning af förvaltningen och förty en sådan äfven i nämnda afseende hafva rättslig betydelse[1]. Bortsedt från hvad som nyss anmärkts om tredje mans goda tro, ligger åter i fullmaktsförhållande, att, så länge lagligen det består förmynderskap under samnad hand, hvar särskild förmyndare kan när som helst ensidigt häfva den ingångna öfverenskommelsen och sålunda göra densamma för framtiden overksam[2]. Om på grund däraf det redan inledts ett visst förfarande, har dock, åtminstone då fråga varit om rättstvists utförande, det ej ansetts tillkomma en förmyndare att hindra de öfriga från sakens fullföljd genom sitt tillbakadrädande[3]. Detta skulle väl då gälla, äfven om de, som drogo sig tillbaka, voro flera än de, som vidblefvo öfverenskommelsen och saken[4].

Ett ej ovanligt sätt att dela förvaltning är, att, sedan all den omyndiges egendom förvandlats i penningar, förmyndarne skifta dessa sig emellan i lika lotter. Utverkas härtill domstolens samtycke, är däremot ej något att erinra. Sedt från förmyndarnes synpunkt, är förfarandet billigt redan af den grund, att egendomens uppdelning efter hufvudtalet betyder en lika fördelning af ansvaret[5]. Emellertid synes det föresväfva ej blott förmyndare utan äfven domstolar, att, huru än förvaltningen är ordnad, det funnes rätt för de förra att såsom den omyndiges försträckningstagare i nämnda ordning bereda sig lika förmåner[6]. Allra minst den senare men ej heller den förra synpunkten äro emellertid befogade, så framt de föranleda ett bortseende från myndlingens högre stående intresse[7]. Äfven vid förmynderskap under samnad hand är ifrågavarande fördelning emellertid ytterst gängse[8] och finnes stundom, i strid mot lagen, lagd till grund för förmyndarnes ansvarsskyldighet i detta senare slags förvaltning. Det har till och med skett i sådana fall, i hvilka fördelningen ej kom-

[1] Jfr ofvan s. 287 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 291 not. 1 och 3.

[3] NJA 1890 s. 33; jfr NJA 1889 s. 220.

[4] Jfr NJA 1889 s. 220 samt ofvan s. 290 not. 2 och 4.

[5] Jfr NJA 1892 s. 553.

[6] Jfr NJA 1877 s. 51 och 1895 s. 270 samt ofvan s. 285 not. 2 och nedan s. 299 not. 2.

[7] Jfr nedan s. 293 not. 4.

[8] Jfr KD $^{14}/_{9}$ 1848 i BHdb 1883 s. 186 och NJA 1891 s. 149.

mit till stånd eller dock ej bevisligen gjort det. Utgående från det berättigade och normala i fördelningens åvägabringande, har man nämligen förbytt den förmenta rättigheten till en förpliktelse och därpå byggt ett domslut, oberoende af de faktiska omständigheterna[1].

Ej sällan händer det äfven, att utan erhållet samtycke af domstolen en af förmyndarne ensam öfvertager all egendomens förvaltning[2]. Mot hvad, som så sker enligt privat öfverenskommelse, är ej heller något att anmärka, blott att det fasthålles, att ansvarsreglerna för fall af förmynderskap under samnad hand ej lida någon ändring. Särskildt måste det vara utan all betydelse, att den, som sålunda faktiskt förfogar öfver myndlingens medel, af dessa lämnar försträckningar till den eller de andra förmyndarne. Ty dylika åtgärder äro rättsligen utan laga verkan och innebära ej mera än en öfverflyttning af besittning[3].

Till ett förmynderskap under samnad hand hör principiellt, att förmyndarne ej låta någon del af den omyndiges egendom komma under den enes eller den andres fria rådighet. Endast därigenom att den förblifver under allas gemensamma, uppstår den ytterligare säkerhet, som just är ändamålet med ifrågavarande slags förmynderskap. Då det handlas häremot, föreligger alltså redan pliktförsummelse med åtföljande skyldighet att ersätta skada, som af förfarandet blir en följd. Utvägar till uppfyllandet af de med förmynderskapet förbundna förpliktelserna saknas ej heller. Fråga är ju egentligen om penningmedel och värdehandlingar af löpande natur. För deras del stå till buds nedsättning i bank och, hvad angår nämnda värdehandlingar, deras omskrifning på den omyndiges person, så framt gäldenärens samtycke till åtgärden står att vinna och densamma af förmyndarne föredrages framför nämnda slags nedsättning. Beträffande räntor och andra under förmynderskapet inflytande inkomster i kapital eller afkastning vore åter endast att fasthålla därvid, att inbetalningarne ej vore att betrakta såsom lagligen fullgjorda, så framt det ej skedde mot kvitton, utgifna af samtliga förmyndarne[4].

---

[1] Jfr nedan s. 300 not. 6.

[2] Jfr NJA 1876 s. 351 och 1893 s. 125.

[3] Jfr SJA XXV s. 515, NJA 1895 s. 270 och ofvan s. 287 not. 4—5.

[4] Jfr ofvan s. 8 not. 5, s. 11 not. 3—4, s. 181 not. 1—2 och s. 204 not. 1.

II. Ansvarsskyldigheten.

Är enligt domstols beslut förmynderskapet deladt, kan hvad, som sker inom den ena förmyndarens verksamhetsområde, ej föra med sig ansvar för den eller de andra annat än enligt reglerna för skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska rättsförhållanden. Detta gäller således äfven vid en i nämnda ordning delad förmögenhetsförvaltning [1].

I mån som förvaltning ej delats genom domstols beslut samt förty det består ett förmynderskap under samnad hand, skola åter, såsom det heter, förmyndarne svara »lika för förvaltningen» och uppfylla »all skada, där den omyndige något därigenom lidit». Sin närmare bestämning har ordet »lika» fått genom det senare förordnandet, att den ena ej är skyldig »att betala den del i skadan, som hos den andra kan brista» [2]. Då för skada, förorsakad af ett flertal i utomobligatoriska förhållanden, gärningsmännens ansvar är solidariskt, föreligger däremot alltså här ett efter hufvudtalet deladt ansvar, alldeles såsom regelrätt inträffar, när ett flertal genom rättshandel trädt i gemensam förbindelse utan att hafva gifvit densamma solidarisk natur. Den för detta senare fall antagna grundsatsen har öfverförts att gälla jämväl beträffande skadeståndsskyldighet i obligatoriska rättsförhållanden och tillfälligtvis kommit till uttryck på tal om förmynderskap [3].

Häri ligger då också visserligen, att det ifrågavarande lagstadgandet har en vida större allmängiltighet, än dess plats anger. Å andra sidan är såväl vid förmynderskap under samnad hand som äfven i öfriga obligatoriska rättsförhållanden dess tillämpning ej att utsträcka längre, än som sammanstår med allmänna skadeståndsregler. Det har sin begränsning åt ena hållet af föreskrifterna om skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska rättsförhållanden och åt det andra af de allmänna förutsättningarne, för att någon, som lidit skada, må äga att i ersättningsväg öfverflytta den på annan. Oafsedt att det senare följer af hvad i allmänhet stadgats om förmyn-

[1] Jfr ofvan s. 287 not. 2—5 och nedan s. 296 not. 1.

[2] Jfr ÄB 23 § 5 och ofvan s. 284 not. 1.

[3] Jfr StrLgn 6 § 5, PrL till UtsLgn § 10 mom. 8, hämtadt från UB 4 § 12, och nedan s. 302 not. 1.

dares vårdnadsskyldighet, ger i denna del det omhandlade lagrummet en särskild erinran, då det ytterligare förklarar, att den ena ej är »skyldig att umgälla den andras brott och förseelse, som han ej förekomma kunnat»[1].

Undantag frånsedda, äro emellertid i både utomobligatoriska och obligatoriska rättsförhållanden förutsättningar för skadeståndsskyldighet: dels kausalsammanhang mellan skadan och någon handling af den förpliktade och dels en dennes subjektiva skuld, d. v. s. vållande i mening af bristande aktsamhet[2]. I brist på motsatt bestämmelse gäller allt detta också för förmynderskap under samnad hand. Där således inträffad skada, låt vara förorsakad af den ena förmyndaren, ej på något sätt kan läggas den eller de andra till last, består för dem ej heller någon ersättningsskyldighet. För deras del gälla alltså icke förberörda regler om deladt ansvar[3].

Ett obligatoriskt rättsförhållande utvidgar likväl skadeståndsskyldigheten, i det att detsamma på vissa håll låter bortfalla villkoren för dylik förbindelses uppkomst i utomobligatoriska rättsförhållanden. Då nämligen till det senare i allmänhet hör att handlingen skall vara positiv och närmast hafva haft till följd egendoms- eller kroppsskada, grundlägger parts uraktlåtenhet att fullgöra sina obligatoriska förbindelser skadeståndsskyldighet, utan att härvid åtskillnad göres mellan positiva och negativa handlingar eller mellan egendomsskada och annan förmögenhetsskada, och utan att den senares ersättande betingas däraf, att den står i härledt sammanhang med skada af den förra naturen. Just för sådana fall af utsträckt ansvar har man att jämlikt bestämmelserna om förmynderskap under samnad hand låta inträda ett ansvar efter hufvudtalet. Eljes gälla åter reglerna för skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska rättsförhållanden. Skulle alltså genom positiva handlingar ett flertal förmyndare, i medvetet samförstånd eller ock icke, gemensamt tillfogat den omyndige egendomsskada, häfta de för dess ersättande solidariskt och icke efter hufvud-

[1] Jfr ÄB 23 § 5 samt ofvan s. 245 not. 4—s. 252 not. 1 och s. 284 not. 1 och nedan s. 296 not. 1.

[2] Jfr StrLgn 6 §§ 1, 5 och 6.

[3] Jfr LgK 1818 ÄB 16 § 3, 1826 ÄB 15 § 3 och LgB ÄB 13 § 3 samt ofvan s. 294 not. 2.

talet[1]. Därmed är dock icke uteslutet, att ännu andra förmyndare kunna för samma skada stå i ansvar af sistberörda natur, nämligen om de må anses hafva därtill bidragit allenast på det sätt, att de varit i tillfälle att genom laga åtgärder afvärja skadans inträffande men icke gjort det och sålunda svikit sina plikter såsom förmyndare. Det är härpå lagen syftar, då, jämte det att den stadgar ett ansvar efter hufvudtalet, förklarar, att den ena förmyndaren ej skall »umgälla den andras brott och förseelse, *som han ej förekomma kunnat*»[2].

Till förlust, som uppstått i förmynderskap under samnad hand, kan alltså emellertid förmyndare hafva en fyrfaldigt olika ställning. Han kan stå helt och hållet ansvarsfri, vara därför ensam ansvarig och häfta därför jämte annan eller andra sina medförmyndare dels i ett efter hufvudtalet deladt ansvar och dels i solidariskt. Det första inträffar, då det ej kan läggas honom till last något som helst vållande vare sig i positiv åtgärd eller underlåtenhet; det andra, då han på ettdera sättet ensam föranledt skadan; det tredje, då fråga är om annan förmögenhetsskada än egendomsskada eller det för hans och lika häftande medförmyndares del föreligger allenast samfälld underlåtenhet att tillse den omyndiges intresse vare sig gent emot annan eller andra förmyndares positiva åtgärd, hvarigenom den omyndige lidit skada i sin egendom, eller ock eljes; och det fjärde, då — jämte någon, några eller alla de öfriga förmyndarne — dolöst eller kulpöst han genom positiv handling förfarit, försämrat eller förringat hvad den omyndige haft till godo i penningar eller annan egendom. Härtill må dock tilläggas, att, jämlikt allmänna rättsnormer eller positiva lagbud, undantagsvis det i utomobligatoriska förhållanden inträder skadeståndsskyldighet utan villkor af positiv handling, egendoms- eller kroppsskada eller ens vållande. För dylika händelser är äfven här att iakttaga hvad i det särskilda fallet positiv lag förordnat eller eljes allmänna regler med afseende å utomobligatoriska rättsförhållanden föranleda, hvadan ock regelrätt det för förmyndarne uppstår ett solidariskt ansvar[3].

---

[1] Jfr StrLgn 6 §§ 1—5, ÄB 22 § 1 och ofvan s. 245 not. 4—s. 252 not. 1.

[2] Jfr ÄB 23 § 5 samt ofvan s. 284 not. 1 och s. 295 not. 1.

[3] Jfr StrLgn 3 § 7 samt 6 §§ 5 och 6, BB 15 § 2 samt 22 §§ 3, 7 och 8, KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 30, Lag $^{12}/_{3}$ 1886 §§ 5—9, Lag $^{9}/_{6}$ 1893 och Lag $^{27}/_{6}$ 1902 §§ 4—7 och 10.

För det fall att nyssnämnda slags ansvar förelåge, skulle jämlikt de allmänna skadeståndsreglerna i utomobligatoriska förhållanden det väl ej tillkomma den förmyndare, som har fått göra utbetalning, någon regressrätt mot sina medförmyndare — ej ens mot dem, som jämte honom hafva häftat i solidariskt ansvar[1]. De, som jämte hvarandra stå i ett deladt ansvar, kunna åter från början göra detsamma gällande och äro således inbördes icke i behof af någon regressrätt. Skulle de häfta i ansvar jämte en eller flera, som redan enligt reglerna för skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska rättsförhållanden hade att bära sådant och förty sins emellan solidariskt, borde, kunde det åter synas, de i allmänhet hafva regressrätt mot de senare för allt det, som de må kunna hafva för sin del guldit, och vara befogade att för hela sitt utlägg hålla sig till hvem som helst af dessa sina medförmyndare. Med afseende å viss skada kunna nämligen de två olika slagen af ansvar i allmänhet ej sammanträffa, utan att för någon förmyndares del skadan beror på underlåtenhet allena och för andra åter på positiv handling[2]. Den förra, vederbörande förmyndare tillräknad i anledning af det bestående obligationsförhållandet och grundläggande endast en delad ansvarsskyldighet, lär åter få anses vara något mindre än den senare, som allmänt har till följd skadeståndsansvar och, där flera deltagit i handlingen, ett ansvar af solidarisk natur. Emellertid kan ju till grund för underlåtenhetshandlingen hafva legat afsikt att skada och den positiva handlingen åter berott allenast af bristande aktsamhet. Ej heller ger för omförmälda sammanträffande af olika slags ansvar lagen anledning till erkännande af någon regressrätt. Densamma får väl därför anses utesluten, så framt icke särskilda skäl tala för ett dess tillerkännande.

Ett fall af denna senare natur vore åter, att en eller flera förmyndare haft vinst af den omyndiges skada eller omhänderhaft den egendom eller det ärende, i hvilka skadan uppstått, och sålunda mera omedelbart varit upphof till dess inträffande, under det att för de öfrigas del det icke förelåg mera än bristande tillsyn. De förras åtgärder kunde dock härvid hafva bestått jämväl i underlåtenhetshandlingar. I mån som plats

[1] Jfr nedan s. 302 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 296 not. 3.

må anses finnas för en regresstalan, har nämligen denna sin grund ej i förmynderskapet utan i andra särskilda mellan förmyndarne förefintliga rättsförhållanden. Förmynderskapet har exempelvis delats jämlikt privat öfverenskommelse eller ock eljes den eller de, hvilka närmast föranledt skadan, bragts i det därför erforderliga läget genom de öfrigas försummelse. De förra hafva då en ställning af de senares sysslomän och häfta för de förluster, som genom sitt vållande de i denna sin egenskap bereda de senare[1].

Af hvad sagts om regressrätten följer, att — en sådan må kunna göras gällande eller ock icke — de, som bära allenast ett deladt ansvar, ej kunna påstå, att, då andra häfta solidariskt, skadan skall i första hand utsökas hos de senare och de själfva innestå allenast subsidiärt[2]. En sak för sig är, att, då förmyndare såsom gäldenär har att utgifva visst penningbelopp åt den omyndige, det ansetts böra genom exekution samt eventuellt genom bevakning och utdelning i en hans uppståndna konkurs utredas den inträffade skadans storlek[3].

Med tillgängliga rättsfall står den lämnade redogörelsen endast delvis i öfverensstämmelse. Det förefinnes skiljaktigheter i sak och, där så ej är händelsen, dock i domskälen. Rättsfallen afse för öfrigt endast förhållandet mellan den omyndige och förmyndarne samt ej mellan de senare inbördes.

Enär beträffande förmynderskap under samnad hand lagen endast talar om ett deladt ansvar, har man skyggat tillbaka för att döma till ett solidariskt[4]. Man har undvikit det, äfven då det tillfogats den omyndige skada i hans tillgångar genom en förmyndarnes gemensamma positiva handling, nämligen medelst medverkan i nedsättandet af inteckningssäkerhet[5]. I ett annat fall har det visserligen ålagts en förmyndare att i dess helhet ersätta brist hos medförmyndaren. Men såsom

---

[1] Jfr HB 18 §§ 3 och 4 samt ofvan s. 287 not. 1. — Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 27 § 4 samt 1713 och 1717 kap. 28 § 4, som vid förmynderskap under samnad hand stadgade solidariskt skadeståndsansvar för förmyndarne, tillade dock härvid: "Dock så att den, som den omyndiges medel försatt hafwer, först ansökes så länge något hoos honom finnes att tillgå"; jfr ofvan s. 284 not. 2 och nedan s. 302 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 284 not. 1 och s. 298 not. 1.

[3] NJA 1891 s. 149; jfr ofvan s. 298 not. 1 och nedan s. 299 not. 4—5.

[4] Se dock nedan s. 299 not. 4.

[5] NJA 1893 s. 125; jfr ofvan s. 296 not. 1 och 3.

skäl därför har det kunnat anföras försummelse att mot den senare, som entledigats, därefter iakttaga den omyndiges rätt. Det obegränsade ansvaret drabbade honom således icke såsom medförmyndare utan såsom tillträdande förmyndare[1]. I allmänhet rör det sig emellertid om verkan af delad förvaltning enligt förmyndarnes privata öfverenskommelse. Därvid finnas bland annat förmyndarne hafva förpliktats att efter hufvudtalet utgifva den omyndiges penningmedel, oafsedt huru dessa mellan dem, hvilka härutinnan hade olika uppgifter, varit fördelade. Förmyndarne skulle därefter hafva att sins emellan utföra anspråk på grund däraf, att den ena eller den andra innehaft mera, än hvad han sålunda dömts att gälda[2]. Tydligen ligga här till grund reglerna för deladt ansvar, fastän hvad, som delats, icke är skada utan den omyndiges kapitaltillgång. Domen, fälld i redovisningstvist, lär emellertid ej hafva uteslutit, att, om i anledning af den ena förmyndarens insolvens den på honom belöpande andelen ej kunnat utfås och förty bevislig skada uppstått för den omyndige, denne på sådan grund kunnat i ny rättegång vända sig mot de andra förmyndarne[3]. Därför tala domsluten rörande sådan händelse, att förmyndare råkat i konkurs och hvad efter privat delning han omhänderhaft af den omyndiges medel ej kunnat till fullo utbekommas. Bristen har då efter hufvudtalet utslagits på alla förmyndarne, konkursgäldenären inberäknad. Tillsvidare åtminstone har alltså hans andel i bristen blifvit den omyndiges egen förlust[4]. Men eljes har nog tanken varit den, att den, som enligt nämnda slags delning innehade den omyndiges tillgångar, svarade därför till fullo. Detta har också varit naturligt, enär i samtliga fallen den på obestånd komne förmyndaren användt den omyndiges omhänderhafda medel såsom sina egna eller i allt fall ansetts hafva gjort det samt förty häftade mindre såsom förmyndare än såsom gäldenär[5]. Bristens fördelning på samtliga förmyndarne, konkursgälde-

[1] KD $^{14}/_{9}$ 1848 i BHdb 1883 s. 186.

[2] NJA 1877 s. 51.

[3] Jfr dock nedan s. 300 not. 6.

[4] NJA 1876 s. 351, 1892 s. 553 och 1895 s. 270, jfrda med NJA 1891 s. 149. Se dock för en äldre tid äfven SJA XXV s. 515, där i fall af den i texten beskrifna naturen den ene förmyndaren förpliktades att gälda allt det, som den omyndige ej kunde utfå i medförmyndarens konkurs.

[5] Jfr ofvan s. 296 not. 1—3 och s. 298 not. 1—3.

nären inberäknad, har åter skett i betraktande af den vårdslöshet, som de i den träffade anordningen alla låtit komma sig till last — konkursgäldenären genom att mottaga medlen under fritt förfogande och de öfriga genom sitt därtill lämnade medgifvande [1].

Såsom lagen lyder, är mot domsluten, så fattade, icke något att anmärka, om man än skulle finna rimligare och mera öfverensstämmande med lagens mening, att bristen fördelats i lika andelar allenast på de senare förmyndarne [2]. Däremot äro näppeligen domskälen tillfredsställande. Konkursgäldenärens medförmyndare hafva nämligen fritagits från att solidariskt häfta för bristen på den grund, att de icke visats hafva gjort sig skyldiga till någon försummelse [3]. Hade detta varit förhållandet, borde de dock hafva gått alldeles fria [4]. Nu har det dock legat en försummelse i själfva delningen med ty åtföljande öfverantvardande af egendom under en förmyndares uteslutande rådighet [5].

Någon gång har det också händt, att i nyss beskrifna slags tvister det i domskälen åberopats, att den för ersättningskraf utsatte förmyndaren redan redovisat för en hufvudlott, nämligen i de af honom förvaltade medlen, och förty ej hade att häfta för bristen hos medförmyndaren [6]. Slutledningen faller på nyssnämnda inkast. Hvar förmyndare har att utgifva hvad han har om händer, i mån som han ej kan åberopa sig på olycksfall. Men, oafsedt om han må hafva behållit under sin tillsyn en hufvudlott eller ock mera eller mindre, föreligger det i fråga om sådan den omyndiges egendom, hvarmed han så icke förfarit, en hans försummelse och därför också ett innestående för däraf föranledd skada enligt reglerna för delad ansvarighet. Den själfvilliga delningen af förvaltningen har allenast så till vida rättslig betydelse, som, ju mera en förmyndare behåller hos sig, dess mera har, i hvad

[1] Jfr ofvan s. 293 not. 4 och s. 295 not. 1—s. 296 not. 3.

[2] Se LgB ÄB 13 § 3 in fine, jfrd med Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag. s. 36—37 samt ofvan s. 287 not. 1 och s. 299 not. 4.

[3] NJA 1876 s. 351, 1892 s. 553 och 1895 s. 270, jfrda med KD $^{14}/_{9}$ 1848 i BHdb 1883 s. 186. Se däremot Günther i SJA XXV s. 515.

[4] Jfr ofvan s. 295 not. 3 och s. 296 not. 3.

[5] Jfr ofvan s. 293 not. 4 och s. 300 not. 1.

[6] Jfr SJA XXV s. 515 och NJA 1891 s. 149 samt ofvan s. 292 not. 6—s. 293 not. 1 och s. 299 not. 2.

på honom ankommer, han skyddat sig mot förluster i sina medförmyndares personer [1].

Har förmynderskap någon tid varit deladt enligt privat öfverenskommelse men däråa senare kommit domstols stadfästelse, kan det ofta nog vara svårt att afgöra, till hvilken af de två tidsperioderna en skada är att hänföra, och hvilka skadeståndsregler förty äro att tillämpa. Detta gäller alldeles särskildt förefintlighet af insolvens hos en af förmyndarne. I allmänhet bör väl dock en sådan från början antagas hafva varit för handen och dess senare uppstående alltså vid tvist styrkas [2].

Onekligen lämna för öfrigt rättsreglerna icke några tillfredsställande resultat. Detta gäller alldeles särskildt ansvaret vid förmynderskap under samnad hand. Osäkerhet uppstår lätt, huruvida ansvar skall ådömas, samt om, där så anses böra vara händelsen, det skall tillämpas normerna för ett solidariskt eller deladt ansvar och för det senare fallet hvad grund skall följas vid uppdelningen [3]. Ej heller kommer på detta sätt myndlingen till sin rätt. Så snart någon lider skada genom ett flertals vållande, böra dessa häfta solidariskt. Det sker så i utomobligatoriska förhållanden. Tillräckligt skäl för att ej låta samma regel gälla i obligatoriska afgifver ej den omständighet, att vållande här tillräknas i flera fall. Ty det obligatoriska förhållandet alstrar särskilda förpliktelser och parten måste anses hafva inträdt däri med full kännedom om saken. Hvad åter gäller om ett flertals omedelbara åtagande vid rättshandel bör lämnas å sido. Ty här afgör regelrätt helt och hållet parternas uttalade eller presumerade vilja. Att jämväl på det obligatoriska området låta vållande grundlägga solidariskt ansvar föranleder i hufvudsak allenast en invändning, nämligen att däraf väl borde följa, att äfven här regressrätt skulle saknas mellan de solidariskt förpliktade. Men härtill behöfde man så mycket mindre bekväma sig, som äfven för utomobligatoriska förhållanden grundsatsen saknar be-

---

[1] Jfr ofvan s. 300 not. 1 och 5.

[2] Jfr NJA 1892 s. 553 och ofvan s. 263 not. 2—4.

[3] Jfr JFT VII s. 205, VIII s. 29 och 35—36 och IX s. 20—27 samt ofvan s. 298 not. 4—s. 301 not. 1.

rättigande och endast har sin orsak i svårigheten att rätt fördela skadan[1].

För hvarje fall må ansvarsreglerna rörande omyndigs och förmyndares inbördes rättsförhållanden ej utsträckas att omfatta äfven det fall, att förmyndare i denna sin egenskap förpliktats att hålla tredje man skadeslös. Här har man att rätta

---

[1] Jfr ofvan s. 297 not. 1 samt StrLgn 6 § 1, SjLg § 220 och Lag $^{27}/_{6}$ 1902 § 9. — Af förslagen till 1734 års lags ärfdabalk innehöll det äldsta af 1690, liksom den förutvarande rätten, ingen bestämmelse i ämnet. Sådan tillkom först på anmärkning af Svea Hofrätt, som påpekade, att vid olika solvens hos flera förmyndare redovisningskrafvet stundom vändes mot den ena för det hela; jfr Svea HfRtts Påminn. till ÄB kap. 29 § 3 hos Nilsson s. 282. I de närmast följande förslagen stadgades dock därpå för fall af förmynderskap under samnad hand just ett solidariskt ansvar; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 27 § 4 samt 1713, 1717 och 1723 kap. 28 § 4 och ofvan s. 284 not. 2. Då det därefter gafs företräde åt ett efter hufvudtalet deladt ansvar, lär det hafva skett under intryck af hvad i det under tiden utarbetade förslaget till utsökningsbalk förordnades om ansvar för medgäldenärer på grund af gemensam förskrifning; jfr ofvan s. 294 not. 3. Man finner ock, att, då Fslgn till UB 1732 kap. 4 § 12 hade ungefär lika lydelse med samma lagrum i 1734 års lag och därmed ock med nu gällande PrL till UtsLgn § 10 mom. 8 och samt förty gjorde solidariskt ansvar på grund af rättshandel beroende på särskildt åtagande eller bolagsförhållande, det närmast föregående förslaget af 1723 kap. 5 § 10 i ämnet endast förordnade: "Fins skuldebref af twå eller flera med samnad hand utgifwit wara, tå löses alla the andras förbindelser ther enthera fulla gälden guldit hafwer"; jfr Fslgn till UB 1714 kap. 5 § 10. Här utgicks det alltså tydligen från tillvaron af ett solidariskt ansvar på grund af en gemensamt utfärdad förbindelse. — Hvarifrån man särskildt för förmyndares del hämtat skäl för ett solidariskt ansvar, ses för öfrigt af Abrahamsson s. 309—310, hvilken med afseende å deladt förmynderskap åberopar den straffrättsliga regeln i ChLL EdzB 21 § 2, att hvar och en skall "sina sak ensamen böta oc engen annars lut forwerka", men beträffande förmynderskap under samnad hand gjorde sig till godo bestämmelsen i StLgn RB 17 om solidariskt ansvar för dem, som "mædh sampnade hand nokot godz til lanz" togo — den föreskrift, hvarpå historiskt man närmast byggt vid fastställandet af sistnämnda slags ansvar för delägare i handelsbolag. Ett deladt ansvar hade emellertid stöd i den förutvarande rättspraxis, som dock visserligen var än mera gynnsam för förmyndarne än nu gällande lag. Sålunda finner man visserligen vid förmynderskap under samnad hand det anvisadt den redovisningsberättigade att stämma alla förmyndarne; jfr KD $^{18}/_{3}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 206. Men därjämte drefs det den åsikt, att i allmänhet ej någon hade att svara för mera, än han verkligen omhändertagit, och att förty, såsom nu vid deladt förmynderskap, flera förmyndare hade att enligt denna regel svara hvar för sig; jfr KD $^{20}/_{5}$ 1675, $^{12}/_{4}$ 1679, $^{3}/_{3}$ 1688, $^{17}/_{12}$ 1684 och $^{19}/_{5}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 192, 198, 202, 266 och 268. Äfven en senare tids lagstiftning har i omhandlade afseende visat sig vacklande. LgK 1818 ÄB 16 § 3 och 1826 ÄB 15 § 3 föreslogo nämligen solidariskt ansvar, hvaremot LgB ÄB 13 § 3 återvände till nu gällande lags "lika" ansvar; jfr HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 91—92.

sig efter de för det föreliggande fallet egendomliga rättsnormerna och sålunda exempelvis vid åsidosättandet af borgenärers rätt i dödsbo låta inträda ett solidariskt ansvar[1].

Åttonde Kapitlet.

Förmynderskap för ofrälse i Stockholm.

Så till vida har den allmänna lagen satt sig själf ur kraft, som den förklarat: »Där förmyndarkammare finnes, lände hvad därom särskildt är stadgadt till efterrättelse»[2]. Hittills har emellertid förmyndarkammare ej inrättats annorstädes än i Stockholm; och är dess verksamhet inskränkt till sådana stadens förmynderskap, som ej höra under hofrätt[3].

[1] UrfvLgn §§ 20—23 och 26; jfr Band II s. 395 not. 2—s. 396 not. 3.

[2] Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 16, jfrd med RB 6 § 5 enligt 1734 års lag, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 9, LgK 1818 ÄB 16 § 21, 1826 ÄB 15 § 21 och LgB ÄB 13 § 24.

[3] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 3 samt ofvan s. 26 not. 4—s. 28 not. 1 och s. 91 not. 1—s. 99 not. 2. Fastän Stockholms förmyndarkammare inrättats genom administrativ författning, lär för framtiden ett dylikt tillvägagångssätt anses uteslutet. Detta följer väl redan däraf, att den allmänna lagen ej erkänner dylik anordning annat, än där den "finnes"; jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 16, SJA XIX s. 217—222 samt ofvan s. 172 not. 2 och s. 303 not. 2 och nedan s. 304 not. 1. Se beträffande planer på förmyndarkammare utom Stockholm för tiden efter 1734 års lag ofvan s. 172 not. 2 in fine och för tiden dessförinnan Stockholms riksdagsbeslut $^{22}/_{9}$ 1668 Art. 3 och KR $^{24}/_{11}$ 1680 Art. 52 hos Stiernman Riksd. II s. 1632 och 1853 samt Göteborgs stads privilegier $^{23}/_{5}$ 1716 hos *Wolff*, Göteborgs förmyndarordning af den 10 dec. 1640 och dess källa (1899). Denna senare förmyndarordning var för öfrigt en förelöpare till den, som gafs Stockholm genom KF $^{27}/_{4}$ 1667. Upprättad, såsom det synes, efter holländsk förebild, nämligen ordinantia för Amsterdam $^{27}/_{1}$ 1563, och af magistraten utfärdad, lämnade den icke allenast utförliga föreskrifter rörande den redan i stadens privilegier af 1607 och 1621 påbjudna bouppteckningsplikten efter död man utan innehöll äfven eljes en mängd föreskrifter till omyndigas säkerhet och i syfte att ställa förmyndarvården under offentlig myndighets omedelbara tillsyn. Det fanns bestämmelser om efterlefvande faders eller moders plikt att före omgifte förrätta bouppteckning, om omyndighetsålderns höjande, om omyndighetstillstånds förlängning, om ogiltigheten hos omyndigs rättshandel, om besparda räntors uppläggande såsom räntebärande kapital, om oskylde förmyndares rätt till arfvodesprocent samt om två magistratmedlemmars tjänstgöring såsom "præfecti tutelarum", hvilka hade att från de kyrkliga

De i ämnet utfärdade administrativa författningarna ersätta för öfrigt naturligen den allmänna lagen, endast till den del som deras bestämmelser innehålla därifrån afvikande anordningar. Eljes äger vid sidan af dem den allmänna lagen tillämplighet[1].

---

betjänte mottaga underrättelser om dödsfall och granska förmyndares årliga räkningar, lämna samtycke till försäljning af omyndigs egendom och vid behof verkställa boupptecknings, tillsätta förmyndare utom släkten samt omhändertaga och förvalta omyndigas handlingar, värdepapper och sådana deras penningmedel, som ej i laga ordning utlånats. Med all sannolikhet är det på denna väg, som närmast uppslaget gifvits till 1600-talets reformarbete på den svenska förmynderskapsrättens område och särskildt till upprättandet af förmyndarkammaren i Stockholm. I detaljbestämmelserna råda dock visserligen ej ringa olikheter mellan de två förordningarne af 1640 och 1667. Tvifvelaktigt är för öfrigt, om den förra någonsin kommit i tillämpning, och för hvarje fall säkert, att i sådan händelse den ej haft längre tids bestånd. Åtminstone åberopar Beckius vid sitt återgifvande af rättsfall rörande förmynderskapsärenden ofta nog Riga stads förmyndarordning af 1697 men har icke något att förtälja om Göteborgs från 1640. Ej heller förekommer något därom i Rålambs "Samblebook" i riksarkivet. Såsom ofvan nämnts, ifrågasattes ju ock 1716 inrättandet af en förmyndarkammare i Göteborg.

[1] Förmyndarkammare i Stockholm inrättades administrativt genom KF $^{27}/_{4}$ 1667; jfr Schmedeman s. 472—478. Inledningsvis angåfvos såsom orsaker dels den skada, som tillfogades de omyndiga därigenom att vårdslösa förmyndare förforo deras ägodelar och försummade att sörja för deras uppfostran, och dels de olägenheter, hvilka förmynderskapen ådrogo deras innehafvare. Det hette dock äfven, att förordningen blott skulle gälla, till dess att en för riket gemensam stadga i ämnet blefve utfärdad. Emellertid erhöll 1667 års förordning en fortsatt tillämpning jämväl efter tillkomsten af ej mindre den äfvenledes interimistiska förmyndarordningen den 17 mars 1669 än äfven 1734 års lag. Senare allmänna författningar i ämnet hafva, på sätt i texten omförmälts, därpå uttryckligen gjort förbehåll till förmån för den Stockholms stad gifna speciallagstiftningen; jfr ofvan s. 303 not. 2. För denna senares del äro emellertid nu bestämmelserna ej längre att söka i 1667 års förordning. Därefter hafva nämligen för förmyndarkammaren utfärdats särskilda instruktioner $^{12}/_{12}$ 1764 (Modée VII s. 5730—5747), $^{9}/_{4}$ 1856 och $^{29}/_{9}$ 1876. För den närvarande tiden har i hufvudsak man att hålla sig till sistnämnda instruktion jämte särskilda, af Öfverståthållareämbetet och magistraten i Stockholm utfärdade två arbetsordningar $^{19}/_{12}$ 1856 och två s. k. interimsföreskrifter $^{13}/_{4}$ och $^{19}/_{10}$ 1877, af hvilka den ena arbetsordningen gäller för ämbets- och tjänstemännen vid rådstufvurättens första afdelning och den andra för ämbets- och tjänstemännen vid förmyndarkammaren samt interimsföreskrifterna innehålla vissa ändringar i arbetsordningarnas stadganden rörande sagda funktionärers tjänsteåligganden. — Från början ställdes förmyndarkammaren i nära samband med rådstufvurätten. Ledamöter däri skulle bland annat vara en borgmästare, "särdeles den som Justitiæ wäsendet förwaltar", och två rådmän; jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 1. I KF $^{12}/_{12}$ 1672 § 3 uppdrogs det åt Politie-Borgmästaren att hafva inseendet öfver förmyndarkammaren, men strax därpå förklarades genom KB $^{4}/_{8}$

De delar, i hvilka på detta sätt skiljaktiga bestämmelser äro att iakttaga, utgöra åter i hufvudsak de, som röra själfva

---

1674 densamma för framtiden skola "blifwa wid den Borgmästare och det Collegio, som Justitiæ wäsendet committerat är och derföre swara bör"; jfr Stiernman Comm. III s. 1054—1055 och IV s. 52. I KI $^{12}/_{12}$ 1764 framträdde "Justitiæ-Collegium och Förmyndare-Cammaren" omisskänneligen såsom ett enda verk med delvis dömande och delvis förvaltande myndighet. Genom KK $^{12}/_{12}$ 1845 och Kongl. Maj:ts skrifvelse ang. förändrad organisation af Stockholms rådstufvurätt $^{21}/_{12}$ 1849 slogs det dock in i en alldeles motsatt riktning. Redan 1845 års kungörelse förklarar "Justitiekollegium" skola utgöra en afdelning af "Stadens Rådstufvurätt och Magistrat" och förordnade, att, där klagan fördes öfver kollegiets "förwaltning och redowisning af omyndiges tillgångar", det däröfver skulle dömas af annan rådstufvurättens afdelning. 1849 års skrifvelse upptog därpå justitiekollegiet såsom rådstufvurättens första afdelning under lämnade föreskrifter om dess verksamhet i nämnda egenskap och under tillägg, att 1764 års instruktion skulle träda ur kraft i denna del men däremot bestå i fråga om "Justitie-Collegii och Förmyndarekammarens bestyr och åligganden såsom förwaltande och administrerande myndighet eller såsom blott Förmyndarekammare". — Ursprungligen synes man hafva tänkt sig verket skola i alla möjliga afseenden vårda den omyndiges rätt. Särskilda förmyndare hafva uppenbarligen ej ansetts vara af nöden, om än man tillstadde dem, som föräldrar utnämnt eller hvilka såsom fränder hade rätt till förmynderskap, att under samnad hand med verket utöfva detsamma; jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 8 och 10. Däraf också förklaringen, att förmyndarkammaren ej allenast förutsättes allmänt draga omedelbar försorg om lös och fast egendoms afyttring utan äfven finnes förpliktad att hafva en stadig tillsyn öfver de omyndigas personer och uppfostran; se ibid. p. 10—15. Emellertid hafva nog förmyndare allmänt funnits; jfr Stockholms stads Privil. $^{10}/_{3}$ 1636 p. 33 hos Schmedeman s. 227—228. Förmyndarkammaren har dock haft den högsta bestämmelserätten och bland annat ej allenast tillerkänt utan äfven fråntagit förmyndarne barnavården; jfr KR $^{12}/_{3}$ 1686 och $^{18}/_{12}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 48 och 52. I KI $^{12}/_{12}$ 1764 § 5 mom. 2 samt §§ 6 och 8 framhölls därpå bland verkets åligganden särskildt tillseendet, att omyndiga erhöllo förmyndare. För dessa trädde ock i nyssnämnda afseende verket helt naturligt tillbaka. I öfrigt har åter i de stora grunddragen allt förblifvit vid de från början träffade anordningarna rörande verkets och dess tjänstemäns uppgifter. Liksom nu ålåg det dem redan från början att mottaga och granska de kyrkliga myndigheternas aflämnade dödslistor, att sörja för bouppteckningars, boutredningars och arfskiftens verkställande i laga tid, att öfvervaka uttagandet af de omyndigas rätt i dödsbon och den lagstadgade realisationen af lösören samt att omhändertaga och förränta de omyndigas penningmedel; se KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 3—8, 10, 16, 18 och 20, jfrda med KI $^{12}/_{12}$ 1764 §§ 2—7, 9, 10 och 13—20. Att verket tager i förvar äfven värdehandlingar, beror därpå, att dessa finnas vara af den beskaffenhet, att de ej böra omsättas i penningar eller andra fordringshandlingar utan oförvandlade kunna få gälla såsom laga redovisningsmedel. Äfven så till vida har emellertid lagstiftningen hållit fast vid de ursprungligen antagna grundsatserna, som förmyndarkammarens penning- och depositionsrörelse omfattar äfven andra tillgångar än omyndigas. Redan i KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 9 anvisades

organen för kontroll öfver och samverkan med förmyndaren, förvaltningens och kontrollens utöfvande samt ansvar gent emot och säkerhet för den omyndige[1].

I. Organ för kontroll och samverkan.

Förvaltningen är delad mellan förmyndaren och förmyndarkammaren, hvilken senare så till vida också deltager i

det åt förmyndarkammaren att omhändertaga bortovarande arfvingars lotter i dödsbon, hvarjämte det ej kunde undvikas, att, då, i brist på annan, verket genom sin tjänsteman hade att verkställa utredning af sterbhus, samma förfarande kom att iakttagas med hvad därunder inflöt; jfr KI $^{12}/_{12}$ 1764 § 6 och § 19 mom. 2. Det är i belysning af denna historiska utredning, som nu gällande stadganden i KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 3 om föremålet för förmyndarkammarens verksamhet äro att läsa: "att utöfva vård och inseende öfver de under Stockholms stads domvärjo lydande ofrälse omyndiges samt frånvarande eller okände arfvingars tillhörigheter i fastigheter, lös egendom, reda medel och säkerhetshandlingar; att härvid vaka däröfver att omyndiges samt frånvarande eller okände arfvingars tillgångar fruktbara göras och för deras räkning oförryckta bibehållas, så vida icke för deras sannskyldiga nytta undantag genom anlitande af hufvudstol pröfvas nödigt; att i öfverensstämmelse med de föreskrifter, som uti denna instruktion vidare förekomma, förvalta och redovisa de medel, hvilka förmyndarkammaren är förbunden att låta till sig levereras, samt att emottaga och, enligt hvad stadgadt är, hålla vederbörande tillhanda de afgifter, som af sterbhus efter förrättade bouppteckningar böra erläggas". Om outredda sterbhus talas åter i § 5 mom. 3, då därstädes förordnas, att beträffande "ränteberäkning å medel, tillhöriga frånvarande eller okänd arfvinge eller outredda sterbhus förfares efter omständigheterna", men att å de sistnämndas medel ränta "icke godtgöres andra delegare i sterbhuset än dem, som varit omyndiga vid den tid, då medlen hos förmyndarkammaren insattes, eller som sedermera blifvit omyndige förklarade", undantagandes att "medlens inlevererande grundas på beslut af rådstufvurätten, annan domstol eller förmyndarekammaren". Ännu på annat ställe, § 5 mom. 1, omförmäles insättning af medel enligt beslut af *annan domstol än rådstufvurätten* — här särskildt af omyndigs medel och mot ränta, som i allmänhet tillkommer omyndiga, hörande till Stockholm och förmyndarkammaren. Stadgandena lära historiskt vara att sammanställa med KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 19 hos Schmedeman s. 477: "Wore ock någon uthom Borgerskapet, det ware sig antingen i Staden eller å Landet, som sig under denne Arf- och Förmyndare-Cammarens upseende wille begifwa och sine Medel dersammastädes nidsättia och dijt betroo, stånde honom fritt och i alles eget frijwillige behag"; jfr KR $^{20}/_{1}$ 1693 ibid. s. 1333—1335. Någon skyldighet att mottaga medel till förvaltning för person, som icke lyder under Stockholms rådstufvurätt, finnes dock nu mera icke stadgad; och ej heller anser sig förmyndarkammaren hafva någon förpliktelse härutinnan, vare sig att domstol därom skulle hafva gifvit förordnande eller ock icke.

[1] Jfr ofvan s. 81—90, 112—122, 168—186 och 252—278.

tillsynen öfver den förres förvaltning, som af dess tjänstepersonal några härutinnan fylla uppgifter under lämnadt biträde vid rådstufvurättens första afdelning. Gode män med granskningsuppdrag finnas däremot icke. Nämnda afdelning af rådstufvurätten har åter jämte andra göromål att i egenskap af förmynderskapsdomstol besörja alla de en sådan myndighet tillhörande ärenden[1].

Förvaltningsbefogenhet tillkommer sålunda de särskilda förmyndarne, förmyndarkammaren och så till vida rådstufvurättens första afdelning, som, i likhet med annan domstol, den genom sitt samtycke förlänar giltighet åt förmyndares förfoganden öfver den omyndiges fasta egendom[2]. Öfver förmyndarens förvaltning öfvas åter kontroll af rådstufvurättens första afdelning, af åtskilliga förmyndarkammarens tjänstemän samt af den omyndiges fränder och den omyndige själf[3]. Härtill kommer kontrollen öfver förmyndarkammarens förvaltning genom dels fem särskilda revisorer, valda årligen fyra af stadsfullmäktige i Stockholm och en af direktionen för allmänna barnhuset därsammastädes, och dels kammarrätten såsom dömande öfver sagda revisorers framställda och vidhållna anmärkningar[4]. En särskild kontroll öfver förmyndarne öfvas till sist så till vida, som förmyndarkammarens tjänstemän tillse, att förmyndarne till verket redovisa hvad detsamma har att omhändertaga af tillgångar, och vid behof för ändamålet besörja boutredning och bodelning och jämlikt lag omsätta lösören i penningar, samt det tillhör förmyndarkammaren att pröfva och afgöra, i hvad mån det må medgifvas anstånd med eller befrielse från nämnda realisations verkställande[5].

Borgmästaren och två rådmän äro gemensamma ledamöter i förmyndarkammaren och i rådstufvurättens första afdelning

---

[1] Arb. Ordn. för St. M. och RRtt $^{5}/_{5}$ 1876 § 4 mom. b; jfr ofvan s. 125 not. 1 samt nedan s. 307 not. 3, s. 308 not. 5 och s. 321 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 89 not. 1, s. 108 not. 2—s. 112 not. 1, s. 139 not. 2—s. 143 not. 5 och s. 189 not. 1—s. 198 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 85 not. 3—s. 88 not. 4, s. 139 not. 2—s. 148 not. 3 och s. 307 not. 1; se rörande kontroll från förmyndarkammarens egen sida dock nedan s. 307 not. 5 och s. 323 not. 3.

[4] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 12 mom. 7 och KI för kammarrätten $^{14}/_{11}$ 1879 § 1 mom. 19; jfr nedan s. 314 not. 4 och s. 319 not. 3—s. 320 not. 2.

[5] Jfr ÄB 22 § 4 samt nedan s. 310 not. 1—s. 311 not. 2 och s. 323 not. 1.

såsom förmynderskapsdomstol. Redan på grund häraf ligger det nära att i dessa verk se allenast en enda myndighet, hvilken under olika namn på olika sätt deltager i förmyndarvårdens handhafvande. Såsom redan antydts, sträcker sig för öfrigt gemenskapen i personal än längre. Till ledamot har förmyndarkammaren ytterligare en assistent, hvarförutom vid densamma äro såsom tjänstemän anställda: en sterbhusnotarie, en kurator, två protokollsnotarier, en revisor, en kamrerare och två bokhållare[1]. Kamreraren och de två bokhållarne fylla i sina tjänstebestyr allenast uppgifter inom verkets förvaltning och deltaga icke i arbetet på rådstufvurättens första afdelning[2]. Det senare är äfven händelsen med revisorn, bland hvars uppdrag dock äfven ingå ej mindre att underkasta verkets årsräkenskaper en förberedande granskning utan äfven att i visst afseende biträda vid tillsynen öfver att förmyndarne afgifva sina årsräkningar till rådstufvurätten[3]. Jämte assistenten hafva åter förmyndarkammarens öfriga tjänstemän, nämligen sterbhusnotarien, kuratorn och de två protokollsnotarierna, fått sig anvisade omedelbara tjänsteåligganden vid rådstufvurättens första afdelning och utmärkts såsom jämväl dess tjänstemän[4]. För assistentens och sterbhusnotariens del rör det sig dock visserligen här om boupptecknings-, boutrednings- och bodelningsärenden. Saken har därför ej heller något intresse för det föreliggande ämnet annat än så till vida, som, i sammanhang därmed att det ålagts assistenten att vaka öfver bouppteckningars laga upprättande efter aflidne, han äfven tillförbundits att granska och registrera prästerskapets för hvarje vecka afgifna förteckningar på inträffade dödsfall samt att på grund af dem göra anmälningar i och för bouppteckningars behöriga verkställande samt boutredningars öfvervakande och besörjande[5]. Kuratorn och de två

[1] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 1 och Arb. Ordn. för St. M. och RRtt $^{5}/_{5}$ 1876 § 2, jfrda med Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 1 och Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 1.

[2] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 8 och 9, jfrda med Int. Föreskr. $^{19}/_{10}$ 1877.

[3] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 10 mom. 6 och Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 10 mom. 7.

[4] Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 1, jfrd med KB $^{29}/_{9}$ 1876.

[5] Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 3, 4 och 6, jfrda med Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 4 och 6, KI $^{29}/_{9}$ 1876 §§ 6—8 samt ofvan s. 81—84. Enligt Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 4 mom. 4 skall assistenten, "sedan bouppteckning skett, å första Sessionsdag därefter, den eller dem, som vid bouppteck-

protokollsnotarierna medverka åter vid nämnda afdelnings tillsyn öfver förmyndarnes förvaltning — de två senare för öfrigt såsom föredragande ledamöter, hvar för den del af staden, hvilken är honom tilldelad[1].

Af hvad redan sagts om verksamhetens fördelning mellan förmyndarkammaren och rådstufvurättens första afdelning följer, att i sitt arbete vid den förra dess tjänstemän ej på annat sätt öfvervaka förmyndarnes förvaltning, än att de bi-

---

ningen blifwit till förmyndare för omyndig sterbhusdelegare föreslagen eller föreslagne eller sådan wårdnad sig åtagit, hos Rådstufwu-Rätten anmäla för erhållande af Rådstufwu-Rättens förordnande" och, där ej sådant förslag eller åtagande föreligger och ej heller eljes "någon är som drager försorg om den omyndige och egendomen wårdar, — — — sådant tillkännagifwa för den åtgärd, Rådstufwu-Rätten anser erforderlig". Vid sidan däraf ålägger emellertid mom. 1 ibid. assistenten att efter granskning af dödslistorna "genast för Rådmannen i trakten tillkännagifwa, om han finner något Sterbhus, hwilket fordrar skyndsamare tillsyn". Det först anförda lagrummet har ej ansetts hindra rådstufvurätten från att underlåta att utfärda förordnande för dem, som, jämlikt den allmänna lagens föreskrifter i ämnet, däraf icke vore i behof; jfr ofvan s. 54 not. 1. Hvad angår det andra stadgandet, kunde ju, då det sammanställes med ÄB 9 § 1 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, det föranleda antagandet, att assistenten hade förpliktelse att redan på grund af de kyrkliga dödslistorna anmäla omyndig hos rådstufvurätten till erhållande af förmyndare. Han gör det dock icke och har ej heller eljes något att skaffa med denna frågas ordnande. Äfven här står i denna del tillsynen i samband med boupptecknings-förfarandet. Härvid erinras, att i Stockholm bouppteckning nästan utan undantag verkställes af magistraten på det sätt, att sterbhusdelägarne enskildt upprätta förslag därtill och ingifva denna s. k. skriftliga "uppgift å Sterbhusets — tillgångar med föreslagna wärden deråt" och å "skulder samt alla de skrifter och handlingar, som Sterbhuset angå", till sterbhusnotarien, hvarefter på af rådstufvurätten utsatt dag, med hjälp af nämnda material, bouppteckning mera eller mindre formaliter verkställes i lokal därsammastädes af sterbhusnotarien och assistenten i egenskap af "Rådstufwu-Rättens Deputerade", borgmästaren och traktens rådman deras rätt förbehållen att därvid närvara och biträda, om de så pröfva nödigt. Vid mottagandet af sagda "uppgift" tillser sterbhusnotarien, om omyndiga i boet finnas, samt anmodar för sådant fall inlämnaren att, där förmyndare ej redan förordnats, sörja för att så må hafva skett till bouppteckningstillfället. Vederbörande hafva då att hos traktens protokollsnotarie för ändamålet ingifva ansökan till rådstufvurätten, som på protokollsnotariens föredragning vidtager åtgärd. Tilläggas må, att, på sätt rörande bouppteckningar beskrifvits, sterbhusnotarien och assistenten jämväl hafva att "efter Remisser biträda wid upprättande af Sterbhus-Utredningar och Arfskiften". Jfr i dessa delar Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 2, § 3 mom. 1 och 2, § 4 mom. 3 och 7 samt § 6 mom. 1, 2 och 9, KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 7, Band II s. 706 not. 2 och nedan s. 321 not. 1—2.

[1] Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 5 och 7, jfrda med Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 §§ 5 och 7 samt nedan s. 321 not. 2.

träda verket vid dess tillseende däraf, att gränserna mellan dess och förmyndarkammarens förvaltningsområden behörigen upprätthållas. Det är således dels åtgärder för att hålla förmyndarne och andra till att redovisa och utgifva sådana den omyndiges tillgångar, som förmyndarkammaren har att mottaga i sin vård, och dels andra nödiga mått och steg i och för samma ändamåls vinnande[1].

II. Förvaltning.

Till förmyndarkammarens förvaltning skola öfverlämnas omyndigas penningmedel samt »låne- eller säkerhetshandlingar», d. v. s. värdepapper i allmänhet[2]. Härvid är dock att märka den allmänna regeln, att »lösören, som den omyndige ej själf behöfver, böra till hans nytta föryttras»[3]. Såsom vanligt sker detta regelrätt i sammanhang med utredning af sterbhus. Vid behof äger rådstufvurättens första afdelning att förordna kuratorn att verkställa dylik utredning eller därvid bevaka omyndigs rätt. Han har för sådant fall att inom sex månader efter uppdragets mottagande afgifva redovisning till förmyndarkammaren »eller visa hvad hinder därför mött»[4]. De kyrkliga dödslistorna och bouppteckningsarne sätta alltid förmyndarkammaren och dess tjänstemän i tillfälle att för annan utredningsmans och för förmyndares del fastställa dröjsmål. Efterkommas ej påminnelserna och lämnas ej heller tillfredsställande förklaring, står alltid utvägen öppen, att efter anmälan rådstufvurättens första afdelning förordnar kuratorn att i saken utföra rättegång mot vederbörande[5].

---

[1] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 4 mom. 1 och Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 7 mom. 4; jfr ofvan s. 307 not. 5 och nedan s. 318 not. 3 och s. 323 not. 1.

[2] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 4 mom. 1 och § 5 mom. 1.

[3] ÄB 22 § 4; jfr ofvan s. 175 not. 3 och s. 176 not. 2—s. 177 not. 2.

[4] Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 7 mom. 4 och 9; jfr NJA 1876 s. 75, 1877 s. 80 och 1895 s. 161.

[5] Jfr Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 4 mom. 5, § 6 mom. 2, 6 och 7 samt § 7 mom. 5, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 4 mom. 1, jfrdt med § 4 mom. 2, § 6 mom. 2 och § 8 mom. 5 ibid., samt ofvan s. 308 not. 5. Förmyndarkammaren kan ej meddela vitesförelägganden och för ifrågavarande fall ej heller rådstufvurätten. I första hand tillgår det vanligen så, att på anmälan af assistenten förmyndaren uppkallas i rådstufvurätten och efter sitt eget förslag får sig viss tid utsatt för att efter boets afveckling och skiftande redovisa — anmälningar och

I bruk är också, att, då i fattigt bo efter afliden fader eller moder det ligger vikt därpå att lösören i varor, bohag och klädespersedlar ej skingras utan bevaras till familjens begagnande, förmyndarkammaren tager den efterlefvandes skuldsedel å värdet och kvittar räntan mot underhållet[1]. Då skäl tala därför, tillstädjes det också fader, moder eller annan förmyndare att låta omyndigs medel innestå i en dödsboets affärsrörelse under förpliktelse för förmyndaren att på öfligt sätt årligen redovisa den omyndiges andel i afkastningen[2].

1. Förmyndarkammarens penningförvaltning.

I allmänhet har beträffande mottagna penningmedel förmyndarkammaren en ställning af försträckningstagare. Detta gäller också omyndigas medel. Ränta gäldas till en viss bestämd procent, hvilken, efter framställning af förmyndarkammaren, dock af Kongl. Maj:t från tid till annan höjes eller sänkes med hänsyn till ändringarne på den allmänna penningmarknaden. För närvarande utgör den fyra och en fjärdedels procent[3].

---

tidsfrister, som vid behof kunna en eller flera gånger förnyas. Stundom anmanas i outredda sterbhus boutredaren också att i förmyndarkammaren tillsvidare nedsätta värdehandlingar, motsvarande omyndigas andelar i boet; jfr nedan s. 317 not. 1—2.

[1] Jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 15—16 och ofvan s. 289 not. 2. För skuldsedeln begagnas följande formulär: "Till min omyndiga son — — —, född den — — — (omyndiga dotter — — — född den — — —) eller order betalar jag efter trenne månaders uppsägning hans (hennes) hos mig innestående fäderne (möderne) arf — — kronor jemte — procent ränta derå till dess betalning sker, hvilken ränta dock qvittas mot kostnaden för min bemälde sons (bemälda dotters) uppfostran och underhåll, så länge berörda kostnad af mig bestrides; och skall denna förbindelse, äfven om för fordringsrättens bevarande icke iakttages hvad Lag i sådant afseende föreskrifver, dock fortfarande förblifva gällande, intilldess skulden blifvit till fullo betald. Valuta som ofvan bekommen erkännes och försäkras". Huruvida den sålunda verkställda afsägelsen af preskriptionsinvändning har någon laga verkan, torde vara, minst sagdt, tveksamt. Ej heller lär på grund af bestående förvaltningsförhållande hinder vara för preskriptionstidens löpande, enär det gäller fordran utom förmyndarens förvaltning; jfr ofvan s. 162 not. 2. Till sist upphör visserligen gäldförhållandet och återställes skuldsedeln, om med årsräkningar förmyndaren visar sig hafva på eller för myndlingen behörigen användt det förskrifna beloppet.

[2] Jfr ofvan s. 181 not. 4—s. 182 not. 1.

[3] KSkr $^{18}/_{7}$ 1902, jfrd med KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1. Enligt KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 8 och 20 hos Schmedeman s. 475 och 478 var räntan fem till sex procent, enligt

Nämnda försträckningstagande har till följd, att förmyndarkammaren i eget namn utöfvar penningrörelse i omfattande utsträckning. Hufvuddelen bilda härvid de omyndigas medel. Härtill komma dock belopp, tillhöriga frånvarande eller okända arfvingar samt outredda sterbhus[1]. Allt detta utgör tillhopa förmyndarkammarens skuldsumma. Det gäller således att ständigt hålla redo ett motsvarande kapital i tillgångar, hvadan ock skuldsumman har sin motsvarighet i en kapitalfond, den s. k. allmänna fonden[2]. I och för dess bibehållande i oförminskadt skick består åter en särskild garantifond, »afsedd att betrygga säkerheten för uppfyllandet af förmyndarekammarens förbindelser samt att ersätta sådana förluster vid förvaltningen, hvilka af vederbörande embets- och tjenstemän icke böra eller icke kunna godtgöras». Garantifonden skall för öfrigt utgöra en tiondedel af den allmänna och, i mån som, sedan detta nu mera genom afsatta vinstmedel uppnåtts, den »någon gång måste till större eller mindre del för dermed afsedda ändamål användas», på liknande sätt, »så snart ske kan, fyllas till dess förra belopp»[3].

KI $^{12}/_{12}$ 1764 § 6 mom. 1 hos Modée VII s. 5733 och KI $^{9}/_{4}$ 1856 § 5 mom. 1 fyra och en half, enligt KSkr $^{22}/_{7}$ 1864 och KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 fem, enligt KSkr $^{5}/_{11}$ 1886 fyra och en half, enligt KSkr $^{28}/_{10}$ 1887 fyra, enligt KSkr $^{11}/_{6}$ 1897 tre och sex tiondedels, enligt KSkr $^{9}/_{6}$ 1899 fyra och enligt KSkr $^{22}/_{3}$ 1901 fyra och åtta tiondedels.

[1] Jfr ofvan s. 304 not. 1.

[2] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 och § 9 mom. 1. Beteckningen är så till vida sväfvande, som "allmänna fonden" stundom angifves omfatta äfven garantifonden; jfr Int. Föreskr. $^{19}/_{10}$ 1877 mom. 9, Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 19 och nedan s. 312 not. 3.

[3] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 9 enligt KSkr $^{12}/_{6}$ 1882. Garantifonden, först omförmäld i 1876 års instruktion, har uppstått genom sammanslagning af två äldre särskilda fonder — nämligen den ena, grundfonden, tillkommen redan 1756 i det nu för garantifonden angifna syftet, och den andra, reservfonden, bildad 1864 för att, då ett eller annat år vinstmedlen ej försloge till utgörande af den då till fem procent höjda inlåningsräntan, lämna det därtill nödiga tillskottet. Då med afseende å den nuvarande garantifonden föreskrift af sistberörda natur saknas, kan det ej vara befogadt att med anlitande af samma fond hålla förmyndarkammarens inlåningsränta uppe utöfver eller i jämnhöjd med den allmänna. Tilldess att vid räntefall Kongl. Maj:t förordnat om nedsättning i verkets inlåningsränta, är emellertid detsamma skyldigt att gälda ränta enligt bestående förordnanden och äger vid behof att därför begagna sig af garantifonden. För sådant ändamål hafva för öfrigt jämväl årets bouppteckningsafgifter anlitats; jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 9—10, 19 och 38—39, Berätt. om FK 1898 s. 7—8 och 9—19 samt nedan s. 314 not. 3.

Beträffande medel, tillhöriga nämnda två fonder — den allmänna fonden och garantifonden — har det anbefallts förmyndarkammaren att, i mån som ej löpande utgifter vålla hinder, föranstalta om deras skyndsamma utlåning »emot fullgod säkerhet och högsta lagliga ränta, som kan erhållas»[1]. Vid sidan däraf gälla dock äfven bestämmelserna, dels att »alla medel, som böra stå under förmyndarekammarens vård, skola för dess räkning i Riksbanken insättas» utan att, så framt ränta å dem skall erläggas, draga sådan från tidigare dag än attest om insättningen till förmyndarkammaren aflämnats, och dels att desslikes »alla utbetalningar verkställas medelst anvisning å förmyndarekammarens räkning i Riksbanken»[2]. I och för bestridandet af smärre ostridiga kapital- och räntebetalningar har emellertid kamreraren till sitt förfogande ett räntefritt förskott å 1500 kronor[3]. Följden af förstberörda två föreskrifter är emellertid, att förmyndarkammaren städse har större eller mindre belopp af sina omhandlade medel innestående i riksbanken på upp- och afskrifningsräkning — för öfrigt nu mera utan räntegodtgörelse[4]. Genom förfoganden öfver denna sin kassabehållning verkställer densamma sina produktiva kapitalplaceringar. Hufvudsakligen har detta skett i uppsägnings- och amorteringslån mot säkerhet i inteckning. Men därjämte förekomma visserligen också poster af försträckningar mot säkerhet i aktier, af obligationer samt af foliimedel i enskilda penningverk.

I allmänhet förutsättes förmyndarkammarens in- och utlåningsrörelse lämna någon vinst. Till förhindrande af mot-

---

Enligt KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 9 mom. 2 skulle, till dess att garantifonden hunnit sin i texten angifna maximihöjd, det godtgöras densamma "fem procent ränta å dess vid föregående årets slut behållna kapital" och enligt KSkr $^{12}/_{6}$ 1882 ytterligare "hälften af förmyndarekammarens vinstmedel" för året. Sedan 1897 det åsyftade resultatet vunnits, finnes i det hela tillämplighet allenast för de redan i det förra lagrummet gifna föreskrifterna, att, då genom garantifondens anlitande den komme att ej längre stå i lagstadgadt förhållande till den allmänna fonden, rättelse häri snarast skall åstadkommas genom obegränsad afsättning af årens vinstmedel; jfr Berätt. om FK 1898 s. 7 och 10 samt nedan s. 314 not. 4.

[1] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 9 mom. 1.

[2] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 4 mom. 1 och 2. I ämnet meddelas erinran genom kungörelse i Stockholms Dagblad vid årets början — för år 1903 i numret för den 5 Januari.

[3] Se Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 17—18.

[4] Lag $^{12}/_{5}$ 1897 § 16 mom. b.

satsen tjänar särskildt Kongl. Maj:ts rätt att vidtaga ändringar i inlåningsräntan[1]. För öfrigt bestå beträffande inlåningsrörelsen åtskilliga för förmyndarkammaren gynnsamma föreskrifter — bland annat, att å medel, insatta för omyndigs räkning, ränta ej beräknas »längre än högst sex månader efter myndighetsblifvandet eller kvinnas inträde i äktenskap». Ej heller är förmyndarkammaren skyldig att utbetala räntebärande medel förr än efter tre månaders uppsägning — en rätt, som dock visserligen ej plägar tagas i anspråk[2]. En alldeles extra inkomstpost är ytterligare den till förmyndarkammaren ingående boupptecknings procenten[3].

Årets vinstmedel fördelas åter på det sätt, att af dem först bestridas löner och arfvoden åt förmyndarkammarens ämbets- och tjänstemän för deras arbete i verkets tjänst samt åt det senares betjänte äfvensom öfriga förvaltningsutgifter, därefter, i mån af behof, afsättning äger rum till garantifonden, än vidare 250 kronor utbetalas åt frimurarebarnhuset i Stockholm, och den slutliga, vanligen ej oansenliga återstoden redovisas till Stockholms allmänna barnhus[4].

Oafsedt att i sin »enskilda dispositionskassa» samt i pensions- och stipendiifonder förmyndarkammaren har under sin förvaltning medel för vissa speciella ändamål[5], förekomma ännu

[1] Jfr ofvan s. 311 not. 3.

[2] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 2 och 4, jfrda med Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 35. Se beträffande ränta å "medel, tillhöriga frånvarande eller okänd arfvinge eller outredda sterbhus", KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 och 3 samt ofvan s. 304 not. 1. — Nära låge antagandet, att hvad, på sätt i texten anförts, stadgats därom, att ränta ej åtnjutes å medel som innestått längre tid än sex månader efter myndigblifvande eller kvinnas gifte, afsetts skola gälla för hvarje fall af omyndighetstillstånds upphörande och förty också vid omyndigs frånfälle; jfr ofvan s. 157—158. Emellertid anser sig för sådant fall förmyndarkammaren ej hafva att gälda ränta längre än tre månader efter dödsfallet. Antagligen hafva här stadgandena om tid för bouppteckning i dödsbo inverkat; jfr ÄB 9 § 2. Om instruktionens föreskrifter rörande räntegodtgörelse högst sex månader efter myndigblifvande eller kvinnas äktenskap erinras det genom kungörelse i Stockholms Dagblad vid årets början — för år 1903 i numret för den 5 Januari.

[3] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 §§ 7 och 8, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 4 mom. 2, § 6, § 8 mom. 5 samt § 10 mom. 3 och 4, KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 20 hos Schmedeman s. 478, Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 9, Band II s. 706 not. 2 samt ofvan s. 308 not. 5.

[4] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 11 mom. 1 och KSkr $^{12}/_{6}$ 1882; jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 18—19 samt ofvan s. 312 not. 3 och s. 314 not. 3.

[5] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 10 mom. 2, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 8 samt Berätt. om FK 1898 s. 4—5.

andra kapitalbelopp under dess särskilda vård. Till efterrättelse har nämligen förklarats skola lända »testamente eller annat förordnande», genom hvilka det »blifvit stadgadt, att penningar skola genom särskild persons försorg för visst bestämdt ändamål göras fruktbärande, utan att ingå i förmyndarekammarens allmänna fond». Närmast afses här medel, ställda under tillsyn af förmyndarkammaren men under förvaltning af dess kamrerare med eller utan annan enskild person såsom medförvaltare samt på sådant sätt undandragna förmyndarkammarens allmänna lånerörelse. Dylika medel bokföras särskildt, hvarförutom, i mån som icke förordnandena tillagt verket eller dess tjänstemän viss godtgörelse, »vederbörande» äga »att njuta den inflytande afkomsten» oafkortad till godo. De »vederbörande», om hvilka det här handlar, äro åter just omyndiga, hörande under förmyndarkammaren[1].

2. Förmyndarkammarens förvaltning af värdepapper.

Nyssnämnda föreskrifter om särskild bokföring och hela afkomstens tillgodoförande åt rättsägaren omfatta äfven »låne- eller säkerhetshandlingar», aflämnade »för omyndigs, frånvarande eller okänd arfvinges räkning» och »löpande med annan räntefot än den i allmänhet bestämda»[2]. Det rör sig här hufvudsakligen om värdehandlingar, förefintliga i dödsbon och oförvandlade tillagda förbemälda bodelägare vid skiftet. Hinder är dock icke, att, efter pröfning och samtycke af förmyndarkammaren, förmyndare i anledning af obligationers utlottande, bolags upplösande eller annan dylik orsak ersätter vissa värdehandlingar med andra eller till och med redovisar myndlingens i penningar uppburna arfslott medelst därför inköpta värdepapper. I främsta rummet hänger det härvid på den säkerhet, som papperen erbjuda, och på det pris, hvarför

[1] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 och Arb. Ordn. f. FK § 8 mom. 7. Genom KK $^{20}/_{1}$ 1860 afskaffades förut beräknadt förvaltningsarfvode; jfr KI $^{9}/_{4}$ 1856 § 5 mom. 1. Emellertid anser sig förmyndarkammaren kunna vägra att taga befattning med medel, som erbjudas densamma att vårda under villkor af dylik separat förvaltning. Det finnes ej heller några bestämmelser, som härutinnan underkasta förmyndarkammaren tvång; jfr ofvan s. 304 not. 1.

[2] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 och Arb. Ordn. f. FK § 8 mom. 7; jfr ofvan s. 315 not. 1.

de äro att tillgå[1]. Äfvenledes kan ju förmyndarkammaren finna skäl att bifalla förmyndares framställning om värdepappers afyttring och i sammanhang därmed om köpeskillingens användning till förvärf af andra.

Kamreraren, som härvid biträdes af bokhållarne, har den hufvudsakliga omsorgen om de till förmyndarkammaren förvarade värdehandlingarne, dessa må nu härröra från verkets egen utlåningsrörelse eller hafva på nyss här ofvan angifvet sätt kommit i dess vård. Det åligger sålunda bland annat kamreraren att vaka öfver handlingarnes bibehållande i full rättskraft genom inteckningsförnyelse, erinran, kraf och andra dylika åtgärder, att tillse, när lån till kapital eller ränta förfalla, att, i mån som enskild skriftväxling för ändamålet är tillräcklig, sörja för deras indrifvande samt att hålla reda på vidkommande årsstämningar, konkurser samt auktioner, som i anledning af utmätning eller konkurs skola hållas å intecknad egendom[2].

Till den del som det tarfvas framställandet af rättsliga anspråk hos laga myndighet, anmäler kamreraren saken hos förmyndarkammaren, som uppdrager åt kuratorn dess utförande[3].

Beträffande omyndigas värdehandlingar tagas emellertid äfven förmyndarne i anspråk vid bestridandet af deras förvaltning. Bland annat anmanar i början af året förmyndarkammaren genom annons i Stockholms Dagblad förmyndarne att inkomma med erinringar om behöfliga åtgärder till förebyggande af förluster på nämnda värdepapper[4]. I stället

[1] Jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 16.

[2] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 10—21 och 23 samt Int. Föreskr. $^{19}/_{10}$ 1877 mom. 9 och 11—16.

[3] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 22 och 23 samt Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 7 mom. 3 och 5; jfr för äldre tid KD $^{8}/_{3}$ 1692 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 214.

[4] Kungörelsen i tidningsnumret för den 5 Januari 1903 har följande lydelse:

"Till vederbörande af Stockholms Rådstufvurätt förordnade *förmyndares* efterrättelse meddelas den erinran, att, då det enligt lag är deras åliggande, att vid alla tillfällen iakttaga och bevaka deras myndlingars rätt och bästa, det således bland annat tillkommer förmyndare att sorgfälligt vaka däröfver, att de för myndlingarnes räkning hos *Förmyndare-Kammaren* förvarade säkerhetshandlingar varda genom inteckningsförnyelse i rätt tid, brandförsäkringsafgifters ordentliga betalning af egare till intecknad pant samt bevakning i anledning af offentlig stämning vid deras fulla kraft bibehållne, att *utlottade obligationer å förfallotiden varda infriade.*

för kuratorn äga de äfven att hos laga myndighet bevaka sina myndlingars talan mot dessas gäldenärer och att uppbära förfallna kapitalbelopp under skyldighet att redovisa dem till förmyndarkammaren. Emedan det handlar om medel under den senares förvaltning, fordras dock härtill ett dess bemyndigande och, i mån som för uppdragens utförande förmyndarne hafva behof af fordringsbevisen eller andra handlingar under förmyndarkammarens vård, äfven ett dess beslut med förständigande för kamreraren att i afskrifter eller original tillhandahålla förmyndarne desamma. Deras ställning anses åter utan vidare medföra en rätt att å de omyndigas vägnar lyfta utfallen afkastning i räntor på vanliga skuldebref och obligationer samt i utdelning på aktier och andra dylika värdepapper. Kuponger utlämnar för ändamålet kamreraren utan föregående beslut af förmyndarkammaren. I allmänhet förhandlas det muntligen med förmyndarne, hvilka vid behof kallas att inställa sig i verket för samtal med dess tjänstemän[1].

I mån som vid förmyndarkammarens afgifvande af sluträkning, värdepappers mottagande eller utbyte m. fl. dylika ärenden densamma meddelar sig med vederbörande i form af protokollsutdrag, utlämnas dessa utan lösen[2].

3. Förmyndarens förvaltning.

På öfligt sätt har förmyndaren att ej allenast utöfva vårdnaden om den omyndiges person utan äfven att förvalta

Skolande Förmyndare hos *Förmyndare-Kammaren* så tidigt göra anmälan om hvad i dessa delar erfordras, att nödig åtgärd må kunna vidtagas.

Stockholms Förmyndare-Kammare i December 1902."

[1] Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 21—23, jfrda med Int. Föreskr. $^{19}/_{10}$ 1877 mom. 9. Ifrågavarande lagrum utgå i det hela alla från den förutsättningen, att initiativ till och verkställighet af erforderliga åtgärder åligga verkets tjänstemän, allenast "då förmyndare ej finnas". Emellertid länder förmyndares försummelse visserligen icke verket och dess tjänstemän till ursäkt och befrielse från ansvar för inträffade förluster; jfr NJA 1876 s. 75. För tid efter omyndighetstillstånds upphörande tillhör det naturligen respektive myndigblifven, gift kvinnas äkta man eller afliden omyndigs universalsuccessorer att själfva öfvervaka värdehandlingars bibehållande vid gällande kraft. Beträffande myndigblifven person erinras därom årligen i samma kungörelse, som återgifver lagstadgandena om ränteberäknings upphörande för fall af myndigblifvande och kvinnas gifte; jfr ofvan s. 314 not. 2.

[2] KB $^{29}/_{9}$ 1876 s. 6, jfrd med Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 37.

dennes fasta egendom och oförvandlade lösören [1]. I fattigare bon tillstädjes det ock förmyndaren att alltefter barnens antal och ålder behålla ett mindre kapitalbelopp intill 400 kronor för utgifter på deras personer och uppfostran. Härtill kommer än vidare afkastningen på den omyndiges medel under förmyndarkammarens vård. Det har redan omförmälts, huru det står förmyndaren fritt att omedelbart lyfta räntor och utdelningar på den omyndiges värdehandlingar samt att vid behof vända sig till förmyndarkammaren och dess kamrerare för erhållande af nödiga urkunder. Räntan på den omyndiges fordran hos förmyndarkammaren äger han att uppbära halfårsvis [2].

Hvad förmyndaren sålunda har till förvaltning är han skyldig att i sina årsräkningar redovisa under förpliktelse att till förmyndarkammaren aflämna oförbrukadt öfverskott på årets afkastning, utan åtskillnad om afkastningen är fallen af tillgångar under hans egen eller under förmyndarkammarens förvaltning [3]. För öfrigt upptagas i räkningarne äfven den omyndiges af förmyndarkammaren förvaltade kapitaltillgångar [4].

Anser sig förmyndaren behöfva på den omyndige använda hvad för dennes räkning förmyndarkammaren innehar såsom hufvudstol i penningar eller värdehandlingar, har han att i ämnet göra framställning hos sagda verk. Får han afslag och vill ej därmed åtnöjas, står honom ingen annan utväg öppen

---

[1] Jfr ÄB 22 §§ 2—4 samt ofvan s. 304 not. 1 och s. 310 not. 2—s. 311 not. 2.

[2] Jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 18 samt ofvan s. 311 not. 3 och s. 317 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 310 not. 2 och nedan s. 323 not. 1.

[4] Jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 25 och 27. I början af hvarje år utfärdas i Stockholms Dagblad kungörelse i ämnet. Tidningsnumret för den 5 Januari 1903 innehåller sålunda följande annons:

"Då, enligt gällande föreskrifter, *förmyndare* skall för hvart år afsluta och sist inom den 15 Februari hvarje år ingifva räkning, som fullständigt omfattar såväl alla de omyndigas tillgångar vid början af den tid, för hvilken räkningen afgifves, och de inkomster, som derunder influtit, som äfven derifrån afgående poster och behållningen samt hvaruti den består, erinras Förmyndare att till undvikande af stadgad påföljd sådant fullgöra; börande af förmyndaren noggrant iakttagas att uti räkningen lemnas uppgift å den af hufvudstadens territoriella församlingar, inom hvilken den omyndige under år 1902 varit mantals- och skattskrifven. De upplysningar, som för räkningarnas fullständighet kunna erfordras, meddelas å *Förmyndare-Kammarens Kamrerarekontor.*

Stockholms Rådstufvurätts Första Afdelning och Förmyndare-Kammare i December 1902."

än att instämma verket till rådstufvurätten, som då i saken har att döma på annan afdelning än den första. Reglerna gälla äfven vid väckt fråga om lifräntas inköp åt den omyndige[1].

Såsom ofvan förmälts, har laga verkan inrymts åt bestämmelser, genom hvilka i »testamente eller annat förordnande» omyndigs penningmedel väl ställts under förmyndarkammarens och dess tjänstemäns förvaltning men ej på vanliga villkor. Häri ligger i själfva verket ett erkännande, att, i omfång som eljest är medgifvet, enskild rättshandel kan med afseende å egendom, som därigenom tillagts omyndig, ersätta lagbestämda förvaltningsregler med andra. I denna ordning kan därför ock förmyndare eller annan hafva erhållit laga rätt att, med förmyndarkammarens och dess tjänstemäns uteslutande, förvalta vissa den omyndiges tillgångar i penningar eller värdehandlingar[2].

III. Kontroll.

1. Förmyndarkammarens förvaltning.

Den årliga granskning och revision, som förmyndarkammaren är underkastad, omfattar hela dess verksamhet. Inom utgången af Mars månad skall för det nästförflutna kalenderåret kamreraren hafva den af honom och bokhållarne förda och afslutade hufvudboken färdig jämte verifikationer och summarisk uppgift på verkets ställning samt uppvisa densamma inför förmyndarkammaren, som förser den med påskrift om uppvisandet. Verkets revisor skall därpå före Juli månads slut hafva fullbordat sin granskning, hvaröfver han har att afgifva berättelse. Följer så i ordningen granskningen af förbemälda fem revisorer, hvilka, valda senast i Augusti, för ändamålet skola på förmyndarkammarens kallelse sammanträda »någon af de första söckendagarne i Oktober» och inom påföljande Januari, alltså inom Januari andra året efter redovisningsåret, till magistraten aflämna sin berättelse i ärendet[3].

[1] KK $^{12}/_{12}$ 1845 § 3 och KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 3, jfrda med Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 16 samt ofvan s. 179 not. 1—s. 181 not. 1, s. 304 not. 1 och s. 316 not. 1.

[2] Jfr NJA 1897 s. 93 samt ofvan s. 184 not. 3—s. 187 not. 1 och s. 315 not. 1.

[3] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 10 och § 12 mom. 1, 2 och 6, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 6—8 och § 10 mom. 6 samt Int. Föreskr. $^{19}/_{10}$ 1877 mom. 3—7 och 10; jfr ofvan s. 307 not. 4 och s. 308 not. 2—3.

Jämte berättelsen af verkets revisor tillställas de fem valda revisorerna böcker, räkenskaper och verifikationer för redovisningsåret samt verkets därunder förda protokoll, hvarjämte revisorerna äga att af verket och dess tjänstemän infordra upplysningar och att genomgå »säkerhetshandlingarne». Granskningen skall, såsom det heter, »omfatta icke allenast sifferförhållanden utan äfven förmyndarekammarens förvaltningsåtgärder» och gå ut på att utröna, »huruvida de omyndiges och verkets sannskyldiga nytta blifvit behörigen iakttagen». Inkomma till förmyndarkammaren revisorerna med anmärkningar under begäran om förklaring, skall inom fjorton dagar efter delfåendet sådan aflåtas, hvarefter, om och till den del som anmärkningarne vidhållas i revisorernas till magistraten ingifna berättelse, de skola insändas till kammarrätten i och för laga pröfning[1]. Det sålunda uppståndna målet utföres mellan det senare verkets advokatfiskal samt förmyndarkammaren under ömsesidig rätt för parterna att genom besvär fullfölja saken till Kongl. Maj:t i nedre justitierevisionen och högsta domstolen[2].

Jämväl för omyndigs del kan emellertid på detta sätt under bestående förvaltning dom afkunnas till ordnande af tvistiga rättsförhållanden under åläggande för förmyndarkammaren att tillgodoföra den omyndige vissa tillgångar eller ersättningsbelopp. Så till vida finnes med afseende å förmyndarkammarens förvaltning motsvarighet till hvad beträffande förmyndares förvaltning förordnats om förmynderskapsdomstols rätt att tillsätta person att mot förmyndare, som kvarstår i befattningen, väcka talan för myndlingens räkning[3].

---

[1] KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 12 mom. 4, 5 och 7 a; jfr ofvan s. 307 not. 4. Det har också särskildt stadgats, att "förmyndarekammarens förvaltning och räkenskaper" skola "för det år, granskningen omfattar", anses såsom godkända, om revisorerna antingen hos magistraten anmäla, att "anmärkningar — — icke förekommit" eller befunnits "nöjaktigt förklarade", eller ock alldeles underlåta att inom lagstadgad tid till magistraten inkomma med berättelse; jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 12 mom. 6 och 7 b samt ofvan s. 319 not. 3. Så vidt kändt är, har detta senare dock aldrig förekommit, men för öfrigt ej heller anmärkningars hänskjutande under kammarrättens pröfning.

[2] KI $^{14}/_{11}$ 1879 § 22 mom. 1 och § 41 mom. 2.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12 samt ofvan s. 86 not. 1 och s. 118 not. 2—s. 120 not. 3.

2. Förmyndarens förvaltning.

I egenskap af förmynderskapsdomstol har, liksom annan dylik myndighet, rådstufvurättens första afdelning att förklara person omyndig och myndig, att sörja för omyndigs förseende med förmyndare, att förordna sådan eller gifva honom bevis på hans rätt i nämnda afseende, att öfverflytta förmynderskap till annan domstol, att pröfva jäf för och ursäkter från förmynderskap, att afgöra öfver förmyndares hemställanden om rätt att förfoga öfver den omyndiges fasta egendom, att öfva tillsyn öfver vårdnaden i personligt hänseende och att vid behof ingripa med förordnanden om entledigande, säkerhets ställande och persons utseende att mot förmyndaren öppna rättstvist m. m. d.[1]. Vid nämnda afdelning föras äfven förmynderskapsprotokoll i vanlig ordning och förmynderskapsbok, här kallad »Förmyndare-Diarium». Hvad härutinnan är att fullgöra verkställes af protokollsnotarierna, hvilka hafva staden fördelad mellan sig i två s. k. trakter, nämligen den södra, omfattande Södermalm och Staden mellan broarne, samt den norra bestående af det öfriga[2].

I nämnda sin tjänstebefattning mottaga protokollsnotarierna förmyndarnes årsräkningar och anteckna dessa i omförmälta diarier[3]. Räkningarne skola, såsom det heter, »i

[1] Jfr ÄB 19 § 4, 20 §§ 1—8, 21 § 1 och 22 § 3, JB 4 § 8, KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 hos Modée IV s. 2872, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 1, 11 och 12 samt ofvan s. 22 not. 1—s. 41 not. 2, s. 53 not. 2—s. 55 not. 2, s. 58 not. 1—s. 89 not. 5, s. 91 not. 1—s. 94 not. 2, s. 100 not. 1—s. 112 not. 1, s. 304 not. 1, s. 307 not. 1 och s. 308 not. 5.

[2] Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 5 mom. 10, jfrdt med Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 13 och 14 samt ofvan s. 309 not. 1 och nedan s. 321 not. 3.

[3] Se Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 5 mom. 1 och 10, af hvilka det första lagrummet ålägger protokollsnotarierna att "utom Sessionsdagarne, då deras närvaro vid Sessionerna erfordras, å öfriga Söknedagar — — vara å Embetsrummet tillstädes" klockan $^{1}/_{2}$ 12 f. m.—2 e. m. samt det andra "att uti s. k. Förmyndare-Diarium införa alla, som till Förmyndare förordnas, och att i stadgad ordning till Hof-Rätten ingifwa fullständig förteckning å förordnade Förmyndare"; och skall i diariet jämväl "antecknas, när Förmyndare afgifwer redowisning för förmynderskap, därför undfår décharge eller därifrån entledigas". Hvad i detta senare stadgande föreskrifvits om förmyndarförteckningars insändande till hofrätten sammanfaller med det allmänna påbudet, att för och på vissa tider underrätterna skola till hofrätterna insända förmynderskapsprotokollen i afskrifter; jfr K. Svea HfRtts Universal $^{18}/_{6}$ 1757 och KI $^{12}/_{12}$ 1764 § 16 mom. 6 hos Modée VI s. 4617 och VII s. 5739—5740 samt ofvan s. 149 not. 2.

rätt tid» afgifvas[1]. I sin tillämpning lämnar stadgandet emellertid förmyndarne rymligt anstånd. I början af året pläga rådstufvurättens första afdelning och förmyndarkammaren medelst gemensam kungörelse i Stockholms Dagblad i allmänhet erinra förmyndare om deras redovisningsskyldighet för det närmast gångna året och anmana dem att inom den 15 februari fullgöra densamma[2]. Först i september upprättar emellertid därpå, med ledning af protokollsnotariernas anteckningar i omhandlade diarier, förmyndarkammarens revisor en förteckning öfver de förmyndare, hvilka då ännu alltjämt eftersatt nämnda sin förpliktelses uppfyllande[3]. På grund af samma förteckning meddelar slutligen — efter föredragning af protokollsnotarierna, hvar för sin trakt — rådstufvurättens första afdelning i vanlig ordning vitesföreläggande och förfar, jämlikt den allmänna lagens anvisningar, i öfrigt »efter omständigheterna»[4].

Vid årsräkningarnes aflämnande till protokollsnotarierna äro de oftast försedda med påskrift af fränder om granskning och godkännande från de senares sida. Är så icke händelsen och tillgång till fränder finnas, fästes vanligen vederbörandes uppmärksamhet på lämpligheten att före aflämnandet fullständiga handlingen i förevarande afseende. Har räkningen godkänts af fränder, blir i det hela den ej heller föremål för vidare undersökning. För motsatt fall fullgör åter kuratorn granskningen[5]. Så till vida underkastas emellertid räkningarne städse granskning, som det efterses, huruvida förmyndaren innehar medel, som icke äro nödvändiga för förestående utgifters bestridande och förty böra till förmyndarkammaren öfverlämnas. Denna granskning verkställes också af kuratorn, om på förberörda sätt han ändock har att genomgå räkningen, men eljes af protokollsnotarierna. Det är dock

---

[1] Jfr Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 7 mom. 1.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 6 mom. 1 samt ofvan s. 113 not. 2 och s. 318 not. 4 och nedan s. 322 not. 5.

[3] Jfr Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 10 mom. 7.

[4] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 8 och 13 samt ofvan s. 86 not. 3—4, s. 106 not. 2—6, s. 307 not. 1 och s. 321 not. 1.

[5] Se Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 7 mom. 1, som förpliktar kuratorn att, "när fränder till de omyndiga ej finnas, öfwer afgifwen redowisning utlåtande meddela"; jfr Fslg ang. FK $^{28}/_{1}$ 1874 s. 26—27 och ofvan s. 317 not. 1.

ett bestyr ej i rådstufvurättens utan i förmyndarkammarens tjänst[1].

Med afseende å fränders och omyndigs rätt att påstå förmyndares entledigande eller annan dylik på förmynderskapsdomstolens beslut beroende åtgärd mot förmyndaren gälla enahanda regler som vid andra förmynderskap[2]. Gode männens uppgift härutinnan fyller åter kuratorn, hvilken alltså på grund af sin tjänsteställning äger att omedelbart vända sig till rådstufvurättens första afdelning med anmälningar och framställningar af angifna art[3].

Kuratorn har det till sist också ålagts att, då årsstämning utfärdas på förmyndares borgenärer eller konkurs öfvergår hans bo, tillse, att den omyndiges fordran varder behörigen bevakad, och enligt rådstufvurättens första afdelnings inhämtade förordnande vidtaga sådan åtgärd[4]. Stadgandet afser väl i hufvudsak fall hvari och tid hvarunder den omyndige tillfälligtvis är i saknad af förmyndare och lär för det närvarande ej alltför ofta kräfva tillämpning[5].

IV. Ansvar gent emot och säkerhet för den omyndige.

Utöfver den större trygghet, som, så långt förmyndarkammarens förvaltning sträcker sig, därigenom beredes åt omyndiga, lända i ett par afseenden de förut skildrade anordningarne dem till förbättring i deras rättsliga ställning.

För sina göranden och låtanden i tjänsten äro ej mindre rådstufvurättens första afdelnings utan äfven förmyndarkammarens ledamöter och tjänstemän underkastade bestämmelserna »om brott af ämbetsmän». Däri ligger ju alltid för de omyndiga

---

[1] Jfr ofvan s. 307 not. 5, s. 310 not. 1 och s. 318 not. 3.

[2] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14 samt ofvan s. 139 not. 2, s. 143 not. 6—s. 144 not. 5 och s. 146 not. 5—s. 148 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 322 not. 5. Det har också händt, att genom remiss förmyndarkammaren gjort anmälan mot förmyndare i anledning af vanvård eller bristande solvens.

[4] Int. Föreskr. $^{13}/_{4}$ 1877 § 7 mom. 2 och 5, jfrda med Arb. Ordn. f. RRns I Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 § 5 mom. 9.

[5] Jfr ÄB 20 § 7, KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 9 och 10 samt ofvan s. 100 not. 3—s. 104 not. 2, s. 159 not. 4—s. 160 not. 4, s. 316 not. 3—s. 317 not. 1 och s. 322 not. 5.

ett särskildt skydd, för öfrigt ej begränsadt till området för förmyndarkammarens förvaltningsområde utan af betydelse äfven beträffande förmyndarnes, nämligen till den del som öfver dem kontroll öfvas genom bemälda tjänstemän [1]. Å andra sidan är, sedan omyndighetstillstånd upphört eller i anledning af förmynderskaps öfverflyttning från Stockholm förmyndarkammarens förvaltning eljes tagit slut, redovisningsberättigad i tillfälle att, utan hinder af de beträffande åtal och skadeståndspåståenden mot domare gifna stadgandena, i anledning af samma förvaltning vid rådstufvurätten mot förmyndarkammaren i civil rättegångsordning framställa yrkanden på utfående af egendom eller ersättningsbelopp [2].

Än vidare har ju bland annat förmyndarkammarens garantifond förklarats skola användas till att »ersätta sådana förluster vid förvaltningen, hvilka af vederbörande ämbets- och tjänstemän icke böra eller icke kunna godtgöras». Det lär ej råda tvifvel, att härmed det närmast afsetts fall, i hvilka enligt allmänna lagbestämmelser verkets ledamöter eller tjänstemän skulle vara skyldiga att utgifva ersättning men ej hafva medel därtill eller af särskilda skäl anses böra därifrån befrias. Såsom fondens nämnda ändamålsbestämmelse är angifven, måste den likväl också uppfattas såsom en förmyndarkammarens utfästelse att, så långt som i befintligt skick fonden därtill bereder tillgång, hålla dem, till hvilka på grund af sin förvaltning verket råkar i förbindelse, skadeslösa för hvarje däri inträffad förlust. Sålunda skulle äfven för fall af förlust genom omständigheter, som voro att räkna såsom olyckshändelse, bland annat omyndiga kunna, ej allenast i egenskap af verkets försträckningsgifvare utan äfven såsom innehafvare af de genom verket vårdade värdehandlingarne, i ersättningsväg hålla sig till garantifonden [3].

Till den del som garantifonden ej lämnar medel till täckande af förluster i sistberörda slags tillgångar, äro åter den omyndige och hans rättsinnehafvare uteslutande hänvisade

---

[1] Jfr StrLgn 25 § 22 samt ofvan s. 90 not. 1—4 och s. 120 not. 4—6.

[2] Jfr KFkl $^{23}/_{3}$ 1807 p. 40 i 1807 års Lgs s. 677, NJA 1876 s. 75 samt ofvan s. 217 not. 1—2, s. 316 not. 1—s. 317 not. 2 och s. 320 not. 3.

[3] Jfr KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 9 mom. 1 samt ofvan s. 245 not. 4—s. 252 not. 1 och s. 312 not. 3.

på att jämlikt allmänna skadeståndsregler utsöka sin rätt hos verkets ledamöter och tjänstemän på grund af deras förmenta oredlighet eller vållande[1]. Deras ställning är då enahanda med den, som de hafva mot förmyndaren, om de anse, att denne ej skött sig, såsom han bort[2]. Ej ens beträffande verkets penningrörelse hafva stat eller kommun iklädt sig någon ansvarsförbindelse, hvadan, om därpå verket skulle tillsätta mera än sin garantifond, de omyndiga skulle kunna tänkas försatta i det läge, att de i en verkets konkurs finge jämte dess öfriga borgenärer i lika måtto tåla afdrag på sina fordringar.

Nionde Kapitlet.

Omyndigs rättsliga handlingsförmåga.

Omyndighet innebär bristande rättslig handlingsförmåga. Inför lagen saknar den omyndige det omdöme och förty äfven den förmåga af viljebestämning, som enligt regel äro villkor, för att i rättslifvet ett görande eller låtande skall i egenskap af handling alstra rätt och förpliktelse. Den omyndige är visserligen rättssubjekt, så att han har sin särskilda rättssfär såsom ett inbegrepp af honom tillkommande rättigheter och honom åhvilande förbindelser. Men det står ej i hans makt att genom rättslig åtgärd åstadkomma ändring i de sålunda för hans del bestående förhållandena.

Allt detta är dock sant, allenast om och till den del som de särskilda positiva rättssystemen däråt gifvit stadfästelse. Lagarne kunna ej allenast låta uppnåendet af viss ålder eller inträffandet af annan faktisk omständighet alstra rättskapacitet i ett eller annat afseende. Det är ej heller af nöden att, där ej på nyssnämnda sätt rättskapacitet uppstått, sådan fullständigt felas den omyndige, eller med andra ord att principiellt omyndighet är liktydig med saknad af hvarje rättskapacitet.

[1] Jfr KD $^{7}/_{2}$ 1780 hos Ugglas III s. 182.

[2] Jfr ofvan s. 245 not. 4—s. 252 not. 1.

Förglömmas bör nämligen icke, att förknippandet af dessa två begrepp ytterst hvilar på ett antagande, att det brister de omyndiga förutsättningarne för att rätt bedöma sakförhållandena och underordna dem en sin viljeyttring. Presumtionen kan klädas i ett positivt rättsbud, som frånkänner barn under viss ålder hvarje rättskapacitet[1]. Men, där så icke skett, har, bortsedt från hvad som följer af viss rättskapacitet i anledning af särskilda laga föreskrifter, man att för hvarje särskildt fall tillse, huruvida icke omyndigheten, tänkt såsom ett skydd för den omyndige, utesluter giltigheten af den rättshandel, hvarpå han inlåtit sig, och i motsatt händelse, huruvida med afseende å rättshandelns art och innehåll den omyndige kan vid tillfället anses hafva ägt eller icke ägt förmåga af uppfattning och viljebestämning. I främsta rummet skall härvid åter tydligen afseende blifva att fästa på åtskillnaden mellan onerösa och benefika rättshandlingar, sedda från den omyndiges ståndpunkt. Gemensamt för de särskilda positiva rättssystemen blir å andra sidan sålunda endast, att omyndighet för med sig viss bristande rättskapacitet — icke däremot, att den, vidtagande i barnets person med födelsen, betecknar fullständig saknad däraf och allenast jämlikt särskilda positiva bestämmelser efter hand beröfvas denna sin ursprungliga karaktär[2].

Såsom redan antydts, hafva äfven på detta område rättsnormerna fått sin utbildning särskildt med hänsyn till dem, som på grund af sin ålder äro omyndiga. Ämnet är för öfrigt att behandla uteslutande med hänsyn till rättskapacitet i civilrättsligt hänseende. På de straffrättsliga, politiska och kommunala områdena gälla särskilda bestämmelser beträffande hvad, som hör till, för att en person må räknas såsom fullmyndig — respektive ansvarig för sina gärningar och i tillfälle att utöfva medborgerlig rätt. Äfven härvid spelar visserligen åldern en roll. Men det är en annan ålder än den vanliga myndighetsåldern, i anledning hvaraf man ock stundom

---

[1] I öfverensstämmelse med romersk rätt förklara ett flertal moderna lagstiftningar, att barn under sju års ålder sakna hvarje rättskapacitet. Härtill sluta sig då stundom också andra bestämmelser, enligt hvilka vid högre ålder det före myndighetens inträdande efter hand vinnes rättskapacitet i alltjämt stegrad måtto; jfr ofvan s. 5 not. 1 och s. 14 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 3 not. 1—3 och s. 326 not. 1.

plägar tala om en kriminell, en politisk och en kommunal myndighetsålder. Vissserligen ägnas beaktande äfven åt myndighet och omyndighet i civilrättslig mening men allenast på ett mera tillfälligt och underordnadt sätt. Sitt intresse hafva nog dessa stadganden äfven med de synpunkter, från hvilka här förmynderskapsläran skärskådas. Men hvad i denna del är att anmärka hör samman icke med frågan om omyndigs rättsliga handlingsförmåga utan med andra arbetets delar, nämligen målsäganderätt för och målsmanskap öfver den omyndige [1].

Det sålunda sagda har sin tillämplighet jämväl för en viss del af civilrätten, nämligen beträffande allt hvad angår den omyndiges personliga rättsförhållanden — det må nu finnas eller saknas beröringspunkter med nyss ofvan angifna rättsområden [2]. »Omyndigs rättsliga handlingsförmåga» blir emellertid sålunda ett kapitel om verkningarne i förmögenhetsrättsligt hänseende af sådana den omyndiges gerningar som, objektivt bedömdt, utgöra antingen rättshandel eller rättskränkning.

Hvad i denna del svensk rätt innehåller är för öfrigt icke mycket. I 1734 års lag påträffas förbuden mot att någon sluter »köp eller skifte med öfvermage», att omyndig går i borgen och att person under tjuguett år själf förestår sitt arf, hvarjämte till denna senare föreskrift fogats medgifvandet: »Kan han sig något förvärfva, däröfver må han själf råda, sedan han femton år gammal är» [3]. Komma så härtill de senare stadganden, enligt hvilka dels »man eller kvinna, som ej fyllt tjuguett år», ej må »göra testamente, där ej han eller hon är eller förut varit gift», dock att »den, som fyllt femton år«, må på sådant sätt förfoga öfver det, som han »genom eget arbete

---

[1] Jfr StrLgn 5 §§ 1—4, ÄB 20 § 8, RB 1 § 2, RF § 41, Riksd. Ordn. §§ 9, 14, 19 och 26, Riddh. Ordn. §§ 8, 9 och 10, K. Cirk. $^{7}/_{1}$ 1830, KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 9, 14, 29 och 42, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 11 och 28, KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 6 och 24, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 5 och 7, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 §§ 10, 14 och 38, KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 §§ 4 och 26, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 4 samt ofvan s. 65 not. 2 och s. 127 not. 6. Märkas må ock, att ingen är vittnesgill före femton års ålder; se RB 17 § 7, jfrd med KF $^{9}/_{3}$ 1683 p. 24 och Sjöartiklar $^{2}/_{5}$ 1685 p. 24 hos Schmedeman s. 837—838 och 963.

[2] Jfr Band I s. 37 not. 4—s. 40 not. 3 och III s. 59 not. 4—s. 60 not. 3.

[3] JB 4 § 7, HB 10 § 13 och ÄB 19 § 1.

sig förvärfvat», dels ogiltighet förklarats vidlåda alla »Obligationer, Reverser och Förskrifningar, som äro utgifne af någon omyndig», äfvensom sådan persons »Köpebref, Förpantningar eller andre Afhandlingar om lös och fast Egendom», dels det tillåtits omyndig »att idka handelsrörelse eller annat näringsyrke, såvida förmyndaren därtill samtycker och ikläder sig» ansvarighet för »de förbindelser», som han »i och för rörelsen kan komma att ingå», dels förmyndare utrustats med rätt att, där föräldrar ej hafva behof af barns tjänst, för detsamma »utse första tjänsten samt om villkoren därvid afsluta» utan rätt för den sålunda anställde att före fyllda tjuguett år, »utan föräldrars eller förmyndares tillstånd», uppsäga tjänsten, dels de öfriga författningar rörande tjänsteförhållanden, hvilka särskildt tillägga förmyndare rätt att sluta aftal om tjänst för sådan sin myndling, som är under tjuguett år, och dels de straff- och processrättsliga bestämmelserna rörande skadeståndsskyldighet för person under femton år samt rörande inställelse inför domstol genom person under annans målsmanskap eller genom öfvermage[1]. Se där i det hela allt. Till rättspraxis har man att lita för fullständigandet af de spridda och delvis mångtydiga föreskrifterna.

I anledning af de positiva stadgandena och hvad för öfrigt i det föregående anmärkts lär emellertid omyndigs rättskapacitet lämpligen böra tagas i behandling med hänsyn till förvaltning, benefikt förvärf, benefik och onerös afhändelse, gäldförbindelsers ingående, tjänsteprestationers åtagande samt skadegörelse. Därutöfver komma dock i betraktande omyndigs handlande enligt fullmakt, god tros förvärf af annan man och godkännande.

I. Förvaltning.

I omyndigs rätt att efter uppnådda femton år råda öfver sitt förvärf ligger alltid förvaltningsbefogenhet[2]. Detta be-

[1] ÄB 16 § 2 enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835, KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 4 hos Modée IV s. 2871, KF $^{18}/_{6}$ 1864 §§ 4, 6 och 15, LgSt § 18, KK $^{28}/_{11}$ 1884 § 5 mom. 1, StrLgn 6 §§ 1 och 6 samt RB 15 §§ 3 och 15.

[2] ÄB 19 § 1; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 21 § 1 och 1730 kap. 19 § 1. Föreskriften, ett medgifvande med hänsyn till den förutvarande myndighetsåldern

tyder således, att den omyndige själf och ej förmyndaren äger att omhänderhafva ifrågavarande tillgångar. Rättssatsen har vunnit erkännande i ett par specialförfattningar, då nämligen det stadgats dels i kongl. förordning ang. en postsparbank för riket den 22 juni 1883 § 11 mom. 2, att »minderårig, som uppnått 15 år», må, »jemväl utan särskild tillåtelse af målsman, förfoga öfver medel, insatta å sådan motbok, som han — — för insättning af egna medel utbekommit», och dels i Lag ang. sparbanker den 29 juli 1892 § 26, att »omyndig, som uppnått femton år», äger att, »utan särskild tillåtelse af målsman, förfoga öfver egna medel, dem han själf å motbok» i sparbank »insatt», och att i nyssnämnda fall »medel ej» må »från sparbank utbetalas — — till målsman utan den omyndiges samtycke».

De återgifna två stadgandena, båda afseende att ordna rättsförhållandet till tredje man, gå så till vida utöfver det allmänna lagrummet i ämnet, som de anbefalla tredje man, här bankerna, att ej inblanda sig i den omyndiges och förmyndarens inbördes besittnings- och förvaltningsförhållanden utan låta hvad de af den förre mottagit såsom medel under hans förfogande också gälla såsom sådana och förty också allenast till honom betrakta sig såsom redovisningspliktige och gäldbundne. Detta är också en naturlig följd af den lagbestämda dubbla förvaltningen i förmyndarens och myndlingens personer. Regeln måste därför äfven äga allmängiltighet och ej till sin användning vara inskränkt till de två fall, i hvilka på nämnda sätt den kommit till uttryck. Det är en sak mellan förmyndaren och den omyndige att bestämma och

---

af femton år, finnes redan i KFkl $^{30}/_{10}$ 1721 § 1 hos Modée I s. 305, hvarigenom myndighetsåldern höjdes till 21 år men det dock jämväl stadgades: "Dock skal härigenom ingen wara hindrad til at innom dessa år söka sin lycka och upkomst i Kongl. Maj:ts och Riksens tienst, icke heller öfwer sit aflinge, som han sielf kan förwärfwa, at råda och styra"; jfr ofvan s. 14 not. 3. För den närvarande tiden kunde med afseende å stadgandet emellertid anmärkas, att det tydligen är gifvet allenast i fråga om man och, äfven sedan ogift kvinna förklarats blifva liksom man myndig med uppnåendet af viss ålder, ej särskildt utsträckts att afse äfven mö; jfr ofvan s. 17 not. 1. Sedan genom KF $^{30}/_{5}$ 1835 det i ÄB 16 § 2 vidtagits sådan ändring, att efter 15 år ej mindre man än äfven kvinna kunna, fastän ogifta, borttestamentera sin arbetsförtjänst, har emellertid det ej dragits i betänkande att tillämpa ÄB 19 § 1 jämväl för mös del; jfr SJA XXII s. 25 och nedan s. 344 not. 4.

vidmakthålla gränserna mellan sina särskilda förvaltningsområden[1].

Då det tillagts den omyndige rätt att efter fyllda femton år själf råda öfver sitt förvärf, lärer det hafva afsetts förvärf i tiden efter sagda ålders uppnående. Till den del som förmyndaren därefter tillstädjer den omyndige att förblifva eller komma i besittning af egendom, som den senare förvärfvat i tiden före sagda kritiska tidpunkt, bör emellertid densamma dela lika villkor med den därpå vunna.

Förvärf är för öfrigt att fatta i mening af arbetsförtjänst. Därunder falla alltså icke hvilka som helst onerösa förvärf och än mindre benefika med undantag för intestatarf. Visserligen kan dock äfven i sagda ordning egendom ställas under den omyndiges egen förvaltning. Men därtill fordras särskild bestämmelse i den rättshandel, hvarigenom egendomen öfverlåtes på den omyndige[2]. Egentligen komma i sådant afseende för öfrigt allenast testamente, gåfva och andra benefika förfoganden till den omyndiges förmån i betraktande. Onerös rättshandel är väl icke alldeles utesluten. Men den måste då hafva ägt rum mellan förmyndaren och den omyndiges fångesman och skall beträffande det rättsliga beståndet af förordnandena om den omyndiges förvaltningsrätt därför ock hänga på, hvilken betydelse man i allmänhet är sinnad att tillerkänna aftal till förmån för tredje man. För den svenska rättens del torde häraf blifva en följd, att för hvarje fall de aftalande — förmyndaren och den omyndiges fångesman — kunna genom en sin samfällda öfverenskommelse på nytt häfva den förvaltning, hvari den omyndige insatts, och att det icke tillkommer den senare själf utan allenast hans fångesman att mot förmyndaren påyrka efterlefnad af förordnandena rörande förvaltningen. Slutligen är förmyndaren städse ansvarig för den skada, som aftalet kan bereda den omyndige, och sålunda medelbart äfven för hvad i denna väg den senares förvaltning föranleder. Han lär därför ej heller i allmänhet vara synnerligen hågad att biträda omhandlade slags aftal[3].

---

[1] Jfr Band II s. 268 not. 1—3.

[2] Jfr ÄB 16 § 2, LgK 1818 ÄB 14 § 4, 1826 ÄB 13 § 3, LgB ÄB 11 § 5 samt ofvan s. 14 not. 3 och s. 328 not. 2.

[3] Jfr SJA XXXIII s. 471, Band II s. 201 not. 2—s. 202 not. 1 samt ofvan s. 185 not. 1—s. 186 not. 3 och nedan s. 340 not. 3—s. 343 not. 4 och s. 359 not. 1.

Ännu ett sätt, hvarpå omyndig kan komma att förvalta viss sin egendom, är, att förmyndaren för ändamålet lämnar sådan från sig till honom. Äfven om en dylik förmyndarens handling gäller emellertid, att den sker på hans risk, d. v. s. under ansvar för hvad förvaltningen må åsamka den omyndige af förluster. Det föreligger för öfrigt allenast ett uppdrag, som förmyndaren när som helst kan ensidigt återkalla under den ifrågavarande egendomens återtagande[1].

Omyndigs förvaltningsrätt enligt förordnande af fångesman eller uppdrag af förmyndaren är ej beroende däraf, att viss åldersgräns öfverskridits, och kan således utöfvas äfven af den, som ej är femton år gammal.

I mån som omyndig har egendom under sin förvaltning, omfattar denna jämväl afkastning och vederlag för såväl kapital som fallen afkomst. Detta gäller ovillkorligen i fråga om hans arbetsförtjänst och i öfrigt, så framt ej annat stadgats i sammanhang med respektive egendomens öfverlåtelse på eller utgifvande till den omyndige[2].

Hvad angår begreppsbestämningarne arbetsförtjänst och afkastning samt villkoren för att i tvistiga fall ifrågavarande särskilda förvaltning må till sina föremål i kapital, afkastning och vederlag vidmakthållas gent emot förmyndarens allmänna, gälla samma regler som i förhållandet mellan hustrun och den äkta mannen[3].

II. Benefikt förvärf.

1. I allmänhet.

Utgår man därifrån, att, i brist på motsatt positivt lagstadgande, den omyndiges förmåga att ingå rättshandel i hufvudsak betingas af hans förmåga att förstå dess innebörd och genom en viljeakt därvid medverka, skall i allmänhet det stå i hans makt att giltigen mottaga hvad benefikt tilldelas honom. Åtskilnad måste dock göras. I ett fall kan den omyndige anses begripa, hvarom det handlar, och i ett annat fall åter

[1] Jfr Band II s. 205 not. 1 och s. 206 not. 3.

[2] Jfr GB 9 § 1 mom. 2 och Band II s. 201 not. 1—2.

[3] Jfr Band II s. 119—128 och 139—144.

icke; och det är dock därpå det skall bero, huruvida laga rättshandel må anses vara sluten eller icke. Det kan sålunda icke tillkomma den, hvilken såsom gåfva lämnat ett barn i händerna en leksak eller ett penningmynt, att återtaga det gifna eller påstå dess återfående allenast på den grund, att barnet såsom omyndigt saknade förmåga att ingå rättshandel. Ty barnet får anses hafva uppfattat erbjudandet och i öfverensstämmelse därmed hafva velat göra det lämnade och mottagna till sitt. Handlar det åter om mottagandet af testamente eller gåfvobref på fastighet, måste det naturligen ställas högre anspråk på mognad och förståndsutveckling[1]. I allmänhet skall man hafva skäl att iaktaga varsamhet, då det gäller annat än gåfva af lös egendom samt dess formlösa besittningstagande, och alldeles särskildt, då det är fråga om benefika rättshandlingar, som ej stå i sammanhang med besittningstagande af något som helst kroppsligt ting, eller som dock för sin laga fullbordan kräfva annan särskild rättslig åtgärd af den, till hvars förmån rättshandeln vidtagits.

På samma sätt förhåller det sig med benefika förfoganden under villkor eller ändamålsbestämmelser. Det måste ju dessutom vara fullt befogadt att utan hänsyn till kontrahenternas åtgöranden låta en rättshandels sakliga innehåll bestämma, huruvida den skall räknas såsom benefik eller onerös[2]. Oftast skall man dock på grund af svårigheterna vid en dylik pröfning vara hänvisad till att låta en rättshandel gälla för hvad i nämnda afseenden den gifver sig ut för att vara. För hvarje fall kunna icke villkor eller ändamålsbestämmelser, fogade till en i formen benefik rättshandel, utan vidare förvandla densamma till onerös[3]. Men visserligen föranleda dylika bestämmelser med rätta tvifvelsmål, om omyndig såsom benefi-

[1] Jfr NJA 1891 s. 13.

[2] Jfr KkLgn § 36 mom. 1, SJA VI s. 25, XII s. 439, XVI s. 503 och XXII s. 13, NJA 1876 s. 219 och 359, 1884 s. 225, 1888 s. 260, 1896 s. 92 och 1899 s. 206 samt Band II s. 131 not. 1. Att ytterligare hvad, som i formen är gåfvohandling, kan komma att räknas såsom testamente, ses af NJA 1876 s. 33, 1895 s. 190 och 1901 s. 519 samt Band II s. 133 not. 4.

[3] Se NT 1878 s. 105 samt NJA 1874 s. 10, 1875 s. 113, 1879 s. 40, 1881 s. 134 och 285, 1882 s. 156, 1884 s. 206 och 392, 1886 s. 190, 1889 s. 436, 1891 s. 13 och 320, 1893 s. 81 och 1896 s. 273; jfr SJA XVI s. 503 samt NJA 1876 s. 33 och 1901 s. 519.

cerad kan anses hafva i sin person haft förutsättningarne för att med laga verkan begå rättshandeln.

Så framt ej den omyndige fyllt femton år och än vidare det honom förärade ställts under hans förvaltning, tillkommer det för öfrigt städse förmyndaren att tillbakavisa det gifna och sålunda tillintetgöra verkan af den ifrågavarande rättshandeln. Härför möter icke hinder i hvad enligt regel gäller om förmyndares oförmåga att genom benefik afhändelse minska den omyndiges rätt. Ty det är dock icke fråga om att afhända den omyndige egendom utan om att afböja en dess tillökning, hvilken för hvarje fall kan föra med sig obekväma moraliska förpliktelser[1]. I förevarande afseende kan förmyndaren jämväl på förhand hafva afgifvit en viljeförklaring af verkan att från början hindra rättshandelns laga tillkomst. Så är nämligen utan vidare händelsen, i mån som viljeförklaringen är känd för den omyndiges medkontrahent vid tiden för rättshandeln. Men därvid kan i stället för förmyndaren äfven handla person, åt hvilken förmyndaren delgifvit sin vilja och hvilken på ett eller annat sätt fyller en vårdares roll i förhållande till den omyndige. Om den senare har hunnit sådan förståndsmognad att han kan anses hafva fattat ett förmyndarens honom meddelade förbud, behöfves dessutom ej mera, för att han skall vara ur stånd att giltigen medverka till rättshandelns afslutande.

Beror under angifna förutsättningar det dock till sist på hvad förmyndaren i saken vill, ligger det nära att för den omyndiges del se det rättshandeln fullbordande momentet icke i den omyndiges antagande af det erbjudna utan i förmyndarens bifallande viljeförklaring, meddelad vare sig på förhand och under den omyndiges begagnande såsom fullmäktig eller ock efteråt i egenskap af godkännande. Däraf skulle dock följa, att, så framt ej ett förmyndarens föregående samtycke skulle kunna påvisas, rättshandeln vore såsom sådan overksam, ända tilldess att ett hans godkännande mellankommit, och förty äfven lämnade den omyndiges medkontrahent tillfälle att dessförinnan rygga sitt erbjudande[2]. Detta är åter slutsatser, hvilka alldeles icke stå samman med gängse rättsbegrepp.

---

[1] Jfr Band II s. 197 not. 3 och ofvan s. 202 not. 1—s. 203 not. 3.

[2] Jfr nedan s. 362 not. 1.

2. Benefik upplåtelse från förmyndarens sida.

Ytterst vanliga benefika upplåtelser till omyndiga äro föräldrars gåfvor till barn[1]. Dylika företeelser hafva alltid sitt särskilda rättsliga intresse[2]. I detta sammanhang erbjuda de emellertid sådant, allenast för det fall att gifvaren jämväl har ställning af förmyndare, vare sig med eller utan domstolens särskilda förordnande[3]. För dylik händelse gäller nämligen den allmänna regeln, att rättshandel mellan den omyndige och förmyndaren saknar laga verkan i anledning af den senares målsmanskap för den förre. Likgiltigt är således, att den omyndige är femton år gammal, och att det, som tillagts honom, uttryckligen ställts under hans egen förvaltning[4].

För att förmyndares benefika upplåtelse till den omyndige skall taga åt sig laga rättskraft, erfordras särskilda omständigheter. Allt kan naturligen bringas i vederbörligt skick, om i och för rättshandeln domstol förordnar särskild kurator att företräda den omyndige i förhållande till förmyndaren[5]. Så förtänksamma äro emellertid sällan vederbörande. Vanligen är det fråga om gåfva af lösören, fast egendom eller fordringsbelopp enligt ett af gifvaren eller annan utställdt skuldebref. Hvad, som då sker, är, att respektive lösörena, gåfvobrefvet å den fasta egendomen eller förskrifningen — den sistnämnda vid behof försedd med behörig öfverlåtelse — utlämnas åt den omyndige själf eller någon tredje man, som förmyndaren enskildt anmodat att vid rättshandeln lämna sitt biträde. Tillsvidare uteblir under dylika omständigheter visserligen den afsedda verkan. Men med tidens lopp blir den omyndige myndig, dör eller får en annan målsman, tilläfventyrs just den, som på nyssnämnda sätt tagit det gifna i sin besittning.

---

[1] Se NT 1865 s. 377 och 1870 s. 594 samt NJA 1879 s. 40, 1881 s. 319 och 390, 1884 s. 206 och 392, 1888 s. 67, 1893 s. 81, 1896 s. 92 och 273, 1898 s. 283 och 1899 s. 206 och 545; jfr NJA 1876 s. 219.

[2] Jfr GB 16 §§ 1—3, ÄB 12 §§ 9 och 10 samt Band II s. 775 not. 2—s. 788 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 155 not. 1—s. 157 not. 2 och nedan under trettonde kapitlet I.

[4] NJA 1896 s. 92 och 1898 s. 283; jfr NJA 1896 s. 273 och ofvan s. 204 not. 5—s. 205 not. 6. Se ock rörande förmyndares frivilliga pantsättning till säkerhet för sin skuld hos den omyndige NJA 1877 s. 313 och ofvan s. 261 not. 1.

[5] Jfr NT 1870 s. 594 och ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4.

Har under tiden hvarken från den ena eller den andra sidan laga rättsägare gjort de ifrågavarande åtgärdernas kraftlöshet gällande, upphör denna därigenom, att den myndigblifne, hans universalsuccessorer eller laga målsman själfva eller genom andra besitta det gifna såsom något på grund af gåfvoakten förvärfvadt. Detta är till fyllest, enär, äfven om, såsom vid gåfva af fast egendom eller bortskänkande af icke löpande skuldebref, rättshandeln kräfver särskilda rättsliga formaliteter, nämligen gåfvobrefs uppsättande och underskrifvande samt påtecknande af öfverlåtelse å skuldebrefvet, allt detta gäller gifvaren och ej gåfvotagaren. På den senares sida behöfves blott besittningstagande eller, där sådant redan förefinnes, dess vidmakthållande, sedan han själf eller för hans del annan innehafvare vunnit rättslig handlingsförmåga[1].

Förhållandena kunna äfven vara sådana, att, utan afvaktan af nämnda slags ändringar i förmyndarens och den omyndiges inbördes rättsställning, gåfvohandlingen redan från början äger laga verkan. Härtill är dock af nöden, att, under anlitande af tredje man såsom mellanhand, förmyndaren vidtager sådan åtgärd med det gifna, att för framtiden han är satt ur stånd att vidare förfoga däröfver för egen räkning. Exempel i rättspraxis erbjuda medels insättande i bank på gåfvotagarens namn och öfverlåtelser af lifförsäkran eller delaktighetsbevis i affärsföretag under öfverlåtelsernas inregistrering hos de anstalter, hvilka häfta, för att de rättigheter, på hvilka handlingarna skola utgöra bevis, uppfyllas. Vederbörande anstalt tjänstgör härvid såsom själfkallad syssloman (gestor negotii) för den omyndiges räkning[2]. Hinder lära ej heller mera än i andra förhållanden möta, för att hvilken som helst tredje man tjänstgör i nämnda egenskap och med bindande verkan mottager det gifna, blott att tvifvel ej råda om gåfvotagaren och rättshandelns innehåll i öfrigt samt det ock står fast, att gifvaren ej vidare har någon makt att rygga eller förändra sin viljeförklaring, eller att med andra ord hans medkontrahent ej kan vara att betrakta såsom hans ombud allena[3]. Då eljes till gåfvas tillkomst i sagda ordning det ej anses

[1] NJA 1879 s. 40 och 1893 s. 81, jfrda med NT 1870 s. 594.

[2] NJA 1888 s. 67 och 1899 s. 545, jfrda med NJA 1881 s. 319.

[3] NJA 1884 s. 392, jfrd med SJA XXII s. 25, NT 1865 s. 377 och 1874 s. 595 samt NJA 1881 s. 285, 1882 s. 156, 1884 s. 225 och 1893 s. 193 och 322.

vara behöfligt att ifrågavarande självkallade syssloman hunnit sätta sig i förbindelse med gåfvotagaren och än mindre att han undfått något dess godkännande eller antagande[1], kommer ej heller i betraktande, att under skildrade omständigheter det för omyndig skulle vara förmyndaren, som skulle hafva att vidtaga en dylik rättsakt och sålunda ändock komma att på visst sätt handla i dubbel egenskap. Härför står dessutom icke något i vägen, blott att åtgärderna ej utgöra moment i samma rättshandel. Sålunda kan visserligen förmyndare, som försålt egendom till annan under förklaring att köpeskillingen eller del däraf skall tillfalla myndlingen, med laga verkan mottaga köparens till den senare utställda skuldebref[2].

För öfrigt gälla i ämnet allmänna grundsatser. Vid tvist, om gåfva ägt rum, är det sålunda bland annat att fastställa, huruvida den förmenta gifvaren haft förmåga af viljebestämning[3], hvad föremålet för rättshandeln varit[4] och om det funnits afsikt att gifva[5]. I sistberörda afseende får dock i allmänhet innehaf gälla såsom bevis för påståendet, att det besuttna under äganderätt öfverlämnats af dess förra ägare[6]. Presumtionen förfaller dock naturligen, ej allenast då omständigheterna tyda på en oärlig åtkomst[7], utan äfven när det kan uppvisas rättsförhållanden, som på annat sätt förklara den ifrågavarande besittningen[8]. Till gåfvas laga fullbordan hör i öfrigt någon gifvarens öfverlåtelsehandling, nämligen vid fast egendom gåfvobrefvets utlämnande[9] samt vid lösören och fordringar eller rättigheter, grundade på skriftliga bevishandlingar, respektive lösörenas och urkundernas[10]. Så framt fråga är om

[1] Jfr NJA 1882 s. 156.

[2] NJA 1899 s. 206.

[3] Jfr NJA 1874 s. 10.

[4] Jfr SJA XXVII s. 80.

[5] Jfr ofvan s. 332 not. 2—3. Naturligen kan äfven komma under pröfning gåfvans uppgifvande från gåfvotagarens sida; jfr NJA 1875 s. 383.

[6] KD $^{8}/_{5}$ 1872 i BHdb 1883 s. 166—167 och NT 1874 s. 595.

[7] Jfr StrLgn 20 § 12 och PrL till StrLgn § 16 mom. 5.

[8] Jfr SJA XXIX s. 78 samt NJA 1892 s. 185, 1893 s. 353 och 1894 s. 637. Samboende kan, äfven där det vid bevislig gåfvohandling skulle göra en särskild traditionsakt öfverflödig, tydligen ej därjämte utgöra bevis om öfverflyttad besittning och därmed framkalla presumtion för påstådd gåfva; jfr SJA XXIX s. 158 och nedan s. 338 not. 5.

[9] NJA 1891 s. 13; jfr NJA 1898 s. 283.

[10] NT 1872 s. 268 samt NJA 1874 s. 518, 1881 s. 319, 1883 s. 427, 1884 s. 531 och 1898 s. 283.

fordran eller rättighet jämlikt handling af icke löpande beskaffenhet, måste därjämte samma handling vara försedd med öfverlåtelse eller eljes medelst fullmakt eller i annan ordning gåfvotagaren hafva satts i tillfälle att mot gäldenären tvångsvis göra sin rätt gällande[1]. Å andra sidan kan det ock inträffa, att nämnda slags öfverlåtelseakter ej äro af nöden. Visserligen är i allmänhet utfästelse af gåfva overksam[2] och är den det till och med, om den skett under villkor, som därefter uppfyllts[3]. Det är blott att tillse, huruvida icke utfästelsen gifvit anledning till laga rättshandel af onerös natur[4]. Har emellertid utfästelsen skett i form af gäldförbindelses åtagande under utfärdande af skuldförbindelse, anses denna, ehvad däri orsaken till dess utställande omförmälts eller ock icke, vara förpliktande enligt sitt innehåll[5]. Skuldebrefvets utgifvande ersätter sålunda här den åtagna prestationens. Har jämte fast egendom det bortgifvits lös, anses än vidare, att, i mån som den lösa egendomen befinner sig på den fasta, undfåendet af gåfvobrefvet å den senare och fastighetshandelns därmed iverksatta fullbordan bringa den förra i gåfvotagarens besittning och för dess del göra särskild öfverlåtelseakt obehöflig[6].

För vissa fall är gåfvan verksam utan villkor af någon som helst öfverlåtelse af besittning. Detta inträffar, då sakförhållandena ej lämna tillfälle därtill. Det, som bortgifves, finnes exempelvis redan i gåfvotagarens besittning[7] eller består i fordran eller rätt, för hvars utfående han häftar[8]. För dylika fall kan till bevis å gåfvohandlingen det alltid tillställas gåfvotagaren respektive öfverlåtelsehandling eller kvitto[9]. Men

[1] Jfr NJA 1881 s. 540.

[2] SJA XXIV s. 256; jfr SJA V s. 402. Utfästelse af gåfva sammanfaller dock icke med villkorlig gåfva. Just därför att till gåfva af lös egendom principiellt hör själfva det gifnas korporella utlämnande, låter det sig åter oftast icke göra att bortskänka det, som man icke äger men i en framtid har hopp att förvärfva. På fast egendom kan däremot under nämnda förhållanden gåfvobref med laga verkan utfärdas; jfr NT 1872 s. 497.

[3] KD $^{29}/_{3}$ 1852 i BHdb 1883 s. 166 och NJA 1894 s. 203.

[4] Jfr SJA XII s. 439, NJA 1888 s. 260 och ofvan s. 332 not. 2—3.

[5] NT 1870 s. 208 och 594 samt NJA 1880 s. 268, 1889 s. 338, 1893 s. 322 och 1897 s. 7 och 358; jfr SJA XII s. 439.

[6] NJA 1879 s. 40.

[7] NJA 1876 s. 359.

[8] SJA XXII s. 13 och NJA 1899 s. 206.

[9] Jfr SJA VI s. 25 och NJA 1876 s. 359.

en bevislig viljeförklaring är tillräcklig[1]. Mera behöfves för öfrigt icke, än att, där gifvaren till bevis på sin fordran eller rättighet innehar särskild handling, han försatt densamma i sådant skick, att den ej kan göras gällande för sitt afsedda ändamål[2]. Skall det gåfvovis öfverlåtas fordran eller rätt mot tredje man men det därå ej finnes bevishandling, är ej heller mera af nöden än viljeförklarings afgifvande i förhållande till gåfvotagaren[3]. Till verkan af benefika tjänsteåtaganden kan ytterligare det för hvarje fall ej fordras mera än deras verkställande[4].

Af mera särskildt intresse är beträffande förmyndares gåfva till myndling frågan, hvad betydelse det bör tilläggas samboende. Äfven en dylik omständighet har vid gåfva af lös egendom ansetts böra föranleda afstående från fordran på särskild öfverlåtelse af besittningen[5]. Tydligen finnes härtill dock laga skäl, allenast i mån som samboendet i och för sig lämnar gåfvotagaren fri tillgång till det gifna. Ifrågavarande formlösa besittningstagande må sålunda väl kunna ske beträffande lösören i vanlig mening men åter icke med afseende å skuldebref, andra värdehandlingar och hvad i öfrigt gifvaren har eller får antagas hafva under sin särskilda personliga vård. Förutsättning för ifrågavarande slags besittningstagande måste för öfrigt vara, att ej gåfvotagaren befinner sig och förblifver i det underordnade förhållande till gifvaren, att den senare bör antagas vara den, som ensam eller i hufvudsak förfogar öfver de ifrågavarande föremålen. På denna grund skall ofta nog det inträffa, att hemmavarande barn få anses vara uteslutna från att i sagda ordning komma till den för gåfvohandlingens giltighet erforderliga besittningen[6]. För omyndiga barns del kommer härtill ytterligare, att besittnings öfverlåtande är en rättshandling likasåväl som de utbytta viljeförklaringarne om gåfvas gifvande och tagande, samt att därför besittning ej kan mot förmyndaren vinnas i de omyndiga barnens personer[7].

[1] Jfr ofvan s. 336 not. 3—5.

[2] Jfr NJA 1881 s. 325 och 1889 s. 116.

[3] NJA 1892 s. 185.

[4] Jfr SJA XXIX s. 78.

[5] SJA XXXIV s. 503.

[6] Jfr NJA 1897 s. 126 och 1898 s. 283.

[7] Jfr NJA 1896 s. 273 och ofvan s. 205 not. 6.

I ett fall hafva emellertid förmyndares benefika förfoganden till den omyndiges förmån laga rättskraft, fastän ingen som helst ställföreträdare för den omyndige funnits. Så sker nämligen vid kostnader, omedelbart nedlagda på omyndigs person i underhåll och utbildning. Härvid är ingen annan åtskillnad att göra mellan föräldrar och öfriga förmyndare, än att för de förras del sannolikheten är för utgifternas bestridande utan ersättningsanspråk och beträffande de senare åter däremot[1]. Står åter den benefika afsikten fast, hafva hvarken de ena eller de andra någon ersättningsrätt. Här inverkar grundsatsen, att hvad på grund af ogiltig rättshandel omyndig åtkommit har i allmänhet han ej att återbära till annan del, än som det fortfarande finnes i behåll. Häraf äro dock visserligen slutsatser att draga äfven för andra förmyndarens föräringar till den omyndige. Så framt de förfarits utan att det kan påvisas en motsvarande värdeökning i den omyndiges tillgångar, torde utsikt ej finnas att på grund af rättshandelns ogiltighet afvinna den omyndige något[2].

Hvad, som sålunda för särskilda fall anförts, äger sin tillämplighet ej blott i tvister mellan förmyndaren[3] eller hans universalsuccessorer[4] å ena sidan samt den omyndige och hans rättsägare å den andra utan äfven då striden står mellan de senare och dem, som med dessa hafva stridiga anspråk i anledning af rätt, som de äga gent emot förmyndaren. Här komma dock, då laga verkan må kunna tilläggas den ifrågavarande rättshandeln, äfven andra omständigheter i betraktande, såsom gent emot förmyndarens konkursborgenärer lagstadgade villkor för återvinning till konkursbo[5], i förhållande

[1] Jfr Band II s. 784 not. 1 och III s. 93 not. 4 samt ofvan s. 278 not. 3 —s. 279 not. 3.

[2] Jfr SJA XXV s. 515 och nedan s. 342 not. 3.

[3] Jfr KD $^{29}/_{3}$ 1852 i BHdb 1883 s. 166, SJA XXII s. 13 och XXIX s. 78, NT 1870 s. 208 samt NJA 1875 s. 113, 1881 s. 134, 1888 s. 260, 1893 s. 193, 1894 s. 203 och 1897 s. 7 och 358.

[4] Jfr KD $^{8}/_{5}$ 1872 i BHdb 1883 s. 166—167, SJA VI s. 25, XII s. 439, XVI s. 503, XXII s. 25, XXIV s. 256, XXIX s. 158 och XXXIV s. 503, NT 1865 s. 377, 1872 s. 268 och 1874 s. 595 samt NJA 1874 s. 10 och 518, 1876 s. 33 och 359, 1879 s. 40, 1881 s. 285, 319 och 540, 1882 s. 156, 1883 s. 427, 1884 s. 225 och 531, 1889 s. 116, 1891 s. 13, 1892 s. 185, 1893 s. 81 och 322, 1894 s. 637, 1895 s. 190, 1897 s. 126 och 1901 s. 519.

[5] Jfr NT 1870 s. 594 samt NJA 1880 s. 268, 1888 s. 67, 1889 s. 338, 1896 s. 92 och 273, 1898 s. 283 och 1899 s. 206 och 545; se ock NJA 1888 s. 535.

till någon hans singularsuccessor vinnande af bättre rätt på grund af lagfarts eller intecknings tidigare sökande[1] samt flera gåfvotagare emellan villkor vid upplåtelserna, genom hvilka den enas rätt gjorts afhängig af den andres[2].

III. Benefik och onerös afhändelse.

1. I allmänhet.

Af stadgandena om omyndighet följer med nödvändighet, att principiellt omyndig måste vara ur stånd att genom rättshandel minska sin rätt och ikläda sig förbindelser samt förty också att företaga benefik eller onerös afhändelse. Genom positivt lagstadgande är detta fastslaget, då laga verkan frånkänts »Köpebref, Förpantningar eller andre Afhandlingar om lös och fast Egendom», som af omyndig »utgifwas». Bestämmelsen afser förfoganden rörande ej mindre egendom, som den omyndige ej ännu förvärfvat, än äfven den, hvilken redan tillhör honom. Hvad angår denna senare egendom, lägger för öfrigt förmyndarens förvaltningsrätt uppenbart hinder i vägen för verkan af den omyndiges förfoganden, åtminstone så länge förmynderskapet består[3].

Nu kan ju dock visserligen en onerös rättshandel uppenbarligen vara den omyndige till förmån och det så till vida finnas skäl att låta den gälla likasåväl som ett hans benefika förvärf. Härå fästes dock icke något afseende, så framt icke rättshandeln allenast i formen är onerös och påtagligen döljer benefikt förfogande till den omyndiges förmån[4]. Då åter gälla

---

[1] Jfr SJA XXVII s. 80 samt NJA 1881 s. 325 och 1884 s. 206.

[2] Jfr NT 1878 s. 105 samt NJA 1875 s. 383, 1876 s. 219, 1884 s. 392 och 1889 s. 436.

[3] Jfr KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 4 hos Modée IV s. 2871, Band II s. 196 not. 3—s. 197 not. 3 och III s. 105 not. 1—s. 107 not. 4 samt ofvan s. 3 not. 1—s. 5 not. 1 och s. 326 not. 2. Se ock beträffande omyndigs afstående från rätt dels SJA XXIII s. 480 och NJA 1902 s. 533 rörande omyndigförklarads erkännande och utställande af skuldebref, dels NJA 1877 s. 347 rörande omyndigs försäljning af fast egendom under förmyndarens förvaltning och dels NJA 1876 s. 399 och 1897 s. 252 rörande omyndig moders eftergifvande af anspråk på barnuppfostringsbidrag mot visst belopp i ett för allt.

[4] Jfr ofvan s. 332 not. 2—3.

de rättsregler, som ofvan utvecklats med afseende å en dylik händelse[1].

För öfrigt är äfven här det oftast fråga om rättshandel mellan barn och föräldrar i ställning af förmyndare, särskildt om fastighetsförsäljning af de senare till de förra[2]. Stundom har i fall af denna natur rättshandel förklarats ogill på den grund, att till laga aftal hör samverkan af *två* kontrahenter i besittning af rättskapacitet[3]. Rättssatsen passar för all tvåsidig rättshandel och träffar därför ock benefikt förvärf i den omyndiges person[4]. Men det har ibland också sagts, att aftal af ömsesidigt förpliktande natur måste, för att kunna rättsligen komma i betraktande, bereda båda parterna tillfälle att påstå dess laga fullbordan[5].

Därmed har i här behandlade ämnen det så till vida uttalats en högre ledande grundsats, som den äger användbarhet ej allenast vid rättshandel mellan barn och föräldrar i förmyndares ställning eller eljes mellan omyndiga och deras förmyndare. Mot den omyndige kunna ej göras gällande hvarken ett hans benefika förfogande eller en af honom sluten onerös rättshandel, och, enär kontrahenter ansetts böra inbördes åtnjuta lika villkor, har beträffande den senare rättsliga företeelsen det dragits den slutsats, att ej heller den omyndige kan yrka på fullgörande af onerös rättshandel. Den är för båda kontrahenternas del overksam[6].

Har det kommit till fullgörande, kan därför ock å ömse sidor det påstås återbärande af det utbekomna jämte afkastning eller ränta och, där tillfälle till dylikt återbärande ej finnes, ersättning för det förfarna enligt öfliga grunder i dylika slags mål. För den omyndiges medkontrahent är härutinnan

---

[1] Jfr ofvan s. 332 not. 1—s. 340 not. 2.

[2] KD $^{13}/_{8}$ 1858 i BHdb 1883 s. 206, SJA XV s. 371, XXIV s. 52, XXVII s. 145 och XXXIV s. 269 samt NJA 1874 s. 249, 1886 s. 286, 1888 s. 535, 1889 s. 247 och 249, 1892 s. 259 och 261 och 1897 s. 18; jfr NJA 1876 s. 219 och 1896 s. 92.

[3] KD $^{13}/_{8}$ 1858 i BHdb 1883 s. 206, SJA XV s. 371 samt NJA 1888 s. 535, 1889 s. 247 och 249 och 1892 s. 259 och 261.

[4] Jfr ofvan s. 334 not. 1—s. 340 not. 2.

[5] SJA XXIV s. 52 och NJA 1886 s. 286; jfr SJA XXXIV s. 269 och Just. Omb. Berätt. 1851 s. 20—24.

[6] KD $^{13}/_{4}$ 1829 i BLgs I s. 90, KD $^{10}/_{4}$ 1832 i BHdb 1883 s. 171 och SJA V s. 402.

förpliktelsen ovillkorlig och oinskränkt. Hvad åter angår den omyndige, komma två omständigheter i betraktande. Har hvad han undfått mottagits af förmyndaren och sålunda kommit att ingå i dennes förvaltning, har i nämnda afseende den omyndige samma skyldighet som sin medkontrahent. Härtill behöfves icke, att förmyndaren omhändertagit det hela, så snart allenast han handlat med vetskap om rättshandeln[1]. För hvarje fall sträcker sig ansvaret till belopp och värde af den under förmyndarens förvaltning inbragta egendomen[2]. Om och till den del som egendomen åter stannat under den omyndiges förvaltning, har han väl återbäringsskyldighet men allenast så vidt som egendomen fortfarande hos honom finnes i behåll, vare sig i oförvandladt skick eller dock såsom en bevislig värdeökning i hans tillgångar. Detta får anses följa af den omyndiges fritagande från att återgälda hvad, som lämnats honom i försträckning, och medför visserligen, så snart egendomen omsatts i annan eller från början bestått i myckenhetsting, för flertalet fall full ansvarsfrihet[3].

Ifrågavarande rättsnormer lända till efterrättelse, från hvad sida än initiativet tages för rättshandelns återgång. Det är således ej heller hinder för den omyndige att återkräfva sitt fullt, fastän på grund af nyss anmärkta omständigheter han ej behöfver utgifva allt det, som han bekommit, eller ens något däraf[4]. Har hvad den ena utgjort ej kommit vederbörande rättsägare på den andra sidan till godo, är den förra också ensam återbäringsskyldig. Men detta gäller visserligen lika mycket för som mot den omyndige[5].

---

[1] Jfr HB 18 § 2 och NJA 1885 s. 378.

[2] Jfr Vexellag § 93, Checklag § 12 och SjLg § 158. På samma sätt bedömes saken, då det ogiltiga aftalet afsett att befria den omyndiges medkontrahent från förbindelse men hvad denne jämlikt aftalet utgifvit till den omyndige kan anses hafva användts till behof, för hvilkas fyllande medkontrahenten enligt den ursprungliga förbindelsen häftade; jfr rörande barnuppfostringsbidrag NJA 1897 s. 252 samt ofvan s. 340 not. 3 och nedan s. 392 not. 1.

[3] Jfr KD $^{19}/_{12}$ 1833 i BHdb 1883 s. 171, SJA XXXIV s. 266, NJA 1879 s. 366, 1885 s. 378, 1888 s. 540, 1889 s. 152, 1891 s. 471 och 1894 s. 163 samt nedan s. 348 not. 5. Förhållandena kunna ju ock vara sådana, att, där hvad den omyndige bekommit afhändts till annan, återgångstalan, som i form af ersättningsanspråk väckes mot den förre, faller redan på den grund, att det mot honom ej kan ledas i bevis, om och i hvad mån han skördat vinst på rättshandeln och förty kan hafva att utgifva mera, än vid återgång han skulle äga att uppbära; jfr SJA XXXIV s. 269.

[4] Jfr NJA 1874 s. 249.

[5] NJA 1889 s. 247 och 249.

På den omyndiges sida äro förmyndaren eller annan hans laga målsman[1], hans universalsuccessorer och efter myndigblifvande han själf[2] närmast att stämnings- eller invändningsvis påstå rättshandelns ogiltighet. Men för öfrigt kan ej allenast medkontrahenten utan hvem som helst med rättsligt intresse i saken påkalla afgörande i denna riktning[3]. Ej heller är, i brist på laga godkännande, den, som i andra hand förvärfvat det, som på grund af rättshandeln utgifvits, skyddad i dess besittning annat än enligt reglerna för häfd och god tros förvärf[4].

2. Af omyndig, som är eller varit gift.

Så till vida bereder äktenskap rättslig handlingsförmåga, som, oaktadt att en person icke fyllt tjuguett år, hon — ej blott kvinna utan äfven man — äger att i allmänhet förfoga öfver sin kvarlåtenskap genom testamente[5].

---

[1] NJA 1879 s. 366, 1885 s. 378, 1889 s. 152, 1891 s. 471 och 1893 s. 230; jfr NJA 1894 s. 163 och 1895 s. 313. Att förut talan i enlighet med rättshandeln upptagits äfven efter stämning endast på den omyndige, och att det då tillåtits honom att själf göra gällande rättshandelns brist på laga verkan, ses af SJA XXXIV s. 266.

[2] SJA XXV s. 167 samt NJA 1874 s. 249, 1888 s. 540, 1893 s. 353 och 1897 s. 18.

[3] Se beträffande medkontrahenten KD $^{13}/_{4}$ 1829 i BLgs I s. 90, SJA V s. 402 och NJA 1879 s. 287, hans universalsuccessorer KD $^{13}/_{8}$ 1858 i BHdb 1883 s. 206, SJA XXIV s. 52, XXVII s. 145 och XXXIV s. 269 samt NJA 1886 s. 286 och 1896 s. 92, hans borgenärer efter utmätning eller konkurs SJA XV s. 377 samt NJA 1888 s. 535, 1889 s. 247, 1892 s. 259 och 261 och 1896 s. 92 och hans singularsuccessor NJA 1877 s. 347 och 1887 s. 388.

[4] Jfr SJA XXXIV s. 269 och NJA 1887 s. 388; se ock NJA 1897 s. 18.

[5] ÄB 16 § 2 enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835 har följande affattning: "Man eller kvinna, som ej fyllt tjuguett år, må ej göra testamente, där ej han eller hon är eller förut varit gift". Det, som lagrummet ej mindre i denna del än äfven beträffande femtonårings rätt att borttestamentera sitt arbetsförvärf innehåller, är åter hämtadt från LgK 1818 ÄB 10 § 8, 1826 ÄB 9 § 8 och LgB ÄB 9 § 9. Härvid bör då visserligen märkas, att, då full testationshabilitet tillerkänts jämväl man, som "är eller förut varit gift", ifrågavarande förslag allmänt förbundo med äktenskaps ingående vinnande af myndighet och ej såsom gällande lag allenast för kvinnans del. Endast i fråga om mannen medförde också 1835 års förordning i omhandlade afseende en ändring. I sitt ursprungliga skick lydde nämligen ÄB 16 § 2: "Mö, som till godt och moget förstånd kommen är, hafve våld göra testamente, ändock hon under förmyndares värjo är". Sammanställdt med ÄB 19 § 3, erkände lagrummet tyst testationshabilitet hos änka och förty äfven hos frånskild hustru men

Allenast vigselfäst äktenskap får anses hafva sådan verkan. Föreligger nullitetsfall, inträder densamma därför ej heller, hvaremot den ej häfves genom äktenskapets återgång. I mån som det finnes tillfälle att genom aftal lagligen förfoga öfver kvarlåtenskap, sträcker sig dock den sålunda undantagsvis medgifna befogenheten icke därhän[1].

3. Af omyndig med förvaltningsrätt.

Huruvida, då omyndigs förvaltningsrätt grundar sig på enskildt förordnande af fångesman eller förmyndare, förvaltningsrätten inbegriper behörighet att fritt förfoga öfver egendomen, beror af förordnandets innehåll och utgör för flertalet fall en särskild tolkningsfråga[2]. Har rättigheten gifvits, lär den för hvarje fall hafva kunnat gifvas så, att den omyndige ej är underkastad de inskränkningar, som bestå med afseende å hans lagbestämda förfoganderätt. Alldeles särskildt måste detta gälla för fall af förvaltnings- och förfoganderätt enligt förmyndarens bemyndigande. Naturligen är dock presumtionen mot en dylik utvidgning af den omyndiges maktbefogenhet och tarfvas för dess erkännande uttryckliga och oförtydbara viljeförklaringar[3].

Öfver sin arbetsförtjänst äger åter jämlikt lag omyndig, som hunnit åldern af femton år, städse en med förvaltningsrätten förbunden förfoganderätt. Särskildt har det tillagts honom rätt att borttestamentera egendom, som vunnits i nämnda ordning[4]. Men äfven i öfrigt må med afseende däråt han, utan

afsåg därutöfver att förläna dylik rätt jämväl åt hustru utan villkor af hennes äktenskaps upplösning; jfr Band II s. 53 not. 5 och s. 848 raderna 3—6 samt ofvan s. 17 not. 1 och s. 20 not. 2 och nedan s. 344 not. 4.

[1] Jfr Band II s. 650 not. 2 och s. 800 not. 1 samt ofvan s. 340 not. 3—s. 343 not. 4.

[2] Jfr NJA 1893 s. 230 och ofvan s. 330 not. 2—s. 331 not. 2.

[3] Jfr nedan s. 346 not. 1—s. 348 not. 2.

[4] Såsom ÄB 16 § 2 enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835 ofvan s. 343 not. 5 återgifvits, har den följande tillägg: "Den, som fyllt femton år, må dock genom testamente bortgifva sådan egendom, den han eller hon genom eget arbete sig förvärfvat". I denna del utan motsvarighet i 1734 års lag, som saknade hvarje särskildt stadgande om mans testationshabilitet, står lagrummet i samband med ej blott ÄB 19 § 1, som gaf man efter femton år förvaltningsrätt öfver förvärfd egendom, utan äfven med KF ang. testamenten $^{3}/_{7}$ 1686 p. 7, som lydde: "Ynglingar, som stå

hinder af sin omyndighet, vidtaga förfoganden, såväl benefika som äfven onerösa. Ej heller erbjuder, egendomligt nog, lagstiftningen något rättsmedel för att vid behof häfva eller inskränka denna hans förmåga [1].

Rätten har dock visserligen sina allmänna laga begränsningar. Först och främst länder äfven här till iakttagande, att rättshandel mellan den omyndige och förmyndaren saknar laga verkan [2]. Men därjämte har det utbildat sig den uppfattning, att utan förmyndarens medverkan omyndig ej kan afhända sig fast egendom, låt vara att den i hans hand utgör

---

under Förmynderskap, må ey testamentera, förr än the til laga åhr komne äro, men giftwuxne Jungfruer, som til godt förstånd och wetenskap komne äro och kunne något förwärfwa eller spara, fast the stå under Förmynderskap, måge the likwäl giöra Testamenten uti thet, som the äga"; jfr Schmedeman s. 993—994. Man må ihågkomma, att vid tiden för nämnda stadgande femton år var ej blott mannens myndighetsålder utan äfven, liksom ännu jämlikt GB 1 § 6 i 1734 års lag, kvinnans äktenskapsålder. För mannens del verkade ÄB 19 § 1 och 1686 års testamentsstadga p. 7 i förening, att äfven enligt 1734 års lag en man ansågs efter fyllda femton år kunna borttestamentera sin förvärfvade egendom. Härutinnan gaf alltså 1835 års förklaring endast bekräftelse åt gängse rättspraxis. Hvad åter angår omyndig mös i 1734 års lag erkända testationshabilitet, torde, då såsom villkor därför endast bibehölls fordran på "godt och moget förstånd" samt uteslöts allt tal om uppnådd äktenskapsålder, det under intryck af den för mannen höjda myndighetsåldern hafva utbildat sig en benägenhet att låta den ogifta kvinnans testationshabilitet inträda senare än vid femton år och sålunda utjämna åtskilnaden mellan man och kvinna. Detta genomfördes nu också på alla punkter genom 1835 års förklaring, då denna för mös fulla testationshabilitet uttryckligen fordrade en ålder af tjuguett år men därjämte gaf henne rätt att efter fyllda femton år borttestamentera sitt arbetsförvärf; jfr ofvan s. 14 not. 3, s. 328 not. 2 och s. 343 not. 5.

[1] Se däremot i fråga om hustru ÄB 19 § 4, Band II s. 214 not. 4 och nedan under fjärde afdelningen.

[2] Jfr ofvan s. 341 not. 2—4. Det kunde ju dock invändas, att i förevarande fall förmyndaren och myndlingen verkligen äro två personer, hvar för sig rättskapabla för handelns slutande, och att det i texten sagda ej står i god öfverensstämmelse med det ofvan s. 206 not. 2 gjorda påståendet, att beträffande omyndigs egendom under kurators vård förmyndaren kan aftala med den senare. Det lär dock få anses, att hvad af egendom den omyndige själf förvaltar i det hela ej är att räkna annat än såsom en utbrytning från förmyndarens förvaltningsområde, och att den omyndiges förvaltningsrätt ej befriar förmyndaren från att bistå honom vid dess utöfvande: jfr nedan s. 346 not. 1 och s. 351 not. 2. För hvarje fall anvisar honom hans ställning att härvid lämna den omyndige råd och anvisningar och att icke i eget intresse anknyta förhandlingar, i hvilka, med eller mot hans vilja, nämnda hans ställning lätt skall föranleda myndlingen att åsidosätta den varsamhet, som han eljes må kunna iakttaga.

spard arbetsförtjänst[1]. På någon särskild form för samtyckets meddelande synes man däremot icke göra anspråk och än mindre på samtycke jämväl af domstol[2]. Af hvad sålunda antagits gälla för afhändelse af förvärfd fast egendom, lär emellertid få följa, att omyndig ej heller äger att på eget beråd för fordran inteckna sådan sin fasta egendom eller medgifva dess intecknande. Härför talar redan den omständighet, att, till den del som på nämnda sätt det i lag kräfves särskildt

---

[1] NJA 1874 s. 249; jfr NJA 1897 s. 18. Stöd för förfarandet hämtas i hufvudsak från JB 4 § 7, som stadgar, att "ej må någon sluta köp eller skifte med öfvermage, jungfru eller vanvettig om deras jord", och i fall af öfverträdelse förklarar det skedda "ogilt och lagfart därå förbuden". Lagrummet, ursprungligt i 1734 års lag, hör dock till en tid, då man ännu ej beslutat sig för att låta omyndighet åtföljas af bristande rättskapacitet i allmänhet utan såsom förut lät detta gälla allenast "öfvermage", d. v. s. man under femton år; jfr ofvan s. 14 not. 3 och s. 140 not. 1. I strid med den ifrågavarande utläggningen inskränker således icke lagbudet femtonårig mans förfoganderätt öfver aflinge jord utan förutsätter sådan hans rätt öfver ärfd, förmyndarens förvaltningsrätt under omyndighetstillståndets fortvaro oförkränkt. Ännu ett lagrum, som i saken plägar åberopas, är KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 4 hos Modée IV s. 2871. Då det bland annat förklarar ogiltighet vidlåda alla "Köpebref, Förpantningar eller andre Afhandlingar om lös och fast Egendom, som — utgifwas" af "någon omyndig eller uti Föräldrarnes lifstid och utan deras samtycke af sådane, hwilka niuta underhåll af Föräldrar och anhörige", har, hvad angår omyndig, otvifvelaktigt det såsom ogiltiga utmärkt alla hans afhändelser af egendom under förmyndarens förvaltning. Förordnandet sträcker sig för öfrigt så till vida längre, som det omfattar jämväl egendom, som i en framtid den omyndige må kunna komma att förvärfva, eller än mera allt det, som ej vid rättshandeln utgör hans förvaltningsgods. Detta följer af hvad föreskrifvits rörande barn i föräldrars bröd; jfr Band III s. 105 not. 1—s. 107 not. 4. Hvad, som ej faller under påbudet, är åter den omyndiges förvaltningsgods. Äfven härutinnan kan skäl hämtas från likställigheten mellan omyndiga och nämnda understödstagare, hvilka senare måste för sin redan ägda enskilda egendom hafva rättskapacitet. Men dessutom belägger ju stadgandet med ogiltighet vederbörandes afhandlingar, likgodt om dessa afse lös eller fast egendom. Det har ju dock icke fallit någon in att påstå, att 1749 års förordning allmänt inskränkt den omyndiga enligt ÄB 19 § 1 tillkommande befogenheten till allenast förvaltningsrätt utan förmåga att genom rättshandel förfoga öfver förvaltningsgodset. Har i denna del förordningen ej medfört någon ändring med afseende å lös egendom, kan den emellertid ej heller hafva gjort det beträffande fast; jfr ofvan s. 14 not. 3. Den angifna rättspraxis kan förty ej bygga på positiva lagstadganden, hvarken i 1734 års lag eller i senare författningar; jfr dock härmed uppsats i NT 1874 s. 607. — Huru det äfven ifrågasatts, att omyndig ej finge med spard arbetsförtjänst köpa fast egendom utan förmyndarens samtycke, ses af NT 1865 s. 449 och 1884 s. 562—563; jfr Tidskr. af JF i Finland XVI s. 260—262 och nedan s. 348 not. 2.

[2] Se däremot GB 9 § 2 mom. 1, ÄB 22 § 3 samt JB 4 § 8 och 10 § 1.

samtycke till fast egendoms afhändelse, både äldre och nyare författningar därmed likställa dess förpantande. Än mera väger dock det till grund därför liggande skälet, nämligen att, så snart, såsom alltjämt är händelsen med nämnda slags inteckning, panthafvaren kan för sin fordrans utfående yrka på pantens exekutiva försäljning, pantförskrifningen i själfva verket innebär en villkorlig afhändelse. Längre torde åter det icke vara rådligt att gå, hvadan den omyndige har makt att af sig själf belasta den ifrågavarande fasta egendomen med servitut och afkomsträtt samt att upplåta densamma åt annan till nyttjande, utan att för något fall hinder möter för rättigheternas intecknande [1].

För öfrigt ligger visserligen i förfoganderätten behörighet ej blott att verkställa egendomens öfverlåtelse jämlikt aftal utan äfven att ingå själfva det aftal, som härutinnan medför förpliktelse. Men däremot har åtminstone hittills rättshandeln ansetts kunna bestå allenast i omedelbart förfogande öfver egendomen och ej i åtagande af generisk prestation, låt vara att för dess fullgörande den egendom, som utgjordes af arbetsförtjänst, lämnade tillräcklig tillgång. Detta hänger åter samman med rättsgrundsatserna rörande omyndigs ingående af gäldförbindelser [2].

Fall af nyssnämnda natur föreligger vid omyndigs kreditköp [3] eller bortslutande af leverans. Det kan då vara fråga, huruvida det står den omyndige fritt att, fastän medkontrahenten förklarar sig ej vilja stå vid det ogiltiga aftalet, binda honom därvid genom att erbjuda omedelbart fullgörande från sin sida [4]. Oafsedt att vid leveranskontrakt medkontrahenten kan hafva alldeles särskilda skäl att undandraga sig detta, kan emellertid det icke anses vara den omyndige tillåtet att på nämnda sätt gifva aftalet ett förändradt innehåll. I själfva

[1] Se GB 11 § 1 enligt 1734 års lag, ÄB 22 § 3, JB 4 § 8, 8 § 1 och 9 §§ 3, 4 och 9 samt KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 4 och KF $^{29}/_{4}$ 1756 hos Modée IV s. 2871 och VI s. 3911—3912, jfrda med GB 9 §, 2 enligt Lag $^{1}/_{7}$ 1898, Band II s. 223 not. 1 och s. 245 not. 1 samt ofvan s. 346 not. 1.

[2] Jfr nedan s. 348 not. 3—s. 349 not. 4. Se däremot beträffande hustru GB 11 § 5, Band II s. 338 not. 2—s. 345 not. 1 och ofvan s. 192 not. 6—s. 194 not. 4.

[3] SJA XXV s. 167 och XXXIV s. 266 samt NJA 1879 s. 366, 1885 s. 378, 1889 s. 152 och 1891 s. 471, jfrda med NJA 1894 s. 163.

[4] Jfr KD $^{13}/_{4}$ 1829 i BLgs I s. 90.

verket skulle eljes för visst fall man till hans förmån vidkännas ensidigt bindande aftal, s. k. negotia claudicantia; och därmed bröts dock mot den på ifrågavarande område i öfrigt strängt vidhållna regeln om full likställighet mellan kontrahenterna[1]. Däremot står visserligen rättshandeln å ömse sidor fast, om den omyndige för sin del fullgjort sin prestation och därtill användt sitt förvaltningsgods[2].

IV. Gäldförbindelsers ingående.

1. I allmänhet.

På sätt redan förut nämnts, har det förklarats, att »alla Obligationer, Reverser och Förskrifningar, som äro utgifne af någon omyndig, — — — skola ej äga någon förbindelse till betalning och böra således icke inlösas»[3]. Det har också nyss anmärkts, huru detta lagbud tillämpats på sådan omyndigs onerösa rättshandel, som för honom innebar åtagande att utgöra myckenhetsting, utan att det kommit till ett dess fullgörande[4]. Lagstiftarne hafva dock icke nöjt sig med att belägga rättshandeln med ogiltighet utan frikallat den ene kontrahenten, nämligen den omyndige, från den för dylikt fall eljes inträdande återbäringsskyldigheten. Jämväl med detta sitt innehåll har i det föregående stadgandet tagits i bruk för analogiserande slutledningar[5].

Hvad angår den rättshandel, som det närmast afser — d. v. s. försträckning åt omyndig — kan man dock ej heller hålla sig inom de af ordalydelsen utstakade gränserna. Lagbudet måste gälla ej blott försträckning jämlikt skuldebref utan äfven sådan, hvarpå dylik bevishandling icke tagits[6].

---

[1] Jfr ofvan s. 341 not. 5—6.

[2] Jfr KD $^{10}/_{4}$ 1832 i BHdb 1883 s. 171, NJA 1881 s. 390 samt ofvan s. 342 not. 1—5 och s. 345 not. 1.

[3] KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 4 hos Modée IV s. 2871, jfrd med SJA XXV s. 167 samt NJA 1879 s. 366 och 1891 s. 471.

[4] Jfr ofvan s. 347 not. 2—s. 348 not. 2.

[5] Jfr ofvan s. 339 not. 2 och s. 342 not. 3.

[6] Jfr SJA XXXIV s. 266, NJA 1885 s. 378 och 1889 s. 152 samt Band III s. 107 not. 3.

Af hvad ofvan sagts om omyndigs bristande förmåga att låta inteckna sådan sin fasta egendom, som i hans hand företräder spard arbetsförtjänst, följer, att ej heller i denna ordning det står honom till buds att fullt eller delvis gifva laga verkan åt sin åtagna förbindelse[1]. I och för sig torde däremot försträckningen ägna sig för säkerställande, så att, ehuru själfva hufvudförbindelsen ej kan göras gällande, så dock kan ske för biaftalets del. Iakttagas bör endast, att icke de två förbindelserna knutits samman på det sätt, att ett dylikt förfarande är uteslutet. För motsatt händelse kan alltså utkräfbarhet ifrågakomma beträffande dels aftal, hvarigenom omyndig satt lös egendom under sin förvaltning i pant för försträckningen, och dels i allmänhet tredje mans till säkerhet därför ingångna förbindelse, det må nu hafva ägt rum medelst inteckning, borgen, åtagande såsom medgäldenär eller i ännu annan ordning[2].

Hvad af det försträckta återguldits kan ej tillbakakräfvas. Det är härvid till ingen hjälp, att det åberopas bristande kännedom om rättigheten att underlåta betalningen. Fastän härutinnan det ej bestått en rättslig förpliktelse, har det dock nämligen funnits en naturlig. Skulle trots lagstadgandet fordran hafva tvångsvis uttagits, är rättelse att söka under anlitande af öfliga laga processuella rättsmedel. Att kvittningsvis tillgodogöra sig fordran och på sådant sätt tvångsvis uttaga densamma tillkommer icke borgenären[3].

Ifrågavarande regler lida ej någon ändring, äfven om fordran grundar sig på löpande skuldebref och kommit i tredje mans hand[4].

2. I näring, idkad af den omyndige.

Drifver efter särskildt tillstånd omyndig »handelsrörelse eller annat näringsyrke», äro hans i rörelsen åtagna kredit-

[1] Jfr ofvan s. 347 not. 1.

[2] Jfr Band III s. 108 not. 4 och ofvan s. 347 not. 2.

[3] Jfr PrL till UtsLgn § 10 mom. 5, Band III s. 108 not. 1—3 och ofvan s. 348 not. 2.

[4] Jfr nedan s. 359 not. 2; se däremot rörande barn i föräldrars bröd Band III s. 107 not. 1 och 4.

och gäldförbindelser af laga verkan. För tillståndets meddelande är dock villkor, att förmyndaren samtyckt till näringsfångets utöfvande och för de däri ingångna förbindelsernas fullgörande iklädt sig ansvarighet[1].

Såsom angifvits, gäller denna utvidgade rättskapacitet allenast med afseende å förbindelser, ingångna i rörelsen[2]. Å andra sidan häftar, oafsedt hvad nyss nämnts om förmyndarens ansvar, den omyndige för dylika förbindelser med all sin egendom och således ej allenast med egendom under sin förvaltning eller med det, som förmyndaren särskildt må hafva lämnat honom till rörelsens bedrifvande eller som eljes kan anses hafva sådant ändamål[3].

Det må märkas, att för ifrågavarande rättighets vinnande det ej gjorts till villkor, att den omyndige uppnått viss ålder. Det kan dock ej vara afsedt att bereda förmyndare, som i egen person saknar förutsättningarne för att idka näring, tillfälle att begagna den omyndiges namn och person i sådant syfte. Stadgandet användes ändock alldeles tillräckligt på dylikt sätt, isynnerhet af föräldrar i förmyndares ställning. Därför måste det också anses tillkomma vederbörande myndighet att vägra sitt tillstånd, då barnets ringa ålder eller andra kända omständigheter utesluta antagandet, att med afseende å den anmälda rörelsens beskaffenhet den omyndige skall kunna förestå och leda densamma[4].

---

[1] KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 6, jfrd med §§ 2 och 4 ibid. Beträffande samtyckets återkallelse se hvad i denna del sagts rörande äkta mans samtycke till hustruns idkande af näring Band II s. 206 not. 3, s. 258 not. 1—2 och s. 269 not. 3.

[2] Jfr HB 18 § 2 och Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 25.

[3] Jfr Band II s. 345 not. 4—5.

[4] Saken ställer sig dock ganska tveksam. Före nu gällande bestämmelser i ämnet medgåfvo Handelsordning $^{22}/_{12}$ 1846 §§ 9 och 10 samt Fabriks- och Handtverksordning $^{22}/_{12}$ 1846 § 6 allenast — den förra, att aflidens handelsrörelse kunde få fortsättas för sterbhusdelägarnes räkning ett eller högst tre år, och att omyndigförklarads handelsrörelse finge fortgå "med förmyndares samtycke och ansvarighet", samt den senare, att, "då omyndig warder egare till redan anlagd fabrik äfvensom då fabriks- eller handtverksidkare warder under förmyndarevård ställd, må rörelsen kunna fortsättas med förmyndarens samtycke och ansvarighet". Härvid var det således uteslutande tal om fortsättandet af en redan förefintlig rörelse med förmyndaren såsom handlande person i myndlingens namn. Än i dag finnes tydligen det tillfälle härtill; jfr KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 5 och Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 11 mom. 1. Därjämte kan nu emellertid jämlikt KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 6 under vissa villkor "omyndig — jämväl vinna rättighet att idka handelsrörelse eller annat näringsyrke". Såsom de

Stadgandena i ämnet äga än vidare ej tillämplighet, om utan laga tillstånd den omyndige drifver ett eller annat näringsfång[1]. Huruvida och i hvad måtto för sådant fall ingångna kredit- och gäldförbindelser må kunna göras gällande mot den omyndige, beror helt och hållet däraf, om han kan anses hafva handlat på grund af förmyndarens fullmakt eller med hans samtycke[2].

Förhållandena må vara af den ena eller den andra arten, är dock städse borgen, som omyndig iklädt sig, ogiltig på sätt, som i allmänhet är händelsen med gäldförbindelser, hvilka han åtagit sig. Borgen bör dock fattas i sin öfliga inskränkta mening. Det i denna del meddelade förbudet betager sålunda icke omyndig, att, i mån som han eljes besitter förmåga att åtaga sig gäld- och kreditförbindelser, i annan form än borgen för sin person ikläda sig ansvar för främmande gäld eller taga densamma på sig. Utan villkor af nämnda slags förmåga kan, bortsedt från hvad som gäller om fastighetsinteckning för fordran, slutligen han för ändamålet begagna sig af egendom under sin lagbestämda förvaltning[3].

Af den ifrågavarande rättigheten följer åter icke befogenhet för den omyndige att i större omfång än eljes förfoga öfver sin fasta egendom. Därtill behöfves förmyndarens särskilda samtycke och sådant får icke anses ligga i det, som lämnats till rörelsens bedrifvande. Härutinnan kan sålunda det ej göras gällande, att fråga är om en affär i rörelsen[4].

---

ofvan s. 350 not. 1 anmärkta villkoren utvisa, är här åter fråga om rörelse, idkad af den omyndige själf och ej af förmyndaren för hans räkning. Tillåtelsen bör dock då icke meddelas åt barn af så ringa ålder och förståndsutveckling, att möjlighet ej kan finnas för ett dess självständiga utöfvande af rörelsen. Då emellertid författningen härutinnan icke gör något förbehåll, synes allenast en utväg stå öppen, nämligen att under nyssnämnda omständigheter väl meddela tillåtelse men åt förmyndaren i denna hans egenskap efter en af honom gjord framställning och allenast så framt han ej blott ikläder sig personligt ansvar för de i rörelsen åtagna förbindelserna utan äfven i sin person uppfyller villkoren för rörelsens utöfvande i eget namn; jfr KF $^{18}/_{6}$ 1864 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 182 not. 1.

[1] SJA XXV s. 167 och XXXIV s. 266 samt NJA 1879 s. 366 och 1891 s. 471.

[2] NJA 1893 s. 353, jfrd med NJA 1894 s. 163 och nedan s. 362 not. 1—s. 364 not. 2.

[3] HB 10 § 13; jfr Band II s. 57 not. 1 samt ofvan s. 14 not. 3, s. 181 not. 3 och s. 349 not. 1—2.

[4] Jfr Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 25 mom. 1 och ofvan s. 346 not. 1—s. 347 not. 1.

V. Tjänsteprestationers åtagande.

Omyndigs allmänna saknad af rättskapacitet för med sig jämväl oförmåga att på ett bindande sätt åtaga sig tjänsteprestationer. Detta förutsättes äfven i det stadgande, som ger förmyndare rätt att, då föräldrar ej hafva behof af barns biträde, för detsamma, såsom det heter, »utse första tjänsten» — tjänst, här fattad i mening af legohjonstjänst [1].

Äfven i förevarande afseende kan emellertid omyndig komma i besittning af rättslig handlingsförmåga. Det kan ske på två olika sätt.

För det fall att förmyndare begagnat sig af förenämnda sin rättighet, har det ytterligare förordnats, att den legohjonstjänst, hvari myndlingen blifvit satt, icke, »utan föräldrars eller förmyndares tillstånd», får af myndlingen uppsägas, »så länge han ej fyllt tjuguett år». Till den del som det ordas om föräldrars tillstånd, kan stadgandet här lämnas å sido. Bestämmelsen lär nämligen få anses hafva tillkommit i afsikt att, där efter barnets utsättande i tjänst det för föräldrarne skulle yppa sig behof af barnets bistånd i arbete, bereda dem tillfälle att med barnets begifvande komma i åtnjutande däraf, utan att därvid vara beroende af förmyndarens samtycke.

Sammanställer man åter med hvarandra de två stadgandena, att förmyndaren äger att utse första tjänsten och att myndlingen ej må uppsäga samma tjänst utan förmyndarens tillstånd, synas de böra lämna till resultat, att, om efter dylikt tillstånd den omyndige uppsagt tjänsten eller eljes därifrån blifvit ledig, det för framtiden tillkommer honom befogenhet att själf råda öfver sina tjänsteanställningar. Af denna hans rätt måste än vidare följa förpliktelse att stå vid de aftal, som i sådant hänseende han ingår. Han har med andra ord vunnit förmåga att med bindande verkan bortlega sitt arbete. Härutinnan kan han ej heller vara inskränkt allenast till legohjonstjänsts antagande. Ty förmågan att på detta jämförelsevis uttömmande sätt förfoga öfver sina tjänsteprestationer måste också innefatta behörighet att göra det i mindre omfattning [2].

[1] LgSt § 18; jfr Band III s. 98 not. 3—s. 100 not. 3.

[2] Jfr LgSt §§ 5, 6, 9, 10, 15, 16, 21, 39—41, 45 och 47—52.

Hvad, som ytterst ligger till grund för ifrågavarande rättskapacitets inträde i nyss skildrade ordning, är, att omständigheterna synas gifva skäl för antagandet, att den omyndige visat förmåga att med sitt arbete sörja för sin bergning. Så snart all sannolikhet finnes därför, bör förty ock rättskapaciteten anses vara för handen, låt vara att de i lagen omhandlade bevismomenten ej föreligga. Förmyndaren har exempelvis ej satt sin myndling i tjänst utan låtit honom sköta sig själf, och den senare har begagnat sig däraf på det sätt, att han till fullo skaffat sig en anständig utkomst. Förmågan att åtaga sig tjänsteprestationer finnes, med andra ord, hos omyndig, när han kan anses hafva grundlagt en självständig ekonomisk existens[1].

Ännu ett sätt, hvarpå nämnda slags rättskapacitet kan förvärfvas, är att den omyndige för sin person utverkar tillåtelse att idka näring. Af tillåtelsen måste nämligen följa jämväl behörighet att, i mån som rörelsen därtill gifver anledning, med bindande verkan utfästa tjänsteprestationer. Liksom beträffande gäldförbindelses ingående ligger emellertid en begränsning däri, att utfästelserna skola ske inom rörelsen. Där på nyssnämnda sätt rättskapacitet vunnits, finnas väl dock oftast förutsättningarne för ofvan skildrade mera allmänna rättskapacitet af ifrågavarande art[2].

Äfven denna senare handlingsförmåga är emellertid underkastad inskränkningar. Det lär nämligen ej kunna bortses därifrån, att, jämte det att författningarne, som handla om anställning i yrkeshandtering och om antagande genom kommissionär af legohjonstjänst å plats utrikes annorstädes än i Norge, stadga aftalets upprättande skriftligen och med vittnen, de förordna, att härvid målsman skall handla för omyndig. Tilläfventyrs hafva lagstiftarne hållit före, att särskildt skriftligt formalitetskontrakt kräfde förmyndarens uppträdande och ej lämpligen kunde ingås af den omyndige själf[3].

Lämnas å sido hvad sålunda positiva stadganden må föranleda af inskränkningar, är den ifrågavarande rättskapaciteten ej underkastad sådana. Särskildt är ej undantag att göra för

[1] Jfr LgSt §§ 1, 3, 31 och 32 samt Band III s. 99 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 350 not. 1—4 och s. 353 not. 1.

[3] KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 15 mom. 1 och KK $^{28}/_{11}$ 1884 § 5 mom. 1; jfr ofvan s. 346 not. 1.

högre och mera intelligenta förrättningar och sålunda ej heller för uppdrag eller fullmakt. Dessutom må visserligen läggas märke därtill, att, fastän en person saknar förmåga att förplikta sig till tjänsteprestationers utgörande och förty ej heller med bindande verkan kan åtaga sig att vara annans syssloman eller fullmäktig, däraf icke följer ogiltighet af det, som på grund af sådant åtagande han uträttat. Häröfver afgöra helt andra omständigheter[1].

Den vunna rättigheten att ingå tjänsteaftal måste anses medföra befogenhet att med laga verkan företaga all sådan rättshandel, som enligt sin natur dylikt aftal föranleder: att verkställa uppsägelse, att öfverenskomma om lön och dess utgående, att afstå från betingade förmåner och att vidkännas afräkningar m. m. d. Härutöfver sträcker sig dock icke behörigheten — icke exempelvis till att, utöfver hvad lag bestämmer, utfästa vite för kontraktsbrott och sålunda ikläda sig gäldförbindelse[2].

VI. Skadegörelse.

Bland de i strafflagen gifna skadeståndsbestämmelserna påträffas föreskriften, att, om skada gjorts »af person under femton års ålder» och skadestånd ej kan »erhållas hos någon, som för underlåten vård öfver den person är till ansvar för vållande förfallen», skall skadeståndet utgå »af dens egendom, som skadan gjorde»[3].

Stadgandet fastställer skadeståndsskyldighet för gärningsman utan hänsyn därtill, att han må vara omyndig, och tillägger hans ålder rättslig betydelse allenast på det sätt, att vid ålder under femton år hans skadeståndsskyldighet är allenast subsidiär och i första hand vårdare står i ansvar, nämligen om det funnits person med särskild vårdnadsplikt, hon brustit härutinnan och sålunda för sin del bidragit till skadan samt det hos henne finnes att tillgå medel för dess ersättande. Så till vida som lagbudet uppgifver villkoret af skuld hos gärningsmannen men å andra sidan nedsätter skadeståndsskyldigheten till subsidiär för den, som ej fyllt femton

[1] Jfr ofvan s. 331 not. 1—2 och nedan s. 357 not. 2—s. 358 not. 2.

[2] Jfr nedan s. 370 not. 4.

[3] StrLgn 6 § 6.

år, lär det få anses gälla allenast det straffrättsliga området och sålunda hafva till förutsättning, att, då det ses allenast till de objektiva omständigheterna och lämnas å sido gärningsmannens bristande kriminella imputabilitet, gärningen har brotts karaktär[1].

För öfriga fall gälla åter allmänna skadeståndsregler. Bland annat är sålunda för en persons ersättningsskyldighet villkor, ej allenast att skadan härrör af någon hennes handling, utan äfven att hon vid dennas företagande förfarit afsiktligt eller dock gjort sig skyldig till vållande. Häri ligger åter, att gärningsmannen måste hafva nått den förståndsutveckling, att han kan antagas hafva haft makt öfver sina viljeyttringar och insikt att bedöma dess möjliga följder. Bortsedt från sådana fall i hvilka, förutom vid brott, undantagsvis skadeståndsskyldighet ej har vållande till förutsättning, måste man sålunda visserligen utgå därifrån, att på grund af sin ålder omyndig kan vara fritagen från att göras till föremål för skadeståndsanspråk.

Det kan dock härvid icke fastslås någon viss ålder. Hvad, såsom förut anförts, strafflagen bestämt om personer under femton år kan ju i viss mån tjäna till ledning och utgångspunkt. Åldern af femton år kan dock då ej beteckna gränsen, vid hvilken ansvarsskyldighet först inträder, utan yttersta gränsen för ansvarsfrihet i alla de fall, i hvilka vansinne eller oförskylld sinnesförvirring därför kunna åberopas. Men till sist måste dock frågan pröfvas under tagen hänsyn till alla de i saken upplysta omständigheterna: åldern, förståndsmognaden, handlingens beskaffenhet, därvid föreliggande förhållanden och den större eller mindre lätthet, som de beredde att beräkna handlingens verkningar, m. m. d[2].

Hvad, som sålunda anförts, har sagts med särskildt afseende å s. k. utomobligatoriska rättsförhållanden och förty också under tyst förutsättning, att i icke vidrörda delar det beredes tillämplighet åt de rättsnormer, som därvid fastställts till afgörande, huruvida skadeståndsskyldighet skall inträda eller ock icke. Med denna närmare bestämning lända reglerna

[1] Jfr StrLgn 5 §§ 1 och 2 samt 6 § 1, Band III s. 60 not. 1 och ofvan s. 327 not. 1. Ersättningsskyldigheten har för öfrigt ej ansetts omfatta skada enligt StrLgn 6 § 3; jfr NJA 1899 s. 115 och Band II s. 291 not. 3.

[2] Jfr StrLgn 5 § 5 och 6 § 6 samt Band III s. 60 not. 2.

till efterrättelse äfven för sådana fall, i hvilka det afsetts viss rättshandels ingående med omyndig men däraf icke blifvit något i anledning af hans bristande rättskapacitet[1]. Bland annat faller härunder, att den omyndige svikligen föregifvit sig vara myndig och sålunda förmått medkontrahenten att inlåta sig på rättshandeln. Ett omyndighetens förtigande kan däremot under vanliga förhållanden icke vara tillräckligt. Än mindre kan medkontrahenten göra några anspråk gällande, om han afvetat omyndigheten eller dock bort hafva skäl att antaga dess förefintlighet. Uteslutet är å andra sidan icke, att på grund af vållande å ömse sidor anspråket mot den omyndige godkännes men allenast under dess nedsättande till beloppet[2].

I denna ordning vinnes för öfrigt mot den omyndige allenast en rätt att få ersatt den skada, som föranledts af de strandade förhandlingarne. Medkontrahenten kan alltså ej grunda sina anspråk på att han gått miste om det, som enligt den overksamma rättshandeln skulle hafva tillkommit honom. Hvad han kan begära är att få ersatta sina kostnader och förluster i anledning däraf, att densamma ej kommit till stånd. Därunder inbegripes dock äfven vinst, som, om icke den ifrågavarande rättshandeln mellankommit, han skulle hafva på annat håll skördat. Hans rätt har sålunda sin gräns i det s. k. negativa kontraktsintresset. I mån som jämlikt rättshandeln något utgifvits till den omyndige, är för hvarje fall denne ej i tillfälle att till sitt fredande från återbärande åberopa, att det förfarits[3].

I de fall, i hvilka, på sätt ofvan beskrifvits, omyndig på grund af ägd rättskapacitet trädt i obligatoriskt förhållande till annan, gälla öfliga regler om skadeståndsskyldighet i obligatoriska rättsförhållanden. Härvid fästes alltså ej något afseende vid omyndighetstillståndet[4]. I mån som den omyndige må äga att mot annan i visst afseende föra talan, äro också mot honom verksamma alla de ersättningsanspråk, som saken kan för vederpartens del föranleda. Det stannar ej vid rättegångskostnader, som tilläfventyrs ådömas den omyndige. Vinner han exempelvis en af honom anställd rättegång på egen-

[1] Jfr NJA 1901 s. 129 och Band III s. 60 not. 1.

[2] Jfr JB 10 § 1 och 11 § 1, HB 1 §§ 1 och 3 samt StrLgn 6 § 1 och 22 § 1.

[3] Jfr ofvan s. 342 not. 3 samt s. 348 not. 3 och 5.

[4] Jfr ofvan s. 332 not. 1—s. 354 not. 2.

doms utgifvande, kan han sålunda få att gälda vederpartens kostnader på egendomen och andra dennes därför hafda utgifter[1].

VII. Enligt fullmakt.

1. I allmänhet.

Med afseende å omyndigs användande såsom ombud inför rätta finnas två särskilda lagbestämmelser. Det har nämligen förordnats, dels att »ej må — fullmäktig vara — — — den, som själf under målsman står», och dels att »alla ega Rätten heder och vördnad visa» samt förty vid bötesansvar »ej någon, i stället för laga fullmäktig, låta öfvermage, tjenstedräng eller annan otjenlig gifva dess skrifter in eller till muntligt förhör skicka». Lagrummen lära få läsas på det sätt, att bland annat omyndig ej kan med laga verkan insättas såsom rättegångsfullmäktig och att, om än i de fall, i hvilka det tillstädjes person att äfven utan fullmakt uträtta något för annan vid domstol, nyssnämnda regel ej hindrar beaktande af det andragna eller ingifna, rättssökanden dock anses hafva visat straffbar sidvördnad mot domstolen, om han för sig sändt någon, som ej fyllt femton år eller eljes icke i sin person erbjuder säkerhet för skickligt uppträdande och värfvets ordentliga uträttande[2].

---

[1] Jfr JB 5 § 1, 6 § 4 och 11 § 1, HB 11 § 4 och 12 § 4, SJA IX s. 460 samt nedan s. 365 not. 3—4 och s. 370 not. 1—s. 373 not. 5.

[2] RB 15 §§ 3 och 15; jfr ofvan s. 14 not. 3, s. 327 not. 1 in fine och s. 346 not. 1. Anmärkas må för öfrigt, att, då RB 15 § 3 innehöll en ny bestämmelse i ämnet, § 15 ibid. återgifver förordnande i KF $^4/_7$ 1695 § 20; jfr Schmedeman s. 1423 och LgC s. 216. 1695 års förordning handlade åter om "Drängiar, *Poikar* och andra otiänlige Personer", hvarförutom fråga ej var om annat än uppträdande inför domstolar med skriftligt förfarande samt om biträde med därvid förekommande inlämnande eller mottagande af inlagor. Fastän RB 15 § 15 tydligen har en vidsträcktare tillämpning än nyssnämnda äldre stadgande, afser, trots talet om muntliga förhör, äfven densamma allenast budskickning, nämligen för skrifts ingifvande eller för inhämtande af kännedom om vederparts andragande vid sagda slags förhör; jfr RB 14 §§ 2 och 6 enligt 1734 års lag samt Fslgn till RB 1715 kap. 14 § 2 och 1723 kap. 22 § 2. Hvad angår uppträdande i rättegång, har för närvarande tid man till sist att i ämnet hålla sig uteslutande till RB 15 § 3; jfr § 4 ibid., LgK 1822 RB I 30 § 11, 1826 RB 30 § 11, LgB RB I 30 § 11 och nedan s. 372 not. 2—4.

Stadgandena stå enstaka, i det att i allmänhet det ej möter hinder att använda omyndig såsom fullmäktig. Å sido lämnas härvid sådana föreskrifter, som väl medgifva rätts utöfvande genom fullmäktig men blott genom sådan person, som själf äger rätt i förevarande afseende, och för rättens utöfvande göra myndighet till villkor[1]. Särskildt på det civilrättsliga området hänger det i allmänhet blott därpå, att den omyndige erhållit bemyndigande af behörig person och — alltefter beskaffenheten af det som genom honom skall besörjas — äger erforderliga förutsättningar för viljebestämning[2].

2. I egna angelägenheter.

Förmynderskapsförhållandet lägger ej hinder i vägen, för att inbördes förmyndaren och den omyndige lita till hvarandras bistånd såsom fullmäktige; och, likasåväl som förmyndaren på sådant sätt kan begagna sig af den omyndige i sina angelägenheter, äger han att betro honom med värf i dennes egna[3]. Ej heller fordras mera än i andra fullmaktsförhållanden särskild form för bemyndigandet[4]. I allmänhet kräfves sålunda, för att omyndig må vara i tillfälle att med den maktbefogenhet, som förmyndare för hans del äger, företaga rättshandel, ej mera än den senares formlösa samtycke. Detta kan äfven vara tyst. Exempelvis lär ett uppdrag att förvalta egendom få antagas inbegripa jämväl fullmakt att utföra sådana rättshandlingar, som höra samman med dylik förvaltnings regelmässiga utöfvande[5].

Naturligen kan i denna ordning den omyndige ej erhålla större rättskapacitet, än förmyndaren själf lagligen besitter. Å andra sidan blir den omyndige i tillfälle att såväl förvärfva

---

[1] Jfr KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 9 och 13, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 11 och 13, KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd $^{21}/_{3}$ 1862 §§ 4 och 6, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 3, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 §§ 10 och 12, KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 4 samt Lag ang. tillsättning af prästerliga tjänster $^{26}/_{10}$ 1883 § 26 mom. 1.

[2] Jfr ofvan s. 332 not. 1—2 och s. 354 not. 1.

[3] Jfr HB 1 § 8 och ofvan s. 331 not. 1.

[4] Jfr JB 10 § 1 och Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 25.

[5] Jfr NJA 1893 s. 230 och Band II s. 253 not. 2—s. 254 not. 1.

rätt som äfven ikläda sig förbindelse utan hinder af hvad, som eljes gäller om hans rättskapacitet. Att hvad sålunda timar till den omyndiges skada på grund af hans oförstånd dock faller tillbaka på förmyndaren, följer af hvad i det föregående redan anmärkts för det fall, att förmyndaren endast lämnat den omyndige hans egendom till förvaltning [1].

VIII. God tros förvärf af annan man.

Såsom ett moment i en mot omyndig anställd skadeståndstalan kan, efter hvad förut framhållits, det förekomma, att en hans medkontrahent åberopar bristande kännedom om omyndigheten. I öfrigt är det uteslutet att härutinnan göra gällande god tro [2].

Så snart åter den omyndige fyllt femton år och därmed för hvarje fall kommit i tillfälle att utöfva förvaltningsrätt, må den, som jämlikt slutet singularfång fått lös egendom af honom till sig öfverlämnad, med afseende däråt påstå god tros förvärf och sålunda möta vindikationskraf med yrkande på lösens undfående. Likgiltigt är härvid, om det är förmyndaren, hvilken såsom vindikant äskar att återfå sådan den omyndiges egendom, hvilken hör under hans förvaltning, eller ock han eller annan för talan på grund af egen förment äganderätt. För att på ifrågavarande sätt god tro skall hafva verkan, måste emellertid sakförhållandena uppfylla de gängse betingelserna för ifrågavarande s. k. förvärf i god tro. Särskildt måste tydligen det, som den omyndige utgifvit, ej göra osannolikt antagandet, att det i hans hand utgjort en hans sparda arbetsförtjänst eller eljes hört under hans förvaltning och fria förfogande [3].

God tro hos omyndigs medkontrahent kan dock komma i betraktande äfven på annat sätt. Det har redan förut sagts, att omyndigheten ej utgör hinder för att handla såsom fullmäktig. För att den omyndiges medkontrahent må njuta

---

[1] Jfr HB 18 § 4 och ofvan s. 331 not. 1.

[2] Jfr NJA 1891 s. 471, Band II s. 246 not. 2 samt ofvan s. 39 not. 2 och s. 356 not. 2.

[3] Jfr HB 11 § 4 och 12 § 4, Band II s. 246 not. 3, s. 250 not. 1 och s. 256 not. 3 samt ofvan s. 344 not. 2—s. 348 not. 2.

rätt enligt den omyndiges rättshandel, är dock ej af nöden, att fullmakt verkligen gifvits. Det är tillräckligt, att den förre haft grundad anledning att antaga dess förefintlighet.

Äfven här rör det sig hufvudsakligen om omyndigs förfoganden öfver lös egendom. För dylika fall kan för nyssnämnda slags förvärf i god tro det ej göras till ytterligare villkor, att vederbörande genom särskild handling väckt föreställningen om tillvaron af ett laga bemyndigande. Till fyllest är den bristande tillsyn, hvarigenom den omyndige kommit i besittning af det ifrågavande godset. Exempel erbjuder inköp i bod, hvarest köparen finner före sig omyndig under sådana omständigheter, att denne måste förutsättas hafva blifvit satt att sköta försäljningen [1].

Af mera allmänt intresse är dock omyndigs köp mot kontant betalning. Säljaren har här rätt att antaga, att förmyndare eller annan har lämnat den omyndige penningarne för inköp af det, hvarpå han ger anbud. Huruvida sannolikheten talar för, att det skall komma att användas af den omyndige själf eller ock i hushåll eller på annat sätt af den, hvilken må kunna antagas hafva sändt honom, spelar härvid ingen roll [2].

Vid ifrågavarande slags förvärf i god tro är ställningen för den omyndiges medkontrahent gynnsammare, enär han äger att påstå rättshandelns bestånd och förty ej är underkastad lösen. Det är ej heller af någon afgörande betydelse, att den omyndige fyllt femton år [3].

Ej ens kontant köp är dock för hvarje fall skyddadt mot yrkanden på återgång. Äfven här kunna nemligen sakförhållandena utesluta god tro. I påkommande fall måste det sålunda ses till det försåldas beskaffenhet och värde, köpeskillingens storlek, den omyndiges ålder, säljarens kännedom om hans, målsmannens och familjens lefnadsvillkor, ortens sed och bruk eller med andra ord till allt hvad, som kan väga för och mot sannolikheten, att penningarne lämnats åt

[1] Jfr HB 1 § 8 och ofvan s. 358 not. 3.

[2] Jfr LgC Prot $^{11}/_{11}$ 1727 hos Sjögren III s. 285.

[3] Jfr GB 11 § 2, Band II s. 246 not. 3, s. 250 not. 1 och s. 257 not. 1—s. 258 not. 3 samt ofvan s. 357 not. 2—s. 359 not. 1. Huruvida däremot omyndigs innehaf af lös egendom kan berättiga antagandet, att han har ägarens laga bemyndigande till dess pantsättande, är åter väl, minst sagdt, tveksamt; jfr KK $^{7}/_{11}$ 1884 § 2 och GB 9 § 2 mom. 3.

den omyndige af behörig person till det bruk, hvarpå de användts. Hänsyn är naturligen också att taga till särskilda positiva föreskrifter såsom förbudet mot att utlämna vin, maltdrycker eller brännvin till »minderårig», d. v. s. person under femton år [1].

God tro hos omyndigs medkontrahent lär slutligen kunna förläna giltighet äfven åt vissa den omyndiges gäldförbindelser. Det är då icke fråga om försträckning i vanlig mening utan om beviljande af kredit för prestationer i arbete eller varor under sådana omständigheter, att med afseende å de förhållanden, i hvilka den omyndige har sin varelse, prestationerna kunna anses fylla för honom nödvändiga behof. Härtill hör naturligen sannolikhet, för att det är med förmyndarens begifvande, som den omyndige befinner sig i förberörda lefnadsvillkor. Behof för omyndig, som vistas vid läroanstalt på annan ort, än där han har sitt hem, och icke har satts under vård och tillsyn af person på platsen, ägna sig såsom exempel, så framt sakförhållandena utesluta kontant betalning eller dock enligt allmän sed och bruk sådan ej plägar erläggas. Man tänke sig skuld för erhållen enskild undervisning samt inköp på platsen af vanliga och nödiga läroböcker. Föreligger fall af verklig nöd, torde för öfrigt nyssnämnda villkor bortfalla, nämligen så vidt som ett bispringande kan anses grundlägga ersättningsanspråk mot dem, som till den omyndige häfta i understödsskyldighet. I mån som rätt finnes mot desse, måste ju sådan finnas äfven mot den omyndige själf [2].

IX. Godkännande.

1. Af förmyndaren.

Så långt förmyndarens behörighet sträcker sig i myndlingens angelägenheter, kan han ej allenast genom ett föregående samtycke utan äfven genom ett efterföljande godkännande förläna laga verkan åt rättshandel, som myndlingen företagit utom

---

[1] KF $^{24}/_{10}$ 1885 § 17 mom. 3 och KF $^{24}/_{5}$ 1895 § 28 mom. 2; jfr Band III s. 60 not. 3.

[2] Jfr LgK 1815 och 1826 HB 3 § 20, LgB HB 3 § 23, Band II s. 27 not. 1—3 och s. 285 not. 4—s. 286 not. 1 och III s. 107 not. 2 samt ofvan s. 358 not. 5.

gränserna för sin befogenhet. För att så må kunna ske, skall dock icke dessförinnan rättshandeln hafva frånträdts, vare sig af förmyndaren eller af den omyndiges medkontrahent. Har den senare härutinnan låtit förmyndaren känna sin vilja, har ett dennes därpå följande godkännande alltså ingen rättslig betydelse. Beträffande ej mindre frånträdande än äfven godkännande gäller det åter, att de måste utgöra handlingar, företagna mellan förmyndaren och den omyndiges medkontrahent — af den ene i förhållande till den andre. I det hela kan saken uppfattas så, att med den slutna rättshandeln det tillkommit ett af den omyndiges medkontrahent afgifvet anbud till förmyndaren att ingå aftalet. Det finnes dock icke någon tid, hvarefter anbudet förfaller men hvarinom å andra sidan dess aflåtare är förpliktad att stå vid detsamma eller dock ej kan rygga det utan att komma i skadeståndsskyldighet [1].

Då det nyss här ofvan sagts att frånträdande och godkännande äro handlingar mellan förmyndaren och den omyndiges medkontrahent, får däri icke inläggas den mening, att för hvarje fall det behöfs en formlig viljeförklaring, som, aflåten af den ene till den andre, bevisligen kommit den senare till del. Såväl frånträdande som godkännande kunna ske tyst, d. v. s. komma till uttryck i ett görande eller låtande, som, utan att omedelbart gå ut på det ena eller andra, dock ger till känna, att vederbörande i saken gjort sitt val. Det hänger allenast därpå, att hvad sålunda kan anses vara af honom beslutadt också blifvit för den andre parten kändt och bör hafva af honom rätt uppfattats [2].

På detta sätt kan för förmyndarens del äfven hvad den omyndige företagit tillräknas honom såsom ett godkännande, nämligen så framt den omyndige handlat med förmyndarens samtycke eller dock vetskap. Man tänke sig, att under nämnda omständigheter den omyndige fullgjort sina åtaganden, mottagit medkontrahentens prestation eller påstått rättshandelns fullbordan. Förhållandena kunna äfven vara sådana, att förmyndarens underlåtenhet att klandra rättshandeln kan tjäna

[1] Jfr KD $^{13}/_{4}$ 1829 i BLgs I s. 90.

[2] Se beträffande godkännande NJA 1894 s. 163; jfr SJA XV s. 377 samt NJA 1888 s. 540, 1889 s. 247 och 249, 1890 s. 39, 1891 s. 156, 1895 s. 329 och 1897 s. 18. Naturligen kan å andra sidan icke hvilken som helst förhandling på grund af tidigare aftal få räknas såsom ett dess godkännande; jfr SJA XXV s. 167.

såsom bevis på godkännande[1]. Sin vilja att frånträda rättshandeln lär å andra sidan den omyndiges medkontrahent kunna delgifva den omyndige såsom förmyndarens ställföreträdare i rättsärendet.

Redan i det föregående har det redogjorts för hvad, som hör till, för att, då benefikt förfogande till omyndigs förmån gjorts af förmyndaren och på denna grund är ogillt, det skall taga åt sig laga kraft. Anspråken härutinnan voro ju ej heller stora. Det framhölls äfven, att de utvecklade grundsatserna bland annat ägde tillämplighet vid gåfva af fast egendom. Skälet härtill var, att, om än dylik rättshandel kräfde viss form, allt hvad härutinnan vore att iakttaga fölle på gifvaren[2].

Hvad åter angår onerös afhändelse af fast egendom, lär, ehvad omyndig är säljare eller, såsom oftast är händelsen, köpare, ett förmyndarens formlösa godkännande ej hafva afsedd verkan. Det skall ske i den ordning, som lag bjuder för själfva aftalets ingående. Häraf är dock en följd, att godkännandet ej kan bestå i en förmyndarens ensidiga rättshandling utan har till förutsättning medverkan af den omyndiges medkontrahent[3].

Godkännande i den ena eller andra formen gör, där det behörigen afgifvits, rättshandeln ömsesidigt bindande och har återverkande kraft, så att bland annat i nyss afhandlade fall det giltiga aftalets rättsverkningar äro att anse såsom uppståndna, då det ogiltiga slöts. Emellertid kunna ju faktiska hinder för en dylik återverkande kraft resa sig, exempelvis då jämlikt den ursprungliga rättshandeln fullgörande skulle hafva ägt rum i tiden före godkännandet och det ej kommit därtill. I hvad mån dylika omständigheter skola rättsligen inverka, blir i allmänhet en uttolkningsfråga med afseende å godkännandets innehåll.

Att rättshandeln genom godkännande blir ömsesidigt bindande, vill också säga, att den gäller mot parternas konkursborgenärer eller andra, som kunna hafva rättsligt intresse i saken. Emellertid lider genom godkännandet ej tredje man intrång i den rätt, som han förvärfvat i tiden mellan den ur-

[1] Jfr SJA XXVII s. 145 och ofvan s. 346 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 334 not. 3—s. 335 not. 1.

[3] SJA XXIV s. 52 och NJA 1886 s. 286; jfr NJA 1896 s. 92. Se däremot för äldre tider SJA XV s. 377 och XXVII s. 145.

sprungliga rättshandeln och godkännandet — exempelvis beträffande egendom, som sålts till omyndig, säljarens konkursborgenärer icke i sin med konkursens början vidtagna likvidationsrätt och annan senare köpare icke i sin med köpet vunna äganderätt[1]. Kännedom om den med den omyndige slutna rättshandeln är ej till hinder för den, hvilken af hans medkontrahent förvärfvar en därmed oförenlig rättighet, att gent emot ett därpå följande godkännande värja sitt fång[2].

2. Af den omyndige eller hans rättsägare.

På sätt ofvan beskrifvits, kan godkännande äfven komma att lämnas af den omyndige. Förutsättningarne härför inträffa, så snart förmyndaren eller annan handlat, då behörighet tillkommit den omyndige själf. Föreligger ett sådant fall, hvari under omyndighetstillstånd rättskapacitet för den omyndige kan uppstå, finnes för denne dessutom tillfälle att därefter godkänna jämväl ett sitt eget tidigare förfogande[3].

Än vidare har efter sitt myndigblifvande han i sin hand att godkänna all sådan rättshandel, som dessförinnan han utom sin laga befogenhet[4] eller för hans del förmyndaren[5] eller annan[6] obehörigen företagit. Han har härvid samma ställning som förmyndaren under hans omyndighetstillstånd, blott att han ej är underkastad de särskilda inskränkningar, som delvis bestå med afseende å förmyndares maktbefogenhet[7].

Med lika rätt som myndigblifven handla hans universalsuccessorer. Singularsuccesorer kunna åter visserligen också göra det men, utan särskildt bemyndigande af den omyndiges målsman eller af honom själf efter befogenhet, allenast i mån af sin förvärfvade rätt och för tid, som ligger efter

---

[1] Jfr SJA XV s. 371, NJA 1889 s. 247 och 249 samt ofvan s. 339 not. 5—s. 340 not. 2 och s. 343 not. 3—4.

[2] Jfr HB 1 § 6 och ofvan s. 362 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 344 not. 2—s. 348 not. 2 och s. 350 not. 1—s. 354 not. 2.

[4] SJA XV s. 377 samt NJA 1888 s. 540 och 1897 s. 18.

[5] Jfr NJA 1890 s. 39 och ofvan s. 197 not. 1; se ock för äldre tid KD $^{8}/_{12}$ 1683 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 106.

[6] NJA 1895 s. 329; jfr NJA 1891 s. 156.

[7] Jfr ofvan s. 189 not. 1—s. 209 not. 1.

deras fång [1]. Den omyndiges konkursborgenärer äga alldeles icke att i förmyndarens eller den omyndiges ställe efter fritt skön förse rättshandel med godkännande [2].

Tionde Kapitlet.

Målsägande rätt för omyndig.

I processuelt afseende intager omyndig ungefär samma ställning som gift kvinna. Förmyndaren fyller den äkta mannens roll och äger sålunda i allmänhet att med en parts laga befogenhet uppträda för den omyndige på såväl kärande- som äfven svarandesidan. Emellertid tillkommer målsägande rätt jämväl dels den omyndige själf och dels sådan hans kurator, som härutinnan mottagit särskildt förordnande eller bekläder uppdrag af beskaffenhet att föranleda ifrågavarande behörighet [3]. Likheten sträcker sig äfven därhän, att regelrätt de sålunda förekommande inskränkningarne i förmyndarens målsägande rätt hafva sin förklaring i den förvaltningsbefogenhet, som undantagsvis tillkommer den omyndige eller någon hans kurator, samt i den rättsliga handlingsförmåga, som härutöfver den förre må kunna äga. Då i dessa afseenden omyndig delvis har en annan rättsställning än hustru, säger det sig dock också själft, att på vissa punkter skiljaktigheter skola förefinnas. Af inverkan är naturligen ytterligare, att själfva rättsförhållandena dock äro väsentligen olika och att, då omyndig principiellt saknar rättslig handlingsförmåga, förhållandet är omvändt med hustrun, fastän i äktenskapets intresse det i vidsträckt omfång alltjämt förvägras henne dess utöfvande. Bland annat komma dessa omständigheter i betraktande, då det yppar sig rättskollisioner mellan förmyndaren och myndlingen [4].

[1] Jfr NJA 1890 s. 39 och Band II s. 229 not. 1—s. 230 not. 1.

[2] Jfr KkLgn § 53.

[3] Såsom målsägare äro hvarken förmyndaren eller den omyndige eller en dennes kurator underkastade de beträffande fullmäktig i RB 15 § 7 stadgade inskränkningarne i befogenhet.

[4] Jfr Band II s. 31 not. 1—s. 34 not. 2 och ofvan s. 1 not. 1—s. 3 not. 3.

I. Förmyndarens målsäganderätt.

Med afseende å allt det, som faller under förmyndarens förvaltning, är han behörig att i civil rättstvist utföra och genmäla talan, så ock att beifra egendomsbrott och skadegörelse. Än vidare skall förmyndaren instämmas i myndlingen vidkommande gäldmål[1]. Då, såsom ofta sker när fråga är om fordringsanspråk på grund af någon myndlingens rättshandel, denne själf instämmes till svaromål, bör alltså rätteligen icke saken afdömas, utan att förmyndaren blifvit hörd[2]. Stämning behöfves dock icke, om därförutan han inställer sig i rättegången och afgifver svaromål[3]. Ett sätt är ju också att från början anlägga saken mot dem båda[4]. Hvad sålunda sagts om gäldmål har sin tillämplighet jämväl beträffande ersättnings- och skadeståndsanspråk mot myndlingen[5]. Kan härför ej åberopas omyndigs oförmåga att åtaga sig gäldförbindelser, återstår alltid, att för hvad, som må kunna utdömas, betalning är att söka i det under förmyndarens vård befintliga godset[6]. Från denna synpunkt måste det också vidhållas, att, hvad angår exekutivt förfarande, förmyndaren är rätter vederpart vid ansökan om den omyndiges försättande i konkurs och, så framt gods under förmyndarens förvaltning göres till föremål för utmätning, jämväl i dylikt förfarande. Förmyndaren tillkommer det ock att för myndlingens del äska öppnandet af nämnda slags konkurs samt att i fråga om fordringar under hans förvaltning väcka och genmäla yrkanden på kvittning[7].

---

[1] Jfr RB 15 § 3 och 25 § 21 enligt 1734 års lag, LgK 1822 RB I 30 § 3, 1826 RB 30 § 3, LgB RB I 30 § 3 samt Band II s. 35 not. 1—3 och s. 41 not. 2—3; jfr RB 15 § 1 och nedan s. 370 not. 1—2.

[2] Se NJA 1901 s. 518 rörande omyndigs försättande i konkurs; jfr nedan s. 369 not. 4—5.

[3] Se NJA 1891 s. 471 rörande omyndigs försättande i konkurs.

[4] Jfr NJA 1879 s. 366 och Band II s. 35 not. 4.

[5] Jfr NJA 1901 s. 129, LgB RB II 9 § 5, Band II s. 38 not. 5—6 samt nedan s. 368 not. 2 och s. 370 not. 3.

[6] Jfr GB 9 § 1 mom. 1 samt Band II s. 35 not. 1—3 och s. 39 not. 1.

[7] Jfr Band II s. 36 not. 3—s. 37 not. 2 och s. 453 not. 1—2. Se däremot beträffande femtonårings egendomsafträde uttalanden i Tidskr. af JF i Finland XVI s. 335—337.

I mån som förmyndaren utfäst tjänsteprestationer att af den omyndige utgöras, kan för hvarje fall det icke räknas såsom fel att på grund af aftalet vända sig mot förmyndaren, låt vara att påståendet närmast går ut på ett fullgörande enligt åtagandets innehåll och ej klädts i form af ett ersättningsanspråk. Likaledes må under nämnda förhållanden förmyndaren utföra myndlingens rätt enligt aftalet[1].

I statusfrågor rörande myndlingen är ytterligare förmyndaren behörig kärande och svarande[2]. Dock äger han ej att sålunda bringa den omyndige i ett rättsläge, hvartill i allmänhet hör sådan handling, som ligger utom hans befogenhet. Han må sålunda ej för den omyndiges del uppträda såsom part i mål, som röra äktenskapsförbindelses fastställande eller upprättande, dess upplösande eller i allmänhet häfvande af familjerättsliga förhållanden utan härvid allenast lämna den omyndige sitt biträde. Hans medgifvanden i rättegången kunna därför ej heller hafva det bevisvärde, som eljes tillägges parts erkännande[3].

Äfven hvad angår ansvarsyrkande mot omyndig i kriminell sak äger förmyndare så till vida uppträda, som i den mot den omyndige anhängiggjorda saken han utan fullmakt kan utföra dennes talan och, där den omyndige själf är tillstädes, för hvarje fall lämna honom sitt bistånd. Han må härvid ock påfordra beaktande af sådana sina framställningar, som skilja sig från myndlingens. Likaledes äger han att fullfölja saken i högre rätt, blott att icke den omyndige i laga ordning förklarat sig nöjd med honom ådömdt straffarbete på viss tid eller till fängelse. Häremot torde han stå maktlös eller, rättare sagdt, för sådant fall vara hänvisad på att i mån af laga anledning förknippa sitt klander med påstående, att i

---

[1] Jfr LgSt §§ 6, 18, 45 och 52, Band III s. 99 not. 1, s. 139 not. 1 och s. 147 not. 7—s. 149 not. 3 samt ofvan s. 352 not. 1—s. 353 not. 3.

[2] Jfr KD $^{14}/_{3}$ 1808 i BLgs I s. 36, SJA XXVIII s. 54 samt Band III s. 14 not. 1, s. 15 not. 2 och 6 och s. 17 not. 1.

[3] Jfr GB 3 §§ 9 och 10, 4 §§ 1—8, 13 §§ 1—8, 14 §§ 1—2 och 15 §§ 1—2, RB 17 § 36, KF $^{3}/_{4}$ och $^{27}/_{4}$ 1810 i BLgs I s. 33 och 48—49 samt Band I s. 16 not. 2—3, s. 16 not. 6—s. 17 not. 2, s. 127 not. 1, s. 141 not. 3, s. 170—171 och 178, s. 181 not. 1, s. 186—187, s. 197 not. 1—2 och s. 202 not. 3 och III s. 17 not. 2.

betraktande af den omyndiges ringa ålder och själsgåfvor afseende ej bör fästas på nämnda hans viljeförklaring[1].

Till den del som ersättningspåståenden mot den omyndige må i egenskap af underordnade företeelser i rättegången kunna handläggas utan förmyndarens instämmande, är denne dock i tillfälle att, utan hänsyn till den omyndiges vilja och åtgöranden, beträffande sagda påståenden taga sig talerätt och draga saken under högre rätts pröfning[2].

Har tredje man begått brott mot den omyndige i hans person och ej i hans egendom, äger förmyndaren talerätt utan hinder af den omyndiges förbud eller slutna förlikning. Likväl lär det ej kunna förvägras domstolen rätt att, där förmyndaren uppenbarligen handlar i eget intresse eller dock mot den omyndiges, undandraga sig att upptaga målet till behandling[3].

Stridiga intressen mellan förmyndaren och den omyndige betaga i allmänhet den förre förmågan att företräda den senare inför rätta, nämligen så långt som rättskollisionen sträcker sig[4]. Naturligen bör man dock ej vara för snar att antaga en dylik. Sålunda får, enär lag eller domstol insatt förmyndaren att för den omyndige utöfva den allmänna förvaltningsbefogenheten, det också anses vara i den omyndiges intresse, att inom laga gränser förmyndaren söker gifva densamma största möjliga utsträckning. Det åligger honom såsom en förpliktelse att ägna uppmärksamhet åt den särskilda förvaltning, som består vid sidan af hans allmänna, och, där den omyndiges intresse synes påkalla det, anlita till buds stående rättsmedel för dess iakttagande — exempelvis vid kurators konkurs bevaka den omyndiges fordran samt åtminstone tills vidare omhändertaga hvad den senare må hafva att utfå ur konkursboet i penningar och annan egendom[5]. Likaså är han i sin rätt, om, då bakarfvinge i testamente förärat myndlingen något under föreskrift om dess förvaltning genom tredje man,

---

[1] Se RB 15 § 1, KF $^{30}/_{5}$ 1873 §§ 1 och 2, Band II s. 37 not. 5—s. 38 not. 3 och nedan s. 372 not. 7.

[2] Jfr nedan s. 370 not. 3.

[3] StrLgn 6 § 8; jfr Band II s. 40 not. 2—s. 41 not. 1 och ofvan s. 366 not. 1.

[4] Jfr Band II s. 42 not. 2—s. 43 not. 1.

[5] Jfr NJA 1888 s. 192.

han klandrar testamentet och för hvarje fall yrkar, att myndlingens däri ingående laglott må ställas under hans vård[1].

Af det föregående följer, att sådana åtgärder som bouppteckningens upprättande, årsstämnings påyrkande, af- och tillträde af dödsbo, undanskiftande däri samt testamentes bevakande och klandrande äro att vidtaga af förmyndaren[2].

Då i rättstvist på förut skildrade sätt förmyndare å myndlingens vägnar har parts ställning, synes ej något stå i vägen, för att liksom annan part han presterar bevisning genom eds afläggande i målet. Sakförhållandena måste endast såsom eljes gifva säkerhet därför, att det faktum, som genom eden skall fastställas, är af förmyndaren kändt[3].

Dom mot omyndig i sak, hvari han obehörigen fört talan i stället för förmyndaren, är, ehvad den omyndige befunnit sig på kärande- eller svarandesidan, bindande, så framt den vinner laga kraft. Klander må anställas af förmyndaren i vanlig tid och ordning[4]. Blott att icke i nyssnämnda två afseenden något är att anmärka, upptages dock jämväl ändringssökande af den omyndige, i mån som han för ändamålet åberopar sin omyndighet. Särskildt finnes naturligen anledning därtill, då han saknar laga målsman[5]. Utomordentliga rättsmedel stå ej till buds mera än i andra rättstvister[6].

II. Den omyndiges målsäganderätt.

Omyndig, i besittning af laga förvaltning, har också rätt att civiliter tvista om den egendom och rättighet, som han sålunda innehar eller förmenar sig böra innehafva, samt att

---

[1] NJA 1895 s. 384, jfrd med NT 1879 s. 346 och NJA 1901 s. 486. Se däremot beträffande äkta man i utövande af målsäganderätt för hustrun mot hennes vilja Band II s. 44 not. 1—2.

[2] Jfr Band II s. 46 not. 1—2 och s. 450 not. 3 samt ofvan s. 209 not. 3 —s. 212 not. 3 och s. 238 not. 2—s. 239 not. 2 och nedan s. 373 not. 3.

[3] Jfr RB 17 §§ 29—32 och 34, KkLgn § 82 mom. 2 samt KF $^4/_3$ 1862 § 12 mom. 1.

[4] NT 1869 s. 654; jfr RB 25 § 21 enligt 1734 års lag och NJA II 1901 n:r 5 s. 63. Se ock för äldre tid KD $^{19}/_4$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 284.

[5] Jfr SJA XXXIV s. 266 och NJA 1901 s. 518.

[6] Jfr RB 25 § 10, 30 § 24 och 31 §§ 1—3, KD $^{19}/_4$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 284 samt NJA 1901 s. 403.

påyrka ansvar och skadestånd för rättskränkningar, som i dylik egendom och rättighet tillfogas honom. Hvad angår det, som ställts under hans förvaltning genom enskilda förordnanden, är det dock att tillse, huruvida förordnandena kunna äfven härutinnan anses innefatta laga bemyndigande och i hvad omfattning[1].

Den omyndige må ock instämmas att svara å gäldanspråk, hvilka haft sin uppkomst i rörelse som han utöfvat efter laga tillstånd, äfvensom beträffande egendom under sin förvaltning iakttaga sin rätt i frågor rörande utmätning eller kvittning[2].

I mån som den omyndige har ställning af part i hufvudsaken, är ytterligare det ej af nöden att särskildt instämma förmyndaren för att svara på sådana mot den förre framställda ersättningsanspråk, som, så att säga, hafva sin uppkomst i hufvudsaken såsom dess biprodukter: anspråk på rättegångskostnad och i brottmål på skadestånd m. m. d[3]. Rör det sig om ett af den omyndige själf slutet tjänsteaftal, är, så framt det icke mot honom föres ersättningstalan, han behörig kärande och svarande[4].

Där på grund af någon hans gärning straffrättsligt förfarande skall mot honom inledas, är han städse att behandla såsom part[5]. Rätt att på sådant sätt beifra en mot hans

[1] Jfr GB 9 § 1, ÄB 19 § 1, SjLg §§ 48 och 54, Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 25 samt ofvan s. 344 not. 2—s. 348 not. 2, s. 358 not. 3—s. 359 not. 1 och s. 365 not. 4—s. 366 not. 1 och nedan s. 372 not. 7. Att yngling öfver femton år ansetts kunna jämlikt JB 6 § 4 börda fast egendom, som fadern, hvilken var hans förmyndare, bortsålt, ses af SJA IX s. 460; jfr ofvan s. 14 not. 3 och s. 346 not. 1 samt nedan s. 372 not. 1.

[2] Jfr Band II s. 35 not. 5 samt ofvan s. 350 not. 1—s. 351 not. 4 och s. 366 not. 1—7.

[3] Jfr RB 10 § 12, NJA 1896 s. 497 och 1899 s. 115, Band II s. 40 not. 1 samt ofvan s. 368 not. 2 och nedan s. 370 not. 5. Märkas må, att LgK 1832 och 1839 RB II 9 § 5 vid åtalande af "den, som ej uppnått myndighetsålder", eller af hustru bland annat förband käranden att derom underrätta målsmannen, "der han i orten finnes". LgB RB II 9 § 5 inskränkte sig åter till att i allmänhet tillstädja målsman att biträda tilltalad hustru eller omyndig och att ej för annat fall, än då det var "fråga om skadestånd" af de senares egendom, påfordra särskild kallelse å målsmannen.

[4] Jfr GB 9 § 1, ÄB 19 § 1, Band II s. 34 not. 3—4 och s. 37 not. 3—4 samt ofvan s. 352 not. 1—s. 354 not. 2 och s. 366 not. 5—s. 367 not. 1.

[5] RB 15 § 1 stadgar i hithörande ämne, att, så snart det ifrågavarande brottet kan medföra ådömande af straffarbete, den omyndige själf städse skall inställa sig att svara inför rätta, att förmyndaren dock äger att därvid bistå honom,

person begången oförrätt tillkommer honom åter vid sidan af

och att i ringare brottmål än de förenämnda "laga ombudsman" äger att liksom i tvistemål kära och svara men "hufvudman ändock för Rätta komma, när Domaren det fordrar", jfr ofvan s. 368 not. 1 och s. 370 not. 3. — Just på denna punkt lämnar rättsutvecklingen iögonfallande bevis på målsmannadömets efterhand minskade omfattning och betydelse. Reglerna om äkta mans och förmyndares målsäganderätt äro gifna i sammanhang med föreskrifter rörande rätt att i process begagna fullmäktig; och historiskt stå äfven de två instituten i nära sammanhang. Liksom nu var det äfven i forna tider tillåtet att vid domstol låta sig företrädas genom ombud. Det vanliga sättet härför var emellertid den omtvistade rättens öfverlåtelse på annan. Efterhand meddelade förbud mot saks utförande genom annan voro också i hufvudsak riktade mot en dylik öfverlåtelse, hvarigenom ställföreträdaren gjordes till part i saken, ägde att vidtaga alla en sådan åliggande och tillkommande processuella handlingar och blef i tillfälle att genom en sin större maktställning bereda saken en gynnsam utgång. Målsman var åter utan vidare part i sin skyddslings rättstvist — ej blott så att han ägde att för denne tala och till svaromål instämmas (ÖgL DrB 9 pr., MELL SarB m. vil. 14 § 1 och ChLL Saaram. m. vil. 15 § 1), utan äfven hade att i stället för honom aflägga ed i saken; se ÖgL DrB 19, Uaþ. m. 3 § 1 och RB 12 § 1, UL MB 22 pr. samt SmL MB 18 pr., jfrda med ÖgL DrB 9 § 1 samt Uaþ. m. 22 och 25 pr. I sammanhang därmed stod, att han ägde att uppbära böter för rättskränkningar mot den senare men ock hade att bära ansvaret för hans gärningar mot tredje man; se ÖgL DrB 9 § 1 och Uaþ. m. 14 § 1 och 35 samt VGL I Af Mandr. 5 § 2 och II DrB 11 och ÄB 19, jfrda med UL MB 2 § 1, SmL MB 18 § 1 samt WmL I MB 21 och II MB 2 § 1. Såväl det ena som det andra stämde ju ock öfver ens med en förvaltning på villkor att utgifva det såsom målsman omhändertagna godset i oförminskadt skick; jfr ofvan s. 170 not. 1. Under vissa villkor och på olika sätt gafs det emellertid vederbörande rätt att undandraga sig de obehagliga följderna af ett sitt målsmanskap (ÖgL Uaþ. m. 35), till dess att det slutligen bestämdes, att hvar och en ägde att själf försona sin gärning och af sin egendom därför böta; se ÖgL Uaþ. m. 15 pr., MELL SarB m. vil. 14 § 1 och ChLL Saaram. m. vil. 15 § 1, jfrda med ÖgL Eþz. 9, VGL II Add. 7 p. 20, UL KgB 9 pr., SmL KgB 9 pr., WmL I Kon. Epz. 6 § 1, II KgB 6 pr., HL KgB 6 pr. och Band II s. 362 not. 1. Därmed hade dock också bortfallit förutsättningarne för att bibehålla målsman såsom svarandepart i kriminell sak, hvilken anhängiggjorts på grund af skyddslingens gärning. Det gafs slutligen uttryckliga föreskrifter, att i dylik sak det ej vore den brottslige tillåtet att inställa sig genom fullmäktig eller målsman, och att, där fråga var om gröfre brott, han ej heller skulle dömas frånvarande utan med tjänliga medel hållas till personligt infinnande; jfr KB $^{7}/_{6}$ och $^{12}/_{12}$ 1673, $^{10}/_{12}$ 1687 och $^{24}/_{10}$ 1688 samt KR $^{15}/_{9}$ 1700 hos Abrahamsson s. 209—210 och 611—612. Härtill anslöt sig RB 15 § 1, hvilken, innan däri ändring vidtogs först genom KF $^{30}/_{10}$ 1866 och därefter genom Lag $^{12}/_{12}$ 1890, i allmänhet förbjöd att i brottmål svara genom annan och, hvad angick bistånd af fullmäktig, lät dess begagnande bero af domstolens pröfning och medgifvande. Mera än nu framstod därvid såsom en särskild förmån, att städse dock "mannen må — hustrun och målsman den omyndige i ty fall bistånd göra"; jfr Fslgn till RB 1723 kap. 22 § 4 samt LgK 1832 och 1839 och LgB RB II 9 §§ 2—5.

förmyndaren. Han behöfver härvid ej fästa afseende å den senares vilja och är obunden af en dennes ingångna förlikning[1].

Enligt förmyndarens fullmakt äger den omyndige att inom gränserna för den förres behörighet utföra sin rätt[2]. Härför utgör, då såsom här fråga är om egen sak, icke den omyndiges bristande förmåga att tjänstgöra såsom rättegångsfullmäktig laga hinder[3]. Ej heller lär för öfrigt fullmakt vara af nöden, blott att omständigheterna utvisa förmyndarens samtycke och instämmande[4]. I statusfrågor visar man sig ytterligare benägen att antaga tillvaron af ett dylikt bemyndigande och, där förmyndare ej finnes, däri se orsak att tillstädja den omyndige talerätt[5]. För hvarje fall har den omyndige ensam talerätt, då af eller mot honom det påstås äktenskapsförbindelses fullbordan eller upplösning eller ock fråga är om att sätta någon ur dess rätt såsom hans äkta barn[6].

Sin begränsning har omyndigs talerätt alltid däri, att det dock till sist kommer an på domstolen att pröfva, huruvida han har de personliga förutsättningarne för att i rättegång själf tillvarataga sin rätt[7]. Kan hvad härutinnan må vara att anmärka ej hjälpas därigenom att han för sig ställer laga rättegångsfullmäktig, lär förmyndaren på grund af sin allmänna målsäganderätt kunna genom sitt samtycke undanrödja hindren för sakens utförande, så framt ej, såsom i fall af äktenskapsförbindelses uppkomst och upphörande samt mål af liknande natur, den senare principiellt är utesluten

---

[1] StrLgn 6 § 8; jfr ofvan s. 366 not. 1 och s. 368 not. 3. I sammanhang därmed att målsman upphörde att vara part i sak mot hans skyddsling, yppade det sig benägenhet att, där straffbar gärning begåtts mot den senare men målsman ej fanns eller ville kära, subsidiärt medgifva skyddslingen att själf utföra sin rätt; jfr i fråga om hustru Abrahamsson s. 208 samt MB 53 § 2 och RB 32 § 1. Erinras bör ju ock, att äfven enligt 1734 års lag omyndig öfver femton år ej lär hafva ansetts obehörig att anlägga rättegång; jfr JB 6 § 4 samt ofvan s. 14 not. 3 och s. 370 not. 1. Beträffande källställena till omyndigs nuvarande alternativa åtalsrätt se hvad i denna del sagts rörande hustru Band II s. 40 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 358 not. 3—s. 359 not. 1 och s. 370 not. 2.

[3] Jfr JB 6 § 4 samt ofvan s. 357 not. 2 och s. 370 not. 1.

[4] Jfr NJA 1879 s. 366.

[5] Jfr NJA 1885 s. 315, Band II s. 41—42 och III s. 15 not. 1 samt ofvan s. 367 not. 2; se dock äfven nedan s. 373 not. 5.

[6] Jfr ofvan s. 367 not. 3.

[7] Jfr RB 15 § 2, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14 samt ofvan s. 146 not. 5—s. 148 not. 2 och s. 372 not. 1; se dock äfven Band I s. 38 not. 2—3.

från hvarje talerätt[1]. Allmän åklagare äger i omyndigs sak ej talerätt utöfver de därför eljes stadgade gränserna[2].

Med iakttagande af hvad sålunda sagts om domstols pröfningsrätt och hvad i allmänhet gäller om parts ed, må i eget namn den omyndige bevaka testamente, hvarigenom egendom eller rätt gifvits åt honom och därförutom ställts under hans förvaltning, inlåta sig i svaromål på dylikt testamentes klandrande och såsom part aflägga ed i rättstvist[3]. Det är ej heller uteslutet, att i sak, där å den omyndiges vägnar förmyndaren eller annan såsom part utför talan, det ålägges den omyndige och ej hans ställföreträdare värjemålsed[4]. Omyndigs självfvilliga erkännande i dylik rättegång har åter allenast det värde, som domstolen finner skäl att tillägga detsamma[5].

III. Tredje mans målsäganderätt.

Till den del som förvaltning af omyndigs egendom eller rätt lagligen utöfvas af annan än förmyndaren eller den omyndige själf, grundlägger, på sätt ofvan förmälts på tal om omyndig, förvaltningsbefogenheten talerätt i civil och kriminell rättegång samt beträffande utmätning och kvittning[6]. Härjämte kan ju dock kurator hafva tillsatts att i visst afseende utföra omyndigs rätt[7]. Det erinras ock om den talerätt, som

[1] Jfr RB 15 § 1 samt ofvan s. 346 not. 1—s. 347 not. 1, s. 366 not. 1, s. 367 not. 3 och s. 370 not. 5—s. 372 not. 6.

[2] Jfr PrL till StrLgn § 19 mom. 1—4 och NT 1884 s. 349.

[3] Jfr RB 17 §§ 7, 29—32, 34 och 35 samt ofvan s. 369 not. 2—3, s. 370 not. 1 och s. 372 not. 7—s. 373 not. 1. — Då för testamentes bevakning bemyndigande af laga rättsägare ej behöfver styrkas, är för öfrigt omyndig jämväl i tillfälle att i allmänhet för sin del anställa sådan bevakning med laga verkan, fastän han ej äger att genmäla anställdt testamentsklander; jfr NJA 1900 s. 371 och 1901 s. 403.

[4] Jfr NJA 1891 s. 322 och ofvan s. 369 not. 3.

[5] Se SJA XXIII s. 480, jfrd med Just. Omb. Berätt. 1851 s. 11—14 och 1852 s. 1—2, NJA 1902 s. 533 samt KF $^4/_3$ 1862 § 12 mom. 2. Exempel på omyndigs obehöriga utöfvande af talerätt i förmyndares ställe lämna NT 1875 s. 689 samt NJA 1900 s. 371 och 1901 s. 403; jfr ofvan s. 110 not. 5 och s. 373 not. 3.

[6] Jfr GB 9 § 1 mom. 2, ÄB 20 § 7 samt ofvan s. 58 not. 1—s. 61 not. 2, s. 187 not. 1, s. 366 not. 1 och s. 370 not. 1.

[7] Jfr Lag $^{18}/_4$ 1884 § 12, Int. Föreskr. $^{13}/_4$ 1877 § 7 mom. 2—4 och 9 samt ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 4, s. 316 not. 3 och s. 323 not. 4—5.

tillkommer giftoman och den, som har vård om omyndigs person[1].

IV. Tvist mellan den omyndige och någon hans ställföreträdare.

I händelse af rättskollision mellan den omyndige och annan hans ställföreträdare än förmyndaren uppstår sällan fråga om rättegång inom området för ställföreträdarens behörighet. Det står till buds andra rättsmedel: ställföreträdarens entledigande och, hvad giftoman angår, myndighets samtycke till ett af honom ej gilladt äktenskap[2].

Ej heller mellan förmyndare och myndling skall det lätt komma till rättstvist. Oafsedt att äfven här entledigande erbjuder en utväg att undvika densamma, är det ju nämligen den omyndige förvägradt att under bestående förmynderskap draga förmyndaren till ansvar för hans förvaltning eller att klandra åtgärder, som därutinnan den senare företagit i förhållande till vare sig den omyndige eller tredje man[3].

Så till vida tillkommer emellertid den omyndige talerätt mot förmyndaren, som han kan yrka på hans entledigande eller annat sådant förordnande, som förmynderskapsdomstolen äger att i sin kontrollerande verksamhet meddela gent emot förmyndaren, och i dylikt ärende också fullfölja talan till högre rätt[4], så ock påstå häfvande af omyndighetsförklaring[5].

Verkliga rättegångar mellan förmyndaren och myndlingen äro ej heller alldeles uteslutna. För hvarje fall måste sålunda straffrättsliga processer dem emellan kunna förekomma. Den ena har förgripit sig på den andre till lif, kroppslig integritet, frihet eller ära eller ock myndlingen gjort sig skyldig till egendomsbrott gent emot förmyndaren. Ytterligare kan det ju påkallas domstols afgörande i tvist om gränserna mellan förvaltningsområdena samt återställelse af besittningsförhål-

[1] Jfr Band I s. 46 not. 1—3 och s. 48 not. 4—s. 53 not. 4 samt III s. 53 not. 2—4, s. 62 not. 4 och s. 65—66.

[2] Jfr GB 6 § 4 p. 1, Adel. Priv. § 29, Lag $^{16}/_{5}$ 1890, Band I s. 44 not. 1—2 och ofvan s. 368 not. 5—s. 369 not. 1; se dock äfven GB 6 § 4 p. 2 och Band I s. 44 not. 3—s. 45 not. 5 och nedan s. 375 not. 1—2.

[3] Jfr ofvan s. 110 not. 5, s. 118 not. 2 och s. 146 not. 1—4.

[4] Jfr ofvan s. 146 not. 5—s. 148 not. 2.

[5] Jfr KD $^{3}/_{8}$ 1854 i JFT IX s. 206, NT 1865 s. 26 och ofvan s. 40 not. 1—4.

landena i anledning af uppdrags återkallelse på den ena eller den andra sidan.

I dylika händelser har gemenligen den omyndige att själf utföra eller värja sin rätt mot förmyndaren. Vid behof kan dock domstol äfven uppdraga åt tredje man att i egenskap af kurator tala i den omyndiges ställe eller att för hvarje fall bistå honom. Till det senare måste förordnandet inskränka sig, då åtal anställts mot den omyndige[1]. Är det denne, som varit föremål för brott, äger alltid allmän åklagare åtalsrätt under öfliga förutsättningar och villkor[2]. Redan i det föregående har det afhandlats, huru förmynderskapsdomstol är i tillfälle att under förmyndarens bibehållande vid förmynderskapet tillsätta kurator att mot honom väcka rättegång till utredande af hans och den omyndiges inbördes rättsförhållanden och att i denna ordning äfven framställa ersättningsanspråk i anledning af förvaltningen. Alldeles omvändt kan åter förmyndaren uppträda gent emot kurator, som har särskildt förvaltningsuppdrag för den omyndiges räkning[3].

Hvad sålunda sagts om rättskollision mellan omyndig och någon hans ställföreträdare eger .sin tillämplighet, äfven där det yppar sig anledning till tvist mellan omyndiga med gemensam ställföreträdare i den sak, hvarom det handlar. Det gäller här naturligen i hufvudsak förmyndare med ett flertal myndlingar[4].

Elfte kapitlet.

Målsmanskap öfver omyndig.

Liksom beträffande äkta man hafva äfven för förmyndares del förvaltnings- och målsäganderätten ytterst sitt ursprung i

[1] Jfr ÄB 19 § 1 och 20 § 8, StrLgn 6 § 8, UtsLgn § 157, RB 15 § 1, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, Band II s. 42 not. 2—s. 43 not. 4 och s. 759 not. 3—s. 762 not. 5 samt ofvan s. 59 not. 4, s. 69 not. 1, s. 159 not. 4—s. 160 not. 4, s. 239 not. 2, s. 370 not. 1, s. 370 not. 5—s. 372 not. 1 och s. 373 not. 7; se ock NT 1865 s. 26.

[2] Jfr NT 1884 s. 349 och ofvan s. 373 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 4 och s. 368 not. 5.

[4] Jfr ofvan s. 58 not. 4, s. 80 not. 4 och s. 208 not. 3.

målsmanskapet. Så är för öfrigt händelsen äfven med den vårdnad, som med afseende å myndlingens person förmyndaren äger eller för hvarje fall kan äga att bestrida. Redan däri ligger, att äfven förmyndares målsmanskap ej har sina gränser i den jämlikt föregående redogörelse honom tillkommande befogenheten i förvaltningsafseende och i ställföreträdareskap inför rätta[1].

Men äfven i dessa senare delar föranleder målsmanskapet fullständigande tillägg till framställningen. I mån som förmyndare har ställning af part i den omyndiges rättegång eller af hans egendoms eller rätts förvaltare, har han nämligen att ej blott sluta aftal och afgifva rättsliga ensidiga viljeförklaringar i den omyndiges angelägenheter utan äfven att från tredje man mottaga nyssnämnda slags viljeförklaringar. Detta kan ju anses falla af sig självt hvad angår rättshandlingar under process eller i och för dess inledande. Man tänke sig stämnings delgifning, eds tillskjutande och vads återkallelse[2]. Men det gäller äfven för sådana fall, som ej hafva något omedelbart sammanhang med rättstvist. Det erbjuder sig talrika exempel: testamentes delgifning, enskildt kraf på fordrans gäldande, erinran om dess tillvaro, återkallelse, afvisande eller antagande af anbud, val mellan alternativa prestationer, erbjudande af prestation, anmälan om fordrans eller rättighets öfverlåtelse, aftals ensidiga frånträdande, uppsägelse, påstående om förköp eller återköp m. m. d[3].

Huruvida, då i dylika fall tredje man afgifvit sin viljeförklaring till den omyndige, den skall få laga verkan, lär i allmänhet komma att bero därpå, om bevisligen den omyndige bragt densamma till förmyndarens kännedom och, där viljeförklaringens meddelande skulle hafva skett inom viss tid, före dess utgång. Han må ju nämligen kunna betraktas hafva af tredje man erhållit uppdrag att framföra meddelandet till förmyndaren. Det återstår dock städse för förmyndaren att

---

[1] Jfr Band II s. 51 not. 2 och III s. 148 not. 1—s. 150 not. 5 samt ofvan s. 1 not. 1—s. 7 not. 2.

[2] Jfr RB 11 § 7, 17 § 34 och 26 § 4.

[3] Se ÄB 18 §§ 1 och 3, jfrda med NJA 1895 s. 384, JB 1 § 2, jfrd med KF $^{6}/_{2}$ 1849, 9 § 6 samt 16 §§ 5, 6, 11 och 13—15, jfrda med KF $^{22}/_{10}$ 1867, HB 1 §§ 4 och 6, 10 § 6, 12 § 6 samt 18 § 7, PrL till UtsLgn § 10 mom. 10, LgSt §§ 39—41 och KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 1 och 3; se ock NJA 1877 s. 136.

invända, att den omyndige saknat förutsättningarne för att i ärendet tjänstgöra såsom fullmäktig eller att, då han ej visat laga bemyndigande, förmyndaren ej haft anledning att fästa afseende vid delgifvandet[1]. I enlighet med hvad förut anförts på tal om omyndigs rättsliga handlingsförmåga, är åter från början laga kraft förbunden med den ensidiga viljeförklaringens afgifvande till den omyndige, om antingen målsmannen bemyndigat honom att mottaga densamma eller ock den är helt och hållet till den omyndiges förmån — i båda fallen visserligen under förutsättning, att den omyndige får antagas hafva varit mäktig att fatta dess rättsliga innebörd[2].

Att målsmanskapet grundlägger en rätt att företräda den omyndige äfven i andra än privata förmögenhetsrättsliga förhållanden, framgår redan af hvad anförts rörande målsägande-rätten för omyndig[3]. Men äfven utom rättegång eger förmyndaren att uppträda för sin myndling i angelägenheter, som falla utom de privata förmögenhetsrättsliga områdena. Stundom har detta uttryckligen angifvits i positivt lagstadgande och stundom åter underförstådts. Har i förevarande afseende lagen tillagt befogenhet åt »målsman», må för hvarje fall antagas, att det har afsetts förmyndare och ej den, hvilken på grund af föräldrarätt, giftomannaskap eller vårdnadsrätt har att råda för den omyndige[4].

I det slags rättsärenden, om hvilka det här är fråga, har dock visserligen förmyndarens makt sina gränser. Han äger sålunda väl att för myndlingen utöfva hvad, som förstås med kommunal rösträtt, d. v. s. den offentliga rösträtt, som i hufvudsak tjänar till att tillvarataga förmögenhetsrättsliga intressen i samhället[5]. Men den politiska rösträtt, som, därest den

---

[1] Jfr HB 18 §§ 1 och 2, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 14 och ofvan s. 358 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 332 not. 1—s. 333 not. 2 och s. 357 not. 2—s. 359 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 367 not. 2—s. 368 not. 1, s. 368 not. 3, s. 370 not. 5, s. 372 not. 6 och s. 374 not. 1.

[4] Jfr Band III s. 60 not. 3 och s. 62 not. 4 samt ofvan s. 55 not. 5.

[5] Se KF om kommunalstyrelse på landet $^{21}/_{3}$ 1862 § 9, KF om kommunalstyrelse i stad $^{21}/_{3}$ 1862 § 11, KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd $^{21}/_{3}$ 1862 § 6, KF om landsting $^{21}/_{3}$ 1862 § 3, KF om kommunalstyrelse i Stockholm $^{23}/_{5}$ 1862 § 10 och KF om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm $^{20}/_{11}$ 1863 § 4, jfrda med KF ang. allmänt kyrkomöte $^{16}/_{11}$ 1863 § 5 och Lag ang. tillsättning af prästerliga tjänster $^{26}/_{10}$ 1883 § 26. Liksom man för hustru, äger förmyndaren för den omyndige att rösta för all skyddslingens egendom och således

omyndige vore myndig, han för sin person skulle åtnjuta, är ej verksam i förmyndarens person utan hvilar[1].

Ej heller äger förmyndaren att företräda myndlingen i alla hans privaträttsliga angelägenheter af personlig natur. Hvar gränsen skall dragas, är dock — öfverallt ett omtvistadt ämne — ej lätt att säga i betraktande däraf, att lagarne i allmänhet ej därutinnan gifva någon ledning. Så mycket lär dock kunna påstås, att rättsuppfattningen visar benägenhet att tillerkänna förmyndaren en ganska vidsträckt handlingsbefogenhet. Sålunda anses han ju kunna för sådan omyndig nupturient, som ej står under giftoman, afsluta äktenskapsförord samt för myndlingens del utföra talan till fastställande af dess härstamning och äkta börd[2]. Genom särskildt lagstadgande har ytterligare det förordnats, att förmyndare må vidtaga laga åtgärd till ändring i den omyndiges släktnamn men, så framt den senare fyllt aderton år, dock ej utan hans samtycke[3]. Med detta sitt positiva innehåll ägnar sig tydligen lagrummet icke att tillämpas i alla frågor rörande ändring i den omyndiges statusförhållanden genom viljeförklaring. Men stadgandet torde få anses utgå därifrån, att i allmänhet förmyndaren därutinnan innehar en full och ovillkorlig behörighet[4].

Undantag gifvas ju dock. I mån som det tillkommer annan än den omyndige själf att besluta om ändring i hans hemvist eller religion, beror sålunda befogenheten icke af målsmanskap utan af föräldra- och vårdnadsrätt[5]. Därjämte förekomma sådana personliga rättigheter, öfver hvilka allenast ägaren själf kan vara i tillfälle att råda. Hit höra testamentes upprättande och återkallelse, äktenskapsförbindelses ingående

---

äfven för hvad den senare eller tredje man må hafva under sin förvaltning. Af samma omfattning är äfven förmyndarens skyldighet att för myndlingen lämna uppgift till ledning vid taxering af inkomst; jfr KF $^{21}/_{6}$ 1902 § 23. Till de rättigheter, som förmyndare i denna sin egenskap må utöfva, hör jämväl patronatsrätt — så till vida städse af förmögenhetsrättslig natur, som dess vinnande förutsättes hafva stått i samband med ekonomiska uppoffringar; jfr KyrkL 19 § 12.

[1] Se Riksd. Ordn. § 14; jfr Riddh.Ordn. § 10.

[2] Jfr Band II s. 520 och III s. 14—17. Se ock rörande förmyndares förlikning om barns förmenta äkta börd med deras faders syskon KD $^{12}/_{2}$ 1857 i BHdb 1883 s. 38—40.

[3] KF $^{5}/_{12}$ 1901 § 7 mom. 1; jfr ofvan s. 55 not. 5 och nedan s. 387 not. 4.

[4] Jfr rörande ändring i nationalitet Band III s. 150 not. 5.

[5] Jfr Band III s. 35 not. 1—s. 45 not. 1 och s. 62 not. 4—s. 63 not. 1.

och upplösning samt inrymmande åt annan af rätt i egenskap af äkta make eller barn[1]. Vid lagarnes tystnad hafva för öfrigt vederbörande myndigheter i sin hand att i påkommande fall öka listan af de förmyndarens målsmanskap undandragna rättsärendena[2].

Sin begränsning har ytterligare förmyndares målsmanskap i det, som föranledes af de omedelbara inskränkningarne i hans förfoganderätt, af myndlingens rättsliga handlingsförmåga och målsäganderätt, af hvad någon dennes kurator innehar af förvaltnings- och målsäganderätt samt af den befogenhet, som är förbunden med föräldrarätt, giftomannaskap och vårdnadsrätt i annans hand än förmyndarens[3].

Emellertid hafva de skildrade rättsnormerna till följd, att för vissa fall det ej finnes någon, som är behörig att handla å den omyndiges vägnar. Detta inträffar, då han själf ensam äger att handla men saknar förmåga af den därför erforderliga viljebestämningen[4].

Till den del som genom en handling den omyndiges rätt skall tillvaratagas inom viss tid, tillräknas i förhållande till tredje man den omyndige hvad hans ställföreträdare i ärendet må hafva försummat. Ej heller lida, för det fall att ställföreträdaren öfverskridit sin laga befogenhet, de fatalietider, inom

---

[1] Jfr GB 1 § 5, 3 §§ 9 och 10 samt 4 §§ 1 och 4, ÄB 16 §§ 2 och 3, KF $^{3}/_{4}$ 1810 i BLgs I s. 33, KF $^{14}/_{4}$ 1866, Band I s. 11 not. 5, s. 12 not. 2, s. 17 not. 3, s. 21 not. 4—6, s. 23 not. 2, s. 24 not. 7, s. 117 not. 2, s. 187 not. 1 och s. 191 not. 4—s. 192 not. 2, Band III s. 119 not. 5—6 samt ofvan s. 367 not. 3 och s. 372 not. 6.

[2] Särskildt med hänsyn till den högre rättsliga betydelse, som senare lagstiftning tillagt fosterföräldraskap, lär sålunda det få anses uteslutet, att förmyndare för sin myndlings räkning på sådant sätt upptager barn; jfr LgSt §§ 19 och 20 samt Band III s. 129 not. 1 och s. 132 not. 5. Af målsmanskapet följer ej någon rätt att begära den omyndiges dödförklarande, hvaremot för dennes del förmyndaren äger att härutinnan göra ansökan rörande hans skyldeman och skall höras, då det gäller den omyndige själf; jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 1.

[3] Jfr GB 1 § 1, 2 § 10, 3 §§ 1—3 och 10 samt 8 § 1, Band I s. 17 not. 2, s. 18 not. 1, s. 40 not. 4—5, s. 46 not. 1—5, s. 51 not. 2—s. 52 not. 2, II s. 520 not. 2 och III s. 35 not. 1—s. 42 not. 1, s. 62 not. 2—s. 63 not. 1 och s. 130 not. 3—s. 132 not. 3 samt ofvan s. 187 not. 1—s. 209 not. 1, s. 326 not. 1—s. 365 not. 2, s. 370 not. 1—s. 375 not. 4 och s. 378 not. 5 och nedan under fjärde afdelningen. På samma sätt som kuratel i förhållande till förmynderskap verkar ock mellan flera förmyndare delning af förmynderskapet; jfr ofvan s. 289 not. 2—s. 290 not. 3.

[4] Jfr ofvan s. 368 not. 1, s. 378 not. 1 och s. 379 not. 1—2.

hvilka tredje mans sålunda vunna rätt må klandras på grund af upplåtelsens obehörighet, någon ändring i anledning däraf, att det gäller omyndig rättsägare. Enstaka afvikelser härifrån innebära dels de stadganden, som lägga på förmyndaren ansvaret för uraktlåten urarfvagörelse och bouppteckning samt hvad eljes medför personligt innestående för gäld i dödsbo, och dels de, som, då boskifte verkställts utan lottning, gifva den omyndige klandertid, räknad från omyndighetstillståndets upphörande[1]. Härjämte komma dock visserligen i betraktande, att, i mån som laga förfall förklarats hindra fataliefristers utlöpande, verkan härutinnan är att tillägga dels omyndighet i och för sig, om saken är af den beskaffenhet att den omyndige allenast i egen person är i tillfälle att utföra sin rätt och han därför icke har förutsättningarne, och dels hans saknad af förmyndare, då talan tillhör laga målsman. Det rör sig dock här ej särskildt om omyndiga eller ens om personer med bristande rättskapacitet. Ej heller föranleder i allmänhet saknad af laga ställföreträdare afstannande i fatalietids löpande till förmån för dem, som ej äro af förmåga att själfva bevaka sin rätt[2].

En fråga af särskildt intresse är, huruvida omyndigs egendom häftar för skada, som förmyndare eller annan hans ställföreträdare under utöfvande af laga målsmanskap har tillfogat tredje man. Det får härvid göras en åtskillnad. För skada genom bristande fullgörande af obligatorisk förbindelse

---

[1] Jfr ÄB 9 § 6, 12 § 4, 13 § 1 och 18 §§ 1 och 3, JB 6 § 4, HB 1 § 4, RB 25 § 10, UrfvLgn §§ 20—26, KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 i BLgs I s. 135—136, KF $^{6}/_{2}$ 1849, KF ang. upphörande af hembudsskyldigheten $^{16}/_{6}$ 1875 samt KF $^{22}/_{4}$ 1881. Ett pararellstadgande till ÄB 12 § 4 är dock ÄB 15 § 7, som bland annat förordnar, att, om barn i omyndig ålder följt föräldrar utrikes men återvändt inom natt och år efter myndigblifvandet, de äga att taga del jämväl i sådant arf, som under den utrikes vistelsen utfallit här i landet. Ej heller detta stadgande öfverensstämmer dock med nu gängse rättsbegrepp; jfr LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 3 samt LgB ÄB 1 § 25. Före KF $^{27}/_{6}$ 1720 § 6 hos Modée I s. 216—217 hade åter jämlikt MELL EghnoB 8 och ChLL JB 8 § 1 för bördstalans anställande utrikes faren, mö och öfvermage på sig natt och år, räknadt från respektive hemkomst, gifte och uppnåendet af femton års ålder; jfr ofvan s. 140 not. 1, s. 191 not. 2, s. 199 not. 1, s. 200 not. 3, s. 369 not. 4—6 och s. 372 not. 1 samt nedan s. 381 not. 1.

[2] GB 13 § 6, ÄB 9 § 5, 15 §§ 3—6 och 18 § 1, HB 18 § 9, UtsLgn §§ 18, 19, 183, 187, 189 och 196 samt RB 12 §§ 1—3 och 7, 26 §§ 6 och 8, 27 §§ 2 och 8 och 30 §§ 17, 20 och 25, jfrda med RB 25 § 10 och 31 § 2, UrfvLgn § 21, KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 i BLgs I s. 136 och ofvan s. 372 not. 5—s. 373 not. 3.

står den omyndige i ansvar men åter i allmänhet icke, så snart skadan är att ersätta enligt reglerna för skadegörelse och skadeståndsansvar i utomobligatoriska rättsförhållanden [1].

På grund af svårigheten att uppdraga gränsen mellan de obligatoriska och utomobligatoriska rättsförhållandena skall det dock visserligen mången gång visa sig vanskligt att med ledning af den angifna grundsatsen träffa ett afgörande. Mycket beror ju också på de åsikter, som göra sig gällande på de särskilda rättsområdena. Håller man sig sålunda till afslutandet af ett vanligt förmögenhetsrättsligt aftal, torde, då detta förklaras ogillt på grund af tvång eller svek från förmyndarens sida, hans medkontrahent hafva att vända sig med sina därpå grundade ersättningsanspråk allenast mot förmyndaren [2]. Har åter denne återkallat ett sitt i myndlingens namn gjorda anbud på tid, då anbudets mottagare ännu må anses hafva

---

[1] För en allmän ansvarsskyldighet kunde ju synas tala StrLgn 6 § 6 och alldeles tvärtom för befrielse från ansvar jämväl i obligatoriska rättsförhållanden UrfvLgn § 22. StrLgn 6 § 6 låter emellertid visserligen skadeståndsansvar för omyndig inträda utan villkor af något hans vållande men har dock härvid till förutsättning, att skadan har sin orsak i en hans gärning. Härtill kommer, att stadgandet utgör ett undantag från allmänna rättsnormer, och att dess ändamålsenlighet är minst sagdt omtvistad. Det bör då ej ifrågasättas att sträcka dess tillämpning utöfver dess lagbestämda gränser och låta det gälla äfven för sådana fall, i hvilka den omyndige hvarken i vilja eller gärning bär skuld till inträffad skada; jfr ofvan s. 354 not. 3—s. 357 not. 1. Af intresse äro i denna del de äldre domar, genom hvilka förmyndare i myndlingarnes saker dömts att af eget gods gälda dels böter för domkval och dels två tredjedelar af vederparterna tillerkänd rättegångskostnad; jfr KD $^{14}/_{5}$ 1681, $^{30}/_{10}$ 1627 och $^{6}/_{5}$ 1667 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 280 och 282. Hvad åter angår UrfvLgn § 22, förutsätter visserligen lagrummet obligatoriska förhållanden, enär det med personligt ansvar för boets gäld belägger underlåtenhetshandlingar, nämligen försittande af tid för urarfvagörelse och bouppteckning upprättande. Det oaktadt är det förmyndaren, som har att stå ansvaret i den omyndiges ställe. Äfven detta lagrum är dock ett positivt lagstadgande, alldeles icke ägnadt att göras till ett föremål för en analogiserande användning. Om än det kan sägas afse ett obligatoriskt rättsförhållande, är detta för öfrigt ett sådant, som omedelbart beror på lag och ej närmast haft sin uppkomst i rättshandel; jfr Band II s. 392 not. 2. Hvad till sist man har att hålla sig till är de två allmänna rättsnormerna, att för rättskränkning i allmänhet gärningsmannen ensam har att innestå, och att i obligatoriska rättsförhållanden part har att fullgöra hvad honom åligger eller ock hålla den andre parten skadeslös för det bristande fullgörandet. Det gäller blott att i de särskilda fallen rätt skilja mellan obligatoriska och utomobligatoriska rättsförhållanden; jfr nedan s. 383 not. 1.

[2] Jfr HB 1 § 1.

haft rätt att därpå besinna sig, samt den senare därom vill anlägga sak, är den omyndige rätt vederpart, så framt jämlikt löftesteorien redan anbudets framkomst må anses hafva grundlagt en obligatorisk förbindelse och förty anspråket närmast är att rikta på fullgörandet af ett i enlighet därmed slutet aftal. Får däremot viljeteorien anses rådande, har ej aftal kommit till stånd och föreligger högst ett skadeståndsanspråk i anledning af den obehöriga återkallelsen, hvadan ock förmyndaren har att för egen del svara i saken [1].

Till den del som, enligt positiva stadganden eller öfvad rättspraxis, i utomobligatoriska rättsförhållanden någon utan vidare gjorts ansvarig för skada, härrörande af hans ägda eller innehafda gods eller ock af personer i hans tjänst, och det sålunda består skadeståndsskyldighet utan villkor af vållande, drabbar, i tillämpning på omyndigs rättsförhållanden, ansvaret honom själf och icke hans laga ställföreträdare. Jämväl för den senares del kan visserligen ersättningsskyldighet förefinnas men allenast under förutsättning, att dels han genom sin gärning föranledt skadan och dels gärningen inneburit vållande. För att i nämnda sin egenskap han skall råka i skadeståndsansvar, skall nämligen han vara skyldig därtill enligt allmänna rättsregler för dylikt ansvar i utomobligatoriska förhållanden och förty det äfven kunna läggas honom vållande till last [2].

Emellertid kan det sålunda inträffa fall, i hvilka för åsamkad skada tredje man äger att i ersättningsväg hålla sig till såväl den omyndige som äfven hans laga ställföreträdare. Det kan blott sättas i fråga, huruvida icke det härtill finnes rätt i vida flera händelser än de redan vidrörda.

Där, med afvikelse från allmänna skadeståndsregler, lag eller rättspraxis för skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska förhållanden låtit villkoret af vållande falla, kan för framtiden sakläget så uppfattas, att det ålagts den eventuellt skadestånds-

[1] Jfr HB 1 §§ 5 och 6. Se ock NJA 1895 s. 21, där, då för dödsbo person tecknat förbindelse och tydligen gjort det såsom förmyndare för sina barn men dessa, hvilka voro barnbarn till den aflidne, på grund af inbördes testamente mellan denne och hans efterlefvande maka, befunnits ej vara delägare i dödsboet utan allenast äga att efter den efterlefvande makan träda i dess rätt, de omyndiga befriades från att gälda förbindelsen; jfr ofvan s. 181 not. 3.

[2] Jfr BB 22 § 7, KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 30, KF om allmän flottled $^{30}/_{12}$ 1880 § 6, Lag $^{12}/_{3}$ 1886 §§ 2, 3, 5—9 och 11, Lag $^{9}/_{6}$ 1893, Lag $^{5}/_{7}$ 1901, jfrd med KK $^{13}/_{6}$ 1902, och Lag $^{27}/_{6}$ 1902 §§ 4—14.

pliktige en obligatorisk förbindelse, låt vara villkorlig och i förhållande till alla öfriga rättssubjekt eller dock ett flertal. Särskilda förpliktelser af liknande natur bestå dock äfven i andra än omhandlade fall, bland annat så snart någon såsom medlem af stat, kommun eller annat allmänt samhälle har att något utgifva eller iakttaga. Äfven enskilda emellan grundläggas ju obligatoriska rättsförhållanden ej allenast genom aftal eller ensidiga viljeförklaringar utan äfven genom andra fakta [1].

Vid alla obligatoriska rättsförhållanden enskilda emellan torde emellertid böra fasthållas regeln, att för bristande fullgörande den omyndige häftar och ensam häftar [2]. Då, på sätt ofvan beskrifvits, ett handlande ytterst kräfves i ett allmänt intresse, är åter regeln allenast så till vida att upprätthålla, som myndlingen med sin egendom svarar för den uraktlåtenhet, hvartill hans målsman gör sig skyldig. Å andra sidan lär härvid undantag ej vara att göra, äfven om försummelsen har till följd böter eller förverkade viten. Man tänke sig exempelvis böter för försummad inbetalning af skatt samt böter och viten i anledning af hälsovårdsföreskrifters åsidosättande från fastighetsägares sida [3].

Naturligen står åter målsmannen ensam till ansvar för sådana öfverträdelser af lag eller myndighets beslut, som tilläfventyrs skett med användande af den omyndiges egendom men ej hafva karaktären af underlåtenhet att fullgöra prestationer af eller med afseende å egendomen [4]. Men därjämte synes det ej vara något i vägen för att med hänsyn till det allmänna intresse, som här står på spel, behandla förberörda rättsförhållanden såsom utomobligatoriska så till vida, som, där prestationens uteblifvande beror på målsmannens tredska, liknöjdhet eller annat vållande, man låter de lagstadgade påföljderna öfvergå jämväl honom. Möjligen skall detta vara det enda sättet att med honom komma till rätta eller i allt fall ett dylikt förfarande leda säkrare till målet [5].

[1] Jfr ofvan s. 381 not. 1.

[2] Jfr dock UrfvLgn § 22 och ofvan s. 381 not. 1.

[3] Jfr Hälsovårdsstadgan för riket $^{25}/_{9}$ 1874 §§ 16—19, 22 och 23 samt Uppbördsreglemente $^{10}/_{5}$ 1895 § 17; se dock äfven ÄB 9 § 6, Band II s. 722 not. 6 samt ofvan s. 381 not. 1 och nedan s. 383 not. 5.

[4] Jfr StrLgn 18 §§ 11 och 14 samt 19 § 17.

[5] Jfr ofvan s. 381 not. 1; se ock för äldre tider redan VGL III 97, som, i fall att för omyndigs del det underläts att till kyrkan utgöra dess rätt, med det kyrkliga bannet hotade hans målsman och annan, som hade hans penningar om hand.

Så till vida svarar till sist omyndig städse för förmyndarens skadegörelse, som han har utgifva hvad på grund däraf tillflutit honom och fortfarande finnes hos honom kvar såsom en värdeökning i hans förmögenhet. Härutinnan gälla samma regler som vid en af honom själf företagen ogiltig rättshandling [1].

Tolfte Kapitlet.

Omyndigförklarade.

De positiva bestämmelserna rörande omyndigförklarade afhandla ej annat än sådant, som står i sammanhang med omyndighetstillståndets uppkomst och upphörande [2]. För öfrigt tiga författningarne och angifva därmed, att de med afseende å personer i omyndig ålder träffade föreskrifterna skola gälla äfven beträffande omyndigförklarade [3]. Huru litet

---

[1] Jfr ÄB 9 § 6, Band II s. 722 not. 6 och ofvan s. 342 not. 3.

[2] Jfr ÄB 19 § 4 och 23 § 4, KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 8 hos Modée IV s. 2872, KF $^{11}/_{5}$ 1774 och KB $^{6}/_{8}$ 1818 i BLgs I s. 89, KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 10 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1 samt ofvan s. 22 not. 1—s. 41 not. 2 och s. 159 not. 1; se dock äfven KF $^{4}/_{3}$ 1862 § 12 mom. 2 samt ofvan s. 340 not. 3 och s. 373 not. 5.

[3] Jfr beträffande förmyndarordningen samt laga jäf och ursäkter LgB ÄB 12 § 15; se ock ofvan s. 85 not. 2. Att fränderna hade att taga hand om vansinnig och svara för hans gärning mot annan samt sålunda fylla ställning af förmyndare, ses af UL MB 2 § 1, SmL MB 18 § 1, WmL I MB 21 och II MB 2 § 1, HL MB 2 § 1, MELL DrB m. vaþa 17, ChLL Dr. m. vadha 15 samt StLgn Dr. m. wadha 14, hvilka ålade fränderna att pålysa vansinnets utbrott och hålla den vansinnige i förvar samt för sådant fall läto, om han dock undkomme, gärning af eller mot honom ligga i vådabot men eljes åter bedömas enligt hvad, som gällde i fråga om person i besittning af förnuftets bruk; jfr VGL I Af mandr. 7 och II DrB 18, Ros. Lgfslgt DrB m. våda 12, MB 32 § 1 i 1734 års lag samt ofvan s. 25 not. 1, s. 42 not. 2, s. 50 not. 1, s. 53 not. 1 och s. 370 not. 5. — Så länge enligt HB 17 § 8 i 1734 års lag förmånsrätt i förmyndarens gods åtnjöts för "barnaarf", kunde det ifrågasättas, huruvida jämväl omyndigförklarade hade sådan förmånsrätt, isynnerhet som den romerska rätten väl medgaf dylik rätt åt personer i omyndig ålder och åt vansinniga men ej åt dem, som för annan orsak än vansinne ställts under vårdnad af förmyndare eller kurator. Nu mera finnes ju dock i HB 17 § 10 förmånsrätten i allmänhet förbunden med "omyndigs fordran"; jfr ofvan s. 168 not. 2 och s. 262 not. 1.

afseende fästs å de senare, visar sig bäst däraf, att, äfven då, såsom i fråga om registerväsendet, omständigheterna med nödvändighet påkalla särskilda föreskrifter för deras del, sådana dock saknas, och att de få positiva bestämmelserna om dem lämna åtskilligt öfrigt att önska i tydlighet och den afsedda meningens rätta återgifvande [1].

Att öfverallt, där lagarne ej särskildt ägnat beaktande åt omyndigförklarade, lita till de allmänna rättsreglerna rörande omyndiga låter sig ej heller göra. Exempel erbjuder sig äfven inom kapitlet för förmynderskaps uppkomst och upphörande. Det gäller ju nämligen afvikande regler för öfverförmynderskaps första omhändertagande beträffande omyndigförklarade [2].

Fastän i det hela stadgandena om förmyndarordning samt laga jäf och ursäkter lända till efterrättelse, är än vidare därvid ett och annat att iakttaga. Förmynderskapet, hafvande till förutsättning omyndighetsförklaring eller med andra ord ett domstolens beslut, lär sålunda ej heller kunna tillträdas annat än enligt ett dess förordnande. Därmed har då förmynderskapsdomstolen från början kommit i tillfälle att — med sin befogenhet att pröfva dugligheten hos den, som har särskild företrädesrätt till att vara förmyndare — göra ett val utan strängt iakttagande af förmyndarordningen och, där den omyndiges intresse påkallar det, till förmyndare insätta den, som däri alldeles icke har någon plats, exempelvis hustru till den omyndigförklarade [3].

Föreskriften, att vid förmynderskaps första uppkomst den tillträdande förmyndaren skall verkställa uppteckning rörande den omyndiges förmögenhetsställning, gäller äfven för händelse af omyndighetsförklaring. Till påbudets efterlefvande verka dock här icke bestämmelserna om boupptecknings efter död man. Någon ersättning bereder ju den omständighet, att vid omyndighetsförklaring årsstämning må begäras men ansökan beledsagas af förteckning öfver veterliga borgenärer. Men i

[1] Jfr ÄB 23 § 4 och KF $^{7}/_{6}$ 1749 p. 8 hos Modée IV s. 2872, KK $^{18}/_{4}$ 1884 samt ofvan s. 37 not. 1 och 5, s. 153 not. 2—3 och s. 157 not. 4.

[2] Jfr RB 10 § 4, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 5 mom. 1 samt ofvan s. 99 not. 2 och s. 133 not. 2.

[3] Jfr ÄB 20 §§ 1—8 och 21 § 1 samt ofvan s. 37 not. 2—3, s. 41 not. 3, s. 47 not. 2, s. 63 not. 1—2, s. 73 not. 4—6, s. 81 not. 2 och s. 384 not. 3. Mera sällan skall med afseende å omyndigförklarad det för öfrigt kunna blifva fråga om rätt till förmynderskap jämlikt faders eller moders testamente.

det stora hela står det i förmyndarens fria skön att förrätta bouppteckning eller att underlåta det. Där ej, såsom i Stockholm förmyndarkammarens tjänstemän hafva att tillse penningmedels och värdehandlingars inlevererande till verket samt förty tvingas att äfven i nämnda afseende öfva kontroll, förekommer nämligen icke sådan från myndighets sida. Det skulle då vara gode männen, som vid mottagandet af den första årsräkningen fordrade företeende af uppteckning i och för dess jämförande med räkningen och vid behof gåfvo eftertryck åt sin hemställan genom hot om att begagna sig af sin rätt att anmäla förmyndaren hos förmynderskapsdomstolen. En dylik nitälskan i sitt värf lära dock gode männen sällan ådagalägga. För visso är det ej heller mycket bevändt med nyttan af den ifrågavarande upptecknigen, då för hvarje fall dess verkställande är en rättshandling af helt och hållet privat natur samt till dess giltighet ej ens hör, att förmyndaren till förrättningen kallat fränder eller ojäfviga vittnen [1].

Förmögenhetsförvaltningen för en omyndigförklarad skall naturligen stundom förete särskilda egendomligheter. Sålunda skall bland annat det oftare uppstå anledning till att i större omfång behålla den lösa egendomen oförvandlad men ock till att åt andra utdela gåfvor [2].

Största olikheterna framträda emellertid i förmyndarens och myndlingens personliga förhållanden samt i fråga om den senares rättsliga handlingsförmåga jämte därmed sammanhängande målsäganderätt och målsmanskap. Härvid är åter att skilja mellan dem, som på grund af vansinne ställts under förmyndare, och öfriga omyndigförklarade.

Ej heller här kan det anses vara förmyndaren förmenadt att af sig själf sätta sig i besittning af hvad han må äga att förvalta och att därefter bibehålla sig däri mot myndlingen. Det säger sig dock själft, att han oftare skall hafva anledning att lita till laga myndighets bistånd i förhållande till sådan omyndigförklarad, som domstolen af annan orsak än vansinne frånkänt myndighet [3].

[1] Jfr ÄB 9 §§ 1—6 och 22 § 1, UrfvLgn §§ 21 och 22, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 10—12, Band II s. 389 not. 2—3, s. 392 not. 2 och s. 706 not. 2—s. 714 not. 1 samt ofvan s. 39 not. 3, s. 115 not. 1—3, s. 209 not. 3—s. 212 not. 3, s. 308 not. 5 och s. 310 not. 2—5.

[2] Jfr ofvan s. 175 not. 3—s. 177 not. 2 och s. 202 not. 1—s. 203 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 239 not. 2 och s. 374—375.

Personlig vårdnadsplikt jämte åtföljande rättigheter är icke utesluten. Beträffande vansinnig utgör den till och med ett väsentligt moment i förmyndarvården. I det stora hela torde dock rättsläget bäst kännetecknas på det sätt, att vårdnad om myndlingens person endast förekommer, om och i mån som sådan kan anses vara af nöden [1]. Häraf följer emellertid icke, att i större omfång, än händelsen är vid vanliga förmynderskap, förmyndaren skulle vara inskränkt i sin rätt att företräda den omyndige i statusfrågor. Med undantag för vansinniga skall det blott yppa sig särskild benägenhet att jämte förmyndarne tillerkänna de omyndiga själfva behörighet härutinnan [2].

Till den del som gifna bestämmelser afse personer under tjuguett år eller än lägre åldersgräns, omfatta de dock naturligen icke omyndigförklarade. Hvad härutinnan är att iaktaga faller dock i hufvudsak inom kapitlet om barns vårdnad och sålunda äfven utom förmynderskapsläran, sådan den härstädes behandlats [3]. Emellertid må omyndigförklarad ej blott i egen person vidtaga åtgärd för naturalisering såsom svensk medborgare och för ändring af släktnamn utan äfven upprätta testamente och åtaga sig tjänsteprestationer [4].

Lägger ej härutinnan omyndigheten hinder i vägen, gör det emellertid vansinne, på grund hvaraf omyndighetsförklaring må hafva meddelats. Vansinne utesluter ju nämligen i allmänhet rättskapacitet. Äfven till denna sin angifna orsak får åter domen anses gälla, ända till dess att omyndighetsförklaringen häfts genom ett motsatt lagakraftvunnet beslut. Hänsyn är således icke att taga till ljusa mellanstunder. Den, som för vansinnes skull förklarats omyndig, är till sin rättsliga handlingsförmåga i det hela att behandla såsom barn under femton år. För fall af skadegörelse alstrar dock omyndighetsförklaringen

---

[1] Jfr Band III s. 53—66 och ofvan s. 1 not. 1—s. 2 not. 2. Tillämpning af hvad ÄB 22 § 2 förordnar om tillsyn rörande den omyndiges uppfostran förekommer naturligen enligt regel icke.

[2] Jfr ofvan s. 367 not. 2—3, s. 372 not. 5—s. 373 not. 1 och s. 378 not. 2—s. 379 not. 2; se dock äfven nedan s. 387 not. 4.

[3] Jfr ofvan s. 7 not. 1 och s. 387 not. 1.

[4] Jfr ÄB 16 § 2, LgSt § 18, KF $^{27}/_{2}$ 1858 § 2 mom. 1, KF $^{18}/_{6}$ 1864 § 15 mom. 1, KK $^{28}/_{11}$ 1884 § 5 mom. 1, Lag $^{5}/_{12}$ 1901 § 7, Band III s. 31 not. 1 samt ofvan s. 343 not. 5, s. 344 not. 4, s. 352 not. 1—s. 354 not. 2, s. 378 not. 3—4 och s. 387 not. 2.

visserligen allenast en presumtion om bristande tillräknelighet, så att det är tillåtet vederbörande rättsägare att föra bevis om motsatsen [1].

I allmänhet har beträffande rättslig handlingsförmåga emellertid omyndigförklarad samma ställning som person i åldern mellan femton och tjuguett år [2]. Detta vill då också säga, att enligt regel förmyndaren har mindre befogenhet i fråga om omyndigförklarade än andra omyndiga [3]. Så till vida är emellertid förhållandet motsatt, som för omyndigförklarad änka eller frånskild hustru han äger att i giftomans ställe sluta äktenskapsförord [4].

Ännu i ett annat afseende lär vid detta slags förmynderskap det med skäl kunna ifrågasättas en förmyndarens utvidgade behörighet. Den, som fyllt femton år, äger ju att råda öfver sin arbetsförtjänst. Uppenbarligen kan häraf icke följa någon rätt för den, som på grund af annan orsak än vansinne satts under förmyndare, att under sitt fria förfogande behålla hvad han förvärfvat i tiden före omyndighetsförklaringen. Ty detta kan utgöra hela hans förmögenhet, hvars bevarande omyndighetsförklaringen just har till ändamål [5].

Men för åtskilliga fall kan det vara lika litet rimligt, att den omyndigförklarade skall äga att efter sitt behag råda öfver arbetsförvärf i tiden efter omyndighetsförklaringen. Han kan ju äga stor förmåga att utgöra ett vinstgifvande arbete men, fastän anvisad på att för sig och sin familj lefva därpå, vara ur stånd att taga vara på hvad han sålunda införtjänar.

---

[1] Jfr StrLgn 5 § 5 och 6 § 6 samt ofvan s. 41 not. 1—2, s. 332 not. 1—s. 343 not. 4 och s. 354 not. 3—s. 357 not. 1. Hvad angår ansvar för skadegörelse i utomobligatoriskt förhållande, kan, i anledning af gärningens förmenta begående vid sundt förstånd, jämlikt StrLgn 6 § 6 ej blott den, som lidit skada, påstå primärt ansvar gent emot den omyndigförklarade utan äfven förmyndaren göra gällande ansvarsfrihet för sin person.

[2] Se rörande framställning om förmyndares entledigande SJA XXXII s. 575.

[3] Jfr ofvan s. 39 not. 4—5, s. 344 not. 2—s. 348 not. 2, s. 370 not. 1 och s. 379 not. 3.

[4] Å andra sidan är i nämnda afseende emellertid giftoman behörig för hvarje mö, äfven omyndigförklarad, och förmyndare åter för hvarje omyndig man; jfr Band II s. 520 och ofvan s. 378 not. 2. — Fastän äfven för omyndigförklarad i besittning af sina sinnens bruk det står öppet att idka näring under öfliga villkor af förmyndarens samtycke och åtagande af ansvar för förbindelser i rörelsen, skall naturligen fråga härom ej lätt uppstå; jfr ofvan s. 350 not. 1—s. 351 not. 4.

[5] Jfr ofvan s. 330.

Det är exempelvis en konstnär i ropet, hängifven åt slöseri och laster eller utan styrka att afvisa sin omgifnings vädjande till hans gifmildhet. En dylik händelse hafva säkerligen lagstiftarne icke haft i tankarne, då de stadgat: »kan han sig något förvärfva, däröfver må han själf råda, sedan han femton år gammal är»[1]. I sin tillämpning på fall af nyssnämnda natur visar sig lagrummet så mycket mera farligt, som det saknas rättsmedel att efter omyndighetsförklaringen ingripa mot missbruk af den därigenom medgifna förfoganderätten[2].

Nu finns dock lagstadgandet. Allt hvad däremot invändts kan dessutom anföras äfven vidkommande omyndig i åldern mellan femton och tjuguett år, låt vara att lifvet här mera sällan skall gifva exempel på de med stadgandet förbundna olägenheterna. Lagrummet lär därför ock få gälla äfven för omyndigförklarads del.

En medelväg vore ju att tillägga betalning till den omyndige och förfogande från hans sida laga rättskraft men dock ej göra det senare i hvad anginge sådant, som förmyndaren uppburit och sålunda tagit under sin förvaltning. Det återstode då allenast att bestämma, huruvida besittningstagandets verkan skulle betingas däraf, att det skett med den omyndigförklarades samtycke, eller ock icke. I båda fallen uteblefvo dock nog icke praktiska svårigheter och förvecklingar, hvarförutom i det förra man uppgåfve regeln om förmyndares och myndlings bristande förmåga att sinsemellan sluta andra aftal än sådana, som grundlade uppdrag och fullmakt att efter godtycke återkallas, och i det andra dock, fastän allenast under visst villkor, läte omyndighetsförklaring gälla för mera än och utan hinder af det omhandlade positiva lagstadgandet[3].

[1] ÄB 19 § 1. LgB ÄB 11 § 5 lät också ifrågavarande bestämmelse gälla allenast till förmån för dem, som äfven utan omyndighetsförklaring voro omyndiga; jfr ibid. Mot. s. 53.

[2] Jfr ofvan s. 345 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 345 not. 2, s. 384 not. 3 och s. 387 not. 3. — Särskildt beträffande dem, hvilkas omyndighetstillstånd förlängts, finnes ju ej något skäl att i denna del låta gälla andra rättssatser än dem, som fastställts med afseende å omyndiga öfver femton men under tjuguett år, och vår lag gifver ej minsta stöd för att, på sätt som sker jämlikt österrikisk rätt, i den rättsliga behandlingen likställa nämnda två slag omyndiga men åter från dem båda särskilja sådana personer, som efter uppnådd myndighet försatts i omyndighet. Eljes är det visserligen just denna senare klass omyndigförklarade, med afseende å hvilken det omhandlade lagbudet visar sig särskildt olämpligt.

Trettonde Kapitlet.

Oegentligt förmynderskap.

I. Föräldrar, behäftade med förmynderskapsjäf.

I det föregående har det framhållits, att i utöfvandet af målsmanskap för omyndiga och i bestridandet af förmögenhetsförvaltning för deras räkning föräldrar behandlas såsom andra förmyndare, låt vara att de i främsta rummet kallas därtill samt enligt lag ej äro i behof af ett domstolens särskilda förordnande och därförutan hafva rätt och förpliktelse att fylla en förmyndares kall [1]. Af reglerna om förmynderskap följer emellertid, att vid föreliggande förmynderskapsjäf de böra sättas ur nämnda sin ställning och annan förordnas till förmyndare [2]. Rätteligen borde än vidare förmynderskapets regler ej finna någon användning på hvad i den föregående tiden företagits i anledning af föräldraskapet.

Man är dock icke villig att på detta senare sätt draga ut de yttersta slutsatserna af föräldrarnes upptagande i förmyndarordningen. I allmänhet blir det ju icke tal om förmynderskap för barn, så snart båda föräldrarne äro i lifvet, eller, hvad angår oäkta barn, så är händelsen med modern [3]. Trots laga föreskrifter händer det också allt som oftast, att, då äktenskap upplöses genom döden, det icke vidtages särskild åtgärd för omyndigt barns förseende med ojäfvig förmyndare. Det skall sålunda också lätt inträffa, att barn tarfva förmyndarvård, att ingen annan än fader eller moder dock tager hand om dem och deras intressen, och att föräldrarne göra det, fastän det i deras personer föreligger förmynderskapsjäf. Det kan vara olika religion, uppbörds- eller vederdelomannaskap. Vanligast är väl dock ålder under tjugufem år, särskildt för moder till oäkta barn [4].

---

[1] Jfr ÄB 20 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 7 not. 1, s. 41 not. 3, s. 53 not. 2—s. 55 not. 2, s. 148 not. 5 och s. 157 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 63 not. 3, s. 65 not. 2—s. 66 not. 1 och s. 70 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 45 not. 6—s. 46 not. 2, s. 56 not. 2—s. 57 not. 2 och s. 155 not. 2.

[4] Jfr ÄB 20 § 8 samt ofvan s. 65 not. 2 och s. 67 not. 2—s. 70 not. 2.

För dylika händelser kan det ej gärna ifrågakomma att utan afseende å jäfvet i allo behandla fadern eller modern såsom förmyndare. Det kan icke åläggas dem att afgifva årsräkningar eller att i egenskap af förmyndare ställa säkerhet. Däri låge nämligen ett erkännande af deras rätt att vara förmyndare och, så snart jäfvet är förmynderskapsdomstolen bekant, måste dock dess närmaste åtgärd vara att till förmyndare nämna den, som ej af jäf hindras att vara det[1].

Men, i mån som omedelbart enligt lag rättsverkningar följa af förmynderskapet, lära de inträda. På en enstaka punkt får lagstiftningen anses hafva däråt gifvit formligt uttryck. Stadgandet om omyndigs omhandlade förmånsrätt i förmyndares konkurs har ju nämligen följande lydelse: »Sedan tages omyndigs fordran hos *föräldrar* eller förmyndare ut»[2]. Åtskilliga andra stadganden rörande förmyndare hafva dock också tillämplighet, nämligen om slutredovisnings afgifvande, klandrande och godkännande, egendoms utlämnande, förmyndares ansvars- och ersättningsskyldighet, medels fruktbargörande och förräntande samt förmyndares ersättnings- och arfvodesrätt[3].

Äfven på målsmanskapets område möta förmynderskapets rättsnormer. Tillfälle till rättshandels ingående finnes sålunda icke mellan omyndig i saknad af förmyndare och den af dess föräldrar, hvilken, bortsedt från förmyndersjäf, skulle jämlikt den lagbestämda ordningen vara närmast att utöfva förmynderskapet. Det är härvid ej till någon hjälp, att det rör sig om rättshandel, hvari den omyndige för sin del äger förmåga att medverka[4]. Å andra sidan må laga verkan tilläggas rättshandel, som fadern eller modern företagit i förhållande till tredje man inom de gränser, som äro satta för en förmyndares förfoganderätt[5]. Endast sålunda blifver det

---

[1] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 8 och 11 samt ofvan s. 156 not. 2.

[2] HB 17 § 10; jfr SJA XVII s. 89 och XX s. 374, NJA 1888 s. 36, Just. Omb. Berätt. 1853 s. 31, LgK 1815 HB 18 § 14, 1826 HB 22 § 14, LgB HB 22 § 11 och Mot. s. 91 samt ofvan s. 168 not. 2 och s. 262 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 217 not. 1—s. 260 not. 2 och s. 278 not. 3—s. 283 not. 6.

[4] Jfr ofvan s. 204 not. 5—s. 209 not. 1, s. 334 not. 1—s. 340 not. 2 och s. 345 not. 2.

[5] Jfr NJA 1885 s. 315, Band III s. 14 not. 1 och ofvan s. 168 not. 2—s. 204 not. 4.

möjligt att tillgodose ej mindre den omyndiges än äfven tredje mans intressen, och på annat sätt står ej att förklara den verkan, som tillägges åt aftal mellan oäkta barns föräldrar rörande moderns uppbärande af faderns uppfostringsbidrag i ett enda belopp. För det fall att vid tillfället modern varit omyndig, har nämligen väl aftalet förklarats ogillt men det ändock förordnats, att det erlagda skulle till sitt fulla belopp gå i afräkning på hvad jämlikt lag tilldömdes henne att utfå. På grund af sin omyndighet ur stånd att sluta ett bindande oneröst aftal har, mot hvad som skulle följa af gifna bestämmelser om försträckningar åt omyndiga, hon dock ansetts besitta rättslig förmåga att uppbära det till barnets underhåll utbetalda beloppet och, då härutinnan hon ej kan hämta sin laga befogenhet från sig själf, måste det vara från ett för barnet innehafdt målsmanskap [1].

II. Fattigvårdsstyrelses målsmanskap öfver fattighjon.

Till den del som lämnadt fattigunderstöd bereder fattigvårdsstyrelsen rätt öfver enskild i personligt hänseende, stannar det i allmänhet vid husbondevälde [2]. Det har emellertid ock stadgats: »Fattigvårdsstyrelse tillkommer *målsmans-* och husbonde*rätt* öfver den, som af fattigvårdssamhället åtnjuter *full försörjning, hvilken ej blott tillfällig är* — — —; gällande den *målsmans-* och husbonde*rätt*, så länge fattigvården fortfar [3].

Ifrågavarande fattighjon äro i allmänhet intagna på någon församlingens särskilda inrättning. Nödvändigt är det dock icke; och å andra sidan må redan på grund af ägd husbonderätt fattigvårdsstyrelsen anvisa plats på dylik anstalt och förty äfven åt den, som med sitt arbete har att aftjäna annans åtnjutna understöd, och åt den, som väl för egen del mottagit sådant men dock ej till mått af »full försörjning, hvilken ej blott tillfällig är» [4].

---

[1] NJA 1897 s. 252, jfrd med NJA 1876 s. 399, Band III s. 85 not. 7—s. 86 not. 2 och ofvan s. 340 not. 3.

[2] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35 mom. 1 och 2, Band II s. 275 not. 5—s. 276 not. 1 och III s. 73 not. 1—5 samt nedan s. 394 not. 1.

[3] KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35 mom. 1; jfr ofvan s. 13 not. 2.

[4] Se KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 9 mom. 1, jfrdt med FttgvFslg $^{8}/_{6}$ 1839 § 17 mom. 1, KF $^{25}/_{5}$ 1847 § 7 mom. 1 och KF $^{13}/_{7}$ 1853 § 9.

Fattigvårdsstyrelsens målsmanskap sträcker sig åter för hvarje fall ej öfver annan än den, som i egen person mottagit fattigvård. Det handlar sålunda om barn under femton år och om sådan äldre person, »som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras». Dessutom skall det dock föreligga de öfliga förutsättningarne, för att på grund af lämnad fattigvård samhället skall förvärfva särskilda rättigheter. Understödstagaren skall nämligen sakna »egna medel samt underhåll och vård af annan». Härtill hör för öfrigt principiellt också, att det ej finnes tillfälle att hålla sådan enskild understödspliktig, som med sitt arbete skall försörja den nödställde, till att härutinnan uppfylla sin skyldighet[1]. Ytterligare komma så i betraktande de två inskränkande bestämningar, som ligga i fattigvårdens betecknande såsom »full försörjning, hvilken ej blott tillfällig är». »Full» är tydligen ej försörjningen, då lefnadskostnaderna delvis bestridas med bidrag af nämnda enskilda hjälpkällor, hvaremot ringare förtjänst på eget arbete ej kommer i betraktande[2]. Uttrycket »tillfällig» är åter begagnadt i motsättning till varaktig och således af mera sväfvande betydelse[3]. Blott att icke fattigvården lämnats i otid, kan för hvarje fall icke den omständighet, att samhället för sitt understöd har ersättningsrätt mot annat samhälle eller mot enskild, gifva det karaktären af tillfälligt och därmed utesluta uppkomsten af målsmanskap. Sådant kan sålunda innehafvas äfven af fattigvårdsstyrelse på annan plats än understödstagarens hemort[4].

Målsmanskapet är tydligen gifvet fattigvårdsstyrelsen i samhällets och icke i fattighjonets intresse. I styrelsens hand är det ett medel dels för att sätta sig i besittning af all hjonets

---

[1] KF $^{9}/_{6}$ 1871 §§ 1 och 3; jfr NJA 1895 s. 154 och Band III s. 71 not. 1—s. 72 not. 6.

[2] Se KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 36 mom. 3, jfrdt med SJA XXVII s. 509.

[3] "Full" men "tillfällig" försörjning lär få anses motsvara hvad närmast förut gällande fattigvårdsförordning $^{13}/_{7}$ 1853, hvilken ej begagnade sig af den senare termen, afsåg, då den i § 7 mom. 2 talade därom, att personer, "utan att åtnjuta full fattigförsörjning, tid efter annan behöfva bidrag af fattigvården till sitt uppehälle".

[4] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 29 mom. 1—3, Band III s. 71 not. 1—s. 72 not. 6 och s. 91 not. 5 samt ofvan s. 393 not. 1—2.

egendom vid dess mottagande till försörjning och dels för att i öfrigt utföra dess rätt mot tredje man i understöds- eller äganderättsväg. Då nämligen någon jämlikt lag mottages »till full försörjning som ej blott tillfällig är, skall allt hvad han då äger tillfalla det fattigvårdssamhälle, som bekostar fattigvården», och så till vida utgör all fattigvård allenast ett förskott, som, där enskild understödspliktig kan uppspåras eller egendom tillfaller hjonet självt, ersättning för understödet må utkräfvas. Visserligen kan det ju sägas, att härför ifrågavarande målsmanskap icke är af nöden. Men det är för hvarje fall till nytta [1].

Hufvudsakligen har emellertid sålunda målsmanskapet sin användning såsom målsäganderätt. Härvid förlänar det talerätt ej allenast i rent förmögenhetsrättsliga ting utan äfven i statusfrågor och andra hjonets person vidkommande mål, hvilka endast medelbart hafva förmögenhetsrättsligt intresse. Men för öfrigt får fattigvårdsstyrelsens målsmanskap anses hafva fullt samma utsträckning, som det förmyndaren innehar för omyndig, samt förty också innebära ställföreträdareskap ej blott i process utan äfven vid rättshandel. Häri ligger då jämväl ej allenast behörighet för fattigvårdsstyrelsens del utan äfven obehörighet för hjonets egen med undantag för de händelser, i hvilka det tillåtits omyndig att själf handla vare sig med uteslutande af eller jämte förmyndaren [2].

Inför dessa resultat kunde det ju synas vara naturligast att i fattigvårdsstyrelsens målsmanskap se ett verkligt förmyn-

[1] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 §§ 3 och 4, § 29 mom. 2 och § 36 mom. 1—3 samt Band III s. 71 not. 1 och s. 91 not. 3—4. I FttgvFslg $^{8}/_{6}$ 1839 § 17 mom. 1 finnas både "Målsmans- och Husbonderätt" tillagda fattigvårdsstyrelse öfver ej mindre hjon, mottagna i full försörjning, än äfven "andre understödstagare vid tillfällen, då de vid Fattighus eller hos Styrelsen sig i fattigvårdsärenden befinna". Liksom i gällande rätt var åter ej tal om målsmanskapets utan allenast om husbondeväldets öfverlåtelse på annan; jfr ibid. § 17 mom. 2 och KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 35 mom. 3. Husbondeväldet har för öfrigt tydligen varit hufvudsaken för förslagsställarne. Ty allenast därför gifva de i sina motiver skäl, i det att de framhålla fattigvårdsstyrelsens likställighet med husbonde i försörjningsväg och nödvändigheten af maktmedel för att hålla hjonen till arbete och ordning; jfr FttgvFslg $^{8}/_{6}$ 1839 s. 71 och LgSt §§ 1, 3 och 4. KF $^{25}/_{5}$ 1847 § 7 lät liksom nuvarande bestämmelser fattigunderstöd leda än till målsmans- och husbonderätt, än till allenast husbonderätt och än till hvarken den ena eller den andra rättigheten; jfr vidare nedan s. 396 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 365 not. 3—s. 373 not. 5 och s. 376 not. 1—s. 384 not. 1.

derskap, hvilket allenast så till vida företedde egendomligheter, som det ej utöfvades af fysisk person samt allmänt uppstod och upphörde formlöst. Af hvad förutom målsmanskap ingår i förmynderskap åligger ju vårdnad i personligt hänseende otvifvelaktigt fattigvårdsstyrelsen och är förmögenhetsförvaltning utesluten af det sakförhållande, att hjonet ej äger något, som han må kalla sitt. Denna senare omständighet kunde ju för öfrigt tillräckligen förklara, att, fastän i sak förmynderskap förelåge, det undvikits att använda namnet[1].

Emellertid lär det få anses stå fast, att ifrågavarande målsmanskap ej tillkommit i den därunder ställdes intresse och därför ej heller till sitt ändamål motsvarar ett förmynderskap. Skulle så vara händelsen, borde dessutom i vida flera fall lagstiftarne hafva blifvit betänkta på att förse styrelse för anstalt, hvari, på grund af hjälplöshet i ett eller annat afseende, personer blifvit intagna, med målsmanskap öfver dem — bland annat styrelse för hospital, ålderdomshem, barnhus samt inrättningar för vanvårdade och vanartade barn[2].

Sakens riktiga bedömande är ej heller rättsligen betydelselöst, framför allt icke hvad angår de fattighjon, som öfverskridit myndighetsåldern. Enär det ifrågavarande målsmanskapet ej får likställas med förmynderskap, lämnar det nämligen fattighjonet i fortfarande besittning af förut innehafd rättslig handlingsförmåga, blott att det därmed icke bereder fattigvårdssamhället förfång i dess förut angifna ekonomiska rätt. Dess handlingar sakna rättskraft, blott om och i mån som de hafva en sådan följd. Beröra de alldeles icke samhällets intressen, inverkar därför ej heller på något sätt personens ställning af fattighjon. Bland annat sätter försörjningsförhållandet äkta man icke ur hans målsmanskap för hustrun eller häfver hans eller annat hjons enligt allmän lag ägda förmåga att i ärenden rörande deras personer själfva handla och tillvarataga

[1] Jfr Band III s. 152 not. 4—s. 155 not. 3 samt ofvan s. 41 not. 4, s. 392 not. 3 och s. 394 not. 1.

[2] En dylik utsträckning af förmynderskapet, ursprungligen en fransk anordning, finnes, förutom i Frankrike, bland annat i Österrike, Preussen och Italien. Den består dock ej för annat än personer i omyndig ålder och äfven för deras del allenast under ytterligare särskilda villkor — i Frankrike och Österrike vid uppfostran i barnhus, i Preussen vid intagande å vårdanstalt och tilldess annan förmyndare tillsatts samt i Italien om det ej finnes känd och till förmyndare duglig frände; se åter för svensk rätt Lag $^{13}/_{6}$ 1902 § 22.

sin rätt[1]. Ej heller är fattigvårdsstyrelsens målsmanskap underkastadt de beträffande förmynderskap gällande inskränkningarne och utesluter förty ej heller aftalsmässighet mellan styrelsen och fattighjonet[2]. Bortsedt från hvad som följer af annan orsak till bristande rättskapacitet, äro till sist hjonets förfoganden öfver egendom samt åtaganden af gäld eller tjänsteprestationer icke ogiltiga, fastän mot fattigvårdssamhällets bättre rätt visserligen overksamma[3].

En sak för sig är, huru det ställer sig med förmynderskap för omhandlade slags fattighjon, när de från början hafva förmyndare eller jämlikt lag böra därmed förses. Klart är, att tillfälle till utöfvande af förmynderskap i det hela saknas. Egendom finnes ej att förvalta, vårdnaden i personligt hänseende bestrides af fattigvårdsstyrelsen och målsmanskap får ej göras gällande under intrång på det, som tillkommer sagda styrelse. Af hvad, som nyss sagts rörande handlingsrätt för hjonets egen del, följer dock, att för vissa händelser en sådan kan ifrågakomma äfven i dess förmyndares person[4]. Upp-

[1] Jfr Band II s. 47 not. 1—2 samt ofvan s. 370 not. 1—s. 373 not. 5, s. 375 not. 1—4 och s. 379 not. 1—4; se dock äfven ofvan s. 394 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 187 not. 1—s. 209 not. 1, s. 334 not. 1—s. 340 not. 2 och s. 345 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 340 not. 3—s. 354 not. 2 och s. 394 not. 1. — Ett motstycke till ifrågavarande institut utgör i den äldre rätten den s. k. flädföringen eller persons öfverlämnande af sin egendom åt fränder eller andra mot föda och kläder till dödsdagar för sig och stundom äfven trotjänare. Äfven därstädes förelågo ej blott försörjning utan äfven personligt vårdnadsförhållande jämte därmed förbundet målsmanskap. Aftalet kunde dock äfven vara villkorligt och uteslöt därför ej heller en viss förbehållen handlingsfrihet; jfr Liljegren, Diplom. Suec. III s. 634 ($^{18}/_{1}$ 1324) och 669 ($^{25}/_{1}$ 1325) och IV s. 226 ($^{30}/_{7}$ 1331) samt SRAPB I s. 521 ($^{13}/_{1}$ 1382) och II s. 193 ($^{19}/_{7}$ 1390), 203 ($^{21}/_{10}$ 1390) och 278 ($^{28}/_{12}$ 1394). Med det historiska sammanhang, som beträffande orkeslösa finnes mellan fränders ursprungliga och samhällets senare tillkomna försörjningsplikt, är det icke osannolikt, att, sedan enskilda emellan flädföringen ersatts af undantagskontrakt och äfven för fall af personlig vårdnad ej längre grundlägger något lagbestämdt ställföreträdareskap i förhållande till tredje man, dess grundsatser dock fortlefvat, där någon intogs på allmän försörjningsanstalt, och sålunda också gå igen i fattigvårdsstyrelsens omhandlade målsmanskap, sådant det i lag först omförmäles i 1847 års fattigvårdsförordning. Modern utländsk rätt lär knappast hafva tjänat till mönster; jfr Band III s. 70 not. 1 samt ofvan s. 394 not. 1 och s. 395 not. 2. Det kan ju dock visserligen sättas i fråga, huruvida vinsten af ifrågavarande målsmanskap uppväger svårigheterna att bringa det i öfverensstämmelse med allmänna lagens institut och den principiellt bibehållna rättskapaciteten hos föremålet därför.

[4] Jfr ofvan s. 395 not. 1—s. 396 not. 3.

ståndet försörjningsförhållande lär därför ej heller föranleda ett bestående förmynderskaps förfallande eller påkalla förmyndarens entledigande utan allenast faktiskt komma förmynderskapet att tillsvidare i hufvudsak hvila. Finnes åter icke förmyndare förordnad, blir väl ej tal om dess tillsättande[1].

Enär för minderårigs del uppnåendet af femton år regelrätt gör slut på försörjningsförhållandet och det senares upphörande för hvarje fall har en liknande verkan i fråga om fattigvårdsstyrelsens målsmanskap, kan ju emellertid det ligga vikt därpå, att, där, såsom väl oftast är händelsen, det handlar om person som jämlikt lag tarfvar förmyndarvård, det för dylika minderårige finnes förmyndare, beredd att omedelbart taga hand om personens intressen vid försörjningsförhållandets upphörande. Alltid har vederbörande domstol att i anledning af sagda upphörande tillse, huruvida behof finnes af förmyndare, och om för sådant fall särskild dess åtgärd påkallas. Lämpligt är det därför ock, att fattigvårdsstyrelsen lämnar domstolen meddelande i ämnet[2].

Fjortonde Kapitlet.

Mellanfolkliga rättsförhållanden.

Liebe, Om afgjørelsen af Myndighedsspørgsmaalet i internationale Forhold i Förhandlingar vid Nordiska Juristmöten VII (1890) Bilaga VI.

Äfven de internationella spörsmålen om lagars och myndigheters ömsesidiga behörighet i förmynderskapsärenden hafva i hufvudsak afhandlats med särskildt afseende å dem, som äro omyndiga på grund af sin ålder. Det, hvarom det för deras del rört sig, har åter varit den rättsliga handlingsförmågan och vårdnadens utöfvande. Med ledning af de härut-

---

[1] Se dock KSt $^{14}/_{6}$ 1901 § 36, hvilken, utan hänsyn till sinnessjuks egenskap af fattigvårdshjon, anbefaller hospitalsdirektion att, om sjukdomen visar sig vara af stadigvarande natur, göra anmälan hos vederbörande domare för beredande af förmyndarvård åt den sjuke; jfr ofvan s. 28 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 32 not. 4, s. 82 not. 2, s. 100 not. 3—s. 104 not. 2, s. 392 not. 3 och s. 393 not. 1.

innan antagna rättssatserna har allt öfrigt ansetts böra kunna finna sin lösning.

På denna väg har man emellertid kommit att gå utöfver förmynderskapslärans gränser. Hvad, som antagits böra gälla för nämnda slags omyndiga, har helt naturligt utsträckts att omfatta ej allenast omyndigförklarade utan äfven hustrur, barn i föräldrars bröd och andra, som, dem själfva till skydd, på ett eller annat sätt ställts under målsmanskap eller eljes i större eller mindre mått lida inskränkning i sin rättskapacitet. Alldeles särskildt har detta legat nära i fråga om den rättsliga handlingsförmågan. Men för öfrigt må erinras, att, om äfven omyndighet är ett allmänt gängse begrepp, det dock ej öfverallt har samma användning. Hustrur och barn i föräldrars bröd kunna vara behandlade såsom omyndiga och tvärtom de, som i ett land skulle förklaras omyndiga, i annat endast på visst sätt blifva inskränkta i sin rättskapacitet, alldeles oafsedt att skälen till inskridande på det ena eller det andra af nyssnämnda sätt ej öfverallt äro enahanda och äfven i öfrigt orsakerna till uppkomsten af förmynderskap eller motsvarande förhållanden ställa sig olika i de särskilda länderna.

Så till vida erbjuder, synes det, ämnet inga svårigheter, som man är ense, att de tillfälliga maktförhållandena i fråga om person eller egendom ej böra gifva utslag med afseende å behörigheten, och, hvad angår ej mindre den rättsliga handlingsförmågan än äfven vårdnadens utöfvande, principiellt företräde ansetts böra tillkomma ett och samma land, nämligen hemlandet, så att rättskapaciteten afgöres efter dess lagar och vårdnaden tillkommer dess myndigheter. Härunder ligger då också ett allmänt erkännande, att man har att se till de omyndigas och öfriga i sin rättskapacitet inskränkta personers intressen. Det rättsskydd, som tillkommer dem enligt lagarna i det land hvartill de höra, bör städse följa dem åt[1].

[1] På en motsatt ståndpunkt lär dock än i dag den nordamerikanska rättspraxis få anses stå. Om beträffande fast eller lös egendom, som omyndig har i annan stat än den hvari han är bosatt, tvist uppstår, tillsättes nämligen på den förra platsen en särskild förmyndare eller, hvad vanligare är, bekräftas såsom sådan förmyndaren på den senare. Ett liknande förfarande förekommer äfven, då särskildt med afseende å fast egendom en stat i förmynderskapsärenden förbehåller sig sin territoriella öfverhöghet. Den i annat land förordnade förmyndaren insättes beträffande den ifrågavarande egendomen till kurator, men är i egendomen

Emellertid möter äfven här motsatsen i uppfattningen om de grunder, hvilka bestämma hemlandet: nationaliteten eller hemvistet[1]. Redan häri ligger alltså anledning till kollisioner. Någon behöfver blott hafva sitt hemvist i annat land än det, hvari han äger statsborgarskap, samt de två länderna i nyssnämnda afseende hylla olika grundsatser. Bor han härvid i ett land, som omfattat domicilgrundsatsen, tillerkänna båda länderna sina lagar och myndigheter behörighet och åter under motsatt förutsättning intetdera. För att det ena eller andra skall inträffa, behöfvas dessutom, må det tilläggas, ej stridiga åsikter om hvad, som tjänar till att bestämma hemlandet. Alltjämt kan det nämligen förekomma, att en person kan hafva domicil eller medborgarrätt i ett flertal rättsområden och äfvenledes tvärtom alldeles sakna det ena eller det andra eller ock båda delarna.

De största förvecklingarna föranledas af en dubbel kompetens. Mången gång skall det då ej kunna undvikas, att i ett land någon behandlas såsom omyndig eller det eljes fullt eller delvis frånkännes honom rättskapacitet och att i annat eller andra länder han njuter sådan till godo, eller ock att han, allmänt räknad såsom omyndig, får, i strid mot hvad som anses höra till förmynderskap, sin förmögenhet fördelad på särskilda fristående förvaltningar. Då åter enligt allmänna rättsnormer intet lands lagar och myndigheter i omhandlade afseenden äga behörighet, står alltid hjälp till buds, så vidt som lagarna och myndigheterna på platsen för hans varaktiga eller tillfälliga uppehåll erkänna sin förbindelse att i mån af behof taga vara på honom och hans egendom, det må nu ske genom anordnande af förmynderskap eller i annan ordning. Detta faller sig för öfrigt så mycket naturligare, som sedan gammalt staterna bispringa den hemlöse i fattigvårdsväg[2].

---

vidkommande rättsärenden då i nyssnämnda sin egenskap också mera eller mindre underkastad lagarna på platsen; jfr nedan s. 400 not. 2, s. 405 not. 1 och s. 420 not. 2.

[1] Sedan, åtminstone på ifrågavarande område, nu mera Tyskland och Schweiz helt öfvergått till den ursprungligen franska nationalitetsprincipen samt Danmark och Norge stå i begrepp att göra det, komma, med hänsyn till vårt lands internationella samfärdsel, såsom anhängare af domicilgrundsatsen emellertid i hufvudsak allenast England och Nordamerikas Förenade Stater i betraktande; jfr nedan s. 405 not. 1, s. 414 not. 2 och s. 420 not. 2.

[2] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 29 mom. 3 och Band III s. 71 not. 1.

Har härutinnan det erkänts en allmänt mänsklig förpliktelse, bör det ock ske med afseende å rättsskydds meddelande — just statens hufvudsakliga uppgift i förhållande till de enskilda.

Ännu på annat sätt föranledas emellertid kollisionsfall. Det är ju i vederbörandes intresse, som företräde lämnats åt hans hemland. Men dels kan hans intresse för särskildt fall möjligen synas påfordra ett annat val och dels kan dock hans intresse allenast utgöra den allmänna ledande grundsatsen. Omständigheterna påfordra tilläfventyrs, att här och hvar det anses böra träda tillbaka för andra berättigade intressen.

Rör det sig om en person, hvilken enligt sitt hemlands lagar är inskränkt i sin rättskapacitet på sådant sätt eller på sådana skäl, hvilka för ett annat lands lagstiftning äro främmande, skall lätt inträffa, att, så framt det gäller rättshandel i det senare landet eller med dess undersåtar, dess lagar och myndigheter ej vilja tillägga den ifrågavarande bristande rättskapaciteten rättslig betydelse i sak, fallande under dess domvärjo[1]. Härutöfver kräfver tryggheten i handel och vandel sitt beaktande. I och för dess vidmakthållande skall det möjligen vara af nöden att i större eller mindre utsträckning låta jämväl i en sådan fråga som myndighetsåldern egna lagar gå framför dem, som bestå i den handlande personens hemland. Hon behöfver blott enligt de förra äga och enligt de senare sakna rättskapacitet i det förevarande fallet. Än vidare knytes tilläfventyrs i ett land så stort intresse vid viss egendom, att med afseende å därom ingången rättshandel det i alla afseenden påfordras tillämpning af dess lagar och förty äfven beträffande de kontraherande personernas aftalsmässighet. Uteslutet är ej heller, att så ock kan vara händelsen med särskildt slag af rättshandel, företagen i landet eller eljes fallande under dess myndigheters ompröfning[2].

På liknande sätt förhåller det sig med vårdnadens utöfvande. Man tänke sig, att omyndig i ett land, som icke är

[1] Sålunda erkänner exempelvis engelsk-nordamerikansk rätt icke slöseri såsom orsak till omyndighetsförklaring men åter tysk ej blott slöseri utan under vissa villkor äfven dryckenskap; jfr i fråga om svensk rätt ofvan s. 23—26. Se dessutom beträffande inskränkningar i fullårig persons rättskapacitet utan sammanhang med omyndighetsförklaring ofvan s. 13 not. 1—3 och s. 39 not. 5 samt nedan s. 426 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 398 not. 1 samt nedan s. 405 not. 1, s. 420 not. 2 och s. 425 not. 4—s. 427 not. 3.

hans hemland i nationellt hänseende, äger ej blott hemvist utan äfven all sin egendom. Äfven om nationalitetsgrundsatsen hyllas i det senare landet, kan ju då vara skäl att därsammastädes taga i öfvervägande, huruvida icke den omyndiges eget intresse påfordrar, att vårdnaden förlägges till det förra landet. Ytterligare anledning därtill uppstår, om målsmannen har domicil i samma land som den omyndige samt på grund af sitt statsborgarskap hör samman därmed eller i allt fall ej har sådant i den omyndiges nationella hemland. Åtgärderna kunna för öfrigt bestå i en formlig öfverflyttning af vårdnaden men också allenast i underlåtenhet att gå i författning om dess anordnande. För hemlandets myndigheter bör det dock städse vara angeläget att under nämnda förhållanden skaffa sig visshet, huruvida vårdnad verkligen kommer till stånd på den plats, där den anses böra hafva sitt säte[1]. För hvarje fall är den omständighet, att från hemlandets sida person, som otvifvelaktigt är i behof af förmyndarvård, lämnas utan sådan, tillräcklig anledning för myndigheterna på den plats, hvarest han har sitt domicil och behofvet således närmast yppar sig, att gå i författning om detsammas afhjälpande. Om och när åtgärden sålunda har karaktären af ett tillfälligt och subsidiärt bispringande, faller det sig naturligt, att behofvet däraf pröfvas

[1] I detta ämne erbjuda Hagerkonferensens handlingar förslag och meningar af skiftande gestalt. Med utgående därifrån, att förmyndarvården väl regelrätt skulle vara förlagd till det nationella hemlandet men för vissa fall dock hafva sitt säte på platsen för dess utöfvande, ifrågasattes till en början att särskildt fasthålla vid den allmänna regeln, om laga förmyndare hade samma hemland som myndlingen; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 11 och 1894 s. 19. I dess ställe innehålla åter senare förslag, att förmynderskap skulle vara fäst vid det land, hvari den omyndige hade sitt hemvist, och lyda samma lands lagar, om i öfverenstämmelse med hans nationella hemlands lagar någon för honom förordnat en förmyndare med domicil i samma land som den omyndige; jfr ibid. 1894 s. 114 och 121 samt Prot. Fin. s. 3 och 1900 Docum. s. 54 och 103. Denna senare rättssats, föremål för åtskilliga anmärkningar, förvandlades därefter på det sätt, att, då den omyndige hade sitt domicil i annat land än det nationella hemlandet, det skulle bero på öfverenskommelse mellan de två ländernas regeringar, huruvida i den omyndiges intresse förmynderskapet skulle öfverflyttas från det sistnämnda landet till det förstnämnda; jfr ibid. 1900 Docum. s. 54, 156, 158 och 177 samt Act. s. 48, 56, 104 och 105. Äfven detta förslag mötte dock inkast, bland annat från den med afseende å närvarande förhållanden säkerligen oberättigade synpunkten, att statsmakterna ej i enskilda rättsfrågor af internationell natur borde utöfva rätt, som inom landet tillkomme de judiciella myndigheterna. Man enades slutligen också om att uppgifva hvarje bestämmelse i ämnet; jfr ibid. 1900 Act. s. 96—99 och 145.

efter det nationella hemlandets lagar. Likaledes kan ju sådant inhemskt rättsbud, som särskildt tillkommit med hänsyn till egna undersåtar, komma att lämnas å sido — exempelvis förbud mot utlänning att vara förmyndare, så snart omständigheterna i öfrigt tillstädja att hålla sådan person till sina förpliktelsers fullgörande[1]. Men i det stora hela kommer naturligen den ifrågavarande vårdnaden att, anordnad och utöfvad af platsens myndigheter, äfven blifva underkastad dess lagar[2].

Då i förmynderskapets väsende anses ligga ett enhetligt ställföreträdarskap, ger sig i de internationella förhållandena helt naturligt till känna anspråket, att förmynderskap, i laga ordning förvärfvadt i ett land, må af dess innehafvare kunna göras gällande i hvilket som helst annat, och att han därvid må njuta till godo den maktbefogenhet, som han äger i det land, hvarest förmynderskapet hör hemma. I personligt afseende kunna ju dock inskränkningar följa af hvad, som i det ena eller andra landet anses kräfvas af allmän ordning och goda seder[3]. Äfven i förmögenhetsrättsligt afseende lider emellertid regeln undantag. Först och främst kan ju nämligen, då den omyndige har egendom i flera länder, hans eget intresse påkalla en däremot svarande delning af förvaltningen och förmynderskapet och förty detta ske i samförstånd mellan vederbörande myndigheter i de ifrågavarande länderna. Men därjämte kan en stat göra gällande, att egendom i landet, särskildt fast egendom, skall stå under inhemsk lags och myndighets värjo eller åtminstone så till vida, som det upp-

[1] Jfr Hag. Conf. 1893 I s. 11.

[2] Åt det principiella företräde, som enligt Hagerkonferensens förhandlingar skulle i förmynderskapsärenden tillkomma lagarna i den omyndiges nationella hemland, gafs från början uttryck i frasen: Förmynderskap öfver minderårig lyder under hans nationella hemlands lagar beträffande uppkomst, upphörande, tillträde, inrättande och kontroll samt förmyndarens makt och befogenhet; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 11 samt 1894 s. 19 och 114. Närmast i afsikt att gifva bestämmelsen större omfattning förenklades den emellertid sålunda: Förmynderskap öfver minderårig lyder under hans nationella hemlands lagar; jfr ibid. 1894 s. 93—94 och 121 och Prot. Fin. s. 3 samt 1900 Docum. s. 103 och Act. s. 92 och 105. Härutinnan skedde därefter ingen annan ändring, än att "lyder under" (est régie) utbyttes mot "rättar sig efter" (est reglée). Om sådant förmynderskap, som tillkom på den omyndiges hemvist, sades åter i den slutliga texten, att det upprättades och utöfvades (s'établit et s'exerce) enligt lagarna på platsen; jfr nedan s. 404 not. 3—s. 405 not. 1.

[3] Jfr Band III s. 164 not. 2—s. 166 not. 2.

står fråga att förfoga däröfver på annat sätt än genom vanlig förvaltningsåtgärd. Äfvenledes kan ju hända, att den till förmån för egna undersåtar vill uppehålla usufruktuarisk rätt eller anspråk på målsmanskap. I denna ordning föranledes alltså stundom intrång på hemlandets och den däri utsedda förmyndarens principala behörighet[1].

En särskild fråga är, huru det ställer sig med förpliktelsen att mottaga förmynderskap. Här handlar det dock ej allenast om rättshjälp utan äfven om tvångsåtgärd. Därför må ej heller i denna punkt det ses allenast till den omyndiges intresse. För öfrigt kunna såsom normgifvande ifrågakomma dels lagarna på platsen för förmynderskapets upprättande och dels lagarna i den såsom förmyndare ifrågasatte personens hemland. Hyllas den senare grundsatsen, kan, äfven då förmynderskapet kommer till stånd i den omyndiges hemland, dess myndigheter hafva att vid tillsättandet af förmyndare beakta lagarna i två olika länder — i den omyndiges beträffande rätten att bestrida uppdraget och i den ifrågasatte förmyndarens med afseende å förpliktelsen därtill. Förutsättning är dock då visserligen, att hinder ej möter för utlänning att vara förmyndare. För hvarje fall vidhålles emellertid sådant hinder ej vid förmyndares förordnande för utlänning, hvadan, då i annat land än den omyndiges hemland förmynderskap skall anordnas, nyssnämnda grundsats bringar vederbörande myndigheter i det angifna läget. Då den, mot hvilken förpliktelsen skall göras gällande, för sin person och egendom befinner sig under värjo af annan stat än den, hvars myndigheter anse sig böra förordna honom, hänger än vidare allt på det understöd, som kan erhållas af myndigheterna i den förstnämnda staten. Till alla de öfriga skäl, på grund af hvilka äskad handräckning må kunna vägras, kommer då äfven det, att olika meningar råda om de lagar, efter hvilka det skall afgöras, huruvida förpliktelse verkligen föreligger. Alltså dock ännu ett kollisionsfall[2].

---

[1] Jfr Band III s. 1 not. 1 och s. 95 not. 1 samt ofvan s. 170 not. 1, s. 398 not. 1 och s. 400 not. 2—s. 401 not. 1.

[2] Vid Hagerkonferensen 1900 föreslogs från Ungerns sida en särskild paragraf af innehåll, att rätt till förmynderskap vore att bedöma efter lagarna i den omyndiges nationella hemland och förpliktelsen åter efter lagarne i den såsom förmyndare ifrågasatte personens nationella hemland; jfr Hag. Conf. 1900 Docum. s.

Liksom flertalet andra privaträttsliga frågor af internationell natur kunna äfven de förberörda ej fullständigt ordnas annat än genom konventioner. Den vägen är också redan beträdd. Oafsedt hvad som särskilda stater sins emellan aftalat, föreligger tillsvidare dock allenast en förberedande öfverenskommelse rörande vårdnaden om dem, som äro omyndiga på grund af sin ålder. Ej heller denna mera allmänna konvention har för öfrigt biträdts af alla civiliserade stater utan, på ett par undantag när, blott af sådana, som i frågan om hemlandet förut omfattat nationalitetsprincipen. Denna har också i fullaste mått tillerkänts företräde. Förslag att för visst fall låta den omyndiges hemvist gälla för mera hafva, fastän hållna tämligen anspråkslösa, fått förfalla[1]. Det återstår blott en rätt och förpliktelse för myndigheterna därsammastädes att tillfälligt och subsidiärt anordna vårdnad, i mån som för ändamålet åtgärd ej vidtages af myndigheter, företrädande det land, hvartill den omyndige hör i nationellt hänseende. Att de principiellt fastställda grundsatserna på en mängd punkter antagits allenast under förbehåll, att ej hinder mötte från lagar och myndigheter på platserna för de ifrågasatta åtgärdernas företagande, har åter varit en naturlig eftergift för positiv lag och bestående rättsuppfattning i de särskilda aftalande staterna. Till sist gör för det behandlade området aftalet så till vida ej ens anspråk på att lösa uppstående kollisionsfall, som det utgår från antagandet, att den omyndige har en viss bestämd nationalitet och för öfrigt jämväl ett visst bestämdt hemvist. De jämförelsevis sällsynta fallen af öfverflöd eller fullständig brist i nämnda hänseenden hafva således lämnats utom räkningen, och det härvid byggts på framtida uppgörelser i syfte att förekomma dylika falls inträffande[2]. Äfven i öfrigt hafva åtskilliga frågor afsiktligt förbigåtts, såsom exempelvis rörande verkan af en förändring i nationalitet eller hemvist[3].

52 och 116. Den för arbetet ställda uppgiften ansågs dock ej påkalla uttalanden i dessa punkter, hvarvid beträffande den senare man för öfrigt ej tyckes hafva betraktat valet lätt mellan de två i texten angifna olika åsikterna i ämnet; jfr ibid. 1894 s. 112 och 1900 Act. s. 92 och 103.

[1] Jfr ofvan s. 399 not. 1 och s. 401 not. 1 samt nedan s. 405 not. 1.

[2] Se härutinnan Hag. Conf. 1894 s. 111 och 1900 Act. s. 92.

[3] Det af 1894 års Hagerkonferens dryftade förslaget hade en paragraf, hvarigenom, för det fall att omyndigs nationalitet undergick förändring, den för honom

Såsom synes, kräfver öfverenskommelsen fullständigande på åtskilliga punkter — både i grundlag och i påbyggnad. Efter hand lära ock ej blott åtskilliga förbehåll med hänsyn till de särskilda positiva rättssystemen kunna bortgallras utan äfven själfva de principiella rättssatserna visa sig tarfva någon jämkning [1]. Men ett stort steg är dock taget i rätt riktning.

dessförinnan inrättade förmyndarvården fortfor, till dess att från det nya hemlandet sådan bragts till stånd; jfr Hag. Conf. 1894 s. 114. Paragrafen är dock utesluten redan i samma års redaktionskommittés förslag: jfr ibid. s. 122. Orsaken har tydligen varit, att den ansetts obehöflig, då den öfverensstämde med förslagets allmänna bestämmelser och det omhandlade fallet kunde anses vara under dem inbegripet. Detsamma torde hafva gjort sig gällande beträffande 1894 års förslag till stadgande, att med rätt att tillsätta förmyndare följde befogenhet i allt hvad rörde motförmyndare, hedersförmyndare och alla dem, som hade att utöfva fadersvälde (patria potestas) eller att öfvervaka förmyndarne; jfr Hag. Conf. 1894 s. 19, 115 och 122 och Prot. Fin. s. 4 samt ofvan s. 402 not. 2. Se äfven rörande planer att utsträcka den ifrågavarande internationella lagstiftningen till att omfatta jämväl omyndighetsförklaring och omyndigförklarade ibid. 1893 I s. 11 och 1900 Act. s. 90, 183—190, 199—203 och 246 samt nedan s. 420 not. 2.

[1] Återgifvet på svenska, har Hagerkonferensens slutliga förslag jämlikt Hag. Conf. 1900 Act. s. 242—243 följande lydelse:

Art. 1. Förmynderskap öfver omyndig rättar sig efter lagarna i hans nationella hemland (La tutelle d'un mineur est réglée par sa loi nationale).

Art. 2. Om samma lagar icke tillstädja förmynderskapets upprättande i den omyndiges hemland på grund däraf att han har sin vanliga bostad utrikes, må enligt dem hemlandets diplomatiska agent eller konsul på platsen göra det, så framt hemlandets lagar därtill bemyndiga dem och hinder ej möter från den stat, på hvars område den omyndige, efter hvad nämnts, befinner sig. (Si la loi nationale n'organise pas la tutelle dans le pays du mineur en vue du cas où celui-ci aurait sa résidence habituelle à l'étranger, l'agent diplomatique ou consulaire autorisé par la loi de l'Etat auquel le mineur ressortit pourra y pourvoir, conformément à cette loi, si l'Etat de la résidence habituelle du mineur ne s'y oppose pas).

Art. 3. För omyndig, som har sin vanliga bostad utrikes, upprättas och utöfvas emellertid förmynderskap enligt lagarna på platsen, om sådant hvarken har bragts eller kan bringas till stånd i öfverensstämmelse med föreskrifterna i artiklarna 1 och 2 (Toutefois, la tutelle du mineur ayant sa résidence habituelle à l'étranger s'établit et s'exerce conformément à la loi du lieu, si elle n'est pas ou si elle ne peut pas être constituée conformément aux dispositions de l'article 1er ou de l'article 2).

Art. 4. Förmynderskap, tillkommet på sätt i artikeln 3 angifvits, hindrar ej upprättandet af förmynderskap i den ordning, som artiklarna 1 och 2 stadga (L'existence de la tutelle établie conformément à la disposition de l'article 3 n'empêche pas de constituer une nouvelle tutelle par application de l'article 1er ou de l'article 2).

Om så sker, skall snarast möjligt meddelande därom göras till regeringen i den stat, där förut förmynderskap kommit till stånd (Il sera, le plus tôt possible, donné information de ce fait au Gouvernement de l'Etat où la tutelle a d'abord

Sådana de antagna grundsatserna nu äro, bör för hvarje fall

été organisée). Bemälda regering skall åter därom underrätta den myndighet, som förordnat förmyndare, eller, om sådan myndighet ej finnes, förmyndaren själf (Ce Gouvernement en informera, soit l'autorité qui aurait institué la tutelle, soit, si une telle autorité n'existe pas, le tuteur lui-même).

Lagarna i det land, där förmynderskap först kommit till stånd, afgöra i nyssnämnda händelse, när detsamma upphör (La législation de l'Etat où l'ancienne tutelle était organisée décide a quel moment cette tutelle cesse dans le cas prévu par le présent article).

Art. 5. För hvarje fall börjar och upphör förmynderskap på de tider och af de orsaker, som lagarna i den omyndiges nationella hemland hafva fastställt (Dans tous les cas, la tutelle s'ouvre et prend fin aux époques et pour les causes déterminées par la loi nationale du mineur).

Art. 6. Förmynderskapsförvaltningen omfattar den omyndiges person och all hans egendom, hvarhelst den finnes (L'administration tutélaire s'étend à la personne et à l'ensemble des biens du mineur, quel que soit le lieu de leur situation).

Denna regel kan i fråga om fast egendom lida undantag på grund af hvad lagarna på platsen innehålla af särskilda föreskrifter med afseende å fastighet (Cette règle peut recevoir exception quant aux immeubles placés par la loi de leur situation sous un régime foncier spécial).

Art. 7. I afvaktan på förmynderskaps anordnande och för öfrigt i alla fall af trängande behof hafva de lokala myndigheterna att vidtaga nödiga mått och steg för att åt omyndig utlänning bereda nödigt skydd till person och intressen (En attendant l'organisation de la tutelle, ainsi que dans tous les cas d'urgence, les mesures nécessaires pour la protection de la personne et des intérêts d'un mineur étranger seront prises par les autorités locales).

Art. 8. Så snart i ett land myndigheterna få kännedom om omyndig utlänning, som, med uppehåll därstädes, är i behof af förmyndare, skola de därom underrätta myndigheterna i den omyndiges nationella hemland (Les autorités d'un Etat sur le territoire duquel se trouvera un mineur étranger dont il importera d'établir la tutelle, informeront de cette situation, dès qu'elle leur sera connue, les autorités de l'Etat auquel le mineur ressortit).

De myndigheter, som mottagit meddelandet, skola i sin ordning snarast underrätta dess aflåtare, huruvida förmynderskap redan förefinnes eller skall upprättas (Les autorités ainsi informées feront connaître le plus tôt possible aux autorités qui auront donné l'avis si la tutelle a été ou sera établie).

Art. 9. Denna öfverenskommelse afser allenast förmynderskap för dem, som, på grund af sin ålder omyndiga, i nationellt afseende tillhöra en af de aftalande staterna och hafva sin vanliga bostad på annan sådan stats område (La présente Convention ne s'applique qu'à la tutelle des mineurs ressortissants d'un des Etats contractants, qui ont leur résidence habituelle sur le territoire d'un de ces Etats).

Likväl gälla artiklarna 7 och 8 alla nämnda slags omyndiga, som hafva medborgarrätt i någon af de aftalande staterna (Toutefois, les articles 7 et 8 de la présente Convention s'applique à tous les mineurs ressortissants des Etats contractants).

De stater, som preliminärt biträdt förslaget, äro Belgien, Danmark, Frank-

vårt land, som också deltagit i de ifrågavarande förhandlin-

rike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland, Ungern och Österrike.

På grund af hvad vid 1900 års konferens samtyckts i omhandlade ämne och andra familjerättsliga frågor har åter för den svenska rättens del den förutvarande lagbyrån utarbetat ett förslag, som, intaget i tryckt stadsrådsprotokoll för den 7 november 1902, beträffande förmynderskap lyder som följer:

4 kap.

1 §. Aflider svensk undersåte, hvilken ej har hemvist inom riket, och efterlämnar han barn, som ej uppnått myndig ålder, må förmyndare här förordnas, om det pröfvas lända till den omyndiges nytta. Ej må den omständigheten, att förmyndare blifvit inom främmande stat tillsatt, utgöra hinder mot förmyndares förordnande här i riket.

Förmyndares förordnande ankomme i fall, som nu är sagdt, å den rätt, därunder den aflidne sist haft hemvist inom riket. Har han ej här haft hemvist, gälle såsom hans hemort Stockholms stad.

Varder förmyndare förordnad, göre rätten därom anmälan hos ministern för utrikes ärenden.

2 §. Är förmynderskap för minderårig utländsk undersåte, som här i riket vistas eller här har egendom, anordnadt i enlighet med lagen i den stat, han tillhör, lände den lag till efterrättelse i fråga om förmyndarens befogenhet att handla å den omyndiges vägnar. Med tillsyn å sådant förmynderskap eller med tvist, som förmynderskapet rörer, tage ej domstol här i riket befattning.

3 §. Har utländsk undersåte, som enligt lagen i den stat, han tillhör, bör på grund af minderårighet förses med förmyndare, hemvist här i riket, inhämte rätten, genom bemedling af ministern för utrikes ärendena, upplysning, huruvida förmynderskap kommer att anordnas i enlighet med den främmande statens lag. Kommer ej sådant förmynderskap att anordnas, varde förmyndare af rätten tillsatt i enlighet med svensk lag, och lände den lag jämväl till efterrättelse i fråga om förmyndarens befogenhet och åligganden samt beträffande tillsyn å förmynderskapets förvaltning. För omyndig, hvarom här är fråga, må utländsk undersåte, som är bosatt inom riket, till förmyndare förordnas.

Omsorgen om förmyndares förordnande i fall, som nu är sagdt, ligge, där ej annan domstol är behörig, å den rätt, därunder den omyndige har sitt hemvist.

4 §. Kommer, sedan förmyndare för omyndig utländsk undersåte här förordnats, till rättens kännedom, att förmynderskap blifvit för honom anordnadt i enlighet med lagen i den stat, han tillhör, varde den af rätten förordnade förmyndaren entledigad.

5 §. Finnes, i fall som i 3 § afses, den omyndige eller hans egendom sakna vård, förordne rätten god man att den omyndige förese och hans gods bevara, intill dess rätt förmyndare vården öfvertager. I afseende å sådan god man gälle hvad om förmyndares redovisning och ansvarighet så ock om tillsyn å förmyndares förvaltning är föreskrifvet.

6 §. Enligt lagen i den stat, omyndig tillhör, skall, ändå att förmyndare är tillsatt efter annan lag, bedömas, när behof af förmyndare upphör.

Det svenska förslaget skiljer sig både i sakligt och formellt afseende från Hagerkonventionens återgifna artiklar. Till en början saknar man bestämmelserna,

garna, dess lättare kunna upptaga dem i sin lagstiftning, som

att, bortsedt från förbehållet med afseende å fast egendom, förmynderskap ej i sitt utöfvande är inskränkt till det territoriella området för den stat, hvarest det kommit till stånd, och att i mån af bemyndigande i sitt lands lag diplomatisk agent och konsul vid behof äger att för sådana landets omyndiga, som äro bosatta inom hans verksamhetsområde, träda i förmynderskapsdomstols ställe, blott att ej hinder lägges från den stat, hvarest han är anställd. Af § 2 följer dock, att jämlikt det svenska förslaget vårt land skulle beträffande förmynderskap under främmande lag erkänna båda rättssatserna utan de därvid fästa förbehållen. Hvad åter angår svenska förmynderskap, ger den förra rättssatsen ej anledning till lagstiftning här i landet och har tiden ej ännu synts mogen för att tillgodogöra sig den senare. Föreskrifterna i konventionens art. 8 lära än vidare hafva ansetts falla utom den privaträttsliga lagstiftningen och därför ej vunnit upptagande i det svenska förslaget; se för öfrigt KF $^{6}/_{8}$ 1894 § 38, KK $^{22}/_{3}$ 1895 och Band I s. 235 not. 3. Utan motsvarighet i konventionen äro åter dels föreskriften, att, då för utlänning förmynderskap här upprättas, utlänning må vara förmyndare, så framt han är i riket bosatt, och dels hvad stadgats om forum i §§ 1 och 3. Förordnandena hafva sin förklaring i de svenska bestämmelserna om förmynderskapsjäf och öfverförmynderskaps tillträde; jfr ofvan s. 65 not. 1, s. 66 not. 2, s. 95 not. 1 och s. 402 not. 1. Hvad hemställts med afseende å forum har för öfrigt sitt särskilda intresse därigenom, att härutinnan följande successiva bestämningsgrunder lära för den svenska rättens del få anses hafva såsom de naturligaste blifvit förordade: arflåtares senast hafda hemvist, den omyndiges eget hemvist och rikets hufvudstad Stockholm. Skulle nu detta vara de rätta normerna, tarfvades dock deras genomförande äfven för andra förmynderskapsärenden än de i förslaget behandlade; jfr ofvan s. 96 not. 1—s. 99 not. 1. Härmed står i sammanhang en redaktionell anmärkning. Förslagsställarne hafva vid affattandet af den första paragrafen utgått därifrån, att redan enligt gällande lag omyndig inlänning bör här i landet förses med förmyndare oberoende af sin vistelseort, men att, då lagen allmänt uppdrager öfverförmynderskapet åt domstolen på föräldrarnes boplats vid den enas frånfälle, hinder möter, så framt den aflidne ej haft hemvist i riket; jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 19. Allenast för detta senare fall har stadgande ansetts behöfligt och lämnats men därigenom ock i hufvudsak blifvit ett stadgande om forum och, till den del som det därutöfver innehåller föreskrifter, fått en vilseledande lydelse. Uppenbarligen har det förutsatts, ej blott att den aflidne fadern eller modern är inlänning och har hemvist utom riket, utan äfven att så är händelsen med det omyndiga barnet. Alldeles nödvändigt är dock icke ett dylikt sammanträffande; jfr beträffande nationaliteten Band III s. 30 not. 1—s. 34 not. 2. I internationella förmynderskapsärenden är, såsom Hagerkonferensens förhandlingar tillräckligt utvisa, från civilrättslig synpunkt för hvarje fall nationalitetens och hemvistets fördelning på två särskilda länder likgiltig för föräldrarnas del, men af största intresse, när det äger rum beträffande den omyndige själf. Det kan då knappast försvaras, att det första kardinala stadgandet i ämnet ej tydligen framhåller, att det afser inländsk omyndig med hemvist utom riket. Får nu emellertid detta anses underförstådt, föranleda alltid vanliga svenska språkregler den läsning, att, om i anledning af faderns eller moderns död förmyndarvård tarfvas, förmyndare ej skall förordnas här i riket, så framt vid sin död den aflidne härstädes haft hemvist. Då en dylik läsart måste

i hufvudpunkterna de öfverensstämma med de åsikter, hvilka

vara utesluten, ligger åter närmast att af stadgandet draga de slutsatser, att för utrikes bosatt omyndig af svensk nationalitet skall i nyssnämnda fall städse förmyndare här i riket förordnas men, då förmyndarvård påkallas af annan orsak än faders eller moders död, ej ens, "om det pröfvas lända till den omyndiges nytta". Hvarken det ena eller det andra kan emellertid vara åsyftadt eller för hvarje fall välbetänkt. Ytterligare. I samma första paragraf har det afvikits från den allmänna svenska lagens rättsregler, att förmynderskap kan tillträdas jämväl enligt lag och ej blott på grund af domstolens förordnande. Detta kan vara förklarligt, då på grund af förhållandena det här ansetts vara af nöden att låta domstolen pröfva, huruvida den skall taga någon som helst befattning med förmyndarvården. Men då borde det ej gälla andra regler för den händelse, att den omyndige vore bosatt utrikes men förmyndarvård kräfdes i anledning af annan omständighet än frånfälle af fader eller moder med hemvist utom riket. Samma anmärkning gäller den domstolen ålagda skyldigheten att, äfven då förmynderskap ej veterligen upprättats på platsen för den omyndiges hemvist, hos utrikesministern anmäla sin tillsättning af förmyndare. Behöfligheten af denna allmänna anmälningsplikt lär för öfrigt kunna ifrågasättas. Ändamålet är tydligen att sätta utrikesministern i tillfälle att kunna besvara från utländsk myndighet anställda förfrågningar, huruvida förmynderskap här i Sverige anordnats och förty ej samma myndighet behöfde begagna sin subsidiära rätt att gå i författning därom. Dylika förfrågningar kunna dock tydligen icke för hvarje fall besvaras allenast med ledning af de inlupna anmälningarna utan kräfva särskilda efterforskningar och borde, med de antagna grundsatserna om staternas inbördes behörighet i omhandlade slags ärenden, ej alltför ofta påkomma. I betraktande af den stora utvandringen från vårt land samt våra diplomaters och konsulers saknad af rätt att utöfva en förmynderskapsdomstols funktioner, ställer sig dock kanske i sistberörda afseende förhållandet olika för vårt land och det just beträffande den händelse, att fadern eller modern haft hemvist utrikes och därstädes aflidit. Emellertid går jämväl denna bestämmelse utöfver konventionen men innebär också ett vidhållande af hemställanden, som från svensk sida gjorts under de föregående förhandlingarna; jfr Hag. Conf. 1900 Docum. s. 50 och 181 samt Act. s. 55 och 104—105.

Äfven det svenska förslagets öfriga paragrafer föranleda anmärkningar. Det är kanske både för mycket och för litet sagdt, då § 2 förklarar, att beträffande förmynderskap, som "för minderårig utländsk undersåte" blifvit "anordnadt i enlighet med lagen i den stat, han tillhör", svensk domstol ej har att taga befattning "med tillsyn" därå "eller med tvist, som förmynderskapet rörer". I tvist om härvarande egendom kan dock svensk domstol tvingas att jämlikt den främmande lagen afgöra, hvem behörigen innehar förmynderskapet och huruvida det öfver egendomen behörigen förfogats, och å andra sidan borde, om i ämnet föreskrifter ansetts nödiga, de omfattat äfven förmynderskap, som i laga ordning utrikes upprättats dels för utlänning annorstädes än i hans nationella hemland och dels för inlänning på platsen för hans hemvist. I § 3 afhandlas anordnandet af förmynderskap här i landet för utlänning och förklaras, att för sådant fall svensk rätt skall följas ej allenast vid tillsättandet utan äfven "i fråga om förmyndarens befogenhet och åligganden samt beträffande tillsyn å förmynderskapets förvaltning". Huruvida härunder kunna, såsom dock måste hafva varit afsedt, inrymmas jämväl reglerna om

åtminstone på en senare tid hos oss gjort sig gällande i inter-

förmyndares rätt för sin egen person, d. v. s. till arfvode och ersättning för utlägg, och hvad stadgats om hans ansvar i förhållande till myndlingen, lär vara underkastadt tvifvelsmål. Ej heller finnes skäl till att, såsom dock åsyftats, utesluta tillämpligheten af stadgandena om den omyndig enligt lag tillkommande förmånsrätten; jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 19 samt ofvan s. 402 not. 2 och nedan s. 424 not. 3. Väl naken och förbehållslös ter sig föreskriften i § 4, att i nyssnämnda fall den svenska domstolen skall entlediga förmyndaren, så snart det kommer till dess "kännedom, att förmynderskap blifvit — — anordnadt i enlighet med lagen i" den omyndiges nationella hemland. Underrättelsen borde väl vara vunnen, om ej ovillkorligen på officiell väg, dock genom officiella dokument, hvarförutom, så framt ej den utrikes förordnade förmyndaren anmälde sig till bestridande af härstädes behöflig vårdnad i personligt och förmögenhetsrättsligt hänseende, entledigandet måste stå i sammanhang med åtgärder för vårdnadens fortsatta upprätthållande. Förslagets femte paragraf innehåller åter för mycket så till vida, som, då den anbefaller svensk domstol att medelst kuratels anordnande sörja för vård om omyndig utlännings person och egendom, den hänvisar på föregående § 3. Härigenom har dock gjorts till villkor, att den omyndige skall hafva hemvist i landet. Detta skall dock, såsom då han saknar hemvist härstädes men för sin person eller egendom har behof af rättshjälp här i landet och ej äger ställföreträdare i sitt eget, utsätta honom för fara och öfverensstämmer icke med Hagerkonventionen i dess slutliga affattning; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 136—137, 189—190 och 243. "När behof af förmyndare upphör", skall enligt § 6 bedömas efter lagarna i den omyndiges hemland, "ändå att förmyndare är tillsatt efter *annan* lag". Ordet "annan" väcker här tvifvel. Hela stadgandet, genom den konditionala bisatsen beröfvad sin karaktär af en ren dogmatisk lärosats, har för mycket kvar däraf för att ej sticka af mot förslagets öfriga förordnanden och öflig affattning af svensk positiv rätt. Antagligen är skrifsättet begagnadt i syfte att omfatta fall af ej mindre förmynderskap för inlänning i utlandet än äfven förmynderskap för utlänning i Sverige eller hvarje annat land än hans hemland samt för att beträffande här förekommande rättsförhållanden angifva, att de svenska myndigheterna i samtliga förberörda händelser hade att jämlikt hemlandets lagar pröfva, huruvida omyndighetstillstånd fortfore och därmed ock vederbörande förmyndare alltjämt hade eller vid det omtvistade tillfället hade haft rättslig befogenhet. Så uttolkadt, snuddar dock stadgandet vid frågan om rättskapaciteten, hvilken ju ej afsetts skola för närvarande göras till föremål för internationell lagstiftning. Mest öfverensstämmande med förslagets öfriga innehåll skulle otvifvelaktigt hafva varit att låta stadgandet gälla allenast häfvande af förmyndarvård och förty också allenast utlänningar, för hvilka i Sverige anordnats förmynderskap. En sak för sig är, att, ehvad det gäller in- eller utlänning, förmynderskap rättsligen ej kommer i betraktande, om enligt lagarna i vederbörandes hemland laga skäl till dess anordnande eller fortsatta bestånd icke föreligga. Lämpligen borde väl åter på ett ställe hafva angifvits, att beträffande ej mindre uppkomst än äfven upphörande af förmyndarvård för utlänning här i landet vederbörande svenska domstol hade att hålla sig till lagarna i hans nationella hemland. Ej heller i denna del är afvikelsen från konventionens art. 5 en förbättring. Till sist må anmärkas, att i konventionen det med flit undvikits att begagna uttrycket hemvist

nationella spörsmål beträffande förmynderskap och närstående institut. Särskildt äro af gammalt vi förtrogna med den uppfattning, enligt hvilken jämväl i privaträttsliga internationella frågor hemlandet bestämmes af nationaliteten. Det är ock i denna mening, som i det följande beteckningen hemland användes.

I. Inlänningar utom riket.

I anledning af utrikes vistelse upphöra svenska medborgare icke att i förmynderskapsärenden stå under svensk lag och myndighet. Med afseende å dem kan omyndighetsförklaring härstädes meddelas och lända, ehvad omyndigheten har sin grund däri eller följer af landets bestämmelser om myndighetsåldern, de svenska rättsnormerna om rättslig handlingsförmåga till efterrättelse. Ytterligare har i öflig ordning svensk domstol att vaka öfver bemälda omyndigas förseende med förmyndare och att utöfva kontroll öfver de senares handhafvande af sitt uppdrag[1]. Rättsreglerna föranleda, att i nämnda delar utländsk lag och utländsk myndighets beslut regelrätt ej komma i betraktande.

Detta är de allmänna grundsatserna. För deras tillämpning lägga dock naturligen de faktiska förhållandena mången gång hinder i vägen. För att under nämnda omständigheter svensk domstol skall kunna fylla en förmynderskapsdomstols förpliktelser, fordras sålunda mera än eljes, att den genom anmälan af enskild rättsintressent sättes i kännedom om behofvet af ett dess ingripande. Detta gäller alldeles särskildt med afseende å en omyndighetsförklaring. Ofta nog skola dock omständigheterna ställa sig lika, då det uppstått behof

(domicile) och i dess ställe talats om vanlig uppehållsort (résidence habituelle); jfr Hag. Conf. 1894 s. 94 och 1900 Act. s. 103. Det svenska förslaget har dock återgifvit denna senare term just med "hemvist" (§§ 1 och 3). Vanligen fattas detta dock i mening af mantalsskrifningsort; jfr Band II s. 19 not. 1—s. 20 not. 3. I bestämmelserna om forum passar ju ock "hemvist" i denna mening ganska väl men åter icke eljes. Svensk domstols behörighet och förpliktelse att sörja för omyndig utlännings förseende med förmyndare borde ej vara beroende däraf, att han härstädes är mantalsskrifven. Återstår ytterligare frågan, huruvida det förstås något annat än "hemvist" i landet, då till sådan förmyndare förklarats kunna utses "utländsk undersåte, *som är bosatt inom riket*" (§ 3 mom. 1).

[1] Jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 hos Schmedeman s. 576.

af förmynderskap för minderårig af annan orsak än dödsfall här i landet. Komma så härtill, ej minst för sistberörda händelse, svårigheterna att afgöra öfver forum, att, då den omyndige förblifver utrikes och därstädes har egendom, uppehålla förbindelserna mellan dem och en härvarande förmyndare eller på den utrikes orten finna någon, som, ojäfvig enligt svensk lag och sålunda bland annat själf svensk medborgare, är villig eller kan hållas till förmynderskapets bestridande under tillsyn af svensk domstol, och att, där hinder ej härutinnan möter, gifva kontrollen full verksamhet. Härvid är då också att märka, att den svenska rätten ej medgifver diplomatisk agent eller konsul att utöfva en förmynderskapsdomstols funktioner och förty, äfven då lagarne på platsen tillstädja det, icke i sådan ordning kan åstadkomma den erforderliga personliga beröringen mellan förmyndaren, myndlingen och den kontrollerande myndigheten. Däremot må ju visserligen till förmyndare förordnas en dylik landets ställföreträdare på utrikes ort eller ock någon dess underordnade tjänsteman, blott att han är svensk medborgare och ej eljes behäftad med jäf enligt svensk lag [1].

Det säger sig emellertid själft, att under skildrade omständigheter regelrätt svensk myndighet skall komma att bestrida öfverförmynderskap beträffande inlänning på utrikes ort, allenast om och i mån som denne har egendom här i landet. Är detta ej händelsen, kan, särskildt då trygghet finnes för att vårdnad dock kommer personen till del, det ligga i hennes intresse, att från svensk sida det underlåtes åtgärd för ändamålet [2]. Häraf följer dock äfven en förbindelse att, då jämlikt sina lagar utländsk myndighet anordnat ställföreträdareskap och inom gränserna för detsamma innehafvaren får anledning att här i landet vidtaga åtgärd, tillägga densamma rättslig betydelse. Emellertid kan i anledning af förändrade förhållanden svensk domstol såväl upphöra med fortsatt utöfvande af öfverförmynderskap som äfven tillträda sådant, som förut odeladt handhafts af utländsk myndighet. En formlig öfverflyttning förekommer dock härvid icke. Då exempelvis den omyndige, efter att förut ej hafva besuttit egendom här i landet, förvärfvar sådan, tillsättes förmyndare, och vid en

[1] Jfr Hag. Conf. 1893 I s. 11 och ofvan s. 405 not. 1.

[2] Jfr Hag. Conf. 1894 s. 113.

förändring i motsatt riktning entledigas åter den, som varit förordnad. Af det sagda följer, att jämväl en förändring i hemvist skall kunna hafva dylika åtgärder till följd. Lämpligen bör dock det sörjas, för att myndigheterna på vederbörande utrikes ort erhålla meddelanden om de vidtagna åtgärderna [1].

Är enligt svensk lag förmynderskap tillkommet, tillämpas, i den utsträckning ske kan, för dess del svenska rättsregler och således äfven beträffande ställföreträdareskapets principiella allsidighet. Förmynderskapsdomstolens samtycke till förfoganden öfver fast egendom i utlandet erfordras dock allenast, i mån som utländsk lag därtill föranleder [2]. Äfven i öfrigt kan

[1] Jfr ofvan s. 405 not. 1. Hvarken i 1900 års Hagerkonvention eller i det på grund däraf utarbetade svenska förslaget från 1902 afhandlas det fall, att, sedan i hemlandet förmynderskap upprättats för omyndig på utrikes ort, det under dennes fortsatta omyndighet på nytt häfves på grund af de i texten angifna omständigheterna. Konventionen lägger dock ej hinder i vägen därför och det svenska förslagets grundsats är ju, att för nämnda slags omyndiga förmyndare blott "må — här förordnas, om det pröfvas lända till den omyndiges nytta". Det kunde ju dock då synas naturligt, att svensk förmynderskapsdomstol äfven borde äga rätt att pröfva, huruvida icke på grund af utflyttning, egendoms öfverförande till utrikes ort eller annan sådan orsak förmynderskap, som här kommit till stånd för omyndig inlänning, måtte upphöra, enär det ej kunde anses "lända till den omyndiges nytta". En oegentlighet vore det äfven att afslå förmyndarens begäran om entledigande, oaktadt han ej hade något att besörja här hemma i denna sin egenskap och vore ur tillfälle att på vederbörande främmande ort göra sin myndighet gällande. Anmärkas må, att det svenska förslaget för öfrigt också saknar bestämmelse, anvisande svensk domstol, att, då omyndig, som förut vistats utrikes, tager sin bostad härstädes, anordna förmyndarvård åt honom här i riket.

[2] Jfr Band II s. 835 not. 3—s. 836 not. 2. Huruvida rättssatsen alltjämt får anses gälla, är dock underkastadt tvifvel. Den kan ej anses öfverensstämma med nu gängse internationella principer och särskildt icke med de från Sveriges sida genom Hagerkonventionen biträdda, att förmynderskapsförvaltning i allo bör lyda under lagarna i det land, där den har sitt säte, och bland annat äfven beträffande inskränkningarna i förmyndarens förfoganderätt. Härifrån kan ju rättssatsen icke sägas göra undantag, så framt hvad stadgats om fast egendom betraktas hafva sin grund i ett allmänt svenskt intresse och förty måste vara en lagstiftning om fast egendom i Sverige. I förevarande fall åsyftas ju dock ett den omyndiges särskilda intresse, nämligen att bibehålla honom vid egendom af beskaffenhet att jämförelsevis mindre lätt förfaras; jfr ofvan s. 176 not. 1. Läget borde därför ej heller spela någon roll. Är så förhållandet, säger det sig ock självt, att vid tillämpandet af de ifrågavarande bestämmelserna med afseende å den omyndiges utrikes hafda egendom svensk rätt skulle följas äfven för att afgöra hvad, som skulle räknas såsom fast egendom. En sak för sig vore ju, att tilläfventyrs rättshandel, som enligt svensk rätt vore olaga på grund af de omhandlade bestämmelsernas åsidosättande, komme att njuta skydd af lagar och myndig-

liknande åtgärd påkallas, utan att något som helst stöd därför är att hämta i den svenska rätten [1]. Från svensk synpunkt äro utomlands bestående förvaltningar att betrakta såsom kuratel, äfven om de skulle vara utmärkta såsom förmynderskap [2]. Häraf följer också, att deras innehafvare icke kunna påräkna rättsligt understöd i anspråk på att förfoga öfver härvarande egendom, och att deras med afseende däråt företagna handlingar ej medföra någon rätt [3]. Konkurs, hvari den omyndige utrikes försatts, omfattar därför ej heller nämnda slags egendom [4]. Förut utvecklade regler om inlännings rättsliga handlingsförmåga föranleda åter, att afseende ej kan fästas å myndighet eller annan rättskapacitet, som jämlikt utländsk lag skulle tillkomma personen utöfver hvad svensk lag tillstädjer, och å rättshandlingar, som i enlighet därmed han själf företagit [5].

Härför är för öfrigt icke villkor, att förmynderskap härstädes består. Äfven därförutan måste från svensk sida rättskapaciteten pröfvas efter inhemsk lag och denna sålunda gälla för mera än utländsk. Undantag är ej att göra, då enligt den förra rättskapacitet finnes och enligt den senare åter saknas. Det kan ju dock för detta senare fall tänkas, att rättshandel ingåtts under sådana förhållanden, att äfven i denna del kontrahenterna i medvetet samförstånd ställt aftalet under den utländska lagen och därför dennas föreskrift i ämnet kan betraktas såsom ett med aftalet biträdt och därtill knutet villkor. Härvid komma hufvudsakligen i betraktande främmande lags bestämmelser om en högre myndighetsålder.

---

heter på platsen, och likaså att dessa komme att föranleda särskilda hemställanden till den svenska förmynderskapsdomstolen om samtycke och pröfning utöfver hvad svensk lag lag kräfde; jfr nedan s. 414 not. 1 och s. 417 not. 3.

[1] Jfr ofvan s. 89 not. 2 och s. 413 not. 2.

[2] Att för den svenska förmyndaren kunna möta ej allenast faktiska utan äfven rättsliga hinder att i främmande land göra sin vårdnadsrätt gällande, följer redan af hvad ofvan anmärkts om staters kolliderande anspråk på förmynderskap; jfr NT 1865 s. 26 och ofvan s. 399—400. Ännu annan omständighet kan dock gifva anledning därtill; se Utr. Departem. Årsberätt. 1902 s. 57—58, där det omförmäles fall, hvari svensk förmyndare från dansk sida förvägrades att taga hand om medel, som efter den i Danmark aflidna modern tillfallit myndlingen, på den grund, att modern i testamente förordnat om dess innestående i danska overformynderiet och enligt dansk arfslag haft rätt därtill.

[3] Jfr KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 15 hos Schmedeman s. 576.

[4] Jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 151—152.

[5] Jfr NT 1865 s. 26.

En utrikes meddelad omyndighetsförklaring kan åter, om den grundar sig på vansinne, alltid härstädes verka såsom bevis om tillvaron af dylik sjukdom och därmed ock leda till underkännande af rättshandel. Men för öfrigt äro visserligen att lämnas å sido ej mindre främmande stadganden om myndighetsålder än äfven beslut, genom hvilka i utlandet omyndighetsförklaring afkunnats eller ock eljes rättskapaciteten på ett eller annat sätt underkastats inskränkning.

Då fortsatt åtnjutande af full och stadigvarande försörjning är villkor för fattigvårdsstyrelses målsmanskap öfver fattighjon, är understödstagarens utrikes vistelse ej förenlig med beståndet af ifrågavarande oegentliga förmynderskap[1]. Tillämplighet har åter hvad, som i det föregående sagts om föräldrar, behäftade med förmynderskapsjäf[2].

II. Utlänningar i riket.

Ehvad det gäller rättskapacitet eller vårdnad i förmögenhetsrättsligt hänseende, höra personer i saknad af svensk nationalitet ej under svensk lag och myndighet. Af inverkan är icke, att i landet de hafva stadigt hemvist, eljes uppehålla sig eller besitta fast eller lös egendom eller dock fråga är om rättshandel, rättstvist eller annan åtgärd, företagna här i riket eller berörande allmänt eller enskildt svenskt intresse. Föranleda nämnda eller ock andra omständigheter svensk myndighets handläggning af utlänning vidkommande ärenden, har den förra att i frågor om rättskapacitet hos och vårdnadsrätt öfver den senare rätta sig efter lagarne i dennes hemland och enligt samma lagar träffade anordningar. Om hemlandets diplomatiska agenter eller konsuler betrotts med att fylla en förmynderskapsdomstols funktioner, är från svensk sida ej något att däremot anmärka. Skulle flera länder ifrågakomma och enligt deras egna lagar kollisionen ej kunna lösas, må för ändamålet svensk rätt användas. Om med afseende å rätts-

[1] Jfr ofvan s. 392 not. 3 och s. 397 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 390 not. 1—s. 392 not. 1; se dock äfven Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 30 (kap. 4 § 1) och hvad ofvan s. 405 not. 1 anmärkts rörande det i samma protokoll intagna svenska förslagets föreskrift, att för omyndig inlänning förmynderskap städse tillträdes enligt domstols förordnande, då någon af hans föräldrar aflidit utan att hafva "hemvist i riket".

kapaciteten hemlandets lagar hänvisa på annat lands, är å andra sidan dylik föreskrift att iakttaga — äfven då afgörandet skjutits under svensk rätt. I nämnda ordning kan rättslig betydelse hafva tillagts jämväl vårdnad, som annorstädes än i hemlandet kommit till stånd[1].

Att jämlikt rättsuppfattningen i hemlandet det skulle tillhöra myndigheterna i annat land att träffa anstalter för vårdnadens utöfvande, spelar åter icke i och för sig någon roll. Särskildt kan en förpliktelse ej på detta sätt uppstå för vårt land och dess myndigheter. Emellertid kan det ske medelbart, nämligen därigenom att vederbörande här i landet har intressen, tarfvande vårdnad, och från sitt hemland ej kommer i åtnjutande däraf.

För vanliga fall af dylikt behofs förekomst skall kuratel erbjuda tillräcklig hjälp. Så är händelsen, ej blott då personen ej har annan gemenskap med vårt land än att han härstädes har egendom ellerådragit sig rättstvist, utan äfven då han väl har hemvist i landet men det dock ej är fråga om mera än en tillfällig anordning[2]. Äfven för motsatt fall hafva dock, trots hemvist i landet, domstolarne hittills ej ansett sig kunna gå längre än till förordnande af kurator och förty afvisat framställning om förmyndares tillsättande[3]. Emellertid öfverensstämmer detta icke med statens plikt att i allmänhet lämna rättsskydd åt hjälpbehöfvande och ej heller med den rättspraxis, som på senare tider utbildat sig rörande skilsmässa mellan äkta makar af utländsk nationalitet. Just på grund af sin begränsning är tilläfventyrs ett kuratel ej till den hjälp och nytta, som ett förmynderskap kan vara. Med stadigt hemvist i landet bör åter vederbörande kunna hafva anspråk på att efter behof dess myndigheter lämna honom fullt verksam rättshjälp och förty äfven under gifna omständigheter gå i författning om förmynderskapsvård för hans räkning. Härtill skulle dock visserligen höra, ej blott att han ägde hemvist i landet utan äfven att enligt inhämtade upplysningar han ej från sitt hemland kunde påräkna förmynderskapsvård, hvarförutom vid härutinnan ändrade förhållanden

[1] Jfr Band III s. 161 not. 1—2 och ofvan s. 405 not. 1.

[2] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 20—21 och 32 (kap. 4 § 5).

[3] NT 1879 s. 395 och NJA 1898 s. 555; jfr NT 1874 s. 286 och Band III s. 159 not. 3.

orsak ej längre funnes att vidmakthålla de här i landet träffade anstalterna och på detta sätt den härstädes tillsatte förmyndaren endast vore en tillfällig förmyndare. Äfven så till vida måste dock reglerna om tillfälliga förmyndare gälla, som förmynderskaps upprättande i hemlandet eller ett därom lämnadt meddelande ej utan vidare bör medföra det svenska förmynderskapets upphörande. Därmed har visserligen anledning därtill uppstått men närmast dock allenast till vederbörande förmyndares entledigande. Till dess att så skett, må, i mån som de faktiska omständigheterna tillstädja det, han alltjämt utöfva sitt uppdrag och de svenska myndigheterna härutinnan lämna honom sitt understöd[1].

Så länge nämnda slags tillfälliga förmynderskap består, lyder det under svensk rätt. Detta gäller såväl maktbefogenhet, öfrig rätt, förpliktelser och ansvar för förmyndaren samt kontroll och säkerhet för myndlingens del som äfven själfva tillsättandet af förmyndare samt de laga jäf och ursäkter, hvilka därvid äro att taga i betraktande. Då emellertid här fråga är om att i dessa delar gifva bestämmelser, som från början måste anses hafva haft allenast omyndiga inlänningar i sikte, en användning utöfver deras ursprungliga räckvidd, lära de ej behöfva binda i sådana punkter, i hvilka deras innehåll kan betraktas bero på nämnda deras nationella begränsning. Redan enligt gällande lag torde därför kunna lämnas å sido det för »utländsk man» nedlagda förbudet att vara förmyndare. Vederbörande domstol tillkommer det åter att pröfva, huruvida lämpligen förmynderskap må anförtros åt utlänning, som har sitt hemvist utom landet eller är af annan nationalitet än den omyndige[2]. Rättsnormerna i fråga om förfoganden öfver fast egendom få åter anses tjäna omyndigs intresse i allmänhet och äga därför ock, hvad angår den här i landet belägna, tillämplighet på samma sätt som öfriga inskränkningar i förmyndares handlingsfrihet. Beträffande fast egendom i utlandet länder till iakttagande hvad, som anmärkts i fråga om omyndig inlänning[3].

[1] Jfr Band I s. 250 samt ofvan s. 3 not. 3—s. 5 not. 1, s. 57 not. 3—s. 62 not. 6 och s. 405 not. 1.

[2] Jfr ÄB 20 § 8 samt ofvan s. 65 not. 1, s. 66 not. 2, s. 70 not. 2, s. 74 not. 2 och s. 405 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 413 not. 2.

Att förmyndaren har befogenhet jämlikt svensk lag, måste med nödvändighet föranleda, att, till den del som dess ostörda åtnjutande kräfver inskränkning i den omyndiges rättsliga handlingsförmåga, sådan också inträder, när det svenska förmynderskapet kommer till stånd och så länge det består. Men eljes afgöra i det stora hela hemlandets lagar öfver den senares rättsliga handlingsförmåga. De göra det äfven på sådant sätt att, då fråga är om den som på grund af sin ålder är omyndig, förmynderskapet förfaller, när enligt hemlandets lagar han uppnår myndig ålder eller eljes blifver myndig — exempelvis genom dispens eller särskild förklaring i anledning af myndighetsålderns öfverskridande. Härutinnan gäller sålunda icke svensk rätt, vare sig att den tidigare eller senare än hemlandets lagar skulle göra slut på omyndighetstillståndet och förmynderskapet. Tydligen hafva likaledes, då i annat främmande land än hemlandet det upprättats förmynderskap och på grund däraf något härstädes företages, svenska myndigheter att, äfven om ej något skulle vara att anmärka på förmynderskapets laga tillkomst, i första rummet hålla sig till hemlandets rättsnormer vid pröfningen, huruvida omyndighetstillstånd och förmynderskap fortfarande hafva laga bestånd[1].

Af det sagda följer, att svensk myndighet ej heller är behörig att förklara utlänning omyndig allenast på grund däraf, att han vistas i landet. Fordrar hans sinnestillstånd att det tages hand om hans person, må han insättas på anstalt för sinnessjuka eller i annan ordning det beredas honom nödig vårdnad. Har han egendom i landet och tillfälle ej finnes att ställa den under vård af hans hemlands diplomatiska agenter

[1] Jfr ofvan s. 20 not. 1, s. 37 not. 1, s. 389 not. 3 och s. 405 not. 1. — Förutsatt att förmynderskap för utländsk minderårig kommit till stånd här i landet, uppstår emellertid särskild svårighet, om jämlikt hemlandets lagar förmynderskapet vid viss ålder skall aflösas af kuratel och hvad om detta senare föreskrifvits ej har någon motsvarighet i svensk rätt, exempelvis ej är förenadt med förvaltningsbefogenhet men medför inskränkningar i den därunder ställdes förvaltnings- och förfoganderätt. Dansk och norsk rätt hafva dylika stadganden. Förmyndaren bör väl dock i sådana fall entledigas, utan att annan insättes såsom kurator, och förty äfven egendomen utlämnas åt den myndigblifne, hvaremot till efterrättelse lända hemlandets inskränkningar i rättskapaciteten, den myndigblifne fritt att i hemlandet eller jämlikt dess anvisningar annorstädes utverka sig förordnande af nämnda slags kurator; jfr ofvan s. 5 not. 1 och nedan s. 422 not. 1.

eller konsuler, återstår alltid anordnandet af kuratel. Skulle åter i hemlandet omyndighetsförklaring i laga ordning hafva tillkommit eller tillkomma men därmed ej stå i sammanhang åtgärder för vårdnadens besörjande, torde jämväl i förevarande fall förmynderskap kunna anordnas från svensk sida. Förutsättningen för ett sådant förmynderskaps fortvaro bortfölle dock, vare sig att i hemlandet förmyndare tillsattes eller myndighetsförklaring meddelades. Ej blott i det förra fallet utan äfven i det senare hade dock den i Sverige tillsatte förmyndaren att stå kvar, ända till dess att han af vederbörande svenska domstol blifvit formligen entledigad. I det senare fallet vore han därför ej heller skyldig att i den under hans förvaltning stående egendomen tåla verkställighet af förfoganden eller åtaganden från den omyndigförklarades sida. Detta kan synas stå i dålig öfverensstämmelse med ej mindre hvad nyss här ofvan anmärkts om minderårig utlännings myndigblifvande och svenskt förmynderskaps däraf föranledda upphörande än äfven hvad, som måste gälla om myndighetsförklaring af svensk domstol och borde följa af beredvilligheten att på detta område med svenska beslut likställa dem, som utländska myndigheter afkunnat rörande sitt lands medborgare[1]. Fråga är ju dock här icke allenast om att erkänna verkan af främmande myndighets beslut utan att bereda det sådan i strid mot beslut af inhemsk myndighet; och god ordning lär då fordra, att det senare formligen undanrödjes efter föregående pröfning af det förras lagenliga tillkomst[2].

Skulle hemlandets lagar tillägga myndigheterna annorstädes behörighet att tillsätta förmyndare för omyndigförklarad eller att meddela omyndighets- och myndighetsförklaring, har hvad i öfverensstämmelse därmed sker äfven här rättslig betydelse. I mån som på sådant sätt afgörandet lades i händerna på de svenska myndigheterna, skulle för öfrigt äfven de kunna begagna sig däraf och förty också efter omständigheterna förklara utlänning omyndig och myndig. Det vore dock ej tillräckligt, att rätten fanns. Särskilda skäl måste också föreligga för att till den ifrågavarande personens skydd göra bruk däraf. Härtill hörde väl åter, att han hade stadigt hemvist här i landet. Besluten lände till efterrättelse i

[1] Jfr ofvan s. 40 not. 4, s. 416 not. 2—s. 417 not. 1 och s. 418 not. 1.

[2] Jfr NJA 1895 s. 144 samt nedan s. 420 not. 1 och s. 429 not. 3.

hela deras vidd, ända till dess att de af vederbörande svenska myndigheter på nytt blifvit satta ur kraft. Vid påfordran borde dock sådan åtgärd vidtagas, så snart det förelades beslut, som voro af motsatt innehåll och afkunnats af hemlandets myndigheter enligt laga befogenhet. Detta följde däraf, att de svenska myndigheterna dock handlat allenast på grund af ett uppdrag[1]. De hade ej heller att gå längre, än detta uttryckligen medgåfve. Så framt ej ovedersägligen hemlandets lagar annat föranledde, måste sålunda omyndighetsförklaring af svensk domstol hafva stöd i hemlandets lagar. Att den därjämte måste hafva det i våra, följde däraf, att åtgärden dock vidtogs allenast i den ifrågavarande personens intresse och förty allenast, då våra lagar med hänsyn därtill påfordrade nämnda slags inskridande. På samma sätt skulle de svenska myndigheterna vara skyldiga att häfva omyndighetsförklaringen, ej allenast då skäl därtill förefunnes jämlikt svensk lag, utan äfven då hemlandets lagar bjödo eller medgåfvo det[2].

[1] Jfr NJA 1895 s. 144 samt ofvan s. 416 not. 1—s. 417 not. 1 och s. 419 not. 1—2.

[2] Från 1900 års Hagerkonferens föreligger ett utkast till förslag, afsedt att underställas de på konferensen företrädda makterna; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 202—203 och 246 samt ofvan s. 404 not. 3. Nämnda utkast går visserligen utöfver det i texten för vårt land sagda, om än det här och hvar synes utom vårt land hafva åtminstone delvis stöd i en redan förhandenvarande internationell rättspraxis; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 183—190. Stadgandenas innehåll är i korthet följande.

Omyndighetsförklaring (l'interdiction) samt därjämte anordnande af kuratel (la mise en curatelle) eller tillsättande af rättsligt biträde (la dation d'un conseil judiciaire) såsom särskilda former för omyndighetsförklaring gälla, då de beslutats af laga myndighet, utan vidare i alla de aftalande staterna, vederbörande länder fritt att utsträcka hvad hos dem kan vara stadgadt om dylika besluts offentliggörelse att omfatta jämväl dem, som meddelats utrikes. Likaledes följas, utan hänsyn till egendomens befintlighet, för dess del lagarna i det land där vårdnaden hör hemma, dock med undantag för hvad, som lagarna på platsen föranleda genom särskilda föreskrifter rörande fastighet. Förberörda beslut afkunnas regelrätt af myndigheterna i det nationella hemlandet. Myndigheterna på den plats, hvarest personen vistas, kunna dock vidtaga förberedande mått och steg för att skydda hennes person och intressen. Vare sig att detta skett eller att hos myndigheterna på nyssnämnda plats framställning gjorts om beslut af omhandlade art, skola de därom göra meddelanden till myndigheterna i personens nationella hemland och därvid föresätta dem en viss skälig tid för att jämlikt sina lagar besluta i saken. Afböjes detta på annan grund än bristande sakligt skäl för åtgärden, äga myndigheterna på platsen för personens bostad att taga saken i sin hand. För behörighet att i ärendet göra hemställan är härvid tillräckligt, att sådan äges enligt lagarna i

Så framt med afseende å utlänning det föreligger förhållanden, hvilka jämlikt hans hemlands lagar icke föranleda

---

ett af de två länderna. Beslutet måste åter grunda sig på skäl, erkända i det nationella hemlandets lagar, hvaremot lagarna på platsen afgöra, huruvida beslutet skall lyda på omyndighetsförklaring, kuratel eller förordnande af rättsligt biträde. Likaledes anordnas i förevarande fall själfva vårdnaden af person och gods jämlikt samma lagar. Det meddelade beslutet kan därefter häfvas på skäl, som i sådant afseende godkännas antingen af lagarna på platsen eller af hemlandets lagar och efter framställning af person, som är behörig att göra sådan enligt lagarna i ettdera af de två länderna. Om den, som på nämnda sätt inskränkts i sin rättskapacitet genom beslut af myndigheter annorstädes än i hans hemland, i det senare tager *sin vanliga bostad*, är den för honom anordnade vårdnaden ej hinder, för att sådan upprättas i hemlandet. Därom skall dock då snarast möjligt meddelande ske till den andra statens regering, som i sin ordning har att underrätta den myndighet, som anordnat den förutvarande vårdnaden eller, i brist på sådan myndighet, vårdaren själf. Konventionen skall gälla allenast personer, som äro medborgare i en af de kontraherande staterna och har sin bostad i annan sådan.

Såsom synes, gå i det stora hela igen grundsatserna i konventionen om omyndiga på grund af sin ålder. Det finnas dock åtskilliga olikheter. Bland annat är här ej tal om diplomatiska agenter och konsuler och har hvad stadgats om skyldighet för myndigheterna på platsen att vidtaga förberedande mått och steg i och för rättshjälp samt att sätta sig i förbindelse med myndigheterna i hemlandet ställts liksom öfriga bestämmelser i särskildt beroende däraf, att personen har sin bostad på det förra stället. Märkas må ju dock, att här föreligger allenast ett förberedande utkast, som ej blott i dessa utan äfven i andra detaljer kan komma att underkastas förändringar vid ett framtida redaktionsarbete. Hufvudsaken har för närvarande varit att få till stånd ett antagande af själfva hufvudprinciperna. Så till vida göra dessa mera väsentliga ingrepp i den regelrätta behörigheten för hemlandets myndigheter, som det gifvits myndigheterna på platsen en rätt att ej allenast anordna en ostridigt behöflig vårdnad utan äfven fastställa själfva behofvet. Detta skall nu visserligen ske under tagen hänsyn till hemlandets lagar. Men därpå ligger dock jämförelsevis mindre vikt, då i tillämpningen af samma lagar myndigheterna på platsen tydligen skola handla under inverkan af den i deras land bestående rättsuppfattningen. Än vidare leder ju deras beslut i saken ej allenast till att vårdnad kommer till stånd jämlikt lagarna på platsen utan äfven att dessa bestämma öfver måttet af inskränkning i rättskapacitet, hvadan inskränkningen ock kan blifva större, än hemlandets lagar tillstädja. Märkas må till sist, att här den subsidiära behörigheten ej har till villkor, att personen har sin öfliga bostad på platsen utan blott att han har sin bostad därsammastädes. Öflig bostad omförmäles allenast på det sätt, att dess tagande i hemlandet är villkor, för att vårdnaden skall kunna öfverflyttas dit från ett land, hvarest den jämlikt nyss afhandlade bestämmelser först kommit till stånd.

I förhållande till de i texten utvecklade rättssatserna skilja sig de sålunda föreslagna först och främst därigenom, att till behörighet för myndigheterna på platsen ej fordras särskildt bemyndigande i hemlandets lagar utan allenast ett af myndigheterna i samma land oafhjälpt behof. Bemyndigandet skulle här ligga

omyndighetsförklaring men dock åtgärd som i viss måtto inskränker hans rättskapacitet, skall, i brist på motsvarande inhemska bestämmelser, svensk myndighet ej kunna vidtaga åtgärden i fråga och, på grund af felande bemyndigande i hemlandets lagar, regelrätt ej heller vara i tillfälle att meddela en omyndighetsförklaring. På uttrycket kan det dock icke hänga. Vidkännes, vare sig i allmänhet eller dock i det särskilda fallet, den främmande lagen icke omyndighetsförklaring men anbefaller åtgärd som i sak därmed öfverensstämmer, må omyndighetsförklaring kunna äga rum. Det skall sålunda i allmänhet kunna ske, då i hemlandet fullårig ställes under kuratel, men däremot icke, då det användes andra former af rättsligt biträde. För dessa senare fall kan rättsskydd beredas allenast af hemlandets myndigheter eller enligt dess lagar af myndighet i annat främmande land[1]. Skulle åter äfven för annan än den, som är omyndig på grund af ålder, hemlandets lagar låta viss bristande rättskapacitet omedelbart följa af hans lefnadsförhållanden, länder detta jämväl här i landet till iakttagande. Utan stöd i hemlandets lagar vinna åter icke de svenska bestämmelserna om hvad i denna del stadgats rörande barn i föräldrars bröd tillämpning. Enär utlännings behof af fattigvård här i landet regelrätt föranleder hans hemsändande, skall det naturligen icke lätt ifrågakomma att för hans del bringa i användning lagrummet om fattigvårdsstyrelses målsmanskap. I och för sig utgör dock hans främmande

---

i själfva konventionen, förutsatt att den biträddes. Beslut, hvarigenom i laga ordning myndigheterna på platsen underkastade person inskränkning i hennes rättskapacitet, förutsättes ej heller kunna häfvas genom senare motsatt beslut af hemlandets myndigheter. Har på grund af förändrad boplats vårdnaden på förut skildradt sätt öfverflyttats till hemlandet, lär det dock få anses följa af sig självt, att ej allenast hemlandets lagar omedelbart bestämma öfver inskränkningarna i rättskapaciteten utan äfven hemlandets myndigheter äga att enligt samma lagar låta inskränkningarne bortfalla; jfr nedan s. 422 not. 1 och s. 427 not. 1.

[1] Jfr ofvan s. 5 not. 1, s. 39 not. 5, s. 418 not. 1 och s. 420 not. 2. Särskildt i österrikisk rätt följes fortfarande romersk rätt däri, att vid fullårigs oförmåga att själf sköta sina rättsliga angelägenheter han ej ställas under förmynderskap utan under kuratel; jfr Oesterr. Ges. Buch §§ 269, 273 och 280—283 samt Hag. Conf. 1900 Act. s. 188. Ej heller för den tyska rätten är en dylik anordning alldeles främmande; jfr B. Ges. B. §§ 1910, 1915 och 1920 samt nedan s. 448 not. 2. Att äfven i dessa delar Hagerkonferensens utkast af 1900 går vida längre än uttalandena i texten, ses af hvad sagts ofvan s. 420 not. 2. I saknad af konvention lär man dock ej komma längre, än i texten angifvits.

nationalitet ej hinder därför. Detta följer däraf, att ifrågavarande målsmanskap ej tjänar den därunder ställdes intresse utan vederbörande fattigvårdssamhälles[1].

Hvad ofvan sagts om person, som, i behof af förmyndarvård, ej från sitt hemlands sida därmed förses, äger ock sin tillämplighet beträffande den, som saknar hemland eller hvars hemland i allt fall ej kan utrönas eller tillhör den civiliserade världen. Omständigheterna föranleda endast en mera utsträckt verksamhet för svensk lag och myndighet. Af mindre betydelse är, att fattigvårdsstyrelse lättare skall komma att öfver dem förvärfva målsmanskap[2]. Men därjämte skall, så fort de äga hemvist i landet, vederbörande svenska domstol redan i deras behof af förmyndarvård hafva tillräcklig anledning att förhjälpa dem därtill. Den må äfven fritt pröfva behofvet med ledning af landets egen rätt, hvadan den också har att hålla sig till de svenska bestämmelserna om myndighetsålder och af orsak och på sätt, som svensk lag bjuder, meddela omyndighets- och myndighetsförklaring[3]. Skulle efteråt nationaliteten fastställas, uppstå emellertid samma förhållanden, som om den från början varit känd, blott att de härigenom inträdda ändringarna icke hafva återverkande kraft utan endast för framtiden utöfva inflytande[4].

Hittills hafva för öfrigt blott tagits i betraktande de undantag, som i den skyddsbehöfvandes eget intresse det kan vara skäl att göra från regeln, att i frågor rörande rättskapacitet och förmynderskap utlänning står jämväl för sina här varande förhållanden under sitt hemlands lagar och myndigheter. Tredje mans rätt påkallar därutöfver beaktande.

Väl må den, som enligt utländsk lag behörigen tillträdt förmynderskap, jämväl här i landet kunna påräkna rättsligt bistånd i sitt uppdrags handhafvande och därvid ej röna hinder däraf, att han tillsatts af främmande myndighet och enligt främmande lag. Ej heller är han härvid underkastad de in-

[1] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 §§ 1, 22, 32 och 35, KF $^{15}/_{2}$ 1855, KK $^{21}/_{8}$ 1885, $^{29}/_{10}$ 1886 och $^{11}/_{6}$ 1887 och Deklaration $^{13}/_{7}$ och $^{26}/_{7}$ 1888 samt ofvan s. 13 not. 1—s. 14 not. 1, s. 392 not. 2—s. 397 not. 2 och s. 415 not. 1.

[2] Jfr KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 29 mom. 3 och ofvan s. 423 not. 1.

[3] Jfr rörande vansinniga Hag. Conf. 1900 Act. s. 187. Minderåriga utan kändt hemland skola för de flesta fall vara att räkna såsom svenska medborgare jämlikt Lag $^{1}/_{10}$ 1894 § 10; jfr § 2 ibid.

[4] Jfr ofvan s. 416 not. 1—s. 423 not. 1.

skränkningar, som bestå med afseende å svenskt förmynderskap, och bland annat sålunda ej heller dem, som gälla med afseende å förfoganden öfver fast egendom. Dess belägenhet här i landet spelar ej någon roll[1].

Däremot lånar svensk myndighet ej sin medverkan åt vederbörande utländska myndighet för att hålla någon här i landet till att öfvertaga förmynderskap, han må nu vara utlänning eller inlänning. Klart är, att så måste vara händelsen för den senares del, då enligt svensk rätt laga jäf eller ursäkter föreligga. Särskildt kommer härvid i betraktande, att bland de senare också ingår utrikes vistelse. Men därjämte gifva vårt lands åtaganden att lämna främmande myndighet handräckning ej anledning till dess understödjande äfven i omhandlade slags ärenden[2].

Liknande synpunkter göra sig gällande, om på grund af utländskt förmynderskap det från myndlingens sida påstås säkerhet i egendom, som, tillhörig förmyndaren, befinner sig här i landet. Har säkerheten ställts aftalsvis, är det blott att tillse, huruvida det iakttagits hvad, som för aftalets fullbordan svensk lag kräfver med afseende å inregistrering och öfverlåtelse af besittning. Tvångspant jämlikt myndighets beslut kommer åter icke i betraktande. Handlar det slutligen om tyst pant- eller förmånsrätt, njutes densamma till godo, allenast i mån som den till förekomst, verkan och prioritet erkännes såväl af lagarna i det land, dit förmynderskapet hör, som äfven af svensk rätt[3].

Af större vikt äro emellertid de förbehåll, som med afseende å den rättsliga handlingsförmågan måste göras vid erkännandet af hemlandets lagar såsom normgifvande.

Till en början gäller regeln blott sådan rättslig handlingsförmåga, som i teknisk mening utmärkes såsom rättskapacitet, d. v. s. förmågan att genom rättshandel åstadkomma ändring i sitt rättsläge. Har på grund af förment skada i utomobli-

[1] Jfr ofvan s. 405 not 1 och s. 420 not. 2.

[2] Jfr ÄB 21 § 1, Lagar $^6/_3$ 1899, Band II s. 855 och ofvan s. 403 not. 2.

[3] Jfr ofvan s. 260 not. 5—s. 278 not. 2. Till textens sista rättssats må fogas den anmärkningen, att fransk rättspraxis förvägrar utlänning den omyndig eljes tillkommande lagbestämda panträtten. Detta gäller dock, äfven om förmynderskapet lyder under fransk lag och är en egendomlig fransk rättssats, beroende på åtskillnaden mellan droits civils och droits naturels och på främlingars uteslutande från de förra; jfr ofvan s. 405 not. 1.

gatoriskt förhållande anspråk vederbörligen hänskjutits under svensk domstols pröfning, har den att rätta sig efter lagarna på platsen för den skadegörande handlingens begående eller med hänsyn till våra processuella föreskrifter, rättare och närmare bestämdt, efter lagarna på platsen för skadans uppkomst. För hvarje fall måste svensk rätt följas, då på nämnda sätt gärningen är att betrakta såsom en handling här i landet[1]. Äfven därförutan kan det för öfrigt komma att ske, nämligen om det föreligger en brottslig kränkning af svenskt intresse, allmänt eller enskildt[2]. Drabbar jämlikt svensk rätt ansvaret för underlåtenhet att uppfylla förpliktelser mot det allmänna den omyndige trots det att försummelsen ligger målsmannen till last eller eljes vållande icke utgör villkor för ersättningsskyldighet, gäller till sist detta naturligen utan åtskillnad mellan in- och utländsk omyndig[3].

Med afseende å rättshandel innehåller åter positiv lag ett stadgande af intresse. Växellagen den 7 maj 1880 § 84 förordnar nämligen, att »utlännings rätt att ingå växelförbindelse» skall pröfvas »efter hans eget lands lag», men fogar därtill tillägget: »Är han efter den lag oberättigad därtill och åtager han sig här i riket sådan förbindelse, vare han ändå därför ansvarig, så vida han efter här gällande lag må växelförbindelse ingå». Lagbudet — en enstaka bestämmelse för ett visst speciellt rättsområde — bör i denna sin tillämpning visserligen, så vidt möjligt, uttolkas efter ordalagen[4]. Under angifvet villkor må sålunda afseende ej fästas å sådana hemlandets bestämmelser, som betaga medlemmar af vissa sociala klasser förmåga att medelst växel ikläda sig förbindelser, men ej heller å en mera allmän brist på rättskapacitet enligt hemlandets lagar, orsaken må vara bristande myndighetsålder, enskilda lefnadsförhållanden eller beslut, till hvilka vår lag ej erbjuder

[1] Jfr RB 10 §§ 21 och 23.

[2] Jfr StrLgn 1 § 2 samt beträffande intrång i immateriell äganderätt Lag $^{10}/_{8}$ 1877 §§ 15, 18 och 19, Lag $^{5}/_{7}$ 1884 §§ 1, 12 och 16, Lag angående rätt att efterbilda konstverk $^{28}/_{5}$ 1897 §§ 1, 6 och 13 samt Lag ang. rätt att återgifva fotografisk bild $^{28}/_{5}$ 1897 §§ 1, 4 och 10. Att för vissa fall dylik rätt är tagen i skydd endast mot gärning i landet, bildar egentligen icke något undantag; jfr KF $^{16}/_{5}$ 1884 §§ 1, 22 och 25 samt Lag $^{10}/_{7}$ 1899 §§ 1, 16 och 20.

[3] Jfr ofvan s. 382 not, 2—s. 383 not. 5.

[4] Föreskriften är hämtad från 1848 års tyska växellag och återfinnes redan i den svenska växellagen af den 23 augusti 1851 § 81; jfr nedan s. 426 not. 3.

motstycken. Mera tveksamt ställer det sig med en omyndighetsförklaring. Enär densamma äger rättslig verkan jämväl härstädes, må ju nämligen, kan det sägas, den däri afsedde ej heller »efter här gällande lag — växelförbindelse ingå». Lagbudet innebär dock en förnekelse af främmande lags verksamhet, och, då på angifvet sätt den lämnar å sido afvikelser som främmande lags bestämmelser om myndighetsålder omedelbart hafva till följd, kan ej heller meningen hafva varit att fästa afseende vid beslut, som jämlikt den främmande lagen meddelats af främmande myndighet. Af inverkan kan härvid ej vara, att beslutet grundar sig på omständighet, som äfven svensk lag upptager såsom skäl till omyndighetsförklaring. Har såsom orsak angifvits vansinne, är ju dock beslutet alltid ett bevis om nämnda slags sinnestillstånd; och vansinne är äfven enligt svensk rätt i och för sig anledning att förklara åtaganden ogiltiga[1]. Sådant lagbudet affattats, gör för växelförbindelsens rättskraft det ej till villkor god tro hos den, som påstår förbindelsens fullgörande. Naturligt i betraktande af växelns löpande natur och uppgift i handelslifvet samt det därför särskildt bestående processuella förfarandet, måste detta emellertid gälla utan inskränkning och utesluter sålunda äfven en i vanlig rättegångsordning väckt talan på återbärande i anledning af bristande god tro i förevarande afseende[2].

Med detta sitt innehåll kan det omhandlade lagbudet ej upphöjas till allmän rättssats. Bakom det ligger dock ett kraf på att i omsättningens intresse jämka på grundsatsen, att utlännings rättskapacitet skall bedömas enligt hans hemlands lagar. Skall dylik jämkning ske under användande af allmänna rättsnormer, står åter knappast annan utväg öppen än att förklara utländsk rätt och utländsk myndighets beslut i frågor rörande rättskapacitet overksamma mot den, som vid förvärf af rätt på sådant sätt varit i god tro, att han haft skäl att antaga, att den, med hvilken han inlåtit sig i rättshandeln, stode beträffande sin rättskapacitet under svensk lag och myndighet[3]. I allmänhet fordras väl härtill, att rätts-

[1] Jfr ofvan s. 415.

[2] Jfr Växellag §§ 76 och 93 samt PrL till Växellag § 5 mom. 7.

[3] Rättssatsen har först kommit till uttalande i fransk doktrin och rättspraxis samt har karaktären af förmedlande mellan det engelsk-nordamerikanska systemet,

handeln föregått här i landet. Men alldeles nödvändigt vore detta icke. Närmast förelåge åter ett ursäktligt misstag i fråga om personens nationalitet och endast medelbart beträffande hans rättskapacitet. På sådant sätt komme emellertid att göras undantag jämväl från den regeln, att med afseende å omyndighet och annan någons person vidlådande brist i rättskapacitet god tro ej må åberopas [1]. Men denna regel lär ej behöfva upprätthållas annat än i mån som inskränkningarna följa af svensk lag eller svensk myndighets förordnande [2]. Tvärtom kan man hafva skäl att gå ännu ett steg längre och på nämnda sätt låta god tro verka till aftals bestånd, då någon väl känt sin medkontrahents främmande nationalitet men ej afvetat vissa för hans hemlands lagar egendomliga bestämmelser, inskränkande den senares rättskapacitet och beröfvande aftalet laga rättskraft [3].

Om vederbörande haft oriktiga uppgifter rörande sitt hemland eller sin rättskapacitet enligt dess lagar samt på sådant sätt förmått medkontrahenten till att ingå på rättshandeln, stode emellertid alltid till buds en talan på skadestånd. Det förelåge nämligen ett fall af samma natur, som

---

enligt hvilket lagarna på platsen för rättshandeln (lex loci actus) för hvarje fall böra följas, och det europiskt kontinentala, som lika ovillkorligt håller fast vid hemlandets lagar (lex originis eller domicilii). Den tyska och därmed äfven den svenska växellagens förberörda stadgande ansluter sig åter till Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten, Einleitung § 35, hvilken så till vida gjorde undantag från sistnämnda princip, som den stadgade, att i fråga om sin rättskapacitet utlänning, som i landet aftalade om därstädes befintliga ting, skulle bedömas enligt de lagar, som bäst tjänade till rättshandelns bestånd; jfr ofvan s. 425 not. 4.

[1] Jfr ofvan s. 359 not. 2. Skulle en i utlandet meddelad omyndighetsförklaring blifvit offentliggjord på sätt som stadgats i fråga om svensk domstols beslut af sådant innehåll, kan detta ej i och för sig spela någon roll. Offentliggörelsen kan i förevarande fall ej anses bero på någon lagstadgad skyldighet, tillför ju ej heller åt ett svenskt beslut särskild rättskraft och är icke af den art, att det bekantgjorda bör antagas hafva kommit till allmänhetens kännedom; jfr ofvan s. 38 not. 1, s. 39 not. 2 och s. 420 not. 2. Självklart är, att hvad i texten ordats om god tro ej har någon tillämplighet, då svensk domstol förklarat utlänning omyndig; jfr ofvan s. 420 not. 1.

[2] Att för öfrigt vår rätt, lika litet som den romerska, är obekant med undantag från regeln "qui cum alio contrahit, vel est vel esse debet non ignarus conditionis ejus" framgår af hvad iakttages med afseende å barn i föräldrars bröd och å de för deras del stadgade inskränkningarne i rättskapacitet; jfr Band III s. 107 not. 1 och s. 108 not. 4.

[3] Jfr ofvan s. 398, s. 418 not. 1, s. 422 not. 1 och s. 427 not. 2.

då omyndig inlänning sluter aftal under föregifvande af myndighet [1].

Gäller det icke omedelbart förmyndarvårds utöfvande eller den omyndiges rättskapacitet, hafva de svenska myndigheterna naturligen att i den allmänna rättssäkerhetens intresse bringa svensk lag i tillämpning på därunder fallande rättsärenden, exempelvis beträffande formen för förfoganden öfver fast egendom i landet, sättet för annan rättshandels utförande härstädes, villkoren för omyndigs häfvande af hvad för hans del samtyckts m. m. d. En sak för sig är, att det tilläfventyrs må kunna göras gällande, att, särskildt i sistberörda afseende, den omyndige ej äger att påstå större rätt, än lagarna i hans hemland tillmäta honom [2].

III. Förändring i nationalitet eller hemvist.

Öfvergång till eller från svensk nationalitet skall naturligen äfven kunna hafva sina verkningar med afseende å förmyndarvård och rättskapacitet. Handlar det om person som på grund af sin ålder är omyndig enligt såväl svensk rätt som äfven vederbörande utländsk, uppstår i det förra fallet fråga att, då härstädes förmyndare ej redan förut är tillsatt, göra det och i det senare att entlediga sådan, som härstädes må vara nämnd eller eljes innehafva en förmyndares ställning. Huruvida det ena eller det andra skall ske, är att bedöma under hänsyn till hvad ofvan utvecklats på tal om inlänningar

[1] Jfr ofvan s. 354 not. 3—s. 356 not. 3 och s. 424 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 380 not. 1—2 och s. 424 not. 3. — Äga de utvecklade reglerna rörande rättskapaciteten användning äfven då denna har sin grund i annat än omyndighet, må dock icke rättskapacitet eller förmågan att företaga rättshandel förväxlas med förmågan att vara rättssubjekt eller äga rättigheter. I frågor af denna senare natur — träldom, lifegenskap, medborgerligt förtroendes förlust, religionsbekännelse, ordenslöfte, adel m. m. d. — afgöra mestadels lagarna på den plats, där fråga uppstår om rättigheternas utöfvande; jfr StrLgn 2 § 21 och Band III s. 162 not. 4. Företeelser af sådan art som fattigvårdsstyrelses målsmanskap öfver fattighjon jämlikt svensk rätt äro till sist, om de förekomma i främmande land men komma till bedömande härstädes, ej att skärskåda från synpunkten af bristande rättskapacitet utan, liksom förhållandet mellan konkursgäldenär samt hans borgenärer och boets sysslomän, från synpunkten af vanliga rättsanspråk; jfr KkLgn §§ 35—37 samt ofvan s. 394 not. 1—s. 396 not. 2, s. 415 not. 1 och s. 423 not. 1.

utom riket och utlänningar i riket. För hvarje fall bör det vidtagas anstalt för att bringa till vederbörande utländska myndighets kännedom hvad, som företagits [1].

För öfrigt må, då omyndig inlänning blifvit utlänning, en för honom härstädes tillsatt förmyndare ej entledigas, innan han bevisligen erhållit förmyndare i sitt nya hemland. Så framt det ej vidare finnes något intresse att för honom bevaka här i landet, gäller dock visserligen ej detta. Men intresse här i landet kan han äga utan att härstädes hafva stadigt hemvist. Till dess entledigande ägt rum, har åter förmyndaren anspråk på att i denna sin egenskap åtnjuta skydd och understöd från de svenska myndigheternas sida. Har utländsk nationalitet förbytts i svensk, bör på liknande sätt den, som enligt det förra hemlandets lagar behörigen tillträdt förmynderskap, alltjämt hållas för sådan jämväl här i landet, ända till dess att svensk domstol nämnt förmyndare [2].

I enlighet med hvad sålunda angifvits, böra bedömas fall, i hvilka fråga är om omyndigförklarade eller personer, som enligt svensk rätt öfverskridit myndighetsåldern och enligt vederbörande främmande rätt åter icke gjort det eller för hvilkas del förhållandet ställer sig omvändt.

Att svensk man blir utlänning, medför icke utan vidare kraftlöshet af omyndighetsförklaring, som dessförinnan svensk domstol för hans del afkunnat. Men, i mån som han genom beslut af det nya hemlandets myndighet eller i annan ordning kan visa att han därstädes är att räkna såsom myndig, bör omyndighetsförklaringen undanrödjas, i sammanhang hvarmed förmyndaren entledigas och förty dennes förvaltningsrätt upphör att vara hinder för hans förutvarande myndlings fria förfogande öfver den af förmyndaren omhänderhafda egendomen [3]. Blir åter omyndigförklarad utlänning svensk man, må han behandlas såsom omyndig, ända till dess att han af laga svensk domstol förklarats myndig. Härtill är då visserligen tillräcklig anledning, att han satts i omyndighet på grund af orsak, som i förevarande afseende ej godkännes af den svenska rätten [4].

---

[1] Jfr ofvan s. 412 not. 1—s. 413 not. 1 och s. 417 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 404 not. 3, s. 413 not. 1 och s. 417 not. 1.

[3] Jfr NJA 1883 s. 126 och 1895 s. 144 samt ofvan s. 420 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 400 not. 1.

Är på grund af skiljaktiga bestämmelser om myndighetsåldern den, som i Sverige varit myndig, omyndig i ett sitt nya hemland, bör han dock af svensk myndighet fortfarande hållas för myndig, till dess att bevisligen för hans del förmyndare förordnats enligt det nya hemlandets lagar. Ställa sig för hans del förhållandena omkastade, är han åter hänvisad på att under framläggande af bevis om sin myndighet enligt det nya hemlandets lagar äska entledigande af den här i landet tillsatte förmyndaren [1].

Öfvergår till svensk nationalitet den, som enligt sitt förra hemlands lagar ej ännu öfverskridit myndighetsåldern men åter jämlikt svensk rätt gjort det, njuter, så långt svensk myndighet sträcker sig, han sin med förändringen i nationalitet vunna rättskapacitet omedelbart till godo. Har han åter förut varit myndig men enligt svensk lag ej skulle vara det, må han också anses såsom myndig, så länge ännu icke han ställts under förmyndarvård. Därom har dock vederbörande svenska domstol att på anmälan om förhållandet gå i författning utan afseende å hans egen vilja [2].

Ett enligt främmande rätt för fullårig inrättadt kuratel lär i förevarande fall få räknas lika med ett svenskt förmynderskap [3]. Inskränkningar i rättskapacitet, som, utan att stå i sammanhang med omyndighetstillstånd eller nämnda slags kuratel, åter vidlåda person vid hennes öfvergång till svensk nationalitet, hafva inför svensk rätt ej längre bestånd, så framt de sakna stöd i densamma och äro afsedda att tjäna personen till rättsskydd. Likgiltigt är härvid, om i det forna hemlandet särskildt rättsligt biträde förordnats eller icke. På liknande

[1] Jfr ofvan s. 425 not. 4—s. 427 not. 3 och s. 429 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 414 och s. 429 not. 4. Från synpunkten af ändamålsenlighet väga dock skälen snarare mot än för den sista rättssatsen. De ovillkorliga svenska bestämmelserna om omyndighetsålder kräfva dock dess antagande, likgiltigt om personens förutvarande myndighet berott på hans forna hemlands föreskrifter om myndighetsålder eller på någon dispensakt. Praktiskt skall ju fallet hafva svårt att inträffa, då för naturalisering svensk lag fordrar ålder af tjuguett år samt under föräldrars öfvergång till svensk nationalitet allenast barn i omyndig ålder inbegripas och det enligt det förra hemlandets lagar skall pröfvas, huruvida de äro myndiga eller omyndiga. Det återstår dock alltid sådana händelser, i hvilka någon utan villkor af fyllda tjuguett år kan i egen person vinna svensk medborgarrätt; jfr KF $^{27}/_{2}$ 1858 § 2 mom. 1 samt Band III s. 31 not. 1—s. 32 not. 3 och s. 33 not. 4.

[3] Jfr ofvan s. 5 not. 1 och s. 422 not. 1.

sätt förlorar vid öfvergång i motsatt riktning hvad svensk rätt i nämnda afseende innehåller om barn i föräldrars bröd sin användning, om och i mån som ej det nya hemlandets lagar därtill erbjuda motsvarighet [1].

Sker i någons person öfvergång från en främmande nationalitet till annan sådan, lida de förut utvecklade reglerna ändring så till vida, som regelrätt det ej i beslut af inhemska myndigheter möter hinder för att omedelbart låta gälla hvad i det nya hemlandet lag bjuder och vederbörande myndighet må förordna [2].

Med vårt lands ställning i frågan om hvad, som afgör öfver hemlandet, spelar ju för det afhandlade ämnets del hemvistet en underordnad roll. Någon betydelse har det ju dock och därmed också en förändring däri. I tillämpliga delar äro för detta senare fall de med afseende å förändring i nationalitet utvecklade grundsatserna att begagna [3].

---

[1] Jfr ofvan s. 418 not. 1, s. 422 not. 1—s. 423 not. 1 och s. 430 not. 1—2.

[2] Jfr ofvan s. 416 not. 1, s. 417 not. 1, s. 419 not. 1—s. 420 not. 1, s. 429 not. 2—3 och s. 430 not. 1.

[3] Jfr ofvan s. 413 not. 1, s. 417 not. 1, s. 420 not. 1—2 och s. 429 not. 1—s. 431 not. 2.

Fjärde Afdelningen.

Kuratel.

Inledning.

Redan i det föregående har det framhållits, huru kuratel — ett ställföreträdareskap liksom förmynderskapet — är därmed lika så till vida, som det ej beror på bemyndigande af den företrädde, och olika däri, att dess innehafvares uppgift och befogenhet äro begränsade. Å ena sidan kan än vidare det i likhet med förmynderskapet principiellt ej öfverlåtas men är å den andra i motsats därtill oftast mera tillfälligt och förty äfven till tiden inskränkt. På detta sätt ter sig kuratel såsom en mellanlänk mellan förmynderskap samt uppdrag och fullmäktigskap. Närmast ansluter sig dock kuratel till förmynderskap, enär i sin hufvudsakliga användning det därmed har det gemensamma syftet att bringa rättsägare, som för ett sitt intresse är i behof af vård men själf ej mäktar att anskaffa sådan, härutinnan nödig hjälp [1].

Allenast så till vida, som för sagda ändamål det användes två särskilda rättsinstitut, öfverensstämma emellertid de moderna rättssystemen dels med det romerska, hvarifrån anordningen är hämtad, och dels sins emellan. I öfrigt förete de mera eller mindre vidtgående skiljaktigheter. Det beror på i hvad mån de dels lösgjort sig från de romerska bestämningarne af förmynderskapet i dess första historiska gestalt och dels verkligen haft den romerska rätten till utgångspunkt och ej tvärt om, jämlikt germansk rättsåskådning, principiellt hållit fast därvid, att ställföreträdareskap i allmänhet och hvad, som i romersk rätt förstods med förmynderskap, i begreppen

[1] Jfr ofvan s. 4 not. 1—s. 5 not. 1 och nedan s. 437 not. 1—s. 443 not. 3.

sammanföllo och täckte hvarandra. Trots sin allmänt hållna affattning passar därför ej heller den ofvan angifna åtskillnaden mellan förmynderskap och kuratel samman med hvarje rättssystems föreskrifter. Anmärkas må ock, att här och hvar praktiska skäl föranledt begränsande bestämningar af kuratelet i förhållande till andra närstående institut än förmynderskapet [1].

Vårt rättssystem hör för öfrigt till dem, som i det längsta förblifvit vid det germanska åskådningssättet. Detta gäller visserligen mindre rättspraxis, om än denna i åtskilliga fall alltjämt låter det komma till förmynderskap, där utländsk lagstiftning, som också bygger på ofvan angifna åtskillnad mellan detsamma och kuratel, ger anvisning allenast på det senares begagnande. Men det gäller alldeles särskildt lagen.

Däraf också förklaringen, att i det stora hela uttrycken kuratel och kurator äro okända för vårt rättsspråk, att ej heller andra särskilda beteckningar finnas för det ifrågavarande institutet och dess utöfvare, och att på grund däraf det jämväl saknas allmänna regler till ordnande af de ifrågavarande rättsförhållandena.

Allenast, så att säga, stötvis — alltid under påverkan af romersk rätt, förmedlad genom främmande modern — hafva kuratorer hos oss kommit på tal i spridda författningar närmast i tiden före och efter 1734 års lag. Från början har då nog visserligen det varit afsedt att ej blott till namnet utan äfven till gagnet på den svenska rätten inympa det romerska rättsbegreppet. Men rättslifvet har ej kunnat förlika sig därmed utan allt efter omständigheterna förvandlat det till förmynderskap eller sysslomannaskap. Såsom minne af dessa tidigare försök att bereda kuratelet en plats i den svenska rätten hafva i hufvudsak vi ej mera kvar än Stockholms förmyndarkammares kurator, hvilken, om han än har att fylla uppgiften för en kurator i vanlig mening, dock gör det såsom en anställd tjänsteman och därför allenast i oegentlig bemärkelse kan sägas hafva sagda karaktär [2].

[1] Jfr nedan s. 445 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 5 not. 1, s. 17 not. 1, s. 22 not. 2, s. 58 not. 1—s. 61 not. 2, s. 316 not. 3 och s. 323 not. 4—5. Med afseende å hvad, som än i dag är den vid förmyndarkammaren anställde curatorns hufvudsakliga uppgift, bar han ända till nu gällande KI $^{29}/_{9}$ 1876 titeln curator ad litem; jfr KF $^{27}/_{4}$ 1667 p. 7 hos Schmedeman s. 474, KI $^{12}/_{12}$ 1764 §§ 1, 6, 14—16 och 19 hos Modée VII s.

Därmed är dock icke sagdt, att vi sakna institutet kuratel. Det har visat sig oumbärligt för en senare tids mera utvecklade rättslif, alldeles oafsedt att det fick en lucka att utfylla, då efter hand rättspraxis tillägnat sig den allmänna moderna uppfattningen af förmynderskapet och därmed inskränkt dess användning till sådana fall, i hvilka det gällde att bereda hjälp och skydd åt rättsinkapabla i egentlig mening, d. v. s. åt omyndiga[1]. Såväl särskilda senare författningar som äfven därutöfver rättspraxis hafva sålunda på nytt beredt det romerska kuratelet inträde i den svenska rätten. Det har dock skett under en skyddande förklädnad, i det att nämligen hvad, som är kurator, kallats för god man.

Såsom »gode männer» utmärkas dock jämte kuratorer äfven en mängd andra förtroendemän: de, som kommunerna utsett för att kontrollera förmyndares förvaltning, vidräkningsmän i rättstvist, skiljemän i väghållningsfrågor, solennitetsvittnen samt biträden vid laga skifte, undersökning i anledning af väckt fråga om dikning eller vattenafledning m. m. d.[2]. Termen tages i bruk, så snart det gäller att utföra främmande värf ej på grund af tjänsteanställning utan efter uppdrag, men uppdrag, som erhållits af myndighet eller i allt fall förutsatts icke skola lämnas af allenast en enskild rättsintressent efter fritt godtfinnande[3]. Häri skulle då också ligga det gemen-

5731, 5733, 5736—5739 och 5744—5745, KI $^{9}/_{4}$ 1856 § 1, Arb. Ordn. för St. RRtts 1 Afd. $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 1, 3, 5 och 7, Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 §§ 1, 3, 4, 7 och 8 samt ofvan s. 59 not. 4. — Från romersk rätt öfverfördes ock benämningen kurator på den, som öfvertog ett konkursbos vårdnad; jfr KFkl $^{28}/_{5}$ 1687 Art. 2 § 5 hos Schmedeman s. 1124, KR $^{29}/_{11}$ 1688 hos Abrahamsson s. 573, KFkl $^{8}/_{5}$ 1767 § 4 och KSt $^{26}/_{8}$ 1773 § 3 hos Modée VIII s. 607 och X s. 178 samt KSt $^{28}/_{6}$ 1798 § 3 mom. 1 i 1807 års Lgs s. 386. Till en början har beteckningen varit allmän för konkursbos förvaltare men från och med 1773 särskildt utmärkt borgenärernas på inställelsedagen valde sysslomän, under det att deras tillfälliga företrädare kallades gode män. Liksom nu gällande lag talade dock redan 1818 års konkurslag här allenast om respektive sysslomän och gode män; jfr 1818 års KkLg Art. 2 §§ 1 och 11 i 1819 års Lgs s. 78 och 79. Kuratorer hafva stundom också kallats de, som arfvingar tillsatt att utreda dödsbo; jfr KR $^{17}/_{12}$ 1684 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 58. I ännu bestående författning, nämligen i KB $^{5}/_{2}$ 1808 p. 4, användes slutligen "curator eller god man" för att utmärka person, som vid kronoåbos afhändelse af sin nyttjanderätt har att bevaka hans omyndiga barns rätt; jfr BLgs I s. 74. Se ock ofvan s. 59 not. 2.

[1] Jfr ofvan s. 5 not. 1 och nedan s. 468 not. 1—s. 469 not. 2.

[2] ÄB 12 §§ 2 och 11, RB 24 § 2, KSt $^{9}/_{11}$ 1866 §§ 19—21, Lag $^{20}/_{6}$ 1879 § 30, Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 3 och 4, Lag $^{23}/_{10}$ 1891 § 18 samt ofvan s. 112—138.

[3] Se dock beträffande solennitetsvittnen GB 9 § 2 mom. 1 och ÄB 16 § 1.

samma för godmanskap i vidsträckt mening och kuratel såsom en dess särskilda afart. Emellertid är på detta sätt visserligen icke rättsspråket till någon synnerlig hjälp vid försöken att uppdraga bestämda gränser för kuratel i svensk rätt. Uppgiften underlättas ej därigenom, att, liksom i äldre rättsspråk stundom förmyndare finnes omförmäld såsom god man och tvärtom kurator såsom förmyndare, både äldre och nyare lagstiftning åter i visst fall gifvit namnet syssloman eller ombud åt den, som af myndighet anbefallts att för enskild man förvalta egendom eller att bestrida annan vårdnad och förty har en kurators ställning [1].

Första Kapitlet.

Uppgifter och arter.

Till skillnad från förmynderskap, som ju i första hand har att utfylla någons brist på rättskapacitet, förutsätter kuratel dess förefintlighet och blir just därigenom en till sitt innehåll inskränkt vårdnad. För öfrigt kan den, för hvilken kurator insättes, i egen person besitta rättskapacitet eller ock såsom omyndig äga det genom sin förmyndare. Tilläggas må för öfrigt, att, om än regelrätt kurator ej tillsättes för annan än den som på nu nämnda sätt själf besitter rättskapacitet eller fått sin brist därpå förut afhjälpt, detta ej är ett oundgängligt villkor, för att kuratel skall finna användning. Omständigheterna kunna tvinga till att, trots behof af en förmyndare, tills vidare förordna allenast en kurator för vissa brådskande bestyr, vare sig att vederbörande myndighet ej har rätt att tillsätta en förmyndare eller att det ej finnes att tillgå någon, som är villig eller kan hållas till att åtaga sig förmynderskap [2].

---

[1] UtsLgn §§ 80, 81 och 150 samt Lag $^{24}/_{9}$ 1861 § 3; jfr JB 6 § 4, UB 8 § 6, ChLL EdzB 33 samt ofvan s. 22 not. 2 och s. 60 not. 2—s. 61 not. 1 och nedan s. 440 not. 1. Se ock UtsLgn § 74 mom. 1 och KkLgn § 9 mom. 2.

[2] Jfr ofvan s. 4 not. 1—s. 5 not. 1, s. 59 not. 1—4 och s. 61 not. 2.

Särskildt för fall af nyssnämnda natur är ju icke uteslutet, att kuratelet kan hafva förbundits med en vårdnad i personligt afseende[1]. Uppdrag därutinnan lär dock då böra betraktas såsom tillfälligt och fristående. Kuratel må med andra ord antagas företrädesvis vara afsedt att tjäna förmögenhetsrättsliga syften. I princip möter dock visserligen icke något hinder för att inom gränserna för en förmyndares maktbefogenhet på hvad punkt som helst utrusta en kurator med ställföreträdareskap; och af de rörande målsäganderätt för och målsmanskap öfver omyndig utvecklade reglerna framgår, att, äfven då en förmyndare ej bestrider vårdnaden om myndlingens person, han har att handhafva andra hans intressen än förmögenhetsrättsliga. I betraktande af den svenska rättens stadganden om kuratel lär dock detsamma ej få anses hafva sådan omfattning annat än på grund af uttryckligt förordnande och sådant åter ej böra annat än i högsta nödfall meddelas[2].

Den vårdnad, som kuratel innebär i rättsligt afseende, kan i allt fall vara af ytterst skiftande innehåll. Ofta står den i sammanhang med förmögenhetsförvaltning och för då vanligen med sig jämförelsevis större rättigheter och förbindelser för innehafvaren. Öfver måttet bestämmer dock ändamålet, hvadan i nämnda delar det ena förvaltningskuratelet visserligen kan i väsentlig grad skilja sig från det andra.

I vår lagstiftning erkända fall af kuratel, bestående i förmögenhetsförvaltning, äro åter: god mans förordnande dels för frånvarande myndig person i samtliga hennes angelägenheter af förmögenhetsrättslig natur, dels till förvaltande af arf, tillfallet någon, som vistas på okänd ort, och dels för vårdnad af dödsbo i dess helhet, af makars bo vid skillnad till säng och säte, af hustrus förvaltningsgods vid hennes oförmåga att råda däröfver, af hennes enskilda egendom och af afskild samfäld egendom i fall af begärd boskillnad, af konkursbo i afvaktan på inställelsedagen, af fast egendom eller däraf fallande afrad, hyra eller ränta i sammanhang med utmätning eller skingringsförbud samt slutligen af lös egendom,

[1] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) och ofvan s. 405 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 4, s. 69 not. 1, s. 74 not. 2, s. 367 not. 2—s. 368 not. 4, s. 372 not. 1 och 5—6, s. 373 not. 7, s. 375 not. 1—3 och s. 377 not. 3—s. 379 not. 4 samt nedan s. 447 not. 1—2.

dömd, såsom det heter, »under tredje mans förvar»[1]. Härtill ansluta sig på grund af lagtillämpning ytterligare förordnandena att vid bouppteckning eller arfskifte bevaka frånvarande myndig persons rätt, så ock liknande förordnanden för omyndig, meddelade tills vidare af domhafvanden på landet[2]. Förvaltning kan till sist bestridas af god man, som domstol, hvilken har att handlägga förmyndares konkurs men icke är förmynderskapsdomstol, har att tillsätta för att i afvaktan på ny förmyndares laga utnämnande »den omyndiges rätt bevaka»[3].

Ej ens en eventuell förvaltningsrätt tillkommer sådana gode män, som utsetts för att såsom rådgifvare bistå hustru, hvilken vid skillnad till säng och säte fått rätt att förestå bo och barn men pröfvats ej »allena» kunna göra det[4]. Eljes hafva åter de lagbestämda kuratelen utan förvaltningsbefogenhet allmänt till uppgift att åstadkomma nödigt företrädande i rättstvist. Det enstaka värf, som sålunda betros åt gode mannen, kan dock äfven för detta fall vara mera eller mindre omfattande. Sålunda skall ju på hustrus begäran det i fall af boskillnad eller konkurs tillsättas åt henne god man för att såsom hennes ombud bevaka hennes rätt i alla de tvister och ärenden, som målens handläggning föranleder. Vid sidan häraf ter sig jämförelsevis inskränkt förordnandet att under bestående förmynderskap utföra talan mot förmyndaren på grund af dennes förvaltning[5].

[1] ÄB 23 § 4 och 15 § 5, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1 och 3, GB 15 § 2, ÄB 19 § 4, BLgn §§ 12 och 14, KkLgn § 9 mom. 2 och § 40, UtsLgn §§ 80, 81, 147 och 150 samt HB 12 § 11, jfrd med UtsLgn §§ 74, 75, 146, 149 och 151 samt StrLgn 10 § 22. Se vidare Band II s. 213 not. 5—s. 214 not. 2, s. 214 not. 4, s. 215 not. 2—3, s. 216 not. 1, s. 633 not. 2 och s. 645 not. 1—s. 647 not. 2 samt ofvan s. 435 not. 1 och nedan s. 448 not. 1. Anmärkas må emellertid, att för vanliga fall s. k. gode män i konkurs, liksom sysslomännen, utses af borgenärerna och då ej kunna betraktas såsom kuratorer utan bestrida sitt värf såsom innehafvare af borgenärernas på dem öfverlåtna förvaltningsrätt. Både gode män och sysslomän mottaga emellertid förordnande af domstolen eller domhafvanden samt stå å andra sidan för sina åtgärder omedelbart i ansvar till gäldenären; jfr KkLgn § 39 mom. 1 och §§ 43, 50 och 124 samt ofvan s. 433 not. 2.

[2] ÄB 12 § 1 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3; jfr ofvan s. 435 not. 1 och nedan s. 458—467.

[3] ÄB 20 § 7; jfr ofvan s. 61 not. 2.

[4] GB 15 § 1; jfr Band II s. 214 not. 3 och s. 633 not. 1.

[5] BLgn § 10, KkLgn § 140 och Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12; jfr Band II s. 215 not. 4, s. 581 not. 1, s. 604 not. 4—6 och s. 607 not. 4 samt ofvan s. 118 not. 2—s. 120 not. 3.

Ännu åtskilliga andra rent processuella kuratel omförmälas i nyare specialförfattningar. För att här i riket drifva viss näring eller eljes njuta särskild rätt till godo, har nämligen dels särskildt beträffande utlänningar och dels i allmänhet det gjorts till villkor, att vederbörande eller ombud för dem voro bosatta i landet, och anbefallts myndighet att, då i nämnda deras förhållanden anspråk mot dem väcktes och ingen funnes att utföra deras talan, för ändamålet nämna person. Dylika föreskrifter finnas beträffande utländsk försäkringsanstalt, som här i riket drifver försäkringsrörelse, beträffande norrman, som vill begagna sig af sin i lag erkända rätt att här i landet besitta fast egendom, beträffande den, som medelst inregistrering härstädes sökt att bereda skydd åt varumärke för en utom landet drifven näring, beträffande patent och beträffande redare eller befälhafvare på utvandrarefartyg, så framt med utvandrarne de själfva och ej genom utvandrareagent afsluta aftalet om fortskaffningen [1].

Jämte förvaltningskuratel i följd af utmätning, kvarstad, skingringsförbud eller konkurs förete nyssnämnda processuella kuratel en särskild egendomlighet. Då nämligen i allmänhet kuratelet liksom förmynderskapet är tillkommet i afsikt att vara till nytta för den, för hvars räkning det anordnas, inrättas det här i tredje mans intresse [2].

En motsvarighet härtill finnes vid kuratel, förenade med förmögenhetsförvaltning. Än i dag kvarstå nämligen i vår lag stadganden, hvilka för fall af persons bortovaro tillstädja eventuella rättsägare att tillträda egendomen. En sådan rätt finnes tillerkänd dels med afseende å arf, tillfallet någon hvars vistelseort är okänd, dem, som, i händelse att han vore död, skulle i hans ställe vara närmaste arfvingar till den, efter hvilken arfvet fallit, och dels, då någon »för grof missgärning» rymt ur landet eller förlöpt sin äkta make, den bortovarandes egna närmaste arfvingar — i förra fallet beträffande arf, som under bortovaron tillfallit honom här i riket, och i det senare beträffande hans enskilda egendom, så framt den öfvergifna makan gifter om sig och därmed går förlustig sin

[1] KF $^{4}/_{6}$ 1868, KF $^{16}/_{5}$ 1884 § 4 mom. 1 och § 13, KF $^{4}/_{6}$ 1884 §§ 53 och 54, Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 16 och KK $^{22}/_{10}$ 1886 §§ 1—7.

[2] Jfr UtsLgn §§ 74, 75, 80, 81, 146, 147 och 149—151, KkLgn § 9 mom. 2 och § 40 samt ofvan s. 432 not. 1, s. 437 not. 1 och s. 438 not. 1.

rätt att innehafva samma egendom och njuta till godo dess afkastning[1]. Här möta germanska rättsbegrepp. Ursprungligen var ock meningen, att, liksom jämlikt uttryckligt stadgande alltjämt händelsen är för den öfvergifna makens del, förvaltningen skulle vara förbunden med befogenhet att göra sig till godo egendomens afkastning, hvadan sålunda förvaltaren endast kunde komma att få utgifva själfva den mottagna egendomen eller dess kapitalvärde. Så framt den frånvarande alltjämt blef borta och sålunda för sin person förverkade anspråket på egendomens återfående, ägde för öfrigt de, som tillträdt egendomen, behålla densamma, oaktadt respektive den frånvarande bevisligen öfverlefvat sin och deras gemensamme arflåtare och förty under andra omständigheter skulle hafva ledt arfvet öfver på sina rättsägare eller, då tillträdarne utgjort hans egna arfvingar, vid hans död andra än de haft denna ställning. Af detta innehåll lära också 1734 års lags bestämmelser i ämnet få anses hafva varit[2].

---

[1] GB 13 § 5 samt ÄB 7 § 2 och 15 § 5; jfr beträffande uttrycket "grof missgärning" Band II s. 13 not. 3. Se ock rörande barn, som medföljt föräldrar utrikes, ÄB 15 § 7 och ofvan s. 380 not. 1.

[2] Sedan det romerska begreppet cura vunnit allmänt upptagande i den moderna rätten, plägar ifrågavarande germanska företeelse förekomma under benämningen cura anomala. Såsom de än i dag kvarstående svenska bestämmelserna i ämnet utvisa, stod denna cura anomala i närmaste samband med förverkande af rätt, vare sig af egen egendom eller af arf. Det var dock allenast ett villkorligt förverkande, så att ett återinträde i rätt kunde äga rum. Emellertid behandlades de, som, därest detta varit uteslutet, skulle hafva varit rättsägare, såsom sådana och behöllo, om förverkandet blef orygglig, respektive egendomen eller arfvet (successio ex tunc), utan hinder däraf att, så framt det skulle ses till dåvarande förhållanden, ej de utan andra hade ställning af rättsägare (successio ex nunc). Enligt romersk terminologi hade med andra ord villkorets inträffande återverkande kraft. Att, där villkoret åter brast och förty de, som trädt till egendomen eller arfvet, hade att redovisa för desamma, så dock icke behöfde ske beträffande den under tiden fallna afkastningen, följde redan däraf, att enligt germansk rättsuppfattning förvaltning och vårdnad i allmänhet voro usufruktuariska, d. v. s. förknippade med rätt att draga vinning af det omhänderhafda; se ÄB 7 §§ 3 och 4, jfrda med Fslgn till ÄB 1690 kap. 8 § 3, Band III s. 95 not. 1 och ofvan s. 170 not. 1. Ifrågavarande grundsatser finnas redan i den äldsta kända svenska rätten tillämpade för de fall, i hvilka någon bröt gemenskapen med släkten och det borgerliga samhället, utan att dock en återförening var utesluten. Förutom inträde i kloster, hade åter sådan verkan utrikes vistelse, vare sig fullt frivillig eller föranledd af dom på fridlöshet, hvarifrån ej befrielse vunnits genom försoning med vederbörande målsägare; jfr VGL I ÄB 9 och 12, II ÄB 13, 15 och

Därefter hafva dock tillkommit föreskrifter af motsatt natur. Af större användning och praktisk betydelse är egentligen endast bestämmelsen att, då afliden lämnat efter sig arfvinge på okänd ort, de, som, därest den senare vore död, skulle i dennes ställe vara den förres närmaste arfvingar, äga att tillträda hans arfslott[1]. Förutom det att i rättspraxis det härtill anses höra, att stadgad lysning efter den bortovarande

16, SmL ÄB 4 § 1, MELL ÄB 7 § 2 och ChLL ÄB 8 § 2. På dessa stadganden byggde 1734 års lagstiftare vidare. Att de utsträckte bestämmelserna om fridlös till att gälla äfven den, som ej dömts därtill men dock rymt för grof missgärning, föll sig på grund af ändrade förhållanden helt naturligt; jfr redan Fslgn till ÄB 1690 kap. 8 § 2. Då därjämte det under tiden i förlöpande inlagts bestämningen afvikande till utrikes ort, blefvo rättssatserna tillämpliga äfven för nämnda gärning; jfr Band I s. 123 not. 1 och II s. 728 not. 5. Sammaledes skedde för öfrigt med affall från statsreligionen och en därpå grundad förvisning ur riket; jfr ÄB 7 § 4. Hvad, som förordnats i sistberörda del och med afseende å fridlös, har ju emellertid satts ur kraft genom senare bestämmelser; jfr KF $^{28}/_{10}$ 1860 och PrL till StrLgn § 6. En egendomlighet företer för öfrigt ÄB 7 § 2 så till vida, som det därstädes stadgade förverkandet af arf sker till förmån för brottslingens närmaste arfvingar, oaktadt på grund af den ofvan lämnade framställningen rörande de i ämnet ledande grundsatserna man skulle väntat sig, att såsom eventuella rättsägare skulle hafva erkänts de, som närmast efter brottslingen voro vederbörande arflåtares arfvingar; jfr ÄB 7 § 4 samt 15 §§ 1—3, 5 och 7. Det synes emellertid, såsom om redan den äldre rättens kortfattade bestämmelser i ämnet blifvit lästa och utlagda, på sätt i 1734 års lag stadgats; jfr Ros. Lgfslgt ÄB 8 med SmL ÄB 4 § 1, MELL ÄB 7 § 2 och ChLL ÄB 8 § 2. För 1734 års lagstiftare har emellertid tydligen varit bestämmande, att landsflykt ej längre, såsom vid fridlöshetsstraffet, var förbundet med egendoms förverkande och därför ej heller uteslöt förmåga att leda arf öfver på andra, äfven om brottslingen tills vidare ej fick njuta det för sin egen person; jfr ÄB 7 § 1 med HB 16 § 5 samt MB 1 § 4, 4 § 1—3, 5, 7 och 8, 26 § 1 och 60 §§ 4 och 5. Emellertid kom på detta sätt visserligen ÄB 7 § 2 att till sitt innehåll stå illa i öfverensstämmelse med ÄB 7 § 4 och 15 § 7. Se vidare nedan s. 440 not. 1.

[1] ÄB 15 § 5. Om rätten ej begagnas, skall "Domaren" förordna "god man, som arfvet vårdar och förvaltar" eller, såsom det hette i 1734 års ursprungliga lagtext, "arfvet under säkert förvar sättas"; jfr ÄB 9 § 2 och 18 § 3, UB 8 § 6, HB 12 § 11 samt ofvan s. 437 not. 1 och nedan s. 441 not. 2. Allenast denna senare bestämmelse finnes i de tidigare förslagen till 1734 års lag; se Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 17 § 3, 1713 kap. 23 § 3, 1717 kap. 18 § 3 och 1723 kap. 17 § 3, jfrda med 1690 kap. 17 § 3 ibid. Såsom mönster härför lär åter hafva tjänat ChLL EdzB 33, som med afseende å biltogs mans oförverkade egendom, d. v. s. den fasta, förordnade, att lagmannen eller häradshöfdingen skulle tillsätta en "wmbudzman", hvilken åter hade att med afkomsten betala gäld och gifva öfverskott åt "fatikom mannom eller til kirkio oc kloster" samt först, då den biltoge dog utan återvunnen frid, utgifva godset till "hans rette arffue"; jfr ofvan s. 439 not. 2.

i allt fall påbörjat[1], skola emellertid enligt nu gällande lagbestämmelse de, som vilja tillträda arfvet, ställa »af Rätten» godkänd borgen ej allenast för detsamma utan äfven för »dess afkomst»[2]. Häri ligger då också naturligen, att de äfven för den senare hafva en eventuell redovisningsplikt. Än vidare hafva föreskrifterna om dödsförklaring utan förbehåll fastställt grundsatsen, att i tvist om bättre rätt till arf efter bortovarande man har att hålla sig till tiden för hans styrkta eller eventuellt antagliga frånfälle och ej till tiden, då han försvann eller bortreste[3].

Under inflytande af dessa senare lagstadganden lär arfvinges kuratel i gällande svensk rätt få anses hafva delvis förändrat natur och ej förete annan egendomlighet, än att det tillträdes på grund af eventuell rätt och utan villkor af duglighet att bestrida förvaltningen. I sistberörda hänseende erbjuder ställande af borgen en ersättning, nämligen, på sätt nyss omförmälts, borgen för egendomen och dess afkomst. På detta sätt skulle emellertid den borgen, hvaremot närmaste arfvingar till den, som rymt »af landet för grof missgärning», äga att lyfta honom tillfallet arf, jämväl vara af nämnda beskaffenhet och sådan, trots bristande föreskrift i ämnet, vara att ställa jämväl af förlupen makes fränder, för att de måtte få tillträda hans enskilda egendom i anledning af den öfvergifnes omgifte[4]. Redovisning i den af borgens ifrågavarande lydelse angifna omfattningen skulle dessutom åligga dem icke allenast till den, i hvars namn de tillträdt förvaltningen, utan äfven till dem, som vid hans frånfälle befunnes hafva

---

[1] NJA 1878 s. 248, jfrd med LgB ÄB 3 § 3. Har arfvet tillträdts och först därefter utresan ägt rum, saknar också annan arfvinge rätt att tillträda arfvet enligt ÄB 15 § 5 och är hänvisad på att i mån af befogenhet inleda förfarande jämlikt KF $^{27}/_{11}$ 1854; jfr KD $^{22}/_{11}$ 1855 i BHdb 1863 s. 114.

[2] ÄB 15 § 5 enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835. LgK 1818 ÄB 3 § 7 och 1826 ÄB 3 § 9, hvilka i första hand anbefallde arfvets sättande "i säkert förvar eller under god mans vård", tillåto ej "andre arfvingar" att "dela frånvarandes lott", om de ej "*för arfvets lyftning* borgen ställa". Det är ej osannolikt, att, trots det med 1734 års lagtext sammanstämmande uttrycket, det här afsågs borgen för såväl kapital som äfven afkomst. I allt fall var det allenast i tydlighetens namn som i omhandlade del LgB förklarade sig gifva företräde åt affattningen i 1835 års förordning; jfr LgB ÄB 3 § 3 och Mot. s. 25.

[3] KF $^{27}/_{11}$ 1854 §§ 4 och 6: jfr Band II s. 420—428 och 755—758.

[4] Jfr GB 13 § 5, ÄB 7 § 2, Band II s. 728 not. 5 och ofvan s. 441 not. 2.

ställningen af hans laga successorer[1]. Särskilda frågor blefvo då egendomens värjande på grund af arfsrättspreskription, befrielse från utgifvande af afkastningen på grund af mellankommen dödsförklaring och kvittningsanspråk i anledning af innehafvarnes understödsrätt mot den bortovarande[2]. I det hela lämna väl dessa slutledningar oberörda det lagrum, som handlar om arfs tillträde i anledning af den närmaste arfvingens vistelse på okänd ort. Därstädes hafva ju frågorna om borgen och redovisningspliktens omfång ordnats på nyss skildradt sätt samt är med afseende å företrädesrätt till arfvet icke den bortovarandes utan arflåtarens frånfälle det afgörande tidsmomentet. Arfsrättspreskription har dock karaktären af ett förverkande och häfves genom styrkt laga förfall. Det lär då få antagas, att, mot hvad lagrummets lydelse närmast synes föranleda, den bortovarandes rättsägare äga att göra hans rätt till arfvet gällande ej blott inom lagstadgad tid utan äfven därefter under åberopande af laga förfall. De hafva blott att visa, att han öfverlefvat arflåtaren, och för den senare händelsen, att han haft laga förfall, utan att omständigheterna göra sannolikt, att, äfven om hinder ej mött, han skulle underlåtit att framställa några anspråk[3].

Den ifrågavarande borgen kräfver, må det tilläggas, förordnande af god man för dess förvarande och bibehållande i rättskraft eller, då förut god man varit tillsatt att förvalta egendomen, hans kvarstående för nämnda ändamål[4], må, då flera likberättigade arfvingar anmäla sig att vilja tillträda och hinder ej möta för egendomens delning, ställas af dem hvar

[1] Jfr ofvan s. 441 not. 3. Oförenlig med en sådan uttolkning synes dock visserligen föreskriften i ÄB 7 § 2: "Får han ej frid, då må de det arf behålla". Man kan ju dock läsa stadgandet på det sätt, att här afses allenast befrielse från utgifvande åt rymlingen och dem, som dela hans villkor, men att därmed intet afgjorts öfver frändernas inbördes rätt. "Närmaste fränder" skulle då hafva lyft det eller de utfallna arfven icke särskildt för sina personer utan såsom ställföreträdare för sådana släktens medlemmar, som ej berördes af arfsrättens förverkande. Det må nämligen erinras, att barn, aflade af den afvikne i utlandet, följa honom åt i arfsafseende; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 8 § 2, 1713 kap. 14 § 2, 1717 och 1723 kap. 9 § 2, 1726 kap. 8 § 2 samt 1730 kap. 7 § 2.

[2] Jfr GB 13 § 5, ÄB 7 § 3 och 15 § 5, KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7 samt Band II s. 729 not. 3 och III s. 69—93.

[3] Jfr Band I s. 113.

[4] Jfr KD $^{26}/_{2}$ 1873 i BLgs X s. 21—22, LgB ÄB 3 § 3 samt ofvan s. 273 not. 3 och s. 274 not. 3.

för sig till belopp, motsvarande deras särskilda arfslotter, och under verkställande af skifte[1] samt kan, då för tillträde ej åberopas annat än skyldskap med den aflidne och bristande arfsanspråk från närmare arfvinge, komma att ställas till förmån för ett flertal andra arfvingar i olika nära arfsled[2].

Vill man i öfvergifven makes rätt att besitta den förlupnes enskilda egendom se ett slags lagbestämdt kuratel, återgifver det däremot de germanska grundsatserna i deras renhet. Han har ovillkorlig rätt att förvalta egendomen, är ej skyldig att ställa någon borgen, må tillgodogöra sig afkastningen utan redovisningsskyldighet och behöfver ej utgifva själfva egendomen före sin död, sitt omgifte eller den förlupnes återkomst[3].

Naturligen kan det ej ifrågakomma att utöfver lagen anordna kuratel på grund af arfsrätt eller annan eventuell rätt och ej heller att eljes vid afgörandet af frågan, huruvida kurator skall tillsättas, se till annans intresse än dens, för hvilken han skall handla. Däremot ställer det sig tvifvelaktigt, huruvida, då den senare synes hafva behof af kurator, sådan kan förordnas utan stöd af uttryckligt lagbud.

Inga som helst bestämmelser förefinnas om kuratel på grund af enskild rättshandel. Lagen förutsätter emellertid, att egendom, som hustru har erhållit i gåfva eller testamente såsom enskild, kan på grund af därvid lämnad föreskrift stå under förvaltning af god man[4]. På samma sätt förekommer än vidare godmanskap för viss omyndig tillhörig egendom[5]. Detta utgör ock de fall af ifrågavarande slags kuratel, hvilka, praktiskt sedt, komma i betraktande. Huru det principiellt skall bestämmas till sitt väsende och omfång, är åter i det hela en smakfråga. Ett sätt är ju att till kuratel fordra

---

[1] Jfr ofvan s. 441 not. 2.

[2] Jfr NJA 1896 Not. A. n:r 56.

[3] GB 13 §§ 4 och 5, jfrda med GB 9 § 2 mom. 3 samt Band II s. 208 not. 1 och s. 728 not. 5—s. 732 not. 1. Vill man uppställa begreppet lagbestämdt kuratel i mening af vårdnadsrätt och vårdnadsplikt i fråga om främmande angelägenheter utan särskildt uppdrag af myndighet eller annan, kunna visserligen exemplen mångfaldigas; jfr ÄB 20 § 7, PrL till StrLgn § 16 mom. 2 och 4, KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 25 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 samt ofvan s. 58 not. 2 och s. 164.

[4] Jfr GB 9 § 1 samt Band II s. 214 not. 5—s. 215 not. 1.

[5] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) samt ofvan s. 187 not. 1, s. 315 not. 1, s. 319 not. 2, s. 369 not. 1, s. 373 not. 6, s. 379 not. 3 och s. 416 not. 2.

förordnande från myndighets sida och förty ej erkänna något som helst kuratel på grund af rättshandel och därför ej heller i de två nyss omförmälda händelserna. Mellan företeelserna finnes dock ett inre sammanhang, som synes böra utesluta ett dylikt förfarande. I det yttre framträder det däri, att jämlikt anmodan af gifvaren eller testator myndighet ej sällan utser god man att förvalta den åt hustrun eller den omyndige skänkta egendomen. Dylik förvaltare betecknas ju ock i rättsspråket såsom god man, han må hafva tillsatts af gifvaren eller testatorn själf eller ock af annan, myndighet eller enskild tredje man. Skulle man ej inordna sagda företeelser under kuratelet, vore ock af nöden att för dem utfinna en särskild gemensam beteckning, enär de dock i förhållande till sysslomannaskap erbjuda den egendomlighet, att förvaltningen ej kan häfvas genom åtgärd från ägarens sida [1]. Blott att gåfvan eller testamentet vederbörligen antagits af respektive hustrun, den omyndige eller deras laga målsmän, äro de samtliga hindrade från att rubba den främmande förvaltningen just på grund däraf, att de för egen del sakna sådan [2]. Skulle man häri vilja se det, hvarigenom kuratel på grund af rättshandel skiljer sig från de närstående instituten uppdrag och fullmakt, skulle emellertid tillfälle ej finnas att i större omfattning utvidga gränserna för nämnda slags kuratel. Fall, som kunde ifrågasättas, voro allenast de, i hvilka för hustru eller omyndig målsmannen oneröst förvärfvat egendom — i det förra fallet såsom hustruns enskilda — och därvid samtyckt, att egendomen skulle ställas under tredje mans förvaltning. Äfven här torde nämligen det vara uteslutet, att i denna senare del vare sig målsmannen eller de af honom vid rättshandeln företrädda, hustrun och den omyndige, ensidigt rygga öfverenskommelsen [3].

Eljes står man åter inför den allmänna rättssatsen, att vederbörande rättsägare alltid äger att återkalla ett af honom gifvet uppdrag. Rättskapabel person har således alltid detta i sin hand, låt vara att han åt sin medkontrahent afstått ut-

[1] Jfr Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 30 samt Band II s. 206 not. 3, s. 207 not. 1—3, s. 210 not. 4, s. 212 not. 1 och 3 och s. 217 not. 4.

[2] Jfr Band II s. 46 not. 3, s. 194 not. 4—s. 196 not. 1 samt ofvan s. 373 not. 6 och s. 379 not. 3.

[3] Jfr Band II s. 202 not. 1 och ofvan s. 185 not. 1—s. 186 not. 3.

öfvandet af rättighet, hvilken till sin natur är afhändelig. En sak för sig är, att dylik återkallelse kan vara förbunden med uppoffringar, och att därför ock vederbörande skall hafva större eller mindre skäl att afhålla sig därifrån. Alldeles särskildt skall han härutinnan befinna sig under ett starkt tryck, om på honom egendom öfverlåtits rent benefikt eller mot ringa vederlag men under villkor, att egendomen skulle förvaltas af annan. Hans förklaring att ej vilja iakttaga villkoret ger nämligen hans medkontrahent eller dennes rättsägare befogenhet att yrka på hela rättshandelns återgång. Rättsligen är han dock äfven här i tillfälle att undandraga sig den främmande förvaltningen [1].

Skulle i kuratel enligt myndighets förordnande det ingå såsom ett särskildt moment att den företrädde ej af egen makt kunde sätta kuratorn ur sin befogenhet, vore det ju naturligt att låta dylik omständighet afgöra, huruvida, då ställföreträdareskap hade sitt ursprung i rättshandel, det förelåge kuratel eller sysslomannaskap. Den angifna förutsättningen härför brister emellertid. Det torde därför ock vara naturligast att, äfven då det gäller ställföreträdareskap på grund af enskild rättshandel, se det för kuratel karaktäristiska allenast däri, att bemyndigandet ej lämnats af den företrädde [2]. Så länge rättsförhållandet faktiskt består, är det således att räkna såsom ett kuratel och ej såsom ett sysslomannaskap, låt vara att enligt det senares regler den företrädde när som helst kan göra slut på rättsförhållandet. Villkor vore endast, att detsamma bestode i den företräddes intresse och ej hade till uppgift att bereda innehafvaren eller tredje man särskilda rättsliga förmåner. Emellertid skulle på detta sätt kuratel på grund af enskild rättshandel kunna förekomma i vidsträckt omfattning och äfven i annan form än egendomsförvaltning. I det hela funnes ej annan begränsning än den, som låge däri, att vissa rättigheter ej kunna utöfvas af annan än dess ägare. Allt detta är dock af mindre vikt, då rättshandel, grundläggande ställföreträdareskap i nyss angifvet syfte, är sällsynt och i hufvudsak ej kommer till begagnande annat än i de två först här ofvan omförmälda händelserna [3].

[1] Jfr Band II s. 209 not. 3 och s. 210 not. 5.

[2] Jfr ofvan s. 5 not. 1 och nedan s. 455 not. 1.

[3] Anmärkas må, att kuratel enligt enskild rättshandel och dess i texten gifna utsträckning endast passa för den svenska rätten i dess närvarande skick.

Det hufvudsakliga intresset samlar sig dock kring myndighets förordnande af kurator och kring frågan, huruvida, bortsedt från bemyndigande i enskild rättshandel, sådant må meddelas äfven i andra än de i lagen angifna fallen, blott att den, för hvars räkning kuratorn skulle insättas, behöfde hafva visst värf uträttadt och var urståndsatt att medelst uppdrag eller fullmakt själf gå i författning därom[1]. Åtskilligt talar ju för grundsatsens antagande utan några som helst förbehåll. Däremot väger dock, att misstag lätt kunna begås vid pröfningen, huruvida det föreligger de båda förutsättningarne för ett förordnande. Den hjälp, som afsetts skola lämnas, kan sålunda också lätt blifva ett obehörigt ingrepp i en rättskapabel persons självbestämmelserätt och lända henne till skada. Naturligen skulle en dylik allmän maktbefogenhet ej tillkomma andra myndigheter än domstolarne[2]. Men därmed äro dock icke farorna af dess användning förebyggda. Ej heller visa domstolarne någon benägenhet att tillvälla sig en dylik rätt. Alldeles inom råmärkena af de positiva lagbuden hålla de sig dock emellertid icke. Sålunda tillsättes, då förmyndare och omyndig få kolliderande intressen inom området för den förras förvaltning, utan betänkande kurator att i det ifrågavarande ärendet företräda den senare, oaktadt lagen ej anvisar sådan utväg[3]. Likaledes finnes det exempel, att det nämnts särskild god man för att i stället för hustru, som var sinnessjuk, lämna samtycke till mannens försäljning af hennes enskilda fasta egendom[4]. Närmaste slutledningen häraf vore väl den,

---

Beslutar man sig för att, såsom flerstädes ägt rum i andra länder, i allmänhet förklara kuratelet vara underkastadt förmynderskapets regler, måste dock därtill fordras myndighets förordnande eller i allt fall bekräftelse af utseende från enskild persons sida; jfr nedan s. 449 not. 1. Men därjämte finge dock då äfven allt, som ej utgjorde förvaltningskuratel, utmönstras, låt vara att uppdraget, exempelvis rättegångs utförande, bestriddes enligt myndighets förordnande; jfr nedan s. 470 not. 5.

[1] Att i andra än de af lagen angifna fallen, GB 15 § 1, KkLgn § 140 och BLgn § 10, förordna god man att tjänstgöra såsom annans biträde bör naturligen ej ifrågasättas; jfr ofvan s. 39 not. 5 och s. 422 not. 1. Se dock exempel därpå i NJA 1890 s. 369 och nedan s. 469 not. 6.

[2] Jfr nedan s. 449 not. 5—s. 450 not. 1.

[3] Jfr KB $^{23}/_{5}$ 1747 hos Flintberg II s. 359—360, KD $^{13}/_{12}$ 1815 i BHdb 1863 s. 226, LgK 1818 ÄB 15 § 4, 1826 ÄB 14 § 4, LgB ÄB 12 § 3, HDns Granskn. af Allm. Civ. Lag s. 90, Band III s. 17 not. 1 samt ofvan s. 58 not. 4—s. 59 not. 3 och s. 287 not. 4—5.

[4] Jfr Band II s. 230 not. 4—6.

att enligt svensk rättspraxis domstol må till persons hjälp förordna kurator äfven utan stöd af uttryckligt lagrum, då, förutom det att hon vore i behof af ställföreträdareskap, hon stode eller borde stå under målsman och för det särskilda fallet saknade sådan ställföreträdare eller ej genom honom kunde vidtaga den ifrågasatta åtgärden[1]. Rättssatsen kan ju också anses klokt hålla medelvägen mellan för mycket och för litet. Den lämnar dessutom tillfälle till att i alla de fall, i hvilka förmyndare borde förordnas men hinder därför möta, bringa hjälp genom tillsättande af en kurator. Liksom anspråket på det mera allsidiga ställföreträdareskap, som förmynderskap utgör, i sig innebär laga anspråk på det jämförelsevis mera begränsade kuratelet, bör emellertid, då omständigheterna tillstädja anordnande af kuratel, det stå vederbörande myndighet fritt att inom dess räckvidd i visst afseende gå i författning därom[2]. På detta sätt skulle dock i formen, om än ej i sak, äfven annan myndighet än domstol kunna hafva rätt att inrätta kuratel utöfver och vid sidan af författningarna.

»Dömes», heter det i lagen, »gods under tredje mans förvar, det bör vårdas, som annat inlagsfä, och ej gifvas ut, förr än Domaren eller Befallningshafvanden det tillåter». Detta är nu också ett stadgande om kuratel, men ett stadgande, som tydligen närmast har till förutsättning en pågående eller stundande rättstvist[3] och vidkommande den hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förutsatta befogenheten lär få lämpas till hvad senare lagstiftning härutinnan tillagt öfverexekutor i utsökningsmål[4]. Så allmänt hållet som det är, torde det dock tillstädja domstol att, äfven om rättegång ej pågår eller väntas, förordna god man för att under de i lagrummet omförmälda förpliktelserna omhändertaga egendom, för hvars del äganderätten är okänd eller tvifvelaktig, och bland annat också medel, insamlade för visst tillfälligt ändamål och saknande annan laga förvaltare[5]. Emellertid handlar stadgandet allenast om

[1] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) samt ofvan s. 416 not. 2 och s. 436 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 273 not. 3 och s. 442 not. 4 samt nedan s. 468 not. 1—s. 469 not. 2.

[3] HB 12 § 11, jfrd med ÄB 18 § 3, UB 8 § 6, Fslgn till HB s. 20 samt ofvan s. 437 not. 1.

[4] Jfr UB 8 §§ 1 och 6—8 med UtsLgn §§ 145—151 samt StrLgn 10 §§ 21 och 22.

[5] Jfr ÄB 9 §§ 2 och 5 samt B. Ges. B. §§ 1913 och 1914.

lös egendom. Lagstiftningen föranleder ej fast egendoms ställande under särskild förvaltning genom myndighets försorg annat än såsom föremål för stridiga rättsanspråk eller såsom del af en förmögenhetsgemenskap[1]. Hvad i denna väg finnes stadgadt lär dock äfven fylla behofvet.

För personer, som i anledning af kroppsligt eller andligt lyte icke äro i tillfälle att på ett fullt tillfredsställande sätt vårda sina angelägenheter, står valet mellan förmynderskap och sysslomannaskap. Det finnes alltså icke tillgång till kuratel[2]. Behofvet af kurator för okänd arfvinge fylles genom hvad, som stadgats om tillsättande af god man för att vårda dödsbo[3]. För vår rätt okända företeelser äro än vidare kuratel för ofödd, ej mindre aflad än äfven icke aflad, för ett löpande pappers successiva innehafvare, för okända delägare i viss affär, för straffarbetsfångar, för dem, som äro dömda till förlust af medborgerligt förtroende eller tilltalade för brott, som medföra sådan påföljd, m. m. d[4].

Andra Kapitlet.

Uppkomst och upphörande.

De två olika sätt, på hvilka kuratel kommer till stånd, äro, såsom redan förut anmärkts, rättshandel och myndighets beslut.

Hvad, som i det förra fallet hör till kuratels laga uppstående, framgår af hvad i denna del gäller om själfva rätts-

---

[1] Jfr GB 15 § 2, ÄB 15 § 5, 18 § 3, 20 § 7 och 23 § 4, JB 10 § 2, BB 10 § 6, UtsLgn §§ 81 och 147, PrL till UtsLgn § 15, KkLgn §§ 9 och 40, BLgn §§ 12 och 14 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3.

[2] Jfr ofvan s. 23 not. 3—s. 24 not. 2; se däremot B. Ges. B. § 1910 och Oesterr. Ges. Buch § 275 samt ofvan s. 39 not. 5 och s. 422 not. 1.

[3] Jfr ÄB 15 § 6, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1 och 3 samt ofvan s. 437 not. 1 och nedan s. 460 not. 3.

[4] Jfr ÄB 5 § 2, LgK 1818 ÄB 4 § 7, 1826 ÄB 4 § 6, LgB ÄB Mot. s. 54, CC § 25, B. Ges. B. §§ 1912 och 1913, Oesterr. Ges. Buch §§ 274, 276 och 279, Band II s. 283 not. 3 och s. 807 not. 1 samt nedan s. 470 not. 5.

handeln och det omfång, hvari genom rättshandel kuratel må kunna grundläggas. Har icke i rättshandeln kuratorn nämnts, fordras naturligen hans utseende enligt de i densamma gifna anvisningarne. Ytterligare är dock af nöden samtycke af den till värfvet utsedde. Särskild bekräftelse från myndighets sida tarfvas åter icke[1].

På grund af hvad vid rättshandeln tingats och förbehållits kan emellertid utnämningsrätten hafva tillagts myndighet, och för öfrigt saknad af särskilda bestämmelser om personen och sättet för hennes utväljande därhän utläggas[2]. Det gäller då samma regler, som om dylikt förtroende lämnats åt enskild tredje man. Den ifrågavarande myndigheten har ej någon skyldighet att villfara den sålunda till densamma ställda anmaningen, och, om den gör det, förpliktar dess förordnande ej mera än själfva rättshandeln den utsedde till att mottaga kuratelet[3].

Naturligen kan, ehvad utnämningsrätt tillagts myndighet eller tredje man, valrätten vara begränsad. I utöfning af sitt uppdrag träder åter kurator jämlikt rättshandel, så snart sakförhållandena påkalla och tillstädja det samt efter behörigt utseende han antagit uppdraget. Skulle själfva rättshandeln komma att förklaras ogill eller dock det på grund däraf verkställda utseendet af kurator, återverkar detta på kuratorns företagna rättshandlingar, dock tredje man i god tro hans rätt förbehållen på sätt, som gäller då det aftalats med person, som skäligen kunnat antagas vara laga fullmäktig[4].

I särskilda fall har lagen tillstadt än domhafvanden på landet, än Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, än öfverexekutor, än utmätningsman och än skiljemän att förordna kurator[5].

---

[1] Jfr ofvan s. 443—445.

[2] Jfr LgB ÄB 11 § 11 och nedan s. 452 not. 5.

[3] Jfr Günther hos LgB ÄB Prot. s. 99.

[4] Jfr ofvan s. 360 not. 1—s. 361 not. 1.

[5] HB 12 § 11, UtsLgn §§ 74, 80, 81, 147 och 150, KkLgn §§ 9, 40 och 140, BLgn § 10, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, KF $^{4}/_{6}$ 1868, KF $^{16}/_{5}$ 1884 § 13, KF $^{4}/_{6}$ 1884 §§ 12 och 54, Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 16 samt KK $^{22}/_{10}$ 1886 § 7; jfr ofvan s. 447 not. 4. Härutöfver tillägga åtskilliga, 1734 års lagtext tillhörande ställen "Domaren" den ifrågavarande behörigheten; jfr GB 15 §§ 1 och 2, ÄB 12 § 1 och 15 § 5 samt HB 12 § 11. Åtminstone för den närvarande tiden lär dock "Domaren" här få anses vara en beteckning för vederbörande domstol; jfr ÄB 20 §§ 3 och 5 samt ofvan s. 285 not. 3.

Då eljes behörighet härutinnan grundar sig omedelbart på lag, tillhör den domstol allena — enligt regel underrätt men hofrätt, då i anledning af frälsemans dödsfall kurator skall tillsättas att vårda antingen själfva dödsboet eller ock frånvarande eller omyndig arfvinges rätt däri[1]. Befogenheten är förenad med förpliktelse. Men därjämte lär, såsom vid förordnande af förmyndare, förpliktelse att mottaga kuratel i förevarande fall åligga den, som myndigheten utser[2]. Så till vida gälla åter icke förmynderskapets regler, som vederbörande myndighet är obunden i sitt val och ej är anvisad på att iakttaga en särskild företrädesordning. Undantag är härutinnan icke att göra för den händelse, att god man skall förordnas åt omyndig. Hvad, som med afseende å förmyndare stadgats om laga jäf och ursäkter, må tjäna till ledning men är icke ovillkorligen bindande. På samma sätt som vid förmynderskap medför förordnandet omedelbar rätt och skyldighet för den utsedde att, i mån som omständigheterna tillåta det, öfvertaga det honom anförtrodda värfvet. I besvärsväg må emellertid han öfverklaga förordnandet hos högre rätt under anförande af skäl för befrielse[3]. Huruvida besvärsrätt må tillkomma annan och för sådant fall hvem eller hvilka, beror af omständigheterna. Den, som genom förordnandet inskränkes i sin rättsliga befogenhet, har i allmänhet talerätt och det ej allenast så, att han kan yrka hela kuratelets häfvande, utan äfven så, att han kan äska den tillsatte kuratorns ersättande med annan, som synes honom lämpligare[4]. För hvarje fall betager icke ändring, som högre rätt vidtager i underrätts beslut, verkan af den utsedde kuratorns tidigare rättshandlingar[5].

Där det medgifvits kuratels inrättande i tredje mans intresse, förutsättes stundom, att vederbörande myndighet af sig

---

[1] Jfr Band III s. 29 not. 2—3 samt ofvan s. 27 not. 3—s. 28 not. 1 och s. 449 not. 5. För adliga barn har i äldre tider Kongl. Maj:t stundom tillsatt kuratorer; jfr KB $^{29}/_{3}$ och $^{22}/_{12}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp s. 45 och ofvan s. 27 not. 3.

[2] Jfr ofvan s. 75 not. 1—s. 76 not. 1.

[3] Jfr ÄB 20 §§ 1—8 och 21 § 1 samt ofvan s. 41—81 och 100—104 s. 120 not. 2 samt s. 155—157. Skyldighet att mottaga godmannaskap i konkurs åligger emellertid allenast borgenär; jfr KkLgn § 45.

[4] Jfr GB 15 § 2 och ÄB 19 § 4.

[5] Jfr ofvan s. 102 not. 1—2 och s. 156 not. 6.

själf går i författning därom[1]. Eljes har den främmande rättsägaren att därom göra ansökan[2] och att, om densamma afvisas, fullfölja den besvärsvis till högre rätt[3]. I vanliga fall af kuratel på grund af lag lär åter vederbörande myndighet städse hafva plikt att å ämbetets vägnar sörja för dess inrättande. Här och hvar har emellertid det särskildt anmanats personer att för ändamålet göra anmälan[4]. Däraf följer dock icke någon besvärsrätt, om anmälan lämnas utan beaktande. Emellertid är ej heller här utesluten dylik befogenhet. Vederbörande skall blott kunna visa, att, om beslutet ej vore lagligen grundadt, han därigenom lede omedelbar skada i någon sin rätt[5].

Ett i laga ordning uppkommet kuratel kan upphöra än formlöst och än efter myndighets beslut, upphörandet må nu ske för viss kurators del eller af rättsförhållandet i dess helhet.

Faktiskt kan ju en kurator alltid sägas frånträda sitt värf, om han ej vidare befattar sig därmed. Det inverkar icke, att orsaken är hans frånfälle eller annan omständighet, som han ej kan afvända, eller närmast är att söka i hans önskan att för framtiden vara fri från sitt värf. Härtill har, så framt han utöfvat det senare på grund af rättshandel och förty tillträdt det af fri vilja, han för hvarje fall rätt, då, såsom om sysslomannaskap stadgats, han kan visa »skälig orsak», och i tid underrättar den, som må äga att tillsätta hans efterträdare[6]. Uppdragets regler verka i förevarande fall äfven på sådant sätt, att kuratorn alltid kan mot sin vilja entledigas. Den, som gifvit upphof till kuratelet, kan därutinnan hafva förbehållit sig eller annan full handlingsfrihet. Eljes äger han alltid att i samförstånd med den, för hvars räkning kuratelet består, eller dennes laga målsman verkställa en återkallelse. För kuratorn finnes blott en skadeståndsrätt, i mån som laga orsak till åtgärden ej må kunna uppvisas[7]. Universalsuccessorerna till den, som från

[1] Jfr UtsLgn § 74, KkLgn § 40, KF $^{4}/_{6}$ 1884 § 54 och KK $^{22}/_{10}$ 1886 § 7.

[2] UtsLgn §§ 80, 81, 147 och 150, KF $^{4}/_{6}$ 1868, KF $^{16}/_{5}$ 1884 § 13 och Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 16; jfr GB 13 § 5 samt ÄB 7 § 2 och 15 § 5.

[3] RB 25 § 2 och 30 § 1.

[4] KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1.

[5] Jfr KkLgn §§ 140 och 144 samt BLgn §§ 10 och 25.

[6] HB 18 § 7.

[7] Jfr NJA 1877 s. 11, Band III s. 51 not. 4 och ofvan s. 445 not. 1.

början tagit initiativet till kuratelets inrättande, böra åter ej anses hafva befogenhet att handla med hans rätt[1]. Däremot lär, särskildt i händelse af den senares död, det af den, för hvars räkning kuratelet består, eller af hans målsman kunna till domstol instämmas påstående om entledigande, så framt kuratorn illa besörjer sitt värf eller eljes kuratelet i hans hand ej visar sig uppfylla de därpå ställda förväntningarne, Detta vill nämligen ej säga annat, än att, hvad angår kuratorns utseende, det göres gällande en bristande förutsättning för rättshandelns bestånd[2].

En kurators bortgång kan, då kuratelet har sin upprinnelse i rättshandel, i sig innebära själfva kuratelets upphörande, nämligen om det uttryckligen bundits vid hans person eller dock det ej finnes någon, som vill inträda i ledigheten, eller någon, som är berättigad att för ändamålet utse person. Emellertid kan ju i den ifrågavarande rättshandeln det hafva lämnats bestämmelser för den inträffade händelsen — antingen så att en kurator i andra hand nämnts eller det gifvits enskild person rätt att utse sådan[3]. I brist på dylika förordnanden torde, i samma mån som enskilda äga att återkalla uppdraget, de äfven hafva makt att tillsätta en efterträdare. I sista hand hänger det därpå, om det föreligger sådant behof af kuratel, att jämlikt lag och rättspraxis myndighet äger behörighet i saken utan stöd af rättshandeln[4]. Står enligt denna det fast att kuratelet skall fortfara, är det ej heller uteslutet att i bristen på bestämmelser om tillvägagångssättet vid inträffad ledighet se en tyst anmodan till vederbörande domstol att kalla person till dess fyllande[5].

Till skiljande från kuratel, hvartill utan anmaning i rättshandel myndighet satt någon, hör, ehvad entledigande begäres af denne själf eller äskas från annat håll, myndighets beslut. Hvad på tal om tillsättningen sagts rörande tale- och klanderrätt äger äfven här sin tillämplighet. I sammanhang med entledigandet har myndigheten att förordna ny kurator.

---

[1] Jfr ofvan s. 186 not. 2.

[2] Jfr Band II s. 217 not. 2—3.

[3] Jfr Günther hos LgB ÄB Prot. s. 99.

[4] Jfr ofvan s. 446 not. 1—s. 447 not. 2.

[5] Jfr LgB ÄB 11 § 11 samt ofvan s. 449 not. 1—4 och s. 451 not. 7—s. 452 not. 2.

I tiden, innan det kommit till ett lagakraftvunnet utslag, gälla beträffande beslutens verkställighet de regler, som med afseende å förmynderskap utvecklats i fall af liknande natur[1].

Då kurators bortgång föranleder kuratelets upphörande, sker det senare formlöst. Men så är i allmänhet händelsen och således ej blott då omedelbart eller medelbart kuratelet beror på rättshandel utan äfven då därförutan myndighet anordnat detsamma. Detta faller sig ock helt naturligt, då det gällt att besörja ett visst enstaka värf: rättegångs utförande, biträde åt hustru vid konkurs eller boskillnad, samtyckes afgifvande i hennes ställe, rättshandels afslutande för omyndig m. m. d. Värfvets fullgörande betecknar då också kuratelets förfallande[2]. Men förhållandet ställer sig ej annorlunda, om kuratelet bestått i en förmögenhetsförvaltning. Bland annat förutsättes frånvarandes hemkomst utan vidare medföra förpliktelse för den, som satts att förvalta hans egendom, att till honom redovisa densamma[3]. Naturligen skall emellertid på detta sätt det mången gång komma att ställa sig osäkert, huruvida kurators bemyndigande må anses förfallet, och därför ock inträffa, att domstol dock får att pröfva saken, nämligen i en densamma underställd rättstvist. Särskildt skall anledning därtill kunna yppa sig, då förvaltning bestrides på grund af enskild rättshandel. Emellertid må antagas, att, då den, för hvars räkning förvaltningskuratel i hans intresse anordnats, satts i omyndighet, bevisligen aflidit eller genom lagakraftvunnet beslut förklarats död, förutsättningarne för kuratelets bestånd bortfallit, och att beträffande god mans förordnande att i stället för förmyndare eller äkta man förvalta myndlingens gods eller hustruns enskilda egendom, så äfven är händelsen, när respektive omyndighetstillståndet upphört eller den äkta mannens allmänna förvaltningsrätt satts ur kraft i anledning af äktenskapets upplösning eller boskillnads beviljande[4].

[1] Jfr NJA 1882 s. 97 och 1896 s. 303, Band II s. 217 not. 2 samt ofvan s. 107 not. 1—s. 108 not. 1 och s. 451 not. 5.

[2] Jfr ofvan s. 437 not. 4—s. 438 not. 1 och s. 446 not. 3—4.

[3] ÄB 23 § 4 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2.

[4] Jfr NJA 1875 s. 351, Band II s. 216 not. 3, s. 220 not. 1—4, s. 532 not. 6, s. 539 not. 1, s. 544 not. 2—3, s. 637 not. 1 och s. 654 not. 2 samt ofvan s. 37 not. 4, s. 159 not. 1—3, s. 435 not. 2, s. 437 not. 1, s. 443 not. 4—5, s. 444 not. 3 och s. 446 not. 3—s. 447 not. 2.

De anförda exemplen ådagalägga emellertid tillräckligen, att i åtskilliga fall myndighets beslut medelbart tjäna till att utmärka tidpunkterna för kuratels upphörande. I sådant hänseende kan för öfrigt uppräkningen fullständigas. Sålunda gör ju lagakraftvunnen boskillnadsdom slut på den särskilda förvaltning, hvarunder efter boskillnadsansökan hustruns enskilda egendom må hafva blifvit ställd på hennes begäran. Hon äger ju nämligen då att själf tillträda densamma, äfven utan att därför ställa borgen[1].

Det finnes dock äfven lagbestämmelser, som föranleda eller i allt fall synas böra föranleda omedelbara beslut i ämnet. Man tänke sig, att, sedan på nyss beskrifvet sätt hustruns enskilda egendom satts under förvaltning af god man, hon, innan det föreligger lagakraftvunnen boskillnadsdom, erbjuder fullgod borgen för att själf öfvertaga förvaltningen. Andra fall äro, att myndighet satt egendom med oviss ägare under tredje mans förvar, att hustrus förvaltningsgods ställts under annans rådighet, och att det förordnats god man att bistå henne i konkurs- eller boskillnadsmål och före deras afslutande hon önskar afstå från den ifrågavarande rättshjälpen. Lämpligen lär väl ock ett särskildt entledigande böra äga rum, då delägare i dödsbo anmäla sig att själfva öfvertaga dess vårdnad, sedan för ändamålet myndighet förordnat god man, och då äkta makar, mellan hvilka det dömts till skillnad till säng och säte, förlikas och vilja på nytt öfvertaga bo och barn, lämnade genom skillnadsbeslutet i gode mäns vård[2].

Stundom står liksom vid förmynderskap det ej i den företräddes makt att af egen vilja sätta kuratorn ur hans befogenhet och stundom är han åter i tillfälle därtill. Hvilketdera är förhållandet, har man att pröfva för hvarje särskildt fall. Man kan blott säga, att i allmänhet den, som är rättskapabel, äger nämnda rätt och åter den, som är rättsinkapabel, icke — hvarken i egen person eller så, att hans målsman äger att handla för hans räkning. Har emellertid någon förordnats att i en rättssökandes intresse företräda dennes vederpart

---

[1] Jfr BLgn §§ 12 och 21 samt Band II s. 216 not. 2 och s. 582 not. 1.

[2] Jfr GB 15 § 2, ÄB 19 § 4, HB 12 § 11, KkLgn § 140, BLgn §§ 10 och 12, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1 samt Band II s. 205 not. 2, s. 216 not. 2, s. 217 not. 1, s. 582 not. 1, s. 637 not. 2 och s. 646 not. 1—2.

i process, hindrar dylikt förordnande, alltid en nödfallsutväg, icke den senare eller hans laga målsman att uppträda i kuratorns ställe och sålunda göra dennes tjänster öfverflödiga. I omhandlade afseende spelar i och för sig icke någon roll, om kuratelet haft sin uppkomst i rättshandel eller myndighets beslut eller i den senare händelsen för sitt upphörande kräfver eller icke kräfver myndighets förordnande därom[1].

Kuratels upphörande befriar, särskildt i händelse af förmögenhetsförvaltning, naturligen icke dess innehafvare omedelbart från hans förut hafda åligganden och gör, till den del som så kan anses vara förhållandet, för hvarje fall ej ovillkorligen hans i fortsättning vidtagna åtgärder overksamma. I dessa delar gälla de med afseende å förmynderskap utvecklade reglerna[2].

Hvarken uppkomst eller upphörande af kuratel behöfva offentliggöras, ej ens i de fall, i hvilka jämlikt lag det tillhör myndighet att förordna kurator och fråga är om förmögenhetsförvaltning[3]. Så framt dylik kurator emellertid förklarats vara underkastad hvad för förmyndares del stadgats om årlig

---

[1] Såsom fall, i hvilka den företrädde ej är mäktig att utan vidare sätta kuratorn ur sitt värf, kunna utmärkas de, som omhandlas i GB 15 §§ 1 och 2, ÄB 19 § 4 och 20 § 7, HB 12 § 11, UtsLgn §§ 74, 80, 81, 147 och 150, KkLgn §§ 9, 40 och 64, BLgn §§ 12 och 14 samt Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12. Härtill kommer ytterligare förvaltningskuratel för rättsinkapabel jämlikt enskild rättshandel; jfr ofvan s. 443 not. 4—s. 444 not. 3. Typiskt för kuratel, hvilka tillträdts efter myndighets förordnande men dock ej bestå mot den företräddes vilja, är förordnandet af god man för att i allmänhet vårda frånvarandes egendom och rätt; jfr ÄB 23 § 4. Utan hinder af förordnandet är nämligen den frånvarande i tillfälle att själf eller genom ombud förfoga öfver egendomen och bevaka sin rätt. Närstående äro emellertid öfriga fall af kuratel för frånvarande, dock att för utöfvande af sin rätt i egen person han har att uppfylla vissa fordringar: göra gällande anspråk på utfallet arf (ÄB 12 § 1 och 15 § 5 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3), hemkomma (GB 13 § 5 samt ÄB 7 § 2 och 15 § 7) eller för sig ställa ombud, uppfyllande vissa lagbestämda villkor (KF $^{4}/_{6}$ 1868, KF $^{16}/_{5}$ 1884 §§ 4 och 13, KF $^{4}/_{6}$ 1884 § 54, Lag $^{5}/_{7}$ 1884 § 16 och KK $^{22}/_{10}$ 1886 §§ 2 och 7). På den företräddes önskan men dock först efter formligt entledigande af vederbörande myndighet må åter kurator afgå i de fall, hvilka omförmälas i KkLgn § 140, BLgn § 10 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 1; jfr ofvan s. 454 not. 2. Till sist är rättskapabel person principiellt i tillfälle att häfva kuratel, som för hans del består jämlikt enskild rättshandel; jfr ofvan s. 445 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 160—166.

[3] Se däremot LgB ÄB 11 §§ 10 och 11.

redovisning och anteckningar om förvaltningen förty äga rum i förmynderskapsboken, bringas i denna ordning offentliggörelse till stånd[1].

Tredje Kapitlet.

Kurators befogenhet, rättigheter och åligganden.

Äfven i sina rättsverkningar skiftar kuratelet på mångfaldiga sätt och skiljer sig alltså från förmynderskapet.

Till en början äger i vissa fall kurator ensam behörighet inom gränserna för sitt värf och har i andra åter allenast en ställning af sysslоman eller fullmäktig, i det att den företräddes rättshandel för hvarje fall verkar fullt lika förpliktande i förhållande till tredje man som kuratorns. Af denna senare beskaffenhet är i allmänhet kuratelet, så snart till dess häfvande ej erfordras mera än den företräddes vilja, låt vara att för ändamålet han behöfver begära kuratorns entledigande[2].

Måttet af en kurators befogenhet växlar åter naturligen allt efter värfvets beskaffenhet. Härutinnan är kuratelet lika sysslomannaskapet, blott att å ena sidan kuratelet ju dock har en mera begränsad användning och af sådan orsak faktiskt ej ter sig i så många olika skapelser och å den andra det dock oftare ställer sig ovisst, huru vidt befogenheten sträcker sig. Lagen innehåller i detta afseende inga allmänna regler, ägnade att tjäna till ledning, och, äfven då man har att hålla sig till rättshandel, hafva vid kuratels upprättande i sådan ordning vederbörande regelrätt ej i samma måtto som vid uppdrag haft tankarne riktade på maktbefogenhetens närmare bestämmande. För det förra fallet har den, som äger att bestämma öfver maktbefogenhetens omfång, ej heller i sin

---

[1] Jfr nedan s. 464 not. 4.

[2] Jfr ÄB 12 § 1, 15 § 5 och 23 § 4, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3, KkLgn § 140, BLgn § 10, Band II s. 43 not. 1, s. 199 not. 1, s. 604 not. 5—6 och s. 607 not. 4 samt ofvan s. 455 not. 1.

hand att såsom i det senare efteråt rätta hvad i nämnda afseende försummats vid rättsförhållandets tillkomst[1].

Särskildt föranleder kuratelet i dess mera omfångsrika gestalt, nämligen såsom förmögenhetsförvaltning, tvifvelsmål, huru vidt innehafvarens här nödvändigtvis mera allmänna befogenhet som längst sträcker sig. Antagandet bör dock vara för att det afsetts vårdnad i ändamål att bibehålla egendomen oförvandlad och att därmed ej är förbunden någon rättighet att i allmänhet ikläda den företrädde vare sig gäldförpliktelser eller andra förbindelser i förhållande till tredje man. Oafsedt den rätt, som medkontrahent må kunna grunda på god tro, förhindra emellertid icke reglerna sådana afhändelser, öfriga förfoganden och egendomen afseende åtaganden, som kräfvas af eller i allt fall stå samman med egendomens behöriga förvaltning, och äger kuratorn att af den företrädde hållas skadeslös för sina i hans intresse rätteligen gjorda utlägg och ingångna förbindelser. Emellertid skulle kuratorn sålunda endast hafva ställningen af en syssloman med vårdnadsuppdrag och ej äga att handla såsom fullmäktig annat än i mån som sagda uppdrag påkallade det[2].

---

[1] Jfr ofvan s. 451 not. 7—s. 452 not. 2.

[2] Jfr HB 18 §§ 3 och 5, Band II s. 253 not. 2—s. 262 not. 3 samt ofvan s. 373 not. 6 och s. 379 not. 3. Närmare bestämmelser om verksamhetens art och behörighetens utsträckning hafva lämnats allenast beträffande gode män i konkurs; jfr KkLgn §§ 46—50. — Hvad angår den med förvaltningskuratel förbundna befogenheten, spelar också motsatsen mellan germanska och romerska rättsnormer en roll. Utgångspunkten för den germanska rätten var den nu mera s. k. cura anomala, d. v. s. en förvaltning i eget intresse och utan annan inskränkning i maktbefogenhet än den, som låg i den eventuella skyldigheten att redovisa kapitalet oförminskadt; jfr ofvan s. 439 not. 1—s. 443 not. 3. Kuratel i romersk rätt innebar åter ej allenast vårdnad i den företräddes intresse utan gick, i mån som den föranledde egendoms omhändertagande, ej heller utöfver vårdnad i egentlig mening, d. v. s. hade till följd custodia men icke administratio. Den utgjorde enligt modernt språkbruk ett realkuratel, cura bonorum, med skyldighet att åt egendomen ägna en depositaries omsorger och utan rätt att på grund af dess innehaf uppträda såsom en syssloman och än mindre att i allmänhet för ägarens räkning förvärfva rätt och ikläda sig förpliktelser. Äfven efter att hafva tillgodogjort sig de romerska formerna af kuratel, höllo dock de moderna folken fast vid vårdarens fria förvaltningsbefogenhet. Betecknande i detta hänseende är omsättningen af den romerska rättens cura absentis till förmynderskap för frånvarande i äldre modern rätt; jfr ÄB 23 § 4 samt ofvan s. 5 not. 1 och nedan s. 468 not. 2. Uttryck åt samma sträfvan gifva emellertid de senare stadganden, genom hvilka i allmänhet eller för särskilda fall förvaltningskuratel inordnats under förmynderskapets regler. Hvarest det stannat

Annorlunda förhåller det sig dock, i mån som förmynderskapets regler förklarats tillämpliga. Närmast har, då så skett, det väl tänkts på kuratorns och den företräddes inbördes förhållanden. Men stadgandena beröra i sina verkningar äfven deras ställning till tredje man.

Sagda bestämmelser afse åter allenast två slags kuratorer, nämligen dels god man, satt att vårda hustrus förvaltningsgods, och dels den, som »af domstol förordnats att vara god man för frånvarande delägare i dödsbo». Under denna senare beteckning förstås emellertid då ej allenast god man, satt att förvalta arf som tillfallit någon med okänd vistelseort, utan äfven den, som i anledning af förestående bouppteckning efter död man myndighet utsett »att vårda» frånvarande sterbhusdelägares »rätt» [1]. Beträffande alla dessa gode män har förklarats skola gälla »hvad om förmyndares förvaltning, redovisning och ansvarighet finnes föreskrifvet» [2]. I öfrigt skilja sig åter bestämmelserna. Stadgandet rörande god man för hustru har tillägget: »och skall hvad lag stadgar angående förmånsrätt för omyndigs fordran hos förmyndare jämväl äga tillämpning i afseende å hustruns fordran hos gode mannen» [3]. I fråga om god man för frånvarande finnes det åter förordnadt, dels att å honom »lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom den 18 april 1884 skall äga tillämpning» [4], och dels att han må »i allt, som med» hans »uppdrag har samband, den frånvarande med laga verkan företräda» samt njuta »skäligt arfvode» och »ersättning för sina kostnader» [5].

---

vid det senare, har man för öfrigt att räkna med den ifrågavarande strömningen. Ja, äfven om kuratel alldeles icke likställts med förmynderskap och endast har till ändamål att bibehålla egendomen i orubbadt skick, vill i dess innehafvare man dock snarare se en sysslоman än en depositarie och förty också tillerkänna honom jämförelsevis större rättigheter i att förfoga öfver egendomen under iakttagandet af ägarens välförstådda intresse och nödiga processers utförande. Sedd från ifrågavarande synpunkt, återger HB 12 § 11 bäst det romerska begreppet kuratel. Närstående äro åter KkLgn §§ 40 och 46—50 samt UtsLgn §§ 74, 80, 81, 147 och 150; jfr nedan s. 460 not. 3.

[1] Jfr ÄB 15 § 5, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3 samt nedan s. 460 not. 3.

[2] ÄB 19 § 4 och Lag $^{29}/_{5}$ 1896.

[3] ÄB 19 § 4.

[4] Lag $^{16}/_{5}$ 1890.

[5] Lag $^{29}/_{5}$ 1896.

I sak består också åtskillnad så till vida, som ofvan anmärkta förmånsrätt tillkommer hustru men ej frånvarande[1]. Däremot gälla de särskilda bestämmelserna om god man för frånvarande äfven beträffande god man för hustru, dock att, då för den senare den äkta mannen satts att vårda hennes förvaltningsgods, särskildt arfvode ej ifrågakommer och han ej har tillfälle att i rättslig väg få sina utlägg ersatta annat än antingen i sammanhang med godmanskapets frånträdande och slutredovisnings afläggande eller ock vid bogemenskapens upplösning och för detta senare fall endast enligt reglerna för likvidation mellan äkta makar[2]. Befogenhet att »i allt, som med det uppdrag har samband», företräda vederbörande är en bestämmelse, som kan hafva passat in jämväl på god man för hustru[3]. Förvaltningsrätten måste nämligen alltid mera eller mindre leda till behörighet att i förhållande till tredje man företaga rättshandel med för hustrun omedelbart förpliktande verkan, hvarförutom, då tydligen afsikten varit att, så vidt hustruns rättskapacitet stått i sammanhang med förvaltningsgodset, den skulle öfverflyttas på gode mannen på sätt som sker från en omyndigförklarad till förmyndaren, en rätt för gode mannen att företräda hustrun måste hafva förutsatts. En sak för sig är, att enligt regel god man för frånvarande skall i större mått äga att företräda denne, enär han ej har att räkna hvarken med äkta mannens målsmanskap eller med den rättskapacitet, hvari trots sagda öfver-

[1] Förklaringen måste sökas däri, att de föreskrifter, genom hvilka stadgandena om förmynderskap utsträckts att omfatta ifrågavarande två kuratel, tillkommit vid olika tidpunkter och utan sammanhang med hvarandra. De betänkligheter, som man hyst för att i fråga om förmånsrätten likställa frånvarande med omyndig, synas eljes hafva bort än kraftigare göra sig gällande med afseende å rättsförhållandet mellan hustru och god man, satt att vårda hennes förvaltningsgods. Åtminstone borde så hafva skett för den händelse, att, såsom förutsatts regelrätt skola inträffa, till sådan god man förordnats hustruns äkta make. Redan hustruns eventuella fordringsrätt på grund af den äkta mannens kuratel står illa samman med de svenska reglerna om äkta makars förmögenhets- och gäldförhållanden, och den lösligaste eftertanke måste hafva varsnat, att fordringens förknippande med förmånsrätt måste väsentligen öka svårigheterna och oegentligheterna; jfr NJA II 1896 n:r 8 s. 3—4 och 1898 n:r 5 s. 46—48 samt Band II s. 456 not. 3—s. 457 not. 2, s. 462 not. 1, s. 471—474 och s. 762 not. 1

[2] Jfr GB 11 § 11, ÄB 19 § 4 och 23 § 4, Band II s. 194—198, s. 472 not. 2—4, s. 482 not. 2 och s. 762 not. 1 samt ofvan s. 279 not. 1.

[3] Jfr Lag $^{29}/_{5}$ 1896.

flyttning hustrun i allt fall bibehålles[1]. Att på god man för hustru 1884 års lags stadganden om årliga räkningars afgifvande äro tillämpliga, lär få anses följa däraf, att han i allmänhet ställts lika med en förmyndare i fråga om »redovisning»; och hvad för den senares del samma lag därutöfver stadgar, nämligen rörande skyldighet att efter domstols föreläggande ställa särskild säkerhet, gäller väl åter på grund af hänvisningen till »förmyndares förvaltning» och »ansvarighet». Äfven för det fall att den äkta mannen är god man, kunna lagstiftarne ej hafva haft något att invända mot ett dylikt säkerställande, då de ej skyggat tillbaka för att under nämnda förutsättning gifva hustrun en tyst förmånsrätt i mannens egendom[2]. Till arfvode och ersättning för hafda utlägg har till sist en kurator rätt jämlikt reglerna för sysslomannaskap och således utan att hafva ställts under förmynderskapets[3].

---

[1] Jfr Band II s. 51—52, s. 230 not. 3—s. 231 not. 1, s. 259 not. 1—2, s. 261 not. 1 och 4 och s. 546 not. 2—3 samt ofvan s. 457 not. 2. Erinras må om UrfvLgn § 22, som stadgar, att god man må, liksom förmyndare, själf bära skadan af försummelse, föranledande personligt ansvar för gäld i dödsbo; jfr Band II s. 392 not. 2 och ofvan s. 380 not. 1. Närmast afser stadgandet god man, som jämlikt KF $^{24}/_{9}$ 1861 tillsatts att vid bouppteckning iakttaga frånvarande sterbhusdelägares rätt, men omfattar, om sådan god man ej nämnts men väl det jämlikt ÄB 15 § 5 förordnats person att vårda själfva arfvet, äfven den senare; jfr LgK 1818 ÄB 7 § 6 och 8 § 14, 1826 ÄB 6 § 5 och 7 § 19 samt LgB ÄB 3 § 3, 6 § 6 och 7 § 23.

[2] Jfr ofvan s. 459 not. 1.

[3] Jfr HB 18 § 5. — Att i dessa senare delar det ej stadgats något särskildt rörande den, som satts att vårda hustruns förvaltningsgods, torde bero just därpå, att sagda värf förutsatts regelrätt skola tillfalla den äkta mannen och att i fråga om arfvode och utlägg det för hans del ej kunde utan vidare hänvisas till vare sig förmynderskapets eller sysslomannaskapets regler; jfr ofvan s. 459 not. 2. De mera omfattande och delvis, såsom det synes, öfverflödiga bestämmelserna om rättsverkningarne af godmanskap för frånvarande hafva sin särskilda historia. Såsom redan antydts, lär, då i ÄB 15 § 5 enligt dess ursprungliga lydelse arf, som tillfallit person med okänd vistelseort, förklarades skola "under säkert förvar sättas", däri legat ett domstolens bemyndigande att anförtro arfvets vårdande åt en god man; jfr ofvan s. 440 not. 1. Denne hade dock då icke en sysslomans utan en depositaries ställning; jfr HB 12 § 11. Emellertid blef genom KF $^{30}/_{5}$ 1835 ÄB 15 § 5 i omhandlade del så omskrifven, att det skulle förordnas "god man, som arfvet vårdar och förvaltar". Beträffande dennes rättsställning kunde valet blott stå mellan sysslomän eller förmyndare. För det senare borde ju hafva talat, att, såsom ÄB 23 § 4 utvisar, 1734 års lagstiftare afsett att under förmynderskapets regler i allo inordna den, som satts att i allmänhet vårda en frånvarandes egendom och rätt. Hela det till grund

Af lagbestämmelsernas utläggning framgår, att deras allmänna hänvisning till förmynderskapets stadganden om »för-

---

därför liggande åskådningssättet lär dock redan vid tillkomsten af 1835 års förordning hafva varit främmande för rättsmedvetandet; jfr nedan s. 468 not. 1—s. 469 not. 2. Af större betydelse har för hvarje fall nog varit, att samtida förslag afhandlade godmanskap för bortovarande arfvinge i sammanhang med förmynderskap och åtminstone i en hufvudpunkt, nämligen beträffande förmånsrätten, för det förras del hänvisade till det senares regler; jfr LgK 1818 ÄB 16 § 20, 1826 ÄB 15 § 20 och LgB 13 § 22. Mest verkade väl dock omständigheternas egen makt. Det förelåg dock en förvaltning, så till vida herrelös, som det ej fanns någon, hvilken såsom ägare kunde gifva förvaltaren anvisningar i värfvets utförande och däråt ägna nödig tillsyn. Särskildt gjorde sig olägenheterna häraf kännbara med afseende å fast egendom, då nämligen, i brist på förbud, gode mannen hölls för berättigad att däröfver fritt förfoga eller för hvarje fall hans åtgärder ej till sin giltighet kunde klandras af annan än den bortovarande eller hans rättsägare; jfr NJA 1876 s. 101. I denna del gåfvos också först bestämmelser, nämligen genom KF $^{31}/_{10}$ 1873. "Vill", stadgades det, "den, som jämlikt 15 kap. 5 § Ärfdabalken förordnad är att såsom god man vårda och förvalta frånvarandes arf, sälja eller annorledes afyttra hans fasta egendom eller låta den för gäld intecknas; tage närmaste fränders råd och söke tillstånd af Rätten. Finner Rätten skäl att tillstånd gifva, vare gode mannens förfogande lika gillt, som om det af arfvinge gjordt blifvit". Författningen hade till följd, att åtskilliga domstolar upptogo ifrågavarande slags kuratel i sina förmynderskapslängder och äfven i öfrigt å dem mera eller mindre tillämpade föreskrifterna i KF $^{24}/_{9}$ 1861 och den samma förordning aflösande Lagen $^{18}/_{4}$ 1884. På justitieombudsmannens initiativ gafs däråt bekräftelse genom Lag $^{16}/_{5}$ 1890, så att 1884 års lag förklarades tillämplig "i afseende å god man, som i anledning af timadt dödsfall af domstol förordnas att vårda frånvarande delägares i dödsboet rätt eller förvalta hans lott däri"; jfr Just. Omb. Berätt. 1890 s. 82—85. Härvid må anmärkas, att, då den tidigare KF $^{31}/_{10}$ 1873 endast gällde god man, tillsatt enligt ÄB 15 § 5, Lag $^{16}/_{5}$ 1890 afsåg jämväl god man, som på grund af KF ang. vård af död mans bo $^{24}/_{9}$ 1861 förordnats att bevaka frånvarande sterbhusdelägares rätt; jfr §§ 2 och 3 ibid. Man utgick nämligen därifrån, att, fastän detta senare uppdrag väl närmast åsyftade den bortovarandes företrädande vid bouppteckning och sålunda var af tillfällig natur, det i anledning af fortsatt frånvaro kunde komma att få längre tids bestånd och för sådan händelse medförde liknande förpliktelser som godmanskap jämlikt ÄB 15 § 5. Förordnande på grund af KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 ansågs med andra ord eventuellt innefatta befogenhet att jämväl deltaga i skifte för den frånvarande och att förvalta det honom tillfallna arfvet; jfr NJA II 1890 n:r 6 s. 5—6. Ej heller förberörda stadganden visade sig dock tillfredsställa behofven i rättslifvet. Vare sig att uppdraget var gifvet enligt det ena eller det andra af nyssnämnda två lagrum, var dock gode mannen inskränkt i sin maktbefogenhet och ägde ej ett allmänt ställföreträdareskap. Han kunde väl mot tredje man utföra talan för att, äfven i ersättningsväg, behålla arfvet oförminskadt; jfr SJA XXX s. 62. Men testamente kunde ej med laga verkan delgifvas åt honom och än mindre han godkänna sådant; jfr NJA 1895 s. 509 samt LgK 1818 ÄB 12 § 8, 1826 ÄB 11 §

valtning, redovisning och ansvarighet» fullt förslå för att i allt väsentligt likställa ifrågavarande kuratel i rättsverkningar

---

10 och LgB ÄB 9 § 20. Vid riksdagen framkommo därför ock bland annat förslag, att för ändamålet särskild god man måtte förordnas och bestämmelser därom intagas i ÄB 18 § 1; jfr NJA II 1892 n:r 9 s. 4, 1893 n:r 7 s. 2—4 och 1896 n:r 8 s. 6. Det ansågs dock lämpligare att utvidga befogenheten för god man, förordnad jämlikt KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 eller ÄB 15 § 5; jfr NJA II 1893 n:r 7 s. 4—6 och 1896 n:r 8 s. 2—4. Häri ligger förklaringen till att Lag $^{29}/_{5}$ 1896 särskildt angifver, att "den, som i anledning af timadt dödsfall af domstol förordnats att vara god man för frånvarande delägare i dödsbo, äge att i allt, som med det uppdrag har samband, den frånvarande med laga verkan företräda". Hvad lagen i öfrigt innehåller rörande "förvaltning, redovisning och ansvarighet" samt "arfvode" och "ersättning för — kostnader" var afsedt att dels ersätta KF $^{31}/_{10}$ 1873, som upphäfdes, och dels i allo, den lagbestämda förmånsrätten undantagen, ställa god man för frånvarande sterbhusdelägare i tillämpliga delar under de för förmynderskap gifna bestämmelserna. Att därvid det dock hölls för lämpligast att lämna Lag $^{16}/_{5}$ 1890 orubbad, kunde ju synas vara en väl långt drifven försiktighet. Ytterst har väl inverkat, att Lag $^{29}/_{5}$ 1896 ej till sitt innehåll stod i strid med Lag $^{16}/_{5}$ 1890 men väl med KF $^{31}/_{10}$ 1873, hvilken dels handlade allenast om god man, tillsatt enligt ÄB 15 § 5, och dels i sina bestämmelser om inhämtande af domstols samtycke till vissa förfoganden öfver fast egendom ej fullt öfverensstämde med hvad, som förordnats för förmyndares del; jfr NT 1873 s. 641—644 och NJA II 1896 n:r 8 s. 4. Ännu i annat och viktigare afseende bröt emellertid Lag $^{29}/_{5}$ 1896 med grundsatserna i KF $^{31}/_{10}$ 1873. Denna senare, allenast afseende fall enligt ÄB 15 § 5, utgick därifrån, att den tillförordnade gode mannen icke företrädde viss arfvinge utan den, som slutligen kunde visa sig vara det. Gode mannens laga åtgärder skulle därför ock gälla, såsom om de blifvit företagna af *"arfvinge"*. Man begagnade med flit denna obestämda form och skref ej arfvingen, hvadan i omhandlade afseende det särskildt ej skulle hafva rättslig betydelse, om den, för hvars räkning arfvet tagits om händer, sedermera befanns hafva aflidit före arflåtaren; jfr NT 1873 s. 642—644. Häremot stred emellertid visserligen, att stadgandena i ÄB 15 § 5 äro gifna under förutsättning, att det finnes viss känd arfvinge. Onekligen förelåg dock sålunda ett lyckligt uppslag. På den med 1873 års författning beträdda vägen borde man nämligen hafva kommit till att låta nyssnämnda stadganden gälla, äfven då, såsom i ÄB 15 § 6 omförmäles, det ej fanns någon känd arfvinge och att skarpt skilja dessa två förvaltningskuratel i egenskap af kuratel för oviss person från dem, som afhandlas i KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 samt de äldre stadgandena i ÄB 12 § 1 och 23 § 4. I dessa tre senare lagrum är ju nämligen otvifvelaktigt fråga om att vårda viss persons rätt. Ifrågavarande åtskillnad hade för öfrigt stöd redan i lagstiftningen före 1873, enär ÄB 15 § 5 påbjöd tillsättande af god man utan afseende därå, att den bortovarande arfvingen var omyndig, samt de tre sistnämnda lagrummen hade till förutsättning, att för sådan person principiellt ej god man utan förmyndare skulle nämnas; jfr ÄB 12 § 1 och 23 § 4 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3. Uteslutet hade till sist ej heller varit att genom särskilda förordnanden på en hand förena de i sig olika ställföreträdareskapen och ej heller att med godmanskap jämlikt ÄB 15 §

dels med förmynderskap och dels sins emellan. Verkliga afvikelser bestå allenast så till vida, som frånvarande saknar förmånsrätt mot sin gode man och, för den händelse att hustrus förvaltningsgods ställes under vård af hennes äkta make, rätten till arfvode bortfaller och godtgörelsen för utlägg kan komma att bero på hvad gäller om likvidation mellan äkta makar [1]. Men eljes gälla i tillämpliga delar förmynderskapets regler. Gode männen hafva en förmyndares allmänna frihet i förvaltningen men äro också på samma sätt som denne däri inskränkta, må vid tillträde förteckna den mottagna egen-

5 förbinda befogenhet i allt hvad rörde boutredningen och bland annat sålunda rätt att begära årsstämning och afträda dödsboet till konkurs; jfr UrfvLgn §§ 5, 22 och 30. Emellertid slog genom Lag $^{29}/_{5}$ 1896 lagstiftningen in i motsatt riktning, då, i mån som sakförhållandena tillstadde det, den i befogenhet likställde gode män jämlikt KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 och ÄB 15 § 5 samt beklädde äfven de senare med rätt att företräda den frånvarande i arfsfrågor, bland annat med rätt att mottaga testamente i delgifningsändamål och att godkänna detsamma. Härmed ansågs dock ej förenligt ett ställföreträdareskap för arfvinge såsom oviss person. Lag $^{29}/_{5}$ 1896 står också på den ståndpunkt, att, ehvad det förfarits enligt det ena eller det andra af nyssnämnda två lagrum, gode mannen insatts att vårda viss persons rätt i hennes egenskap af arfvinge och att, om hon utröntes ej hafva sådan egenskap, gode mannens åtgöranden ej bunde den, som vore i besittning däraf; jfr NJA II 1896 n:r 8 s. 4—6. Beträffande förvaltningsakter och för öfrigt jämväl åtgärder i boutredningsväg är emellertid en dylik grundsats ohållbar. Den skulle i sitt genomförande leda till den största förvirring i rättsförhållanden och står för öfrigt ej samman med hvad på annat område stadgats; jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 5 och Band II s. 420—428. Det återstår därför ej heller annat än att betrakta god man enligt ÄB 15 § 5 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 hafva en dubbel ställning, så att i nyssnämnda afseende han företräder den, som slutligen må visa sig vara rätt arfvinge, och åter i arfs- och bodelningsfrågor den, i hvars namn han satts till sitt värf. En följd af lagstiftningens utveckling är för öfrigt den, att, så framt ÄB 23 § 4 anses medföra rätt att förordna god man för att i allmänhet vårda bortovarande myndig persons angelägenheter, äfven sådan god man skulle äga att omhändertaga ett den senare under den fortsatta utevaron tillfallet arf. Skulle den frånvarande vara omyndig, tillkomme då denna befogenhet också hans förmyndare. Hvarken det ena eller det andra har emellertid från början varit afsedt. För hvarje fall ändras icke de olika successionsregler, som jämlikt ÄB 15 § 5 och KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 4 gälla med afseende å arf af nyssnämnda slag å den ena sidan och den frånvarandes vid bortresan kvarlämnade egendom å den andra. I sammanhang härmed må anmärkas, att de två lagrummen bygga på olika antaganden, så att i det förra bortovaron i och för sig hålles för bevis om frånfälle och i det senare åter allenast i förening med andra omständigheter och bland annat viss tids fortsatt uteblifvande. Se vidare ofvan s. 441 not. 3 och s. 442 not. 3 samt nedan s. 465 not. 2—s. 466 not. 1 och s. 468 not. 1—2.

[1] Jfr ofvan s. 278—283 och s. 459 not. 1—2.

domen, hålla en ordnad räkenskapsföring, afgifva årliga räkningar till kommunernas granskningsmän och rätta sig efter hvad för förmyndares del gäller beträffande slutredovisnings afgifvande, klandrande och godkännande äfvensom egendoms omhändertagande och utgifvande samt dela med afseende å ansvars- och ersättningsskyldighet, medels fruktbargörande och förräntande och säkerhets ställande förmyndares villkor [1]. Härtill kommer, hvad angår god man för hustru, förmånsrätt i hans egendom på sätt som i förhållandet mellan förmyndaren och dennes myndling [2]. I brist på särskildt förbud finnes ej heller hinder för att, där arfvode utgår, beräkna det efter de vid förmynderskap gängse grunderna [3]. Föremål för registrering äro än vidare kuratelen på samma sätt som förmynderskapen [4]. Till sist finna grundsatserna för förmynderskap af flera samt för förmyndares målsäganderätt för och målsmanskap öfver omyndig användning [5]. Klandertiderna vid arfskifte utan lottning få för normala fall beräknas löpa för frånvarande från hemkomsten och för hustru i allmänhet omedelbart men, då hon på grund af vansinne skilts från sitt förvaltningsgods, först när genom lagakraftvunnet beslut denna orsak därtill förklarats ej längre föreligga [6].

Emellertid bör det alltid ihågkommas, att i förevarande fall det dock är fråga om en vårdnad af allenast förmögenhetsrättslig natur och dessutom såsom sådan begränsad, samt att förvaltningen äger rum för person, som äger eller i allt fall ej behöfver sakna rättskapacitet, låt vara att den hos hustru är inskränkt genom äkta mannens målsmanskap. Det förra är att taga i betraktande särskildt med afseende å måls-

[1] Jfr ofvan s. 167—232, 238—260 och 270—278.

[2] Jfr ofvan s. 261—270 och s. 458 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 279—283 och s. 463 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 148—154. Härvid må då visserligen märkas, att hvad de äldre författningarne i ämnet, KF $^{16}/_{6}$ 1875 och KK $^{18}/_{4}$ 1884, stadga om anteckningar i förmynderskapsprotokoll och förmynderskapsbok ej passar synnerligen väl för ifrågavarande kuratel. Detsamma gäller dock äfven om en viss klass af omyndiga, nämligen omyndigförklarade; jfr ofvan s. 153 not. 2—3. Vederbörande registerförare få äfven här lämpa de gifna bestämmelserna efter de delvis olika förhållandena; jfr Montan s. 126—127.

[5] Jfr ofvan s. 284—303 och 365—384.

[6] Jfr GB 9 § 2 mom. 1, ÄB 12 §§ 1 och 4, 13 § 1 och 23 § 4, NJA 1881 s. 90, Band II s. 228 not. 3 samt ofvan s. 41 not. 1, s. 140 not. 1, s. 157 not. 4 —s. 158 not. 1, s. 200 not. 3, s. 388 not. 1 och s. 453 not. 4.

äganderätt och målsmanskap samt det senare beträffande rättshandel mellan kuratorn och den företrädde. Då den senare utgör en frånvarande, är naturligen ej hinder för sådan rättshandel, oaktadt den har till föremål egendom under kuratorns förvaltning. Mellan hustru och hennes gode man kan åter detta visserligen ej förekomma men allenast på den grund, att hon ej råder öfver egendomen utan kuratorn allena[1].

Det kunde ju vara frestande att äfven för andra fall af kuratel än de nyss omhandlade låta förmynderskapets regler gälla. I viss måtto lär detta också få anses vara tillåtet.

På sätt förut beskrifvits, hafva två olika fall af godmanskap för frånvarande blifvit till sina rättsverkningar likställda med förmynderskap, nämligen dels det, som uppstår därigenom, att, då man vet död mans »inländske arfvinge men ej hvar han är, — — — Domaren» förordnar »god man, som arfvet vårdar och förvaltar, till dess den frånvarande arfvingen sin rätt bevakar eller tiden därtill ute är», och dels det, som har sin tillkomst på det sätt, att, då »någon sterbhusdelägares vistande» är »okändt eller så fjärran, att säkert bud ej kan inom bouppteckningstiden till och ifrån honom komma, — — — Rätten» nämner »god man att vårda den frånvarandes rätt, till dess han själf kommer eller annorlunda förordnar[2]». Inre gemenskap mellan de två godmanskapen finnes så till vida, som uppdrag i det ena hänseendet förutsättes innefatta behörighet äfven i det andra. Har sålunda det tillsatts god man att förvalta en frånvarandes arfslott, äger den förre att utan särskildt förordnande deltaga i bouppteckningen efter arflåtaren, och må, när åter förordnande af sistnämnda slag meddelats, den utsedde ej allenast bevaka den frånvarandes intresse vid bouppteckningen utan äfven i allt hvad eljes rör hans rätt såsom arfvinge och förty, där hinder ej möter i annans förvaltningsrätt, äfven omhändertaga och vårda det honom tillfallna arfvet[3]. För öfrigt tillhöra ifrågavarande stadganden en senare lagstiftning och hafva förutsatts skola

[1] Jfr Band II s. 196 not. 3 samt ofvan s. 204—209, s. 373 not. 6, s. 379 not. 3, s. 455 not. 1 och s. 456 not. 2.

[2] ÄB 15 § 5 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2; jfr ofvan s. 458 not. 1.

[3] Jfr LgB ÄB 6 § 6 samt ofvan s. 460 not. 3 och nedan s. 466 not. 1; se ock beträffande god man, förordnad att vid bouppteckning bevaka myndigförklarad ogift kvinnas rätt, redan SJA XXIII s. 333.

göra öfverflödig den äldre lagbestämmelsen, att, då skifte skall hållas mellan arfvingar och »någon af dem» är »så fjärran stadd, att ej säkert bud kan till eller ifrån honom komma, — — — Domaren» må förordna »någon, som den frånvarandes rätt iakttager» [1]. Nu står denna bestämmelse emellertid kvar i lagen, utan att omständigheterna utesluta dess tillämpning. Kommer den till användning, lär åter den tillsatte gode mannen vara att i befogenhet likställa med den, som förordnats för bouppteckning skull, och förty äfven i samma måtto som denne stå i fråga om sina rättsförhållanden under förmynderskapets regler [2].

Märkas må jämväl, att stadgandena om förordnandena för bouppteckning skull afse god man för frånvarande sterb-

[1] ÄB 12 § 1. Hos LgK och LgB finnes ej någon motsvarighet till ÄB 12 § 1 men däremot väl till ej mindre ÄB 15 § 5 än äfven KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 i hvad dessa lagrum afse förordnande af god man för bortovarande; jfr LgK 1818 ÄB 3 § 7 och 7 § 6, 1826 ÄB 3 § 9 och 6 § 5, LgB ÄB 3 § 3 och 6 § 6, Band II s. 645 not. 1 samt ofvan s. 441 not. 2. Redan hos LgK 1818 ÄB 7 § 6 påträffas också de i KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 angifna förutsättningarne för förordnande af god man: "Är någon sterbhusdelägares vistande okändt eller så fjärran, att säkert bud ej kan inom bouppteckningstiden till och ifrån honom komma". Dessa bestämningar äro åter tydligen hämtade från dels ÄB 15 § 5 i dess ursprungliga lydelse och dels från ÄB 12 § 1. Att lagstiftarna hafva haft båda dessa lagrum i tankarna, synes däraf, att i fortsättningen LgK 1818 ÄB 7 § 6 förklarade, att gode mannen skulle fortfara "att vårda den frånvarandes rätt, till dess han själf kommer eller annorlunda förordnar *eller ock sin rätt försitter*". De sista fem orden äro emellertid uteslutna redan hos LgK 1826 ÄB 6 § 5; jfr ofvan s. 465 not. 2. Sammanblandningen af de olikartade godmanskapen i ÄB 15 § 5 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 finnes sålunda redan från början i nämnda förslag; jfr ofvan s. 460 not. 3 och s. 465 not. 3. Men därjämte framgår omisskännligen, att, då myndighet anbefalldes att redan i anledning af förestående bouppteckning förordna god man för frånvarande delägare i dödsboet, det förutsattes ej skola finnas tillfälle att för arfskiftes skull meddela dylikt förordnande; jfr Günther hos LgB ÄB Prot. s. 74 och 75—76. — Hvad i ÄB 12 § 1 stadgats om god mans tillsättande möter åter i alla lagkommissionens förslag; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 15 § 1, 1713 kap. 21 § 1, 1717 kap. 16 § 1, 1723 kap. 15 § 1, 1726 kap. 13 § 1 och 1730 kap. 12 § 1. Stadgandet är tidigare än det motsvarande i ÄB 15 § 5, har betraktats såsom en nödfallsutväg, från början varit förbundet med tidsbestämmelser, åsyftande att i möjligaste måtto trygga den frånvarande arfvingen vid hans rätt att själf deltaga i skiftet, och icke förutsatts medföra befogenhet att annat än vid skiftet företräda den frånvarande och förty ej heller att vårda hans arf jämlikt ÄB 15 § 5; jfr LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Sjögren I s. 253, Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 15 § 1, 1713 kap. 21 § 1, 1717 kap. 16 § 1 och 1723 kap. 15 § 1 samt ofvan s. 440 not. 1.

[2] Jfr NJA 1891 s. 107 och ofvan s. 465 not. 3—s. 466 not. 1.

husdelägare samt således för ej blott arfvinge utan äfven för efterlefvande make, och att de bestämmelser, som i rättsverkningar likställa godmanskap för frånvarande med förmynderskap, handla om frånvarande delägare i dödsbo, d. v. s. förutom nyssnämnda bodelägare jämväl ej mindre universella testamentstagare utan äfven alla andra, som på grund af testamente eller annan rättshandel hafva rätt i dödsboet utan att vara sakrättsägare eller borgenärer [1]. För hvarje fall gälla således de senare stadgandena ej blott om god man för arfvinge. Onekligen vore åter naturligast att låta dem i sin tillämpning vara begränsade genom hvad, som stadgats om själfva förordnandenas meddelande. De skulle då allenast vid förordnande för bouppteckning skull omfatta annan än god man för arfvinge, nämligen därjämte god man för efterlefvande make, men vid förordnanden för skiftes eller förvaltnings skull dock alltjämt allenast god man för arfvinge [2]. Uteslutet är ju dock icke, att, då i de författningar, genom hvilka förmynderskapets rättsverkningar förklarats skola gälla äfven beträffande godmanskap »för frånvarande delägare i dödsbo», lagstiftarne begagnat sig af denna senare omfattande bestämning, det skett för att bereda domstolarne tillfälle att äfven för annan sådan delägare än arfvinge vid behof förordna god man i någon af de sistnämnda två händelserna. Därmed skulle det också tyst godkänts ett dylikt förfarande. Under denna förutsättning skulle då åter visserligen äfven dylika godmanskap falla under sagda författningar.

Bortsedt från de händelser, i hvilka nyare författningar i tredje mans intresse anbefalla god mans förordnande för frånvarande, visa domstolarne för hvarje fall obenägenhet att annat än i sammanhang med dödsfall tillsätta god man för frånvarande rättsägare. För en dylik åtgärd föregifva de sig ock sakna hvarje stöd i lagen. Emellertid är det tydligt, att en frånvarande ej behöfver hafva blifvit delägare i dödsbo, för att behof skall hafva kunnat uppstå att i hans intresse tillsätta god man att vårda hans härvarande angelägenheter. Han har exempelvis egendom härstädes och äger ej här i landet hvarken make eller syssloman, som vårdar densamma, eller är

[1] Jfr KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3, Lag $^{16}/_{5}$ 1890, Lag $^{29}/_{5}$ 1896, Günther hos LgB ÄB Prot. s. 60 samt Band II s. 703—705.

[2] Jfr KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 2 och 3 samt ÄB 12 § 1 och 15 § 5.

den vårdnad, som på sådant sätt förekommer, ej tillfredsställande[1]. Bestämmelse fattas ej heller, fastän den har karaktären af en tyst förutsättning, endast gäller bortovaro i utlandet och utgår därifrån, att för den frånvarande förmyndare skall tillsättas[2]. Om detta senare kan dock ej blifva tal med den nuvarande uppfattningen om hvad, som utgör förutsättning för förmynderskap. Men lagrummet ger tillräcklig anledning för att vid behof förordna god man för frånvarande och det väl för öfrigt, ej blott då han begifvit sig utrikes utan att hafva sörjt för sina härvarande angelägenheter, utan äfven då han under sådana omständigheter befinner sig på okänd ort, låt vara att bevis ej finnes om någon hans utresa ur landet[3]. Frånvaro på känd inrikes ort lär åter icke berättiga till nämnda slags förordnande, låt vara att vederbörande befinner sig i sådana förhållanden, att han ej är i tillfälle att vårda sina angelägenheter eller att för ändamålet ej förbindelse kan med honom anknytas[4]. Huruvida någon må anses befinna sig på okänd ort, är för öfrigt att bedöma efter hvad man vet på den plats, där han är eller senast varit mantalsskrifven eller genom egendom eller angelägenheter eljes kan anses hafva medelpunkten för sin härvarande förmögenhetsrättsliga intressesfär, och ej såsom vid förordnande af god man för bortovarande arfvinge efter hvad, som

[1] Se LgB ÄB 11 § 10 och Mot. s. 54, jfrda med GB 9 § 2 mom. 3, LgB GB 9 § 7 och ÄB Prot. s. 97—98 och 103—104 samt Band II s. 212 not. 4, s. 213 not. 5, s. 252 not. 3 och s. 261 not. 4.

[2] ÄB 23 § 4; jfr JB 6 § 4, KF $^{17}/_{3}$ 1669 p. 35 hos Schmedeman s. 582 samt ofvan s. 158 not. 1, s. 437 not. 1 och s. 460 not. 3.

[3] Jfr GB 13 § 4, ÄB 15 § 5, Band I s. 131 not. 4—s. 133 not. 5 samt ofvan s. 5 not. 1 och s. 465 not. 2. Af intresse är för öfrigt, att gällande rätt jämväl på ett ställe omförmäler dylikt godmanskap. LgB ÄB 11 § 10 innehöll nämligen föreskrift därom; jfr ofvan s. 468 not. 1. Med hänsyn därtill angaf den också "god man eller förmyndare, där sådan är till boets vård satt", bland de personer, som skulle höras öfver ansökan om dödsförklaring; jfr LgB ÄB 3 § 10. Vid paragrafens ordagranna återgifvande i KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 1 har därefter äfven denna fras orubbad medföljt. — Kuratelet, i romersk rätt cura absentis, förekommer allmänt i modern rätt. I fransk finnes därjämte en arfvingarnes och eventuellt äkta makes modifierade cura anomala, som ställts i sammanhang med bestämmelser, motsvarande dem, som svensk lag innehåller om dödsförklaring; jfr Lag $^{27}/_{11}$ 1854, CC §§ 112—143 och ofvan s. 439 not. 1—s. 443 not. 3.

[4] Jfr ÄB 15 §§ 4 och 5 med GB 9 § 2 mom. 3, ÄB 12 § 1, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 och ofvan s. 466 not. 1; se dock äfven hvad JB 6 § 4 innehåller rörande ej mindre "utrikes faren" än äfven *"fånge"*.

är bekant på orten för arflåtarens hemvist[1]. För hvarje fall måste, om för frånvarande nämnda slags mera omfattande kuratel anordnas, detsamma tydligen lyda förmynderskapets regler i lika måtto som det, hvilket har sin orsak i arfs utfallande åt bortovarande[2].

Ännu ett fall lär böra komma i betraktande. Det har i det föregående omförmälts, att stundom domstolarne tillsätta god man »under förmyndaransvar». Alldeles särskildt äger detta rum, då den gode mannen förordnas att vårda omyndigs egendom[3]. Orsaken härtill kan för öfrigt vara, att den omyndige saknar förmyndare men vederbörande myndighet ej äger rätt att nämna sådan[4], eller ock att på grund af bemyndigande i enskild rättshandel domstolen meddelar sitt förordnande[5]. Naturligen kan icke i och för sig det senares förseende med nämnda tillägg gifva rättsförhållandet ett särskildt innehåll[6]. Men tillägget ger uttryck åt en riktig känsla, nämligen att den, hvilken i förmyndares ställe utöfvar förvaltning för omyndig, bör häfta i en förmyndares ansvars- och ersättningsskyldighet till den omyndige[7]. Detta bör dock då visserligen gälla äfven för den händelse, att någon ej allenast förvaltar viss den omyndiges egendom på grund af enskild rättshandel utan äfven satts därtill af enskild person och ej af myndighet. Mera vidtgående slutsatser lära, i brist på stöd i lagbud, åter ej få dragas af den ifrågavarande ansvars- och ersättningsskyldigheten. Visserligen följer däraf också tillämplighet af hvad gäller om förmyndares fruktbargörande

[1] Jfr ÄB 12 § 1 och 15 § 5, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2 samt nedan s. 475 not. 2—4 och s. 479 not. 4.

[2] Jfr LgB ÄB 13 § 22 samt ofvan s. 460 not. 3 och s. 465 not. 2 och nedan s. 470 not. 5.

[3] Jfr ofvan s. 59 not. 2; se ock fall af god mans förordnande för frånvarande under förmyndaransvar före Lag $^{29}/_{5}$ 1896 i NJA 1896 s. 303.

[4] Jfr ÄB 20 § 7, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) samt ofvan s. 58 not. 1, s. 61 not. 2, s. 405 not. 1 och s. 449 not. 5 och nedan s. 479 not. 1.

[5] Jfr LgB ÄB 11 § 11 samt ofvan s. 449 not. 2 och s. 452 not. 5.

[6] Jfr beträffande god man, förordnad att utreda dödsbo hvari bland annat funnos omyndiga delägare, SJA XVII s. 100 och beträffande god man, förordnad att på myndig persons begäran biträda henne med förvaltningen af hennes egendom och öfriga angelägenheter, NJA 1890 s. 369.

[7] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) samt ofvan s. 245—252 och s. 405 not. 1.

och förräntande af den omyndiges medel, nämligen så vidt som förvaltningen ej utöfvas jämlikt enskild rättshandel och densamma härutinnan innehåller föreskrifter, föranledande afvikelser[1]. Oaktadt frasen »under förmyndaransvar» i främsta rummet torde hafva syftat på den förmånsrätt, som omyndig äger i förmyndarens egendom, får åter en dylik förmynderskapets rättsverkan ej anses förefinnas[2]. I frågor rörande förvaltningsrätt och redovisningsskyldighet komma alldeles icke förmynderskapets regler i användning, så framt ej själfva sakförhållandena föranleda det. Sålunda är väl den, som tillfälligtvis fyller en förmyndares ställning, underkastad de den senare afseende inskränkningarne i rätt att förfoga öfver fast egendom, men däremot icke den, som vid sidan af förmyndare bestrider förvaltning på grund af enskild rättshandel. Härutinnan har han att rätta sig allenast efter rättshandelns innehåll och mening[3]. Till årlig redovisningsskyldighet är god man för omyndig icke förbunden, hvadan ej heller för hans del registrering i förmynderskapslängderna äger rum[4].

Ej ens i nyssnämnda ringa omfång må man hålla sig till förmynderskapets regler med afseende å god man, som enligt rättshandel förvaltar viss hustruns enskilda egendom. Lagstiftningen ger ej anledning därtill. Än mindre har det aktats nödigt att utsträcka samma regler till återstående fall af kuratel: godmanskap vid skillnad till säng och säte, i och för förvaltning af afskild samfäld eller hustrus enskilda egendom under handläggning af boskillnadsmål och till vårdande af omtvistad egendom m. m. d.[5]. Uppdragen hafva

[1] Jfr ofvan s. 252—260, s. 449 not. 1 och s. 457 not. 1.

[2] Jfr HB 17 § 10, NJA II 1896 n:r 8 s. 4 samt ofvan s. 261—270 och s. 458 not. 3—5; se dock äfven NJA 1888 s. 192, LgB ÄB 13 § 22 samt ofvan s. 460 not. 3 och nedan s. 470 not. 5.

[3] Jfr NJA 1876 s. 101 och 1903 s. 126 samt ofvan s. 59 not. 1, s. 457 not. 2 och s. 460 not. 3.

[4] Enligt förslag i Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) skola dock äfven stadgandena "om tillsyn å förmyndares förvaltning" gälla med afseende å god man, som förordnats att i stället för förmyndare vårda minderårig utlännings rätt; jfr ibid. s. 21. De fall, i hvilka dylikt kuratel för inlänning förekommer, hvarken påfordra eller tillstädja emellertid rättssatsens tillämpning för deras del; jfr ofvan s. 469 not. 4.

[5] GB 15 § 2, ÄB 19 § 4 samt BLgn §§ 12 och 14. LgK 1818 ÄB 16 § 20, 1826 ÄB 15 § 20 och LgB ÄB 13 § 22 sammanställde i allmänhet och särskildt i fråga om förmånsrätten sina erkända former af kuratel med förmynder-

ansetts alltför tillfälliga för att påkalla de skyddsmedel, som jämförelsevis förmynderskapet i sig bereder den företrädde[1].

I mån som man ej har att lita till förmynderskapets rättsnormer, får man hålla sig till uppdragets och, så framt rättsförhållandets natur därtill gifver anledning, till fullmäktigskapets.

Huru det ställer sig i det senare afseendet, har redan vidrörts. Man har att rätta sig efter respektive rättshandel och myndighets förordnande samt de af dem afsedda och grundlagda rättsförhållandena samt vid förvaltning ej vara för snar att antaga den hafva annat syfte än egendomens vårdande i och för återställelse i mottaget skick. Med anledning häraf är att afgöra, huruvida det finnes rätt att i den företräddes namn begå rättshandel med tredje man och i hvad omfång. Är sålunda enligt regel den ifrågavarande behörigheten mindre än hos en förmyndare, stå å andra sidan för dess utsträckning dock ej i vägen de för den senares del gällande allmänna inskränkningarne i förfoganderätt[2].

Ej heller i förhållandet mellan kuratorn och den företrädde komma de för förmynderskapsinstitutet egendomliga rättssatserna i användning och bland annat sålunda icke stadgandena om terminlig redovisningsskyldighet, förmånsrätt och åläggande att ställa säkerhet[3].

---

skap. Härvid var dock visserligen ej tal om andra gode män än de, som förordnats af myndighet. På sådant sätt omförmälas emellertid i alla förslagen de gode män, som gällande lag omhandla i ÄB 15 § 5 och 20 § 7 samt BLgn § 10 och KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 2, så ock de, som jämlikt förslagen skulle tillsättas att vårda barns rätt mot efterlefvande fader eller moder, till dess bodelningen afslutats; jfr ofvan s. 59 not. 1. Härtill komma hos LgK 1818 god man, förordnad för omyndig i afvaktan på vederbörlig kungörelse om och inregistrering af rätt förmyndare, hos LgK 1818 och 1826 god man, tillsatt att vårda arf, tillfallet någon under tid, då han stod under åtal för brott, medförande "förlust af all medborgerlig rätt", hos LgK 1826 och LgB god man med uppdrag att förvalta äkta makars bo under skillnad till säng och säte samt hos LgB dels god man, gifven hustru till hjälp vid konkurs, dels god man, som fått att i allmänhet tillse frånvarandes angelägenheter, och dels god man, åt hvilken det betrotts att förvalta egendom, förärad omyndig i gåfva eller testamente; jfr GB 15 § 2, KkLgn § 140, 1862 års BLg § 6, Band II s. 215 not. 4 samt ofvan s. 67 not. 2, s. 448 not. 4, s. 469 not. 2 och s. 470 not. 2.

[1] Jfr NJA II 1896 n:r 8 s. 4.

[2] Jfr ofvan s. 457 not. 2 och s. 470 not. 3.

[3] Jfr ofvan s. 470 not. 2 och 4.

Under samma villkor som en förmyndare äger kuratorn åter att få sina utlägg ersatta. Därest han ej särskildt afsagt sig arfvode, har han också rätt därtill, om och i mån som uppdraget verkligen vållat honom besvär. Att därvid tillämpa de vid förmynderskap öfliga beräkningsgrunderna är vid ett förvaltningskuratel ej nödvändigt men ej heller uteslutet[1]. Då syssloman har att i vårdnadsafseende iakttaga normal aktsamhet och i rättspraxis det ställes på en förmyndare liknande anspråk, äger härutinnan ingen åtskillnad rum[2]. Till sist äga ju de med afseende å förmynderskap af flera fastställda reglerna en allmän tillämpning i obligatoriska rättsförhållanden och förty också vid kuratel[3].

Så till vida skilja sig beträffande slutredovisning reglerna för sysslomannaskap från förmynderskapets, som, sedan syssloman afgifvit redovisning, hufvudmannen eller hans rättsägare väl, vid äfventyr af talans förlust, skola inom natt och år klandra densamma men, om de hafva »laga förfall», dock njuta »samma tid därefter»[4]. Äfven i förhållande till en kurator gäller således för vanliga fall denna senare förmån. Jämför man förhållandet mellan förmyndare och kurator för omyndig, består visserligen ingen olikhet, så framt den sistnämnde fortfarande är omyndig och icke äger laga målsman. Ty först med redovisningens afgifvande till behörig mottagare löper såväl i det ena som äfven i det andra fallet den stadgade klandertiden. I förevarande händelse behöfver således icke omständighet af nyss beskrifna natur åberopas såsom laga förfall och betyder således ej heller saknaden af rätt därtill något. Men »laga förfall» rymmer dock äfven andra hinder för rättsägare att iakttaga sitt intresse[5].

Att bemärka är ännu en rättssatts, särskildt afseende

---

[1] HB 18 § 5; jfr ofvan s. 464 not. 3.

[2] HB 18 § 4, jfrd med NJA 1891 s. 107 och 1896 s. 303 samt ofvan s. 246 not. 1—s. 252 not. 1. Erinras må för öfrigt, att, liksom vid förmynderskap, det ålagts dels gode män i konkursbo och dels depositarie att vårda det mottagna godset såsom sitt eget, och att hvad sålunda stadgats om depositaries ansvar för hvarje fall bör gälla sådan kurator, som i den rättsliga behandlingen förbehållslöst sammanställts med depositarie; jfr HB 12 §§ 2 och 11 samt KkLgn § 66.

[3] Jfr ÄB 23 § 5 och ofvan s. 294 not. 3—s. 295 not. 1; se dock rörande ansvar för boutredningsmän KD $^{12}/_{11}$ 1830 i BHdb 1883 s. 188.

[4] HB 18 § 9, jfrd med ÄB 23 § 4.

[5] Jfr ofvan s. 225—229 och s. 380 not. 2.

syssloman. Hvad denne utan eller utöfver fullmakt aftalar med tredje man är nämligen förbindande för hufvudmannen, så snart »det visas, att det honom till nytta användt är» [1]. Härtill hör då visserligen, att tredje man vid aftalets ingående betraktat hufvudmannen såsom sin medkontrahent. Om han än ej behöft hafva särskild anledning att antaga ett fullmaktsförhållande, får han alltså ej hafva känt omständigheter, som utesluta ett dylikt antagande, och förty så till vida saknat god tro. Däremot är ej villkor, att hufvudmannen afvetat och samtyckt till det för hans del gjorda förvärfvet, fordras det allenast, att detta på ett eller annat sätt kommit honom till godo, och icke dess fortsatta bibehållande åt honom samt stannar förpliktelsen ej vid utgifvande af det mottagna eller dess värde [2]. På det familjerättsliga området återfinnes rättssatsen utan att för öfrigt lämna tillfälle till särskilda förbehåll om god tro [3]. Äfven i det skick, som den har vid sysslomannaskap eller i allt fall för dess del tillämpas, öfverensstämmer den dock icke med nu gängse rättsbegrepp. Det bör därför visserligen ej sättas i fråga att gifva hvad sålunda stadgats beträffande sysslomannaskap en mera vidsträckt och allmän användning [4]. Men, så till vida som kuratelet lyder

[1] HB 18 § 3.

[2] NJA 1901 s. 453, jfrd med NJA 1885 s. 378.

[3] GB 11 §§ 3 och 8; jfr 1862 års BLg § 14 samt Band II s. 337 not. 1, s. 348 not. 1, s. 348 not. 5—s. 349 not. 1, s. 368 not. 3—s. 369 not. 1 och s. 495 not. 1—s. 496 not. 1.

[4] Ursprungligen hör grundsatsen, versio in rem, hemma i den romerska rätten. Äfven för dess del har den emellertid varit omtvistad till sitt innehåll och sin användning. Från början har den med all säkerhet haft till förutsättning, att den, som på nämnda sätt förpliktade annan, befann sig under dennes patria potestas. Därförutan har för hvarje fall det bland annat gjorts till villkor, att rättshandeln slutits i någon hufvudmannens angelägenhet och med särskildt framhållande däraf. På sådant sätt har det legat nära att i modern rätt knyta rättssatsen samman med ställföreträdareskap samt särskildt med de tidigare ej noga åtskilda instituten sysslomanna- och fullmäktigskap. Däraf förklaringen hvad för deras del ej mindre svensk än äfven modern rätt innehålla i ämnet. I motsats till hvad följer af svensk rätt, föranleder emellertid den romerska rättssatsen egentligen allenast en förpliktelse intill storleken af den hafda nyttan. Senare lagstiftning har därför ock ansett sig kunna helt och hållet undvara den ifrågavarande rättssatsen och hjälpa sig till rätta med de allmänna reglerna om förpliktelse att utgifva obehörig vinst. Hos LgK 1815 HB 14 § 8 och Mot. s. 137 samt 1826 HB 14 § 7 var hvad gällande lag i HB 18 § 3 i saken innehåller utelämnadt. LgB HB 14 § 8 stadgade åter, att, om syssloman gått utöfver fullmakten eller eljes

uppdragets och icke förmynderskapets regler, lär dock rättssatsen få anses gälla äfven med afseende å en kurator. Särskildt vid förvaltningskuratel kan den ock lätt få praktisk betydelse.

Fjärde Kapitlet.

Myndighets lokala behörighet.

Liksom förmynderskap kan kuratel påkalla myndighets ingripande på flera olika sätt. Den kan, såsom redan anmärkts, hafva att tillsätta kurator samt att därefter öfva kontroll öfver honom och afgöra öfver hans hemställanden om att på visst sätt få förfoga öfver fast egendom, som han på grund af sitt uppdrag förvaltar. Därtill kommer ock skyldigheten att döma i tvist, som uppstått på grund af värfvets utförande. Efter hvad redan anmärkts, kan behörigheten att förordna kurator tillkomma annan myndighet än domstol. I öfriga nämnda afseenden är åter detta uteslutet. Men, huru härmed än må ställa sig, föreligger dock städse frågan om den inbördes lokala kompetensen.

Har i rättshandel, som föranleder behof af kurator, dennes utseende anförtrotts åt myndighet, äro att iakttaga de anvisningar, som rättshandeln må hafva lämnat beträffande den myndighet, som härutinnan skall äga befogenhet[1]. För öfrigt gälla samma regler som vid förmynderskap, så att platsen, där behofvet ger sig till känna, afgör öfver den lokala kompetensen[2]. Är det fråga om att utföra talan i en process, är det således domstolen, som har att handlägga rättstvisten, eller, där annan myndighet kan meddela förordnandet, den, hvars verksamhetsområde sammanfaller med nämnda domstols[3]. På samma sätt grundlägger den processuella behörig-

aftalat utan hufvudmannens samtycke men denne dock däraf haft nytta, han ej skulle "draga sig undan att godtgöra hvad emot den nytta svarar"; jfr ibid. Mot s. 57 och ofvan s. 342 not. 1—3.

[1] Jfr NJA 1875 s. 351 samt ofvan s. 449 not. 2 och s. 452 not. 5.

[2] Jfr ofvan s. 95—99.

[3] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 § 12, KF $^{4}/_{6}$ 1884 § 54 samt ofvan s. 119 not. 4, s. 438 not. 1 och s. 449 not. 5.

heten sådan äfven i förevarande afseende, då eljes den rättsliga handläggningen eller det i målet träffade afgörandet påkallar kuratels anordnande[1]. I öfrigt må man åter begagna sig af de vid förmynderskap ledande grundsatserna. Det säger sig dock själft, att mera sällan egendoms belägenhet skall få någon afgörande betydelse[2]. Har kuratelet sin orsak i dödsfall, afgör den aflidnes mantalsskrifningsort[3] och i sista hand den hjälpbehöfvandes egen[4].

Allenast god man för frånvarande och god man, satt att vårda hustrus förvaltningsgods, stå ju under tillsyn från myndighets sida och äro hänvisade på att till vissa sina åtgärder inhämta dess samtycke. För dessa fall gälla i allo samma regler, som bestå med afseende å förmynderskap. Den ifrågavarande myndigheten är alltså städse domstol och, närmare bestämdt, den domstol, som förordnat kuratorn. Dock gälla visserligen också stadgandena om de vid kontrollen biträdande kommunala granskningsmännen samt om öfverflyttning af den ifrågavarande behörigheten domstolar och kommuner emellan[5].

Stå, såsom händelsen är med nyssnämnda två slags godmanskap, kuratel i förvaltnings- och redovisningsväg under förmynderskapets regler, äro dessa att tillämpa äfven i allt hvad hör till förmynderskapstvist och platsen för dess utförande[6]. Eljes har man, så snart dock kuratorn bestridt förvaltning, att hålla sig till lagens förordnande: »Den något är förtrodt till förvaltning, svare han eller dess arfvingar, om han död är, där han godset förvaltat och förestått». Beträffande processuellt kuratel kommer ytterligare i betraktande lagbudet, att i tvist mellan rättegångsfullmäktig och hufvudman om arfvode »Domaren, som sist i saken dömt», skall sökas[7]. Emellertid kunna liksom vid förmynderskap omstän-

[1] Jfr GB 15 §§ 1 och 2, ÄB 20 § 7, HB 12 § 11, UtsLgn §§ 74, 80, 81, 147 och 150, KkLgn §§ 9, 40 och 140 samt BLgn §§ 10, 12 och 14.

[2] Jfr dock HB 12 § 11 samt ofvan s. 447 not. 3—5 och nedan s. 479 not. 4.

[3] ÄB 12 § 1 och 15 § 5, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3 samt NJA 1893 s. 540.

[4] ÄB 19 § 4 och 23 § 4; jfr beträffande det förra lagrummet ofvan s. 26—28 och för det senares del ofvan s. 469 not. 1.

[5] Jfr Lag $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 1 och 5, NJA 1893 s. 540 samt ofvan s. 90—94 och 133—135.

[6] Jfr ofvan s. 232—238.

[7] RB 10 § 4 och 15 § 12; jfr NJA 1877 s. 54 och ofvan s. 235 not. 3—s. 236 not. 6.

digheterna sätta nämnda regler ur användning. I sista hand har för hvarje fall man att rätta sig efter hvad, som kan anses följa af värfvets natur och påståendets art. Det kan dock visserligen sålunda hända, att ej annat återstår än att låta svaranden njuta till godo sitt forum domicilii, d. v. s. att stämma saken till underrätten på den plats, där respektive han är mantalsskrifven, anträffas, senast varit boende eller har egendom[1].

Femte Kapitlet.

Kompetenskonflikter för en kurators del.

Emedan en kurator tillsättes att endast i visst afseende tillvarataga annans rätt, förlika sig ock ett flertal kuratel för samma person godt med hvarandra. För ett af dem kan då ock behörighet tillkomma en myndighet och för ett annat åter en annan. Det kan för hvarje fall ej anses tillkomma en myndighet att sätta ett förut bestående kuratel ur kraft genom ett sitt anordnande däraf, så framt icke det förra är allenast tillfälligt och afsedt att vika för det senare. Ej heller äger för annan händelse en senare tillsatt kurator att på grund af sitt uppdrags mera omfattande natur öfvertaga värf, som anförtrotts åt en tidigare och efter uppdragens lydelse falla under dem båda[2]. Annorlunda ställer det sig åter visserligen, om den tidigare förordnade är kurator men den senare tillkomne en förmyndare[3]. Men kuratel viker ej heller för förmynderskap annat än så framt dess anordnande varit en tillfällig nödfallsåtgärd och ej afsedd att bestå vid sidan af ett förmynderskap. Detsamma gäller vid liknande sammanträffande mellan kuratel och målsmanskap för äkta man[4].

Anledning kunde ju synas vara att i förenämnda afseende med förmyndare likställa jämväl sådan god man, som

[1] Jfr RB 10 § 1 samt ofvan s. 237 not. 1—s. 238 not. 1.

[2] Jfr KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3 och NJA 1893 s. 540.

[3] Jfr ÄB 20 § 7, KF $^{24}/_{9}$ 1861 § 3, Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) och ofvan s. 405 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 443 not. 4—s. 444 not. 3.

vid förmyndares konkurs den domstol, som har att handlägga målet, anbefallts att för den omyndige tillsätta, då den ej är förmynderskapsdomstol. En sådan god man skulle då hafva att öfvertaga uppgifter, som ännu annan domstol i tiden mellan konkursens början och hans förordnande anförtrott någon att såsom god man fylla i en den omyndiges angelägenhet. Oafsedt att tillfälle till ett dylikt sammanträffande ej lätt skall uppstå, lära dock jämlikt de allmänna reglerna det tidigare kuratelet ej utan vidare häfvas genom det senares tillkomst. Konkursdomstolens åtgärd afser ju dock närmast att förskaffa den omyndige rättshjälp i konkursen. Icke kan god man, som för utförande af annan den omyndiges rättstvist domstol efter förmyndares död tillsatt, hafva att träda tillbaka för förmyndarens arfvingar; och de skola dock jämlikt lag fylla en liknande ställning som god man, hvilken i förberörda fall konkursdomstol utsett[1].

Närmast lika en förmyndare i maktbefogenhetens omfång står sådan god man, som förordnats att i allmänhet och ej särskildt i anledning af en hans arflåtares frånfälle vårda hans rätt. Skulle saken bedömas enligt lagen, som äfven till namnet räknar en dylik ställföreträdare in bland förmyndare, vore väl ej heller annat att göra än att äfven i omhandlade afseende låta gälla hvad ofvan sagts om förmyndares rätt gent emot tidigare tillsatte gode män. Nu mera aktas emellertid icke någon, som på grund af myndighets förordnande har att företräda frånvarande, och således ej heller de, som på förenämnda sätt satts därtill, för mera än kuratorer. Det lär därför icke längre finnas skäl, att för deras del uppgifva de allmänna reglerna för sammanträffanden af ett flertal kuratel. I förhållande till förmyndare äro de för öfrigt så till vida städse underkastade begränsning i sin behörighet, som de allenast i rent förmögenhetsrättsliga värf äga att utöfva sitt ställföreträdareskap och, i mån som ej annat särskildt förordnats, därutinnan äro inskränkta till egendom och angelägenheter här i landet[2].

[1] ÄB 20 § 7; jfr ofvan s. 58 not. 1—3 och s. 61 not. 2.

[2] Jfr ÄB 23 § 4 samt ofvan s. 460 not. 3 och s. 468 not. 1—s. 469 not. 2.

Sjätte Kapitlet.

Mellanfolkliga rättsförhållanden.

Godmanskap för frånvarande ger bästa bevis därpå, att inlännings utrikes vistelse ej hindrar myndighet från att för hans del anordna kuratel. Såsom nyss här ofvan anmärkts, är åter därför i allmänhet förutsättning, att det gäller vård af någon hans egendom i riket eller hans företrädande i annan hans härvarande angelägenhet. Förhållandena kunna emellertid, åtminstone skenbart, föranleda undantag därifrån. Det kan ju exempelvis vara fråga om att hit till landet öfverföra egendom från utrikes ort samt för ändamålet behöfvas person härstädes för att mottaga egendomen eller förmedla dess indragande, eller också föreligga ett ärende, som till sin hufvuddel hör hemma härstädes men dock i vissa sina därifrån oskiljaktiga delar förgrenar sig utom landets gränser. Stridande mot kuratels brukliga användning är åter att inrätta detsamma med afseende å förhållanden, hvilka faktiskt stå utom svensk och under utländsk myndighets maktutöfning, utan att ändring däri är att motse i den närmaste framtiden. Allt detta gäller dock allenast kurator, som myndighet har att tillsätta utan stöd af rättshandel. Såsom eljes utgöra nämligen staternas gränser inga gränser för rättshandels verkan och förty ej heller i denna del. Det skulle då vara, att lagarne på platsen i allmänhet eller dock för det särskilda fallet förnekade rättshandelns giltighet i förevarande afseende eller dock gjorde det, så framt rättshandeln ej slutits på sätt och under villkor, som samma lagar bjuda, samt densamma ej härutinnan fyllde anspråken[1].

De fall, i hvilka lagen medgifver tillsättande af god man i annans intresse än den företräddes, äro allmänt sådana, i hvilka den senare är utlänning eller dock regelrätt är det[2]. Däremot är det ej ovanligt, att i de fall, i hvilka svenska myndigheter för personer tillsätta kuratorer i deras eget intresse, de vägra det, om personen är af främmande nationalitet.

[1] Jfr Band II s. 836 not. 4—s. 837 not. 6 och s. 846 not. 2—4 samt ofvan s. 403 not. 1, s. 405 not. 1 och s. 420 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 438 not. 1.

De hafva ej här att hålla sig till positiva rättsbud och låta sig påverkas af den hittills i allmänhet rådande uppfattningen, att svensk domstol ej må förordna förmyndare för utlänning eller i öfrigt taga befattning med honom i förmynderskapsväg. Grundsatsen har utsträckts till kuratel. Emellertid hafva, om ock med tvekan, just för utlänningar, som voro omyndiga på grund af sin ålder, domstolarne tidt och ofta låtit förmå sig att tillsätta gode män. De juridiska betänkligheterna hafva uppgifvits i betraktande af de tvingande omständigheterna. Vanligen har det nämligen rört sig om barn, som med sina föräldrar delat hemvist här i landet och vid enderas frånfälle just på denna grund ej i hemlandet kunnat utverka sig förordnande af förmyndare. Äfven om för framtiden svensk domstol i dylik händelse lär komma att anses skyldig till att meddela detta senare slags förordnande, skall dock dödsfall af fader eller moder, som här i landet efterlämnat barn och egendom, alltjämt blifva det vanligaste fallet, hvari svenska domstolar må hafva att tillsätta kuratorer för utlänningar. Det återstår ju nämligen alltid att sörja för deras förseende med rättshjälp under den tid, som hemlandets myndigheter måste hafva på sig för att hinna utse förmyndare och afgöra, om de härutinnan skola begagna sin företrädesrätt[1].

Eljes böra visserligen icke bostad eller vistelse i riket utgöra villkor, för att svensk myndighet må äga att för utlänning nämna kurator. Villkoren böra vara enahanda för in- och utlänning[2]. Man kan endast hafva skäl att mera strängt vidhålla grundsatsen, att kuratelet skall afse att bereda vårdnad åt egendom eller angelägenhet här i landet[3]. Beträffande forum är i brist på annat man alltid i tillfälle att låta platsen för egendomen eller angelägenheterna bestämma däröfver[4].

I mån som de svenska myndigheterna i saken ställa sig afvärjande, äro de naturligen förbundna att tillerkänna laga behörighet åt kurator, som må hafva tillsatts i det land, dit utlänningen hör i nationellt hänseende eller ock ärendet kan

---

[1] Jfr Prot. $^{7}/_{11}$ 1902 s. 32 (kap. 4 § 5) samt ofvan s. 405 not. 1, s. 416 not. 2—s. 417 not. 1 och s. 419 not. 1—s. 420 not. 2.

[2] Se dock ÄB 15 § 5, hvarmed emellertid må jämföras ÄB 9 §§ 2, 4 och 5 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3.

[3] Jfr ofvan s. 468 not. 1 och s. 478 not. 1.

[4] Jfr ofvan s. 97 not. 4 och s. 475 not. 2.

anses höra på grund af dess sammanhang med andra hans därstädes förekommande angelägenheter. Huruvida afseende må fästas på kuratel jämlikt rättshandel och med säte i utlandet, är att alltefter omständigheterna pröfva efter svensk eller främmande lag. Det beror på hvart rättsförhållandet hör hemma enligt sitt innehåll samt platsen för och förhållandena vid dess tillkomst. Att kuratelet utöfvas från främmande plats, bör ej i och för sig inverka[1].

Så framt för utlänning kuratel kommit till stånd här i landet, står det också principiellt under svensk lag i allt hvad rör uppkomst, upphörande, verkningar, tillsyn och kompetenskonflikter[2].

[1] Jfr ofvan s. 413 not. 1, s. 416 not. 1 och s. 478 not. 1.

[2] Jfr ofvan s. 402 not. 2, s. 417 not. 2—3 och s. 435—477.

Bihang till Band IV.

Senare litteratur, rättsfall och lagstiftning.

1) S. XI n:r 1 andra raden tillägges efter II: och III.

2) S. XI n:r 7 andra raden uppifrån insättes efter »66»: och Just.-Omb. Berätt. 1904 s. 11.

3) S. 31 not 1. I NJA 1903 s. 417 har åter, sedan stadsfiskal påyrkat, att enka måtte försättas i omyndighet på grund af ålder och sjuklighet, samt hofrätten funnit honom sakna befogenhet att å tjänstens vägnar göra nämnda sin framställning och därför ogillat densamma, Kongl. Maj:t, hvarest stadsfiskalen anfört besvär, lämnat dem utan afseende. Här har tydligen KF $^{7}/_{6}$ 1749 § 8 fått en inskränkt uttolkning och ansetts ej bemyndiga »fiskaler» och väl då ej heller »kronans ombudsmän» att påyrka annan omyndighetsförklaring än den, som bestode i omyndighetstillstånds förlängning.

4) S. 32 not. 3. Jfr näst ofvan under n:r 3.

5) S. 128 not. 1 tredje raden nerifrån insättes efter »116»: och 1904 s. 97.

6) S. 407 noten § 2 första och andra raderna uppifrån. Orden »som här i riket vistas eller här har egendom» hafva uteslutits i den till 1904 års riksdag afgifna kungl. propositionen i ämnet; jfr nedan s. 492 not 1. Frasen har ansetts utgöra ett obefogadt förbehåll för stadgandets tillämpning; jfr KP 1904 s. 56. Må så vara. Men efter nämnda uteslutning förefaller hela stadgandet opåkalladt. Lämpligen borde det borttagna åter införas i punktens slut, exempelvis i formen: utan hinder däraf att den omyndige här i riket vistas eller här har egendom.

Bihang till Band I.

Litteratur, rättsfall och lagstiftningsfrågor i tiden 1901—1904.

1) S. 4 texten införes efter fjortonde raden uppifrån:

Serlachius, Julian, Trolofning och äktenskapslöfte i Tidskr. af JF i Finland XXXIX s. 287—315.

v. Willebrand, Om trolofning och ofullkomnade äktenskap ibid. s. 1—138.

2) S. 4 texten införes efter sextonde raden uppifrån:

Wrede, Om äktenskaps ingående inför domstol i Tidskr. af JF i Finland XXXIX s. 466—477.

3) S. 21 not. 4 tillägges i slutet: Jfr NJA 1902 s. 48.

4) S. 83 not. 4—s. 84 not. 2. Jfr NJA 1903 s 397 samt nedan s. 511 och 512.

5) S. 121 not. 1: Se nedan Bihang till Band III n:r 22.

6) S. 140 not. 12 insättes efter »236»: och 1901 s. 402.

7) S. 154 not. 1: Se nedan Bihang till Band III n:r 23.

8) S. 207 not. 1: Se nedan s. 542 n:r 34.

9) S. 231 not. 2 tillägges i slutet: Se ock KF $^{5}/_{12}$ 1901 och KK $^{4}/_{12}$ 1903.

10) S. 235 not 3 tillägges i slutet: Inkommande uppgifter om utlänningar skola åter sändas af Statistiska Centralbyrån till vederbörande konsulat eller eventuellt utrikesdepartementet samt de om svenska undersåtar af det sistnämnda till byrån för vidare befordran till pastorsämbetena; jfr KK $^{4}/_{12}$ 1903.

11) S. 245 not. 1 tillägges i slutet: och Utr. Departem. Årsberätt. 1902 s. 60; se dock för framtiden nedan s. 503.

12) S. 246 not. 3—s. 250 not. 1. Då finne, som ej fyllt tjuguett år men på grund af sitt lands lag dock var ohindrad att ingå äktenskap, för lysning och gifte härstädes sökt Kongl. Maj:ts tillstånd i saken, har Kongl. Maj:t, »enär enligt handlingarnes föranledande» han, »hvilken vore finsk undersåte, icke af den omständighet, att han ej uppnått 21 års ålder, vore lagligen förhindrad att ingå äktenskap», förklarat »ifrågavarande ansökan icke föranleda vidare yttrande»; jfr NJA 1902 s. 559. Rättsfallet betecknar ett brytande med äldre svensk rättspraxis, enligt hvilken beträffande äktenskapshinder utlänningar vid gifte i Sverige voro underkastade svensk lag och allenast svensk lag; jfr Utr. Departem. Årsberätt. 1901 s. 73—75. Denna grundsats har uppgifvits till förmån för den alldeles motsatta, att nupturients förmåga att ingå äktenskap principiellt bör pröfvas efter lagarne i hans hemland, äfven om han ingår äktenskap utrikes. Därmed har då vårt land också öfvergått till den ståndpunkt, hvarpå, Nordamerikas Förenade Stater frånräknade, de moderna kulturländerna nu mera allmänt befinna sig.

Rättsfallet är för öfrigt allenast en förelöpare till en omfattande lagstiftning, afseende att staterna emellan lösa kollisionsfall i frågor rörande äktenskaps ingående. Äfven i denna del föreligger nämligen en Hagerkonvention från 1900 och har i enlighet därmed Lagbyrån utarbetat förslag till svenska lagbestämmelser.

Jämlikt Hag. Conf. 1900 Act. s. 237—239 har konventionen följande lydelse:

Art. 1. Rätten att ingå äktenskap beror af lagarne i nupturientens nationella hemland, så framt ej i dem det härutinnan hänvisas till annan lag (Le droit de contracter mariage est réglé par la loi nationale de chacun des futurs époux, à moins qu'une disposition de cette loi ne se réfère expressément à une autre loi).

Art. 2. Lagarne på platsen för äktenskapets ingående kunna förbjuda utlänningar dess ingående i strid mot hvad de förordna beträffande:

1:o. indispensabla förvandtskapshinder;

2:o. indispensabelt äktenskapsförbud för dem, som med hvarandra begått hor, på grund hvaraf den enas äktenskap blifvit upplöst;

3:o. indispensabelt äktenskapsförbud för dem, som dömts för att i samråd hafva stämplat mot enderas förutvarande makes lif (La loi du lieu de la célébration peut interdire le mariage des étrangers qui serait contraire à ses dispositions concernant:

1:o. les degrés de parenté ou d'alliance pour lequels il y a une prohibition absolue;

2:o. la prohibition absolue de se marier, édictée contre les coupables de l'adultère à raison duquel le mariage de l'un d'eux a été dissous;

3:o. la prohibition absolue de se marier, édictée contre des personnes condamnées pour avoir de concert attenté à la vie du conjoint de l'une d'elles).

Äktenskap, som ingåtts utan afseende å det ena eller andra af nyssnämnda hinder, skall ej hållas för ogillt, förutsatt att det är giltigt enligt de i art. 1 omförmälda lagarne (Le mariage célébré contrairement à une des prohibitions mentionnées ci-dessus ne sera pas frappé de nullité, pourvu qu'il soit valable d'après la loi indiquée par l'article 1er).

Bortsedt från hvad som följer af bestämmelsen i art. 6 mom. 1, är ingen af de fördragsslutande staterna förbunden att medgifva ingående af äktenskap, som på grund af föregående äktenskap eller hinder af religiös natur skulle strida mot dess lagar (Sous la réserve de l'application du premier alinéa de l'article 6 de la présente Convention, aucun Etat ne s'oblige à faire célébrer un mariage qui, à raison d'un mariage antérieur ou d'un obstacle d'ordre religieux, serait contraire à ses lois). Dylikt hinders åsidosättande skall ej kunna medföra äktenskapets ogiltighet annorstädes än i det land, hvarest äktenskapet ingåtts (La violation d'un empêchement de cette nature ne pourrait pas entraîner la nullité du mariage dans les pays autres que celui où le mariage a été célébré).

Art. 3. Lagarne på platsen för äktenskapets ingående kunna tillstädja utlänningar sådant trots hinder i de i art. 1 omförmälda lagarne, om hindren helt och hållet bero på religiösa grunder (La loi du lieu de la célébration peut permettre le mariage des étrangers nonobstant les prohibitions de la loi indiquée par l'article 1er, lorsque ces prohibitions sont exclusivement fondées sur des motifs d'ordre religieux).

Öfriga stater äga rätt att ej erkänna giltigheten af ett sålunda slutet äktenskap (Les autres Etats ont le droit de ne pas reconnaître comme valable le mariage célébré dans ces circonstances).

Art. 4. Utlänningar, som vilja ingå äktenskap, hafva att styrka sin rätt därtill i enlighet med de i art. 1 angifna lagarne (Les étrangers doivent, pour se marier, établir qu'ils remplissent les conditions nécessaires d'après la loi indiquée par l'article 1er).

Bevisen kunna förebringas antingen medelst intyg af diplomatisk agent eller konsul för nupturients nationella hemland eller ock på hvad annat sätt som helst, blott att mellanfolkliga konventioner eller myndigheterna på platsen för äktenskapets ingående låta bevisningen gälla (Cette justification se fera, soit par un certificat des agents diplomatiques ou consulaires du pays des contractants, soit par tout autre mode de preuve, pourvu que les conventions internationales ou les autorités du pays de la célébration reconnaissent la justification comme suffisante).

Art. 5. Hvad angår formen, skall öfverallt äktenskap anses såsom giltigen ingånget, då det förfarits i öfverensstämmelse med lagarne på platsen därför (Sera reconnu partout comme valable, quant à la forme, le mariage célébré suivant la loi du pays où il a eu lieu).

Emellertid äga de länder, hvilkas lagar fordra kyrklig vigsel, att, då därförutan deras undersåtar ingått äktenskap utrikes, frånkänna dessa giltighet (Il est toutefois entendu que les pays dont la législation exige une célébration religieuse, pourront ne pas reconnaître comme valables les mariages contractés par leurs nationaux à l'étranger sans que cette prescription ait été observée).

Hvad lagarne i nupturients nationella hemland stadga i fråga om lysning skall lända till efterrättelse; men försummelse härutinnan skall ej kunna medföra äktenskapets ogiltighet annorstädes än i det land, hvars lagar blifvit öfverträdda (Les dispositions de la loi nationale, en matière de publications, devront être respectées; mais le défaut de ces publications ne pourra pas entraîner la nullité du mariage dans les pays autres que celui dont la loi aurait été violée).

En af vigselförrättaren bestyrkt afskrift af vigselbeviset skall öfversändas till myndigheterna i hvardera nupturientens nationella hemland (Une copie authentique de l'acte de mariage sera transmise aux autorités du pays de chacun des époux).

Art. 6. Hvad angår formen, skall öfverallt äktenskap anses såsom giltigen ingånget, då det skett inför diplomatisk agent eller konsul i öfverensstämmelse med lagarne i det af honom företräddda landet och ingendera kontrahenten är medborgare i den stat, hvari äktenskapet slutits, samt samma stat ej heller motsätter sig äktenskapets ingående på nämnda sätt (Sera reconnu partout comme valable, quant à la forme,

le mariage célébré devant un agent diplomatique ou consulaire, conformément à sa législation, si aucune des parties contractantes n'est ressortissante de l'Etat où le mariage a été célébré et si cet Etat ne s'y oppose pas). Ingen dylik gensaga må ske, då det rör sig om äktenskap, som på grund af föregående äktenskap eller hinder af religiös natur skulle strida mot statens lagar (Il ne peut pas s'y opposer quand il s'agit d'un mariage qui, à raison d'un mariage antérieur ou d'un obstacle d'ordre religieux, serait contraire à ses lois).

Förbehållet i art. 5 mom. 2 är tillämpligt i fråga om äktenskap, ingångna inför diplomatisk agent eller konsul (La réserve du second alinéa de l'article 5 est applicable aux mariages diplomatiques et consulaires).

Art. 7. Äktenskap, som på grund af formen för dess ingående är ogiltigt på platsen därför, skall icke desto mindre kunna erkännas såsom giltigt i öfriga länder, om det iakttagits hvad lagarne i båda parternas hemländer med afseende å formen föreskrifvit (Le mariage, nul quant à la forme dans le pays où il a été célébré, pourra néanmoins être reconnu comme valable dans les autres pays, si la forme prescrite par la loi nationale de chacune des parties a été observée).

Art. 8. Denna öfverenskommelse afser allenast äktenskap, ingångna på en fördragsslutande stats område mellan personer, af hvilka åtminstone den ena är medborgare i sådan stat (La présente Convention ne s'applique qu'aux mariages célébrés sur le territoire des Etats contractants entre personnes dont une au moins est ressortissante d'un de ces Etats).

Ingen af staterna förbinder sig genom denna öfverenskommelse att tillämpa annan lag än en fördragsslutande stats (Aucun Etat ne s'oblige, par la présente Convention, à appliquer une loi qui ne serait pas celle d'un Etat contractant).

De svårigheter, som varit att öfvervinna, framgå tillräckligen af konventionens innehåll. I valet mellan domicil- och nationalitetsgrundsatsen har man visserligen gifvit obetingadt företräde åt den senare. En persons hemvist kommer alldeles icke i betraktande annat än så framt lagarne i vederbörandes nationella hemland med afseende å äktenskapshindren skjutit denna frågas afgörande under lagarne på platsen för hemvistet. Särskildt med afseende å hvad härutinnan schweizisk lag stadgat i afsikt att underlätta äktenskaps ingående utom landet, har det nämligen gifvits det nationella hemlandet en allmän befogenhet att i form af vare sig medgifvande eller anbefallning ställa, hvad angår hindren för äktenskaps ingående, detsamma under främmande lands lag; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 46 och Prot. Fin. s. 1, 1894 s. 47—48 samt 1900 Act. s. 168—169. Allenast så till vida har det gjorts en inskränkning, som ej någon stat skall vara skyldig att tillämpa lagarne i sådan stat, som ej deltagit i konventionen; jfr ibid. 1900 Act. s. 179. Närmast har ifrågavarande hänskjutningsrätt dock tänkts skola komma att utöfvas till förmån för det land, hvari äktenskapet inginges.

Såsom synes, går också konventionen ut på att skifta behörigheten allenast mellan två länder, nämligen mellan det nationella hem-

landet och landet för rättshandelns begående. Principiellt skola det förras lagar lända till efterrättelse i fråga om rätten att ingå äktenskap och det senares lagar åter i fråga om formen därför. Såsom en högre ledande grundsats står åter önskemålet, att äktenskap skall öfverallt räknas såsom respektive giltigt eller ogiltigt samt sålunda ej undantagsvis i ett land giltigheten kunna bestridas eller erkännas mot hvad, som annorstädes i allmänhet anses

Samtliga dessa regler hafva dock fått sina vidtgående undantag. Det har gifvits lagarne på platsen en rätt att på grund af vissa sina äktenskapshinder förvägra äktenskapets ingående på landets område och tvärtom att i visst fall tillstädja det, då väl hinder förelåge enligt hemlandets lagar men icke jämlikt de på platsen gällande (art. 2 och 3). Vid sidan af de på platsen föreskrifna formerna har åter såsom laga erkänts äktenskaps ingående dels inför därvarande främmande diplomatiska agent eller konsul jämlikt hans lands föreskrifter och dels på sätt som i hemlandet kunnat ske (art. 6 och 7). Slutligen skall i vissa fall ett i allmänhet giltigt äktenskap kunna vara lokalt ogiltigt, nämligen än på platsen för dess ingående, då därstädes gällande lagar iakttagits i fråga om formen men åter icke i hvad anginge äktenskapsförbud i anledning af föregående äktenskap eller hinder af religiös natur (art. 2, jfrd med art. 6 ibid.), och än åter i hemlandet, så framt det åsidosatts dess föreskrifter vare sig om lysning eller om kyrklig vigsels begagnande (art. 5). Tvärtom förutsättes åter äktenskap, som en stat tillstadt trots hinder af religiös natur i hemlandets lagar eller som ingåtts i utlandet jämlikt den i hemlandet lagbestämda formen, närmast hafva laga verkan allenast respektive i landet för ingåendet och i hemlandet, andra stater fritt att därutinnan ansluta sig till dem (art. 3 och 7).

Allt detta kan knappast betecknas såsom tillfredsställande. Denna anmärkning gäller alldeles särskildt beträffande det bristande upprätthållandet af grundsatsen, att med afseende å äktenskaps giltighet lämpligen det ej får råda olika uppfattning och förty ej heller härutinnan afgörande träffas enligt olika länders lagar. Mindre vikt ligger åter på att strängt genomföra behörighetens fördelande mellan lagarne på platsen och lagarne i hemlandet, allteftersom frågan står om formen för äktenskaps ingående eller om äktenskapshinder. Såsom synes af konventionen, har det satts såsom uppgift att mäkla ej blott mellan ifrågavarande två länders anspråk på bestämmanderätt utan äfven mellan den i olika länder rådande uppfattningen af äktenskapets väsende. Man har medgifvit, att, trots en främlings hinderslöshet enligt hemlandets lagar, det i annat land kan vägras honom äktenskap på grund af sådana därsammastädes stadgade hinder, hvilka förutsatts skola i större mått uppbäras af folkets sedliga medvetande (art. 2). Häri ligger då ett erkännande af äktenskapet såsom ett icke allenast rättsligt utan äfven etiskt institut. Andra bestämmelser gå ut på att i viss måtto taga hänsyn till den uppfattning, enligt hvilken äktenskapet utgör jämväl ett religiöst institut, nämligen är ett sakrament, hvilket såsom sådant är i sin uppkomst och i sitt bestånd underkastadt de läro- och trossatser,

som vederbörande kyrka, ledd af nämnda uppfattningssätt, i ämnet uppställt (art. 2, 5 och 6). Man märker dock lätt, att de, som utöfvat det bestämmande inflytandet vid konventionens affattande, haft den åsikt, att äktenskapet till sin natur är ett borgerligt aftal utom kyrkans värjo, och för öfrigt, såsom nu mera i allmänhet sker, sett en fördel i inskränkandet af äktenskapshindren, äfven till den del som de från början tillkommit i sedlighetens intresse (art. 2, 3 och 5—7).

Det är för öfrigt alltför litet sagdt, att konventionen utgör ett inlägg för den äktenskapliga aftalsläran. Stadgandena äro ytterst affattade med hänsyn till sådana samhällen, som äga obligatorisk borgerlig vigsel — obligatorisk i den vidsträckta mening, att icke något äktenskap må på statens område kunna med laga verkan slutas i annan än den af därvarande lagar påbjudna borgerliga formen. I följd häraf har också allmängiltighet förvägrats åt äktenskap, ingångna af utlänningar i de af deras hemlands lagar stadgade formerna, och det tillbakavisats anspråket, att, så framt hemlandets lagar ej erkände annan giltig form än kyrklig vigsel, hvad därom föreskrifvits måste iakttagas (art. 7 och 5). Närmast har detta föranledt, att för Rysslands del dess ställföreträdare vid konferensen (Hag. Conf. 1900 Act. s. 175; jfr ibid. 1893 I s. 43, 50 och 68—69) sagt sig ej kunna biträda ifrågavarande konvention; se beträffande Danmark och Norge ofvan s. XII n:r 21. Grundsatsens berättigande lär också kunna dragas i tvifvelsmål. Om en stat anser sig böra införa obligatorisk borgerlig vigsel, sker det väl närmast med afseende å dess egna undersåtar. Har därvid lagbudet inskränkts till att gälla allenast äktenskaps ingående på statens territoriella område, följer däraf icke, att det också skall utsträckas till att omfatta utlänningars äktenskap på samma område. Detta har dock skett i det mest vidsträckta omfång. Visserligen har det gifvits stadganden i syfte att bereda främlingar tillfälle att under skydd af sitt lands lagar ingå äktenskap af allmängiltig natur. Men detta har, oafsedt om i landet den kyrkliga eller den borgerliga vigseln vore den förhärskande, blott skett, i mån som biträde lämnades af diplomatisk agent eller konsul, d. v. s. af borgerlig myndighet, och icke då nupturienterna vändt sig till kyrklig vigselförrättare (art. 6 och 7). Än mindre har man velat fästa afseende på främmande stats förordnande, att till laga verkan af deras undersåtars äktenskap hörde begagnande af kyrklig vigsel.

Naturligast vore dock att liksom beträffande förmynderskap behandla frågor om äktenskaps giltighet och nupturients behörighet att ingå äktenskap såsom statusfrågor och i främsta rummet låta hemlandets lagar gälla. Hvad, som enligt desamma vore ett giltigt eller ogiltigt äktenskap, vore det då också öfverallt, och, i mån som de förbjödo äktenskaps ingående eller utan afseende på platsen därför kräfde begagnandet af viss särskild form, hade öfverallt myndigheterna att undandraga sig en medverkan i reglernas öfverträdande. Att strängt fasthålla en dogmatisk åtskillnad mellan hinder och form har ej skäl för sig. Hafva lagarne förklarat sina formföreskrifter gälla såsom absolut bindande äfven utom landets gränser, hafva de i själfva verket gifvit dem karaktären af äktenskapshinder, hvadan, enligt de principiellt antagna

grundsatserna, föreskrifterna ock böra allestädes lända till efterrättelse; jfr Band I s. 260 och 272—273.

Af det sagda följer, att det ej heller finnes skäl för hvad konventionen förordnat beträffande åsidosättandet af påbjudna lysningar i hemlandet och om rätt att lämna obeaktade sådana hemlandets äktenskapshinder, som helt och hållet bero på religiösa grunder (art. 5 och 3); jfr Hag. Conf. 1893 I s. 40—41. Till den del som lagarne i en utlännings hemland gjort hans rätt att i utlandet träda i äktenskap beroende af föregående lysningar i hemlandet, är stadgandet därom mera än en föreskrift om form och afser förmågan att ingå äktenskap; och i allt hvad rör rättskapaciteten må det i främsta rummet ses till hemlandets lagar. Finnas åter bland ett främmande lands äktenskapshinder sådana som annorstädes väcka anstöt eller eljes kunna anses obefogade, kan ju för dess deltagande i konvention af föreliggande art det göras till villkor, att på den ifrågavarande punkten detsamma vidtager ändring i sin lagstiftning. Men, konventionens biträdande må medgifvas eller icke, bör den ena staten icke tillägga sig rätt att i de särskilda fallen utrusta en utlänning med rättskapacitet, som hans hemland frånkänner honom. Förfores enligt de sålunda utvecklade grundsatserna, inträffade ej heller, att hvad i ett land voro äktenskap i ett annat ej räknades därför; och detta måste ju dock mera än något annat gälla såsom det, hvilket borde eftersträfvas.

Allenast från en synpunkt finnas berättigade skäl till invändningar mot de förordade grundsatserna. Man kan ju nämligen säga, att, om än staterna hvar för sig ej äga berättigade anspråk på att för utlänningars del genomföra sin äktenskapliga lagstiftning i strid mot den som består i de senares hemländer, det dock bör ses en väsentlig fördel däri, att hvad, som slutits såsom äktenskap, får såsom sådant bestå, och att förty giltighet enligt lagarne på platsen för ingåendet bör hela ogiltighet enligt hemlandets lagar. Frågan står dock då allenast om en redan sluten äktenskapsförbindelse, till hvars upprättande myndigheterna medverkat under bristande kännedom om hemlandets lagar. Men äfven för detta fall bör det bero af dessa senare lagar, huruvida och under hvilka villkor giltighet skall inträda, och ej utan stöd af dylika bestämmelser det därom träffas ett afgörande.

Har i hittills behandlade delar det lagts alltför stor vikt vid lagstiftningen på platsen för rättshandeln, har i annat afseende det skett i allt för ringa omfång. Visserligen böra de könsförbindelser, som i kontrahenternas hemland räknas såsom äktenskap, äga denna karaktär äfven på den plats, hvarest de kommit till stånd, och det utan några som helst undantag (se däremot art. 2 och 7). Men å andra sidan kan på myndigheterna i ett land det ej ställas anspråk på att de medvetet skola lämna sitt biträde vid upprättandet af ett äktenskap, som står i tydlig strid med landets lagar samt de i dem uttryckta rätts- och sedebegreppen. Främlingar kunna dock ej hafva någon rätt att i de fall, i hvilka det förmenas inlänningar att ingå äktenskap, påfordra myndigheternas biträde för sådant ändamål. De skulle på sådant sätt komma i besittning af en privilegiirätt, som i landet måste väcka för-

argelse och alstra missaktning mot dess lagstiftning i ämnet. Visserligen har det förutsatts, att allenast sådana stater, som erkände äktenskapets monogamiska natur, skulle äga att biträda konventionen, och att förty bestående äktenskap städse skulle stå i vägen för ingående af annat (Hag. Conf. 1893 s. 47 och 49 samt 1900 Docum. s. 153 och Act. s. 171 och 172), och visserligen har bland annat det tillagts de kontraherande staterna rätt att befria sina myndigheter från att deltaga i stiftandet af äktenskap, då enligt deras lagar det förelåge indispensabla hinder på grund af förvantskap eller horsbrott, som, öfvadt mellan nupturienterna, varit orsak till skilsmässa i den enas föregående äktenskap (art. 2). Men, pröfvas saken från svensk ståndpunkt, synas hafva bort komma i betraktande äfven sådana hinder som fallandesot, sorgetid, tid för fosters nedkomst, hor äfven i andra än det nyss angifna fallet och hvad af förbud består till förekommande af s. k. confusio graduum. Man kan ju säga, att tillfälle alltid finnes att utvisa främlingar, som lefva i anstötlig könsförbindelse. Men egendomligt vore det dock att förfara på sådant sätt, sedan jämlikt lagens förständigande myndigheterna varit behjälpliga vid förbindelsens upprättande. Naturligt är ju åter att beträffande främling uteslutande se till dess hemlands lagar i frågor rörande äktenskapsålder, inhämtande af enskilds eller myndighets samtycke eller föregående meddelanden till dessa, ordnande af rättsförhållanden i förmögenhetsgemenskap på grund af nupturients föregående äktenskap och allt annat, som, äfven då det ej närmast stadgats i privaträttsligt intresse, dock kan anses tillkommet särskildt med afseende å inlänningars lefnads- och rättsförhållanden samt ej stå i sammanhang med de på platsen för äktenskapets ingående rådande sedebegreppen. Med en dylik syn på saken vore man väl dock anvisad på att fastställa de fall, i hvilka staterna afstodo från att på grund af sin lagstiftning afvisa utlänningars framställningar om äktenskaps ingående i landet, och ej, såsom i konventionen skett, tvärtom för vissa fall undantagsvis medgifva rätt till dylikt afvisande.

Mot konventionen kan för öfrigt anmärkas, att vissa dess viktigare bestämningar äro af mångtydig art. Då det talas om hinder i föregående äktenskap (art. 2: à raison d'un mariage antérieur), afses det jämlikt den romersk-katolska kyrkans lära bestående förbudet för frånskilda makar att i hvarandras lifstid knyta nya äktenskapsförbindelser — ett förbud, som alltjämt upprätthålles i vissa borgerliga lagar. Uttrycket hinder af religiös natur (art. 2 och 3: »obstacle d'ordre religieux»; »prohibitions — exclusivement fondées sur des motifs d'ordre religieux») syftar åter på kyskhetslöfte och prästerligt kall samt olika religion. Uteslutet är ju dock icke, att i dessa termer det inlägges ett helt annat innehåll; och, om än tillfälle därtill just velat lämnas, kan det komma att ske i vida större omfång, än som förutsatts, och för hvarje fall leda till kollisioner mellan myndigheter och tvister mellan enskilda; jfr Band I s. 239 not. 2.

På ett förbiseende synes det bero, att, med afseende å den händelse att diplomatisk agent eller konsul biträdt vid äktenskaps ingående, det förbehållits nupturients hemland att frånkänna äktenskapet

giltighet, allenast om dess lagar kräfde kyrklig vigsel, men ej, då det åsidosatts dess föreskrifter om lysningars verkställande. Förbehållen finnas båda stadgade, då äktenskapet slutits i den på platsen lagstadgade formen, och hafva vid förstberörda sätt för dess ingående samma skäl för sig, sedan, mot hvad från början afsågs, det uppgafs att för diplomatisk agents eller konsuls vigselbehörighet göra till villkor, att båda nupturienterna hörde till det af honom företrädda landet. Det rör sig ju dock om lysningar i hemlandet. Märkas må för öfrigt, att, fastän det förutsatts att den ena nupturienten, mannen eller kvinnan, skulle hafva medborgarrätt i det af vigselförrättaren företrädda landet, detta ej kommit till uttryck i lagtexten. Det fordras ej mera, än att ingendera nupturienten är medborgare i det land, hvarest akten skall äga rum; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 50 och 68—69 samt Prot. Fin. s. 2, 1894 Prot. Fin. s. 2 och 1900 Act. s. 176 och 177.

Konventionen är för öfrigt affattad under förutsättning, dels att äktenskap ingås i viss form, dels att såsom äktenskapshinder räknas jämväl bristande samtycke hos nupturient samt sålunda äfven tvång, svek eller misstag vid aftalet (Hag. Conf. 1900 Act. s. 169), dels att, då nupturienterna hafva olika nationella hemländer, relativt hinder alltid är att beakta, oaktadt det förekommer allenast i det ena landets lagar, men absolut åter ej för annan händelse, än att det inträffar hos den af nupturienterna, hvars hemlands lagar stadga detsamma (Hag. Conf. 1900 Act. s. 161), och dels att skäl till äktenskaps nullitet eller återgång äro att pröfva enligt de lagar, som i det särskilda fallet kunna enligt konventionens bestämmelser anses normgifvande, d. v. s. i allmänhet frågor om fel i formen enligt lagarne på platsen för ingåendet och frågor om hinder enligt lagarne i parternas hemland eller hemländer vid nämnda tillfälle (Hag. Conf. 1900 Docum. s. 95 och Act. s. 179). I följd häraf falla sålunda ej heller formlösa äktenskap eller företeelser, sådana som de svenska ofullkomnade äktenskapen, under konventionens bestämmelser, må återgångstalan i anledning af parts bristande samtycke utföras enligt lagarne i hans hemland vid äktenskapets ingående, hänger afgörandet, huruvida hinder skall verka för båda nupturienternas eller allenast enderas del, ytterst på skrifsättet i vederbörande lag, och kan förändring i nationalitet ej bereda make tillfälle att åberopa sig på nullitets- eller återgångsskäl i sitt nya hemlands lagar.

Hvad, som åter lämnats öppet, är, huruvida icke bland annat den omständighet, att återgångsskäl enligt förutvarande hemlands lagar ej återfinnes i dem, som gälla i ett nytt hemland, kan tillföra förbindelsen laga rättskraft — något, hvarför ju mycket talar särskildt i den händelse, att skälet förekommer allenast på kvinnans sida och ej tjänar henne till skydd mot obetänksamhet samt förändringen i nationalitet för hennes del äger rum därigenom, att enligt lagarne i mannens hemland hon med giftet vinner del i hans statsborgarskap; jfr nedan s. 517—518. Frågor om äktenskaps ogiltighetsförklarande hafva i allmänhet ansetts erbjuda särskilda svårigheter och därför äfven afsiktligt förbigåtts, till den del som det behandlade ämnet, äktenskaps ingående, tillåtit det; jfr Hag. Conf. 1894 s. 81 samt 1900 Docum. s. 113 och Act. s. 179.

Detta gäller äfven frågor om laga forum, fastän meningarne öfvervägande synas hafva gått därhän, att behörighet tillkomme myndigheterna såväl på platsen för hemvistet som i det nationella hemlandet; jfr ibid. 1900 Docum. s. 94, 113 och 145. Här kommer dock åter spörsmålet, huruvida kvinnans nationella hemland skall komma med i räkningen, och om så skall ske utan undantag; jfr ibid. 1894 s. 79.

Naturligen har det förutsatts, att för regelmässiga fall utlänningar skola hafva att styrka sin hinderslöshet genom bevis, grundade på de i hemlandet förda statusregistren. Omedelbara bestämmelser af denna art hafva dock ansetts lämpligen böra stå i sammanhang med föreskrifter till ordnande af en internationell handräckningsskyldighet mellan de särskilda staternas lokala registreringsmyndigheter. Då åter för närvarande det i denna del förfares ganska olika staterna emellan, har det hållits för lämpligast att tillsvidare låta därvid bero. Däraf förklaringen, att i ämnet det hänvisats till särskilda, bestående eller blifvande konventioner, och att, i brist på sådana, pröfnings- och afgörande-rätten förbehållits vederbörande myndigheter på platsen för äktenskapets ingående. Nämnda myndigheter hafva åter att rätta sig efter de anbefallningar, som deras lands lagar gifva dem vare sig i allmänhet eller särskildt med hänsyn till utlänningar. Fastän intyg af hemlandets diplomatiska agent eller konsul särskildt omförmälts, är detsamma alltså tillfyllestgörande, allenast så framt sådan karaktär tillägges det i särskild konvention, af lagarne på platsen eller af därvarande äktenskapliga myndighet; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 174. Man har dock utgått därifrån, att för den sistnämnda det skulle vara en fördel att befrias från omsorgen att verkställa en självständig undersökning och att kunna trygga sig till uttalanden af personer, fullt underkunniga om de lagar, som i första hand bestämde öfver nupturienternas hinderslöshet, och om de myndigheter i hemlandet, hvilka voro i tillfälle och ägde behörighet att meddela nödiga upplysningar om nupturienternas personliga förhållanden; jfr ibid. 1893 I s. 41—42, 47—48, 49 och 52. Förpliktelse för vederbörande diplomatiska agenter och konsuler att på nämnda sätt tillhandagå har åter afsetts skola inträda, allenast om och i mån som deras lands regeringar för dem utfärdade föreskrifter i ämnet; jfr ibid. 1900 Act. s. 222—223. Emellertid komma sålunda än hemlandets diplomatiska agenter eller konsuler och än de äktenskapliga myndigheterna på platsen att få till uppgift granskningen af ledighetsbevis, utställda af hemlandets lokala registreringsmyndigheter, och att i påkommande fall afgöra, huruvida, då dylika intyg äro otillfredsställande eller alldeles saknas, äktenskapsledigheten må kunna anses vara styrkt i annan ordning. Skulle de härvid förfara med all nödig strånghet, komme i flertalet fall säkerligen det tillärnade äktenskapet icke till stånd. De skola därför ock föranledas att mera eller mindre räkna med de straff och andra påföljder, som äro förbundna med ingåendet af en ogiltig äktenskapsförbindelse, och med nupturienternas fruktan att för dem utsätta sig. Detta kan nu visserligen sägas passa in jämväl på vederbörande myndigheters rannsakan om inlänningars hinderslöshet. Men det säger sig dock själft, att fallen skola blifva jämförelsevis flera

vid utlänningars giften i landet. Emellertid skall det sålunda också lätt nog inträffa, att för deras del fråga, huruvida enligt hemlandets lagar äktenskapshinder föreligga, kommer att pröfvas först i formen af rättstvist om äktenskapets giltighet. Från denna synpunkt kan därför visserligen hvad, som rör äktenskaps återgång och nullitet, sägas stå i ett nära sammanhang med dess ingående, och förty också konventionen i förstnämnda två punkter anses tarfva ett snart fullständigande. Iakttagas må slutligen, att det i art. 4 mom. 1 gifna förordnandet i ämnet är affattadt med hänsyn därtill, att hemlandets lagar kunna i fråga om äktenskapsjäf hafva lämnat hänvisning på annat lands lagar och att förty ej det förra utan det senare landets myndigheter hafva att lämna sitt biträde för sakens utredning; jfr ibid. 1900 Act. s. 174 och ofvan s. 485.

De på grund af konventionen för Sveriges del utarbetade bestämmelserna har i sitt »Förslag till Lag angående vissa rättsförhållanden af internationell natur»[1] lagbyrån fördelat på två särskilda kapitel, nämligen ett om äktenskaps ingående och ett om återgång af äktenskap. Se här bestämmelsernas lydelse.

"1 kap.

Om äktenskaps ingående.

1 §.

Svensk undersåte må ej å utrikes ort träda i äktenskap, utan han enligt svensk lag äger det äktenskap ingå.

2 §.

Vill utländsk undersåte här i riket[2] träda i äktenskap, varde hans rätt att äktenskapet ingå pröfvad efter lagen i den stat, han tillhör. Är enligt den lag medgifvet, att lagen å annan ort i sagda afseende tillämpas, må sådan lag i stället lända till efterrättelse.

Ej må dock i något fall gift man eller kvinna inför svensk myndighet ingå nytt äktenskap, innan förra äktenskapet genom makens död eller annorledes upphört[3]; ej heller må äktenskap slutas mellan

---

[1] Förslaget, ju äfven afseende dels skillnad i äktenskap och dels förmynderskap, har på grund af anmärkning i högsta domstolen fått sin rubrik förändrad till "Förslag till Lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap". De öfriga textförändringar, som förslaget, sådant det förelagts 1904 års riksdag i kungl. proposition (nr 21), företer efter behandling i högsta domstolen den 15 oktober 1903 och i statsrådet den 31 december 1903, hafva anmärkts i noter här nedan. Sagda kungl. proposition betecknas därvid KP 1904.

[2] I KP 1904 äro orden "här i riket" utbytta mot: "inför svensk myndighet". Härmed har afsetts att uttryckligen utsträcka stadgandets tillämplighet till fall af äktenskaps ingående inför svensk diplomatisk agent eller konsul i utlandet; jfr ibid. s. 49 samt nedan s. 494 not. 2, s. 495—496 och s. 509 not. 1.

[3] I KP 1904 äro orden "gift man — — upphört" ersatta med: "utländsk undersåte, som är gift, inför svensk myndighet ingå äktenskap". Förändringen är rent redaktionell; jfr ibid. s. 49.

dem, hvilka med hvarandra äro i sådan skyldskap, som i 1 eller 2 § af 2 kap. giftermålsbalken sägs, eller i det svågerlag, hvarom i 4 § af samma kapitel förmäles.

3 §.

Huru svensk undersåte må erhålla intyg om hinderslöshet för äktenskaps ingående inför utländsk myndighet, så ock huru utländsk undersåte, som inför svensk myndighet vill träda i äktenskap, må styrka sin hinderslöshet, därom förordnar Konungen[1].

4 §.

Hvad svensk lag stadgar i fråga om lysning till äktenskap, så ock i öfrigt om formen för äktenskaps afslutande, skall äga tillämp-

---

[1] I KP 1904 har § 3 följande lydelse:

"Intyg, att svensk undersåte, som vill träda i äktenskap inför utländsk myndighet, enligt svensk lag äger det äktenskap ingå, må ej af svensk myndighet utfärdas, innan sökandens afsikt blifvit offentligen kungjord samt tillfälle till jäfs anförande lämnats. Angående ordningen för jäfs anförande och pröfning i ty fall skall hvad därutinnan är stadgadt med afseende å äktenskaps ingående inför svensk myndighet äga motsvarande tillämpning.

Närmare föreskrifter, huru intyg, som nyss är sagdt, må erhållas, så ock bestämmelser, huru utländsk undersåte, som vill inför svensk myndighet träda i äktenskap, må styrka, att hinder mot det äktenskaps afslutande ej är för handen, varda af Konungen meddelade."

I sakligt afseende åsyfta de nya förordnandena i andra stycket beträffande utlänning, som inför svensk myndighet vill ingå äktenskap, ingen annan ändring än att utsträcka Kongl. Maj:ts rätt att förordna om bevismedel till att gälla ej allenast frånvaro af äktenskapsjäf utan äfven frånvaro af hinder i gällande föreskrifter om lysning, allt enligt hemlandets lagar; jfr KP 1904 s. 50 och nedan s. 494 not. 2. Första stycket innehåller åter så tillvida en inskränkning i samma bestämmelserätt, som intyg om svensk undersåtes hinderslöshet förklarats ej skola få af svensk myndighet utställas i och för gifte i utlandet, utan att dessförinnan kungörelse i ämnet ägt rum och, på sätt vid lysning förekommer, det lämnats vederbörande enskilde rättsägare tillfälle att utföra jäfstalan. Detta skall nu gälla ej mindre kvinna än äfven man. Med afseende å form, ort och tid för kungörelsen är åter icke något sagdt. Det kan alltså vara en lysning i vanlig ordning men äfven något annat. Härutinnan skall alltså, jämlikt de inledande föreskrifterna i andra stycket, fortfarande Kongl. Maj:t äga att "närmare" förordna. Då föreskriften i den allmänna lagen ej har kunnat göras mera bestämd, lärer emellertid det kunna ifrågasättas, huruvida den formaliter är på sin plats. Mot dess sakliga berättigande äro åter för vanliga fall ej inkast att göra. Man må blott säga, att med sitt hafda syfte bestämmelsen synes opåkallad, då nupturienten här i landet alldeles icke eller i allt fall ej på senare tider haft hemvist, och att kungörelse på orten för mannens hemvist kunde under motsatta förhållanden hafva skäl för sig, äfven då han gifte sig inrikes men med kvinna på plats fjärran från nyssnämnda ort; jfr KP 1904 s. 49—50 samt nedan s. 496 (§ 3 mom. 1), s. 500 not. 1 och s. 502 not. 1.

ning äfven för det fall att främmande stats[1] undersåte vill inför svensk myndighet här i riket träda i äktenskap.

Innehåller den främmande statens[2] lag föreskrifter om lysning för det fall att undersåte i den stat vill ingå äktenskap utom sitt hemland, må giftermål inför svensk myndighet ej ske, innan visadt varder, att sådan lysning ägt rum eller att behörig myndighet i den främmande staten från den lysning meddelat befrielse. Ej må dock sådan lysnings försummande här föranleda äktenskapets ogiltighet, ändå att den påföljd är i den främmande statens lag stadgad.

5 §.

Har med konungens tillstånd främmande stat åt sina här i riket anställda diplomatiska eller konsulära ämbetsmän uppdragit att förrätta giftermål i enlighet med den främmande statens lag, skall äktenskap, som inför sådan ämbetsman ingåtts[3] mellan utländska undersåtar, anses vara i behörig form afslutadt.

6 §.

Är äktenskap å utrikes ort slutet i form, som lagen å den ort föreskrifver, skall äktenskapet, ehvad fråga är om svenska eller utländska undersåtar, här i riket anses vara i behörig form afslutadt.

7 §.

Giftermål, som i främmande stats tjänst anställd diplomatisk eller konsulär ämbetsman å utrikes ort förrättat i enlighet med lagen i sagda stat, vare här i riket gällande, så framt hvarken mannen eller kvinnan var undersåte i den stat, å hvars område giftermålet skett, samt sagda[4] stat icke förvägrat ämbetsmannen att giftermål förrätta.

Om giftermål inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet är särskildt stadgadt.

8 §.

Är giftermål mellan svenska undersåtar å utrikes ort af präst inom svenska kyrkan förrättadt i enlighet med svensk lags föreskrifter, vare det här för gillt hållet.

---

[1] I KP 1904 äro orden "främmande stats" ersatta med "utländsk". Förändringen är rent redaktionell; jfr ibid. s. 51.

[2] I stället för "den främmande statens" har i KP 1904 det satts "främmande stats". Det har skett för att till innehållet lösgöra paragrafens två stycken, så att det senare måtte omfatta äktenskap ej blott här hemma utan äfven inför svensk diplomatisk agent eller konsul i utlandet; jfr KP 1904 s. 50 samt ofvan s. 492 not. 2 och nedan s. 495—496.

[3] I KP 1904 hafva orden "giftermål — — — ingåtts" omställts, så att de hafva följande ordning: "giftermål, skall äktenskap, som i enlighet med den främmande statens lag inför sådan ämbetsman ingåtts." Den vidtagna förändringen afser ej att vara annat än redaktionell men förebygger visserligen missförstånd och är otvifvelaktigt en förbättring; jfr ibid. s. 51 samt nedan s. 504 not. 1 och s. 505 not. 1.

[4] Ordet "sagda" har i KP 1904 ersatts med "sistnämnda".

9 §.

Hafva utländska undersåtar å utrikes ort ingått äktenskap, utan att föreskrifterna i 6 eller 7 § blifvit iakttagna, må giftermålet ej här hållas för gillt, utan så är att äktenskapet i deras hemland eller, om de tillhörde olika stater, i hvarderas hemland anses vara i behörig form afslutadt.

2 kap.

Om återgång af äktenskap.

1 §.

Väckes talan om återgång af äktenskap, som i behörig form slutits mellan utländska undersåtar; är orsak till återgång för handen enligt lagen i den stat, makarne vid äktenskapets ingående tillhörde, eller, om de tillhörde olika stater, enligt någondera statens lag, och har Konungen förordnat, att lag, som nu är sagd, må i ty fall vinna tillämpning, ändå att orsak till återgång ej finnes enligt svensk lag, gånge äktenskapet åter. Ägde make, enligt sitt hemlands lag, för behörighet att träda i äktenskap åberopa lagen å annan ort, skall beträffande den make sådan lag vinna tillämpning, om äktenskapet enligt den lag är giltigt.

Är ej förordnande, hvarom förut är sagdt, af Konungen meddeladt, må ej till återgång dömas, med mindre orsak därtill finnes jämväl enligt svensk lag.

2 §.

Ej må i något fall äktenskap här i riket förklaras ogillt af den anledning att det ingåtts i strid mot främmande lags föreskrift, att tidigare äktenskap skall, oaktadt det är genom skillnad upplöst, utgöra hinder för nytt äktenskap, eller emot förbud mot äktenskap mellan dem, som äro af olika religion, eller emot äktenskapsförbud, som grundar sig å prästerligt kall eller å löfte att förblifva ogift.»

Härtill finnes fogadt ett särskildt

»Förslag
till
Lag

om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet» af följande innehåll[1]:

»1 §.

Konungen äger uppdraga åt svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i främmande stat att i den ordning, som i denna lag stadgas, i äktenskap förena svenska undersåtar eller svensk undersåte med undersåte i främmande stat.

2 §.

Diplomatisk eller konsulär ämbetsman, som erhållit uppdrag, hvarom i 1 § sägs, skall, då begäran om giftermåls förrättande framställes,

[1] Förslaget har behandlats jämsides med det hufvudsakliga förslaget och utgör äfven i KP 1904 ett särskildt lagförslag; jfr ofvan s. 492 not. 1.

tillse, att mannen och kvinnan äro oförhindrade att med hvarandra ingå äktenskap.

Har Konungen förordnat, att äktenskap ej må afslutas i strid mot äktenskapshinder, som är stadgadt i lagen å den ort, där ämbetsmannen är anställd, lände det till efterrättelse.

3 §.

Yppas ej hinder mot äktenskapet, skall å beskickningen eller konsulatet anslås kungörelse, upptagande såväl mannens som kvinnans fullständiga namn samt ålder, yrke[1] och hemvist, så ock anvisning, att den, som vill anföra jäf mot äktenskapet, äger att före viss dag hos den, som kungörelsen utfärdat, sådant jäf anmäla och styrka. Kungörelsen skall ock, där så ske kan, på sökandenas bekostnad införas ej mindre i tidning inom orten än äfven, i fall någon af dem har eller inom ett år förut[2] haft sitt hemvist å annan ort, i tidning inom sådan ort. Ej må giftermålet förrättas, innan den för jäfs anförande utsatta tid gått till ända.

Har lysning i laga ordning ägt rum här i riket, vare kungörande, hvarom nu är sagdt, ej af nöden[3].

4 §.

Giftermål, hvarom i denna lag är fråga, skall förrättas i släktingars eller andra vittnens närvaro. Giftermålsförrättaren affordrar mannen och kvinnan deras frivilliga ja och samtycke och förklare dem därpå för äkta makar. Hvad sålunda förekommit skall i protokoll upptagas, och varde protokollet af vittnen bestyrkt.

Utdrag af protokollet skall ofördröjligen insändas till ministern för utrikes ärendena»[4].

Bland de omständigheter, som, oafsedt hvad lagarne i utlännings hemland förordna, betaga honom rätt att här i riket ingå gifte, upptager utöfver konventionen det svenska förslaget bestående äktenskap. Detta har varit nödvändigt på grund af förslagets syfte att för landets del ordna ifrågavarande mellanfolkliga ärenden i allmänhet och alltså ej blott i förhållande till öfriga fördragsslutande stater; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 11 och ofvan s. 489. Af samma orsak hafva föreskrifterna meddelats i form af särskilda bestämmelser dels för inlänningar och dels för utlänningar.

---

[1] Mellan "ålder" och "yrke" har i KP 1904 inskjutits "födelseort"; jfr ibid. s. 58.

[2] Ordet "förut" har i KP 1904 ersatts med den närmare bestämmande frasen: "före det begäran om giftermåls förrättande framställdes".

[3] I stället för "ägt — — — nöden", heter det i KP 1904: "skett här i riket, skall kungörande, hvarom nu är sagdt, ej äga rum". Ändringen har vidtagits för att framhålla vigselförrättarens skyldighet att under de förutsatta förhållandena skrida till äktenskapets förrättande utan annat föregående kungörande än den här i riket fullbordade lysningen; jfr ibid. s. 58.

[4] Sista stycket är i KP 1904 uteslutet, enär hvad däri föreskrifvits ansetts kunna af Kongl. Maj:t förordnas i sammanhang med meddelande af uppdrag att förrätta vigsel; se ibid. s. 59.

I sak ansluter sig åter förslaget ganska noga till konventionen eller har i allt fall utarbetats i afsikt att göra det. De i det föregående mot konventionen riktade anmärkningarna träffa därför jämväl förslaget.

Så till vida skiljer sig emellertid visserligen förslaget till sin fördel från konventionen, som från svensk sida det ej begagnats medgifvandet (art. 3), att, så framt enligt hemlandets lagar utlänning ej finge gifta sig men hindret vore af religiös natur, lagarne på platsen dock kunde öppna honom tillgång till äktenskaps ingående; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 11—12 och ofvan s. 486. Konventionen föreskrifver emellertid ytterligare, att, om under nämnda förhållanden äktenskap kommit till stånd i en konventionsstat, det stode hvar och en af de öfriga fritt att förvägra eller tillägga detsamma giltighet. Än vidare har konventionen (art. 2 in fine) förordnat, att väl ingen stat vore pliktig att låta sina myndigheter medverka till ingående af äktenskap, som i anledning af föregående äktenskap eller hinder af religiös natur strede mot dess lagar, men att ett i sådan ordning slutet äktenskap dock städse skulle hafva laga verkan utom det land, hvars lagar åsidosatts; jfr ofvan s. 486. Dessa två bestämmelser om äktenskaps lokala giltighet och ogiltighet återfinnas i det svenska förslaget (kap. 2 § 2) sammanförda på det sätt, att svensk myndighet sagts ej skola äga att i återgångsväg förklara äktenskap ogiltigt på grund af hvad främmande lag innehölle om nyssnämnda två slags hinder. Egentligen sammanfalla ju alldeles icke bestämmelserna i konventionen och förslaget, enär de, som den förra innehåller, äro af rent civilrättslig natur och det senares åter närmast gifva en anvisning i processuellt afseende. Förslagets förordnande lämnar ju därför ock — det må nu hafva skett afsiktligen eller bero på ett förbiseende — oafgjordt, huruvida icke i de afhandlade fallen svenska myndigheter skulle hafva att rätta sig efter en återgångsdom, afkunnad i ett annat land enligt laga befogenhet. Men otvifvelaktigt förpliktar stadgandet svenska myndigheter att under vissa omständigheter upprätthålla det ifrågavarande äktenskapet gent emot lag och myndighet i annat land samt föranleder äktenskaps lokala giltighet och ogiltighet under konventionens nämnda sakliga förutsättningar: gifte utom hemlandet antingen trots ett dess lagstadgade hinder på religiös grund eller trots hvad lagarna på platsen stadgade om hinder af dylik natur eller i anledning af föregående äktenskap. Det rör sig då i det förra fallet om utlännings äktenskap i Sverige eller på annan ort utom hemlandet och i det senare om svensk mans äktenskap utom Sverige och utlännings i annat främmande land än hans hemland: se vidare nedan s. 507.

Allt hvad konventionen för öfrigt företer af äktenskaps lokala giltighet och ogiltighet går igen i det svenska förslaget utan annan lämpelse än den, som påkallas af dess upptagande i svensk lag. Anledningar därtill gifvas sålunda, dels däraf att utom hemlandet utlänning ingår äktenskap utan iakttagande af hvad hemlandets lagar stadga om lysning och om vigsel i kyrklig form, och dels däraf att utom sina respektive hemländer svenskar eller utlänningar för äktenskaps ingå-

ende begagnat annan form än den af lagarne på platsen föreskrifna men dock sådan, som i hemlandet stått dem till buds. I alla dessa fall skall ju nämligen utan afseende å uppfattningen i de länder, hvilkas lagar öfverträdts, äktenskapet härstädes hållas för giltigt — i sistnämnda fall så snart svenska undersåtar sammanvigts »af präst inom svenska kyrkan — i enlighet med svensk lags föreskrifter» och åter, då fråga är om utlänningar, »äktenskapet i deras hemland eller, om de tillhörde olika stater, i hvarderas hemland anses vara i behörig form afslutadt» (kap. 1 §§ 4, 6, 8 och 9 ofvan s. 493—495, jfrda med art. 5 och 7 i konventionen).

Af den i konventionen lagarne på platsen förunnade rätten att vid utlänningars giften upprätthålla sina äktenskapshinder har i det mesta man i förslaget ej kunnat begagna sig. För vår lagstiftning har nämligen i denna del det med rätta ansetts vara utan tillämplighet hvad konventionen art. 2 stadgar om hinder i anledning af föregående äktenskap och om hinder af religiös natur. Märkas bör dock, att, då den svenska rätten ej lämnar hedning tillgång till någon vigselform och härutinnan ändring ej föreslagits, religion, annan än kristen eller mosaisk, skall hindra jämväl utlänning att inför svensk myndighet ingå äktenskap här i landet; jfr Band I s. 7—8. Stämpling mot makes lif har åter ej någon plats bland våra äktenskapshinder, under det att hor, jämväl såsom relativt äktenskapshinder, är dispensabelt; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 10—11 och Band I s. 83 not. 3. Slutligen har ej heller upptagits det till förekommande af s. k. confusio graduum i GB 2 § 8 meddelade äktenskapsförbudet, orsaken må nu hafva varit, att detta äktenskapshinder också räknats såsom dispensabelt eller ej ansetts kunna få gälla såsom ett verkligt förvantskapshinder; jfr Band I s. 86 not. 3 och s. 89 not. 4—s. 90 not. 1. I sin användning på utlänningar ter sig emellertid den svenska lagstiftningen i ämnet sålunda ytterst stympad, hvarför ock, särskildt med vår jämförelsevis stora rikedom på äktenskapshinder, utlänningar härutinnan skola komma att betraktas såsom obehörigt gynnade. Saken blifver ej bättre därför, att, medan konventionen endast gäller mellan vissa stater, det svenska förslaget i afhandlade delar afser alla dem, som tillhöra annat land än Sverige, och gör det utan afseende på kultur och rättsutveckling; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 11. Det vore därför ock egendomligt, om icke förslagets upphöjande till lag skulle hafva till följd vidtgående anspråk på äktenskapshindrens inskränkande.

Äfven på annat sätt lärer det svenska förslaget komma att bereda utlänningar en förmånlig undagtagsställning. Liksom konventionen lämnar nämnda förslag föreskrifter allenast beträffande äktenskaps ingående i viss därför stadgad form; jfr ofvan s. 493—495 (kap. 1 §§ 4—9). Ämnen, som alldeles icke vidrörts, äro trolofningar, de i svensk rätt alltjämt bibehållna s. k. ofullkomnade äktenskapen och hvad i denna senare väg främmande rätt må äga af liknande företeelser. Meningen synes dock vara, att värdet af ifrågavarande förbindelser skulle bedömas närmast från synpunkten af äktenskapshinder och förty ej heller binda annat än om och i mån som så skedde enligt lagarne i

vederbörandes hemland. Än vidare har det förutsatts, att med hänsyn till kravet på ömsesidighet förbindelser mellan personer af olika nationalitet ej skulle hafva verkningar annat än så vidt som lagarne i bådaderas hemländer gåfve stöd därför; jfr Fslg 7/11 1902 s. 11. Allt detta skulle då naturligen också gälla, oafsedt om utlänning inlåtit sig i nämnda slags äktenskapshandel med svensk undersåte och om det skett här i landet. Så nationellt egendomliga som nu mera våra bestämmelser om ofullkomnade äktenskap och om trolofnings bindande kraft hafva blifvit, skall dock i sak detta sätta våra rättsregler ur all användning för utlännings del; jfr Band I s. 272. En förmån närmast för honom, skall den dock medelbart komma äfven svensk medborgare till godo, så framt denne är den andre parten i förbindelsen; se däremot Band I s. 252—253 och 257—258. Ett dylikt partiellt afskaffande af nu gällande bestämmelser om trolofning och ofullkomnade äktenskap jämväl för inlänningars del måste dock ovillkorligen påskynda rörelsen för deras fullständiga upphäfvande.

Förslaget bär på grund af sitt låntagande från utländsk rätt ännu på andra punkter i sig reformer för den allmänna svenska lagstiftningens del. För hvarje fall stå förslagets stadganden delvis i bristande öfverensstämmelse med hvad allmän lag förordnar. Då sålunda kap. 2 § 2 äktenskap förklaras till sin giltighet skola vara oberördt af främmande lags förbud »mot äktenskap mellan dem, som äro af olika religion», klingar detta underligt i en lagstiftning, som, just för att förekomma dylika förbindelser, ej erbjuder hedning någon som helst form för att här i landet ingå äktenskap och äfven enligt förslaget ej skulle göra det åt utlänning, så framt han ej för ändamålet är i tillfälle att anlita diplomatisk agent eller konsul; jfr ofvan s. 493—494 (kap. 1 §§ 4 och 5). En bristande följdriktighet är det väl ock att för vissa fall låta äktenskaps giltighet bero af dess ingående medelst kyrklig vigsel men allmänt tillstädja inlänningar att utrikes ingå äktenskap ej allenast borgerligen enligt lagarne på platsen utan äfven inför landets egna diplomatiska agenter och konsuler; jfr ofvan s. 494 och 495 (kap. 1 §§ 6 och 7 samt § 1) och art. 6 mom. 2 i konventionen. Bestämmelserna böra locka till kringgående af lagens anvisningar på kyrklig vigsel, så snart det finnes motvilja därför och medel, tillräckliga för en resa till ett af naboländerna. Ett främmande inflytande varsnas för öfrigt redan däri, att, då det inrymmes främlingar att här i landet gifta sig i annan form än den för inlänningar stadgade, medgifvandet gäller allenast äktenskaps ingående inför diplomatisk agent eller konsul, d. v. s. inför borgerlig myndighet; jfr ofvan s. 494 och 495 (kap. 1 §§ 5 och 9). Hvad för fall af giftermål »inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet» stadgats därom, att, då någon af nupturienterna »har eller inom ett år förut haft sitt hemvist å annan ort» än där äktenskapet skall afslutas, kungörelse om detsamma skall ske jämväl å platsen för sådant hemvist, är ju i och för sig högst välbetänkt, men saknar hvarje motsvarighet vid kyrklig lysning här hemma i landet. Bristfälligheten hos den senare framstår så mycket mera, som för nämnda fall af äktenskaps ingående lysnings företagande i

Sverige förklarats göra all annan kungörelse öfverflödig; jfr ofvan s. 496 (§ 3) och Band I s. 24 not. 2—3[1]. Slutligen skall det ju kunna vägras äfven utlänning gifte, så snart, trots upplösning af ett hans föregående äktenskap, han befinner sig under lagar, som däri se hinder för ny förbindelses knytande, och frånkännes det hindret allenast egenskapen af upplösande. Men den hänsyn, som sålunda ytterst visas främmande trossamfund och särskildt den romersk-katolska kyrkan, äger för utlänningars del rum, allenast i mån som de kyrkliga rättsreglerna finnas omfattade af de borgerliga lagarne i vederbörandes hemland. Hvad åter angår inlänningar af främmande religion, äro jämlikt KF $^{13}/_{11}$ 1795 deras själasörjare satta i tillfälle att mot den svenska borgerliga lagen upprätthålla sina trossamfunds rättssatser om hinder i anledning af föregående äktenskap; jfr Band I s. 238 not. 2—s. 240 not. 2 och s. 275 not. 1—s. 279 not. 2.

De särskilda bestämmelserna lämna också hvar för sig rum för anmärkningar. Det har ansetts behöfligt att i hufvudförslagets första paragraf frånkänna »svensk undersåte» rätt att utrikes träda i äktenskap, »utan han enligt svensk lag äger det äktenskap ingå»; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 10. Det synes hafva varit lämpligare, att stadgandet inskränkts till ett yttrande om verkan af äktenskap, som svensk undersåte utrikes ingått utan iakttagande af sitt lands lagstiftning om äktenskapshinder, och att, såsom väl får anses vara öfverensstämmande med den förhärskande meningen, det därvid framhållits, att det skulle gälla samma regler som vid gifte i landet och förty ej heller hinder vålla ogiltighet allenast på den grund, att utlandet uppsökts i afsikt att undandraga sig tillämpningen af landets lagar i förevarande afseende; jfr Band I s. 258 not. 1—3. På detta sätt hade det kommit till ett bestämdt uttalande i en likvisst alltid tveksam fråga. Å andra sidan vidhölle man den i öfrigt följda grundsatsen att ej lagstifta om annat än det, som fölle under svensk myndighets handläggning och pröfning. Förslaget förklarar ju icke ens, att beträffande formen äktenskap, som i detta afseende utlänning här i landet ingått jämlikt dess lagar, skall vara giltigt, utan allenast att han må kunna på sådant sätt gifta sig; jfr ofvan s. 494—495 (kap. 1 § 4). Huruvida tillfälle funnes att ingå äktenskap, har här ansetts vara att afgöra af lagarne på platsen, medan åter frågan om rättshandelns giltighet närmast tänkts höra under lagarne i hemlandet; jfr nedan s. 503.

Enligt § 2 (ofvan s. 492—493) skall vid pröfning, huruvida det för utlänning finnes hinder att ingå äktenskap, svensk myndighet hafva att rätta sig efter hans hemlands lagar äfven i hvad angår en hänvisning att tillämpa annat lands lagar. Detta har dock bragts till uttryck på det sätt, att enligt medgifvande i de förra lagarne de senare *må* lända till efterrättelse. Stadgandet räknar alltför mycket med närvarande förhållanden, nämligen med hvad schweizisk lag innehåller i ämnet. Medgifvandet kan dock i en lag vara eller blifva ersatt med en ovillkorlig föreskrift och för sådant fall lära väl de svenska myndighe-

[1] Se ock ofvan s. 493 not. 1 och nedan s. 502 not. 1.

terna ej, såsom ordet »må» angifver, äga rätt utan vara skyldiga att följa densamma. Någon mening låge icke i att äfven under nyssnämnda förutsättning förbehålla de svenska myndigheterna fri handlingsrätt. Det skulle då ske för att skydda dem mot nödtvånget att foga sig efter lagar, fullständigt stridande mot våra rätts- och sedebegrepp; jfr ofvan s. 485. Men härtill har icke tagits hänsyn vid det principala åtagandet att beträffande äktenskapshindren låta hemlandets lagar vara bestämmande.

Af motiven (s. 10) till lagrummet ses, att ifrågavarande hänvisning ej ansetts kunna föranleda, att i fråga om hinderslösheten pröfningen delvis ägde rum enligt hemlandets lagar och delvis åter enligt andra främmande. Detta skulle väl då ligga i textens ord: må sådan lag *i stället* lända till efterrättelse». En dylik rättssats står dock illa samman med det i öfrigt obetingade erkännandet af hemlandets bestämmelserätt i ämnet och skall nog ej heller visa sig praktisk. Det kan ju hända att i visst afseende — såsom i fråga om förvantskap samt ålder och öfriga hinder, som tjäna till att lämna säkerhet för ett fullt medvetet samtycke — man i hemlandet ej anser sig kunna eftergifva de därstädes gällande föreskrifterna men i öfrigt är benägen att främja äktenskapets ingående och bestånd genom att ställa det under de på platsen för rättshandeln rådande lagarne om äktenskapshinder; jfr ofvan s. 489 och 490.

Hvarken i det ena eller i det andra af berörda två afseenden innehåller slutligen konventionens bestämmelse i ämnet sådana förbehåll, som det svenska förslaget gör eller i allt fall har afsett att göra. De innebära därför ock inskränkande afvikelser därifrån, låt vara af mindre väsentlig natur och utan praktiska följder för det närvarande ögonblicket.

Mot kap. 1 § 3 i hufvudförslaget skulle det kunna anmärkas, att äfven utan särskild bestämmelse Kongl. Maj:t lär få anses äga att i administrativ väg meddela vederbörande myndigheter föreskrifter om hinderslöshetsbetygs utfärdande och om villkoren för deras godkännande (KF $^{6}/_{8}$ 1894 §§ 34—37, jfrda med Band I s. 233 not. 2—3), samt att, fastän konventionen liksom det svenska förslaget förutsätter sakens framtida ordnande genom särskilda fördrag (Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 12), den förra, i motsats till det senare, för det närvarande dock ger särskild anvisning på diplomatisk agents eller konsuls bevis såsom medel att styrka hinderslöshet. Vid sådant förhållande kunde ju, sedt från en synpunkt, den svenska bestämmelsen betecknas såsom öfverflödig och, sedt från en annan, åter såsom bristfällig. Både äldre och yngre svensk rätt kunna ju dock sägas föranleda tvifvelsmål, huruvida föreskrifter om äktenskapliga bevis och särskildt om hinderslöshetsbetyg falla in under Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning, hvarförutom stadganden af nämnda innehåll förekomma i tidigare författningar. Å andra sidan är det tydligen afsedt att, efter förslagets antagande af riksdagen, låta dess utfärdande i lagform åtföljas af en kungl. kungörelse, som, under tagen hänsyn till ett framtida ordnande genom särskilda konventioner, fullständigar nu gällande anvisningar i fråga om hinderslöshetsintygs utfärdande och bevisvärde. Det blir då äfven tillfälle att, med den

rätt som konventionen lämnat de fördragsslutande staterna, afgöra, om och under hvilka villkor hinderslöshetsbetyg af främmande diplomatiska agenter och konsuler må få gälla såsom fullgoda och det åläggas de svenska att utställa sådana; jfr Band I s. 256—257 och ofvan s. 491—492[1].

I § 4 saknas konventionens föreskrift (art. 5), att en af vigselförrättaren bestyrkt afskrift af vigselbeviset skall öfversändas till myndigheterna i nupturienternas hemland eller hemländer. Åläggande i denna del för vederbörande myndigheter har tydligen ej ansetts böra vinna upptagande i den allmänna lagstiftningen utan förbehållas Kongl. Maj:t att i särskild kungörelse meddela. Det må blott anmärkas, att vigselbevis i konventionens mening är en för svensk rätt okänd handling. Skola icke beträffande utlänningar härutinnan meddelas särskilda bestämmelser, lär det dock, liksom för svenska undersåtars del, få ersättas genom utdrag respektive af lysnings- och vigselbok och af det inför den borgerliga vigselförrättaren förda protokollet; jfr Band I s. 13. Huru än förordnas i ämnet, skall emellertid en oegentlighet uppstå så till vida, som svenska vigselförrättare icke skola vara skyldiga att sörja för att ett ingånget äktenskap antecknas i registret öfver mannens statusförhållanden; jfr ibid. s. 229 not. 4—s. 230 not. 1.

---

[1] Jfr ofvan s. 493 not. 1. I sammanhang härmed må anmärkas, att KP 1904 (s. 10) i förslaget upptagit förordnande om upphäfvande af "hvad lagen den 14 Oktober 1898, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af hinderslöshet till äktenskap, innehåller därom, att Konungen äger förordna, i hvilka fall bestämmelserna i sagda lag skola äga tillämpning i fråga om utländsk man eller kvinna". Förslagets antagande i denna del skall hafva till ovillkorlig följd, att Kongl. Maj:t måste aflysa jämväl KF $^{14}/_{10}$ 1898, hvilken han på grund af lagen redan utfärdat; jfr Band I s. 265—269 och II s. 853—854. Tillägget i KP 1904 beror åter på en hemställan af högsta domstolen, som fann grundsatserna i förslaget kap. 1 § 2 ej kunna förlikas med rätt för utlänning att styrka sin hinderslöshet, på sätt i 1898 års lag medgifves; jfr KP 1904 s. 49. Därom lära dock meningarna kunna vara delade. Sagda kap. 1 § 2 inför endast den ändring i förutvarande svensk rätt, att med afseende å äktenskap utlännings hinderslöshet skall afgöras enligt hans hemlands lagar och endast i vissa afseenden därutöfver enligt svenska. Men huru i särskilda fall denna hinderslöshet må ledas i bevis, därom gifva hvarken konventionen eller det svenska förslaget några ovillkorligen bindande föreskrifter utan hänskjuta frågan i sista hand till afgörande af myndigheterna på platsen; jfr ofvan s. 484 och 491—492 samt s. 493 not. 1. I brist på tillförlitliga bevis från vederbörande utländska myndighet, lär därför ock det kunna tillstädjas utlänning, som här i landet vill ingå äktenskap, att, på sätt 1898 års lag förutsätter, bana sig väg därtill genom ett särskildt, lysningarna föregående publikationsförfarande. Häri ligger ej något felande mot konventionens och förslagets grundsatser. En annan sak är, att hela det ifrågavarande publikationsförfarandet är oegentligt och olämpligt samt borde för ej mindre utlänning än äfven inlänning utbytas mot mera ändamålsenliga anordningar; jfr Band I s. 269 samt ofvan s. 493 not. 1, s. 496 (§ 3 mom. 1) och s. 500 not. 1.

Ändringar i hvad § 4 innehåller kunna jämväl ifrågasättas. Kanske det varit lämpligare att affatta mom. 1 på sådant sätt, att det tillagts utlänningar rätt att här i landet ingå äktenskap på sätt och under villkor, som inlänningar må göra det. Det hade då fallit af sig självt, att äfven för deras del gällde stadgandena om lysning — af naturen formföreskrifter liksom de, som bestå med afseende å vigsel. Närmast skulle man af ett särskildt stadgande om lysning hafva väntat, att det skulle hafva befriat från lysningar härstädes, så framt sådana ägt rum i hemlandet. Det hade öfverensstämt med hvad för inlänningar förordnats om äktenskaps ingående i utlandet inför svensk diplomatisk agent eller konsul (§ 3 mom. 2). Udden af denna anmärkning riktar sig dock visserligen icke mot hvad det förra lagrummet saknar af bestämmelse utan mot hvad det senare innehåller. Så till vida är åter den omhandlade § 4 ofullständig, som den icke yttrar sig om giltigheten af äktenskap, som här i landet utlänning ingått inför svensk myndighet. Det må vara sannt, att för flertalet fall pröfningen härutinnan ej skall hänskjutas under svensk myndighet. Men sådant kan dock komma att ske och därvid, just på den grund att hemlandets lagar frånkänna förbindelsen giltighet, det vara af behof att i svensk lag hafva stöd för ett motsatt förfaringssätt; jfr ibid. § 6. Fallet täckes icke af bestämmelserna i förslagets senare paragrafer.

Det synes, som om § 5, hvilken omhandlar rätten för härstädes anställda diplomatiska agenter och konsuler att i landet sammanviga utlänningar, borde hafva innehållit en erinran om deras skyldighet att därvid ställa sig till efterrättelse hvad föregående § 2 mom. 2 stadgar om hinderslöshet jämlikt svensk lag; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 176—177. För framtiden skall dock utöfvandet af nämnda myndighet kunna ske hvar som helst i landet och ej allenast på exterritoriellt område; jfr Band I s. 245 not. 1 och s. 254 not. 1—s. 255 not. 1. Dess begagnande för att förläna tvegiften och incestuösa könsförbindelser äktenskaplig helgd kan vid sådant förhållande ej betraktas såsom något, hvilket ej vidkommer den allmänna lagen. Likgiltigt är härvid, att på grund af skydd i exterritorialitet vederbörande vigselförrättare ej må kunna dragas till ansvar för sin handling, att för hvarje fall förefintliga straffbestämmelser för missbruk af vigselrätt i sin nuvarande lydelse ej omfatta ifrågavarande utländska myndigheter (jfr Band I s. 105 not. 1—s. 107 not. 4), och att, liksom då utlänningar ingå äktenskap inför svensk myndighet i landet, verkställd förrättning ej i sin rättskraft behöfver lida något men af den svenska rättens öfverträdande i nämnda punkter (jfr kap. 2 § 1 ofvan s. 495). För kontrahenternas del faller dock förbindelsen under allmän svensk strafflag; jfr StrLgn 1 § 2 samt Band I s. 64 not. 6 och s. 90 not. 3. Nu har det förutsatts, att Kongl. Maj:t skulle förordna i ämnet, så att, såsom det heter i det svenska förslagets motiv, Kongl. Maj:t skulle »vid tillstånds meddelande foga de villkor, som kunna finnas erforderliga till förekommande däraf, att inför främmande stats ämbetsman äktenskap kan blifva slutet här i riket i fall, då svensk vigselmyndighet enligt konventionen äger förvägra äktenskaps ingående»; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902

s. 13. Skulle härmed afses jämväl åstadkommandet af en verksam kontroll, lärer saken ställa sig vansklig. Uppenbarligen har det ej tänkts på en föregående undersökning från svensk myndighets sida; jfr art. 4 mom. 2 i konventionen och Fslg 7/11 1902 s. 13. Det torde komma att stanna därvid, att Kongl. Maj:t förlänar vigselbehörighet, allenast där sannolikhet finnes för att hvad svensk lag med afseende å utlännings gifte inför svensk myndighet upprätthåller af sina äktenskapshinder iakttages, samt vid behörighetens tilldelande förbehåller sig återkallelserätt och om nämnda hinder lämnar tydlig och fullständig underrättelse. Men det vore säkerligen ej till någon skada, att härutinnan Kongl. Maj:t hade stöd i ett allmänt lagbud.

Det efter förslagets motiver ofvan återgifna uttalandet hänvisar emellertid icke till det svenska förslagets föreskrifter i ämnet utan till konventionens. Härmed kan dock icke vara meningen, att utlänningsrätt till att i landet ingå äktenskap skulle i större mått vara inskränkt genom svenska äktenskapshinder, då i stället för svensk vigselförrättare det anlitades främmande lands ställföreträdare. Antagligen har man haft i tankarne konventionens förbud mot att vägra vigselrätt i de fall, i hvilka det förelåge hinder i föregående äktenskap eller af religiös natur (art. 6). Ett hinder af denna senare natur följer ju för vår rätt däraf, att den saknar vigselform för hednings ingående af äktenskap. Fråga är således om ett ytterligare uppgifvande af äktenskapshinder. Emellertid återgifver det svenska förslaget icke rätt konventionens innehåll, då det till synes ställer vigselrättens meddelande i Kongl. Maj:ts fria behag. Vigselrätt kan ju nämligen i sistberörda fall icke nekas.

Så till vida lider § 5 ytterligare af samma ofullständighet som § 4, att den ej yttrar sig om giltigheten af äktenskap, som i förevarande ordning ingåtts utan särskildt tillstånd af Kongl. Maj:t. Hvad angår de fördragsslutande staternas undersåtar, skall dock jämlikt art. 6 mom. 1 i konventionen äktenskapet *öfverallt* vara giltigt, så snart ej den stat, hvari det slutits, däremot nedlagt gensaga; och detta är dock icke enahanda med förrättningens verkställande efter särskildt tillstånd; jfr ofvan s. 494 (§ 7 mom. 1).

Till sist borde § 5 erhålla en form, närmare öfverensstämmande med § 7. Det kan ju vara tillräckligt, att diplomatisk agent eller konsul må kunna i äktenskap förena jämväl andra än sitt lands undersåtar, utan att därför äga stöd i deras hemlands eller hemländers lagar. Såsom § 5 i det svenska förslaget är affattad, ser det ut, som om han äfven kunde öfverskrida de af hans eget lands lag satta gränserna — exempelvis, då han bemyndigats att sammanviga dess undersåtar med hvarandra, i allmänhet med laga verkan lämna sådant biträde åt alla dem, som ej ägde medborgarrätt i det land, hvarest han vore anställd; se däremot art. 6 mom. 1 i konventionen[1].

Med bestämmelsen i § 6 lämnas det ovisst, huruvida, då svensk undersåte ingått äktenskap i utlandet under begagnande af formerna på platsen, hednisk religion i hans eller hans medkontrahents person skall

[1] Felet är afhjälpt i KP 1904; se ofvan s. 494 not. 3.

vålla äktenskapets ogiltighet. För ett nekande svar synes tala kapitlets femte paragraf, sådan den i det föregående utlagts, och den omständighet, att hednisk religion dock icke af den svenska lagen särskildt utmärkts såsom äktenskapshinder utan har denna egenskap allenast på grund af gällande bestämmelser om formerna för att i landet ingå äktenskap inför svensk myndighet. Hvad härutinnan gäller borde väl därför anses såsom en formföreskrift, hvilken saknade rättslig betydelse till den del, som den i sin tillämpning sammanträffade med den omhandlade paragrafens obetingade erkännande, att äfven för svenska undersåtars del äktenskap, slutet utrikes på sätt lagarne på platsen föreskrefvo, vore »i behörig form afslutadt». Närmast ligger dock till hands antagandet, att man ej på detta sätt velat öppna en utväg till att undandraga sig rättssatsens tillämpning och sålunda förtäckt vidgå dess bristande rättmätighet. Men då borde dock uttalande i sådan riktning hafva ägt rum; jfr nedan hvad anförts om kap. 2 § 2 (s. 507).

Första momentet i § 7 sluter sig troget till art. 6 mom. 1 i konventionen. I betraktande af hvad det svenska förslaget i föregående § 5 innehåller om vigsel, som här i landet diplomatisk agent eller konsul förrättat efter Kongl. Maj:ts tillstånd, frågar man sig dock: hvad skall gälla beträffande äktenskap, som på utrikes ort slutits inför därstädes anställd diplomatisk agent eller konsul mellan personer, af hvilka den ena hade medborgarrätt därsammastädes, men efter särskildt laga medgifvande af platsens myndigheter. En dylik företeelse är alldeles icke utesluten för det fall, att den ifrågavarande medborgarrätten tillkomme kvinnan; jfr ofvan s. 495 (§ 1). Bedömd enligt konventionen, vore väl sådan vigsel att anse såsom förrättad enligt lagarne på platsen. Sammanställda, synas åter §§ 5 och 6 i det svenska förslagets första kapitel ej tillstädja en dylik uppfattning, i följd hvaraf åter § 7 skulle tarfva ett fullständigande. I själfva verket vunnes dock rättelse lättast medelst omredigering af § 5, och ger på sådant sätt § 7 allenast stoff till ytterligare anmärkning mot den förra paragrafens affattning[1].

Föreskrift, sådan som § 7 mom. 2 innehåller, är ju icke ovanlig i nyare svenska författningar men onödig, då, såsom här fråga är om att från en allmän lag hänvisa till en annan dylik, afsedd att samtidigt utkomma och påbjudas. Att belasta lagverk med onödiga bestämmelser, lär åter städse få räknas såsom ett fel. Särskildt i betraktande af hvad § 8 innehåller, vore åter i § 7 mom. 2 platsen för att, under hänvisning till sistnämnda paragraf moment 1 och till den särskilda lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk agent eller konsul, uttala sig om sådant äktenskaps laga verkan; jfr vidare nedan s. 506. Hvarken i sistnämnda lag eller annorstädes har i denna del stadgande lämnats.

I § 8 tillägges för vårt lands del giltighet åt sammanvigande af svenska undersåtar »i enlighet med svensk lags föreskrifter», allenast så framt vigseln skett af »*präst inom svenska kyrkan*». Härmed afses

[1] Jfr ofvan s. 504 not. 1.

präst, anställd i svenska statskyrkans tjänst, och således icke hvilken som helst luthersk präst; jfr Prot. 7/11 1902 s. 14. Dess mindre står dock stadgandet, för öfrigt ganska naturligt, samman med hvad gäller om kyrklig vigsel hemma i landet. Härstädes anses ju statskyrklig vigsel kunna förrättas äfven af annan luthersk präst än den, som har anställning i statskyrkan, och hafva för särskilda fall främmande kyrkliga vigselformer erkänts såsom laga sätt att ingå äktenskap; jfr Band I s. 6 not. 4, s. 8 not. 1—s. 9 not. 2, s. 9 not. 5—s. 10 not. 2 och s. 10 not. 6. Stadgandet torde för öfrigt tarfva ett förtydligande därhän, att det ej allenast skall hafva förrättats svensk statskyrklig vigsel utan äfven föreligga omständigheter, på grund af hvilka densamma utgjort rätt form för äktenskaps ingående hemma i landet. Paragraf 9, afseende utlänningars giften utom deras hemländer, är härutinnan mera lyckligt affattad, då den tillägger laga verkan däråt, att äktenskapet i nupturienternas »hemland eller, om de tillhörde olika stater, i hvarderas hemland anses vara i behörig form afslutadt». Med denna affattning sträcker å andra sidan § 9 sina medgifvanden vida längre än § 8. I betraktande af innehållet i § 9 skulle man ju visserligen kunna vara benägen att antaga, att ett sammanvigande af svensk och utlänning utom bådadera hemländer borde räknas såsom afslutadt i vederbörlig form, så framt svensk luthersk präst förrättat vigseln och äfven i utlänningens hemland äktenskapet kunnat på sådant sätt ingås. En dylik händelse faller dock hvarken under § 8, hvarest det rätteligen borde hafva afhandlats, eller under § 9. Giltighet enligt § 8 tillkommer dessutom allenast nyssnämnda slags vigsel, under det att § 9 är så allmänt hållen, att ej allenast hvilken som helst kyrklig vigsel utan äfven exempelvis den, som verkställts af diplomatisk agent eller konsul för nupturienternas eller nupturients hemland i strid mot förbud af lagarne eller regeringen på platsen, äga, så vidt de åtnjuta giltighet i hemlandet eller hemländerna, sådan äfven i Sverige. Tillfälle därtill har äfven afsetts skola beredas genom den de två paragraferna motsvarande bestämmelsen i konventionen art. 7; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 178.

Stadgandena i det svenska förslagets andra kapitel hafva sitt hufvudsakliga intresse därigenom, att de tyst låta förstå, att svensk domstol skall vara behörig att döma till återgång i utlänningars äktenskap. Under hvilka förhållanden detta må få ske, därom erhåller man dock icke upplysning. Man lär dock få antaga, att de i kap. 3 med afseende å skilsmässa utvecklade grundsatserna förutsatts härutinnan skola följas. Utlänningars hemvist i Sverige skulle alltså grundlägga behörighet för svenska myndigheter i förevarande afseende. Därjämte skulle dock kontrahenterna äga sådan, så snart de voro inlänningar eller vid äktenskapets ingående kvinnan varit det och ej fått sin nationalitet förändrad annat än genom eller i följd af den medelst giftet vunna delaktigheten i mannens. Detta senare torde få anses följa däraf, att det svenska förslaget med tystnad förbigått det ifrågavarande fallet men uttryckligen biträdt regeln, att i återgångsfrågor lagarne i kontrahenternas hemländer vid äktenskapets ingående skola vara normgifvande; jfr ofvan s. 490—491 och 497 samt nedan s. 508—509, 523 (§§ 1

och 2) och 527—528, hvarmed åter må jämföras Band I s. 250—251 och s. 258 not. 1 samt nedan s. 526 (§ 2) och 531. Visshet är emellertid med lagtextens innehåll ej att vinna.

Ej heller i öfrigt hafva de många spörsmål, som i mellanfolkligt hänseende äktenskaps ogiltighet föranleder, funnit sin lösning. Därför försvarar ock kapitlet skäligen illa sin rubrik: »Om återgång af äktenskap». Så mycket framgår emellertid af rubriken, att nullitetsfall ej äro inbegripna under bestämmelserna. Oafsedt att i § 2 tal är allenast om äktenskapshinder, har för öfrigt det i § 1 gifna hufvudstadgandet till förutsättning, att äktenskap »i behörig form slutits». Till den del som af stadgandena slutsatser må kunna dragas rörande svenska myndigheters domsrätt i återgångsmål, torde det dock kunna ske jämväl beträffande nullitetsfrågor. För hvarje fall afser »återgång» tydligen upplösning ej allenast på grund af äktenskapshinder utan äfven jämlikt påstående om bristande samtycke; jfr ofvan s. 490 och Band I s. 162—169. Äfven i denna senare del innefattar alltså § 1 förordnanden.

Trots sitt motsatta syfte (se ofvan s. 497), gå bestämmelserna i § 2 utöfver konventionen och stå därför ock i strid med de därigenom gjorda åtagandena. För att enligt ordalydelsen af konventionen art. 3 äktenskapshinder i hemlandets lag skall lämnas såsom upplösande obeaktadt, skola nämligen lagarne på platsen för förbindelsens ingående hafva begagnat sig af sin medgifna rätt att underkänna dess hindrande natur. Rätt i sistnämnda hänseende är dessutom gifven allenast hvad angår hinder af religiös natur och ej då hindret består i ett föregående äktenskap; jfr ibid. art. 2 sista stycket och art. 6 första stycket. I båda hänseendena leder, så framt utlänning ingått äktenskap annorstädes än i sitt hemland, förslaget till andra resultat, hvarvid särskildt må märkas, att detsamma ej för någon händelse inrymt utlänning rätt att trots hinder i sitt hemlands lag härstädes ingå äktenskap. Så allmänt affattad som omhandlade § 2 är, upprätthåller den än vidare förbindelsen såsom äktenskap, äfven om de ifrågavarande hindren skulle såsom upplösande vara stadgade såväl i hemlandets som äfven i vigselortens lagar. Det ställer sig för öfrigt ej annorlunda, om äktenskapet ingåtts i utlänningarnes hemland och enligt dess lagar vore ogiltigt. Man frågar sig ovillkorligen, huruvida särskildt för sistnämnda händelse svensk myndighet skall hafva att räkna förbindelsen såsom äktenskap, äfven om laga myndighet i utlänningarnes hemland förklarat densamma ogill och upplöst, och är skyldig att vidhålla denna sin ställning äfven inför senare inträffande händelser, exempelvis parternas slutande af nya äktenskapsförbindelser. Svaras härtill att lagbudet ej innefattar något uttalande om äktenskaps giltighet utan allenast anvisning för svensk myndighet i dess handläggning af återgångsmål, må härtill sägas, att dess sammanhang med konventionen måste föranleda ett motsatt antagande, och att stadgandet, tolkadt efter ordalydelsen, blir skäligen intetsägande. Detta är så mycket mera händelsen, som i öfrigt förslaget ej innehåller särskilda bestämmelser till afgörande om svensk myndighets domsrätt i återgångsmål; jfr ofvan s. 506—507.

Hvad sålunda anmärkts mot § 2 äger tillämplighet äfven i fråga om § 1, till den del som samma paragraf lämnar åt Kongl. Maj:t att afgöra, huruvida det skall dömas till återgång, »med mindre orsak därtill finnes jämväl enligt svensk lag».

Från viss synpunkt sedt, är det ju en vinst, att i § 2 konventionens sväfvande term »prohibitions — — sur des motifs d'ordre religieux» återgifvits medelst uppräkning af särskilda sådana hinder, nämligen olika religion, prästerligt kall och löfte att förblifva ogift; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 171. Ännu andra religiösa hinder kunna emellertid förekomma och dessutom hinder, hvilka, ehuru icke ägande sådan natur, tilläfventyrs äro mera än de angifna motbjudande att beakta såsom skäl till ogiltighet, exempelvis olika börd eller ras. Det är härutinnan § 1 skall erbjuda hjälp. Med hänsyn till öfriga fördragsslutande staters lagar har i nämnda afseende § 2 ansetts lämna tillräcklig säkerhet. Det är således i första hand till deras förmån, som Kongl. Maj:t förutsatts skola, på sätt i § 1 medgifvits, förordna, att i frågor om återgång af utlänningars äktenskap svensk myndighet skulle hafva att rätta sig allenast efter lagarne i parternas hemländer vid äktenskapets ingående. Upphöjdt till lag, skall ju dock förslaget ordna förhållandena äfven till andra stater. Gifva deras äktenskapslagar därtill anledning, är det tillfälle att äfven för deras del gifva liknande föreskrift. Men, där så icke skett, skall gälla den allmänna regeln, att skäl till återgång måste finnas jämväl enligt svensk lag. Mera är i själfva verket icke innehållet i § 1 och för öfrigt icke i hela kapitlet, enär § 2 slutar sig till § 1 allenast såsom ett i visst afseende fullständigande tillägg; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 14—15 och Band I s. 252.

Syftet framträder emellertid icke i lagtexten, hvadan det ock ter sig underligt, att, då jämlikt § 2 Sverige beträffande vissa hinder häfdat sin rätts ovillkorliga tillämplighet i återgångsmål, det ej skett i större omfång. Mot § 1 kan åter anmärkas, att den i formen ej fullt erkänner de genom konventionen åtagna förpliktelserna, då den lägger i Kongl. Maj:ts hand att afgöra, huruvida jämväl för konventionsstats del dess skäl till återgång skola gälla, utan afseende därå att de ej återfinnas i svensk lag. Då, för den händelse att vid äktenskapets ingående kontrahenterna tillhörde olika stater, det förklaras skola dömas till återgång, om skäl därtill är för handen »enligt någondera statens lag», har väl ej heller tanken kommit till ett oförtydbart uttryck. Det kan ej gälla med afseende å hvad stadgats om bristande samtycke i det land, som svarande, hvilken bestrider yrkandet om upplösning, tillhör, och ej heller om absolut hinder, fastställdt i det ena landets lag och inträffande hos den, som tilhör det andra landet. Beträffande förordnandet i sista punkten af § 1 mom. 1 hänvisas till hvad sagts på tal om kap. 1 § 2 mom. 1 p. 2. Hemlandets lagar kunna för nupturients del hafva ställt ett hans äktenskap ovillkorligen under annan lag. För sådant fall bör den senare ej allenast vara i tillfälle att bereda förbindelsen giltighet utan i allo råda öfver dess bestånd; jfr ofvan s. 500—501. Slutligen må märkas, att bestämmelserna utesluta möjligheten att, då efter äktenskaps ingående de sammanvigda ändrat nationalitet, taga

hänsyn därtill, att i deras nya hemland ett åberopadt återgångsskäl ej har stöd i lag; jfr Band I s. 255 not. 2—s. 256 not. 1 och ofvan s. 490.

»Förslag till lag om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet» lämnar i det hela ej rum för anmärkningar utöfver dem, som i det föregående redan framställts; jfr beträffande lysning ofvan s. 499—500. Den rätt, som jämlikt konventionen sålunda skall tagas i anspråk, har förutsatts lämpligen böra närmare ordnas af Kongl. Maj:t i administrativ väg. Rätten skall bero på Kongl. Maj:ts särskilda uppdrag. Därvid har det förutsatts, att sådant skulle åt konsuler lämnas, allenast om de hade anställning i den aflönade konsulsstaten eller voro s. k. des consuls en carrière; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 23. Under Kongl. Maj:ts pröfning komme det äfven att ligga, huruvida, i hvad omfång och på hvilka villkor lagarne på platsen tillstadde behörighetens utöfvande och förty så till vida tillfälle vore för uppdrags meddelande. Det skall sålunda ock bero på Kongl. Maj:t att göra undantag för det fall, att den ena nupturienten har medborgarrätt på platsen, och sålunda närmare bestämma hvad i § 1 ordats om rätt att »i äktenskap förena svenska undersåtar eller svensk undersåte med undersåte i främmande stat». Slutligen skall, jämlikt § 2 mom. 2, Kongl. Maj:t i sammanhang med uppdragets förlänande lämna de närmare föreskrifter, som, med hänsyn till hvad i konventionen art. 2 förordnats om efterlefnad af de på platsen gällande lagarne om äktenskapshinder, uppdragets mottagare härutinnan skall hafva att för det land, hvari han äger anställning, iakttaga; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 23—24,

Pröfningen af äktenskapshinder har äfven för öfrigt måst i sin helhet läggas i vigselförrättarens hand och således jämväl då enskild rättsägare i sådant hänseende anmäler sig för talans utförande; jfr § 2 mom. 1 och § 3, GB 7 § 3, Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 24 och Band I s. 98—107. Då i § 2 mom. 1 det förständigas vigselförrättaren att tillse, »att mannen och kvinnan äro oförhindrade att med hvarandra ingå äktenskap», åsyftas, får det antagas, för utlännings del ej allenast undersökning om hinderslöshet enligt hemlandets lagar utan äfven rannsakan med afseende å hvad desamma må innehålla om föregående lysningar; jfr konventionen art. 5[1]. Bestämmelserna i § 4 mom. 1 om själfva förrättningens utförande hafva affattats i öfverensstämmelse med stadgandena om borgerlig vigsel; jfr KF $^{20}/_{1}$ 1863 § 3 och KF $^{31}/_{10}$ 1873 § 5 mom. 4. Åläggandet i § 4 mom. 2, att utdrag af det öfver förrättningen förda »protokollet skall ofördröjligen insändas till ministern för utrikes ärendena» lärer skola komma att fullständigas genom en för den senares del gifven föreskrift, att, där makarna voro härstädes kyrkoskrifna, sörja för vederbörlig anteckning om äktenskapets ingående[2]. För sådant fall komme då ock att delvis fullständigas hvad föreskrifvits i Lag om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap $^{1}/_{7}$

[1] Jfr ofvan s. 492 not. 2 och s. 494 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 496 not. 4.

1898; jfr Band I s. 230 not. 1 samt ofvan s. 494 (kap. 1 § 8) och 502[1].

13) S. 250 not. 2—5. Se för framtiden nedan s. 523—524 (§§ 1—4) och 527—529.

14) S. 251 not. 1—2. Se för framtiden ofvan s. 506—507.

15) S. 251—252. Se för framtiden ofvan s. 506—508 samt nedan s. 523 (§§ 1—3), 524—525 (§§ 5—8), 526 (§§ 2 och 3), 527—528, 529 och 530—532.

16) S. 252—253. Se för framtiden ofvan s. 498—499.

17) S. 254 not. 1—s. 255 not. 1. Exterritorialitet är dock ej erkänd beträffande äktenskapsförbindelsers ingående i Utr. Departem. Årsberätt. 1902 s. 60—61; se för framtiden ofvan s. 503.

18) S. 256 not. 4—s. 257 not. 1. Jfr Utr. Departem. Årsberätt. 1900 s. 25—27, 1901 s. 77 och 1902 s. 86—87; se för framtiden ofvan s. 493 (§ 3) och 501—502 samt nedan s. 523—524 (§ 4) och 528—529.

19) S. 257—258. Se för framtiden ofvan s. 498—499 och 505—506.

20) S. 258 not. 1. Se för framtiden ofvan s. 506—507.

21) S. 259 not. 2 tillägges i slutet: Jfr Utr. Departem. Årsberätt. 1900 s. 25; se för framtiden ofvan s. 495—496 och 509—510.

22) S. 259—260. Se för framtiden ofvan s. 494 (§ 7), 498—499, 505 och 506.

23) S. 260 not. 1. Sedan svensk man i Danmark gift sig med dansk kvinna samt efter någon tids bosättning därstädes mannen hemrest till Sverige och hustrun senare inställt sig hos honom men efter ett par månaders sammanlefnad på nytt återvändt till Danmark, har därstädes det dömts till skillnad dem emellan under förbud för dem båda att ingå nytt äktenskap, hvarpå mannen hos Kongl. Maj:t anhållit om tillstånd att här i riket ingå sådant men Kongl. Maj:t, »enär handlingarna utmärkte, att» han, »hvilken fortfarande vore svensk medborgare, varit vid den tid, då beslutet om upplösning af hans äktenskap — — — meddelades, bosatt i Sverige, och vid sådant förhållande nämnda beslut icke vore här i riket gällande», funnit »ansökningen icke» förtjäna »afseende»; jfr NJA 1902 s. 289. Än vidare har, efter det att svensk man gift sig med rysk kvinna och på den senares begäran i december 1900 rysk myndighet den 1 mars 1901 upplöst äktenskapet under förbud för mannen att ingå nytt gifte, Kongl. Maj:t, hos hvilken mannen, under ingifvande af bevis att han för år 1901 varit mantalsskrifven på plats i Sverige, begärt förklarande om ifrågavarande förbuds overksamhet, funnit ansökningen icke förtjäna afseende,

[1] Af ett flertal ledamöter i högsta domstolen har förordats såsom lämpligt, att, sedan lag i enlighet med det ifrågavarande förslaget afgjort de fall i hvilka utrikes ingångna äktenskap skulle här i landet hållas för giltiga, den Kongl. Maj:t gifna rätten att, då vigseln ej skett inför myndighet på den utrikes platsen enligt därstädes gällande lagar, pröfva, huruvida skäl funnos att medgifva äktenskapets antecknande i kyrkobok, måtte öfverflyttas på annan myndighet. Justitieministern har sagt sig skola återkomma därtill, om förslaget blefve antaget; jfr KP 1904 s. 51—52 och 61.

»enär, såvidt handlingarna utmärkte, sådana omständigheter icke vore för handen, att det meddelade beslutet om upplösning — — finge anses här i riket äga giltighet»; jfr NJA 1902 s. 288. Mannen förnyade emellertid sin ansökan och ingaf därvid bland annat bevis, att för hustrun lysningar till nytt äktenskap ägt rum; och, »med afseende å hvad i ärendet förekommit», förklarade då Kongl. Maj:t, »att äktenskapet — finge här i riket anses upplöst, och att omförmälda förbud ej utgjorde hinder för» sökanden »att träda i nytt äktenskap»; jfr NJA 1903 s. 317. Slutligen har, efter det att på grund af mannens förlöpande tysk domstol förordnat om skillnad i svensk mans äktenskap med tyskfödd kvinna, Kongl. Maj:t bifallit den senares ansökan att få gifta sig med man, hvars tidigare äktenskap blifvit upplöst på grund af hor, som han öfvat med henne i tiden, då äfven hennes äktenskap ännu bestod; jfr NJA 1903 s. 397.

De två första rättsfallen gifva närmare bestämning åt uttalandet i NJA 1901 s. 365, sådant det omförmälts i Band III s. 175 n:r 20. Främmande myndighet skall hafva rätt att döma till skillnad mellan svenska undersåtar, dock allenast om dessa hafva sitt hemvist i det land, där myndigheten har sitt säte. Härvid hafva dock i de två rättsfallen från 1902 respektive boplats och mantalsskrifningsort i Sverige ansetts utesluta hemvist utrikes. Då dylikt dubbelt hemvist ej lär kunna förnekas såsom ett rättsligt faktum, skulle alltså rättssatsen få den lydelse, att inrikes hemvist sätter ur kraft den domsrätt, som eljes tillkommer främmande myndighet på grund af svenska makars hemvist på platsen för myndighetens verksamhet. Förbehållet synes vara oförenligt med medgifvandet, enär i utöfvandet af sin principiellt erkända rätt den utländska myndigheten belastas med en pröfning på grund af omständigheter, som i flertalet fall skola vara för densamma okända vid dess besluts meddelande; jfr nedan s. 532. Det första rättsfallet från 1903 visar åter, att, äfven om förbehållet uppgifves och svenska makars hemvist utrikes utan vidare betraktas grundlägga behörighet för myndigheterna på platsen att döma till skillnad i äktenskapet, det ej kan blifva det enda fallet, hvari man här i landet måste taga hänsyn till utländsk skillnadsdom svenska makar emellan. Bringas under skydd af främmande lag domen för den ena makens del i verkställighet, skall, så snart man erkänner skilsmässa med rätt till omgifte, man af billighetsskäl tvingas att låta upplösningen gälla äfven till förmån för den andra maken. Redan häri ligger ett skäl, för att svensk rätt principiellt borde förbehålla åt svensk myndighet att upplösa svenska makars äktenskap. Det blefve då en uppgift för Kongl. Maj:t att, med sin fria pröfningsrätt af skillnadsskäl, afgöra, huruvida äktenskapets upplösning utrikes påkallade beslutets tillämpning äfven i hvad anginge svenska rättsförhållanden, och för sådant fall i formen meddela ett verkligt skillnadsbeslut och icke allenast ett slags förordnande om den utländska domens verkställbarhet här i landet; jfr Band II s. 856—857.

Ett dylikt förfaringssätt stode dessutom onekligen i öfverensstämmelse med tidigare svensk uppfattning. Rättsfallen innebära emellertid just förnekelse däraf och utgöra på en viss enstaka punkt förkänningar

af de delvis nya grundsatser, som finnas utvecklade i den af vårt land preliminärt biträda Hagerkonventionen »pour régler les conflits de lois et de juridictions en matière de divorce et de séparation de corps», och af hvad det svenska förslaget till »Lag angående vissa rättsförhållanden af internationell natur»[1] i samma ämnen innehåller. Härvid har det sista rättsfallet från 1903 sitt särskilda intresse däri, att, då, såsom därstädes var händelsen, det gäller svensk undersåtes omgifte *i utlandet*, svensk myndighet ansetts kunna, utan föregående yttrande om det utländska skillnadsbeslutets giltighet inför svensk lag, i formen inskränka sig till att, under tyst utgående därifrån att hinder ej längre förelåge i bestående äktenskap, dispensera från annat af svensk lag följande hinder[2].

Nämnda konvention (Hag. Conf. 1900 Act. s. 239—242) har i svensk öfversättning följande lydelse:

Art. 1. Skilsmässa kan påstås, allenast om sådan åtgärd finnes medgifven såväl af lagarne i makarnes nationella hemland som af lagarne på den ort, där framställningen göres (Les époux ne peuvent former une demande en divorce que si leur loi nationale et la loi du lieu où la demande est formée admettent le divorce l'une et l'autre).

Detsamma gäller om ständig skillnad till säng och säte (Il en est de même de la séparation de corps).

Art. 2. Skilsmässa kan påstås, allenast om i föreliggande fall sådan åtgärd är medgifven såväl af lagarne i makarnes nationella hemland som äfven af lagarne på den ort, där framställningen göres (Le divorce ne peut être demandé que si, dans le cas dont il s'agit, le divorce est admis à la fois par la loi nationale des époux et par la loi du lieu où la demande est formée).

Detsamma gäller om ständig skillnad till säng och säte (Il en est de même de la séparation de corps).

Art. 3. Utan hinder af artiklarne 1 och 2 skola allenast lagarne i makarnes hemland iakttagas, så framt lagarne på den ort, där framställningen göres, påbjuda eller tillåta det (Nonobstant les dispositions des articles 1er et 2, la loi nationale sera seule observée si la loi du lieu où la demande est formée le prescrit ou le permet).

Art. 4. Hafva för den ena makens eller bådas del förändring i nationalitet ägt rum, kan åt hvad, som timat dessförinnan, lagen i det nya hemlandet ej gifva egenskapen af skäl till skillnad i äktenskapet eller till ständig skillnad till säng och säte (La loi nationale indiquée par les articles précédents ne peut être invoquée pour donner à un fait qui s'est passé alors que les époux ou l'un d'eux étaient d'une autre nationalité, le caractère d'une cause de divorce ou de séparation de corps).

Art. 5. Påstående om skilsmässa eller ständig skillnad till säng och säte kan framställas (La demande en divorce ou en séparation de corps peut être formée)

1:o) inför myndighet, behörig enligt lagarne i makarnes nationella hemland (1°. devant la juridiction compétente d'après la loi nationale des époux);

[1] Jfr ofvan s. 492 not. 1.

[2] Se nedan s. 529 not. 1.

2:o inför behörig myndighet på den ort, hvarest makarne hafva hemvist (2°. devant la juridiction compétente du lieu où les époux sont domiciliés). Hafva, jämlikt lagarne i makarnes nationella hemland, de icke samma hemvist, tillkommer nämnda behörighet myndigheten på orten för svarandens hemvist (Si, d'après leur législation nationale, les époux n'ont pas le même domicile, la juridiction compétente est celle du domicile du défendeur). I fall af förlöpande och i fall af ändring i hemvist, sedan skäl till skilsmässa eller ständig skillnad till säng och säte uppstått, kan påståendet framställas äfven på den ort, där makarne senast haft gemensamt hemvist (Dans le cas d'abandon et dans le cas d'un changement de domicile opéré après que la cause de divorce ou de séparation est intervenue, la demande peut aussi être formée devant la juridiction compétente du dernier domicile commun). — Emellertid är behörigheten förbehållen åt myndigheterna i det nationella hemlandet, i mån som dess lagar tillägga dem allena sådan. (Toutefois, la juridiction nationale est réservée dans la mesure où cette juridiction est seule compétente pour la demande en divorce ou en séparation de corps). Den främmande myndigheten äger dock pröfningsrätt i fråga om ett äktenskap, för hvars del det ej kan inför laga myndighet i hemlandet påstås skilsmässa eller ständig skillnad till säng och säte (La juridiction étrangère reste compétente pour un mariage qui ne peut donner lieu à une demande en divorce ou en séparation de corps devant la juridiction nationale compétente).

Art. 6. Så framt makar ej äro i tillfälle att i ett land, hvarest de hafva hemvist, framställa påstående om skilsmässa eller ständig skillnad till säng och säte, kunna hos laga myndighet därstädes de likväl hvar för sig begära vidtagandet af sådana förberedande mått och steg, som lagarne på platsen tillstädja vid väckt fråga om häfvande af äktenskapligt samlif (Dans le cas où des époux ne sont pas autorisés à former une demande en divorce ou en séparation de corps dans le pays où ils sont domiciliés, ils peuvent néanmoins l'un et l'autre s'adresser à la juridiction compétente de ce pays pour solliciter les mesures provisoires que prévoit sa législation en vue de la cessation de la vie en commun). Åtgärderna äga bestånd, om inom loppet af ett år de blifvit stadfästa af myndigheterna i det nationella hemlandet; de göra det dock ej längre, än lagarne på orten för hemvistet medgifva (Ces mesures seront maintenues si, dans le délai d'un an, elles sont confirmées par la juridiction nationale; elles ne dureront pas plus longtemps que ne le permet la loi du domicile).

Art. 7. Skilsmässa och ständig skillnad till säng och säte, beviljade af domstol som enligt stadgandena i artikel 5 är behörig, skola öfverallt lända till efterrättelse, förutsatt att konventionens föreskrifter hafva iakttagits och, så framt beslutet meddelats utan att svaranden blifvit i ärendet hörd, han kallats till genmäle i öfverensstämmelse med de särskilda stadganden, som enligt lagarne i hans nationella hemland utgöra villkor, för att därsammastädes laga verkan må tillerkännas utländska domar (Le divorce et la séparation de corps, prononcés par un tribunal compétent aux termes de l'article 5, seront reconnus partout,

sous la condition que les clauses de la présente Convention aient été observées et que, dans le cas où la décision aurait été rendue par défaut, le défendeur ait été cité conformément aux dispositions spéciales exigées par sa loi nationale pour reconnaître les jugements étrangers).

Likaledes skola öfverallt lända till efterrättelse skilsmässa och ständig skillnad till säng och säte, beviljade af administrativ myndighet, så framt upplösningen må i nämnda ordning vidtagas i såväl den ena som den andra makens nationella hemland (Seront reconnus également partout le divorce et la séparation de corps prononcés par une juridiction administrative, si la loi de chacun des époux reconnaît ce divorce et cette séparation).

Art. 8. Hafva makarne icke samma nationalitet, må, vid tillämpning af föregående artiklar, såsom deras nationella hemland räknas det, som de senast haft gemensamt (Si les époux n'ont pas la même nationalité, leur dernière législation commune devra, pour l'application des articles précédents, être considerée comme leur loi nationale).

Art. 9. Denna öfverenskommelse afser allenast framställningar om skilsmässa eller ständig skillnad till säng och säte i en af de fördragsslutande staterna, så framt åtminstone en af parterna är medborgare i sådan stat (La présente Convention ne s'applique qu'aux demandes en divorce ou en séparation de corps formées dans l'un des Etats contractants, si l'un des plaideurs au moins est le ressortissant d'un de ces Etats).

Ingen af staterna förbinder sig genom denna öfverenskommelse att tillämpa annan lag än en fördragsslutande stats (Aucun Etat ne s'oblige, par la présente Convention, à appliquer une loi qui ne serait pas celle d'un Etat contractant).

Genomläser man konventionen med minne af den, som handlar om äktenskaps ingående, är det första intrycket, att de bygga på ganska olika grundsatser och i hufvudsak ej hafva annat gemensamt än syftet att befrämja äktenskaps ingående och försvåra dess upplösning. En dylik sinnesriktning spåras nog också hos dem, som i hufvudsak lagt hand vid de två konventionerna; jfr ofvan s. 488. Hvad särskildt angår konventionen om skilsmässa och hvad därtill hör, har, för att hindra parterna från att efter sitt behag råda öfver äktenskapets upplösbarhet, man sålunda bland annat förkastat tanken att härutinnan låta det bero på hvad lagarne på platsen för ingåendet stadgade. Af samma skäl hafva ej heller lagarne på orten för makarnes domicil ansetts böra vara allena normgifvande; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 10 och 1894 s. 83—84. Principiellt skall frågan bedömas enligt lagarne i makarnes nationella hemland. Att, då de annorstädes hafva hemvist och fråga om skillnad väckes på orten därför, lagarne på denna senare plats äfven komma i betraktande, föranleder ju allenast ett ytterligare hinder för den åtrådda upplösningen. För att denna må kunna beviljas, skola ju nämligen såväl lagarne i makarnes nationella hemland som äfven de, hvilka gälla på orten för hemvistet, medgifva upplösning samt än vidare enligt bådadera tillfälle finnas just till det ifrågasatta slaget af upplösning och skäl till sådan upplösning föreligga (art. 1 och 2).

Man har förkastat förslagen dels att förplikta myndigheterna på orten för hemvistet att, då hemlandets lagar endast tillstädja fullständig skilsmässa, d. v. s. äktenskaps upplösning i skillnadsväg med rätt till omgifte, och åter lagarne på orten för hemvistet endast ständig skillnad till säng och säte, d. v. s. häfvande af den äktenskapliga föreningen utan en däraf följande rätt till omgifte, döma till det senare på skäl, som samma lagar, hvar för sin medgifna åtgärd, godkände (Hag. Conf. 1894 s. 84—85, 86, 87—88 och 95 samt 1900 Docum. s. 36, 40, 42—43 och 102 och Act. s. 207—208), och dels att, så snart för de båda länderna en skillnadsart var gemensam, i fråga om skälen hänvisa myndigheterna på orten för hemvistet till att rätta sig allenast efter sitt lands lagar eller tvärtom allenast efter hemlandets (ibid. 1894 s. 73—74, 75—77, 85—86 och 88 samt 1900 Docum s. 48—49 och 116).

Trots allt detta har dock exempelvis Spaniens ställföreträdare vid kongressen ställt sig tveksam inför konventionens innehåll. Nämnda lands lagstiftning står kvar på den ståndpunkten, att icke för något fall skillnad kan vara förenad med rätt för den ena maken att gifta om sig i den andres lifstid. På grund häraf har det ej hållits för tillräckligt, att enligt ifrågavarande konvention Spaniens egna undersåtar äro beröfvade tillfälle att i annan fördragsslutande stat utverka sig sådan skillnad, och att enligt konventionen om äktenskaps ingående frånskild make af främmande nationalitet ej må i och för omgifte påkalla spanska myndigheters medverkan eller, där sådan ändock erhållits, äger att i landet få den nya förbindelsen erkänd såsom äktenskap. Det har visat sig obenägenhet för att i något som helst afseende tillägga rättslig betydelse åt upplösning af hvad, som till sitt väsende hölles för oupplösbart; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 195 och 213 samt ofvan s. 483 (art. 2 sista stycket) och 486.

Det inträffade låter förstå, att, om än kongressarbetet präglats af en allmän sträfvan att vidmakthålla äktenskap, det härutinnan dock också öfvats ett visst påtryck från de företrädda staternas ombud. Väntas kunde ju, att det nationella uppfattningssättet särskildt skulle häfdas från sådant håll, där lagstiftningen förklarat sig för äktenskapets oupplösbarhet. Men i själfva verket tillägga ju samtliga de fördragsslutande staterna äktenskapet större rättskraft än ett vanligt aftal. Alla fordra de sålunda till skillnad beslut af laga myndighet. Därmed upphör dock visserligen likheten, i det att, äfven om beträffande rätten till omgifte reglerna sammanfalla, skillnadsskälen äro flera eller färre och i allt fall växlande. Det finnes ju också stater, hvilkas författningar gifva makar rätt att utan anförande af särskilda skäl erhålla bifall till en sin gemensamma framställning om skillnad, beredande tillfälle till omgifte. Under skildrade förhållanden ställer det sig naturligt, att, ehuru man utgått därifrån att principiellt lagarne i makarnes hemland skola råda i skillnadsfrågor, man dock ej tillförbundit myndigheter, som på makarnes annorstädes hafda vistelseort för ändamålet anlitas, att bifalla påståendet i strid mot sina lagar. Man kan blott finna egendomligt, att ej samma uppfattning gjort sig gällande med afseende å äktenskaps ingående; jfr ofvan s. 488—489.

Fastän konventionen ej föranleder förpliktelse af förenämnda art, kunna emellertid jämlikt densamma lagarne på platsen ålägga sådan (art. 3). Bestämmelsen har influtit först senare — icke därför att den från början funnits principvidrig, utan därför att den antagits komma att sakna all användning; jfr Hag. Conf. 1894 s. 74—75. Den mötte ej heller invändningar, sedan man funnit sig hafva misstagit sig i nyssnämnda afseende. Italiensk rättspraxis har nämligen icke ansett sig för främlingars del böra upprätthålla lagens förvägrande af skillnad med rätt till omgifte — något, som dock visserligen torde hafva samband med pågående reformsträfvanden att härutinnan vidtaga ändring; jfr ibid. 1894 s. 73 och 84 samt 1900 Docum. s. 38—39 och Act. s. 193 och 209. Emellertid står på detta sätt visserligen den italienska rättspraxis i full öfverensstämmelse med grundsatserna i konventionen om äktenskaps ingående.

I mån af tillämpning tjänar för hvarje fall konventionens ifrågavarande bestämmelse att jämna vägen för en skillnadssökande make. Märkas må också, att, äfven då lagarne på platsen finna användning vid sidan af hemlandets, det kan, så snart enligt hemlandets lagar orsak till skillnad finnes, ådömas sådan på skäl, som samma lagar icke vidkännas men väl lagarne på platsen; jfr Hag. Conf. 1900 Docum. s. 38 samt Act. s. 193 och 208—209. Slutligen står ju alltid till buds en förändring af hemvist. Härvid gälla då visserligen rättsreglerna, att vid förlöpande och ändring i vistelseort efter annat inträffadt skillnadsskäl det ej finnes hinder för talans anställande på orten för det förra gemensamma hemvistet och förty jämlikt därstädes gällande lagar (art. 5 mom. 2 p. 3). Men dessa bestämmelser åsyfta att bibehålla den ena maken mot den andre vid dess redan vunna upplösningsrätt. De stå ej i vägen för att på orten för ett nyförvärfvadt hemvist anlägga en skillnadstalan enligt därstädes gällande lagar, låt vara att det sker på grund af orsak, som ligger i tiden före hemvistets vinnande. Det saknas motsvarighet till hvad art. 4 innehåller rörande ändring i nationalitet. Ändringen i hemvist kan för öfrigt mannen bringa till stånd utan hustruns vilja eller vetskap. Hvad sålunda sker i hans person verkar dock icke för hennes del, om det föreligger sådana förhållanden, att enligt hemlandets lagar makarne hafva särskilda hemvist; och för denna händelse är visserligen jämlikt art. 5 mom. 2 p. 2 han nödsakad att anhängiggöra en sin skillnadstalan på orten för hennes hemvist, d. v. s. här deras förutvarande gemensamma, och kan förty ej i skillnadsväg draga nytta af sin egenvilliga ändring af hemvist. Ifrågavarande stadgande om forum fyller sålunda på visst sätt en liknande uppgift som förordnandena om nationalitet i art. 8. Emellertid följer regelrätt hustrun mannen i fråga om hemvist. I sin hänsyftning på ett motsatt förhållande har art. 5 mom. 2 p. 2 hufvudsakligen byggt på hvad, som i åtskilliga länder finnes förordnadt, då det redan kommit till ständig skillnad till säng och säte men ej ännu till en dessutom af lagarna medgifven skillnad med rätt till omgifte; jfr Hag. Conf. 1893 I s. 10, 1894 s. 87, 88 och 95 samt 1900 Docum. s. 44, 46—47, 115 och 139—140 och Act. s. 55, 210 och 211.

Makarne kunna emellertid äfven i nationellt afseende bringa sitt äktenskap under en för dess upplösning i skillnadsväg mera gynnsam lagstiftning. I äktenskapets intresse hafva äkta makar ej inskränkts i rätten att utvandra och förvärfva ny nationalitet, och skillnadsfråga skall bedömas enligt lagarne i det land, som de tillhöra vid dess afgörande, och icke enligt lagarne i något deras förutvarande hemland, hvarken det, som de hade vid äktenskapets ingående, eller annat. Äfven här kunna dessutom ej blott makarne handla i samråd utan äfven, så framt, såsom regelrätt är händelsen, hustrun utan vidare tager del i mannens förvärf af medborgarrätt, mannen utan hustruns vilja och vetskap; jfr Hag. Conf. 1893 s. 10 samt 1900 Docum. s. 48—49 och 139—140 och Act. s. 209—210.

Art. 4, närmast tillkommen med hänsyn till fall af denna senare natur, betager endast rätten att på grund af omständighet, liggande i tiden före ändringen i nationalitet, söka skillnad jämlikt lagarna i det nyförvärfvade hemlandet; jfr Hag. Conf. 1900 Docum. s. 38 och 107 samt Act. s. 194. I betraktande af stadgandets syfte lär det åter ej lägga hinder i vägen för bifall, så framt skillnadsskälet finnes såsom sådant erkändt ej blott i det nya utan äfven i det förra hemlandets lagar. För det fall att båda makarne öfvergå från en nationalitet till annan, hänskjuter åter konventionen icke på annat sätt ett deras skillnadsmål under lagarne i deras förutvarande hemland. Därför kan ock ändringen i nationalitet tillintetgöra verkan af ett uppståndet skillnadsskäl och förty äfven mannen genom sin egenvilliga åtgärd undandraga sig följderna af en sin äktenskapliga förseelse. Det finnes här icke något motstycke till den säkerhet, som hustru äger mot ändring i hemvist därigenom, att hon på orten för det förra hemvistet kan tala på hvad, som står i sammanhang med sådan ändring eller dessförinnan händt; jfr ofvan s. 516. Anmärkas må ytterligare, att konventionen ej träffat något afgörande i frågan, huruvida en redan anhängig skillnadsprocess påverkas af mellankommande ändring i båda makarnes nationalitet. Antager man att art. 4 bemyndigar till skillnads ådömande på grund af samstämmande förordnanden i det nya och i det förra hemlandet, är det också ovisst, huruvida man för det sistnämndas del skall rätta sig efter lagarne vid tiden för respektive ändringen i nationalitet, påståendets anhängiggörande eller beslutets afgifvande. Spörsmålen torde ej böra besvaras fullt lika. Äktenskapets väsende lär få anses kräfva, att i allmänhet skillnadsmål afgöras enligt senare lag, denna må nu vara senare i tiden eller för vissa makars del hafva trädt i stället för annan på grund af förändring i deras nationalitet. Häraf följer då äfven, att, om under handläggning af skillnadsmål i makars nationella hemland deras nationalitet förändras, myndigheterna böra skilja målet från sig, så framt icke på grund af hvad gäller om hemvist de fortfarande äro i besittning af domsrätt; jfr nedan s. 518—520. Inträffar detta senare, hafva de att döma under behörig hänsyn till hvad lagarne i det nya hemlandet stadga om skillnad och skillnadsskäl. Hvad åter angår art. 4, är dess innehåll riktadt mot försök att bringa under ett lands lag hvad, som timat under annats. Skulle efter förändringen

i nationalitet lagarne i det förutvarande hemlandet hafva undergått den ändring, att, mot hvad förut varit händelsen, det inträffade förklarats utgöra skillnadsskäl, finnes ej anledning att, då lagarne i det nya hemlandet äfven godkänna denna dess egenskap, vägra skilsmässa. Äfven om makarne blifvit kvar i sin förra nationella gemenskap, skulle de ju hafva haft tillgång till skillnad. Uttalandet innehåller ju för öfrigt allenast en tillämpning af den nyss uppställda regeln, att senare lag gäller för mera än tidigare. Men, skulle omvändt skillnadsskäl, erkändt af lagarne i det förutvarande hemlandet vid ändringen i nationalitet, sedermera hafva därsammastädes mist sådan sin karaktär, bör detta ej lända make till skada vid hans sökande af skillnad i det nya hemlandet. Något sådant ligger ej i det omhandlade stadgandets ändamål. Här bör det således vara tillräckligt, att samstämmighet finnes mellan de lagar, som i det nya hemlandet gälla vid afgörandet, och de, som bestodo i det förutvarande vid ändringen i nationalitet. Just med hänsyn härtill torde stadgandet hafva fått sin visserligen tämligen dunkla affattning, hvarigenom det endast frånkänts lagarne i det nya hemlandet förmågan att göra till skillnadsskäl hvad, som inträffat före makarnes inträde under desamma.

Utgående därifrån, att genom äktenskap hustrun alltid får mannens nationalitet och att därför ock de engång i tiden måste hafva haft gemensam, gifver art. 8 stadganden för det fall, att senare förändring allenast äger rum i den enas person. Äfven här har då i främsta rummet det tänkts på mannen, nämligen på den händelse, att hans förvärf af nationalitet ej verkade för hustruns del; jfr rörande Belgien Utr. Departem. Årsberätt. 1902 s. 91. Förordnandet lyder åter därpå, att skillnadsfrågor mellan makar alltjämt skola höra under lagarne i det gamla hemlandet och sålunda ej beröras af den för den ena makens del inträdda förändringen i nationalitet; jfr Hag. Conf. 1894 s. 85 och 88 samt 1900 Docum. s. 48—49 och 132 och Act. s. 214. Stadgandet bereder sålunda den andre maken fullständigt skydd mot en rubbning i rättsläget — ej allenast hvad angår skillnadspåstående mot honom utan äfven med afseende å den rätt, som han själf därtill må äga.

Jämlikt plats och hänvisning är hvad art. 8 sålunda förordnar äfven gällande beträffande forum: jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 213—214.

I konventionens bestämmelser om forum ligger uppslaget till det mesta af dess föreskrifter i öfrigt eller för hvarje fall till det mesta, som kan föranleda tvifvel och förvecklingar.

Myndigheterna i makarnes nationella hemland skola städse vara behöriga att besluta i skillnadsmål dem emellan. Härvid hafva de naturligen att rätta sig allenast efter sitt lands lagar. Besluten skola ock öfverallt lända till efterrättelse. Uppstår i särskildt fall tvifvel om myndighetens behörighet, är detta en fråga, som må afgöras, på sätt hemlandets lagar stadga, och ej påkallar någon saklig pröfning af främmande myndigheter (art. 5 mom. 1 och art. 7). Allt detta faller sig mycket enkelt. Frågan, huru det ställer sig då allenast den ena maken vinner ändring i sin nationalitet, har ju också, på sätt nyss

angifvits, fått sin oförtydbara lösning; jfr ofvan s. 518. Svårigheter kunna i det stora hela icke yppa sig annat än i de afsiktligt förbigångna och tillsvidare under doktrin och rättspraxis hänskjutna, för öfrigt sällsynta händelserna, att det föreligger dubbel eller ingen nationalitet eller ock kvinnan, vid giftet i besittning af annan nationalitet än mannen, ej därigenom erhåller hans, och makarne förty från början hafva medborgarrätt i olika länder; jfr Hag. Conf. 1894 s. 74. Man kunde tillägga, att konventionen ej heller yttrar sig, huruvida ändring i makarnes nationalitet hindrar fullföljd af en redan anhängiggjord skillnadstalan; jfr ofvan s. 517 och nedan s. 521.

Det har emellertid ansetts, att makar, som hade stadig boplats utom sitt hemland, borde äga tillfälle att på platsen för sådant sitt hemvist kunna få sina skillnadspåståenden pröfvade. Därvid har man då särskildt tagit hänsyn till svårigheterna för kärandeparten att inför hemlandets myndigheter fullt tillgodogöra sig hvad han i bevisningsväg har att förebringa. Vanligen skall det ju nämligen röra sig om händelser, förefallna på orten för hemvistet, och hemlandet kan dock ligga långt borta. Med denna syn på tingen var det ock naturligt, att från början man ärnade att utan förbehåll låta den skillnadssökande välja mellan myndigheterna i hemlandet och på orten för hemvistet. Under förhandlingarnas fortgång har man dock uppgifvit denna tanke och allenast under vissa villkor tillerkänt myndigheterna på den senare platsen behörighet i förevarande slags ärenden. Ifrågavarande sålunda inskränkta domsrätt har därför ock kommit att ställa sig såsom allenast subsidiär i förhållande till den, som tillkommer myndigheterna i hemlandet. Den är det så mycket mera, som dess utöfvande är satt i beroende af hvad i ämnet hemlandets lagar förordna.

Sedan saken fått denna vändning, kan det blott ifrågasättas, huruvida icke domsrätten på orten för hemvistet bort än ytterligare inskränkas.

Konventionen innehåller två särskilda bestämmelser. Till en början skola nämligen myndigheterna på orten för hemvistet äga att till pröfning upptaga skillnadspåstående, så snart det ej finnes tillfälle att utföra dylik talan inför myndighet i hemlandet. Härvid har det då hufvudsakligen tänkts på sådana fall, i hvilka hemlandets lagar icke erkände tillvaron af ett äktenskap och förty ej heller dess myndigheter kunde upptaga fråga om dess upplösning i skillnadsväg; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 211. Andra fall kunna dock äfven förekomma, såsom att enligt lagarne i hemlandet det därstädes saknas forum för målets handläggning eller just på grund af den utrikes vistelsen myndigheterna i hemlandet ej äga att därmed taga befattning; jfr ibid. s. 195.

På allt detta är icke något att anmärka. Men därjämte skall hemvistet för make grundlägga rätt att på orten därför anhängiggöra skillnadstalan, om och i mån som icke lagarne i hemlandet förbehålla dess myndigheter pröfningsrätten. I sin ursprungliga affattning hade förbehållet allenast till ändamål att sätta stater i tillfälle att med afseende å sina undersåtar upprätthålla den kyrkliga domsrätt, som hos dem alltjämt var i bruk. Därbakom låg föreställningen om en äkten-

skapets sakramentala karaktär — en föreställning, hvilken syntes kräfva eftergifter; jfr Hag. Conf. 1894 s. 87 och 88. Det finnes emellertid äfven stater, som, fastän främmande för nämnda uppfattningssätt och anordning, ej för sina undersåtars del erkänna främmande myndigheters behörighet i skillnadsmål. I själfva verket lära dessa stater utgöra det stora flertalet. I sin närvarande form erkänner också konventionen i allmänhet en stats rätt att tillägga sina myndigheter allena domsrätt i skillnadsmål mellan landets undersåtar; jfr ibid. 1900 Docum. s. 45 och 115 samt Act. s. 211. Att äktenskapet icke ingåtts i hemlandet utan på annan ort och tilläfventyrs där hvarest makarne hafva sitt hemvist och skillnad sökes, utgör ej något hinder; se beträffande äldre svensk rättspraxis åter Utr. Departem. Årsberätt. 1901 s. 76 och Band II s. 856—857. För att jämlikt konventionen make må äga rätt att i och för skillnad i sitt äktenskap anlita myndigheterna på orten för hemvistet, behöfves dock icke särskild tillåtelse vare sig i hemlandets lagar eller i dem, som gälla på orten för hemvistet. Tilläfventyrs hade det varit ändamålsenligt att, så snart det funnits tillfälle att bringa skillnadstalan inför laga forum i hemlandet, göra dess anställande på orten för hemvistet afhängig af dylika medgifvanden från båda hållen; jfr Band I s. 250 samt ofvan s. 405 not. 1 (art. 2), s. 417 not. 1 och s. 420 not. 1—2. På denna väg hade det ock lättare kunnat vinnas, att, äfven då skillnadsbeslut meddelats af myndighet på orten för makarnes hemvist, detsamma från början kunnat hafva gällande kraft öfverallt och ej härutinnan vara underkastadt gensaga på grund af förment bristande iakttagande af de för beslutets giltighet uppställda villkoren.

Just i nämnda afseende gifver den ifrågavarande konventionen anledning till åtskilliga anmärkningar. Visserligen utmärker sig densamma fördelaktigt från konventionen om äktenskaps ingående så till vida, som dess text ej erbjuder motsvarighet till den senares mångtaliga fall af äktenskaps lokala giltighet och ogiltighet. Räddning härifrån bereder grundsatsen, att vid skillnad på orten för hemvistet vederbörande myndighet har att rätta sig efter lagarne i makarnes hemland, densamma må därjämte vara skyldig att iakttaga sitt eget lands eller icke. Men faktiskt lämna dock bestämmelserna rum öppet, för att skillnadsbeslut under dylika omständigheter verkar allenast på viss eller vissa orter. Detta följer däraf, att detsamma skall gälla allestädes, endast så framt det iakttagits stadgade villkor för domsrätts utöfvande och skillnads ådömande i det särskilda fallet. Härvid kan det nämligen komma att röra sig om omständigheter, beträffande hvilka misstag lätteligen kunna begås.

Nationaliteten måste vara säkert känd. Man skall veta, att hemlandets lagar ej erbjuda tillfälle till sakens anhängiggörande eller, om hinder därför icke möter, ej i allmänhet eller för det särskilda fallet förbehålla de inhemska myndigheterna domsrätten. I hemlandet skall det slags skillnad, hvarom fråga är, vara i bruk, och den rättsliga undersökningen skall hafva fastställt, att jämlikt samma lands lagar skäl till talans bifallande äro för handen. Särskildt det senare kan komma att ställa sig vanskligt, så mycket mera som rättspraxis ju alltid gifver åt lagtext ett visst särskildt innehåll och konventionens ordalag ej

utesluta, att från hemlandets sida det kan ställas anspråk på att äfven i bevisningsafseende dess villkor för skillnads medgifvande skola vara uppfyllda. Komma så härtill ytterligare, att, om icke hemlandets lagar medgifva skillnadsbeslut i administrativ ordning, sådana ej kunna påräkna allmänt erkännande, att kontumaciedoms allmänna giltighet beror på iakttagandet af hvad hemlandets lagar göra till villkor för främmande domars rättskraft, och att nyssnämnda lagar skola tjäna till rättesnöre vid afgörandet, huruvida makarne skola anses hafva särskilda hemvist (art. 5 mom. 2 och art. 7, jfrda med Hag. Conf. 1894 s. 78—79 och 95 samt 1900 Docum. s. 44, 46, 97 och 139—140 och Act s. 55, 195—196, 211 och 212—213). Det skulle ju också kunna tillvitas konventionen, att, alldeles såsom vid motsvarande frågor rörande nationalitet, den ej träffar något afgörande för fall af dubbelt hemvist, icke yttra sig om hvad, som skall räknas såsom hemvist, och ej lämnar besked om den verkan, som en ändring i hemvist har på en redan inledd skillnadsprocess. Naturligt är dock visserligen, att, liksom beträffande nationalitet, det hör till hvar stat för sig att genom sina lagar och myndigheter fastställa tillvaron af hemvist i riket; jfr nedan s. 532. Parts rätt att utan hinder af ändring i hemvist fullfölja ett skillnadsmål, som han dessförinnan anhängiggjort på den förutvarande platsen därför, följer åter af rätten att, så snart blott skillnadsskälet ligger i tiden före den ifrågavarande ändringen, till och med öppna talan på den sistnämnda orten; jfr ofvan s. 516. Tydligt är emellertid, att kollisionsfall kunna föranledas dels af dubbel nationalitet, dels af dubbelt hemvist och dels redan af behörighetens utöfvande på två olika grunder, nationalitet och hemvist. Skola kollisionsfall af förstnämnda två slag blifva jämförelsevis sällsynta, är åter det alldeles motsatta händelsen med dem, som hafva sin grund i det sist anmärkta förhållandet.

Det hela synes gifva till bokslut, att en lucka i konventionen förefinnes. Sedan man uppgifvit planen att ställa domicillandets domsrätt i skillnadsmål sidoordnad med hemlandets och på en mängd punkter gjort densammas verksamhet beroende af hvad hemlandets lagar föreskrifva, hade det säkerligen varit rättast att låta skillnadsbeslut af domicillandets myndigheter taga åt sig laga kraft, först sedan de vunnit bekräftelse af en hemlandets myndighet, som dess lagar för ändamålet anvisat och betrott med granskning, huruvida enligt samma lagar nödiga förutsättningar för dylika besluts giltighet förelågo. I fall af stadfästelse skulle därefter det ifrågavarande beslutet hafva haft anspråk på samma allmänna erkännande som dom af laga myndighet i hemlandet, utan hinder däraf att tilläfventyrs dock fel begåtts vid dess meddelande. Inhämtandet af stadfästelsen kunde hafva skett genom vederbörande myndigheter eller ock hafva ålagts skillnadssökanden vid äfventyr att, om ej åtgärd därför vidtoges inom viss tid, beslutet förfölle. Stadfästelsen skulle vara obehöflig, allenast om och när staterna, i ömsesidigt förtroende till hvarandras lagar och myndigheter, hvar för sig förklarat, att skillnadsbeslut, fällda mellan dess undersåtar i den andra staten, skulle gälla, såsom om de afkunnats af dess egna myndigheter; jfr ofvan s. 520.

Åt stadfästelse af myndighet i hemlandet har däremot tillagts rättslig betydelse, så framt i domicillandet det dömts till ett tillfälligt häfvande af makarnes samlif (art. 6). I brist på sådan stadfästelses mellankommande skall ju nämligen beslutet förlora sin kraft med förloppet af ett år. I öfrigt lända lagarne på platsen till efterrättelse, hvadan beslutet kan förfalla, innan nämnda tid utgått och stadfästelse hunnit meddelas, och trots stadfästelse ej gäller utöfver hvad lagarne på platsen stadga eller tillstädja. Stadfästelsen kan åter tydligen ske under tidsbegränsning, som förkortar varaktigheten af samlifvets häfvande äfven till mindre än ett år, och förutsätter äfven sin motsats, nämligen förklaring, att beslutet omedelbart må sättas ur kraft. Detta står också samman därmed, att åtgärden — särskildt omförmäld såsom en ersättning, då tillfälle ej finnes att i domicillandet erhålla ständig skillnad vare sig med eller utan rätt till omgifte — för vanliga fall förutsättes ej förekomma annat än såsom förberedande, nämligen i afvaktan på afgörandet af en i hemlandet anställd talan på skillnad. Man har således också utgått därifrån, att den skillnadssökande snarast sörjer för skillnadstalans anställande i hemlandet och för anskaffandet af den omhandlade stadfästelsen. Däri ligger också förklaringen, att ej något förmäles om sådana från hemlandet härrörande beslut, genom hvilka åtgärden undanröjes eller dess bestånd inskränkes till kortare tid än det stadgade året. Af föreskriftens innehåll följer äfven, att den hemlandets myndigheter inrymda befogenheten ej förekommer, då myndigheterna i domicillandet äro behöriga att upptaga skillnadstalan och, i sammanhang därmed att de göra det, vidtaga mått och steg af ifrågavarande art; jfr i ämnet Hag. Conf. 1900 Docum. s. 42 och 145—146 samt Act. s. 55, 195 och 211—212.

Stadgandena gifva för öfrigt icke anledning till annan anmärkning, än att de synas hafva bort finna användning utan villkor af makarnes hemvist på platsen. Det borde hafva varit tillräckligt, att de därstädes hade sitt vanliga uppehåll (résidence habituelle). Det är dock fråga om en säkerhetsåtgärd till förekommande af farorna i en faktisk sammanlefnad. Den förordade utsträckningen af förordnandets användning skulle dock visserligen hafva påkallat dess fullständiga omarbetande. Följden hade ju nämligen blifvit, att stadfästelse kunnat förekomma jämväl från myndigheter i domicilland, nämligen af hvarje myndighet, som vore behörig att handlägga skillnadspåstående och efter vederbörlig framställning gjort det.

I det svenska förslaget till »Lag angående vissa rättsförhållanden af internationell natur»[1] har konventionen sin motsvarighet i kapitlen 3 och 5, dock att af det senares fyra paragrafer tre äro mera allmänt hållna och ej särskildt afse skillnadsfall.

Kapitlen hafva följande lydelse:

---

[1] Jfr ofvan s. 492 not. 1.

»3 Kap.
Om skillnad i äktenskap.

1 §.

Talan om skillnad i äktenskap mellan utländska undersåtar må här i riket upptagas, om den make, mot hvilken talan väckes, här har sitt hemvist. Lag samma vare, om makarne haft gemensamt hemvist[1] inom riket, men den make, mot hvilken talan väckes, öfvergifvit den andra eller, efter det orsak till skillnad uppstått, flyttat ur riket.

Är enligt lagen i den stat, makarne tillhöra, åt inländsk myndighet förbehållet, i allmänhet eller för vissa fall, att pröfva talan om äktenskapsskillnad mellan sagda stats undersåtar, må ej, i strid mot dylikt förbehåll, sådan talan här i riket upptagas, med mindre fråga är om skillnad i äktenskap, som i makarnes hemland anses ej vara i behörig form afslutadt.

2 §.

Ej må i något fall skillnad i äktenskap mellan främmande stats undersåtar sökas hos Konungen, med mindre skillnad, som i sådan ordning beviljas, kan vinna erkännande i makarnes hemland.

3 §.

Till skillnad i äktenskap mellan utländska undersåtar må ej dömas[2], utan så är att enligt lagen i den stat, makarne tillhöra, äktenskap må genom skillnad upplösas, samt orsak till skillnad är förhanden ej mindre enligt sagda lag än ock enligt svensk lag.

Hafva makarne förut tillhört annan främmande stat, må ej för vinnande af skillnad åberopas hvad som under den tid inträffat, med mindre skillnad på grund däraf är medgifven jämväl enligt där gällande lag.

4 §.

Makar, som tillhöra främmande stat men hafva hemvist här i riket, må, ändå att skillnad i äktenskapet ej kan här meddelas, till säng och säte skiljas i den ordning 14 kap. giftermålsbalken stadgar. Är talan om äktenskapets upplösning eller om ständig skillnad till säng och säte anhängiggjord i makarnes hemland, må skillnad till säng och säte på ett år här beviljas, utan att varningar föregått; dock skall beslutet

---

[1] I KP 1904 hafva orden "haft gemensamt" utbytts mot "samtidigt haft". Man har sålunda velat undvika missförståndet, att fordran ginge ut på att makarne skulle i riket haft hemvist på samma ort; jfr ibid. s. 52. Det lär dock kunna ifrågasättas, huruvida ej texten äfven i sitt förändrade skick är otillfredsställande.

[2] Orden "Till — — — dömas" hafva i KP 1904 förändrats till "skillnad i äktenskap mellan utländska undersåtar må ej beviljas". Det har skett med hänsyn till Kongl. Maj:ts rätt att dispensvis förordna om skillnad i äktenskap; jfr ibid. s. 52—53 och ofvan s. 523 (kap. 3 § 2).

därom upphöra att äga tillämpning, där den i makarnes hemland väckta talan blifvit återkallad eller ogillad.

Huru med bo och barnens uppehälle förhållas skall under den tid, makarne enligt beslut af svensk domstol äro till säng och säte skilda, därom gälle hvad i 15 kap. giftermålsbalken stadgas.

5 §.

Är af myndighet i främmande stat äktenskapsskillnad eller ständig skillnad till säng och säte beviljad mellan undersåtar i samma stat, lände beslutet[1] här i riket till efterrättelse.

6 §.

Har myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller ständig skillnad till säng och säte mellan undersåtar i annan stat, må, med det undantag som i 7 § sägs, beslutet[2] här lända till efterrättelse, under villkor

att, med motsvarande tillämpning af hvad i 1 § är stadgadt i afseende å svensk myndighets behörighet att upptaga talan om äktenskapsskillnad mellan undersåtar i annan stat, det finnes hafva tillkommit myndighet i den stat, där beslutet meddelats, att målet upptaga; samt

att vid pröfning af frågan, huruvida orsak till äktenskapsskillnad eller till ständig skillnad till säng och säte varit för handen, lagen i den stat, makarne tillhörde, blifvit tillämpad[3].

Är beslutet meddeladt af annan myndighet än domstol, må det,

---

[1] I KP 1904 har i stället för "beslutet" satts "det beslut". Den vidtagna förändringen har afsetts skola framhålla, att beslutet här i landet utan vidare gäller endast i hvad det förordnar om upplösning men bland annat icke i sina föreskrifter "angående makarnes förmögenhetsförhållanden eller rätt till omgifte"; jfr ibid. s. 53 och 61.

[2] I stället för orden "med det undantag som i 7 § sägs, beslutet" hafva i KP 1904 satts: "med iakttagande likväl af hvad i 8 § sägs, det beslut". Hvad angår insättandet af "det beslut" i stället för "beslutet", se näst ofvan not. 1. Ändringen är för öfrigt rent redaktionell och föranledd af anmärkningen, att § 7 ej kunde anses innehålla undantag från § 6, då den endast förordnade, att för visst fall svensk myndighet hade att pröfva, huruvida de för rätt enligt § 6 i samma paragraf stadgade villkoren voro till finnandes; jfr KP 1904 s. 53 samt nedan s. 525 not. 1 och 2.

[3] I KP 1904 har frasen "vid — — — tillämpad" utbytts mot "orsak till sådan skillnad, som genom beslutet meddelats, varit för handen enligt lagen i den stat, makarne tillhörde". Man har härvid fogat sig efter en i högsta domstolen gjord anmärkning, att, hvad anginge pröfningen af skillnadspåståendet, det för beslutets tillämpning här i landet ej kunde kräfvas mera, än att skäl därtill funnes enligt hemlandets lagar; jfr KP 1904 s. 53. Detta lär väl dock knappast vara riktigt; se vidare nedan s. 535 not. 1. Särskildt oegentlig blir den senare formuleringen, om beträffande skillnadsskäl hemlandets lagar tilläfventyrs hänvisat på annat lands lagar.

där fråga är om utländska undersåtar, ej lända till efterrättelse, om det af sagda anledning ej kan vinna erkännande i makarnes hemland.

7 §.

Såvidt angår frånskild makes rätt att träda i nytt äktenskap, må beslut om äktenskapsskillnad, hvarom i 6 § sägs, ej lända till efterrättelse, innan stadfästelse å beslutet här i riket meddelats[1].

8 §.

Stadfästelse å beslut, hvarom i 6 § sägs, må sökas hos Svea hofrätt. Ej må stadfästelse meddelas, med mindre de villkor äro för handen, som för beslutets tillämpande här i riket i sagda § äro stadgade[2].

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

[1] I KP 1904 har § 7 följande förändrade lydelse:

"Vill någon här i riket erhålla stadfästelse å beslut, hvarom i 6 § sägs, göre därom ansökan hos Svea hofrätt, och pröfve hofrätten, om de i sagda § stadgade villkor äro för handen. Har i ärende, hvarom nu är sagdt, beslutet blifvit stadfäst, gälle stadfästelsen såsom laga kraft ägande dom. Varder ansökan om stadfästelse afslagen, vare det ej hinder för ny ansökan."

Beträffande skälen till och betydelsen af förändringen se nästföljande not.

[2] I KP 1904 har § 8 följande förändrade lydelse:

"Såvidt angår frånskild makes rätt att träda i nytt äktenskap, må beslut om äktenskapsskillnad, hvarom i 6 § sägs, ej vinna tillämpning, innan stadfästelse å beslutet meddelats i den ordning, 7 § stadgar."

Anmärkningar af ett flertal högsta domstolens medlemmar hafva föranledt, att §§ 7 och 8 bytt plats, och att den ursprungliga § 8, i den nya texten § 7, därvid underkastats åtskillig omarbetning. Därigenom har uttryckligen framhållits, att i allmänhet det funnes en rätt att på utländskt skillnadsbeslut söka stadfästelse hos Svea hofrätt, att formen därför vore ansökan, att vid ansökans afslående tillfälle gåfves till dess förnyande, och att åter beslut, hvarigenom ansökan bifölles, skulle gälla såsom laga kraft ägande dom. Tvång att söka nämnda stadfästelse skall åter ej finnas annat än i den redan i den ursprungliga texten anmärkta händelsen, nämligen vid afsedt omgifte här i landet. Har ej stadfästelse utverkats och det uppstår rättstvist hvars utgång är beroende af skillnadsbeslutets giltighet eller ogiltighet, må alltså domstolen i saken härutinnan träffa afgörande, utan att dock detta gäller för annan sak än den afdömda eller mellan andra än parterna i rättegången. Å andra sidan finnes blott tillgång till stadfästelse men icke till ett motsatt förordnande, att skillnadsbeslutet allmänt måtte hållas för ogiltigt här i landet. Härtill kommer, att, om än, i brist på motsatt uttryckligt förordnande, det genom ansökan om stadfästelse väckta ärendet må antagas kunna besvärsvis fullföljas från hofrätten till Kongl. Maj:t och förty i sådan ordning jämväl stadfästelse öfverklagas, det ej dock lär hafva varit afsedt, att före dylikt besluts meddelande hofrätten skulle bereda andra rättsintressenter än sökanden tillfälle att i ärendet höras. Det betänkliga häri framträder så mycket mera, som den förändrade texten stryker under, att stadfästelse på skillnadsbeslutet kan sökas i annat syfte än omgiftes ingående och, med undantag därför, äfven af annan än den ena eller den andre af de frånskilda makarne; jfr RB 30 § 1 mom. 2 p. 2 samt KP 1904 s. 53—56 och 61.

5 Kap.

Särskilda bestämmelser.

1 §.

Skall, enligt hvad här förut är sagdt, främmande stats lag lända till efterrättelse, och äro för olika områden af den främmande staten särskilda lagar gällande, varde frågan, hvilken af de särskilda lagarne skall tillämpas, bedömd efter hvad i den främmande staten må i sådant afseende vara föreskrifvet.

Saknas sådan föreskrift, skall för den, som har hemvist inom den stat, han tillhör, gälla lagen å hans hemort. För den, som ej har hemvist inom den stat, han tillhör, gälle lagen å den ort, där han sist inom sagda stat haft hemvist, eller, om han ej där haft hemvist, lagen i rikshufvudstaden.

2 §.

Fråga, som angår äktenskapsskillnad eller ständig skillnad till säng och säte mellan makar, hvilka äro undersåtar i olika stater, skall bedömas som om bägge makarna voro undersåtar i den stat, de sist gemensamt tillhört, eller, om de ej hafva tillhört samma stat, i den stat, mannen tillhör.

3 §.

Är, efter ty här förut är sagdt, domstols[1] behörighet beroende af att part äger hemvist inom den stat, domstolen[1] tillhör, varde frågan, om parten där äger hemvist, pröfvad efter lagen i sagda stat; dock må hustru ej anses hafva hemvist i annan stat än den, där mannen bor, om ej makarne enligt lagen i den stat, de tillhöra, hafva olika hemvist[2].

4 §.

Gitter ej part, som talan väckt, styrka innehållet af främmande lag, som, efter ty här förut är sagdt, skall lända till efterrättelse, och är ej lagens innehåll ändå för rätten kändt, må talan ej bifallas[3].

---

[1] Orden "domstols" och "domstolen" äro i KP 1904 ersatta med respektive "myndighets" och "myndigheten". Förändringen har skett med hänsyn därtill, att behörighet kan i skillnadsväg tillkomma annan myndighet än domstol; jfr KP 1904 s. 57 och ofvan s. 523 (§ 2).

[2] Frasen "hemvist i — — — olika hemvist" lyder i KP 1904: "annat hemvist än mannen, där ej enligt lagen i den stat, makarne tillhöra, hustrun äger hafva särskildt hemvist". Det är en rent reaktionell förändring, hvarigenom det visserligen afvikes från konventionens formulering men, såsom det svenska stadgandet i öfrigt är affattadt, tanken bragts till ett fullt riktigt uttryck; jfr ibid. s. 57.

[3] I KP 1904 har mom. 1 följande afvikande affattning: "Gitter ej den, som väckt talan om återgång af äktenskap eller om äktenskapsskillnad, styrka — — — lag, hvilken, efter — — —, må hans talan ej bifallas." Att, såsom skett, paragrafens tillämplighet inskränkts till tvister om återgång af och skillnad i äktenskap,

Huru underrättelse om innehållet af främmande lag må på rättens föranstaltande sökas, därom förordnar Konungen[1].»

Äfven i dessa delar afser förslaget att ordna vårt lands internationella förhållanden till främmande stater i allmänhet och således ej blott till öfriga konventionsstater; se däremot konventionen art. 9. Det särskildt åt skilsmässa ägnade tredje kapitlet behandlar i sina fyra första paragrafer svensk myndighets skillnadsdom utlänningar emellan och i sina fyra återstående paragrafer utländsk skillnadsdoms verkan här i landet. Att, utan hinder af svenska makars saknad af hemvist i riket, svensk myndighet må döma till skillnad dem emellan, har ansetts självklart och ej påkalla särskild lagbestämmelse. Därför saknas ock motsvarighet till art. 5 mom. 1 i konventionen. Lika är förhållandet med art. 3, i det att det hållits för lämpligast att ej från svensk sida begagna sig af den i konventionen domicilland gifna rättigheten att i utlänningars därstädes anhängiggjorda skillnadsmål lämna å sido sina egna lagbud i ämnet och rätta sig allenast efter lagarne i makarnes hemland; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 16—17.

I öfrigt återfinnas konventionens bestämmelser, blott att lämpelser vidtagits i ordningsföljd och affattning. I det förra afseendet ter sig ämnets behandling så till vida mera logisk, som först möta förordnandena om de villkor, under hvilka utlänning med hemvist i riket må inför svensk myndighet utföra skillnadstalan, och först därefter stadgandena om hvad, som särskildt är att iakttaga vid utöfvandet af en dylik extraordinär domsrätt. I mån som i dessa två delar åter sakligen mera väsentliga afvikelser förekomma, bero de på anpassning till den svenska lagstiftningen om skillnad. Hos svensk myndighet må sålunda utlänning ej söka ständig skillnad till säng och säte. Hvad, som står honom till buds, är skilsmässa med rätt till omgifte. Därför är åter villkor, att han har orsak därtill enligt svensk lag, samt att hemlandets lagar både tillstädja nyssnämnda slags skillnad och gifva skäl för dess

---

beror på anmärkning af ett flertal högsta domstolens ledamöter, hvilka, under åberopande af förslagets motiver, påpekade, att textens lydelse syntes vara mera omfattande, än som afsetts. I sin nuvarande form lider den dock af det motsatta felet, i det att grundsatsen, uttalad för återgångs- och skillnadsfall, kräft erkännande äfven för den händelse, att stadfästelse sökts å utländskt skillnadsbeslut, meddeladt beträffande utlänningar annorstädes än i deras hemland; jfr kap. 3 §§ 6—8.

I högsta domstolen framhölls ytterligare, att stadgandet syntes böra omfatta jämväl svaranden och invändningar på dennes sida. Det gjordes i sådant afseende anmärkning på orden "part, som talan väckt" i momentets början; jfr KP 1904 s. 57—58. Anvisningen har dock lämnats obeaktad och "part" endast utbytts mot "den" — antagligen med hänsyn till ansökningsmål utan någon sökandens motpart.

[1] Momentet lyder i KP 1904: "Har Konungen förordnat, huru underrättelse om innehållet af främmande lag må af rätten sökas, vare rätten, där ej lagens innehåll förut är för rätten kändt, pliktig att i sådan ordning därom söka underrättelse." Omredigeringen har allenast till ändamål att framhålla domstols skyldighet att begagna sig af de medel, som Kongl. Maj:t kunde för upplysnings erhållande anvisa; jfr KP 1904 s. 57—58.

beviljande i det särskilda fallet (§ 3 mom. 1, jfrdt med art. 1 och 2). Har det, som härutinnan åberopas, tilldragit sig under tid då makarne tillhörde annat främmande hemland än sitt nuvarande, skall dock det icke gälla såsom skillnadsskäl, så framt det ej erkännes såsom sådant jämväl af det förra hemlandets lagar (§ 3 mom. 2, jfrdt med art. 4). Är den enligt svensk lag förekommande skillnadsorsaken sådan, att den ej må pröfvas af domstol, och förty skillnad ej kan sökas annat än hos Kongl. Maj:t, har än vidare det därför gjorts till villkor, att skillnad i sådan ordning »kan vinna erkännande i makarnes hemland» (§ 2, jfrd med art. 7 mom. 2). Då nämligen, för att skillnadsbeslut af administrativ myndighet skall gälla öfverallt, lagarne i makarnes hemland, jämlikt konventionen, måste erkänna upplösning på dylikt sätt, har det ansetts klokast att ej meddela skillnadsbeslut i dispensväg, utan att säkerhet funnits i nyssberörda afseende; jfr Fslg 7/11 1902 s. 16. Bortsedt härifrån, är, i full öfverensstämmelse med konventionen, på grund af utlännings hemvist i landet svensk myndighet ej allenast berättigad utan äfven skyldig att upptaga en af honom väckt skillnadstalan, trots det att han är i tillfälle att utföra sådan i hemlandet. Dylik omständighet spelar ej någon roll på annat sätt, än att, så snart lagarne i hemlandet förbehållit dess myndigheter domsrätt, svensk myndighets rätt och plikt härutinnan äro satta ur kraft, »med mindre fråga är om skillnad i äktenskap, som i makarnes hemland anses ej vara i behörig form afslutadt» (§ 2). Särskildt åtagande ligger ju ock i den på grund af konventionen gifna föreskriften, att, fastän till talerätt på grund af hemvist i riket regelrätt hör att svaranden har sådant, make, så snart för båda Sverige varit gemensamt hemvist, må inför svensk myndighet tala ej mindre på den andres förlöpande därifrån utan äfven på annat skillnadsskäl, liggande i tiden före den senares i annan ordning vidtagna flyttning ur landet (§ 1 mom. 1, jfrdt med art. 5 mom. 2).

Emedan hvad, som i konventionen omhandlas beträffande provisoriskt häfvande af äktenskapligt samlif, ej har någon motsvarighet i svensk rätt, har för ändamålet tagits i bruk densammas skillnad till säng och säte på ett år; jfr Fslg 7/11 1902 s. 17. Det skall kunna dömas därtill utan föregående varningar, om i hemlandet det påståtts ständig skillnad till säng och säte eller ock »äktenskapets upplösning» (§ 4, jfrd med art. 6). Af tidsbegränsningen för beslutets verksamhet förklaras, att ej, såsom i konventionen, detsamma stadgats skola förfalla, så framt det icke blifvit stadfäst af vederbörande myndighet i hemlandet inom ett år. Ersättning härför har afsetts skola ligga däri, att beslutet skall upphöra att äga tillämplighet, om och när den i hemlandet instämda talan på skillnad eller annan upplösning »blifvit återkallad eller ogillad». Förordnandet i denna del står åter i sammanhang därmed, att beslutet må meddelas, allenast så framt det i hemlandet redan kommit till nyssnämnda slags talans anställande. Härutinnan kunde ju anses ligga en afvikelse från konventionen, hvars ordalag tillstädja make att i domicillandet påyrka samlifvets tillfälliga häfvande äfven med afseende å en skillnadsprocess, som han står i begrepp att i hemlandet öppna men ännu ej medhunnit att få till stånd. Afvikelsen

är dock allenast skenbar. Hvad konventionen gifver af rätt, ger den, under förutsättning att lagstiftningen på platsen därtill lämnar tillgång. Detta är ju dock för den svenska rättens del icke händelsen. Huruvida och under hvilka förbehåll den skall lämna något annat i ställe, däröfver råder den åter fritt. Dessutom har utlänning med hemvist i riket särskildt tillförsäkrats att erhålla ettårig skillnad till säng och säte på sätt och under villkor, som sådan står inlänning till buds. Äfven detta har kunnat ske utan hinder af konventionen, då i sin hittills hafda användning sagda institut ej faller under konventionens bestämmelser (§ 4, jfrd med art. 1—6).

I denna senare del innehåller emellertid det svenska förslaget sålunda också förordnande utöfver konventionen. Så är också i ett viktigt afseende händelsen med stadgandena om utländsk skillnadsdoms tillämplighet här i landet.

Det öfverensstämmer ju med konventionen, att jämlikt sitt innehåll skillnadsbeslut skall utan vidare lända till efterrättelse, då laga myndighet i hemlandet meddelat det, och, om åter myndighet på annan plats gjort det, allenast under villkor, som redan utvecklats på tal om svensk myndighets rätt att döma till skillnad mellan utländska makar. Därvid har då också beslut af administrativ myndighet förklarats ej skola gälla här i riket, så framt det icke kan vinna erkännande i hemlandet. Detta lär nu ej hafva varit påkalladt af konventionen, men äger stöd däri och är säkerligen välbetänkt (§§ 5 och 6, jfrda med art. 7). Härutöfver har emellertid än vidare förordnats, att, då i annat främmande land än hemlandet det dömts till skillnad, beslutet, äfven om det meddelats af domstol, ej berättigar till ingående af nytt äktenskap här i landet, så framt icke svensk myndighet, nämligen Svea hofrätt, efter verkställd pröfning funnit beslutet hafva i laga ordning tillkommit och därå meddelat stadfästelse. Att söka dylik stadfästelse, i nyssnämnda fall en förpliktelse, skall för öfrigt alltid vara en rätt för den, som däraf har intresse; se §§ 7 och 8, jfrda med Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 18[1].

Äfven ifrågavarande anordning kunde ju, fastän ny och främmande för vår hittillsvarande rätt, synas förtjäna vitsordet välbetänkt. Saken lär dock böra tagas i närmare betraktande. Det rör sig här om frånskilda makar af hvilken nationalitet som helst och således äfven om svenska medborgare samt sådana utlänningar, som ej tillhöra annan konventionsstat, och det rör sig om domar, fällda i hvad land det än månde vara.

Har mellan inlänningar det dömts till skillnad men därför ej kan åberopas orsak att förebringa inför svensk domstol, skall dock Svea hofrätt pröfva, huruvida enligt svensk lag skillnadsskäl förelegat. Man frågar sig, huru detta kan stå samman med Kongl. Maj:ts rätt att efter fritt bepröfvande förordna om skillnad äfven i andra än de särskilda af lagen angifna fallen; jfr Band I s. 140 not. 2—s. 141 not. 2. Stadfästelsen skall ej heller förläna skillnaden allmängiltighet utan allenast utsträcka dess lokala giltighet äfven till Sverige. Förutsatt att Svea hofrätt ej skulle äga att handla fullständigt med Kongl. Maj:ts rätt,

[1] Jfr ofvan s. 525 not. 1 och 2.

bragte än vidare dess stadfästelserätt ej någon hjälp, då det exempelvis ej förelåge något i svensk lag omförmäldt skillnadsskäl men för den frånskildes rätt till omgifte tillräckligen talade själfva skillnaden och hvad densamma föranledt; jfr ofvan s. 511. För svenska undersåtars del finnes för öfrigt visserligen ej något att anmärka därpå, att hänvisning lämnats till att hos svensk myndighet söka stadfästelse på utländskt skillnadsbeslut, och att dylik stadfästelse gjorts till villkor för omgifte i landet. Man kunde endast sätta i fråga, att hvad sålunda stadgats med afseende å omgifte borde i allmänhet gälla, så snart fråga vore om rättsförhållanden under svensk myndighets värjo. Men förklaringen borde uttryckligen angifvas skola verka såsom ett omedelbart skillnadsbeslut samt sålunda med anspråk på att lända till iakttagande ej blott här i riket utan öfverallt. I enlighet härmed skulle behörigheten att i skillnadsväg upplösa äktenskapet afgöra, huruvida sökanden hade att vända sig till Kongl. Maj:t eller domstol för att erhålla den ifrågavarande förklaringen. Hinder vore ju åter icke att i domstolsärenden gifva anvisning på viss särskild domstol och att låta densamma lämna bifall till påståendet i form af stadfästelse. Hade domen lydt på ständig skillnad till säng och säte, vore åter tydligen ej annat att göra än att hos Kongl. Maj:t påkalla ett vanligt skillnadsbeslut.

Mot konventionen har det redan anmärkts, att det lämpligen kunde hafva dragits snäfvare gränser för den domicillands myndigheter tillagda behörigheten att döma i skillnadsmål. Särskilda skäl finnas att återkomma härtill för det svenska förslagets del. Sålunda har beträffande svenska makar det icke på något sätt begagnat sig af den i konventionen hemland medgifna befogenheten att förbehålla sina myndigheter domsrätt. Det har ej ens gifvits regler för att i skillnadsmål städse trygga svenska makar vid forum här i landet; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 208, Band I s. 261 not. 1—3 och ofvan s. 407 noten (§ 1). Hvad angår utlänningar, hafva ju åter konventionens stadganden om den domicillands myndigheter tillkommande domsrätten utsträckts att gälla äfven medborgare i sådan stat, som ej deltagit i konventionen. Detta senare kunde ju synas ej böra föranleda kollisioner, då, bortsedt från det fall att i hemlandet äktenskap ej anses vara i behörig form afslutadt, det i domicilland ej må dömas till skillnad, så snart hemlandet förbehållit sig domsrätten (§ 1). På förbehåll härutinnan får dock då icke ställas anspråket, att det skall vara utttyckligen uttaladt i lag. Rätt kan för öfrigt vara gifven men under helt andra villkor än de i konventionen uppställda och af förslaget återgifna. Det skall dock sålunda kunna i domicilland dömas till skillnad, som i hemlandet och därför ock antagligen äfven på de flesta ställen annorstädes hålles för ogiltig. I betraktande däraf synes det, som om vårt land kunde hafva haft skäl för att, vare sig det gällde eget utöfvande af domsrätt eller förordnande om utländsk doms tillämplighet här i landet, beträffande makar, tillhörande annan stat än den som deltagit i konventionen, göra, liksom det skett med afseende å beslut af administrativ myndighet, sin åtgärd beroende däraf, att skillnadsbeslutet kunde »vinna erkännande i makarnes hemland»; jfr § 2.

För hvarje fall skall det ställa sig ytterst vanskligt för en svensk myndighet att i form af en efterpröfning fastställa, huruvida utländsk myndighet i annat land än hemlandet på stadgadt sätt iakttagit det senares lagar. Detta skulle dock jämväl blifva en uppgift för Svea hofrätt, då i annat främmande land än hemlandet det dömts till skillnad i utlännings äktenskap och han härstädes ville träda i nytt gifte eller af annan orsak påyrkade beslutets stadfästande. Äfven hvad angår medborgare i annan konventionsstat, torde i dylika ärenden vederbörande hafva kunnat hänvisas på att från myndighet i hemlandet anskaffa nödigt bevis. Konventionen om skillnad torde ej lägga hinder i vägen därför utan erhålla sin närmare bestämning genom hvad i konventionen om äktenskaps ingående förordnats om utlännings skyldighet att styrka sin hinderslöshet enligt hemlandets lagar; jfr ofvan s. 484 (art. 4). Skäl finnas åtminstone icke att beträffande dem, som sakna medborgarrätt i konventionsstat, belasta svensk domstol med ett uppdrag af ifrågavarande svåra och äfventyrliga art.

Konventionens omsättande från ett fördrag med vissa stater till en allmän mellanfolklig lag i de behandlade ämnena har icke lämnat spår efter sig i särskilda bestämmelser. Det enda, som härutinnan är att anmärka, är slutorden i kap. 5 § 2. Till bestämmande af hvad, som förstås med makars hemland, har därstädes upptagits konventionens grundsats, att, om de hafva olika, såsom deras hemland skall gälla det, som de sist haft gemensamt (art. 8). Men det har ytterligare stadgats, att, om sådant ej förekommit, mannens hemland skall räknas såsom makarnes; jfr Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 21, Hag. Conf. 1900 Docum. s. 48—49 och 132 och Act. s. 214 samt ofvan s. 518 och 519.

Tredje paragrafen i kap. 5 ordnar åter frågan om makars hemvist. Det återfinnes därstädes konventionens regel (art. 5 mom. 2), att makar skola betraktas hafva hemvist i samma land, så framt ej annat följer af hemlandets lagar[1]. Härmed har dock i förslaget särskildt framhållits, att, bortsedt från nyssnämnda undantag, hustruns hemvist bestämmes af mannens. I allt fall skilja sig på detta sätt konventionen och förslaget ej från hvarandra, då den förra i art. 5 mom. 2 hänvisar skillnadssökande till myndighet i landet för makarnes hemvist och allenast eventuellt till myndighet i landet för svarandens och det senare i kap. 3 § 1 endast gifver föreskrift af den senare naturen. Då för vissa fall konvention och förslag (resp. art. 5 mom. 2 p. 3 och kap. 3 § 1 mom. 1 p. 2) gifva rätt till talan på orten för ett förutvarande gemensamt hemvist, utgå de också båda därifrån, att, i anledning af hvad hemlandets lagar förordna om tillfälle för makar att hafva olika hemvist, väl gemensamt hemvist af nämnda slag kan vara uteslutet men för motsatt fall åter icke den tillförsäkrade rätten till forum[2]. I visst afseende skilja sig åter de två stadgandena från hvarandra. Båda tillägga ju bland annat make rätt att, trots förlust af förutvarande gemensamt hemvist, därstädes söka skillnad på grund af hvad, som dessförinnan inträffat.

[1] Jfr ofvan s. 526 not. 2.

[2] Jfr ofvan s. 523 not. 1.

Enligt konventionen gäller detta emellertid äfven för det fall att båda makarna afflyttat, hvaremot förslaget förutsätter, att den skillnadssökande stannat kvar.

Särskildt med hänsyn till vår lags saknad af stadganden om hemvist bör ej underskattas förtjänsten af den svenska bestämmelsens uttryckliga förklaring (kap. 5 § 3), att, då »domstols behörighet» är »beroende af att part äger hemvist inom den stat, domstolen tillhör, — frågan, om parten där äger hemvist», skall pröfvas »efter lagen i sagda stat»; jfr Band II s. 857[1]. Det kan sålunda ej tillkomma annan stat och förty ej heller hemlandet att tillämpa sina regler eller förneka hemvist och behörighet på den grund, att jämlikt samma regler vederbörande har hemvist jämväl på dess område; jfr ofvan s. 511. Såsom ett allmänt internationellt åtagande kan emellertid rättsgrundsatsen anses gå väl långt samt, hvad angår förhållandet till konventionsstaterna, åter gifva för litet och bort hafva kommit till uttryck i den form, att beslut, som på grund af hemvist i landet därvarande myndighet meddelat, ej i denna del vore underkastadt annan pröfning af förutsättningarne för behörighet än den, som följde af klanderrätt och rättsmedel enligt landets egna lagar; jfr ofvan s. 521. Sådan bestämmelsen är affattad, stämmer den dock visserligen godt öfverens med ej mindre förslagets öfriga föreskrifter än äfven konventionens lydelse; jfr kap. 3 § 1 mom. 2 och §§ 6—8, art. 5 mom. 2 och art. 7 samt ofvan s. 520—521 och 529—530.

Omhandlade tredje paragraf försvarar för öfrigt sin plats i det femte kapitlets särskilda bestämmelser, därigenom att den för hvarje fall afser jämväl internationella förmynderskapsmål; jfr ofvan s. 407 (§§ 1 och 3). För alla de i förslagets öfriga kapitel behandlade ärendena äro till sist kap. 5 §§ 1 och 4 af intresse och användbarhet. De äro förelöpare till särskilda konventioner och lagar rörande nationalitet och inbördes rätt för staterna att begära officiella meddelanden om hvarandras gällande rätt; jfr Hag. Conf. 1900 Act. s. 206 och 246 samt Fslg $^{7}/_{11}$ 1902 s. 22.

Äfven konventionen om skillnad och förslagets bestämmelser i samma ämne skola med nödvändighet komma att verka omdanande på den allmänna svenska lagstiftningen, om än icke i samma omfång som de biträdda internationella rättsreglerna om äktenskaps ingående. Hvad, som skall komma att ske, är, att Kongl. Maj:ts behörighet att i dispensväg upplösa äktenskap öfverflyttas på domstolarne, och att för fall af väckt talan på äktenskaps upplösning det införes rätt för käranden att påyrka beslut om ett förberedande häfvande af det äktenskapliga samlifvet. Antagligen skall i sammanhang med detta senare jämväl skillnad till säng och säte i dess nuvarande form afskaffas; jfr kap. 3 §§ 4, 7 och 8 samt ofvan s. 528—530.

I redaktionellt afseende torde följande anmärkningar kunna göras mot de afhandlade paragraferna. »Öfvergifvit» i kap. 3 § 1 mom. 1 p. 2 bör utbytas mot ordet: förlupit. Här är ju nämligen ej tal om annat

[1] Jfr ofvan s. 526 not. 1.

öfvergifvande än sådant, som står i sammanhang med resa från svensk ort till utrikes; jfr GB 13 §§ 4—6 och Band I s. 131 not. 4—s. 134 not. 2. Då konventionen art. 5 mom. 2 tillagt domicillands myndighet ovillkorlig domsrätt i fråga om »un mariage qui ne peut donner lieu à une demande en divorce ou en séparation de corps devant la juridiction nationale compétente», är enligt förslaget kap. 3 § 1 mom. 2 ifrågavarande behörighet ställd i beroende däraf, att »fråga är om skillnad i äktenskap, som i makarnes hemland anses ej vara i behörig form afslutadt». Konventionens fras rymmer mera än förslagets, nämligen bland annat det fall, att hemlandets föreskrifter om forum ej lämna makarne tillfälle att därstädes anhängiggöra skillnadspåstående; jfr ofvan s. 519. Det kan ju visserligen sägas, att för sådan händelse det ej kan bestå förbud mot att utföra talan på orten för hemvistet, och att sådant förbud förty ej bör anses följa af förordnande, hvarigenom det i allmänhet förbehållits hemlandets myndigheter att döma i undersåtars skillnadsmål. Men detsamma kan sägas om det i förslaget angifna fallet. Dettas särskilda framhållande är för öfrigt mindre lämpligt af den orsak, att just för dess del det ej lär böra vidhållas regeln i § 3, att för skillnads beviljande skäl därtill måste finnas jämväl enligt hemlandets lagar. Saken har ju för hemlandet icke något intresse, då äktenskapet därstädes »anses ej vara i behörig form afslutadt» och förty icke till sin förekomst erkännes.

I kap. 3 § 3 saknar man den i konventionen art. 7 mom. 1 lämnade föreskriften, att, så framt i domicilland det dömts till skillnad utan att svaranden blifvit i målet hörd, beslutets allmängiltighet är beroende däraf, att han kallats till genmäle i öfverensstämmelse med de särskilda stadganden, som lagarne i hans hemland gjort till villkor för erkännande af utländska domar. Möjligen har det ansetts, att de allmänna svenska bestämmelserna om stämnings delgifvande och de särskilda förordnandena om handläggning af skillnadspåståenden ej i nämnda afseende utsätta svenska domar för något äfventyr. Det kan ju dock också hända, att vår nästan fullständiga saknad af rättsregler rörande utländska domars rättskraft alstrat obenägenhet för att i svensk författning upptaga föreskrift i ämnet. Häraf skulle ju ock hafva föranledts ålägganden för svenska myndigheter att inhämta särskild kännedom om utländsk rättegång och att afvika från svenska processregler. Man kan ju vid sådant förhållande hafva funnit lämpligast att förbigå hela frågan och lämna åt vederbörande utländska myndigheter att för hvarje särskildt fall afgöra, huruvida i berörda hänseende den svenska myndighetens beslut fyllde eller icke fyllde de fördragsenliga villkoren för att åtnjuta allmänt erkännande. Emellertid uppstår sålunda visserligen en oegentlighet, enär eljes ju förslaget tillförbinder de svenska myndigheterna att, på sätt konventionen fastställt, taga hänsyn till hemlandets lagar.

Stadgandet i § 3 mom. 2, motsvarande art. 4 i konventionen, skiljer sig på ett par punkter från det senare lagrummet. Under momentets bestämmelse inbegripas icke utlänningar, som blifvit svenskar. Detta följer af stadgandets plats och den afsiktliga underlåtenheten att

vidröra svensk myndighets beslut om skillnad i svenska makars äktenskap; jfr ofvan s. 527. Enligt konventionen åligger det dock Sverige att äfven för ifrågavarande händelse iakttaga regeln i kap. 3 § 3 mom. 2.

Så till vida går åter momentet utöfver konventionens bestämmelse, som det ej allenast såsom den senare nedlägger förbud mot att bevilja skillnad jämlikt det nya hemlandets lagar på grund af hvad, som timat före ändringen i makarnes nationalitet, utan äfven medgifver skillnad, så snart det åberopade skillnadsskälet har stöd för sig både i det nya och det förra hemlandets lagar. Det må nu vara, att en dylik slutsats kan härledas ur konventionens föreskrift. Mera osäkert lär dock vara, huruvida, såsom det svenska stadgandet föranleder, det därvid städse bör ses till det förra hemlandets lagar vid tillfället för skillnadspåståendets utförande och sålunda äfven då skillnadsskälet uteslutits genom lagstiftning i tiden efter den inträdda ändringen i nationalitet; jfr ofvan s. 517—518.

Uttrycket »äktenskaps upplösning» i § 4 mom. 1 p. 2 leder tanken på upplösning af de äktenskapliga banden jämväl i annan ordning än genom skilsmässa, d. v. s. i återgångs- eller nullitetsväg. Har det afsetts att äfven i dessa senare två fall utländska makar med hemvist i riket skola hafva rätt att på grund af en i hemlandet inledd talan härstädes erhålla skillnad till säng och säte, är häremot icke något att anmärka, fastän konventionen ej därtill gifver anledning. Men i förslagets motiver ordas det här visserligen allenast om »äktenskapsskillnad»; jfr Fslg 7/11 1902 s. 17. Än vidare. I nämnda sin användning har en ådömd skillnad till säng och säte förklarats skola upphöra, då den i hemlandet »väckta talan blifvit återkallad eller ogillad». Om, såsom får antagas, »ogillad» här är liktydig med slutligen ogillad, borde detta kanske hafva utmärkts. Med återkallelse vore väl ock att likställa bristande fullföljd. Ytterligare kan beslutet om skillnad till säng och säte icke »upphöra att äga tillämpning», då en eller annan af nämnda omständigheter inträffat, utan först vid framläggandet af bevis om det timade. Verkan i nämnda afseende måste å andra sidan tillkomma jämväl officiellt intyg, att talan aldrig anställts, eller, fastän anställd, icke skulle i hemlandet hafva berättigat till yrkande på ett provisoriskt häfvande af det äktenskapliga samlifvet. Därvid förutsättes då visserligen, att, mot hvad ordalagen föranleda, rätt till ifrågavarande provisoriska häfvande af det äktenskapliga samlifvet — ett för den svenska lagstiftningen främmande samt allenast på grund af konventionen och med hänsyn till utländska anordningar medgifvet rättsmedel — ej skulle finnas annat än så till vida, som den ägde stöd i hemlandets lagar. Alltså ännu en anmärkning mot § 4 mom. 1 p. 2 i förslaget — för öfrigt på grundlag af konventionen art. 6, rätt förstådd. Däremot kan just med hänsyn till samma artikels innehåll det ej räknas såsom något fel, att § 4 mom. 1 p. 2 så affattats, att den lämnar vederbörande myndighet tillfälle att ej vara alltför noga med bevisningen om skillnadstalans anställande i hemlandet, när på grund däraf ettårig skillnad till säng och säte begäres i Sverige; jfr ofvan s. 528. Däraf

följer, att, om såsom villkor därför ytterligare uppställdes rätt för skillnadssökande att i hemlandet erhålla ett provisoriskt häfvande af samlifvet, äfven därutinnan föreskriften lämpligen borde stanna vid villkorets fastställande och ej åtföljas af stadganden om bevisnings förebringande i ämnet; se dock ofvan s. 526 (kap. 5 § 4).

I kap. 3 § 5 är ordet »samma» tvetydigt; jfr exempelvis kap. 5 § 2. Det erhåller visserligen strax därpå sin nödiga bestämning genom »annan» i nästföljande paragrafs första moment. Hvarje paragraf bör dock kunna läsas hvar för sig utan äfventyr af missförstånd.

Att i kap. 3 § 6 tredje stycket det ej utan vidare har hänvisats till § 3 i samma kapitel beror tydligen därpå, att, oafsedt att konventionsstat äger att i utlännings skillnadsmål afstå från tillämpandet af sina egna civilrättsliga bestämmelser, det, där så icke skett, måste tillhöra dess egna myndigheter att vaka öfver deras iakttagande. Emellertid har, i brist på sagda hänvisning, lagrummet blifvit ofullständigt. Visserligen skulle dess närvarande lydelse kunna tillåta en uttolkning, hvarigenom, för fall af dom mot en uteblifven svarande, iakttagande af hemlandets lagar förbehållits äfven i hvad de ställde utländska doms rättskraft i beroende af åtgärder för att bereda svaranden tillfälle att i målet höras; jfr ofvan s. 533 [1]. Men stadgandet lämnar ej någon hållpunkt för att underkänna skillnadsbeslutet på den grund, att hemlandets lagar ej vidkännas det slag af skillnad, hvarpå domen lyder[1]. Ej heller inbegriper stadgandet hvad med afseende å ändring i makarnes nationalitet respektive art. 4 och kap. 3 § 3 mom. 2 förordna.

Den afslutande konditionala bisatsen i kap. 3 § 6 sista stycket bör lämpligen omskrifvas. »Sagda anledning» ger, i det sammanhang orden förekomma, ej tanken nödig vägledning.

Mot kap. 3 §§ 7 och 8 lär kunna anmärkas, att den däri omhandlade stadfästelsen för åtskilliga fall säkerligen förutsatts komma att innehålla något mera än allenast stadfästelse. Äfven då full skillnad i äktenskap ådömts, har på grund af omständigheterna i målet därtill stundom fogats förbud mot omgifte. Detta kan hafva skett för viss tid, under visst villkor eller utan tillägsbestämmelse samt afse båda eller allenast den ena maken. De positiva rättssystemen skilja sig i dessa delar väsentligen från hvarandra och föranleda äfven hvar för sig ytterst skiljaktiga beslut. Så snart det behörigen dömts till full skillnad i äktenskapet, anses emellertid, enligt reglerna för äktenskapshinder, hemlandets lagar råda öfver rätten till omgifte. Därutinnan gälla alltså icke bestämmelser, som dömande myndighet i domicilland jämlikt dettas lagar infört i skillnadsbeslutet. Skall nu dock annan myndighet få till uppgift att yttra sig om det senares förmåga att bereda rätt till omgifte, kan det ej gärna undgås, att den äfven uttalar sig om verkan af ett beslutet vidfogadt förbud i nämnda afseende. Svenska rättsfall visa också, att svenskars ansökningar om rätt att efter skillnad utrikes få gifta sig här i landet särskildt haft till innehåll att härutinnan vara

[1] Se däremot nu mera enligt texten i KP 1904 ofvan s. 524 not. 3.

ohindrade af nämnda slags förbud, och att Kongl. Maj:t äfven i denna del förordnat; jfr Band III s. 175 n:r 20 och ofvan s. 510—511. Det må då ock antagas, att pröfningsrätten, i det förra afseendet öfverflyttad på Svea hofrätt, förutsatts skola äfven i det senare tillfalla hofrätten. För en vigselförrättare skulle för hvarje fall frågans lösning ställa sig allt för svår — så mycket mera som det komme att gälla ej allenast svenskar utan äfven utlänningar och förty jämväl tillämpning af främmande rätt. Äro antagandena om omfånget af hofrättens behörighet riktiga, är emellertid lagtexten vilseledande[1].

»Hemort» i kap. 5 § 1 mom. 2 p. 1 väcker tvifvelsmål. Uttrycket, ej eljes förekommande i förslaget, kan vara en på grund af satsens lydelse i öfrigt nödfallsvis tillgripen beteckning för hemvist, men har med all sannolikhet användts i sin vanliga tekniska mening, nämligen af hemvist i fattigvårdsafseende. För detta senare fall lär stadgandet i den ifrågavarande punkten ej alltid komma att fylla sitt ändamål. Anmärkas må ock beträffande andra punkten i kap. 5 § 1 mom. 2, att vid utflyttning från ett land en person kan hafva haft dubbla hemvist därstädes och förty äfven mera än en ort sägas hafva varit platsen för hans senast i landet hafda hemvist. Medan somliga länders lagar ej erkänna tillvaron af dubbla hemvist, göra ju nämligen andra det.

Stadgandet i kap. 5 § 2 hör sakligen samman med och allenast med kap. 3 och bör dit öfverföras. Dess mera abstrakta affattning försvarar ej dess intagande på ett ställe, där det lätt kan komma att förbises.

Då, såsom i kap. 5 § 3 p. 2 skett, hemvist omskrifvits genom beteckningen »der mannen bor», lär detta ej motsvara afsikten. I den föregående punkten har nämligen det medgifvits hvar stat för sig att i frågor rörande hemvist på dess område låta sina lagar vara afgörande. Hemvist kan därför ock förekomma utan bostad på platsen. Så är ock händelsen med de länder, hvilka bland annat låta tjänsteanställning grundlägga hemvist på orten därför. Exempel afgifva för vårt land de i KF 6/8 1894 § 3 mom. 1 och 2 gifna föreskrifterna om mantalsskrifningsort — hvad, i brist på särskilda föreskrifter om hemvist, i allmänhet betraktas erbjuda en motsvarighet därtill; jfr ofvan s. 411 noten från föregående sida[2].

Orden »må *talan* ej bifallas» i kap. 5 § 4 äro nog icke utan sina betänkligheter. Lagrummets plats och allmänna affattning väcka föreställningen, att det äfven i sitt första moment skall gälla för alla de i förslagets föregående kapitel omhandlade ärendena och sålunda äfven i frågor rörande äktenskaps ingående och förmynderskap. Man skall därför ock kunna blifva frestad att antaga, att, om exempelvis på grund af hvad hemlandets lagar förordna om äktenskapshinder eller myndighetsålder det framställes respektive äktenskapsjäf eller yrkande på förmynderskaps anordnande, *talan* ovillkorligen skall omedelbart ogillas,

[1] Jfr ofvan s. 524 not. 1 och 2.

[2] Anmärkningen bortfaller med redaktionsförändringen i KP 1904; se ofvan s. 526 not. 2.

så framt ej densamma understödes med tillförlitliga bevis om de åberopade lagarnes innehåll. En dylik rättssats skulle väl dock knappast hafva skäl för sig. Skall åter stadgandet, såsom motiven (Fslg 7/11 1902 s. 22—23) synas utvisa, endast afse tvister om återgång af och skillnad i äktenskap, må märkas, att i båda händelserna främmande rätt kan komma att åberopas jämväl på svarandesidan och således såsom stöd icke för *talans* utan för invändnings innehåll [1].

22) S. 261—262. Se för framtiden ofvan s. 506—507.

---

[1] Jfr ofvan s. 526 not. 3.

Bihang till Band II.

Rättelser samt lagstiftning och rättsfall i tiden 1901—1903.

1) S. 16 not. 1 femte raden tillägges efter »gemenskap»: se dock nu mera KF 5/12 1901 § 1 och Band IV s. 543 n:r 3.

2) S. 17 texten tionde raden uppifrån insättes efter »bindande»: 2 a. Bland noterna införes 2 a. Se dock nu mera KF 5/12 1901 § 7 mom. 3.

3) S. 29 not. 3 tillägges i slutet: Fastän rättsfallet ej äger omedelbart sammanhang med det behandlade ämnet, må märkas NJA 1901 s. 450, där, sedan efter vunnen boskillnad hustru under viss firma idkat rörelse med mannen såsom prokurist samt firman försatts i konkurs och det fastställts att mannen drifvit rörelsen under hustruns namn och hon ej därmed tagit befattning, mannen behandlades såsom konkursgäldenär och jämlikt StrLgn 23 § 3 dömdes till ansvar för vårdslöshet mot borgenärer.

4) S. 47 not. 6 sjätte raden uppifrån insättes efter »78»: och NJA 1902 s. 290.

5) S. 48 not. 2 första raden uppifrån insättes efter »Jfr»: NJA 1901 s. 405 och.

6) S. 61 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1903 s. 102, där hustru, som ej vunnit boskillnad, förklarades oförhindrad att ensam få lagfart på tillhandlad fast egendom utan hinder af den giftorätt, som mannen däri kunde äga.

7) S. 208 not. 2. Se nedan s. 539 n:r 20.

8) S. 215 texten tionde till och med trettonde raden uppifrån. Jfr ofvan s. 446—447.

9) S. 229 not. 1 tillägges i slutet: Tvärtom har hustru förklarats obehörig att söka ersättning af den, som, enligt upplåtelse af mannen, på hennes enskilda fasta egendom afverkat skog *under tid för makarnes konkurs*, på den grund, att hon ej i konkursen sökt undanskiftande af egendomen; jfr NJA 1901 s. 399.

10) S. 301 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1901 s. 546, där i utmätningsmål det förklarades tvistigt, huruvida kvittenser, som efter boskillnad mannen utställt i en af hustrun drifven affär, kunde anses »medföra gällande verkan» mot hustrun och hennes rättsinnehafvare.

11) S. 331 not. 4. Se nedan s. 556 n:r 24.

12) S. 339 texten åttonde raden nedifrån insättes efter »tillkommit»: 3 a. Bland noterna införes: 3 a. NJA 1902 s. 535; jfr Band IV s. 539 n:r 16.

13) S. 401 noten från föregående sida in fine. Se nedan s. 540—542 (n:r 32).

14) S. 406 not. 2 tillägges i slutet: Utan hinder af testamentsexekutors tillsättning hafva dock visserligen arfvingar åter rätt att gå i författning om bouppteckningens upprättande och inregistrering; jfr NJA 1902 s. 455.

15) S. 407 texten nionde raden uppifrån insättes efter »tid»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. Naturligen kan icke såsom uteslutande från delaktighet i boet räknas testamente, hvarigenom väl kvarlåtenskapen i första hand tillagts annan än arfvinge men den senare insatts såsom testamentstagare i andra hand; jfr NJA 1903 s. 137.

16) S. 433 not. 2 tillägges i slutet: Yrkas i rättegång mot makar betalning för hvad, som har naturen af hustruns förvaltningsgäld, lär det få anses vara orätt att, såsom i NJA 1902 s. 535 skett, ogilla käromålet på den grund, att hon icke, »såvidt visadt blifvit, ägde någon egendom, som vore från mannens förvaltning undantagen». Talan bör bifallas i hvad den afser hustrun under angifvande af gäldens beskaffenhet i betalningsafseende, makarne öppet lämnadt att i exekutiv ordning däråberopa sig; jfr GB 11 § 7, UtsLgn § 70 mom. 1, BLgn § 16 mom. 2 och KkLgn § 5 mom. 2.

17) S. 434 texten fjortonde raden uppifrån sättes efter »honom»: 2 a. Bland noterna införes: 2 a. Jfr NJA 1903 s. 378.

18) S. 484 not. 2 tillägges i slutet: och 1901 s. 329.

19) S. 588 not. 1 första till och med femte raden nedifrån. Jfr ofvan s. 200 not. 3.

20) S. 633 not. 2. Genom Lag 24/7 1903 har i GB 15 § 2 vidtagits den ändring, att, då bägge makarne varit vållande till ådömd skillnad till säng och säte men också båda äro skickliga att förestå bo och barn utan att härutinnan dem emellan olikhet äger rum, rätten må i ärendet förordna »efter ty som skäligt pröfvas». Mannens företrädesrätt för ifrågavarande fall har således afskaffats; jfr förslag därom redan vid 1902 års riksdag i NJA II 1902 n:r 6 s. 1. Från hvad GB 13 § 3 förordnar om barnavård i fall af skillnad i äktenskapet afvika emellertid GB 15 §§ 1 och 2 sålunda alltjämt så till vida, att i tvist mellan föräldrarne om vårdnadens utöfvande skickligheten därtill kommer i betraktande, först om vållande till upplösningen ligger båda makarne till last, och ej därjämte utgör villkor, för att den härutinnan oskyldige må njuta till godo sin i båda fallen erkända principiella företrädesrätt; jfr Band II s. 651 not. 1. Det nya lagbudet har för öfrigt afsetts skola bereda domstolen tillfälle att under de för dess tillämpande stadgade förutsättningarne handla oberoende af den eljes bestående regeln, att hem, förvaltning och barnavård skola vara förenade på en hand, och att sålunda, där skäl därtill funnos, särskildt dela

barnen mellan föräldrarne; jfr NJA II 1903 n:r 9 s. 7—9 och Band II s. 632 not. 4.

21) S. 647 not. 1 in fine. Se nedan s. 542 n:r 33.

22) S. 650 not. 1 tillägges i slutet: Enlig KF $^{5}/_{12}$ 1901 § 1 mom. 2 må frånskild hustru jämväl utan vidare återtaga »släktnamn, som före äktenskapet tillkom henne».

23) S. 666 not 2 tillägges i slutet: Jfr NJA 1902 s. 44.

24) S. 709 noten ändras sjunde raden uppifrån »91» till 94 och följande rad »17» till 15, utgå nionde raden uppifrån »Askersund» och »Laholm», ändras nittonde raden nedifrån »47» till 52 samt ändras sjuttonde och trettonde raderna nedifrån »17» till 15: jfr K. Skrifvelser $^{13}/_{12}$ 1901 och $^{20}/_{2}$ 1903.

25) S. 710 noten från förra sidan tillägges i slutet: Märkas må, att drätselkammare ej ansetts berättigad att till förvarande af stadskassans rätt till det till densamma indragna boupptecknings arfvodet öfverklaga rådstufvurättens inregistrering af bouppteckning, som på grund af förment privilegiirätt verkställts af annan än magistraten; jfr NJA 1903 s. 108.

26) S. 710 not. 1 fjärde raden nedifrån tillägges efter »477»: och 1903 s. 202.

27) S. 759 not. 3 tillägges i slutet: Se ock NJA 1903 s. 47, där såsom öfverträdelse af förordnandet i skiftesstadgan $^{9}/_{11}$ 1866 § 87 mom. 1, att, i fall af möjlighet, till hvarje hemman allenast ett skifte skall utläggas, det betraktats, att vid hemmansklyfning makars samfällda egendom och hustruns enskilda på deras begäran utlagts hvar för sig i särskilda lotter; jfr NJA 1903 s. 34.

28) S. 761 not. 2 tillägges efter »259»: och 1902 s. 558.

29) S. 761 not. 4 tillägges i slutet: och vid skillnad till säng och säte, sökt af hustrun men på bestridande af mannen, som därvid jämväl fordrat ersättning för sina kostnader på målet, icke bifallen NJA 1903 s. 348. Det synes således, som om i rättspraxis man makar emellan icke vill utdöma rättegångskostnad för annan händelse, än att det samtidigt dömes till skillnad till säng och säte och särskilda omständigheter tala för att därvid ålägga den ena maken (mannen) att utgifva vissa belopp till den andre (hustrun) för dess bestridande af hafda utgifter.

30) S. 764 not. 1 andra raden tillägges efter »279»: och 1903 s. 34.

31) S. 813 not. 1 tillägges i slutet: Jfr NJA 1902 s. 48.

32) S. 850 andra raden uppifrån tillägges i slutet: och NJA 1902 s. 445, där, sedan enskild person mot annan yrkat ansvar och skadestånd för bedräglig mjölkleverans men efter hofrättens utslag i målet aflidit, K. M:t fann sonen obehörig att fullfölja ansvarstalan men, enär densamma »afsåge brott som skulle hafva blifvit begånget mot» den aflidne »och hans hustru i deras egenskap af delägare i det gemensamma boet», upptog hustruns besvär till pröfning. Nyssnämnda rättsfall (plenimål) har föregåtts af liknande. Sålunda har i NJA 1884 s. 34 Svea hofrätt ej ansett testamente kunna medföra rätt att påstå

ansvar och skadestånd mot utmätningsman, som förmenades hafva genom oriktigt bevis föranledt testators försättande i konkurs och honom därigenom åsamkade förluster. En redan inledd ansvarstalans fullföljd finnes än vidare förvägrad dödsbodelägare i NJA 1898 s. 127 och 1901 s. 515, i hvilka rättsfall fråga var om respektive oloflig jakt samt egenmäktigt besittningstagande och afbergande af äng. I hvad omfång än det i 1902 års rättsfall till äkta makes förmån gjorda förbehållet förutsatts skola gälla, bekräftar så till vida detsamma de nyssnämnda tidigare, som jämväl det upprätthåller åsikten, att succession i ansvarstalan ej äger rum. Finnes ej rätten för arfvinge, kan den nämligen ej heller gärna finnas för annan successor, och, finnes ej rätt att fullfölja talan, finnes än mindre rätten att anställa sådan. Stöld från död man må sålunda arfvingen beifra men ej stöld från den döende i ögonblicket före hans händanfärd. Detta öfverensstämmer dock säkerliger icke med svenska rättsbegrepp. Antagligen har man här tagit intryck af den tyska straffprocessens förordnande om »Unvererblichkeit der Privatklage» och gifvit vika för den allmänna benägenheten att, i brist på svenska rättsbud, tillämpa främmande och särskildt tyska. Sakläget är dock ytterst olika. Enskild målsäganderätt har i den tyska rätten medgifvits endast för vissa undantagsfall, nämligen vid ärekränkning, mindre misshandel och kroppsskada af oaktsamhet, och i den svenska åter principiellt vid hvarje förgripelse på enskild rätt. Den i svensk rätt härvid uttalade rättsregeln »målsägande är den, emot hvilken brott begånget är eller som däraf förnärmad blifvit eller skada lidit», måste därför ock, så snart det rör sig om kränkning i förmögenhetsrätt, omfatta universalsuccessorer till den, som i första hand lidit skadan. Hans skada är ju deras i samma ögonblick, som han fallit ifrån utan att hafva uppgifvit sin talerätt. Helt olika ställer det sig åter, om det ägt rum en kränkning till person (lif, kropp, ära eller frihet). Åtalsrätten är här en rätt af personlig natur och icke föremål för succession. Hvad sålunda sagts om åtalsrätten gäller jämväl om behörigheten att yrka på skadestånd. Den finnes för den förnärmades successorer vid förmögenhetsbrott men icke vid förbrytelser mot person. Visserligen stadgar StrLgn 6 § 4, att make och barn efter den, som dödats, må äga att fordra skadestånd af gärningsmannen. Men af innehållet i öfrigt framgår tillräckligen, att detta icke är annat än en positiv undantagsbestämmelse.

Det sammanhang, som för 1864 års lagstiftare skadeståndS- och målsäganderätt hafva haft, framgår bäst däraf, att de behandlat dem i samma kapitel. Därför är det ock en oegentlighet, att i visst fall förmögenhetsskada icke ansetts berättiga den förnärmades successorer att fullfölja ansvars- men väl ersättningspåståendet; jfr NJA 1901 s. 515. Men, i betraktande af hvad ofvan sagts om succession i åtalsrätt, faller det sig verkligen betänkligt, att, såsom skett i NJA 1897 s. 191, det gjorts en liknande åtskillnad i ärekränkningsmål. Visserligen handlade det här om utspridande af rykte om brottsligt förfarande vid handel och grundades dödsbodelägarnes rätt att i ersättningsfrågan fullfölja målet därpå, att »enligt hvad handlingarna utmärkte, det lidande,

för hvilket» den aflidne »yrkat skadestånd, afsåge ekonomisk förlust, som» den tilltalades »handlingssätt skulle hafva ådragit» den förre. Men det torde med skäl kunna ifrågasättas, huruvida, antaget att vid brott mot person det för den förnärmades successorer ej finnes åtalsrätt och ej heller skadeståndsrätt, våra lagbud tillstädja, att i det senare hänseendet göra åtskillnad och undantag för sådana fall, i hvilka rättskränkningen haft i sitt följe ekonomiska förluster. Därpå tyda dock visserligen hithörande bestämmelser i StrLgn 6 §§ 2—4. Med de utvecklade åsikterna är tydligen åter alldeles icke något att erinra däremot, att i brottmål det tillåtits afliden målsägares successorer att, hvad angår anspråk på rättegångskostnad, fullfölja hans i lifstiden anställda talan; jfr NJA 1897 s. 191, 1898 s. 127 och 1900 s. 218. Till hvilka ytterst egendomliga resultat det åter kan leda att skilja på rätten att beifra en rättskränkning och rätten att utsöka ersättning för den därigenom tillfogade skadan visar kanske bäst NJA 1891 s. 389, där, sedan ett för mejerirörelse bildadt handelsbolag blifvit upplöst och i skifte mellan de två delägarne den ena bekommit vissa lösören och den andre allt öfrigt samt den förre instämt tredje man under yrkande om ansvar och skadestånd för bedräglig mjölkleverans till bolaget under tiden för dess bestånd, han förklarades obehörig att föra ersättningstalan men likafullt äga åtalsrätt i målet.

33) S. 850 tolfte raden nedifrån tillägges efter »166»: Se dock äfven NJA 1902 s. 343.

34) S. 855 åttonde raden uppifrån tillägges efter »451»: och 1903 s. 228.

Bihang till Band III.

Lagstiftning och rättsfall i tiden 1901—1903.

1) S. 7 not. 4 sjunde raden uppifrån tillägges efter »38»: och NJA 1903 s. 143.

2) S. 15 not. 3 andra raden uppifrån tillägges efter »335»: samt 1902 s. 219.

3) S. 28 not. 3. KF ang. antagande af släktnamn $^{5}/_{12}$ 1901 §§ 1 och 7 innehålla följande. Antagande af nytt släktnamn må regelrätt antecknas i kyrkobok allenast efter myndighets godkännande af namnförändringen. Det får dock ske därförutan, då »någon, som saknar släktnamn, såsom sådant antagit sin faders, farfaders eller morfaders förnamn med tillägg af son eller dylikt, som utmärker härkomst, eller ock gårdsnamn, hvarmed han efter ortens sed allmänligen benämnes». För den, som är i omyndig ålder, har hans målsman att göra anmälan eller ansökan i ärendet, dock att, då den omyndige fyllt 18 år, hans bifall erfordras. I brist på förbehåll, inbegripa faders anmälan eller ansökan sådana hans äkta barn, som stå under hans målsmanskap och ej fyllt aderton år; jfr ofvan s. 55 not. 5, s. 378 not. 3 och s. 540 n:r 22.

4) S. 52 not. 1—s. 53 not. 1. För det i texten behandlade ämnet äro af intresse *dels* Lag om fosterbarns vård $^{6}/_{6}$ 1902 jämte KK ang. fastställande af formulär till liggare enligt 13 § i lagen om fosterbarns vård $^{6}/_{6}$ 1902, *dels* Lag ang. uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn $^{13}/_{6}$ 1902 jämte Lag ang. ändrad lydelse af §§ 1, 2, 9, 10, 13, 19, 22, 30, 36 och 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd $^{13}/_{6}$ 1902, Lag ang. ändrad lydelse af §§ 1, 2, 9, 11 och 18 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm $^{13}/_{6}$ 1902 och KK ang. statsbidrag till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt afseende försummade barn $^{13}/_{6}$ 1902 *och dels* Lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen $^{27}/_{6}$ 1902 jämte Lag ang. verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran $^{27}/_{6}$ 1902 och Lag innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga $^{27}/_{6}$ 1902. Dessa senare tre lagar träda i kraft först den 1 januari 1905, hvaremot öfriga lagar gjort det redan den 1 januari 1903. Mellan samtliga författningarne finnes så till vida likhet, som de handla om barnavård

och ordna myndighets rätt att ingripa i förut bestående vårdnadsförhållanden. Lika äro de ock därutinnan, att i hufvudsak ifrågavarande värf och maktbefogenhet anförtrotts åt kommunala myndigheter med administrativa såsom biträden och öfverordnade. Med ärendena har domstol ej att taga befattning på annat sätt, än att, då den dömt någon som är äldre än femton och yngre än aderton år till böter eller fängelse i högst sex månader, den äger att, om hans »sinnesbeskaffenhet och omgifning samt graden af hans förståndsutveckling pröfvas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt» (StrLgn 5 § 3). Men ej ens för detta fall må domstolen gifva anvisning på viss anstalt eller bestämma om uppfostrans varaktighet. I det förra hänseendet ligger befogenheten hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och i det senare dels hos samma myndighet och dels inom lagstadgade gränser hos anstaltens styrelse (Lag ang. verkställighet etc. $^{27}/_{6}$ 1902 §§ 2 och 5).

Skiljaktigheterna äro för öfrigt ganska väsentliga. Detta följer redan af de olika syftena.

Bestämmelserna om fosterbarns vård hafva ett sanitärt ändamål, nämligen att hindra dylik vårdnads utöfvande »af personer eller på ställen, som äro olämpliga därför», och att åstadkomma den därför erforderliga tillsynen öfver s. k. »barnafostrare» (Lag $^{6}/_{6}$ 1902 § 2). Den nya lagstiftningen sluter sig sålunda fullständigande till tidigare ålägganden för kyrkoråd att »upptaga frågor — — om vårdslösad barnauppfostran», för fattigvårdsstyrelse att ingripa, då barn »vanvårdas», och för distriktläkare att egna tillsyn åt »det sätt, hvarpå utackorderade barn, isynnerhet späda sådana, vårdas»; jfr KF $^{21}/_{3}$ 1862 § 22 mom. 2, KF $^{20}/_{11}$ 1863 § 24 mom. 1 b, KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 13 mom. 2 samt KI $^{31}/_{10}$ 1890 § 33 mom. 2, § 42 och § 48 mom. 1. Vid sidan af dessa allmänna anbefallningar, som visat sig föga verksamma, har stälts en detaljerad skyddslagstiftning. Den därmed förbundna kontrollen kan dock ej gärna falla sig angenäm för dem, som blifva underkastade densamma. Särskildt med hänsyn därtill har ock lagstiftningen ej utsträckts längre, än som syntes vara af högsta behof påkalladt. Det rör sig sålunda till en början allenast om *barn under sju år* (§ 1). Med uppnåendet af sagda ålder inträder ju nämligen skoltvånget; och hvad förutvarande lag med afseende härå stadgar har ansetts erbjuda tillräcklig säkerhet, för att fall af vanvård blefvo kända och afhulpna; jfr Band III s. 57 not. 3—5. Den nya lagstiftningen afser ytterligare allenast barn, som »mot ersättning fostras», och som sålunda fostras »hos andra än sina föräldrar, styfföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare» (§ 1). Föremål för den ifrågavarande lagstiftningen är sålunda icke fosterföräldraskap i allmänhet och än mindre samtliga vårdnadsförhållanden, hvaremot densamma visserligen berör vårdnadsförhållanden, som falla utom fosterföräldraskap i civilrättslig mening. Under den lagstadgade kontrollen stå ej heller allenast de, som yrkesmässigt eller för vinnings skull tjänstgöra såsom barnafostrare, och ej heller allenast enskilda utan äfven anstalter. Det har dock gjorts åtskilliga undantag. Bestämmelserna äga sålunda ej tillämpning

å barn i en för i barnavård inrättad »särskild anstalt», stående »under fattigvårdsstyrelsens förvaltning och inseende samt belägen inom det fattigvårdssamhälle, som utsett styrelsen», hvarförutom, då kommunalnämnd tjänstgör på engång såsom fattigvårdsstyrelse och fosterbarnsnämnd, de barn, som den i sin förra egenskap uttingat inom fattigvårdssamhället, helt naturligt förklarats ej behöfva anmälas hos densamma i dess senare egenskap. För öfrigt må åt fattigvårdsstyrelse och åt anstalt med af Kongl. Maj:t fastställd ordning Kongl. Maj:t för tid af högst tio år samt åt annan anstalt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande under vissa lagbestämda villkor och förbehållen återkallelserätt medgifva befrielse från lagstadgandenas tillämpning (§§ 17 och 18); jfr KF ang. undantag beträffande allmänna barnhusinrättningen i Stockholm från tillämpning af lagen om fosterbarns vård $^{6}/_{6}$ 1902 och liknande KK för Malmö fattigvårdsstyrelse beträffande barn, uttingade inom staden och dess område $^{30}/_{10}$ 1903.

»Hälsovårdsnämnd eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd» utöfva, om befrielse från den lagstadgade tillsynen ej förekommer, hvar inom sitt verksamhetsområde densamma, dock att respektive stadsfullmäktige, allmän rådstuga och kommunalstämma kunna öfverlåta tillsynen åt en särskild fosterbarnsnämnd, utsedd och verksam på sätt om helsovårds- och kommunalnämnd stadgats. Äfven kvinna må dock väljas till ledamot (§§ 2 och 3). Den omedelbara tillsynen utöfvar vederbörande nämnd antingen genom sina ledamöter eller särskilda af densamma förordnade biträden, män eller kvinnor (§ 12). Anmälningar om fall af vanvård må för öfrigt ske af polisman eller kronobetjänt (§ 16). Medicinalstyrelsen har dessutom att meddela råd och anvisningar till ledning för såväl nämnd som äfven barnafostrare (§ 4), samt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, då skäl till vanvård finnas att antaga, för undersökning på stället förordna läkare, som därefter har att till nyssnämnda två myndigheter afgifva berättelse med förslag till de af omständigheterna påkallade åtgärderna (§ 16); se ock KK $^{6}/_{6}$ 1902, hvarigenom under ändring i KJ »för läkare» etc. $^{31}/_{10}$ 1890 § 8 provinsialläkare förpliktats att »egna tillsyn» jämväl åt »anstalter, där barn mot ersättning fostras».

Barnafostraren är skyldig att inom tre dagar i stad och inom fjorton på landet hos nämnden anmäla barnets ankomst och lägenheten, där barnet vårdas. Det åligger honom äfven att förebringa vissa upplysningar rörande barnet och vårdnadsaftalet, bland annat med afseende å belopp och betalning af fosterlegan samt »öfriga hufvudsakliga villkor». Samma anmälningsskyldighet har barnafostraren i kommun, hvartill han senare inflyttar. Han skall äfven anmäla ombyte af lägenhet samt fosterbarns frånfälle eller aflämnande (§§ 5 och 6).

Det rättsmedel, som i hufvudsak ställts nämnden till förfogande, är behörigheten att meddela barnafostrare föreläggande att »inom tid, som af nämnden bestämmes, *lämna barnet ifrån sig till den, som är skyldig att om detsamma taga vård*». Detta kan ske, dels då efter nyssnämnda anmälan nämnden, i enlighet med de i lag närmare bestämda anvisningarne, förmenar barnet skola komma att sakna tillfredsställande vård,

dels då barnafostraren åsidosätter sin vårdnadsskyldighet, och dels då utan anmälan barn omhändertagits (§§ 7 och 8). I sammanhang med föreläggandet kan meddelas »förbud att vidare mottaga fosterbarn» (§ 9) — ett förbud, som lär gälla allenast den förbudsgifvande nämndens verksamhetsområde. Åtlydas ej förordnanden af nu nämnda natur, har för ändamålet »i stad polisföreståndaren och på landet kronobetjäningen» att »på framställning af nämnden meddela nödig handräckning». Sådan kan i trängande fall jämväl respektive ledamot af nämnd eller dennas biträde påkalla (§§ 10 och 12). Nämnden må för öfrigt söka åstadkomma rättelse i vanvård genom »lämpliga föreställningar», hvarjämte nämnden har att »meddela barnafostrare erforderliga föreskrifter rörande vårdnadens utöfvande» samt respektive dess ledamöter och biträden äga fritt tillträde hos barnafostrare för tillsyns utöfvande (§§ 6, 7 och 12). Det består också bötesstraff för barnafostrares åsidosättande af anmälningsplikt och för öfverträdelse af förbud att mottaga fosterbarn (§ 11).

Till de sålunda skildrade bestämmelserna sluta sig andra, genom hvilka det ålagts dels nämnds ledamöter och biträden att i sin verksamhet lämna meddelanden till nämnden (§ 12) och dels själfva nämnderna att afgifva årliga redogörelser till medicinalstyrelsen (§ 4), att öfver fosterbarnen föra liggare enligt af Kongl. Maj:t fastställdt formulär (§ 13), att till pastorsämbetet och på landet ytterligare till distriktläkaren årligen insända förteckningar öfver dem af förra årets fosterbarn, hvilka vid upprättandet ännu funnos »inom kommunen uttingade» (§ 14), och att med afseende å barn, som uttingats af fattigvårdsstyrelse eller anstalt eller förening för barnavård, underrätta vederbörande styrelse om föreläggande för barnafostrare att lämna barnet från sig (§§ 7 och 8). I processrättsligt afseende har det dessutom förordnats, att talan mot nämnds beslut må utföras medelst besvär hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och vidare till Kongl. Maj:t (i civildepartementet), att, i brist på motsatt förordnande, klagan ej uppehåller besluts eller åtgärds verkställande, och att efter anmälan af nämnd åtal anställes af allmän åklagare vid respektive polisdomstol, poliskammare eller allmän domstol (§§ 15 och 19).

Öfriga omförmälda författningar hafva till ändamål att på uppfostringens väg söka åt samhället rädda dem, som på grund af sin ålder ännu kunna antagas vara mottagliga för uppfostran samt röjt en dålig sinnesart eller dock lefva under förhållanden, egnade att främja utvecklingen däraf. Uppfostran skall tjäna såsom medel att gifva viljan den rätta riktningen och på sådant sätt fylla samma uppgift, som enligt nu gängse teorier straffet har i sin användning på brottslingen. Bestämmelserna afse dels minderåriga förbrytare, d. v. s. dem, som i åldern af femton till aderton år begått brott och därför dömts till sådant lägre straff att, enligt hvad ofvan anmärkts, det jämlikt domstolens förordnande må kunna ersättas med »tvångsuppfostran» (jfr ofvan s. 544), och dels barn under femton år, hvilka antingen äro »så vanartade, att hemmets och skolans uppfostringsmedel befinnas otillräckliga för deras tillrättaförande», eller ock »på grund af föräldrars eller målsmäns lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att ägna barnen nödig tillsyn äro i sedligt afseende så försummade, att särskilda åtgärder anses

vara erforderliga för att förekomma deras vanartande» (Lag 13/6 1902 § 1 mom. 1). »Har barn under tiden närmast, innan det fyller femton år, visat synnerligen grof vanart», må emellertid på detsamma jämväl kunna tillämpas hvad, som stadgats om vanartade barn, »dock ej efter fyllda sexton år» (Lag 13/6 1902 § 12 mom. 1 p. 2). Härvid är då att märka, att, med ändring af hvad förut varit stadgadt beträffande barn i åldern af fjorton till femton år, för hvarje fall »gärning, som eljes straffbar är», förklarats skola vara »strafflös, om den begås af barn, innan det fyllt femton år» (StrLgn 5 § 1). Hvad till sin natur är brott kan sålunda för dess del ej föranleda straff eller straffpåföljder utan allenast såsom bevis på vanart uppfostringstvång. Äfven därom blir dock icke tal, så framt det förflutit så lång tid, att på grund af den inträdda åldern uppfostran ej längre kan antagas vara ett lämpligt medel för rättelse. Ett dylikt sakläge kan åter lätt komma att te sig oegentligt och stötande för det allmänna rättsmedvetandet, särskildt i betraktande af hvad förutvarande lag förordnade om fjortonårings bestraffning för vissa fall. Däraf närmast förklaringen till bestämmelsen, att, på sätt ofvan angifvits, vid vanart före femton år uppfostringstvång undantagsvis skall kunna få vidtaga äfven i åldern mellan femton och sexton.

Förenämnda stadgande om tvångsuppfostran för personer i åldern af femton till aderton år, s. k. minderåriga förbrytare, fullständigas åter genom särskilda bestämmelser dels om det därom gifna förordnandets sammanträffande med straff, som ej är inbegripet under förordnandet, samt däraf föranledt förfallande än af straffet och än af förordnandet, dels om det senares förfallande i annan ordning och dels om åtalande af den, som blifvit föremål därför. »Förekomma på en gång till verkställighet» sagde slags förordnande och »*tidigare* meddeladt beslut», lydande på böter eller fängelse, skall, därest båda »de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mera än sex månader», det oförvandlade straffet »anses inbegripet i förordnandet» (StrLgn 5 § 3 mom. 2). Under motsatta förutsättningar i fråga om tidsföljden mellan de två besluten, det oförvandlade straffets art eller storleken af den hopräknade straffsumman förfaller åter förordnandet (Lag 27/6 1902 § 8). Så sker ock, då det ej gått i verkställighet före fyllda aderton år (Lag 27/6 1902 § 9). Att förordnandet förfaller, vill enligt regel säga, att det i tvångsuppfostran omsatta straffet går i verkställighet på oförändradt och oförminskadt sätt. De allmänna reglerna om förening och sammanläggning med annat straff finna då jämväl användning (StrLgn 5 § 3 mom. 3). Att tvångsuppfostran längre eller kortare tid varit bragt i tillämpning, kommer icke i betraktande; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 87—88, 94—95 och 105—106. Emellertid står, om förordnande förfaller i anledning af måls *senare* handläggning, det vederbörande domstol fritt att på nytt förordna om tvångsuppfostran, så framt de sakliga förutsättningarna i ålder samt straffets art och storlek tillstädja sådant beslut; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 105. Ehvad ett orannsakadt brott föröfvats före eller efter uppfostrans vidtagande, må, blott att i senare fallet brottet ägt rum före uppfostrans afslutande, till sist allmän åkla-

gare ej åtala utan tillstånd af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i den ort, där brottet är begånget (Lag 27/6 1902 § 7). Detta har närmast afsetts skola tjäna till att hindra afbrott i tvångsuppfostran för sådana fall, i hvilka rannsakan kunde förutsättas allenast skola leda till förordnande om uppfostrans fortsättande. Stadgandet går dock visserligen längre, enär Kongl. Maj:ts Befallningshafvande äger att utöfva nämnda sin behörighet huru länge som helst efter uppfostrans afslutande och utan undantag för gröfre förbrytelser, samt innebär onekligen i afsevärd måtto pröfningsrätts öfverflyttande från domstol till administrativ myndighet; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 95 och 103—105. I själfva verket stämmer dock föreskriften — ett slags undantag från regeln, att domstol har att förordna om straffs förbytande i tvångsuppfostran — bättre än samma regel med lagstiftningens anda och läggning; jfr ofvan s. 544.

Äfven de särskilda processuella stadgandena i »Lag — — om förfarandet i brottmål rörande minderåriga» 27/6 1902 gifva uttryck åt den lagstiftningen utmärkande uppfattningen, att såsom vanart den i brott tillkännagifva rättsstridigheten i viljan kan och lämpligen bör bekämpas genom en omdanande uppfostran. Det har åt rannsakan gifvits en viss karaktär af faderligt förhör och därmed ock det för vår straffprocess i princip omfattade ackusatoriska förfarandet försatts med element af administrativ och inkvisitorisk natur.

Särskildt för fall af »gärning, som i allmänna strafflagen är med straff belagd», skall bland annat det i protokollet intagas »upplysning om de förhållanden, under hvilka den tilltalade uppvuxit, samt huruvida han tillförene gjort sig känd för vanart» (§ 1 mom. 1). På begäran af allmän åklagare har härutinnan den kommunala myndighet, hvilken öfvar tillsynen öfver »vanartade och i sedligt afseende försummade barn», att lämna uppgifter enligt sina anteckningar, så ock att yttra sig i hvad eljes kan »inverka på bedömande af frågan om lämpligheten» af tvångsuppfostran (§ 1 mom. 2). Om möjligt, bör än vidare före förordnande därom den tilltalades målsman höras och i målet dom efter slutad rannsakan fällas »samma dag eller senast nästa dag» (§§ 2 och 3). I likhet med hvad, som gäller för fall af beslut om fostervårds häfvande, gå till sist alla de, som lyda på uppfostringstvång, och sålunda äfven de, som domstol afkunnat gent emot minderåriga förbrytare, i verkställighet utan hinder af målets hänskjutande under högre myndighet (Lag 13/6 1902 § 8 mom. 5 och Lag 27/6 1902 § 2).

I uppfostringstvång ligger naturligen häfvande af den enskilda vårdnad, som, likgodt af hvem, förut utöfvats.

Med afseende å barn under femton år tillhör för hvarje särskildt skoldistrikt bestämmanderätten en barnavårdsnämnd, bestående af »kyrkoherden eller den hans ämbete förestår» såsom ordförande och fyra på kyrkostämma valda »män eller kvinnor». För särskilda fall gälla dock afvikande förordnanden, bland annat så att, i brist på barnavårdsnämnd, dess uppgifter åligga skolstyrelsen, d. v. s. för vanliga fall skolrådet. För öfrigt äger, då barnavårdsnämnd utsetts, hvad, som stadgats rörande skolråds tillsättning och handläggning af ärenden, i tillämpliga

delar användning på nämnden (Lag 13/6 1902 §§ 2 och 27). Behörigheten sträcker sig till alla de barn, som vistas i distriktet; och äger i fall af behof nämnden att indela distriktet i kretsar och för hvarje sådan välja ledamot eller annan till ombud. Nämndens kretsombud och ledamöter hafva att anmäla fall af barns sedliga försummande eller vanart. Dylika anmälningar må ock göras af »statens eller kommunal myndighet eller ock af ämbets- eller tjänsteman» på grund af hvad i tjänsten blifvit honom bekant (Lag 13/6 1902 §§ 2—5). I sin verksamhet står åter nämnden under tillsyn af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande (Lag 13/6 1902 § 18 mom. 4 och § 19). Beträffande handläggningen af anmälda fall hafva lämnats särskilda föreskrifter, afseende att lämna säkerhet för noggrann undersökning och utredning. Bland annat äger hvad, som förordnats om kyrkoråds rätt att kalla person till inställelse inför sig, tillämplighet jämväl för barnavårdsnämnds del (Lag 13/6 1902 § 6 och § 7 mom. 5, jfrda med KF 21/3 1862 § 29 och KF 20/11 1863 § 31). Om anmälan finnes berättigad, behöfver den dock icke leda till barnets skiljande från dess förutvarande hem. Det kan tillsvidare komma att stanna vid varning till vårdaren i händelse af barnets försummande i sedligt afseende och vid varning till barnet med eller utan aga »genom därtill af nämnden utsedd lämplig person», då vanart föreligger. För båda dessa fall skall det särskildt uppdragas åt ledamot, kretsombud eller annan att ägna barnet särskild uppmärksamhet och att »lämna råd och bistånd vid dess uppfostran», äfvensom »föräldrar eller målsman» erinras om påföljderna af uteblifven rättelse (Lag 13/6 1902 § 7 mom. 1—4). Äfven utan dylika förberedelser kan dock nämnden förordna om barnets skiljande från dess förutvarande hem. Har ej därtill kunnat vinnas samtycke af »föräldrar eller målsman», skall likväl beslutet underställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilken åter före sitt afgörande har att vidtaga åtgärder för de senares hörande. Fastställelse må i besvärsväg öfverklagas hos Kongl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet (Lag 13/6 1902 §§ 8 och 9). För verkställighet af nämndens beslut äger emellertid dess ordförande att vid behof påfordra polismyndighets åtgärd (Lag 13/6 1902 § 21); jfr ofvan s. 548.

Nämnden har äfven att förordna om den nya vårdnaden. Ett i sedligt afseende försummadt barn bör sättas i *enskildt hem* af tillfredsställande beskaffenhet och, i brist på tillfälle därtill, »i ett för ändamålet lämpadt *barnhem*» (Lag 13/6 1902 § 11 mom. 1 och 2). Vanartadt barn skall åter principiellt intagas på *skyddshem*, men kan äfven lämnas till vård och uppfostran i enskildt hem eller barnhem, »så framt icke våda för andra barns sedliga utveckling kan befaras därigenom uppkomma» (Lag 13/6 1902 § 12). På grund af fara i sådant hänseende må tvärtom, under ändring i sina först träffade anstalter, nämnden till skyddshem låta öfverföra barn, som, vare sig på den ena eller den andra af ofvan angifna grunder, blifvit skildt från dess rätta hem (Lag 13/6 1902 § 13). Barn, öfverlämnade till enskilda hem eller barnhem, förblifva under nämndens öfvervakande inseende (Lag 13/6 1902 § 18 mom. 1), under det att, hvad angår de i skyddshem intagna, sådant förutsättes vara öfverflödigt i betraktande af de förpliktelser, som här-

utinnan åligga hemmets styrelse. Härvid må då märkas, att, efter ettårig vistelse i skyddshem eller, »där i särskildt fall omständigheterna sådant påkalla», redan tidigare dess styrelse äger att, »därest sådant finnes för» den intagne »nyttigt, — — — öfverlämna honom till enskildt hem eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke». Detta skall dock, äfven då, såsom särskildt medgifvits, aftal träffats »för viss tid», hafva skett under förbehåll att när som helst få återtaga honom och befriar ej från skyldighet att göra det, »om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder» (Lag 13/6 1902 § 16).

Särskilda föreskrifter hafva gifvits äfven med afseende å de sålunda tillkomna främmande vårdnadsförhållandenas upphörande. Till en början »må barnet återlämnas till föräldrar eller målsman», om »förhållandena i hemmet» förbättrats därhän, »att barnet där kan erhålla lämplig vård och uppfostran (Lag 13/6 1902 § 10). Beslut härom har tydligen afsetts skola, oafsedt om Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt det föregående förordnandet om barnets skiljande från hemmet, meddelas af nämnden. Närmast gifvet med afseende å barn, som försummats i sedligt afseende, omfattar stadgandet dock jämväl vanartade barn. Det senare beslutet förtager till sist all verkan af det tidigare; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 46—47. Regelrätt är det emellertid omständigheter i barnets person, hvilka verka upplösande på de ifrågavarande främmande vårdnadsförhållandena. Det ställer sig dock härutinnan i viss mån olika, allteftersom barnet satts i skyddshem eller icke. Vård och uppfostran i enskildt hem eller barnhem hafva förutsatts skola upphöra senast med utgången af det kalenderår, hvarunder barnet fyller sexton år. Har nämligen för tid därutöfver nämnden för vården och uppfostran utfäst godtgörelse, finnes ej tillfälle att i ersättningsväg därför hålla sig till dem, som eljes förpligtats att bidraga till dylik utgifts bestridande. Det förutsättes nämligen, att nämnden då senast skall hafva satt barnet i tjänst eller yrke, och att detsamma sålunda själft börjat att förtjäna sin nödtorftiga utkomst. För dylik anställning har för öfrigt nämnden att sörja, så snart »barnet hunnit den ålder och nått den stadga», att tiden därför kan anses vara inne (Lag 13/6 1902 § 11 mom. 3 och 4). Intill fyllda aderton år äger nämnden att för barnet »utse tjänst eller anställning» och må detsamma icke utan nämndens tillstånd lämna en sålunda erhållen plats. Nämnden har för öfrigt att, ända till dess att barnet fyllt tjuguett år, öfver detsamma »fortfarande hafva tillsyn» (Lag 13/6 1902 § 20 mom. 1). Då det härvid icke nämnts något om sätt och maktmedel, lär fråga ej vara om annat än att, i mån af tillfälle, uppehålla förbindelse med barnet och i förda längder anteckna hvad om dess lefnadsförhållanden blifver kändt. Det, som med afseende å barn, uppfostrade i enskildt hem eller barnhem, sålunda stadgats för nämndens del gäller beträffande barn, som intagits på skyddshem, åter för dettas styrelse med de lämpelser, att den intagne må dels från hemmet utskrifvas senast vid fyllda aderton år men för öfrigt, när han »vunnit den stadga att uppfostran i skyddshemmet anses icke vidare vara för honom behöflig», och dels ej, »förrän ett år förflutit efter utskrifningen», utan styrelsens tillstånd lämna den tjänst eller anställ-

ställning, som i sammanhang med utskrifningen styrelsen har att för honom utse (Lag 13/6 1902 § 17 och § 20 mom. 2).

Minderårig förbrytare, hvilken det ådömts tvångsuppfostran, har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att insätta i »*allmän uppfostringsanstalt*» (Lag 27/6 1902 § 2); jfr ofvan s. 544. Han kommer därmed under uppsikt af anstaltens styrelse. Hvad, som stadgats om rätt för skyddshems styrelse att på försök sätta barn under dess vård i enskildt hem eller i tjänst eller yrke, återfinnes äfven här, dock att före förloppet af ett års vistelse i anstalten sådan åtgärd ej må vidtagas utan samtycke af »den myndighet, som öfver anstalten äger uppsikt», d. v. s. af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande på orten. Det har ock erinrats om styrelsens skyldighet att fortfarande öfva tillsyn öfver den, som under nämnda villkor »vistas utom anstalten» (Lag 27/6 1902 § 4).

Senast vid fyllda tjugu år skall den intagne utskrifvas från anstalten. Tidigare må styrelsen göra det, om den finner honom hafva »vunnit nödig stadga i sinnesriktning och uppförande», dock — »utan särskildt tillstånd af den myndighet, som öfver anstalten äger uppsikt» — ej förrän två år efter intagandet. Åt den utskrifne har styrelsen att utse »*första* anställningen», hvilken ej må utan dess tillstånd af den utskrifne lämnas, »förrän ett år efter utskrifningen förflutit» (Lag 27/6 1902 § 5 och § 6 mom. 2).

Allmän uppfostringsanstalt upprättas af staten och på dess bekostnad. Emellertid äger Kongl. Maj:t att såsom sådan erkänna jämväl anstalt för vanartade barn. Erkännandet kan när som helst återkallas och har förutsatts ej behöfva ifrågakomma, sedan tid vunnits för lagstiftningens fulla genomförande i öfverensstämmelse med dess syfte (Lag 27/6 1902 § 1); jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 51 och nedan s. 552. Hvad angår skydds- och barnhem, ter sig i denna del dock lagstiftningen än mera bristfällig. Det har stannat vid en anmaning till landsting och »stad, som ej deltager i landsting», att, då ej inom deras områden erforderligt antal skyddshem finnas, draga försorg om behofvets afhjälpande (Lag 13/6 1902 § 14). Om barnhem säges icke något i förevarande afseende. Man har litat dels på enskild välgörenhet och allmänanda och dels på det tryck, som ligger i bestämmelserna om kostnaderna för barnavården; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 48 och 50. Beträffande barn, öfverlåtna till skyddshem, hafva respektive landsting och stadsfullmäktige att sörja för utgifternas betäckande, dock under åtnjutande af vissa bidrag från vederbörande nämnd och vid fortsatt vård i skyddshemmet jämväl från staten, samt beträffande öfriga barn åter nämnden med visst bidrag af staten (Lag 13/6 1902 § 23 mom. 1 och 2 samt § 29 mom. 1); jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 61—63 och 74—76. Nämnden utgör här ställföreträdare för kyrkostämman, hvilken beviljar nödiga medel och till hvars tjänst nämnden har att uppgöra särskilda, ifrågavarande ärenden afseende utgifts- och inkomstförslag (Lag 13/6 1902 § 27 mom. 6 och 7 samt § 28). För tid af högst fem år och till belopp af högst hundra kronor för hvarje år behandlas för öfrigt hvad, som af kostnad faller på nämnden, så till vida såsom fattigvårdsunderstöd, att, på sätt därom gäller, ersättning kan uttagas respektive hos det fattigvårdssamhälle, hvarinom

»barnet vistades då dess skiljande från hemmet beslöts», hos det fattigvårdssamhälle, hvari barnet har hemortsrätt, hos staten och hos enskild understödsskyldig (Lag 13/6 1902 § 23 mom. 1—3, §§ 24 och 25 samt § 26 mom. 1). Samhällets utgifvande af dylik kostnad inverkar åter icke på faders eller moders hemortsrätt (Lag 13/6 1902 § 26 mom. 2) och förty ej heller på barnets; jfr Band III s. 42—45. Jämväl allmän uppfostringsanstalt äger till vissa belopp — 40 öre för dag vid vård på anstalten och 30 öre vid vård utom densamma — anspråk på godtgörelse att uttagas i den för fattigvård stadgade ordningen, dock allenast för tid till barnets uppnående af aderton år samt gent emot föräldrar och, då anstalten ej upprättats af staten, eventuellt gent emot denna. Detta är för öfrigt det enda sätt, hvarpå staten förbundit sig att bidraga till dylik inrättning i dess egenskap af allmän uppfostringsanstalt. Särskild fatalietid af ett år har stadgats för ersättnings utsökande (Lag 27/6 1902 §§ 10 och 11); jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 107—109.

I anledning af hvad förordnats om kostnaders betäckande har det ålagts nämnd att underrätta dels fattigvårdsstyrelse på orten om barns skiljande från hemmet och dels vederbörande landsting eller stadsfullmäktige om barns intagande på skyddshem (Lag 13/6 1902 § 23 mom. 4 och 5). Med afseende å de fall, att en nämnd inom annan nämnds distrikt satt barn i enskildt hem eller barnhem eller att skyddshems styrelse satt barn i enskildt hem, hafva till vinnande af lagstiftningens ändamål också lämnats bestämmelser om meddelanden mellan nämnderna samt af nämnd till bemälda styrelse (Lag 13/6 1902 § 18 mom. 2 och 3).

Rörande förhållandena i barn- och skyddshem samt allmän uppfostringsanstalt saknas i det hela närmare föreskrifter. Utförligaste äro förordnandena om skyddshem. Sådan anstalt skall hafva ett af Kongl. Maj:t godkändt reglemente; däri må ej intagas barn af olika kön; och, utan Kongl. Maj:ts medgifvande, får antalet barn icke öfverstiga trettio — det fall oberäknadt, att styrelsen måste återtaga den, som densamma försöksvis beredt plats utom hemmet (Lag 13/6 1902 § 15 mom. 1—4). Förbudet mot att sammanföra barn af olika kön på samma ställe går igen i bestämmelserna om allmän uppfostringsanstalt (Lag 27/6 1902 § 3). Inrättning af detta senare slag har, under tanke på Kongl. Maj:ts Befallningshafvande på orten, förklarats skola stå under »uppsikt, som af Konungen bestämmes» (Lag 27/6 1902 § 1); jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 96—97. Desslikes har enligt lämnadt bemyndigande (Lag 13/6 1902 § 29 mom. 2) Kongl. Maj:t i särskildt cirkulär 31/10 1902 uppdragit åt folkskoleinspektörerna att hvar på sitt område »utöfva inspektion» å barn- och skyddshem, hvarförutom, för att hemmen må erhålla statsbidrag för mottagna barn, det gjorts till villkor, att de skola vara underkastade nämnda »inspektion» och om sin verksamhet insända årliga berättelser till ecklesiastikdepartementet; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 48—49, 67—68 och 74—76 samt K. Cirk. om arfvoden för inspektion 27/11 1903. Särskilda längder hafva nämnderna att föra öfver de barn, som enligt deras beslut skilts från sina hem, och att i dem anteckna »de åtgärder, som för» deras »uppfostran vidtagits» (Lag 13/6 1902 § 22).

De, som intagits på barnhem, hafva förutsatts skola — liksom de,

hvilka vårdas i enskilda hem — enligt regel deltaga i den allmänna skolundervisningen; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 49 och 67. Ej mindre skyddshem än äfven allmänna uppfostringsanstalter skola åter på platsen erbjuda sådan undervisning. Särskildt för skyddshems del har denna sagts ej skola »till omfånget — — trängre begränsas, än gällande folkskolestadga medgifver» (Lag 13/6 1902 § 15 mom. 5 och Lag 27/6 1902 § 3 mom. 1).

Såsom synes, berör lagstiftningen om barns skiljande från hemmet och om tvångsuppfostran hvad, som hör till föräldrarätten, äfven i andra dess delar än vårdnadsrätts häfvande. Efter hvad nyss sagts, är så förhållandet med skoltvång och hvad därtill hör. Andra dylika ämnen äro tuktorätt, husbonderätt, föräldrars rätt till barns tjänster, målsmanskap och understödsskyldighet. Till hvad härom redan anmärkts må följande fogas.

Domstol skall för framtiden ej äga att, då barn under femton år begått gärning som i sig faller under strafflagen, förordna om dess rättelse genom aga (StrLgn 5 § 1). All vanart af dylikt barn berättigar däremot, såsom förut närmare angifvits, barnavårdsnämnd att, om den ej finner skäl att skrida till barnets omedelbara skiljande från hemmet, föranstalta om dess agande i sammanhang med tilldelad varning; jfr ofvan s. 549. Ytterligare har det uttryckligen tillagts styrelse och föreståndare för ej mindre allmän uppfostringsanstalt än äfven skyddshem rätt att mot de på inrättningarna intagna använda »disciplinär bestraffning» (Lag 13/6 1902 § 15 mom. 6 och Lag 27/6 1902 § 6 mom. 1). Jämväl föreståndare för barnhem och de, som i sitt enskilda hem mottagit barn, lära emellertid, såsom föräldrars ställföreträdare i vårdnaden, hafva en liknande befogenhet; jfr Band III s. 147 not. 2. Tilläggas må, att, då i förutvarande skick § 42 i KSt ang. folkundervisningen i riket 10/12 1897 med afseende å lärjunges bestraffning i skolan endast hänvisade till det för skoldistriktet gällande reglementet, lagrummet genom särskild KF 21/6 1902 så till vida fullständigats, att aga förklarats kunna användas ej allenast vid »fortsatt» utan äfven vid en första men »svårare förseelse» — något, som med afseende å förefintliga reglementens innehåll och tillämpning visserligen åsyftar en skärpning i skoltukten.

Styrelse och föreståndare för allmän uppfostringsanstalt hafva jämväl förklarats skola äga husbonderätt öfver de intagna, så länge de äro vid anstalten inskrifna (Lag 27/6 1902 § 6 mom. 1). Hvad däri skall ligga, är ej så alldeles lätt att förstå. Om tuktorätten är ju gifven särskilda föreskrifter och äfvenledes om rätt att i tiden före utskrifningen sätta de på anstalten intagna i hem eller anställning därutom; jfr ofvan s. 551 och 553. Möjligen har det afsetts att framhålla anstaltens rätt att tillgodogöra sig de inskrifnas tjänster och de senares skyldighet att i sitt lefverne rätta sig efter de på platsen införda ordningsreglerna. Allt detta gäller dock visserligen äfven om barn, uppfostrade i skyddshem, barnhem eller främmande enskildt hem, och den högre ålder, hvari regelrätt de på allmän uppfostringsanstalt insatta befinna sig, torde knappast hafva påkallat, att för deras del förhållandet särskildt

framhäfts; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 102—103 samt Band III s. 68 not. 1—2 och s. 147 not. 6.

För hvarje fall grundlägger icke något af ifrågavarande vårdnadsförhållanden målsmanskap annat än i hvad angår rätten att, på sätt i det föregående omhandlats, öfverlåta vårdnaden på annan och i sammanhang med vårdnadsförhållandets upphörande sätta barnet i tjänst eller yrkesanställning; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 57—58 och 102 samt ofvan s. 549—551. Härvid må då märkas, att för barnavårdsnämnd och skyddshems styrelse aftalsrätten inskränkts allenast till en genom åldersbestämmelse fastställd tidslängd men för allmän uppfostringsanstalts styrelse jämväl på sådant sätt, att rätten gäller allenast »första anställningen». Detta senare stadgande är affattadt i likhet med hvad förordnats med afseende å föräldrars och förmyndares befogenhet i förevarande afseende (Lag 13/6 1902 § 20 och Lag 27/6 1902 § 6 mom 2).

Så framt icke besluten om skiljande från hemmet eller om tvångsuppfostran komma att häfvas eller förfalla, torde de få anses sätta ur kraft föräldrars rätt till barns tjänster, så ock för regelrätta fall målsmäns rätt att borttinga desamma. Detta senare gäller likvisst allenast under förutsättning, att vederbörande barnavårdsnämnd eller styrelse för skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt begagna sin aftalsrätt, men under sådan förutsättning äfven för tid, som samma aftalsrätt icke omfattar. Målsmans rätt sträcker sig ju nämligen aldrig längre än till att utse den första tjänsten. I sistberörda afseende ställer det sig dock olika, då skriftligt kontrakt skall slutas och enligt gifna förordnanden omyndig kontrahent städse skall företrädas af sin målsman. Äfven i dylika fall utöfva åter nämnda myndigheter inom lagstadgade gränser sin aftalsrätt och förty under uteslutande af målsmannen; jfr NJA II 1903 n:r 4 s. 58, Band III s. 98 not. 3—s. 99 not. 1 och ofvan s. 353 not. 3.

För understödsskyldigheten enskilda emellan har lagstiftningen sin betydelse, ej allenast därigenom att till viss del den förklarar vårdnads- och uppfostringskostnaden skola gäldas af försörjningsskyldiga, utan äfven på det sätt, att den hänvisar på beloppets uttagande i fattigvårdsväg. Därpå finner sålunda tillämpning hvad fattigvårdsstadgan innehåller om användande af arbetstvång mot arbetsföra föräldrar. Emellertid kan ändring ej anses hafva skett i den därsammastädes gifna föreskriften, att dylikt arbetstvång endast må användas mot den, som brister i försörjningen af sådana sina barn, som äro under femton år. Detta är bland annat af vikt i hvad angår den särskildt föräldrar ålagda förpliktelsen att bidraga till vård och underhåll af minderåriga förbrytare, dömda att undergå tvångsuppfostran; jfr NJA II 1903 s. 107, Band III s. 70 not. 1—s. 73 not. 5 och s. 80 not. 2—s. 81 not. 2 samt ofvan s. 551—552.

5) S. 59 not. 1. Se för framtiden ofvan s. 553.

6) S. 64 not. 2—s. 65 not. 1. Jfr ofvan s. 549 och 553.

7) S. 69 not. 5. Lag 5/7 1901 har enligt KK 13/6 1902 trädt i kraft 1/1 1903.

8) S. 71 not. 2—s. 72 not. 6. Jfr ofvan s. 551—552 och 554.

9) S. 73 not. 2 tillägges i slutet: Rätt att döma till tvångsarbete tillhör Kongl. Maj:ts Befallningshafvande på den ort, där fattigvården lämnats, och icke dylik myndighet på sådan annan ort, där respektive fadern eller modern uppehåller sig, då yrkandet på arbetets ådömande framställes; jfr NJA 1902 s. 357.

10) S. 80 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1902 s. 500.

11) S. 80 not. 6 tillägges i slutet: Se ock NJA 1895 s. 459 och 1902 s. 246, utvisande, att afgiftsfriheten består, utan hinder däraf att Kongl. Maj:t nådevis efterskänkt ådömdt straff.

12) S. 81 not. 3 första raden uppifrån insättes efter »Jfr:» NJA 1903 s. 161.

13) S. 85 not. 1 första raden uppifrån tillägges efter »546»: och 1901 s. 569.

13 a) S. 85 not. 6 tillägges efter »122»: och 1903 s. 476.

14) S. 91 not. 4 tredje raden nedifrån tillägges efter »335»: Jfr NJA 1902 s. 246.

15) S. 101 texten andra raden insättes efter »barn»: 0. Bland noterna införes: 0. Se dock NJA 1902 s. 286, där son med eget hem blef för hufvudsaklig delaktighet i inbrott hos fadern dömd till straff för inbrottsstöld. Detta rättsfall afviker alltså från SJA XXVI s. 447, där det stannade vid ansvar för bodräkt, men ansluter sig till den åsikt, som än tidigare finnes uttalad i KU 4/2 1818 i BLgs III s. 171. Af dessa senare två rättsfall, båda anmärkta i Band II s. 273 not. 4, handlade visserligen allenast KU 4/2 1818 liksom NJA 1902 s. 286 om kvalificerad stöld, nämligen jämväl det om inbrott. Men härpå torde ej ligga någon vikt. Det lär få anses, att, bortsedt från hvad som följer af en möjligen förefintlig förmögenhetsgemenskap, rättspraxis på nytt gjort samboende till villkor, för att barns tillgrepp från föräldrar må, fastän till sin natur stöld, räknas såsom bodräkt. Må nu vara, att detta icke öfverensstämmer med historisk utveckling och affattningen af ifrågakommande lagrum. Onekligen åstadkommes därigenom för hvarje fall en önskvärd följdriktighet i det senares tillämpning; jfr Band III s. 102 not. 1, s. 117 not. 3 och s. 142 not. 1.

16) S. 121 not. 2 första raden uppifrån införes efter »278»: och 1903 s. 337.

17) S. 125 not. 2. Sedan moder till oäkta barn mot den aflidne faderns arfvingar yrkat, att, enär de försummat att i laga tid göra sig urarfva genom dödsboets afträdande till borgenärerna, det måtte åläggas dem att af egna medel utgifva barnuppfostringshjälp, har Svea hofrätt, i hvars dom Kongl. Maj:t ej funnit skäl att göra ändring, ogillat käromålet på den grund, att dödsboet utvisade brist och jämlikt ÄB 8 § 7 arfvingarne, allenast »för den händelse» att den aflidne »lämnat gods efter sig, haft skyldighet låta» barnet »därur utbekomma nödtorftig föda och uppfostran»; jfr NJA 1902 s. 306. Får hvad sålunda hofrätten anfört anses vara godkändt af Kongl. Maj:t och därmed upphöjdt till en i praxis omfattad rättsgrundsats, är icke något att anmärka på dess ändamålsenlighet. Det kan blott sägas, att den icke undanröjer alla de oegentligheter, som, på sätt påpekats Band III s. 124 not. 5—s.

125 not. 2, lagstiftningen om barns understödsrätt kan föranleda, särskildt vid sammanträffanden af äkta och oäkta barns rätt. Hjälp härutinnan lär ej kunna bringas annat än genom en särskild lagstiftning rörande understödsrätt och genom dess skiljande från vanlig fordran, äfven då den förekommer i oäkta barns personer. Att lagtolkningen är riktig, måste emellertid bestridas. Visserligen stadgar ÄB 8 § 7 med afseende å oäkta barns fordringsrätt i understödsväg: »Dör endera af föräldrarne och lämnar ej gods efter sig; föde då den barnet, som efter lefver». Men däri ligger icke en särskild begränsning af fordringsrätten gent emot den aflidnes rättsägare. På liknande sätt uttrycker sig exempelvis HB 18 § 8 rörande sysslomans redovisnings- och ersättningsskyldighet: »Dör syssloman och varder något skyldig; svare hans arfvingar, så långt gods hans räcker». Desslikes HB 10 § 10: »Dör gäldenär; svare då dess arfvingar, så långt gods hans räcker, och gälde löftesman det som brister». Det lär dock icke af någon ifrågasättas, att dessa senare två lagbud med afseende å de i dem omhandlade gäldförhållandena sätta ur kraft hvad, som stadgats om sterbhusdelägares ansvar för den aflidnes gäld i anledning af försummad urarfvagörelse. Man måste draga sig till minnes, att 1734 års lagstiftare utgått därifrån, att sterbhusdelägare ej svarade för den aflidnes förbindelser annat än med boets tillgångar. Det personliga ansvaret inträdde allenast såsom en påföljd af underlåtenhet att iakttaga hvad, som hörde till en laga boutredning; jfr ÄB 9 § 6 och 10 §§ 1—5 samt Band II s. 385 not. 1.

18) S. 134 not. 1. Jfr ofvan s. 544—546.

19) S. 147 not. 1. Jfr hvad ofvan n:r 4 anförts om barns sättande i enskildt hem genom myndighets försorg.

20) S. 158 not. 1 tillägges i slutet: Se ock KF $^{5}/_{12}$ 1901 och KK $^{4}/_{12}$ 1903.

21) S. 168 not. 2. Jfr numera ofvan s. 482—510.

22) S. 174 n:r 6 andra raden tillägges efter »197»: Se dock NJA 1903 s. 348.

23) S. 174 n:r 11 tillägges efter »137»: och 1902 s. 262.

24) S. 176 n:r 10 andra raden insättes efter »510»: och 1903 s. 70.

Register.

Ackord i konkurs 128, 160.
Adelskap, svenskt 28. Se vidare börd frälse, frälsemän, utländska adelsmän.
Adelsmöte 128.
Administratio 457.
Administrativ lagstiftning 303, 304, 501.
Administrativ myndighet 514, 521, 523—526, 528, 529, 544, 548.
Advokatfiskal 29.
Afbetalning 277.
Afbärgande, ängs 541.
Affall från statsreligionen 440.
Affektionsvärde 177.
Affär 19, 80, 171, 178, 180, 181, 202, 212, 213, 219, 311, 335, 448. Se vidare näring, utrikes näring.
Af- och tillgodo*föranden* 214. Se vidare påföring, tillgodoförande.
"*Afhandlingar*" 328, 340, 346.
Afhändelse, omyndigs benefika eller onerösa 326, **340—348**, 356.
Afkastning 137, 138, 170, 175, 176, 179, 180, 192, 194—196, 203, 207, 216, 252, 259, 263, 281, 282, 293, 311, 315, 317, 318, 331, 341, 439—443.
Afkastning in natura 253.
Afkomsträtt 182, 192, 194, 199, 265, 347.
Aflinge 329, 346.
Afrad 346.
Afräkning 276, 277, 282, 392.
Afskrift 144, 149, 215, 222, 240, 484, 502.
Afskrifvande, måls 268. Se vidare förfallande saks.
Afslutande af konkurs 128.
Afslående, ansökans 273.
Afsägelse af myndighet 23, 26.
Afsättning från ämbete 130.
Aftal till förmån för tredje man 238, 245.
Aga 549, 553.
Akademiska konsistoriet 94.
Aktier 137, 180, 313, 317.
Aktsamhet, bristande; se vållande.
Aktuarie 113.
Allmän lag, stridande mot 126.
Allmänna medel 67, 68.
Alternativ prestation 376.
Amorteringslån 214, 313.
Amsterdam 303.
Anbud, återkallelse af 381, 382.
Anbud om aftal 362, 376.
Anhängiggörande, talans 37, 38, 269, 528.
Anhöriga 28, 29, 31, 139, 177, 346.
Anmälan 32, 55, 71, 82, 84, 87, 100—107, 114, 115, 119, 125, 136, 146, 148, 150, 152, 153, 155, 232, 289, 310, 311, 323, 376, 386, 397, 411, 451, 543, 545, 546, 549. Se vidare missnöje.
Anmälningsplikt 8, 21, 32, 53, 54, 82, 83, 85, 86, 94, 104, 105, 112—114, 117, 308, 309, 316, 317, 397, 407, 409.
Anmälningsrätt 104, 105, 107, 116, 135, 136, 139, 143. Se vidare myndlingens.
Anmärkningar 116, 151, 173, 226, 307, 320.
Anstånd 221, 264, 307.
Ansvar, personligt, 228, 245, 380, 381, 460, 556.
Ansvar, primärt 388.
Ansvar, solidariskt 294—298, 300—303.
Ansvar, subsidiärt 298, 354.
Ansvar efter hufvudtalet 292—302.
Ansvar för egendom 382.
Ansvar för skada genom annan 275, 371, 380—384, 425.
Ansvar för underordnade 382.
Ansvar gent emot och säkerhet för den omyndige **323—325**.
Ansvar till tredje man, förmyndares 238, 245, 302, 303.
Ansvarig, ensam 296.
Ansvarsfri 296, 300—302, 342, 355, 388.
Ansvars- och ersättnings*skyldighet,* förmyndares 59, 76, 103, 156, 164, 167, 168, 183—185, 210, 225, 226, 242, **243—252**, 259, 260, 284, 286, 288, 289, 293, **294—303**, 391, 407, 410, 417, 458, 460, 462, 464, 469.
Ansvarskyldighet, kurators 437.
Ansökan 33, 35, 40, 93, 100, 108, 197,

309, 316, 451, 525, 543. Se vidare afslående, beviljande.
Anvisning 545, 546.
Arbete; se möda, olycksfall.
Arbetsförtjänst 16, 17, 327, 329—331, 343—345, 347, 349, 359, 388, 389, 393.
Arbetsförtjänst före och efter 15 år 330.
Arbetstvång 393, 554.
Arf 6, 16, 17, 70, 74, 143, 147, 149, 202, 210, 218, 235, 238, 251, 262, 315, 330, 414, 438—443, 455.
Arf i landet 380.
Arflåtare 95, 408, 469.
Arfs tillträde 441.
Arfskifte 19, 84, 115, 119, 199, 200, 208, 238, 305, 309, 310, 315, 437, 441, 443, 466, 467. Se vidare god man för arfskiftes, jämkning.
Arfskifte utan lottning 142, **199—201**, 308, 464.
Arfskiftesinstrument 210.
Arfsledning 439, 440.
Arfsordning 51, 52, 56, 139.
Arfsrätt 19, 72, 73, 97, 182, 439, 443.
Arfsrätts förverkande 143. Se vidare förverkande.
Arfsrätts preskription 442.
Arfstvister 27.
Arfvejord 140, 189, 346.
Arfvingar 58, 61, 72, 84, 133, 137, 159, 192, 199, 223, 235, 443, 477, 539, 541, 555, 556. Se vidare kuratel arfvinges.
Arfvingar, frånvarande 306, 312, 314, 315, 438, 440—442, 450, 458—465. Se vidare god man för frånvarande arfvinge.
Arfvingar, okända 306, 312, 314, 315, 448, 462.
Arfvingar, omyndiga 437, 450.
Arfvode 106, 107, 120, 121, 144, 250, 274, 275, 314, 315.
Arfvode, förmyndares 136, 138, 164, 167, 168, 185, 214, 215, 252, 255, 279—283, 288, 313.
Arfvode, kurators 458—460, 462, 463, 472, 475.
Arfvodesprocent 137—138, 281—283, 464, 472. Se vidare boupptecknings afgift.
Arrende 68, 173, 182, 193, 197.
Ascendenter; se bakarfvingar.
Askersund 540.
Assistent, förmyndarkammarens 308—310.
Asyl 28.
Attest 313.
Auktion 110, 177, 206, 316.
Bakarfvingar 51, 52, 368.
Bank 174, 180, 335.
Bankdeposition 114, 274, 282, 294.
Barn 5, 332, 379, 524, 539—541, 555. Se vidare tjänster, understödsrätt, uttingande, öfvermage.
Barn, biskops 27.
Barn, ej födda 57, 448.
Barn, flera kullar 76, 79.
Barn, hemmavarande 338.
Barn, i sedligt afseende försummade 395, 543, 546, 549, 550.
Barn, många 76, 78, 79.
Barn, oäkta **56—57**, 79, 96, 97, 390, 392, 555, 556.
Barn, prästers 94.
Barn, vanartade 395, 543, 546—550, 553.
Barn, äkta 27, **41—56**, 94, 96, 97, 372, 543, 555.
Barn af olika kön 552.
Barn i föräldrars bröd 3, 13, 17, 79, 346, 398, 422, 427, 431.
Barn i omyndig ålder 12, 21, 27, 51, 52, 82, 94, 95, 133, 153, 158, 326, 334, 380, 384, 395, 397, 402, 404, 407, 418, 421, 428, 430, 434, 439, 470, 479.
Barn i saknad af kända föräldrar 96.
Barnaarf 169, 262, 384.
"Barnafostrare" 544—546.
Barnagods 167, 173, 245, 248, 250, 284. Se vidare sjunka.
Barnavård 543—554. Se vidare kostnader för, tillsyn öfver barnavård.
Barnavårdsnämnd 548—554. Se vidare inställelse, kretsombud, ledamot.
Barnbarn 78, 79, 382.
Barnhem 549—553.
Barnhus 395. Se vidare frimurarebarnhuset.
Barnhusinrättningen i Stockholm, allmänna 307, 314, 545.
Barnuppfostringsbidrag 55, 340, 342, 392, 555.
Bedrägeri 30, 211, 540.
Befallningshafvande, Kongl. Maj:ts XI, 29, 32, 86, 106, 123, 124, 126, 447, 449, 544—546, 548—552, 555.
Begrafning 223.
Begränsning i uppgift 5, 432, 435.
Behof 177, 361, 399, 401, 416, 421, 423, 446, 447, 474. Se vidare förmynderskap behof, nöd.
Behåll, finnas i 339, 342, 384, 473.
Behållning 318.
Belastning med främmande rätt, egendoms 244, 346. Se vidare fast egendom afhändelse eller.
Bemyndigande 364, 370. Se vidare fullmakt.
Bemyndigande af annan än den företrädde 5, 432, 445. Se vidare kuratel.
Benefika förfoganden till tredje mans förmån, förmyndares 182, **202—203**, 251, 333.

Benefika förvärf af förmyndaren, omyndigs **334—340**, 363.
Benefikt förvärf 445.
Benefikt förvärf, omyndigs 17, 137, 184, 217, 286, 326, 330, **331—340**, 341, 377.
Berättelse 320, 545.
Besittning 5, 239, 246, 293, 297, 299, 300, 329, 335—337, 360, 374, 376.
Besittnings öfverlåtelse 205, 293, 334, 336—338, 347, 424.
Besittningstagande 330, 335, 338, 386, 389, 393, 394, 541.
Beskickning 496.
Beslut; se förfallande besluts, laga kraft, ogillande, säkerhet enligt, undanröjande, underställning, upphäfvande, uppskofsbeslut, verkställighet, återförvisning, återkallelse af beslut, ändring.
Bestridande, felande 276. Se vidare erkännande.
Besvågrade 29, 51, 139, 143.
Besvär 36, 38, 92, 93, 100, 127, 450, 451, 525, 546, 559. Se för öfrigt möda.
Besvärsmål 150.
Betalningsförmåga 170.
Betjänte 104, 106, 107, 276, 304, 314, 545, 546.
Bevakningsåtgärd 251, 273, 274, 316, 317, 323, 368, 437, 477. Se vidare testamentsbevakning.
Beviljande, ansökans 273. Se vidare samtycke till.
Bevis 112—114, 125, 136, 155, 162, 215, 218, 222, 225, 226, 228, 229, 231, 241, 262, 275, 276. Se vidare attest, delaktighetsbevis, intyg, motbevis, vigselbevis, äktenskapsledighet.
Bevis, domarens 53.
Bevishandlingar 136, 214, 219, 241, 244, 338, 348. Se vidare kvitto, urkund, verifikationer.
Bevisning 519, 521, 526, 527, 534, 535, 537.
Bevispresumtioner 89, 214, 215, 228, 241—243, 260, 301, 332, 333, 336, 339, 344, 388, 463.
Bevisskyldighet 21, 35, 50, 77, 90, 101, 234, 247—250, 252, 254—257, 269, 277—279, 342.
Biträde, rättsligt 39, 40, 44, 59, 367, 370, 371, 375, 420—422, 430, 434, 437, 446, 453, 454, 469, 471, 477.
Biträden, fosterbarnsnämnds 545, 546.
Blindhet 71.
Bo, fattigt 311, 318.
Bo, äktenskapligt 2, 42, 459, 471, 524, 539.
Bo oskifto, förening att lefva i 18, 201, 238.
Bo oskifto, sammanlefnad i 113, 140, 171, 262. Se vidare dödsbo oskift.
Bodelning 167, 171, 200, 211, 238, 307, 308, 463.
Bodinköp 360.
Bodräkt 555.
Bogemenskaps upplösning 459.
Bokföring 315.
Bokhållare, förmyndarkammarens 308, 316, 319.
Boksamlingar 176.
Bokstafsordning 152.
Bolag 171, 182, 262, 300, 315, 542.
Boplats; se bostad.
Borgen 17, 18, 180, 181, 184, 202, 270, 272, 274, 276, 277, 327, 351, 441—443, 454, 556.
Borgen, proprie 269.
Borgenärer 31, 148, 169, 211, 264, 275, 343, 385, 467. Se vidare dödsbo borgenärer, konkursborgenärer, stämning på.
Borgenärer, vårdslöshet mot 538.
Borgmästare 304, 305, 307, 309.
Borgmästare och råd 145.
Bortovaro; se frånvaro.
Boskillnad 4, 30, 200, 436, 437, 453, 454, 470, 538.
Boskillnadsdom 454.
Bostad 77, 78, 91, 93, 97, 112, 132, 152, 153, 216, 421, 422, 510, 511, 526, 536. Se vidare hemvist, inrikes bosatt, kommun bosatt, uppehåll, utrikes vanlig.
Bouppteckning 82—84, 89, 102, 109, 115, 119, 148, 167, 185, 213, 238, 303—305, 308—310, 314, 369, 380, 381, 385, 386, 437, 458, 461, 463, 465—467, 539, 540. Se vidare god man att bevista.
Bouppteckning, enskildt förslag till 309.
*Bouppteckning*s inregistrering 539, 540.
*Bouppteckning*s upprättande **209—212**, 539, 540.
Bouppteckningsafgift 306, 312, 314, 540.
Bouppteckningsrätt, magistrats 83, 540.
Boutredning; se dödsbo utredning.
Boutredningsman 310, 311. Se vidare dödsbo vårdare, testamentsexekutor.
Brandförsäkringsafgift 316.
Brist i skadas ersättande 294, 298—300.
Brott 227, 231, 237, 242, 243, 295, 296, 335. Se vidare bedrägeri, bodräkt, frihet, förmögenhet, förskingring, hor, inbrott, kropp, lif, personlig, stöld, trolöshet, tvegifte, val straffvärdt, ärekränkning.
Brott af ämbetsman 323. Se vidare tjänstefel.
Brottmål 192, 370, 373, 543.
Brotts rannsakande 547, 548.
Brådskande natur, åtgärd af 28, 34, 35, 102, 105, 106, 435.
Bröllop 15.
Bröstarfvingar 51, 79.
Byte 140, 142, 189—191, 237, 346.
Böcker, räkenskaps- 213, 215, 223, 320.

Börd, frälse 27.
Börd, olika 508. Se vidare jämbördighet.
Börd, oäkta 51, 57, 98.
Börd, äkta 98, 378.
Bördsrätt 140—142, 158, 370, 380.
Böter 210, 371, 381, 383, 544, 546, 547.
Casus 246, 247. Se vidare olycksfall, olyckshändelse.
Censores 281.
Cessio bonorum 171, 457.
Civila ärenden 150.
Civildepartementet 126, 546.
Confusio graduum 489, 498.
Conjugium initiatum 15.
Conseil judiciaire 40.
Consensus 6.
Culpa lata 246, 247.
Culpa levis in abstracto 246—248. Se vidare normal.
Culpa levis in concreto 246—248.
Cura 5, 6, 16.
Cura absentis 457, 468.
Cura anomala 439, 457, 468.
Cura bonorum 5.
Cura minorum 6, 15.
Curatores ad litem 59, 433. Se vidare god man för rättstvists.
Custodia 457.
Dagtecknande 220.
Danmark XII, 487, 510.
Dansk rätt 9, 39, 40, 414, 418.
Datum 115, 151, 153, 213.
Debet- och kredit*sida* 213, 214.
Del af, taga 139, 144, 146, 147.
Delaktighetsbevis 335.
Delgifning 33, 34, 104, 106—109, 222, 461, 463. Se vidare stämnings delgifning, testamentes delgifning.
Depositarie; se inlagsaftal.
Depositionsränta 253.
Depositionsrörelse, förmyndarkammarens 305.
Deputerade, rådstufvurättens 309.
Detaljredogörelse; se specialräkningar.
Detaljuppköp 183.
Diarier 150.
Dikning 434.
Diplomatisk agent 405, 408, 409, 412, 415, 418, 421, 484, 491, 495, 496, 501, 502. Se vidare äktenskaps ingående inför.
Disciplinär bestraffning 553.
Dispens 6, 19, 20, 418, 430, 482, 494, 511, 512, 528, 532. Se vidare nåd.
Dispositionskassa, förmyndarkammarens 314.
Distriktläkare 544, 546. Se vidare provinsialläkare.
Dolus 247, 296, 297, 355.
"Domaren" 285, 440, 447, 449.
Dombok 149—151.
Domhafvanden XI, 82, 83, 87, 123, 149, 151, 152, 285, 437, 449.
Domicil; se hemvist.
Domicilgrundsatsen 399, 485.
Domkapitel 27, 68, 83, 94.
Domkral 381.
Domskäl 188, 298, 300.
Domstol 8—10, 25, 306, 437, 446, 447, 449, 450, 482, 513, 529, 530, 532, 544, 546—548, 553. Se vidare beslut, förmyndares förordnande af domstol, förmynderskaps anordnande, samtycke till, säkerhet enligt.
Domstol, ingifvande till 145, 146, 222, 357.
Domstol, inställelse inför 328, 366, 370, 371.
Droits civils et droits naturels 424.
Dryckenskap 26, 400.
Drätselkammare 540.
Dröjsmål 114, 120, 155, 162, 164, 219, 221, 232, 244, 252, 259, 260, 275, 283, 310. Se vidare anstånd.
Dödande 72.
Död- och begrafnings*bok* 162.
Dödsbo 59, 82—84, 103, 166, 171, 309, 315, 382, 555, 556.
Dödsbo, afträde af 227, 238, 251, 369, 380, 381, 463, 555, 556.
Dödsbo, borgenärer i 303, 555.
Dödsbo, delägare i 82—84, 165, 211, 309, 382, 454, 467, 469, 541. Se vidare god man för frånvarande dödsbodelägare, sterbhusdelägare.
Dödsbo, oskift 222. Se vidare bo oskifto.
Dödsbo, tillträde af 238, 369.
Dödsbo, uteslutande från del i 539.
Dödsbo, utredning af 59, 165, 167, 171, 176, 183, 211, 223, 238, 245, 305—310, 463, 469, 472, 556.
Dödsbo, vårdare af 58, 82, 164, 165, 434, 436, 448, 450, 454, 455.
Dödsfall; se frånfälle.
Dödsförklaring 84, 158—160, 162, 164, 379, 441, 442, 453, 468.
Dödslistor 82, 83, 98, 304, 305, 308—310.
Döfhet 71.
Ecclesiastikdepartementet 549.
Ed 184, 211, 223, 231, 238, 260, 369, 371, 373, 376.
Efterlefvande fader eller moder 148, 171, 179, 201, 208, 210, 262, 303, 311, 390, 391, 471.
Efterlefvande make 467, 468.
Efterskänkande 128, 264, 265, 279, 280, 311, 336, 340, 354.
Egendom, afskild samfäld 436, 470.
Egendom, belägenhet af 77, 78, 91—93, 97, 134, 135, 237, 398, 400, 402, 406,

475. Se vidare inrikes egendom, inrikes fast, utrikes egendom, utlandet.
Egendom, enskild 436, 438, 443, 446, 453, 454, 470. Se vidare fast egendom hustruns.
Egendom, oförvandlad 342, 457, 458, 471.
Egendom till personligt bruk 176, 216.
Egendom under personlig vård 338.
Egendoms afhändelse 214, 224, 228, 305, 346. Se vidare fast egendom afhändelse.
Egendoms förbrukande 249.
Egendoms förfarande 224, 228, 231, 249, 252, 264, 274—277, 296, 298, 311, 339, 341, 356, 413.
Egendoms försämring 249, 275, 277, 296.
Egendoms hemfallande 394.
Egendoms omhändertagande 264, 299, 300, 302, 304—307, 342, 368, 389.
Egendoms omhändertagande och utgifvande 58, 61, 89, 154, 162, 164—167, 172, **238—245**, 251, 267, 278, 464.
Egendoms omsättande i annan 180, 189, 214, 253, 292, 305, 316, 342. Se vidare fast egendom försäljning, lös egendom försäljning, penningar omsättning, underpris.
Egendoms undandöljande 212.
Egendoms utförande ur landet 413.
Egendoms utgifvande 218, 219, 225, 230, 234, 236, 239—245, 250, 283, 284, 299, 300, 310, 322, 324, 329, 331, 334, 384, 386, 391, 418, 439, 440, 443.
Egendomsbrott 366, 370, 374.
Egendomsförvärf 210.
Egendomsgemenskap, äktenskaplig 42.
Egendomsskada 295, 296.
Engelsk rätt 400, 401, 426, 427.
Enskild rätts kränkande 126.
Enskilda förordnanden rörande förmynderskapsförvaltning 184—186.
Entledigande, rätt till 77, 81, 85, 285. Se vidare ursäkter.
Entledigande af förmyndare 10, 42, 44, 45, 49, 54, 55, 57, 61—63, 84—86, 88, 90, 101, 103—105, 107, 112, 118, 119, 144, 147, 149—151, 158—160, 163, 170, 175, 232, 260, 271, 272, 289, 290, 321, 323, 374, 388, 397, 407, 410, 413, 417—419, 428—430, 452, 454, 455.
Entledigande af god man 86, 126, 127, 131.
Entledigande af kurator 444, 445, 450—452, 454, 455.
Erbjudande, prestations 376.
Erinran 224, 314, 316, 317, 322, 376.
Erkännande 207, 218, 224, 228, 260, 267, 340, 354, 367, 373. Se vidare kvitto.
Ersättnings tillgodoförande 228.
Ersättningsanspråk 142, 161, 162, 178, 194, 195, 208, 223, 224, 227, 228, 245, 250, 254, 258, 261, 262, 271, 275—279, 282, 294, 320, 324, 339, 341, 342, 356, 361, 366—368, 370, 375, 381, 393, 394, 450, 460, 462, 463, 472, 540—542. Se vidare skadeståndsansvar.
Ersättnings- och arfvodes*rätt,* förmyndares 207, 229, **278—283**, 288, 391, 410, 417.
Ersättningstalan 118, 119, 146, 538, 540—542, 550—552, 555.
Excusationes necessariæ 63, 64, 67, 71.
Exekution 539. Se vidare handräckning, konkurs, kvarstad, utmätning.
Existens, grundläggande af själfständig ekonomisk 353.
Expeditionshafvande 125, 136.
Expropriation 191.
Exterritorialitet 503, 510.
Fackinsikter 279.
Faddergåfva 262.
Fader 41—48, 50, 55—57, 64—66, 96, 139, 152, 543, 555. Se vidare efterlefvande fader.
Fadersvälde 42.
Fallandesot 489.
"Fallen" till 41, 45, 53, 63—65, 73, 74, 539.
Familjeråd 9, 10, 259.
Familjerättsliga förhållanden 367, 407.
Fardag 193, 194.
Far- och mor*föräldrar* 543, 544.
Fast egendom 175, 180, 182, 189, 199, 240, 317, 398, 399, 402, 403, 406, 408, 413, 420, 436, 438, 440, 538. Se vidare inrikes fast, inteckning för, jord, utlandet.
Fast egendom, afhändelse af XI, 140—142, 157, 176, 191, 204, 285, 345—347.
Fast egendom, afhändelse eller belastande af **188—199.**
Fast egendom, förfogande öfver 9, 10, 12, 19, 89, 143, 145, 172, 174, 175, 179, 181, 351, 417, 428, 461.
Fast egendom, förpantning af 19, 140, 176, 347.
Fast egendom, försäljning af 19, 140, 188—191, 340, 341, 347, 446.
Fast egendom, gåfva af 334, 335, 363.
Fast egendom, gåfvobref på 332, 334—337.
Fast egendom, hustruns enskilda 175, 192, 193, 538, 540.
Fast egendom i stad och på landet 189.
Fastighet 91, 92, 134, 135.
Fastighet, öfverflyttning af 92.
Fastighetskredit 169, 174, 261.
Fastställande, belopps 264, 266.
Fatalietid 77, 140—142, 162, 191, 200, 201, 261—269, 379—381, 496, 552.

Se vidare frist, försittande, löpande tids, natt.
Fattig 64, 66, 70, 71, 77, 131, 440.
Fattighus 67, 394.
Fattigkassa 67, 68.
Fattigvård 178, 393, 394, 399, 551, 552, 555.
Fattigvårdssamhälle 31, 178, 393, 394, 545, 551, 552.
Fattigvårdsstyrelse 13, 32, 544—546, 552. Se vidare målsmanskap öfver fattighjon.
Fel å egendom 241—244, 246.
Felsummering 227.
Fideikommiss 199.
Fiendehand 246, 247.
Fiendeskap 69, 70, 74.
Finsk rätt 482.
Firma 261, 538.
Fiskaler 28—31, 481. Se vidare advokatfiskal, landsfiskal, stadsfiskal.
Fjärran boende 76—78, 80, 122, 123, 135, 493.
Flertal omyndiga under samma förmyndare 58, 208, 287, 375. Se vidare syskon.
Flyttning från ort till annan 91, 98, 112, 133, 216, 545. Se vidare utflyttning.
Flädföring 396.
Foliimedel 313.
Folkskoleinspektörer 552.
Fond, förmyndarkammarens allmänna 312, 313.
Fordran 162, 169, 181, 214, 223, 224, 227, 241, 261, 270, 271, 276, 277, 305, 329, 336—338, 459. Se vidare genfordran, indrifvande, inteckning för, utkräfbarhet.
Fordran, förfallen 265, 316, 317.
"*Fordran,* omyndigs" 169, 262, 384.
Fordran, osäker 249.
Formulär 151, 152, 546.
Forum **26—28,** 40, **90—99,** 119, 201, **235—238,** 273, 288, 305, 407, 408, 411, 412, 491, 519, 530, 533, 555. Se vidare kuratel myndighets, lokal, äktenskapsmål.
Forum, privilegieradt 27.
Forum administrationis 235—237, 475.
Forum delicti 237.
Forum domicilii 26, 138, 178, 476. Se vidare mantalsskrifningsort.
Forum rei sitæ 237.
Fosterbarn 79, 379, 543—546.
Fosterbarn, förbud att mottaga 546.
Fosterbarns aflämnande 545, 546.
Fosterbarnsnämnd 545, 546. Se vidare biträden, ledamot.
Fosterföräldrar 48, 49, 55, 56, 379, 544.
Fosterlega 545.
Fraktaftal 246, 248, 438.
Framtidsdom 74, 127, 129, 130.
Fransk rätt 9, 40, 259, 395, 424, 426, 468.
Fridlöshet 439, 440.
Frihet, kränkning till 541.
Frimurarebarnhuset 314.
Frist, föresättande af 198, 211, 221, 222, 310, 311, 328, 465, 466.
Fruktbargörande och förräntande, medels 12, 164, 173, 175, 180, 202, 241, **252—260,** 305, 306, 313, 315, 391, 464, 469, 470.
Frånfälle 5, 45, 46, 48, 55, 58, 59, 65, 75, 76, 82—84, 89, 95—98, 133, 148, 155, 157—159, 164, 165, 171, 201, 209, 236, 238, 314, 390, 407—409, 415, 441—443, 450, 451, 453, 463, 468, 475, 479, 492, 540, 541, 545, 556.
Frånskild hustru 18, 40, 343, 388, 540.
Frånvaro 5, 40, 77, 158, 160, 166, 438, 439, 463, 468. Se vidare arfvingar frånvarande, god man för frånvarande, okänd.
Frälse förmynderskap 39, 83, 94, 133, 135, 136, 236.
Frälsemän 67, 68, 124, 450. Se vidare vederlikar.
Främmande förbindelser, ansvar för 202, 351. Se vidare ansvar personligt, borgen, garantiansvar, gäld ansvar.
Främmande land än hemlandet, annat 418, 419, 422.
Främmande trosbekännare 500, 506.
Fränder 7—10, 18, 24, 25, 31, 35, 42—44, 54, 60, 63, 64, 76, 93, 102, 104, 105, 107—110, 117, 118, **139—146,** 175, 178, 179, 181, 189, 203, 212, 230, 232, 233, 284, 307, 322, 323, 384, 386, 396, 442. Se vidare arfvingar, fädernefränder, mödernefränder, skyldemän, släkten, ätten.
Fullföljd, måls bristande 268, 534. Se vidare förfallande saks, nedläggande talans, återkallelse af talan.
Fullföljd till högre rätt, talans 32, 35, 126, 131, 155, 221, 367, 368, 374, 450, 451, 540, 541, 548. Se vidare klanderrätt.
Fullmakt 5, 184, 186, 233, 291, 292, 317, 337, 351, 354, 367, 377, 444, 446, 471, 473. Se vidare återkallelse af uppdrag.
Fullmakt, omyndigs rättshandel enligt **357—359,** 360.
Fullmakt, omyndigs rättshandel i egna angelägenheter enligt **358—359,** 372.
Fullmäktig 4, 144, 183, 208, 288, 333, 354, 377, 432, 455—457. Se vidare rättegångsfullmäktig.
Fyllnadsval 123, 124, 131, 132.
Fysisk person 41, 395.
Fånge 468.

Fångeshandlingar 115, 244, 245.
Fångesman 198, 228, 286, 330.
Fädernefränder 42—44, 48, 51, 52, 56, 63, 139.
Fängelse 367, 544, 547.
Födelse 21, 22.
Födelse- och dop*bok* 162.
Födelseort 496.
Födelseår 151, 153.
Förbindelsers iklädande 183, 457. Se vidare gäldförbindelser, tjänsteprestationer.
Förbud 333, 368. Se vidare fosterbarn.
"*Förekomma* kunnat, ej" 295, 296.
Föreläggganden 86, 88, 108, 109, 267, 270, 306. Se vidare vitesföreläggganden.
Föreståndare 67, 68, 553.
Förfall, laga 75, 265, 266, 380, 442, 472.
Förfallande, besluts 521, 522, 528, 547.
Förfallande, saks 222, 232, 233, 273, 517, 519, 521.
Förfallodag 180.
Förfarande, rättegångs- **33—36, 99—112,** 533, 543, 548, 552, 554.
Förfarande, summariskt 35, 100, 111.
"*Förfare* efter omständigheterna" 86, 87, 307, 322.
Förklaringar 86, 106, 125, 136, 310, 320.
Förkofran, procent på 281.
Förköp 376.
Förlikning 12, 19, 70, 143, 160, 182, 190, 191, 200, 225, 230, 231, 250, 264, 268, 368, 372, 378, 454.
Förluster 312, 316, 324.
Förlöpande 438, 440, 441, 443, 511, 513, 516, 523, 528, 532, 533.
Förmyndare 28, 29, 31, 34, **41—81,** 84, 92, 93, 107, 112, 135, 151, 164, 165, 177, 181, 201, 310, 316, 317, 350, 364, 380, 462, 463, 468, 476, 477, 544. Se vidare ansvar till, ansvars-, arfvode förmyndares, benefika, entledigande af förmyndare, ersättnings-, förvaltning förmyndares, godkännande af förmyndaren, gäldförbindelser förmyndares, hedersförmyndare, jäf, kontroll öfver, ledighet, medförmyndare, motförmyndare, målsäganderätt förmyndares, rättegång mot, rättsförhållanden, rättshandel mellan, samtycke förmyndarens, skuld, ursäkter, växling.
Förmyndare, föreslagne 84, 309.
Förmyndare. föreslående af 23, 34.
Förmyndare, skicklighet att vara 64—66, 88. Se vidare "fallen", "lämplig".
Förmyndare, svårighet att få 248.
Förmyndare, särskilda 398, 399.
Förmyndare, tillfälliga 4, 6, 54, **57—62,** 65, 71, 80, 84, 101, 155, 157, 179, 262, 417.
Förmyndare såsom myndlingens gäldenär 169—175, 180, 185, 207, 214, 249, 253—255, 270, 271, 283, 292, 299. Se vidare skuld.
Förmyndare-Diarium 321.
Förmyndares förordnande af domstol 8, 37, 41—44, 47, 49, 52—54, 56—60, 62, 72, 73, 89, 94, 95, 102, 104, 155, 156, 262, 304, 309, 321, 385, 407, 412, 415, 416.
Förmyndares förordnande af föräldrar 4, 43—45, 47—53, 56, 57, 62, 63, 72, 73, 75, 155, 157, 184, 185, 286, 305, 385, 401. Se vidare muntligt.
Förmyndarkammaren 11, 82, 172, 211, 303—307, 310, 311, 318, 319, 322, 323. Se vidare ansvar gent, depositionsrörelse, fond, garantifond, grundfond, kapitalfond, penningrörelse, reservfond.
Förmyndarkammarens förvaltning 305—317.
Förmyndarkammarens förvaltning, kontroll öfver 307, **319—320.**
Förmyndarkammarens förvaltning af värdepapper **315—317.**
Förmyndarkammarens penningförvaltning **311—315.**
Förmyndarkammarens räkenskaper 308, 320.
Förmyndarkammarens ämbets- och tjänstemän 307, 309, 310, 312, 314, 317, 320, 324, 325, 386. Se vidare assistent, bokhållare, kamrerare, kurator förmyndarkammarens, protokollsnotarie, revisor, sterbhusnotarie.
Förmyndarordningen 12, **41—57,** 385, 450.
Förmynderskap **1—431,** 433, 434, 492, 532, 536. Se vidare frälse, hvilande förmynderskaps, släktförmynderskap, tillsyn öfver förmynderskap.
Förmynderskap, afsägelse af 57, 77.
Förmynderskap, afsättning från 74. Se vidare entledigande af förmyndare.
Förmynderskap, behof af 409, 411, 412, 416, 423. Se vidare förmynderskaps uppkomst.
Förmynderskap, deladt 6, 11, 85, 113, 167, 220, 280, 284—290, 294, 302, 379, 402. Se vidare förmyndare särskilda, förmynderskaps delning, samtycke till delning.
Förmynderskap, enligt enskild öfverenskommelse deladt 284, 286—288, 291—293, 298—300.
Förmynderskap, förpliktelse till 8, 12, 54, 61, 75, 81, 157, 403, 404, 424.
Förmynderskap, har tvenne 76.
Förmynderskap, oegentligt 13, **390—397,** 554.

Förmynderskap, privilegieradt 9, 275. Se vidare kontroll befrielse, slutredovisning befrielse.
Förmynderskap, rätt till 8, 74, 85, 100, 102, 103, 157, 403, 404, 409.
Förmynderskap, succession i 48, 53, 57. Se vidare växling.
Förmynderskap af flera 4, 6, 11, 41, 42, 45, 166, 167, 208, 215, 219, 221, 236, 261, 269, **284—303,** 464, 472.
Förmynderskap af flera, ansvarsskyldigheten vid **294—303.**
Förmynderskap af flera, verksamhetens utöfvande vid 288, **289—393.**
Förmynderskap af ringa förmögenhet 256. Se vidare bo fattigt.
Förmynderskap för ofrälse i Stockholm **303—325.** Se vidare kontroll öfver.
"*Förmynderskap* som annat ej tåla kan" 76, 79.
Förmynderskap under samnad hand 42, 81, 113, 167, 236, 284—290, 292—302, 305.
Förmynderskaps allsidighet 3, 4, 403, 413, 447.
Förmynderskaps anordnande 81—85, **100—104,** 260, 305, 309, 321, 397, 399, 401, 402, 405—408, 411, 413, 417—419, 428—430, 536.
Förmynderskaps delning, initiativ till 284, 285.
Förmynderskaps frånträdande 153, 157, 158, 168, 170, 194, 221, 231, 255.
Förmynderskaps förfallande 418, 419.
Förmynderskaps förverkande 44, 45, 49, 72, 73, 76.
Förmynderskaps tillträde 8, 82, 103, 149—151, 167, 168, 238, 275, 299, 385, 402, 409, 463.
Förmynderskaps upphörande 112, 115, 116, 151, **157—167,** 168, 217, 219, 223—225, 227, 229, 233, 259—261, 264—266, 275, 279, 283, 334, 406, 407, 413, 417, 418.
Förmynderskaps uppkomst 8, 53, **155—157,** 235, 282. Se vidare förmynderskaps anordnande.
Förmynderskaps uppkomst och upphörande **154—167,** 385, 395, 402, 406, 410.
Förmynderskaps utöfvande 167, 168, 402, 405. Se vidare platsen för.
Förmynderskapsbevis 103.
Förmynderskapsbok 62, 92, 149, 151—154, 321, 456, 461, 464.
Förmynderskapsdomstol 26, **81—112,** 119, 126, 127, 172, 178, 180, 181, 211, 225, 231, 235, 236, 275, 278, 284—286, 290, 307, 308, 374, 385, 386.
Förmynderskapsdomstolens verksamhet och ansvar **81—90.**
Förmynderskapsförvaltningens allmänna karakter 167, **168—186.** Se vidare enskilda.
Förmynderskapsprotokoll 62, 102, 103, 109, 149, 150, 152, 321, 464.
Förmynderskapstvist 96, 97, 119, 220, 226, **232—238,** 266, 267, 407, 409, 475; forum **235—238;** innehåll **233—235;** parter **232—233.**
Förmånsrätt 10, 12, 67—69, 103, 162, 168—171, 174, 251, 260, **261—270,** 384, 391, 410, 424, 458, 460—464, 470, 471.
Förmånsrätts förfallande 264—269.
Förmögenhet, kränkning i 540—542.
Förmögenhetsförvaltning 280, 386, 390, 395, 396, 436, 464.
Förmögenhetsgemenskap 3, 4, 31, 92, 489, 555. Se vidare bo äktenskapligt, egendomsgemenskap, samegendom.
Förmögenhetsgemenskap, del af 448.
Förmögenhetsrättsliga förhållanden 4, 5, 26, 58, 89, 117, 131, 187, 232, 250, 327, 377, 378, 394, 402, 436, 468, 477, 524.
Förmögenhetsskada 295, 296.
Förnyad framställning 35, 36, 108.
"*Förpantningar*" 328, 340, 346. Se vidare fast egendom förpantning, pantförskrifning, pantsättning.
Förseelser 295, 296, 383.
Försegling 212.
Försittande af tid 90, 161, 261—269, 376, 379, 381, 420, 442, 472. Se vidare slutredovisning klandertid, återställande.
Förskingring 68.
Förskott 290.
"*Förskrifningar*" 328, 348.
Försoning 202, 439.
Försträckning 169, 170, 173, 174, 178, 180, 207, 214, 253, 256, 264, 293, 311, 313, 342, 348, 349. Se vidare amorteringslån, uppsägningslån.
Förstånd, få igen sitt 142, 157.
Förståndsmognad, af 18, 93, 147, 148, 208, 330, 333, 343, 345, 355. Se vidare omdöme.
Förståndsutveckling, af ringare 66, 74, 351, 368.
Förståndsutveckling, försenad 24.
Försummelse 217, 241, 243, 245, 251, 252, 256, 268, 298, 300, 317, 424. Se vidare underlåtenhet.
Försäkringsaftal 182, 251.
Försäkringsanstalt 438.
Försörjning 203, 251, 281.
"*Försörjning* hvilken ej blott tillfällig är, full" 13, 392—394.

Försörjningsanstalt 396.
Förteckningar 86, 87, 112—114, 121, 136, 146, 152, 154, 211, 322, 385, 546.
Förtegenhetsplikt 117.
Förtigande 356.
Förutsättningar 185, 186, 452.
Förvaltare 32, 58, 68, 69, 239, 240.
Förvaltning, egendoms 358, 435. Se vidare utrikes förvaltning.
Förvaltning, förmyndares 86, 88, 106, 117, 142, 147, 155, 164, **167—283,** 284, 307, **317—319, 321—323,** 340, 342, 346, 359, 366, 369, 375, 419, 429, 458, 460—462.
Förvaltning, omyndigs 46, 187, 188, 216, 239, 264, **328—331,** 334, 342, 359, 373. Se vidare inskränkningar i omyndigs.
Förvaltning, sviklig eller försumlig 252, 279, 280, 282.
Förvaltning, tredje mans 46, 187, 188, 264, 319, 368, 373. Se vidare god man att förvalta.
Förvaltning, utfall af 280, 281.
Förvaltning af makars bo 539.
Förvaltning enligt enskildt förordnande 184—186, 262, 282, 286, 315, 319, 330, 331, 344. Se vidare förvaltningskuratel.
Förvaltning enligt förmyndares uppdrag, omyndigs 331, 344.
Förvaltning genom myndighet 9, 172, 174.
Förvaltning på vinst och förlust 169, 179, 248, 262, 263, 371.
Förvaltningsakt 291.
Förvaltningsbefogenhet 1—6, 9—12, 17, 19, 20, 22, 34, 39, 43, 155, 184, 306, 307, 310, 329, 365, 368, 373, 402, 418, 437—439, 443, 458, 459, 470. Se vidare omyndig med.
Förvaltningsgods, hustruns 4, 439, 459, 464, 539. Se vidare god man att vårda.
Förvaltningsgods, omyndigs 346, 348, 351, 369, 370.
Förvaltningsgäld, hustruns 166, 539.
Förvaltningsgäld, mannens 166.
Förvaltningskostnad 138, 278, 314.
Förvaltningskuratel 436, 438—443, 446, 453—455, 457—474.
Förvaltningsrätt; se förvaltningsbefogenhet.
Förvaltningsrätt, frihet i 9—12, 173—175, 180—184, 457, 463. Se vidare inskränkningar i förmyndares.
Förvaltningsrätt, äktenskaplig 165.
Förvantskap 47, 51. Se vidare anhöriga, sidoförvanter, skyldemän, skyldskap, släktingar, svägerlag.
Förvantskapshinder 483, 489, 492, 493, 498, 501.
Förvar, allmänt 274.
Förvar, sättande i 248, 270—274, 311, 440, 441, 460. Se vidare inlagsaftal.
Förvar, tredje mans 437, 454, 458. Se vidare god man att förvara.
Förverkande, arfsrätts eller egendoms 438—440, 442. Se vidare arfsrätts.
Förvisning ur riket; se hemsändande, landsflykt, utvisande.
Förvärf, framtida 3, 4, 171, 188, 197, 281, 340, 346.
Föräldramakt; se patria potestas.
Föräldrar 6—10, 12, 14, 16, 21, 28, 31, 46, 48, 49, 53—55, 59, 63—65, 70, 71, 82, 87, 95—98, 151—153, 155, 171, 172, 184, 199, 206, 212, 238, 262, 275, 334, 339, 341, 346, 350, 352, 408, 415, 430, 439, 479, 539, 540, 544, 546, 549, 550, 552, 554, 555. Se vidare barn, fader, förmyndares förordnande af föräldrar, moder.
Föräldrar, behäftade med förmynderskapsjäf 13, 14, **390—392,** 415.
Föräldrarätt 7, 46, 286, 377—379, 390.
"*Galin*" 25.
Gammal 64, 66, 71.
Garantiansvar 181, 182, 242, 325, 328, 349—351.
Garantifond, förmyndarkammarens 312—314, 322.
Gemeines Recht 12, 172.
Generisk prestation 347.
Genfordran 228, 229, 234.
Genstämning 237.
Germansk rätt 5, 12, 18, 80, 140, 246, 247, 261, 432, 433, 439, 443, 457.
Gestor negotii 335, 336.
Gewere 5.
Giftoman 18, 51, 374, 388.
Giftomannaordningen 51, 52.
Giftomannaskap 7, 19, 377, 379.
Giftorätt 538.
Giftorättsberättigade 31.
"God man", "gode männer" (terminologi) 60, 434, 435.
God man att bevista boupptecknings 61, 461—463, 465—467.
God man att föra talan mot förmyndare 85—88, 105, 107, 113, 116—119, 126, 146, 147, 151, 153, 217, 218, 232, 271—273, 289, 321, 375, 437.
God man att förvalta omyndigs egendom 187, 206, 368, 375, 443—445, 453, 469, 471.
God man att förvara egendom 273—275, 442.

God man att vårda hustrus förvaltningsgods 22, 23, 30, 201, 436, 454, 458—465, 475.
God man för arfskiftes skull 465—467.
God man för frånvarande 166, 436, 453, 455, 457, 460, 463, 467—469, 471, 475, 477, 478.
God man för frånvarande arfvinge 436, 442, 455, 458, 460—469.
God man för frånvarande dödsbodelägare 150, 437, 455, 458—467, 475.
God man för hustru 3, 436, 437, 443—446, 453—455, 470. Se vidare god man att vårda.
God man för omtvistad egendom 436, 437, 447, 448, 470.
God man för omyndig 6, 450, 476, 477. Se vidare god man att förvalta.
God man för oviss rättsägare 447, 448, 454, 462, 463.
God man för rättstvists utförande 373, 375, 437. Se vidare god man att föra, kuratel processuelt.
God man för ärende med förmyndaren 58, 59, 206, 334, 446, 453, 471. Se vidare god man att föra.
God man i stället för förmyndare 47, 58, 60, 61, 166, 407, 410, 435—437, 447, 469, 470.
God man under förmyndaransvar 19, 22, 59, 60, 469, 470.
God tro 38, 39, 161, 164, 195, 427.
God tro, bristande 41. Se vidare ond.
God tros förvärf af tredje man 204, 224, 246, 291, 343, **359—361,** 426, 427, 449, 473.
Gode män (granskningsmän) 10, 31, 82, 85—87, 93, 104—107, 109, **112—138,** 144, 145, 151, 152, 154, 162, 211, 212, 215, 230, 231, 234, 307, 386, 434, 464. Se vidare entledigande af god man.
Gode män, arbetsfördelning **135—137,** 138; arfvode och kostnadsersättning 120, **137—138,** 214; inbördes handräckning 112, 114, 115; kompetensområde **133—135,** 146, 475; laga jäf 125, 126, **127—131;** laga jäf och ursäkter **125—132,** 146; laga ursäkter 122, 126, **131—132;** utseende och tjänstgöringstid **122—125,** 146; verksamhet och ansvar **112—122.**
Godkännande 5, 6, 191, 197, 198, 320, 322, 336, 461, 463. Se vidare partiellt, slutredovisnings godkännande.
Godkännande af den omyndige eller hans rättsägare 140, 161, **364—365.**
Godkännande af förmyndaren 188, 333, **361—364.**
Gotland 42.
Granskning 112, 114, 115, 121, 136, 144—146, 231, 304, 305, 308, 309, 319, 320, 322.
Granskningsuppdrag, öfverflyttning af 121, 125, 133—135, 138, 151, 153, 475.
Grufdrift 213.
Grundfond, förmyndarkammarens 312.
Gåfva 25, 49, 95, 97, 183, 191, 202, 203, 210, 330, 332, 334—338, 340, 386, 443, 444, 471. Se vidare faddergåfva, fast egendom gåfva, julgåfvor, lös egendom gåfva.
Gåfva, utfästelse af 337.
Gåfvoafsikt 336, 339.
Gäld 211, 213, 214, 224, 267, 381. Se vidare främmande förbindelser.
Gäld, ansvar för död mans 556.
Gäld, betalning af 176—178, 228, 276, 277, 366, 389, 440, 556.
Gäldbunden 64, 67, 71.
Gäldenärer 240, 251, 293, 556. Se vidare förmyndare såsom, konkursgäldenär, medgäldenärer.
Gäldförbindelser, förmyndares ingående af 181.
Gäldförbindelser, omyndigs ingående af 17, 18, 347, **348—351,** 361, 366, 392.
Gäldmål 366, 370.
Göteborg 82, 83, 303, 304.
Hagerkonventioner XII, 404—411, 413, 420—422, 483—492, 512—522.
Handel och vandel, trygghet i 400.
Handelsböcker 213.
Handlande, gemensamt 135—137, 139, 290, 291, 295, 296, 298.
Handling 295, 355, 381, 382. Se vidare inrikes handling.
Handling, positiv 251, 295—298.
Handlingars tillhandahållande 86, 234, 235, 244, 245, 317, 318.
Handlingsförmåga, omyndigs rättsliga 205, **325—365,** 379, 386, 391, 397, 398, 410, 411, 414—416, 418, 419, 424, 425.
Handlingsförmåga, rättslig 2—4, 17, 394—396.
Handpant 180, 262, 274—277, 349.
Handräckning, exekutiv 239, 268, 272.
Handräckning, internationell 403, 424, 491. Se vidare öfversändande.
Handslag 260.
Hedersförmyndare 11, 12, 405.
Hedning 498, 499, 504, 505.
Hel- och halfskylda 51.
Hem 539.
Hem, enskildt 549—553, 556.
Hemkomst 5, 157, 158, 380, 443, 453, 455, 464.
Hemland 398—400, 411.
Hemland, nationellt 401—407, 409—411, 413, 415, 416, 418—422, 425, 427—431, 479, 482—492, 494—497, 499—504,

506—508, 512—524, 526—528, 531—536. Se vidare lysning i.
Hemland, saknad af 423.
Hemmansklyfning 191, 192, 540.
Hemort 21, 31, 393, 526, 536, 552.
Hemsändande 422.
Hemuls- och evictions*skyldighet* 196, 197, 241—244.
Hemvist 26, 66, 78, 91, 97—98, 112, 133—135, 151, 153, 216, 378, 398, 399, 401—404, 407, 408, 411, 469, 485, 496, 499, 511—516, 520—523, 526, 531—533, 536. Se vidare inrikes hemvist, utrikes hemvist.
Hemvist, dubbelt 511, 521, 523, 536.
Hemvist, förändring i 413, 431, 513, 516, 521, 523, 528, 537. Se vidare nationalitet och.
Hemvist, makar med olika 513, 516, 521, 528.
Hinderslöshet 486, 491, 493, 501, 502, 531. Se vidare äktenskapsledighet.
Hofrätt 27, 39, 83, 87, 94, 112, 113, 122, 124, 125, 133, 135, 149, 151, 154, 236, 303, 321, 450.
Hofrätt, Svea 525, 529, 531, 536.
Hofrättssekreterare 113, 151.
Hor 57, 483, 489, 498, 511.
Hospital 28, 395, 397, 418.
Hospitalsdirektion 28, 32.
Hufvudbok 213, 219.
Hufvudgård 91.
Hufvudkonto 213, 214.
"*Hufvudsakligaste* tillgång" 91.
Hufvudskrift 215, 272—274.
Hufvudstol; se kapitaltillgång.
Husbondevälde 5, 14, 15, 128, 392, 394, 553.
Husfader 5.
Husgeråd 176.
Hushåll 15, 77, 360.
Hustru 1—4, 13, 18, 21, 27, 30, 31, 35, 73, 178, 181, 344, 345, 347, 350, 365, 370—372, 377, 378, 385, 398, 444, 453, 454, 458—460, 464, 465, 470, 471, 516—518, 526, 531, 538—540. Se vidare fast egendom hustruns, fränskild, förvaltningsgods hustruns, förvaltningsgäld hustruns, god man för hustru, kvinnor gifta, näring idkad af hustru, samtycke hustruns, äkta hustru.
Hvilande, förmynderskaps 397.
Hvilande, mål förklaras 245, 273.
Hyra 173, 436.
Hyresaftal 182.
Häfd 191, 200, 204, 224, 343.
Hälsovård 383.
Hälsovårdsnämnd 545.
Härad 145.
Häradsrätt 122.
Härstamning 378. Se vidare börd.
Högre hand 246.
Högre rätt 150. Se vidare fullföljd till.
Hörande i mål, persons 33, 34, 93, 100, 102, 105, 108—110, 120, 139, 141, 145, 146, 273, 379, 525, 549.
Impuberes 5.
Imputabilitet, kriminell 17, 355.
In loco neutro 223.
Inbrott 555.
Incestuös förbindelse 503.
Indrifvande, fordrans 316. Se vidare utsökande.
Infantes 5.
Inflyttning i riket 413. Se vidare hemkomst, återvändande.
Införsel 192.
Inkomster 20, 67, 68, 115, 137, 213, 214, 281, 293, 318, 378. Se vidare nettoinkomst, taxering.
Inlagsaftal 182, 246, 247, 283, 447, 457, 460, 472.
Inlänningar 76, 77, 407—409, 412, 413, 424, 487—489, 491, 496, 527.
Inlänningar utom riket **411—415,** 478.
Innehaf 336, 360.
Inregistrering 27, 53, 55, 57, 62, 65, 71, 83, 92, 94, 98, 102, 103, 146, 148, 154, 186, 212, 335, 422, 438, 471. Se vidare boupptecknings inregistrering, registerväsende, statusregister, äktenskaps inregistrering.
Inrikes, angelägenhet 477—479.
Inrikes, bosatt 407, 408, 411, 438, 479.
Inrikes, egendom 407, 409, 410, 412, 414—416, 418, 427, 467, 477—479, 481.
Inrikes, fast egendom 413, 424.
Inrikes, handling 425—427.
Inrikes, hemvist 407, 408, 410, 415, 416, 419, 423, 429, 479, 493, 506, 511, 523.
Inrikes, omgifte 525, 529, 530, 535.
Inrikes, rättstvist 415, 416.
Inrikes, uppehåll 407, 418, 479, 481.
Inrikes, äktenskaps ingående 482, 489, 492—494, 496.
Inrikes, äktenskapsskillnad 523, 524, 534.
Inrättning 67, 68, 392, 395. Se vidare barnhem, skyddshem, uppfostringsanstalt, vårdanstalt, ålderdomshem.
Insikt, bristande 24. Se vidare omdöme.
Inskränkningar i förmyndares förfoganderätt 4, 9, 10, 12, 30, 89, 172, 174, 180, 182, 184—186, **187—209,** 260, 364, 365, 379, 396, 402, 403, 413, 417, 424, 463, 470, 471.
Inskränkningar i omyndigs förvaltningsrätt 344, 345, 351.
Insolvens 67, 90, 251, 299, 301, 323.
Inspectores 281.
Inspektion 552.

Inställelse inför barnavårdsnämnd 549.
Inställelsedag i konkurs 436.
Inteckning 111, 193, 340, 347. Se vidare nedsättning i.
Inteckning, förlags- 274.
Inteckning för fordran i fast egendom 19, 69, 103, 180, 190—192, 261, 269—274, 277, 313, 316, 346, 347, 349, 351. Se vidare tvångsinteckning.
Inteckning i fartyg 274, 277.
Inteckning i järnväg 274.
*Inteckning*s dödande 277.
*Inteckning*s förfallande 251.
*Inteckning*s förnyelse 274, 277, 316.
Inteckningsdomstol 273. Se vidare lagfarts-.
Intelligenta förrättningar 354.
Interdiction 40.
Internationella rättsförhållanden; se mellanfolkliga.
Interpositio auctoritatis 5.
Intresse, allmänt 383. Se vidare ordning, svenskt.
Intresse än myndlingens, förfoganden i annat 41, **203—204,** 209.
Intyg 115, 116, 262, 321, 541. Se vidare bevis, läkarintyg.
Invändning 229, 343, 527, 537.
Istadarätt 52.
Italiensk rätt 40, 259, 395, 516.
Jakt, oloflig 541.
"*Jord*" 346.
"*Jord* och fasta gods" 189.
Jordbruk 213. Se vidare landthushållning.
Judar 94.
Julgåfvor 203.
Jungfru 142, 345, 346. Se vidare kvinnor ogifta, mö.
Justitiekanslärn 29.
Justitiekollegium 305.
Jäf, absoluta förmynderskaps- 65—69, 71.
Jäf, relativa förmynderskaps- 65, 68—72.
Jäf, tillfälliga förmynderskaps- 65.
Jäf att vara förmyndare 8, 12, 47, 50, 52, 59, **63—74,** 76, 100, 102, 156, 158, 160, 262, 321, 385, 412, 417, 424, 450. Se vidare föräldrar behäftade, gode män laga jäf, kurator jäf.
Jämbördighet 74.
Jämkning i arfskifte 199, 201, 238.
Kalenderräkning 21.
Kalenderår XI, 113, 115, 132, 163, 213, 218, 226, 283.
Kammarrätten 307, 320.
Kamrerare, förmyndarkammarens 308, 315—319.
Kapitalfond 312.
Kapitaltillgång 89, 176, 179—181, 203, 252, 258, 259, 263, 280, 281, 293, 299, 306, 317, 318, 331, 439, 441, 457.
Kapitalvärde, stegring i 137.
Kassor, allmänna 67, 68. Se vidare penningverk, pensionskassor.
Kausalsammanhang 295, 355.
Klanderrätt 32, 36, 81, 92, 93, 101, 108, 110, 111, 126, 135, 140—143, 146, 147, 164, 190, 199—201, 369, 374, 450—452, 532, 540. Se vidare fullföljd till, slutredovisnings klandrande.
Klok och förståndig man 245, 247. Se vidare normal.
Kloster 439, 440.
Klumpsummor 218, 219.
Kollektivt handlande; se handlande.
Kollisioner 47, 48, 58, 68—70, 74, 79, 80, 98, 208, 251, 365, 368, 374, 375, 399, 400, 403, 404, 414, 415, 446.
Kommissionärer 353.
Kommissionärsaftal 182.
Kommun 122, 123, 133, 134, 145, 152, 325.
Kommun, bosatt i 122, 123, 131, 132, 134.
Kommunala myndigheter 9, 10, 178, 544, 549.
Kommunala poster 125.
Kommunalmedlem 126, 127.
Kommunalnämnd 146, 545.
Kommunalstämma 122, 123, 127, 545.
Kommunikation; se delgifning.
Kompetens, dubbel och saknad af 399, 404.
Kompetenskonflikter för en kurators del **476—477,** 480.
Konfusion 218.
Kongl. Maj:t 19, 27, 48, 126, 311, 314, 484, 493—496, 501—505, 508—511, 523, 525, 527, 529, 532, 536, 546, 551, 552, 555.
Konkurs 5, 58, 61, 67, 84, 95, 127, 128, 158—161, 164—166, 169, 191, 192, 237, 251, 263, 266, 270, 298, 299, 316, 323, 325, 366, 368, 414, 437, 438, 453, 454, 471, 538, 541. Se vidare ackord, afslutande, inställelsedag, nedläggande af.
Konkurs, gode män i 164, 165, 246, 434, 436, 437, 450, 457, 472.
Konkurs, sysslomän i 164, 165, 246, 428, 434, 437.
Konkursbo 166, 434, 436.
Konkursbo, främmande egendom i 168, 169.
Konkursbo, återvinning till 339.
Konkursborgenärer 161, 339, 363—365, 428, 437, 450.
Konkursdomstol 61, 84, 159, 237, 268, 437, 477.
Konkursgäldenär 171, 262, 299, 300, 428, 437, 538.
"*Konststycken*" 176.
Konsul 405, 408, 409, 412, 415, 419, 421, 484, 491, 495, 496, 501, 502, 509. Se vidare äktenskaps ingående inför.

Konsulat 482, 496.
Kontant köp 360, 361.
Konti 213, 215.
Kontroll 9—12, 42, 83, 85—88, 139, 153, 180, 185, 234, 260, 289, **319—323,** 324, 374, 386, 474. Se vidare tillsyn.
Kontroll, befrielse från 184, 212.
Kontroll öfver förmyndares förvaltning i Stockholm 307, 309, 310, **321—323.**
Kontumaciedom 513, 521, 533, 535.
Konung 21.
Konvention 482, 488, 491, 501. Se vidare Hagerkonventioner.
Kost 276.
Kostbarhet 176.
Kostnader 100, 106, 111, 144, 178, 253, 274—276, 278, 279, 339, 356, 357, 458, 462. Se vidare förvaltningskostnad, rättegångskostnad, utgifter, utlägg.
Kostnader, nödiga och nyttiga 195, 196, 278.
Kostnader för barnavård 551, 552.
Kraf 239, 316, 376. Se vidare redovisningskraf.
Kreditaftal 361.
Kreditköp 347.
Kretsombud 549.
Kronan 67, 68, 76—78, 132, 325, 551, 552.
"*Kronans* medel om händer, de som hafva" 65—68.
Kroniskt tillstånd 25.
Kronofogde 29.
Kronoåbo 434.
Kropp, kränkning till 541.
Kroppsskada 295, 541.
Kungörelse 38, 39, 110, 318, 322, 440, 441, 471, 493, 496, 499, 502. Se vidare lysning, stämning på.
Kuponger 317.
Kuratel 4—6, 12, 15, 22, 58, 61, 80, 99, 414, 416, 418—422, 430, **432—480.** Se vidare förvaltningskuratel, realkuratel.
Kuratel, afgående från 451—453, 459.
Kuratel, arfvinges 438—443, 468.
Kuratel, flertal 4, 476, 477.
Kuratel, förpliktelse att mottaga 119, 449, 450.
Kuratel, lagbestämdt 443.
Kuratel, myndighets lokala behörighet vid **474—476,** 479.
Kuratel, processuelt 437, 438, 446, 453, 455, 458, 474, 475. Se vidare curatores ad litem.
Kuratel, rätt till 450.
Kuratel, succession i 452, 453, 476.
Kuratel enligt enskild rättshandel 443—446, 448, 449, 451—453, 455—457, 469—471, 474, 478, 480.
Kuratel i tredje mans intresse 438—443, 445, 450, 451, 455, 478.
Kuratel med bibehållen rättskapacitet för den företrädda 456.
Kuratel under förmynderskapets regler 446, 457—471, 475.
Kuratel utan stöd af lag 443—447, 452.
Kuratels formlösa upphörande 453—455.
Kuratels uppgifter och arter **435—448.**
Kuratels upphörande enligt myndighets beslut 444, 445.
Kuratels uppkomst och upphörande **448—456,** 480.
Kurator 6, 19, 20, 22, 32, 58—61, 69, 84, 159, 160, 166, 251, 365, 384, 398, 416, 418, 433—435. Se vidare ansvarsskyldighet kurators, arfvode kurators, entledigande af kurator, kompetenskonflikter.
Kurator, förmyndarkammarens 308, 310, 316, 322, 323, 433.
Kurator, jäf och ursäkter att vara 120, 450.
Kurators befogenhet, rättigheter och åligganden **456—474,** 480.
Kurators förordnande af myndighet 437, 444—453, 455, 471, 474.
Kurators rätt att frånträda värfvet 451, 452.
"*Kvantum*" 189, 190.
Kvarlåtenskap 31, 50, 344.
Kvarstad 67, 86, 269, 272, 438.
Kvinnor 6, 15—19, 21, 47, 51, 52, 73, 130, 143, 147, 185, 345, 490, 491, 493, 496, 505, 506, 545, 548.
Kvinnor, gifta 22, 47, 59, 73, 143, 164, 165, 365, 492. Se vidare hustru.
Kvinnor, ogifta 19, 20, 23, 36, 39, 314, 329, 343, 465. Se vidare jungfru, mö.
Kvittning 227—229, 237, 276, 311, 349, 366, 370, 373, 462.
Kvitto 87, 163, 180, 222, 230, 238, 240, 293, 337, 538.
Kyrka 67, 202, 248, 383, 440, 487. Se vidare judar, romersk-katolska, statskyrkan, svenska kyrkan.
Kyrkoböcker 21, 543.
Kyrkoherde 31, 548.
Kyrkoråd 544, 549.
Kyrkoskrifning 83, 98.
Kyrkostämma 551.
Kyrkotionde 68.
Kyskhetslöfte 489, 495, 508.
Könsmognad 14, 15.
Köp 242, 246, 282, 327, 346. Se vidare detaljuppköp, kontant, kreditköp, återköp.
Köpare 193, 246, 364.
Köpebref 328, 340, 346.
Köpeskilling 251, 360.
Köpeskilling, ogulden 192, 336.
Köpeskillingslikvid 251.

Lag, hänvisning under annan 483, 485, 492, 495, 500, 501, 508, 524.
Laga kraft, besluts vinnande af 22, 37, 38, 40, 102, 110, 111, 127, 130, 158—160, 162, 192, 266, 267, 269, 369, 381, 453, 454, 464.
Laga stånd 141, 142.
Lagfart 97, 111, 190, 191, 340, 346, 538.
Lagfarts- och inteckningsd*omstol* 97, 111. Se vidare inteckningsdomstol.
Lagfartsprotokoll 112.
Lagförändring 517, 518, 534.
Laghäfd 141, 142.
Laglott 182, 369.
Lagsökning 266.
Laholm 540.
Landsfiskal 29.
Landsflykt 440. Se vidare fridlöshet.
Landsrätt 141, 144, 145.
Landsting 551, 552.
Landthushållning 219. Se vidare jordbruk.
Laster 26, 389.
Lavværgemaal 39.
Ledamot af nämnd 546, 549.
Ledighet efter förmyndare 155.
Lefnadsvillkor 360, 361, 425.
Legitimation 57.
Legohjon 128.
Legohjonsaftal 182, 251, 328, 352, 353.
Leveransaftal 347.
Lex loci actus 427. Se vidare platsen lagar.
Lex originis 427. Se vidare hemland nationellt.
Lif, kränkning till 541.
Lif, stämpling mot makes 483, 498.
Lifförsäkran 335.
Lifränta 179, 319.
Liggare 543, 546.
"*Lika* för förvaltningen, svara" 294, 302.
Likvidation 364, 459, 463.
"*Litet* vetande" 64, 66, 71.
Ljusa mellanstunder 25, 387.
Lokal kompetens, myndighets 29.
Lysning 493, 496, 502, 503, 509, 511.
Lysning i hemlandet 482, 484, 486, 488, 490, 493, 494, 496, 497, 499, 500, 503.
Lysning på tinget 140.
Lysnings- och vigsel*bok,* utdrag af 502.
Lyte 24, 35, 71, 179, 393, 448.
Lån 246.
"*Låne-* och säkerhetshandlingar" 310, 315.
Läkare 545. Se vidare distriktläkare, öfverläkare.
Läkarintyg 35.
"*Lämplig* att förmynderskapet förestå" 45, 63, 88, 117.
Länsman 30.
Lära, af främmande 65, 69, 70, 131.
Lära, luthersk och reformert 70.
Läroböcker 361.
Löftesteorien 382.
Lön 278, 279, 314, 354.
Löpande, tids 162, 223, 224, 226, 227, 229, 243, 244, 265—267, 279, 311, 380, 464, 472.
Löpande värdehandlingar 172, 181, 276—278, 293, 349, 426, 448.
Löpande värdehandlingar, icke 203, 276—278, 335, 337.
Lös egendom 10, 140, 242, 279, 291, 359, 360, 436, 447, 448.
Lös egendom, försäljning af 167, 175—177, 181, 241, 250, 252, 262, 305, 307, 310, 386.
Lös egendom, gåfva af 332, 334, 338.
Lösen, expeditions- XI, 103, 106, 107, 117, 128, 146, 150, 190, 317.
Lösen vid vindikation 359, 360.
Lösören 175—177, 214, 241, 262, 275, 311, 318, 334, 336, 338.
Magistrat 89, 124, 127, 303—305, 309, 319, 320. Se vidare borgmästare och, bouppteckningsrätt.
Magistratmedlemmar 303.
Maktbefogenhet 402, 407, 409, 417, 418, 456, 457, 461, 471.
Malmö 545.
Mantalskrifningsort 27, 91, 96, 98, 120, 132, 134, 235—237, 318, 411, 468, 475, 510, 511, 536.
Mantalskrifningsorts saknande i landet 99, 237.
Manus 5.
Marginal 149, 152.
Medborgarrätt 399, 401, 406, 421, 484, 485, 490, 494.
Medborgerligt förtroende, förlust af 73, 127—130, 448, 471.
Meddelanden 482, 489, 532, 546, 548, 552.
Medel, insamlade 447.
"*Medel,* omyndigs" 170, 271. Se vidare fruktbargörande.
Medförmyndare 43—45, 54, 56, 85, 88, 206, 233, 288—290, 296, 299—301.
Medgäldenärer enligt förskrifning 301, 302.
Medicinalstyrelsen 545, 546.
Medicinska myndigheter 25.
Medkontrahent, förmyndares XII, 194—198, 202—204, 281.
Medkontrahent, omyndigs 333, 341—343, 347, 356, 359, 360, 362, 363.
Medsvaromål 198.
Mellanfolkliga rättsförhållanden 246, **397—431, 478—480,** 482—537.
Minderåriga; se barn i omyndig ålder.
Minderåriga förbrytare 543, 544, 546—548, 551, 554.

Minderårighet 407.
Minimipris 110.
Missgärning, grof 73, 439.
Missgärning, rymd för grof 438—442.
Misshandel; se kropp.
Missnöje, anmälan af 161.
Missräkning 227, 228, 231.
Misstag 207, 427.
Mjölkleverans, bedräglig 540, 542.
Moder 18, 41—48, 51, 55—57, 65, 73, 75, 81, 84, 89, 96, 97, 152, 157, 158, 178, 287, 390, 392. Se vidare efterlefvande fader.
Mora; se dröjsmål.
Motbevis 229, 234, 388.
Motbok 329.
Motförmyndare 9, 11, 12, 405.
Mundium 5.
Muntlig förhandlig 317, 357.
Muntligt förordnande af förmyndare 49, 50.
Myckenhetsting 228, 240, 342, 348. Se vidare generisk, leveransaftal.
Myndigblifvande XI, 140—142, 191, 201, 235, 265, 281, 314, 364, 380, 418, 419.
Myndigblifven 195, 199, 201, 225, 232, 317, 335, 343, 418. Se vidare afsägelse.
Myndighets rätt att handla på eget initiativ 82, 93, 104, 105, 135, 148, 289, 450, 451.
Myndighetsbevis 128.
Myndighetsförklaring 18—20, 22, 36—38, **40—41**, 59, 150, 157, 159, 162, 321, 418, 419, 423, 429, 465.
Myndighetsålder 12, **14—21**, 23, 37, 40, 182, 303, 326, 327, 400, 411, 414, 423, 425, 430, 536.
Myndlingen 93, 107, 109, 138, 151, 152, 178, 184, 191, 193, 197, 219, 230, 307, 363, 408, 428. Se vidare omyndiga.
Myndlingens anmälningsrätt mot förmyndaren 10, 104, 118, **145—148**, 323.
Målsman 3, 55, 57, 68, 70, 195, 197, 286, 329, 335, 343, 353, 370, 371, 377, 401, 444, 452, 455, 546, 548—550, 554.
Målsman, i saknad af 369, 372, 380, 447, 472.
Målsmanskap 1—7, 13, 14, 29, 73, 160, 334, 371, 395, 396, 403, 459, 464, 465, 476.
Målsmanskap, under annans 128, 328, 357, 398, 447.
Målsmanskap öfver fattighjon, fattigvårdsstyrelses 32, 39, **392—397**, 415, 422, 423, 428.
Målsmanskap öfver omyndig 43, 55, 60, 154, 160, 166, 185, 191, 205, 239, 287, 327, **375—384**, 386, 390—392, 436, 464, 543, 553, 554.
Målsäganderätt 18, 19, 25, 42, 143—145, 160, 394, 461, 465, 474, 540—542. Se vidare redovisningsberättigad.
Målsäganderätt, förmyndares 365, **366—369**, 372, 376, 464.
Målsäganderätt, omyndigs **369—373**, 379, 380, 386.
Målsäganderätt, tredje mans 365, **373—374**, 379.
Målsäganderätt för omyndig 119, 154, 166, 327, **365—375**, 436.
Målsägare 28, 29, 32, 40, 135, 191, 193, 194, 201, 343, 439, 452. Se vidare förmynderskapstvist parter.
Mått och steg, inledande 265, 266, 310, 406, 420, 421.
Män 5, 6, 14—18, 20, 21, 47, 329, 343—345, 388, 493, 496, 502.
Män, gifta 18, 20, 21, 492.
Mö 18—20, 47, 59, 142, 157, 158, 329, 343, 380, 388. Se vidare jungfru, kvinnor ogifta.
Möda 279—282, 288, 472.
Mödernefränder 42, 45, 51, 52, 63, 139.
Namn 112, 149, 151—153. Se vidare rättshandel i, släktnamn.
Nationalitet 21, 66, 378, 399, 408, 411, 427, 532.
Nationalitet, dubbel 519, 521, 526, 531.
Nationalitet, förändring i 404, 405, 490, 506, 508, 509, 512, 516—519, 523, 528, 533—535.
Nationalitet, makar med olika 514, 518, 519.
Nationalitet, saknad af 519.
Nationalitet och hemvist, förändring i **428—431**.
Nationalitetsgrundsats XII, 399—401, 404, 485.
Natt och år XI, 141, 142, 200, 223, 225, 226, 380.
Naturalisering 387, 430.
Naturkraft 246, 247.
Nedkomst med foster 489.
Nedläggande, talans 268, 292. Se vidare fullföljd måls, förfallande saks.
Nedläggande af konkurs 128.
Nedsättning; se förvar.
Nedsättning i inteckningssäkerhet 251, 298.
Negativa kontraktsintresset 356.
Negotia claudicantia 348.
Nettoinkomst 138.
Nordamerikansk rätt 398, 426, 427, 482.
Norge XII, 353, 487.
Normal aktsamhet 245—247, 249, 472. Se vidare culpa levis in abstracto.
Norrman 438.
Norsk rätt 9, 39, 40, 418.
Novation 264.
Nullitet, äktenskaps 17, 18, 27, 158, 344, 490, 492, 507, 534.

Nullitetsgrunder 63, 65.
Nupturient 483, 484, 490. Se vidare samtycke nupturients.
Nytta 70, 140, 142, 177, 181, 189, 190, 193, 278, 306, 310, 320, 407, 409, 413, 473, 474.
Nyttjanderätt 19, 182, 192—194, 198, 199, 207, 347, 434. Se vidare arrende.
Nåd 128, 129, 555.
Nämndeman 125, 129.
Nämnden 35. Se vidare barnavårdsnämnd, fosterbarnsnämnd, hälsovårdsnämnd, kommunalnämnd, sockennämnd.
Näring idkad af hustru 538.
Näring idkad af omyndig 181, 182, 328, **349—351**, 353, 370, 388.
Närings fortsättande 350.
Närings idkande, tillstånd till 349—351.
Näringsfriheten 19, 20.
"*Närmaste*" 29, 139, 143, 442.
Närstående 203, 208, 251.
"*Nästa*" 139.
Nöd 25, 140, 178, 188, 190, 361, 393.
Nöjd med straff, förklara sig 367.
Obehörig myndighet, vända sig till 268.
Obehörighet 155, 156, 239, 289, 364, 380, 384, 409.
Obestånd; se insolvens.
Obetänksamhet 490.
Obligationer 180, 313, 315—317, 328, 348.
Ocker 30.
Offentliggörelse 38—40, 69, 420, 427, 455, 456. Se vidare kungörelse.
Ogillande, talans 524, 526, 528, 534, 536, 539. Se vidare stämning ej.
Okänd ort 74, 468.
Olycksfall i arbete 68.
Olyckshändelse, skada genom 76, 170, 172, 246, 279, 300, 324.
Ombud; se fullmäktig.
Ombudsman 22, 371, 440.
Ombudsmän, kronans 28, 29, 31, 481.
Omdöme, hafva 325, 331, 332, 377. Se vidare förståndsmognad, insikt, obetänksamhet.
Omgifte 41—43, 45, 46, 48, 49, 73, 84, 89, 158, 160, 178, 287, 303, 438, 441, 443, 489, 515, 524, 525. Se vidare inrikes omgifte, utrikes omgifte.
Omgifte, skillnadsbesluts förbud mot 510, 535.
Omskrifning, värdehandlings 9, 293.
Omval 123.
Omvärdering 214. Se vidare värde nedsatt.
Omyndig med förvaltningsrätt **344—348**, 369.
Omyndig som är eller varit gift 327, **343—344**.
Omyndiga **14—41**, 434, 444, 469. Se vidare arfvingar omyndiga, barn i omyndig, benefikt förvärf omyndigs, fiertal, "fordran omyndigs", fullmakt omyndigs, förvaltning omyndigs, förvaltningsgods omyndigs, god man för omyndig, godkännande af den, gäldförbindelser omyndigs, handlingsförmåga omyndigs, "medel omyndigs", myndlingen, myndlingens, målsmanskap öfver omyndig, målsäganderätt omyndigs, målsäganderätt för, näring idkad af omyndig, oneröst, penningar omyndiga, rättsförhållanden, rättshandel mellan, rättshandel till, samtycke myndlingens, skadegörelse, skuld, säkerhet för, tjänsteprestationer.
Omyndigförklarade 7, 12, 40, 99, 128, 152, 153, 157, 306, 350, **384—389**, 398, 405, 419, 429, 464.
Omyndighet, förlängning af 16, 22, 24, 26—34, 36—40, 99, 153, 158, 389, 481.
Omyndighetsförklaring 12, 16, 18—20, **22—41**, 66, 73, 74, 84, 85, 133, 139, 150, 151, 158, 160—162, 164, 165, 211, 321, 374, 385, 387—389, 400, 405, 411, 415, 418—423, 426, 427, 429, 453.
Omyndighetsförklaring, initiativrätt till **28—32**, 38, 420, 421, 481.
Omyndighetsförklaring, interimistisk 34.
Omyndighetsförklaring, orsaker till **23—26**, 421, 423, 429.
Omyndighetsförklarings innehåll och rättskraft **36—40**.
Omyndighetstillstånds upphörande 138, 142, 157, 158, 162, 166, 180, 191, 200, 201, 225, 226, 314, 317, 324, 384, 418, 453. Se vidare myndigblifvande, myndighetsförklaring.
Ond tro 181. Se vidare god tro.
Oneröst förvärf, omyndigs 330. Se vidare afhändelse omyndigs.
Ordförande 123, 127, 152, 548, 549.
Ordning och goda seder, allmän 402.
Oredlighet 211, 325.
Organ för kontroll och samverkan 42, **81—148, 306—310**.
Orkeslös 396.
"*Otjänliga* personer" 357.
"*Outredda* sterbhus" 306, 311, 312, 314.
Overformynderi 9, 414.
"*Ovän*, uppenbar" 69, 70.
Ovärdighet att föra annans talan 74, 125—127.
Ovärdighet att i rikets tjänst nyttjas 130.
Pantförskrifning 189, 190, 192, 193, 203, 260, 261. Se vidare fast egendom förpantning, "förpantningar", inteckning för.
Panträtt 182, 199, 227, 260, 261.
Pantsättning 114, 277, 334, 360. Se vidare handpant, införsel.

Partiell redovisning 219, 220, 229.
Partiellt godkännande 230.
Pastorsämbete 482, 546.
Patent 438.
Patria potestas 5, 65, 79, 405, 473.
Patronatsrätt 68, 378.
Penningar, omsättning i 174, 175.
"*Penningar*, omyndiga barns" 169.
Penningmedel 9—11, 115, 164, 170—174, 176, 180, 207, 214, 228, 241, 249, 253—260, 270, 271, 292, 293, 299, 305, 306, 310—315, 318, 319, 386. Se vidare visst.
Penningrörelse, förmyndarkammarens 305, 312—315, 325.
Penningverk 67, 68, 313.
Pensionskassor 68.
Personlig rätt, kränkning i 368, 370—372, 374, 541, 542.
Personliga rättsförhållanden 386, 394—396, 402, 436. Se vidare status personligt, vårdnad i.
Platsen, lagar på 413, 414, 421, 427, 428.
Platsen, myndigheter på 413, 414, 421, 422.
Platsen för förmynderskaps utöfvande 401, 403, 405, 406, 408.
Polismyndighet 545, 546, 549.
Post- och Inrikes *tidningar* 38, 39, 110.
Postsparbank 329.
Præfecti tutelarum 303.
Preklusion 128, 227, 251, 265.
Preskription 128, 162, 223, 224, 227, 229, 251, 264—269, 274, 277, 279, 311. Se vidare arfsrätts preskription.
Preskription, afbrott i 224.
Prestanda, fullgörande af 161.
Preussisk rätt 395, 427.
Prisskilnad 250.
Produktiv natur, företag af 11, 176, 179, 216, 252, 253, 257, 259.
Prokurist 538.
Protokoll 496, 548. Se vidare förmynderskapsprotokoll, lagfartsprotokoll, småprotokoll.
Protokollsnotarie 308, 309, 321, 322.
Protokollsutdrag 92, 103, 123, 146, 190, 317, 502, 509.
Provinsialläkare 545.
Provokatorisk stämning 232.
Präst 494, 498, 505, 506.
Prästerligt kall 489, 495, 508.
Pröfningsrätt 105, 125, 126, 131—135, 147, 148, 185, 186, 257, 266, 267, 274, 280—284, 307, 315, 372, 373, 385, 401, 409, 419, 423.
Pubertet; se könsmognad.
Påföljder 491, 547, 549, 556.
Påföring 283.
Påminnelser 310.
Ras, olika 508.
Raseri 24, 25, 66.
Realkuratel 457.
Redogörelse, årlig 546.
Redovisning 58, 60, 61, 86, 239, 248, 260, 284, 288, 305, 307, 310, 407, 441—443, 453, 457, 458, 460, 462, 470, 556. Se vidare partiell, räkenskapsföring och.
"*Redovisning*" (terminologi) 267, 269.
Redovisningsberättigad 235, 240, 243, 244, 249, 265—269, 324.
Redovisningskraf 67, 69, 194.
Redovisningsrätt, succession i 166, 219, 233, 270.
Redovisningsskyldighet, terminlig 9, 118, 145, 174, 258, 288, 471.
Redovisningsskyldighet, årlig 9—12, 85, 88, 104, 114, 145, 162, 163, 167, 170, 179, 185, 216, 248, 258, 261, 278, 311, 322, 455, 456, 470.
Regering 401, 405, 406.
Registerförare, kyrkliga 82, 83, 98.
Registerförare i förmynderskapsärenden 146, 153.
Registerförare i äktenskapsärenden 491.
Registerlängder 550, 552. Se vidare liggare.
Registerväsende i förmynderskapsärenden 85, **148—154**, 385, 455, 456, 461, 464, 470.
Reglemente 552, 553.
Regressrätt 297—299, 301, 302.
Religion 21, 378, 390, 489, 495, 498, 499, 508. Se vidare lära, äktenskapshinder af.
Remiss 32, 323.
Res judicata 229.
Resa 60. Se vidare utrikes resa.
Reseförbud 67.
"*Resepenningar*" 278.
Reservationsvis, talan 241, 243, 244.
Reservfond 312.
Résidence habituelle; se utrikes vanlig.
Resning 99.
Restitutio in integrum 140.
Retentionsrätt 279.
"*Reverser*" 328, 346, 348.
Revision 319, 320.
Revisor, förmyndarkammarens 308, 319, 322.
Revisorer XII, 307, 319, 320.
Riddarhusdirektion 39.
Riddarhuset 39.
"*Riket* äro, de som i" 108.
Rikets ständer 68.
Riksbanken 68, 174, 313.
Riksdag 67, 68.
Riksdagsman 125.
Romersk rätt 5, 6, 12, 15, 18, 37, 43, 50, 52, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 74—76, 78—80, 118, 127, 140, 172, 173, 199,

246—248, 259, 260, 281, 384, 422, 432, 433, 439, 457, 458, 468, 473.
Romersk-katolska kyrkan 489, 500.
Roteman 35.
Rotlar 150.
Rykte, utspridande af 541.
Rymning ur landet 73. Se vidare missgärning rymd.
Ryss 510, 511.
Ryssland 487.
Råd 18, 42—44, 48, 88, 139, 143, 175, 179, 189, 345, 545, 549.
Råda öfver sig och sitt gods 19, 127, 128.
Rådgifvare 43, 44, 48, 143, 437.
Rådmän 304, 309.
Rådstufvurätt 82, 123, 125, 151, 304—306, 318, 324. Se vidare deputerade.
Rådstufvurättens första afdelning i Stockholm 307—310, 321—323.
Rådstuga, allmän 122—124, 545.
Räkenskapsföring 88, 168, **213—215,** 278, 279, 464.
Räkenskapsföring och redovisning 207, 208, **209—238.**
Räkningar, felaktiga öfverföringar i 227.
Räkningar, rättelse i 116, 118, 218, 219, 222, 226, 228, 242, 249.
Räkningar, utdrag ur 113, 146.
Räkningar, årliga 86—88, 90, 112—115, 119, 121, 125, 136, 138, 139, 144, 150—154, 163, 173, 211—213, **215—216,** 218, 221, 225, 230, 232, 234, 235, 241, 249, 257, 273, 278, 279, 283, 304, 308, 311, 318, 321, 322, 386, 391, 460, 464. Se vidare redovisningsskyldighet årlig, specialräkningar.
Räkningars förvaring, årliga 117, 121, 149, 234.
Räkningars tillhandahållande, årliga 117.
Räknings fullständigande 219, 221, 222, 229.
Ränta på ränta 255—259, 283.
Ränteberäkning 254—256, 259, 306, 311—315.
Ränteberäkning, anstånd med 255—259.
Ränteri 274.
Räntor 137, 138, 170, 172, 173, 177, 180, 184, 196, 214, 215, 253—260, 265, 274, 281, 282, 293, 303, 311, 313, 317, 318, 341, 436. Se vidare depositionsränta, upp- och afskrifningsränta.
Rättegång 86, 97, 161, 252, 268, 288, 310, 319, 539. Se vidare domstol inställelse.
Rättegång, civil 278, 324, 366, 369, 371, 373. Se vidare rättstvist.
Rättegång, oskickligt uppträdande i 129, 357.
Rättegång mot förmyndare under förmynderskaps bestånd 118, 146, 147, 374. Se vidare god man att föra.
Rättegångsfullmäktig 357, 358, 371, 372, 438, 475.
Rättegångskostnad 223, 275, 356, 370, 381, 540, 542.
Rättighet 181, 336—338.
Rättigheter, afhändeliga och oafhändeliga 445.
Rättsförhållanden mellan förmyndaren och myndlingen, särskilda 207, 208, 211, 237, 238, 263, 264, 311, 334.
Rättshandel 2, 5, 39, 41, 85, 97, 160, 164, 181, 187, 228, 250, 252, 291, 301, 326, 327, 391, 394, 400, 414, 444, 449, 450, 456, 459, 465. Se vidare kuratel enligt.
Rättshandel, ensidig 170, 183, 230, 257, 291, 376, 377.
Rättshandel, onerös 184, 286, 330, 332, 337, 348, 444.
Rättshandel i eget eller myndlingens namn 183, 257.
Rättshandel med sig själf 205, 341.
Rättshandel mellan förmyndare och myndling 12, 172, 185, 186, 191, **204—209,** 228, 261, 287, 289, 341, 345, 389, 391. Se vidare benefika förvärf.
Rättshandel till förmån för omyndig 22, 340. Se vidare benefikt förvärf omyndigs.
Rättshandels form 428.
Rättshandels frånträdande 197, 198, 333, 335, 347, 362, 363, 376, 444.
Rättshandels fullgörande 347, 348, 362, 363, 367, 381.
Rättshandels häfvande 140, 157, 191, **196,** 202, 203, 207, 330, 428, 464.
Rättshandels ogiltighet 142, 190, 193, 200, 212, 231, 261, 303, 333, 339—343, 346, 348, 354, 381, 392, 396, 413, 415, 426, 427, 449, 463, 478.
Rättshandels återgång 186, 189, 229, 231, 242, 243, 286, 342, 360, 445.
Rättsinnehafvare 197, 198, 219, 277, 278, 324, 339, 380, 439, 440, 442, 538. Se vidare godkännande af den, universalsuccessorer.
Rättsintressenter 363, 434, 525.
Rättskapacitet 2—6, 12, 13, 15—20, 34, 43, 181, 325, 326, 380, 398—400, 415, 418, 421—428, 430, 435, 444—446, 454, 455, 459, 464, 488. Se vidare kuratel med.
Rättskränkning 327, 370, 381. Se vidare brott.
Rättsmedel 99, 345, 349, 389, 532. Se vidare besvär, revision, vad.
Rättsmedel, utomordentliga 369. Se vidare resning, återställande.
Rättspraxis 30, 37, 54, 100, 117, 118,

129, 171, 187, 192—194, 199, 208, 246—249, 251, 256—259, 263, 287, 298—302, 328, 335, 345, 346, 416, 420, 433, 434, 447, 452, 482, 520, 535, 536, 540—542, 555.
Rättsskydd 400, 416, 420—422, 430, 432.
Rättssubjekt 325, 428.
Rättstvist 59, 69, 70, 161, 178, 217, 225, 291, 447, 448, 453, 474, 525. Se vidare arfstvister, förmynderskapstvist, inrikes rättstvist, tvist.
Rättsägare; se rättsinnehafvare.
Rörelse; se affär, näring.
Röstrött, kommunal och politisk 377, 378.
Sakrättsägare 31, 467.
Saköreslängd 151.
Saldo 213, 214, 216, 218, 234, 240, 241, 267, 273, 278.
Samboende 336, 338, 555.
Samegendom 176.
Samfäld egendom, makars 540.
Samfällighet, delning af 182.
Samhälle 383, 396, 439.
Samråd 483, 517.
Samtycke 75, 102, 157, 284, 412, 449, 473, 474, 489, 490, 543, 549.
Samtycke, förmyndarens 18, 22, 185, 186, 271—274, 328, 333, 346, 350—352, 358, 361, 362, 372. Se vidare återkallelse af samtycke.
Samtycke, hustruns 2, 192, 446, 453.
Samtycke, myndlingens 140, 329, 368, 378, 389, 543.
Samtycke, nupturients 490, 501, 507, 508.
Samtycke, äkta mannens 73, 181.
Samtycke till delning af förmynderskap, domstols 284—288, 292.
Samtycke till förvaltningsåtgärd, domstols 9, 10, 89, 90, **108—112,** 118, 140—142, 145, 175, 176, 179, 189, 190, 193, 196—199, 203, 204, 304, 307, 321, 346, 413, 414, 462, 474, 475.
Sannolikhet 359—361, 372, 471.
Schweizisk rätt 485, 500.
Sed och bruk 360, 361.
Sedebegreppen 486, 489, 501.
Sedeslös vandel 74.
Sedlig förpliktelse 205, 251, 333.
Servitut 182, 192, 194, 199, 347.
Sidoförvanter 51, 52.
Sidolinje 52.
Sidvördnad 357.
Sifferförhållanden 320.
Singularsuccession 191, 193—195, 197, 270, 340, 343, 359, 364.
Sinnesförvirring, tillfällig 25.
Sinnessjukdom 24, 25, 28, 30, 418. Se vidare raseri, vansinne.
Sinnessvag 32, 66, 78, 148, 397, 446. Se vidare vansinniga.
Sjukdom 24, 35, 60, 71, 76, 78—80, 131, 179, 393, 481.
"*Sjunka* eller brinna, barnagods får hvarken" 76, 170, 248.
Sjösänkning 191.
Skada 294, 295, 366, 446, 451. Se vidare brist, egendomsskada, förmögenhetsskada, kroppsskada, negativa.
Skadas fördelning 246, 248, 356.
Skadegörelse, omyndigs **354—357,** 387.
Skadeståndsansvar 9, 11, 12, 25, 75, 89, 90, 101, 107, 120, 156, 173, 175, 183, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 203, 206, 241—246, 250, 261, 271, 276, 282, 290, 324, 328, 330, 331, 359, 362, 366, 370, 382, 427, 451. Se vidare ansvar, ansvarsskyldighet, ersättningsanspråk.
Skadeståndsskyldighet i obligatoriska rättsförhållanden 294, 295, 297, 301, 356, 380, 381, 383.
Skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska rättsförhållanden 294—297, 301, 355, 381—383, 388, 424, 425.
Skadeståndsskyldighet utan vållande XII, 296, 382, 425. Se vidare ansvar för.
Skatt 383.
Skifte, laga 191, 192, 434.
Skiljemän 434, 449.
Skillnad i äktenskapet 416, 483, 489, 492, 510—537, 539; i hemlandet 512, 513, 517—519, 521, 522, 529, 533; på platsen för makarnes hemvist 512—517, 519—524, 529—531, 533, 535. Se vidare inrikes äktenskapsskillnad, utrikes äktenskapsskillnad.
Skillnad till säng och säte 436, 437, 454, 470, 471, 523, 524, 528, 529, 534, 539.
Skillnad till säng och säte, ständig 512—516, 522—524, 526, 527, 530, 540.
Skillnadsdoms allmängiltighet 513, 514, 520, 521, 524, 525, 528—530.
Skillnadsskäl 512, 514, 515, 520, 521, 523, 524, 527—531, 533, 534.
Skingringsförbud 436, 438.
Skjutsersättning 106.
Skogsafverkning 175, 187, 192—194, 538.
Skoldistrikt 548, 549.
Skolråd 548.
Skoltukt 553.
Skoltvång 544.
Skottår 22.
Skriftlig form 49, 50, 102, 103, 105, 109, 114, 231, 353, 363, 554.
Skuld hos förmyndaren, myndlingens 227, 279.
Skuldebref 172, 241, 264, 311, 317, 334, 336—338, 340, 348. Se vidare löpande värdehandlingar, medgäldenärer, värdehandlingar, öfverlåtelses.

Skuldebref, utfärdande af nytt i stället för förkommet 276.
Skyddshem 549—554.
"Skyldast" 41, 42, 51—53.
Skyldemän 29, 41, 51, 53, 60, 63, 72, 139, 155, 280, 281, 379. Se vidare fränder, hel-.
Skyldskap 492.
Slutredovisning 18, 117—119, 138, 154, 162, 164, 166, 167, 213, **217—238,** 241, 242, 278, 279. Se vidare räkningar rättelse.
Slutredovisning, befrielse från 217, 218, 230, 267.
Slutredovisning, klandertid och dess försittande 219, 220, 222, **225—229,** 230, 232, 241—245, 251, 266, 278, 279.
Slutredovisnings affordrande 162, 173, 221, 223, 224, 233—236, 251, 261, 266, 267.
Slutredovisnings afgifvande 162, 163, 165—167, 200, 219, **221—224,** 225, 228, 231, 240, 243, 244, 266, 267, 288, 391, 459, 464.
Slutredovisnings godkännande 165, 222, 225, 226, **229—232,** 233, 242, 243, 266, 278, 391, 464. Se vidare partiellt.
Slutredovisnings innehåll 165, **218—221,** 222, 228, 229.
Slutredovisnings klandrande 165, 219—221, 223, 225, 226, 229, 233, 234, 236, 251, 261, 266—268, 280, 391, 464, 472.
Sluträkning, afgifvande af ny 220—222, 229, 234.
Släkten 140, 176, 439. Se vidare fränder.
Släktförmynderskap 43—45, 305, 395.
Släktingar 496.
Släktnamn 55, 378, 387, 540, 543.
Släkträkning 41. Se vidare stam, ätten.
Slösare 6, 64, 66, 71.
Slöseri 24—26, 30, 38, 40, 66, 400.
Småprotokoll 149.
Sociala klasser 425.
Sockennnämnd 123, 145.
Socknar 122, 145.
Socknemagasiner 67, 68.
Solennitetsvittnen 434.
Sorgetid 489.
Spanien 515.
Sparbank XI, 255, 329.
Specialisering 240, 243.
Specialkonti 213.
Specialräkningar 116, 144, 212, 214, 219, 234.
Spel 30.
Stadfästelse 513, 521, 522, 525, 527—531, 535, 536.
Stadsfiskal 29, 31, 481.
Stadsfullmäktige 122, 123, 307, 545, 551, 552.
Stadskassa 540.
Stadsnotarie 29, 31.
Stadsrätt 53, 141, 144, 145.
Stam, af gemensam 51, 52.
Staten; se kronan.
Statistiska Centralbyrån 482.
Statsbidrag 543, 551, 552.
Statsfond 174.
Statskyrkan 70. Se vidare affall.
Statsråd 77, 78.
Status, personligt 56, 89, 367, 372, 378, 387, 394.
Status controversiæ 69.
Statusfrågor 487.
Statusregister 491, 502.
Sterbhusdelägare 350, 556.
Sterbhusnotarie 308, 309.
Stockholm 9, 11, 24, 35, 37, 54, 82, 83, 125, 211, 303—325, 407, 408. Se vidare barnhusinrättningen, förmynderskap för, rådstufvurättens, traktindelning.
Stockholms Dagblad 313, 314, 316, 318, 322.
Straff 25, 29, 90, 170, 173, 174, 367, 370, 371, 374, 491, 503, 538, 540—542, 546—548, 555. Se vidare böter, fängelse, nöjd.
Straffarbete 367, 370, 448.
Straffs förfallande 547.
Straffs sammanläggande 547.
Stridiga intressen 68, 74, 368. Se vidare status controversiæ.
Stumhet 71.
Styfföräldrar 74, 544.
Styrelse, anstalts 544, 546, 550—554.
Stånd 178.
Städer 67, 68, 145, 551.
Ställföreträdareskap 4—6, 432, 433, 437, 458, 459, 461—463, 473. Se vidare tvist.
Stämning 33, 35, 165, 194, 224, 226, 266, 366, 371. Se vidare anhängiggörande, genstämning, provokatorisk.
Stämning, ej bifall på ågången 226, 268, 269.
Stämning på borgenärer, offentlig 128, 160, 316.
Stämnings delgifning 194, 222, 226, 268, 291, 376, 533.
Stämnings fullständigande 226.
Stämningstid 33.
Stämpel 103, 106, 128, 150.
Stöld 218, 555.
Successio ex tunc och successio ex nunc 439.
Succession i rätt 208, 382. Se vidare förmynderskap succession, kuratel succession, singularsuccession, universalsuccession.
Successorer; se rättsinnehafvare.

Suppleanter 123.
Svarande 513, 523, 527, 531, 535, 537.
Svek 207, 356, 381, 427, 428. Se vidare förvaltning sviklig.
Svensk lag 411, 413—415, 417, 418, 422—424, 426—428, 430, 482, 492—495, 498, 500, 502—504, 508, 527—529.
Svensk myndighet 411—413, 416, 418—420, 422, 423, 426, 427, 429, 493, 497, 500, 501, 506, 507, 511, 527.
Svenska akademien, ledamöter af 27.
Svenska kyrkan 494, 498, 505, 506.
Svenska medborgare 28, 482, 492—495, 497—500, 502, 504—506, 509—512, 529, 535, 536. Se vidare inlänningar.
Svenskt intresse 425. Se vidare intresse.
Svågerlag 492. Se vidare besvågrade.
Syskon 42, 79, 96, 113, 140, 153, 201, 223.
Sysslоman 4, 120, 183, 184, 208, 286, 298, 335, 354, 435, 456—458, 460, 467, 471—474, 556. Se vidare konkurs sysslomän.
Sysslomannaskap 167, 225—227, 245, 278, 433, 444, 445, 451, 456, 460.
Säkerhet enligt domstols beslut 10, 12, 81, 85, 86, 88, 90, 104—107, 112, 118, 147, 150, 151, 168—170, 173, 209, 216, 232, 260, **270—278,** 289, 321, 391, 424, 460, 464, 471.
Säkerhet för den omyndige 9—11, 101, 115, 167, 168, 173, 202, 251, 256, **260—278,** 303, 417, 424. Se vidare ansvar gent.
Säkerhets ställande 239, 261, 264, 275, 276, 349, 424.
Säkerhets återfående 275—278.
Säkerhetshandlingar 115, 181, 216, 270, 313, 315, 316, 320.
"Sällsamheter" 176.
Talerätt; se anmälningsplikt, anmälningsrätt, klanderrätt, målsäganderätt, rättegång mot, åtalsrätt.
Taxering af inkomst 378.
Teckenspråk 50.
Terminliga prestationer 182, 199, 265.
Territoriellt område 483, 487, 494.
Testamente 16, 44, 49—51, 75, 95, 97, 102, 119, 182, 202, 208, 210, 252, 262, 315, 327, 329, 330, 332, 343—345, 368, 378, 387, 414, 443, 444, 461, 463, 471, 539, 540.
Testamentes delgifning 376.
Testamentsbevakning 238, 252, 369, 373.
Testamentsexekutor 539.
Testamentsklander 202, 238, 369, 373.
Testamentstagare 31, 200, 539.
Testator 97, 541.
Tidning 496. Se vidare post-, Stockholms.
Tidsberäkning 22, 201.
Tidsbestämmelser 36—38, 40, 54, 57, 62, 82, 83, 111, 113, 114, 123, 131, 132, 141, 149, 200, 201, 310, 318—322, 350, 466. Se vidare fatalietid, stämningstid.
Tidsprioritet 67, 69.
Tillbehör 274.
Tillgodoförande 214, 228, 278, 320.
Tillgodohafvande 218, 227, 230, 238, 241.
Tillgång, saknad af 112—114, 116, 151, 153, 216, 280, 393.
Tillgångar 210, 211, 213, 214, 240, 250, 306, 307, 310, 318, 320. Se vidare "fordran omyndigs", kapitaltillgång, "medel omyndigs", "penningar, penningmedel.
Tillkännagifvande 53, 91—93, 123—125, 135, 136, 197, 198, 276, 362, 370, 376, 377, 405—407, 413, 420, 421, 429. Se vidare delgifning, kungörelse.
Tillsyn öfver barnavård 544—546, 549—551. Se vidare inspektion.
Tillsyn öfver förmynderskap **104—108,** 303, 307, 309, 402, 407, 409, 411, 412, 417, 458, 470. Se vidare kontroll.
Tillträde, fritt 546.
Tillvärdering 192.
Ting, kroppsligt 332.
Tinget 140, 149.
Tingslag 152.
Tjänst, Kongl. Maj:ts och rikets 329.
Tjänsteaftal 182, 328, 367. Se vidare utrikes tjänst.
Tjänsteanställning 433, 434, 536, 550, 551, 553, 554.
Tjänstedräng 357.
Tjänstefel 29, 34, 89, 90, 102, 148,
Tjänstelega 182.
Tjänsteprestationer, omyndigs åtagande af **352—354,** 370, 387.
Tjänster, föräldrars rätt till barns 553, 554.
Traktindelning i Stockholm 309, 321, 322.
Tredje man 55, 186, 224, 227, 228, 232—234, 238, 279, 329, 334, 335, 342, 343, 349, 363, 368, 380, 391, 392, 444, 449, 450. Se vidare aftal, ansvar till, benefika förfoganden, förvaltning tredje, förvar tredje, god tros, kuratel, i målsäganderätt tredje.
Tredska 60, 61, 75, 101, 155, 221—223, 225.
Trolofning 15, 482, 498, 499.
Trolöshet mot hufvudman 120, 129, 174.
Tronföljare 21.
Trotjänare 396.
"Trångmål" 189, 190. Se vidare nöd.
Tutela 5, 6, 15, 16, 140.
Tutela muliebris 5, 18.
Tuteur subrogé 9.
Tutor 6.
Tutor dativus 8, 53, 65.

Tutor testamentarius 8, 50, 65.
Tutores honorarii 12.
Tutores legitimi 8, 10, 52, 65.
Tutores notitiæ causa 12.
Tvegifte 57, 503,
Tvist mellan den omyndige och någon hans ställföreträdare 289, **374—375.** Se vidare rättegång mot.
Tvistigt, mål förklaras 538.
Tvång 207, 381.
Tvångsarbete 555.
Tvångsinteckning 192, 271, 272, 274.
Tvångsmedel 60, 76, 116, 120, 124, 211, 272, 337, 394, 412.
Tvångsuppfostran 543, 546—548, 551, 553, 554.
Tysk rätt 89, 259, 266, 400, 422, 425, 427, 541.
Undanröjande, besluts 37, 40, 101, 107, 156, 420—422.
Undanskiftande 238, 369, 538.
Undantagskontrakt 194, 396.
Underhåll 89, 138, 146, 170, 176, 178—181, 217, 252, 263, 278, 290, 311, 318, 339, 392, 393, 396.
Underlåtenhet 251, 295—297, 362, 381, 383, 401, 402, 556. Se vidare försummelse.
Underpris, försäljning till 250.
Underrätt 27, 35, 122—125, 133, 149, 226, 236, 450, 476. Se vidare häradsrätt, rådstufvurätt.
Understållning, besluts 549.
Understödsrätt, barns 555, 556.
Understödsskyldighet 25, 31, 32, 203, 361, 393, 394, 442, 552—554. Se vidare barnuppfostringsbidrag, försörjning.
Undersökning 545.
Undertecknande 181, 226, 221.
Undervisning 361, 553.
Universalsuccession 81, 186, 193—195, 201, 227, 236, 270, 335, 442, 451, 452.
Universalsuccessorer 161, 164, 191, 317, 339, 343, 364, 541, 542, 556. Se vidare arfvingar, sterbhusdelägare, testamentstagare.
Uppbörd 67, 68, 390.
Uppbördsmän 68, 69.
Uppdrag 5, 184, 287, 354, 376, 420, 432, 434, 444, 446, 471, 475. Se vidare förvaltning enligt förmyndares, sysslosman, återkallelse af uppdrag.
Uppehåll, plats för 361, 399, 406, 420, 522. Se vidare inrikes uppehåll, utrikes vistelse, vistelseort.
Uppfostran 89, 168, 175, 176, 178, 179, 263, 290, 305, 318, 339, 387.
Uppfostringsanstalt 89, 361, 543, 544. Se vidare styrelse.
Uppfostringsanstalt, allmän 544, 551—554.
Uppfostringsanstalt, utskrifning från 550, 551.
Uppfostringstvång 546, 547.
Upphäfvande, besluts 37, 40, 101, 187, 420—422.
Upplysningar 86—88, 109, 113, 116, 117, 121, 125, 136, 146, 320, 407.
Uppskofsbeslut 33, 34, 108, 109, 273. Se vidare hvilande mål.
Upp- och *afskrifningsränta* 255, 313.
Uppsyningsman 61.
Uppsägelse 193, 194, 198, 314, 328, 352, 354, 376.
Uppsägningslån 313.
Urarfvagörelse; se dödsbo afträde.
Urkund 220, 223.
Ursäkter att vara förmyndare, laga 8, 12, 52, 60, 62, 64, 65, 69, 71, **74—81,** 100, 102, 125, 155, 321, 385, 417, 424, 450. Se vidare gode män laga ursäkter, kurator jäf.
Utdelningar, uppbärande af 274, 282, 317, 318.
Utflyttning ur landet 380, 409, 413, 438—440, 523, 528, 531, 532, 536.
Utgifter 115, 213—216, 223, 318, 540.
Utgifts- och inkomst*förslag* 551.
Utkräfbarhet, fordrans 128, 241, 276, 349.
Utlandet, fast egendom i 413, 417.
Utlägg 120, 138, 196, 207, 215, 229, 282, 283, 288, 457—459, 462, 463, 472. Se vidare ändamålsenlighet.
Utländsk lag 411—415, 418, 422—426, 428, 430.
Utländsk myndighet 411—413, 415, 419, 420, 422—426, 428, 429, 478, 503, 533.
Utländsk rätt, kännedom om 527, 532, 533, 537.
Utländska adelsmän 28.
Utländska domars rättskraft 511, 513, 521, 524, 525.
Utlänningar 65, 66, 130, 402, 403, 406—410, 417, 482—484, 486—489, 491—500, 502, 503, 506—509, 523—525, 527, 528, 530, 531, 536.
Utlänningar i riket 66, **415—428,** 438, 470, 478—480.
Utmätning 19, 67, 191, 261, 269, 270, 316, 366, 370, 373, 436, 438.
Utmätningsman 449, 541.
Utmätningsmål 538.
Utrikes, angelägenhet 478, 480.
Utrikes, egendom 97, 412, 478.
Utrikes, förvaltning 414.
Utrikes, hemvist 407—409, 411, 413, 415, 417, 511.
Utrikes, näring 438.
Utrikes, omgifte 512.
Utrikes, resa 34, 80, 380.

Utrikes, tjänst 353.
Utrikes, vanlig bostad 405, 406, 411, 421.
Utrikes, vistelse 5, 34, 76—78, 108, 109, 145, 157, 158, 380, 439, 519.
Utrikes, äktenskaps ingående 482, 484—486, 492—495, 520.
Utrikes, äktenskapsskillnad 510—512, 524, 525, 527.
"*Utrikes* faren" 330, 424, 468.
Utrikes ärenden, ministern för 407, 409, 482, 496, 509.
Utstyrsel 203.
Utsökande, fordrans 241, 251, 253, 261, 265—269, 298, 349.
Utsökningsmål 447.
Uttingande, barns 546, 550.
Uttolkning 240.
Utvandring; se utflyttning.
Utvisande 489.
Vad 161, 375.
Val 122—124, 130, 146. Se vidare fyllnadsval, omval.
Val, straffvärdt förfarande vid 130.
Valkorporation 86, 87, 122—126, 130, 131, 135, 137.
Valuta, full 230.
Vanfrejdande brott 129. Se vidare medborgerligt.
Vanför 64, 66, 70, 71, 74, 78, 131, 393.
"*Vangömmo*" 245.
Vansinne 24—26, 31, 33, 35, 40, 41, 131, 148, 158, 160, 386—388, 414, 426, 464.
Vansinniga 6, 7, 26, 28, 34, 41, 66, 157, 179, 384, 387, 423, 446.
Vanvård 117, 144, 323, 545, 546.
Varning 549, 553.
Varumärke 438.
Vattenafledning 434.
Vattendämning 192.
Vederdeloman 64, 66, 68—70, 390.
Vederhäftig 88.
Vederlag 195—197, 199, 202, 204, 215, 228, 331, 445, 544.
Vederlikar, frälsemäns 94.
Venia ætatis 6, 15, 19.
Verifikationer 115, 136, 144, 222, 223, 234, 319, 320.
Verkställighet, besluts trädande i 37, 38, 40, 93, 101, 102, 107, 135, 155, 160, 245, 267, 273, 453, 546, 547, 549.
Versio in rem 473.
Vetskap 156, 157, 181, 183, 196, 197, 201, 251, 284, 333, 342, 356, 359, 362, 364, 369, 401, 407, 409, 410, 468, 469, 473.
"*Vettlösa*" 24, 66.
Vettvilling 142, 157, 346.
Vidräkningsmän 434.
Vigsel 1, 15, 21, 57.
Vigsel, borgerlig 487, 496, 499, 509.
Vigsel, kyrklig 484—487, 490, 494, 497, 499, 505, 506.
Vigsel, obligatorisk borgerlig 487.
Vigselbehörighets förlänande 503—505.
Vigselbevis 484, 502.
Vigselförrättare 502, 503.
Vilja, med 43, 72.
Viljeakt 326, 331.
Viljebestämning, förmåga af 2, 325, 326, 336, 358, 379.
Viljeförklaring 50, 185, 186, 230, 257, 301, 333, 335, 338, 342, 362, 368, 376—378.
Viljeteorien 382.
Villkor 57, 60—62, 99, 110, 155, 185, 186, 198, 212, 286, 332, 337, 396, 414, 439, 443—445, 449.
Vin maltdrycker eller brännvin, utgifvande af 361.
Vindikation 194, 198, 224, 227, 228, 231, 237, 239, 242, 244, 264, 359, 364. Se vidare lösen vid.
Vinst, obehörig 297, 313, 339, 342, 426, 473, 474.
Vinstandel 312—314.
Vis major 246, 247.
"*Visst* belopp i penningar eller varor" 190, 272—274.
Vistelseort 89, 96—98. Se vidare uppehåll.
Vitesföreläggande 10, 62, 75, 85—88, 90, 100—102, 104, 106, 113, 114, 120, 123, 136, 150—152, 154, 221, 222, 272, 310, 322, 383.
Vitesutfästelse 354.
Vittnen 49, 50, 353, 386, 496. Se vidare solennitetsvittnen.
Vittnesgill 328.
Vådabot 384.
Vållande 156, 245, 295—297, 301, 325, 355, 356, 381—383, 539. Se vidare culpa, skadeståndsskyldighet utan.
"*Vållande*, groft" 72. Se vidare culpa lata, vårdslöshet grof.
"*Vårda* som sitt eget" 245, 246, 248, 249, 472.
Vårdanstalt 395. Se vidare inrättning.
Vårdnad 5, 6, 28, 393, 397—416, 418, 419, 421—423, 428, 435, 436, 457, 467, 468, 471, 479.
Vårdnad, tillfällig 4, 401, 402, 404, 406, 416, 432, 436, 470, 471, 476, 479.
Vårdnad i personligt hänseende 1, 2, 4—7, 9, 17, 26, 35, 57, 58, 88, 89, 98, 117, 144, 146, 147, 155, 164, 178, 180, 217, 287, 289, 290, 305, 317, 321, 332, 354, 361, 374, 376—379, 387, 395, 396, 406, 410, 421, 435, 539, 540, 543—554.

Vårdnadsförhållande, häfvande af 544, 545, 548—554.
Vårdnadsförhållande, återställande af 545, 550, 552, 554.
Vårdnadsgrader 245—249, 472.
"*Vårdslöshet*" 245.
Vårdslöshet, grof XII, 246.
Väghållning 434.
Vägstyrelse 68.
"*Välfärd* angå, mål som barnens" 45.
Vänner 32.
Värde 277, 360. Se vidare affektionsvärde.
Värde, bokfördt 215.
Värde, nedsatt 250.
Värde, utfördt 213, 214, 243.
Värdehandlingar 9—11, 112, 114, 136, 144, 146, 172, 176, 180, 181, 207, 241, 282, 305, 310, 311, 315—319, 324, 338, 386. Se vidare löpande, omskrifning, skuldebref, säkerhetshandlingar.
Värdesättning 250. Se vidare omvärdering.
Värdeökning 137, 339, 342, 384, 473.
Växel 181, 425, 426.
Växling i förmyndarnes personer 163, 185, 225, 226, 229, 232, 233, 235, 236, 239, 251, 288, 301.
Yrke 353, 496, 550, 554.
Åklagare, offentlig 86, 126, 131, 373, 375, 546, 547.
Ålder 496; af *sju* år 5, 544; af *tolf* år 5, 15; af *fjorton* år 5, 15, 547; af *femton* år 6, 15—17, 21, 142, 147, 148, 327—329, 331, 332, 334, 343—346, 354, 355, 357, 359—361, 366, 370, 372, 380, 387—389, 393, 397, 544, 546, 547, 553, 554; af *sexton* år 547, 550; af *aderton* år 6, 15, 16, 21, 55, 378, 543, 544, 546, 547, 550, 552; af *tjugu* år 6, 16, 551; af *tjuguett* år, 6, 14—16, 19—21, 23, 65, 147, 157, 158, 327—329, 343, 387—389, 395, 430, 482, 550; af *tjugufyra* år 18, 20, 36, 37; af *tjugufem* år 6, 19, 20, 64, 65, 127, 128, 390; af *trettio* år 20; af *sextio* år 76, 79, 80, 131, 132. Se vidare myndighetsålder, äktenskapsålder.
Ålder, bristande 56, 326, 368.
Ålder, hög 24, 35, 70, 71, 74, 131, 481. Se vidare gammal.
Ålder, laga 147.
Ålderdomsbräcklighet 24, 393.
Ålderdomshem 395.
Ålders uppnående 325, 326, 329, 331, 350, 355, 360.
År, kommen till 147, 148.
År, laga 142, 345.
Årsstämning 39, 211, 238, 316, 323, 369, 385, 463.
Åtal 74, 105, 125, 129, 130, 148, 174, 324, 370, 376, 448, 471, 546, 548.
Åtalsrätt, enskild 540—542.
Återfall 25.
Återförvisning 37, 101.
Återgäldande 214, 215, 227, 228, 339, 341, 342, 348, 349, 356, 426, 473.
Återkallelse af beslut 129.
Återkallelse af samtycke 350.
Återkallelse af talan 524, 528, 534.
Återkallelse af uppdrag eller fullmakt 184, 292, 331, 375, 389, 444, 445, 451.
Återköp 376.
Återställande af försutten tid 99.
Återverkande kraft 40, 41, 363, 423, 439, 449, 450.
Återvinning; se konkursbo återvinning, vindikation.
Återvändande till landet 380.
"*Åtgärd,* laga" 261, 265—269, 316, 332.
Åtkomst, fel å; se hemuls-.
Åtkomsthandlingar; se fångeshandlingar.
Äganderätt 199, 235, 364, 394, 447.
Äganderätt, immateriell 425.
Äganderättsanspråk 169. Se vidare vindikation.
Ägare, upplåtelse af rätter 224.
Äkta hustru, förklaring för 21, 27.
Äkta makar 200, 379, 467, 468, 540, 541. Se vidare efterlefvande make, förvaltningsgäld, nationalitet makar, samfäld.
Äkta makar, ej sammanlefvande 95, 97, 98. Se vidare hemvist makar.
Äkta makar, sammanlefvande 98.
Äkta make, öfvergifven 438, 439, 441, 443. Se vidare förlöpande.
Äkta man 1—5, 13, 18, 42, 143, 164, 165, 175, 191, 193, 201, 317, 350, 369, 371, 377, 378, 395, 459, 460, 463—465, 476, 516—518, 526, 531, 538—540. Se vidare samtycke äkta.
Äktenskap, bestående 489, 492, 496.
Äktenskap, föregående 483, 485, 486, 489, 495, 497, 498, 500, 504, 507, 515.
Äktenskap, monogamiskt 489.
Äktenskap, myndighets samtycke till 374, 489.
Äktenskap, ofullkomnadt 21, 482, 490, 498, 499.
Äktenskap, vigselfäst 41, 55, 73, 95, 96, 158, 160, 344.
Äktenskapligt samlif, häfvande af 513, 522, 528, 532, 534, 535.
Äktenskaps allmängiltighet 486—488.
Äktenskaps formlösa ingående 490.
Äktenskaps giltighet 499, 503—506.
Äktenskaps ingående 7, 17, 142, 157, 158, 165, 193, 218, 314, 343, 367, 372, 378, 482—510, 515, 516, 536. Se vidare

inrikes äktenskaps, omgifte, utrikes äktenskaps.
Äktenskaps ingående, formen för 484—488, 490, 493—496, 523, 528, 533.
Äktenskaps ingående, lagar på platsen för 483—486, 488—491, 496—498, 500, 507, 509, 514, 517.
Äktenskaps ingående, land för 483, 486, 497—500, 502—507.
Äktenskaps ingående, myndighet på platsen för 484, 491, 502, 520.
Äktenskaps ingående, rätt till 483, 484, 486—488, 492, 493, 495, 496, 500.
Äktenskaps ingående i den på platsen stadgade formen 484, 486, 487, 490, 494, 499, 500, 504, 505.
Äktenskaps ingående i hemlandets former 485—487, 498, 505, 506.
Äktenskaps ingående inför diplomatisk agent eller konsul 484—487, 489, 490, 492, 494—496, 499, 503—506, 509, 510.
Äktenskaps ingående inför svensk myndighet 492—496, 498, 505, 506.
Äktenskaps ingående inför utländsk myndighet 493, 497, 503—505.
Äktenskaps inregistrering 509, 510.
Äktenskaps lokala giltighet 484—486, 494, 495, 497, 498, 520.
Äktenskaps lokala ogiltighet 483, 484, 486, 489, 490, 497, 520, 523.
Äktenskaps ogiltighet 483, 487, 488, 490—492, 494, 495, 500, 503, 507. Se vidare nullitet.
Äktenskaps upplösning 27, 200, 367, 372, 379, 453, 483, 492, 500. Se vidare frånfälle.
Äktenskaps upplösning i lifstiden 95, 507, 523, 528, 532, 534. Se vidare nullitet, skillnad i.
Äktenskaps väsende 486, 487, 489, 515, 517, 519, 520.
Äktenskaps återgång 344, 490, 492, 495, 497, 506—509, 526, 534, 537.
Äktenskapsförord 203, 378, 388.
Äktenskapshinder 482—493, 495, 496, 498, 501, 509, 536.
Äktenskapshinder, absoluta 490, 495, 508.
Äktenskapshinder, dispensabla 498, 511, 512.
Äktenskapshinder, indispensabla 483, 489.
Äktenskapshinder, rannsakan efter 491, 492, 495, 496, 504, 509.
Äktenskapshinder, relativa 490, 495, 498.
Äktenskapshinder af religiös natur 483—486, 488, 489, 497, 498, 504, 507, 508.
Äktenskapsjäfs utförande 493, 496, 509, 536.
Äktenskapsledighet, bevis om 484, 491, 493, 501, 502.
Äktenskapslöfte 482.
Äktenskapsmål, mellanfolklig domsrätt i 506, 507, 512, 513, 516—524, 526—528, 530—533.
Äktenskapsskillnad; se skillnad i.
Äktenskapsålder 15, 345, 482, 489, 501.
Äldre till åren 51, 52.
"*Ämbete,* träget" 76—78, 80.
Ämbets- och tjänste*män* 67, 68, 76, 131, 549. Se vidare afsättning, brott af, ovärdighet att i, tjänst Kongl., tjänstefel.
Ändamålsbestämmelser 185, 186, 332.
Ändamålsenlighet, utläggs 278.
Ändring i beslut 101, 107, 159, 450.
Änka 13, 18, 21, 39, 40, 43, 143, 181, 343, 388, 481.
Ärekränkning 541. Se vidare rykte.
Ätten, lägre stående i 52, 143.
Öfverexekutor 86, 447, 449.
Öfverflyttning; se fastighet öfverflyttning, granskningsuppdrag, öfverförmynderskap öfverflyttning.
Öfverförmynderskap 9, 10, 12, 40, 60, 61, 85, 90, 123, 133, 180, 235, 385, 412.
Öfverförmynderskap, tillträde af 95—99.
Öfverförmynderskap, öfverflyttning af 90—94, 96, 98, 99, 121, 135, 151, 152, 235, 236, 321, 324, 401, 412, 421, 422, 475.
Öfvergångsstadganden 27, 28, 152, 265, 269.
Öfverhöghet, territoriell 398, 408, 423, 424.
Öfverlåtelse af rätt 5, 223, 250, 276, 331, 371, 376, 394, 432. Se vidare besittnings, ägare.
Öfverlåtelses åtecknande å skuldebref 334, 335, 337.
Öfverläkare 28.
Öfvermage 17, 25, 142, 145, 157, 327, 328, 346, 357, 380.
Öfver- och under*ordnadt* förhållande 338.
Öfverskott 176, 259, 318, 440.
Öfverståthållareämbetet 29, 32, 106, 124, 126, 304.
Öfversändande 484, 496, 502.
Öfverträdelser; se förseelser.
Ömsesidighet 198, 199, 341, 348, 363, 499.
Österrikisk rätt 10, 389, 395, 422.